De Vlaamsche School. Jaargang 1

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 1. St.-Lukasgilde, Antwerpen 1855

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010185501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

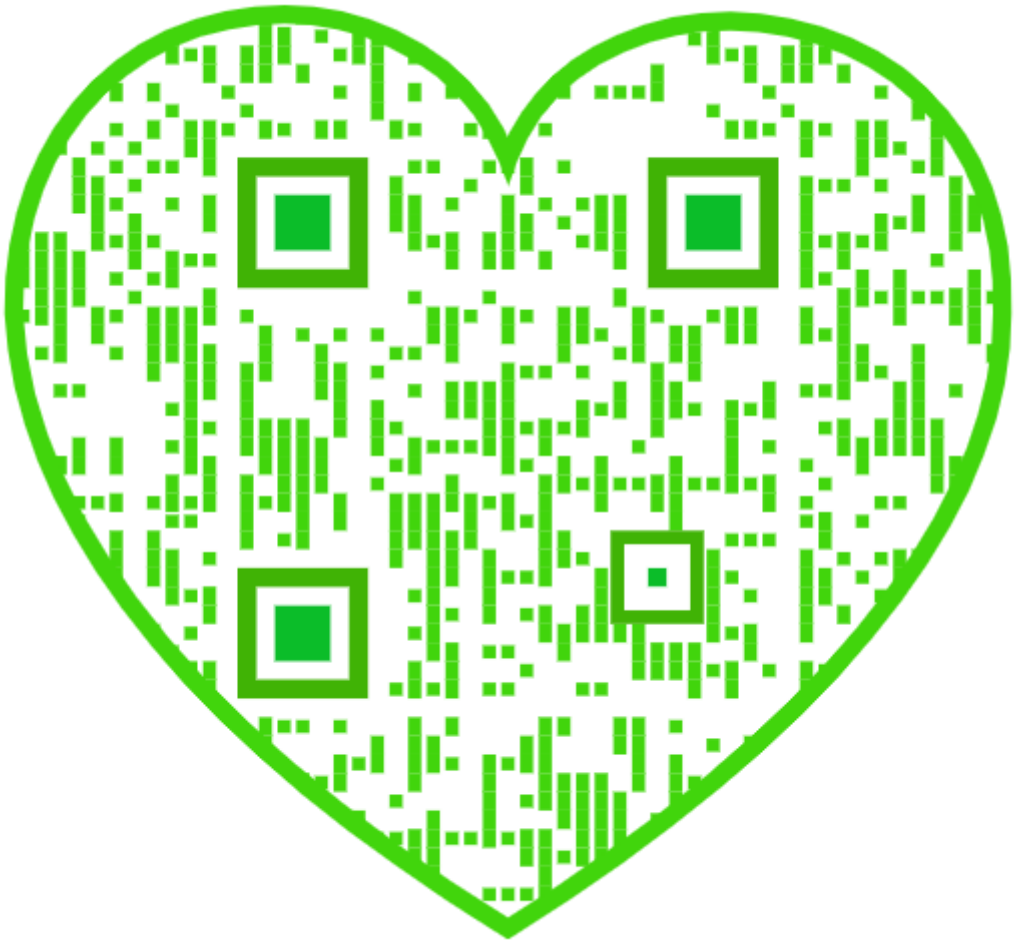

Doel van dit blad.

Vlaenderen was eens groot in nyverheid en kunst. - Dat was, toen het door de koesterende zon der vryheid beschenen werd, en onze voorvaderen zich niet vergenoegden met de weldaden der onafhankelykheid te genieten; maer ze te baet namen om zich eigenaerdig in al de vakken der menschelyke kennissen te ontwikkelen.

In die roemryke tyden stond ons vaderland aen het hoofd der beschaving; het liep al de overige natiën in alle slach van nyverheid vooruit; en de kunstwerken, die van toen door de vernielende eeuwen bewaerd bleven, verbazen ons nog door hunne buitengewoone pracht en volmaektheid. Alsdan schoten, als by tooverslag, uit den grond die stadhuizen en handelshallen, echte tempels der vryheid en eigenaerdige werkzucht; alsdan werden die kerken opgericht, waervan de talryke kolommen het doorzicht van een ondoordringbaer bosch herinneren, en waervan de torens tot in de diepten der hemelen schieten, ons nog verkondigende hoe hoog de geest onzer vaderen durfde vliegen, hoe naby de Godheid hy poogde te reiken!

En hoe dichterlyk, hoe verheven, hoe grootsch waren de voortbrengselen onzer vaderen in de schilderkunst, die levendigste aller kunsten! Heden nog worden zy als meesterstukken van den menschelyken geest beschouwd door al wie bekwaem is om het schoone te voelen en te begrypen!

Om bepaelder te zeggen wanneer die luister om het vaderland gloorde, - het was toen de vlaemsche gemeenten in de volle kracht van hun eigenaerdig bestaen waren; het was toen onze vaderen zoo lichtgeraekt waren op het punt der vryheid, dat zij, onaengezien hun gering getal, hunne onafhankelykheid tegen de vereenigde krachten van reusachtige natiën durfden bekampen; het was toen een paer vlaemsche steden aen het trotsche Frankryk den oorlog durfden verklaren, en het keer op keer versloegen. - Het was toen al de volkeren der wereld zich in ons land van alle slach van nyverheidsvoortbrengsels kwamen voorzien, en wy, in plaets van *débouchés* te moeten zoeken, door *débouchés* bezocht werden. - Ja! het was in de eerste tyden van eigenaerdige zelfsontwikkeling der nationale jeugd.

Ook was het later, toen, na den moorddadigen invloed van het anti-nationale politiek van het Burgondisch Huis, onze

vaderen in de verdrukking zelve van Spanje, de kracht putteden om zich van allen vreemden invloed te ontdoen; - ja! het was slechts als ons land vry was van alle vreemde beheersching; het was slechts toen de Vlamingen daerby *zich-zelven* wilden zyn, dat zy wezentlyk groot waren!

Wat werden zy, integendeel, als de zon der onafhankelykheid onderging, en de wolken van vreemde overheersching of vreemden zedelyken invloed hun beletteden de grootheid hunner eigene krachten te zien?

Eenige namen uit onze kunstgeschiedenis zullen het voorbeeldig bewyzen.

Brachten de heldere tyden, waerin men zich-zelve wilde zyn, Van Eyck, Massys, Rubens voort, de tydstippen waer men vreemden invloed te rade ging, en zich door anti-nationale gedachten liet medeslepen, konden ons slechts een Heemskerk, een Frans Floris, een Lens, een Van Bree schenken. - Men berekene, indien mogelyk, de oneindigheid van het verval.

Gelukkig bestraelt ons de zon der vryheid weêr; door al de natiën voor onafhankelyk volk erkend, kunnen wy onbevochten, zelfs onbesproken, het geluk der vryheid genieten, en zouden wy de hoop mogen voeden, weêr eens, gelyk onze vaderen, tot het toppunt van kunst, nyverheid en welvaert te stygen! - Maer, eilaes! wy bezitten de daedzakelyke onafhankelykheid; doch bezitten wy de zedelyke onafhankelykheid wel? Is onze geest zoo vry, zoo yverzuchtig tot zelfsontwikkeling als die onzer vaderen?...

Eilaes! zoo geen vreemd volk ons meer overheerscht, wy stellen ons onder het juk van eenen vreemden zedelyken invloed. De letterkunde die hier te lande gehuldigd wordt, is eene vreemde letterkunde; een fransche geest leidt onze beeldende kunsten en inzonderheid de schilderkunst; onze nyverheid, in plaets van te poogen oorspronkelyke produkten te leveren, behertigt zich slechts de voortbrengselen der andere natiën na te bootsen; ons tooneel is op onze zeden niet toepasselyk, en tot zelfs de geschiedenis onzes vaderlands wordt door onze eigene schryvers zoo valsch opgesteld; zy wordt door hen met zoo vele franschaertige bemerkingen en vyandelyke overwegingen doorweven, dat wy er de echte inzichten onzer vaderen niet meer in erkennen. In een woord, is ons land, is ons lichaem vry, onze ziel, onze geest is het niet, en wy zoeken in het navolgen van den vreemdeling eene ware geestenslaverny!

Het blad waer deze regelen de inleiding van zyn, wordt daergesteld om dien anti-nationalen invloed te bestryden, en de zucht naer *zelfsontwikkeling* in de gemoederen te storten. Door voorbeelden uit de geschiedenis, door redenering, door kritiek zullen de opstellers poogen te bewyzen, dat er enkel in eigenaerdigheid en *in zich-zelve te zyn*, ware verdienste, ware grootheid kan bestaen. - Wat wy dus willen, is eigenaerdige kunst, eigenaerdige nyverheid, eigenaerdige geschiedenis, eigenaerdige letterkunde, eigenaerdig tooneel; wat wy willen, is, in één woord, de eigendommelyke, vlaemsche zelfsontwikkeling, steunende op de oude historische overlevering, onze zeden en onzen volksaert.

Wy weten wel dat, in vergelyking met de neigingen die in ons land verspreid worden, de taek die wy op ons nemen, zwaer is en onze krachten licht zyn; wy weten ook dat al onze medewerkers geene namen dragen, wier klank alleen eene betoovering is; maer wat ons, in weêrwil der overtuiging onzer geringe aenzienlykheid, eene onverzettelyke kracht geeft, is dat wy allen tot dat slach van menschen behooren, 't welk men hier te lande, by uitstek, ‘Vlamingen’ gelieft te noemen! en dat deze, noch van de zwaerte des arbeids, noch van het schynbaer ongenaekbare van hun doel verveerd zynde, steeds traeg, maer zeker voortgaen in de baen die zy volgen willen! Wy allen werken aen een groot nationael gebouw; ieder kapt zyn steentje; het is wel klein, moeijelyk om aenbrengen; maer met tyd en

stond wordt het toch vastgemetseld, en vordert het gebouw aldus niet snel, het vordert toch onfeilbaer, even als die groote eerzuilen der voorvaderen, waer wy straks van spraken, die eeuwen noodig hadden om recht te komen, maer daerom heden nog het slyten der eeuwen trotseren. - Mogte het ons gebouw ook aldus vergaen!

Als de eerste aenleggers onzer zelfsontwikkeling de nationale taek begonnen, strekten zy byna ieder tot spot; heden worden zy door Frankryk, wiens invloed zy echter bestryden, in hunne vaderlandsche poogingen gesteund; - en de zoo eigenaerdige werken van den besten onzer Romanschryvers worden, in het fransch vertaeld, langs Parys in de kringen gesmokkeld, waer men ze in den oorspronkelyken vorm plag te misachten, en waer zy nu onze strekkingen verspreiden.

Dit voorbeeld diene tot onze verrechtveerdiging by degenen die ons van eigenwaen zouden willen beschuldigen, by het vernemen der grootschheid onzer inzichten. Doch, opdat men deze meer in hunne volheid zou begrypen, zullen wy wat omstandiger uitleggen wat wy door zelfsontwikkeling in sommige vakken verstaen: daerom spreken wy van de

Schilderkunst.

Wie weet niet dat er sedert eenige jaren, hier te lande, eene vreemde kritiek is ingeslopen, die al de oorspronkelyke kunstvoortbrengsels onzer natie, in onze eigene oogen, poogt te verkleinen; die, spottende met de loftuitingen van heel de wereld en de bewondering van alle natiën, onze groote schildermeesters voor een slach van leerjongens poogt te doen doorgaen, hunnen gewrochten alle soorten van gebreken aenwyst, en de jeugdige kunstenaers de navolging der italiaensche, der duitsche, maer inzonderheid der fransche scholen aenpryst, als het eenig middel om verdienstelyk te worden?

Die kritiek is zeer natuerlyk by de Franschen, die haer ten onzent invoerden; immers, de fransche kunst is een samenraepsel der kunstbeginselen van verschillende natiën, gelyk de fransche tael eene samenflansing van verschillende spraken is. Geene oorspronkelykheid in hunne kunst hebbende,

kunnen zy de eigenaerdigheid der onze niet verstaen, en zoo zy ze verstaen, moeten zy haer benyden. Het is dus natuerlyk dat de Franschmans, die hier te lande de groote dagbladen opstellen, onze kunstoorspronkelykheid bestryden, en ons aensporen ze in eene conventionnele *rapsodie* te verkeeren. - Nog eens, wy verstaen dergelyke kritiek van wege Franschmans: zy is hun eigen; zy ligt in hunnen natuer; zy komt voort uit de conventionnele gedachten, waervan de kunst in Frankryk leeft. Maer, dat belgisch-fransche schryvers zulke begrippen voorstaen, is ons min verklaerbaer, en zou geheel onverstaenbaer voor ons wezen, indien wy niet wisten dat, als men eens aen het naäpen valt, men alle eigene gedachten verliest, en onbekwaem wordt, niet alleen om zelf te oordeelen, zelf te redeneren, maer om zelf te zien!

Ondertusschen, hoe ydel dergelyke kritiek ook zy, heeft zy eenen verderfelyken invloed uitgeoefend, en indien ons elke tentoonstelling geene onwederlegbare bewyzen gave van de poogingen die de schilders aenwenden om de kunsteigenschappen der groote meesters te verloochenen, dan zou het geringste gesprek met hen er ons nog van overtuigen.

'Men mag,' zeggen zy, 'heden niet meer aen eene enkele school houden; *men moet styl zoeken (!);* men moet het goede nemen waer men het vindt, en daerby is het zeker dat de italiaensche, duitsche en fransche (!) scholen schooner zyn dan de onze!'

Voor al wie redeneert, blykt uit dergelyke woorden dat de spreker niet weet wat door het woord '*school*' in het kunstvak moet worden verstaen. - Schilderschool wil niet zeggen een grondbeginsel dat op eene schoolsche wyze van den eene aen den andere voortgeleerd wordt; wil niet zeggen zekere vormen, waervan men geene afwyking duldt; - want, hoe zou men dan Van Eyck, Brauwer, Rubens onder dezelfde school scharen? - Het woord Schilderschool beduidt *den onderscheiden kunstzin aen eene natie eigen*, *en waeraen men de voortreffelyke voortbrengsels dier natie kent.*

Als men ons nu zou vragen, wat eigenschappen de erkende schilderscholen kenschetsen, zouden wy antwoorden dat de Duitschers eene wysgeerige, eene uitleggende kunst hebben; dat de italiaensche school zich door de idealisering der lichamelyke vormen onderscheidt; dat de spaensche schilders de somberste strekking aenduiden; dat de fransche conventionneel, modisch, allerveranderlykst zyn, en dat onze tafereelkunst godvruchtig, poëtisch by Van Eyck en Memling, geestig, zedehekelend by Brauwer en Teniers, grootsch, homerisch by Rubens en Jordaens is geweest; dat zy in al die eigenaerdige vervormingen echter zekere onloochenbare kentrekken is blyven behouden, als deze zyn: de kleur; het nastreven van het luchtperspektief, dat Rubens tot eene later nooit meer bereikte volmaektheid bracht; en het wedergeven van de echte vormen der natuer.

Wie een groot kunstenaer wil worden, ontwikkele de kunsteigenschappen die blykbaer door de natuer in zyne natie zyn gestort, vermits zy, in weêrwil der inwerking van den vreemden invloed, gedurig weêrkomen, en geene schilders lukken dan degenen die ze behertigen. - Wie die nationale kunsteigenschappen verloochent, wordt kleingeestig en ydel, en met de geschiedenis in de hand, vragen wy dat men ons eenen enkelen vlaemschen schilder aenwyze, die, zyne eigenaerdigheid verloochenend en vreemde kunstbegrippen huldigend, kunstenaer bleef! - vragen wy dat men ons er éénen dusdanige aenwyze, die eene vaste faem bekwam!

De historische ondervinding te rade gaende, dienen dus de vlaemsche schilders, eerst en bovenal, de kunsteigenschappen hunner school te ontwikkelen; want wy verzekeren hun dat zy die de wysgeerige, uitleggende kunst der Duitschers willen nabootsen, het uiterlyke wel zullen grypen, maer nimmer de innerlyke gedachten

zullen verstaen; dat zy de vormen zullen nastreven, maer deze nimmer zullen kunnen bezielen; zoodat hunne ydele voortbrengsels alle leven, alle gedachtenweerde zullen missen. Zy die de Italianen willen volgen, zullen de lichaemsvormen zoo lang poogen te idealiseren, dat hunne gewrochten, gelyk eertyds die van Heemskerk en Frans Floris, geheel vormeloos zullen worden; terwyl zy, die ongelukkig genoeg zouden zyn, zich door de fransche mode te laten medeslepen, nog, tydens hun leven, met hunne werken zullen zien lachen, gelyk een Lens en een Van Bree het, rampzalig genoeg, nog ondervonden hebben! - *Zelfsontwikkeling*, ziedaer wat de kunstenaer moet behertigen; ziedaer wat de geschiedenis hem als het eenige middel om te gelukken aenwyst; ziedaer ook wat wy, strydende tegen de fransche kritiek, door onze schriften hem zullen aenpryzen. - Aen de beginselen der vlaemsche school zullen wy al de voortbrengselen, die wy beoordeelen, toetsen; dat is de maetstaf waeraen wy ze allen zullen meten. - Wy erkennen het slechte systema niet dergenen die zeggen dat de recensent zich op het standpunt van den schilder moet stellen, om diens gewrocht naer de echte weerde te kunnen schatten. Het is byzonder het standpunt dat wy zullen bestryden, en alwie in de kunst niet uit het nationael oogpunt zal uitgaen, zal in ons eenen bevechter vinden!

Men zegge niet dat wy uitsluitend en eng zyn; het vlaemsche kunstveld is breed genoeg om al de kunstgemoederen der natie te bevredigen: het loopt van Breugel tot Van Eyck, van de nederigste klucht tot de hoogste poëzy. - En hy, die in zulke uitgestrektheid geen *genre* ontmoet, dat hem weerdig weze, ape vry vreemde scholen na! Ziellooze kopist, zonder inbeelding, zonder gedachte, enkel levende op een vorm door de kortstondige mode gehuldigd, is hy toch onbekwaem om immer in de ry der edele kunstenaers plaets te nemen.

Nyverheid.

Byna al de nyverheden van Vlaenderen moeten hunne werkstoffen *(matières premières)* by den vreemde koopen. Daer al de andere natiën diezelfde werkstoffen op denzelfden voet kunnen bekomen, valt de arbeid der Vlamingen, zonder eigenaerdige bescherming, in de *concurrentie* tegen heel de wereld.

Nu, de *concurrentie* heeft onder twee vormen plaets: zy

wordt gedaen met de hoedanigheid der voorwerpen of met den goeden koop.

De goede koop, inzonderheid verkregen wordende door de grootte der kapitalen, kan een land waer de kapitalen betrekkelyk klein zyn, gelyk ten onzent, niet dan onder zeer nadeelige voorwaerden voor den werkman, met den goeden koop mededingen.

Een volk dat in onzen toestand verkeert, moet byzonder door de hoedanigheid zyner nyverheidsvoortbrengsels tegen die der andere natiën poogen te worstelen; het moet trachten dat zyne produkten beter bewerkt, fyner, smaekvoller of kunstmatiger zyn.

In plaets nu van dit te behertigen, in plaets van er den geest op te stellen, de andere natiën door verbetering in de nyverheid vooruit te streven, vergenoegt men zich by ons, na te bootsen wat by een ander reeds alle nieuwheid verloren heeft, en waeruit een ander reeds het grootste voordeel heeft getrokken; - in andere woorden, wy doen gelyk het geschoren schaep, dat nog op de plein wil grazen reeds door de kudde afgeweid, of, als men ons deze vergelyking veroorlooft, wy doen als de ongelukkige, die, wanneer het smakelyk vleesch opgeëten is, het been nog vastgrypt en daer de rare vezelen afknaegt!

Men zal bevroeden dat wy in ons blad al de kanten niet kunnen beschouwen, langs waer de verschillende nyverheden verbeteringen kunnen ondergaen; wy willen enkel alle poogingen ondersteunen, die zouden strekken tot het invoeren van oorspronkelyke kunstvormen, in welk ambacht, in welke nyverheid het ook weze. Onze rechtzinnige kritiek, onze bemoedigende lof staet elk ten dienste, die, door smaek of kunst, de voortbrengselen van zynen stiel boven dergelyke voortbrengselen van den vreemde zal trachten te verheffen; en om aen zyne werkzaemheden de noodige verspreiding en bekendmaking te geven, zullen wy de kunstmatige nyverheidsprodukten door eene plaet aen de waerdering onzer lezers onderwerpen,

Geschiedenis.

De geschiedenis des vaderlands is eene der nuttigste wetentenschappen voor een volk. Eene natie aen eenen mensch vergelykende, mag men de historie aenzien als de herinneringen aen den vroegeren leeftyd, welke den bejaerden mensch tot richtsnoer dienen, daer zy hem de wereld proefondervindelyk doen kennen.

Ongelukkiglyk is de geschiedenis van België nog niet geschreven op eene wyze, dat men ze als eene herinnering aen de daden onzer vaderen mag aenzien; of ze houden voor de ondervinding, welke onze natie in den gang der eeuwen heeft opgedaen.

Meestal de geschiedschryvers, wier werken wy gelezen hebben, schynen de gebeurtenissen onzes lands langs een fransch verkleinglas, dat de voorwerpen omkeert, gezien te hebben, en hunne schriften geven niet dan een allervalscht denkbeeld van de inzichten onzer voorouders en van de gedragslyn die zy volgden. Dat kan ook niet missen: het vlaemsch wordt niet meer doelmatig onderwezen, en de geschiedschryvers kunnen meestal slechts zeer onvolkomen de vlaemsche oorkonden raedplegen, welke echter de eenige zyn die onze geschiedenis kunnen toelichten. Eenvoudig weg schryven zy veelal de fransche geschiedstellers na, die allen de gebeurtenissen natuerlyk uit een anti-nationael oogpunt beschouwen, en er zich een zeer slecht denkbeeld van vormen.

Een blik in de echte vlaemsche oorkonden is voldoende, de meeste onzer geschiedenissen in duigen te werpen.

De heer Génard, onze gewetensvolle medewerker, geeft de *Luister der St.-Lucasgilde* uit, en zie! slechts een vyftigtal bladzyden, waer eenige officiële stukken in voorkomen, zyn voldoende om heel de kunstgeschiedenis van Alfried Michiels, met al de fransche vertelseltjes van Descamp, waermede hy ze opgevuld had, in duigen te slaen. - Cornelissen, in zyn leven professor by de Gentsche Hoogeschool, en A. De Winter, leerling by het zelfde gesticht, doen eenige opzoekingen in de oude rekeningen van Gent, en zie! eenige wettelyke cyfers volstaen om Jacob Van Artevelde, die door de Franschen tot een kleinen oproermaker, tot een belachelyken Masaniello was verkleind, - tot een der grootste politieke mannen van ons werelddeel te verheffen! - Wy zouden zulke voorbeelden kunnen vermenigvuldigen; maer de aengehaelde volstaen, om den geest uit te leggen die onze historische kritiek zal bezielen, en te doen verstaen dat wy geene historische stukken zullen afkondigen, die niet uit de echte oorkonden geput zyn.

In het geschiedkundig vak zullen wy ons ook nog bevlytigen, onze groote mannen aen ons volk te doen kennen. De herinnering aen de reuzengeniën, door ons vaderland verwekt, is by zekere klassen door de overstrooming der fransche letterkunde uit het geheugen geraekt - en de bevolking die geen fransch verstaet, kan die oude geniussen niet vergeten hebben, daer men zich tot heden nog niet geweerdigd heeft, hen haer langs hare tael bekend te maken!

Wy zullen die taek op ons nemen. Er is een belgisch Pantheon in de fransche tael verschenen, dat om de lichtveerdigheid van den opstel verbaest; wy zullen allengkens eenen stevigeren eerzuil aen onze groote mannen oprichten; een werk waerin ten minste de waerheid zal geëerbiedigd worden, en waerin men geene reuzen, door fransche romantieke vormen, tot dwergen zal poogen te verkleinen!

Nu en dan zullen wy de herinnering aen eenen grooten Belg heropwekken, en de gebeurtenissen zyns levens, zoo wel als zyn afbeeldsel, aen onze lezers bekend maken.

Tooneel.

Het vlaemsch Tooneel zou eene voortdurend hevige hekeling verdienen; maer wy beschouwen het als een onlangs

geboren kindje, dat nog geene kastyding kan doorstaen, en zoetjens en zachtjens moet opgebracht worden, om zich te kunnen ontwikkelen.

Echter zullen wy niet uit het oog verliezen, dat het tooneel eene les voor het volk moet zyn; dat het historische drama de heldendaden der voorvaderen moet voorstellen, hunne vaderlandsliefde moet huldigen; dat het zedendrama eene weêrspiegeling *onzer* eigene gebruiken moet zyn; dat de komedie *onze* gebreken moet hekelen; dat het blyspel met zekere toestanden, aen *ons* volk eigen, moet doen lachen; - dat het tooneel, eindelyk, geen samenraepsel van vreemde hoofdstoffen, maer een middel ter zelfsontwikkeling van den nationalen geest moet zyn.

Wat wy zullen poogen te overwinnen, is de schrik dien onze tooneelisten hebben van vlaemsche stukken te vertoonen, welke, op de landzeden gegrond, zeker de knaleffekten niet kunnen bezitten, waerdoor de fransche tooneelspelen zich onderscheiden. Zy die ons tooneel willen richten, schynen aen het gelukken dier stukken te twyfelen; wy, integendeel, gelooven dat ons volk meer behagen zal vinden in zich-zelve weêrspiegeld te zien, dan in het voorstellen eener fransche maetschappy, wier innerlyk leven het niet bevat, en voor wier bedorvenheid het, God lof! nog niet berekend is.

Het tooneel is tot heden, over het algemeen, in vlaemsch België, het middel by hetwelk men de fransche begrippen, langs de vlaemsche tael, in onze bevolking deed dringen. Zachtjes aen zullen wy dit poogen te veranderen, en dat is het wat onze kritiek over het tooneel zal beoogen.

Wy zouden een even uitgebreid denkbeeld kunnen geven van de wyze, waerop wy al de stoffen die in ons bestek vallen, verstaen en behandelen zullen; maer wy vreezen alsdan te lang te worden, Wat wy gezegd hebben, is voldoende om te doen bevroeden wat wy door de betrachting der nationale zelfsontwikkeling bedoelen.

Wy willen, ontdaen van een drukkenden vreemden invloed, eene eigene vlucht aen den geest van ons volk doen nemen. Als men iemand nadoet, kan men stellig nooit anders dan de tweede wezen; welnu, wy willen, door ons volk in zyne werking van de andere natiën te onderscheiden, het heden, even als vroeger, in sommige vakken het eerste doen zyn! In de XIIIe, XIVe, op het einde der XVIe en in het begin der XVIIe eeuw, wees onze natie aen zoo vele andere volkeren, in kunsten, letteren, wetenschappen en nyverheid, den weg; waerom ons nu, uit eigen beweging, in plaets van aen de spits, steeds aen de achterhoede van het leger der beschaving gesteld?

Die wensch naer eigene ontwikkeling, hier zoo openhertig uitgedrukt, is in ons gevoelen reeds de ernstigste verklaring dat ons blad zich nooit zal mengen in de betreurensweerdige partyschappen die ons land verdeden. In onze overtuiging zyn die partyschappen zelven eene inwerking van vreemden geest, en geene van beiden is aen ons volk, aen onze zeden, aen onze overlevering, aen onze geschiedenis eigen.

Ze aldus beschouwende, durven wy voorspellen dat zy, by eene nadere ontwikkeling van den nationalen geest, en by eene volledigere kennis onzer geschiedenis, veel van hunne bitsigheid zouden verliezen, en wellicht geheel vervallen. - In het belang onzer inzichten, in onze diepe overtuiging, vinden wy dus de grootste reden om geheel buiten de politieke twisten te blyven, en enkel op het veld van kunst, nyverheid, wetenschap en geschiedenis naer ons doel op te gaen. - Alleenlyk moeten wy hier byvoegen, dat nimmer een woord in ons blad zal

verschynen, dat een bestaenden godsdienst zal kwetsen, of dat door de gezonde zedeleer niet zou geduld worden.

Evenzeer zyn wy vyand van alle persoonlykheden. - In onze kritiek zullen de werken, niet de schryvers, beoordeeld worden; en wat daer de beste waerborg voor kan zyn, is dat nimmer de recensent zich onder het masker der naemloosheid zal kunnen verbergen, en elk schryver zyn artikel, hoe klein ook, door zynen vollen naem zal moeten onderteekenen.

En hier biedt zich nu van zelf de gelegenheid aen de schryvers te noemen, welke door de *St.-Lucas Gilde* aengeduid zyn, om de bovengemelde grondbeginselen in werking te brengen. Zy zyn:

J. DE GEYTER, voor de *Poëzy.*
P. GÉNARD, voor de *Geschiedenis* en de *Tooneelkritiek.*
J.-F. HEREMANS, voor de *Taelkunde* en de *Litterarische Kritiek.*
J.-F. MATTHYSSENS, voor de *Wetenschappen* in het algemeen.
CL. OMMEGANCK, voor de *Scheikunde.*
JOHAN VAN ROTTERDAM, voor de *Romantiek.*
F.-J. WEYERMANS, voor de *Wiskunde*,

En de schryver van dit artikel. EUG. ZETTERNAM, voor de *Kunstkritiek* en de *Nyverheid.*

Ofschoon de werking aldus verdeeld zy, wil zulks niet zeggen dat er buiten deze schryvers geene andere zullen medewerken, of dat de eene het vak van den andere niet mag beoefenen. Veeleer beduidt het dat elk vak onder het byzonder toezicht van den aengewezen schryver staet. Overigens draegt heel de redaktie de verantwoordelykheid der geplaetste artikelen, vermits geen enkel zonder de toestemming van den redaktieraed mag gedrukt worden.

Daerby kunnen er kortstondig, en in opgegeven gevallen, zooveel kundige mannen by den redaktieraed gevoegd worden, als het de omstandigheden vereischen; want de *St.-Lucas Gilde* heeft besloten, dat ter beoordeeling van elk buitengewoon werk in het historisch, wetenschappelyk, industrieel of kunstmatig vak, er eene kommissie zou genoemd worden welke haer gevoelen, door ons blad, in een beredeneerd verslag zou uitbrengen.

Die rapporten, zoo wel als de andere kunst- of nyverheidskritieken, zullen zeer dikwyls door eene uitvoerige plaet vergezeld gaen; want wy wenschen de kunsten niet alleenlyk

met woorden, maer ook daedzakelyk ter hulp te komen, en, om die platen naer behooren in het licht te brengen, zyn toezichters over deze genoemd de HH. DU JARDIN en BROWN, wier kunde als teekenaers en graveurs niemand zal in twyfel trekken. - Die heeren dragen almede de verantwoordelykheid der redaktie.

En nu dat onze grondbeginsels en onze werkingen zoo breedvoerig uitgelegd zyn, durven wy eenen oproep doen aen al de Nederlandsche schryvers, die onze wyze van zien deelen(*).

Onze taek is zoo groot, dat de vereeniging van al de krachten die in onzen stam zuiver en onverbasterd overgebleven zyn, niet overbodig is om te gelukken. Dat de poëet, die het vaderland mint, ons de liederen zonde waerin hy de groote Nederlanders huldigt, en hunne zucht naer onafhankelykheid looft! Zyne stem klinke als eene hertroerende bazuin, die ons volk opwekt uit den slaep waerin vreemde invloed het wiegelt! - Dat de poëet die, zachtaerdiger van gemoed, zyne dichterlyke inboezemingen aen den huiselyken haerd zoekt, die onze kuische zeden mint, onzen ouden broederlyken wandel vergoodt, zyne stemme insgelyks by de onze voege! Hy zal het gemoed des volks vermilderen en beschaven, en ons die oude vlaemsche rondborstigheid, die stille nationale eenvoudigheid doen beminnen, welke door eene vreemde letterkunde schier van onzen grond verbannen zyn!

De proza-verhalen, in denzelfden geest opgesteld, zyn ons even welkom. De schetsen welke Van Artevelde met zyne reusachtige tydgenooten voor onzen geest doen herleven, degenen welke Rubens, Egmont, Van der Meersch voor onze oogen tooveren; degenen welke ons in de schamele kamer van den ordentelyken werkman doen treden, of soms de verbastering van sommige kringen laken, zullen gretig opgenomen worden. - Allen! allen kunnen tot de zelfsontwikkeling leiden! - Dus, de handen te gelyk aen het werk geslagen, en dat al degenen die de zelfsontwikkeling met ons behertigen, ons van alle zyden van het uitgestrekte Nederland melden wat er ten hunnent in wetenschap, kunsten, nyverheid en letteren wordt gedaen!....

En nu, blaedje, met die woorden de wereld in! Onverschrokken en onwrikbaer zullen wy den weg bewandelen, door ons afgebakend. Wy gevoelen ons boven alle aentyging, boven alle bevechting, boven alle spotterny. Onze inzichten zyn zuiver, en in die zuiverheid putten wy de kracht die ons staeft! Wy weten dat deze pooging kan mislukken; wy weten, hoe vast onze wil is om het staende te houden, dat dit blad kan vallen. Maer dat zy, die alles bevechten wat in den nationalen zin gedaen wordt, zich herinneren dat de Vlamingen dikwyls vielen, maer nog nimmer verslagen werden; dat zy altyd krachtiger en krachtiger opstaen, want dat zy de innige en onwrikbare overtuiging hebben, dat zy langzaem, maer zeker, naer de zege gaen, naer die zege, welke men uitdrukt met de woorden:

Vernietiging van vreemden invloed, eigenaerdige zelfsontwikkeling en zedelyke onafhankelykheid.

EUG. ZETTERNAM.

Het standbeeld Melpomene door J. van Arendonck.

(*) Om eene gewenschte eenheid te bekomen, heeft de redaktie hoofdzakelyk de spelling van dit artikel, voor al wat in het blad gedrukt wordt, aengonomen; jaerlyks zal zy de verbeteringen kunnen invoeren, die door de taelwetenschap in de spelling als geraedzaem zouden aengewezon worden.

De geschiedenis der kunsten kan in twee hoofdvakken verdeeld worden; het eene, dat der Heidenen, wanneer de beeldhouwkunde ten hoogsten trap van volmaektheid steeg; het andere, dat der Christenen, by wie de schilderkunst eenen luister verwierf die den roem der ouden in het donker wierp.

En geen wonder. Het Heidendom, byzonderlyk op de vergoding der driften gegrond, had zich uitsluitelyk der studie van schoone lichaemsvormen gewyd; de beeldhouwkunst, die boven al het naekte mint, vond onuitputbare scheppingskrachten in het afbeelden van Venus, Adonis, Mars, Bacchus, Laocoon en Saters, voorstellingen van stoffelyke liefde, oorlogszucht, dronkenschap en lichamelyk lyden.

Het Christendom, integendeel, grootsch en streng, schreef de vernietiging aller aerdsche driften voor; het rukte de ziel van de wereld af, om zich in geestelyke scheppingen te verheugen; het veredelde het hert en zocht zynen wellust niet in het voorstellen van enkele aendoeningen, maer in die grootsche tafereelen, welke in eensden zaligen dood of den bovennatuerlyken zegeprael eens martelaers te kennen gaven.

Uit deze twee tegenovergestelde grondbeginsels, maer byzonderlyk uit den invloed der zoogenaemde *Renaissance*, die in de XVIe eeuw de poëtische christene scholen der middeleeuwen heeft vernietigd en de studie van het stoffelyke terug ingevoerd, spruit noodzakelyk het gevolg voort, dat de thans bestaende volkeren geene eigenaerdige school in de beeld-

houw-, even als in de schilderkunde,

bezitten; ja zelfs dat de weerde van een hedendaegsch beeldhouwwerk stygt, naermate het met de voortbrengselen der Grieken, in styl, vorm, en karakter, overeenstemt.

Doch, ofschoon, de huidige volkeren in de beeldhouwkunde voor de ouden moeten onderdoen, heeft de eene natie meer dan de andere in dit vak uitgemunt. België, by voorbeeld, dat in de schilderkunst den stap vóor alle hoegenaemde landen heeft, bracht ook beeldhouwers voort, die met de beste der andere volkeren gelyk gesteld worden. En hier verdient eene byzonderheid te worden aengestipt, die, onzes dunkens, tot nu toe over het hoofd is gezien: dat de beeldhouwer, evenals de schilder, in zyn vak colorist hoeft te zyn. Het is niet genoeg schoone liniën te zoeken, edele vormen te beitelen; de kunstenaer moet eene diepe kennis van het licht en bruin bezitten, hy moet, om zoo te zeggen, zyn gewrocht weten te kleuren, zoo niet wordt het droog, mager, styf en daerdoor zelfs zielloos(*).

Deze eigenschappen bezaten de Grieken tot den hoogsten graed; hunne beelden, bas-relieven, zyn zoo gekleurd dat zy schynen te leven. Hierin ook munten onze landgenoten uit; de werken van Duquesnoy, Quellin en Fayd'herbe moeten wellicht slechts voor die van den onsterfelyken schilder-beeldhouwer Michel-Angelo onderdoen.

(*) Wy zullen, in een later artikel, dit punt breedvoerig behandelen.

Vele Vlaemsche beeldhouwers onzer dagen poogen insgelyks deze hoedanigheid van hunne voorvaderen over te nemen, en onder degenen welke, volgens ons, het meest hierin zyn gelukt, moet men onzen stadgenoot J. Van Arendonck op de eerste lyn noemen. Van een ander oogpunt dan het groote deel zyner kunstbroeders uitgaende, heeft hy zich op den weg van het ware geplaetst; aenhanger der Vlaemsche school, en bovenal colorist, weet hy zyne kunststukken een byzonder karakter te verleenen, dat onwillig de werken der ouden doet herdenken.

Zyne muze Melpomene, verveerdigd voor het koninklyk schouwburg van Antwerpen, strekke tot bewys van ons gezegde; deze voorstelling van een der byzonderste figuren der grieksche mythologie zal ons menige gelegenheid tot nuttige aenmerkingen leveren.

Groote opzoekingen had de beeldhouwer over het karakter zyner heldin niet te doen; hare vormen waren, om zoo te zeggen, afgeteekend; doch hierin zelf blinkt zyn talent uit, dat hy, in weêrwil dezer bekrompene voorschryvingen, eene nieuwe en bovenal eene echt poëtische schepping heeft voortgebracht.

En inderdaed, hoe schetst de heidensche godenleer de muse der Tragoedie af? Melpomene, zegt zy, de strengste der negen zusteren, werd in de eeuwen die de heldentyden begrensden, afgebeeld met eenen knods(*) (het wapen van Thesaeus en Hercules), een ernstig masker en eenen schepter in de hand; een lang kleed daelde tot op hare voeten neder, terwyl een breede gordel dit tooisel op struize heupen vasthechtte, en ryke tooneelschoenen deze muze genoegzaem van hare gezusteren onderscheidden. Later wapende men haer met eenen dolk, en men gaf haer kroonen in de hand; ook beeldde men haer af in de houding eener denkende vrouw, die met de eene hand haer kleed zedelyk rond het lyf draeit, en met de andere eenen lauwertak houdt, het profetisch kruid van Apollo.

De kunstenaer kon dus zyne Melpomene op dry verschillende, doch niet allen even poëtische wyzen, voorstellen; alles hing af van het gebruik dat hy van de hem verleende vryheid zou maken. Hy kon, by voorbeeld, even als Thorwaldsen, deze muze met den knods beitelen; doch eene zoo styve en weinig grootsche houding scheen hem in

(*) DENNE-BARON.

onze dagen der Tragoedie niet meer toepasselyk, wier taek het thans is, de hevigste gemoedsaendoeningen te wekken, en het hert, als het ware, onder hare steken te vermorzelen. De lauwer ware nog minder geschikt, want dit teeken waervan het volk de beduidenis niet verstaet, zou de Grieksche Muze in onze streken onkenlyk hebben gemaekt. Van Arendonck koos dus de tweede wyze, en als ervaren meester heeft hy er al het mogelyk nut weten uit te trekken.

Rustig grootsch is zyne samenstelling, eenvoudig schoon! Een gewoon beeldhouwer hadde wellicht in overdrevene gebaren de karaktertrekken van Melpomene gezocht, want zyne beperkte middelen zouden in eene kalme houding geene stof tot dramatische *nuancen* ontdekken; Van Arendonck, in tegendeel, van de studie van het echt schoone doordrongen, heeft in die grootsche rust, den kunstenaren der oudheid, maer bovenal den Grieken eigen, de rykste bron voor zyne inbeelding gevonden. Geen onnoodig sieraed heeft hy Melpomene bygezet: een dolk, een masker, en, op het hoofd, eene kroon, zie daer al de teekens die deze Muze van hare gezusteren onderscheiden. Doch zelfs zonder deze zinnebeelden, wie zou de wreede Melpomene niet herkennen? Men gevoelt als een onwillig yzen by het zicht dier struize vrouw, die, den dolk in de hand, kalm en met verachting het slachtoffer harer woede schynt aen te staren.

Hoezeer dit kunststuk als poëtische schepping ook uitschittert, zouden wy den kunstenaer te kort doen, indien wy hier niet dadelyk byvoegden dat de uitvoering de hoogte der gedachten heeft bereikt. Styl, karakter, juistheid der lynen, rykdom der drapperyen, verstaen van licht en bruin, alles is zoo kunstig, zoo meesterachtig, dat men wezentlyk een beeld der oudheid in oogenschouw denkt te nemen.

Grooteren lof kunnen wy dit kunststuk niet toezwaeijen; ook zyn wy gelukkig dat Van Arendonck's Melpomene eene plaets is ingeruimd, waer zy immer als een blyk van 's meesters geest en talent zal pronken.

P. GÉNARD.

Kunst- en letternieuws.

Elk volk heeft zyn eigen, zyn byzonder karakter. Wy, Vlamingen, bezitten eene voorliefde voor de kunsten. Deze liefde hebben wy van onze voorvaderen, die zoo veel groote mannen in alle vakken der kunst leverden, overgeërfd, en diep is zy in het gemoed onzes volks ingeworteld. Wy zyn fier op de groote namen van het voorgeslacht, en fier zyn wy, telkens dat zich een nieuwe naem by die lange en schitterende reeks kunstenaren komt voegen. En zeker zyn het niet slechts hunne namen die ons het hert van innig gevoel doen kloppen, wanneer wy die met opgeheven hoofd den vreemdelingen noemen; neen, het is wellicht omdat wy hun de voortbrengselen van het vernuft onzer voorvaderen kunnen toonen, en wy verzekerd zyn dat zy ons daerdoor als volk moeten groot achten.

Ieder van ons weet geerne wat er in het vak der kunsten, op het gebied der letteren gebeurt; welke nieuwe namen zich by de oude komen voegen; maer moeijelyk is het toch voor velen dien wensch te voldoen. Welnu, wy hebben voorgenomen de lezers der *Vlaemsche School* te onderrichten, zoo veel het ten minste in onze macht is, van hetgeen zich in het vak der kunsten wetensweerdig zal voordoen en hunne opmerkzaemheid trekken, op de nieuwe voortbrengselen onzer schryvers en toonzetters. Alle veertien dagen zullen wy hun een volledig verslag er van aenbieden.

Eerst zullen wy een woord zeggen over den toren van O.L.V., over het monument dat, en niet ten onrechte, de bewondering op zich trekt van al wie kunstgevoel bezit. In eene der laetste zittingen des gemeenteraeds, vroeg de heer Van Havre of het niet wenschelyk ware de kleine huiskens, die men vroeger tegen den voet van dit

monument geplakt heeft, te doen verdwenen. De heer burgemeester zegde dat hy daer reeds aen gedacht had, en zoo haest de herstellingswerken, die men aen den toren verricht, tot op de hoogte van de daken der wooningen zullen gevorderd zyn, hy den raed een voorstel in dien zin zou doen. Wy juichen die gedachte toe, want ieder zal met ons instemmen dat gemelde huiskens dit schoon monument niet weinig ontsieren.

Nu moeten wy hier nog een gewichtig nieuws byvoegen: eindelyk is het vraegpunt onzer Antwerpsche Akademie beslist; de gemeenteraed heeft in zitting van 31 december besloten, dat het hekken aen den ouden styl zal blyven, en den heer N. de Keyzer als bestuerder voorgesteld.

Insgelyks is de heer Van Lerius als professor van de beginselen der schilderkunst door den Koning aengesteld en zal deze week in zyne bediening treden.

In het vak der letterkunde is er dit jaer zoo veel verschenen, dat wy 16 kolommen zouden noodig hebben om het te vermeiden; wy zullen slechts de beste in het romantieke vak aenduiden; het zyn: *De Orgeldraeijer*, door A. Snieders; de *Kimrische Diluvie* en de *Wonderlyke avonturen van een oud Schilderytje*, beiden door Eug. Zetternam; *De oude Belgen* en *Vertelsels*, door L. Gerrits, en bovenal het meesterstuk van H. Conscience, *Hlodwig en Clothildis.* Als eene goede proeve in dit vak, kunnen wy noemen: *Een koning in de Kempen*, door L. Van Rucklingen. De vyf beste almanachen die dit jaer het licht hebben gezien, zyn die der *St.-Lucas Gilde; het Willems fonds; des Volks*, *der Studenten* en *Voor Jan en Alleman.* Binnen eenige dagen zullen van de pers komen: *De plaeg der landlieden*, door H. Conscience; *Twee brave kinderen en een boosaerdig mensch*, door uwen ootmoedigen dienaer; alsook de lang beloofde en met ongeduld verwachte *Geschiedenis van O.L.V. op 't Staeksken.* Insgelyks ligt ter pers: *Eenige bedenkingen op de Nederlandsche kunstschool*, door Eug. Zetternam; aen dit werk viel de prys te beurt door de *St.-Lucas Gilde* uitgeloofd. Verders moeten wy de *Velleda* van B.J. Mees noemen, alsook den *Luister der St.-Lucas Gilde*, door P. Génard, en waervan de tweede aflevering binnen kort zal verschynen.

A *propos* van letterkunde, herinnert gy u, dat, over eenige weken, meest al de dagbladen des kinds het afsterven meldden van den gunstig gekenden Amsterdamschen schryver Alberdinck Thym? Welnu, zoo het spreekwoord waer is dat zegt: wanneer zich de doodsmare verspreidt van iemand die nog leeft, dan staet hem een lang leven te wachten; zoo zal de hollandsche schryver lang leven; want wy hebben later vernomen, dat het niet hy, maer zyn broeder was, die het aerdsche met het eeuwige verwisselde.

En thans ook iels voor de liefhebbers van zang, en er zyn er velen, zoo het waerheid is wat de gryze dichter Tollens zegt: ‘Slechts de boozen zingen niet.’ De twee romancen van J. Houben, *Kermislied* en *Doe open!* zyn allerliefst. *De Vlaemsche Lier*, eene verzameling van romancen, die te Gent door het *Willems Genootschap* wordt uitgegeven, vindt men op de piano's van alle vlaemsche schoonen, en zeker is zy er op hare echte plaets.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

De nieuwe statiepoort te Antwerpen, *geopend op den verjaerdag des Konings, 16 December 1854.*

Men moet rekening houden van alle verbeteringen, byzonder als heel het land, door zyne reizigers, de voordeelen geniet.

Antwerpen had zeven uitgangen, welke den vestingmuer doorboorden, ‘die den boog vormt, waervan de Schelde de koorde is.’ Zy waren de Slyk-, de Rhyn-, de Roode-, de Kipdorp-, de St.-Joris-, de Beggynen- en de Yzerenpoort. Elk hunner draegt een byzonder karakter: de Slyk- en Yzerenpoorten, aen het noorden en zuiden der stad, de *zaten* op de rivier rakende, dienen byzonder voor de scheepstimmerlieden; de Beggynenpoort laet byna niemand dan hoveniers of zoogenaemde peënboeren door; de St.-Joris is de poort voor den welhebbenden stand; de Kipdorp, die van de burgery, van den binnenhandel, van de nyverheid, van de reizigers en vreemdelingen; de Roodepoort, die der ambachtsmans, sjouwerlieden en natiebazen, en, van den Rhyndoorgang hebben zich de spoortrein en de douanen een monopolium gemaekt.

Al dadelyk bemerkt men dat de Kipdorppoort, als hoofdzakelyk voor de burgery, den binnenhandel en de reizigers bestemd, het drukst moet bezocht worden, des te meer daer zy uitgang geeft op *Borgerhout*, een voorgeborchte dat in aental van huizen en overvloed van bevolking menige kleine stad des lands overtreft.

Ook was niet zoodra de yzeren weg in volle gebruik, of de ontoereikendheid dier poort deed zich gevoelen. De zware wagens met koopwaren, de lichte rytuigen met reizigers, de stootwagentjes van den kleinen handel, en duizende voetgangers, die daer over en weder liepen, verkropten niet zelden onderling de smalle brug en de enge spaensche poort. Ook als het ‘oktrooi’ dan soms eenige karren staende hield, om ze te doorsnuffelen, was het er een dooreengewar om niet uit of in te komen, en hadden sommige reizigers de billykste redenen tot jammerklagen, daer ze niet zelden den spoortrein te laet kwamen, en slechts het geluk hadden den stoomer te zien wegstevenen of hem nog eens in de verte te hooren blazen.

Men kan denken hoe men eenen dubbelen doorgang verlangde!

De stad Antwerpen is door twee onderscheiden wallen verdedigd: de binnenste, in steen, werd tydens de XVIe eeuw opgetrokken, in vervanging van den kanteelmuer, met

een-en-vyftig torens, die de stad langen tyd tegen de pylen en rammen beveiligen, maer welke tegen de kanonballen onbestand werd geacht. - Die nieuwe bolwerken niet meer op de hoogte der belegkunst zynde, wierpen de Oostenrykers, naer het stelsel van den vermaerden vestingkundige Vauban, de buitenwallen in aerde op; doch hadden het begryp niet ze met de eerste te verbinden, zoodat de krygslieden, die ze verdedigden, by eene neêrlaeg, niet konden terugtrekken om zich achter den binnenmuer te verbergen, dan na langs eenen grooten omweg, door eene poort, de stad binnen geraekt te zyn.

Napoleon, berekenende hoe gemakkelyk zulke aftocht kon afgesneden worden, deed door de steenen wallen een aental hulppoortjes booren, langs waer, by middel van bruggen, de voornaemste buitenbolwerken met de binnenste in betrekking gebracht werden.

Aldus ontstond de vernepen gang, Walpoort genoemd, die tot grondslag aen den nieuwen inkoom gediend heeft.

De heer Smets, gemeenteraedslid, ziende dat dit gangetje, dat zeer naby de Kipdorppoort lag, by middel van eenen tunnel, door de buitenvesten met de statie in aenraking kon gebracht worden, terwyl het langs eene korte straet, de Meirsteeg, tot het binnenste der stad toegang gaf, deed op het einde der maend augustus 1839 het voorstel aen de krygsoverheden te verzoeken, de Walpoort voor voetgangers gebruikelyk te maken. Dit verzoek werd by brief van 29 october van hetzelfde jaer, door den minister van oorlog, toegestaen, op voorwaerde dat de stad de noodige werken zou bekostigen. - Nu, de stad, die in voorgaende eeuwen, met eigene penningen, de wallen oprichtte en er heden aen den Staet het vruchtgebruik van laet, kon daer onmogelyk in toestemmen, en de minister kwam dan ook tot zoo ver van dien eisch terug, dat hy in wedervergoeding van de onkosten, door den Staet te dragen, de stad oplegde het houten brugsken, dat de steenen brug der Kipdorppoort met den steenweg der statie verbindt, met aenbreedsels voor de voetgangers te voorzien.

Het liep echter tot 1 december 1841 aen, vooraleer de Walpoort geopend werd; maer vermits dit geschiedde in het gedacht dat zy als hulppoortje voor de reizigers moest dienen, ontsloot men haer slechts eene halve uer vóor het vertrek van den eersten trein, terwyl zy eene halve uer na de aenkomst van den laetsten toegedaen werd.

Dat veranderde echter reeds in 1846, want de burgers veelal den nieuwen doorgang als slot hunner wandeling kiezende, meende het stadsbestuer hun de nieuwe poort, gedurende de zes zomermaenden, tot tien uren des avonds te moeten openlaten; in 1854 werd des morgends de openingsstond ook nog eene halve uer vervroegd en op half zes gebracht. Echter, in weêrwil van al die verbeteringen, bleef de doorgang der Kipdorppoort even belemmerd; immers waren het niet zoo zeer de voetgangers, dan wel de zware wagens, die, door hunnen tragen rid, de snelle vaert der lichte rytuigen stoorden, en dikwyls de oorzaek waren dat de reiziger, die eene ‘vigilante’ nam om by tyds de statie te bereiken, met zyn voertuig binnen de stadspoort staen bleef. De steeds aengroeijende voorspoed van den koophandel van Antwerpen, het reizen, dat meer en meer in de zeden komt, dusdanig dat men liever langs den yzeren weg, dan by brieven zyne zaken komt afdoen, het toenemend vervoer van waren en menschen, daer door ontstaen, moesten die belemmeringen dagelyks doen aengroeijen.

Het was toen dat de heer Loos, burgemeester der stad, het denkbeeld opvatte de Walpoort voor gery te openen, en den doorgang zoo breed te maken, dat de voetgangers zich niet alleen op twee ruime zyvoetpaden zouden kunnen bewegen, maer dat twee veerrytuigen zich in het midden gemakkelyk zouden kunnen keeren.

De toestemming daertoe was moeijelyk van het hooger bewind te bekomen: de burgemeester vroeg 4 m. 60 breedte voor de rybaen en 1 m. 70 voor elk voetpad, te samen 8 meters, terwyl de minister van oorlog in het geheel slechts 6 m. 50 wilde toestaen, beweerende dat eene breedere opening van de nieuwe poort de vestingwerken al te zeer zou verslappen. Slechts de onvermoeibare aendrang des heeren Loos en zyn krachtig verzoek, dat men ditmael weêr niet tot halve maetregelen den toevlucht zou nemen, konden den wederstand des ministers overwinnen, en de burgemeester had eindelyk het geluk zyne stad met een der noodigste werken van de latere tyden te begiftigen.

De onkosten van het bouwen der poort, van het wegslaen van den tunnel, dien men met doorsnêemuren verving, van het verbreeden der bruggen en het leggen der noodige kasseiwegen, waren slechts op 77,000 franken beraemd, ofschoon geen aennemer de werken beneden de 101,000 franken ondernemen wilde; maer dit verschil kon de uitvoering van het schoone ontwerp niet lang tegenhouden. Op 18 september werd de Walpoort gesloten en de werken aengevangen.

Deze mogten natuerlyk den doorgang niet lang onderbreken; ook verdrongen er zich, als 't ware dag en nacht, ontelbare werklieden; want om den arbeid te bespoedigen had de heer burgemeester het gedacht opgegeven des avonds electrisch vuer te ontsteken, dat, van uit de tweede verdieping van het hoekhuis, 't welk men boven de poort uit ziet steken, den omtrek met een groenachtig doodsch licht overtoog. Fantastisch en spookachtig wemelden de arbeiders, als zoo vele zwarte schimmen, in die scherpe, doch akelige klaerte. Aldus werden op min dan dry maenden twee lange bruggen verbreed, twee doorgangen door reuzenwallen gesteken, een steenweg gelegd, en de poort volbouwd, welke men aen het hoofd van dit artikel afgebeeld ziet. - Zeker ongelooflyk spoedig, niet waer? - Doch, hebben wy den heer burgemeester om de doelmatigheid van dit werk geloofd, en brengen wy aen de krygsgenie, om de kortstondige uitvoering, onzen welgemeenden dank, dan toch zal het ons toegelaten zyn aen de laetste te vragen of aen de nieuwe poort geen aengenamere vorm kon gegeven worden, of de sterkte eener vesting alle kunstschoonheid uitsluit?

Men bezie de teekening wel: zeker is de doorgang eigen-

aerdig, en zou het moeijelyk zyn elders zulk halfrond voor eene stadspoort te vinden. Maer waerom ook, als men eene poort moet maken en een gat vindt, dat gat slechts vergrooten? Was de enkele hoog eene verplichting? Moest de gang zulk lam gewelf hebben dat de wandelaer in schyn steeds met eene inzakking wordt bedreigd? Kon men geenen anderen vorm kiezen?

Vruchteloos poogt men zich te verontschuldigen met te zeggen, dat men niet hooger dan de wallen bouwen mocht, en dit alle grootschheid verbiedt; het lage is geen vyand van het schoone, en onze voorouders maekten meesterstukken van kleine hulpdeurtjens.

Ook mag men niet opwerpen dat niemand er aen gedacht heeft van den nieuwen doorgang een monument te maken. - Het is juist dat wat wy wraken! - Wie de openbare werken bestuert, moet zich herinneren dat alle gebouw van algemeen nut, tot ieder dienend, den volkssmaek moet bevredigen, als dusdanig de uitdrukking der natie moet zyn, en een monumentael kunstkarakter dragen. - Beschouwt de werken der Romeinen, hoe indrukwekkend zyn zy niet! - Sloot by die natie het nut de pracht uit, en waren hunne vestingen min sterk omdat zy schoon waren?

Wat karakter droeg de bouwstyl onzer vaderen niet, en kon de vest, waerin men den ingedrukten halven cirkel gesteken heeft, niet tot toonbeeld dienen? - Men bezie de overige poorten - en die waren nog veel schooner vooraleer de Franschen, die Wandalen van den beschaefden tyd, op het einde der laetste eeuw, al wat kunstmatig in ons land was, verwoesteden en onze stadspoorten bedienen!

Deze bedenkingen zyn slechts oenen wenk aen de bestuurders onzer wallen; het is een verzoek dat zy den kunstgeest der vorige eeuwen zoo veel mogelyk zouden eerbiedigen. De Slykpoort, vooraleer ze vernieuwd werd, was zeker bouwvallig, maer toch droeg zy in hare kreupelheid de onvergankelyke sporen van een prachtig verleden. Sedert zy herbouwd is, zou men ze voor eene deur nemen, schynt zy nog kleiner dan men ze gemaekt heeft, ofschoon er met moeite de hooiwagens van den Polder door kunnen, en heeft ze alle hoegenaemd karakter verloren. - Het stelsel Vauban heeft, volgens ons, niet allen vorm in de vestingwerken veroordeeld, en wy betreuren dit gebrek aen smaek in onze krygsgenie. - Zy vindt overigens de bestraffing harer kunsteloosheid in hare werken zelven; immers, de nieuwe statiepoort, op den verjaerdag des Konings geopend, had den naem van Leopoldspoort gedragen, hadde de stadsregering niet gevreesd eenen zoo luisterryken naem te geven aen iets dat zulks, door zyn gebrek aen kunst, zoo weinig verdient!

EUG. ZETTERNAM.

De muerschildering
Der heeren Victor Lagye en Lukas Schaefels,
in St.-Antonius kerk te Antwerpen.

Het was in de middeleeuwen een byna algemeen gebruik, de kerken met muerschilderingen te versieren. Onze voorvaderen, door het reinste godsdienstig gevoel bewogen, wilden zich gedurig van de voorbeelden der eerste belyders doordringen. De Christene kerk, zoo buitengewoon poëtisch, riep al de hulpmiddelen der kunst in, om de vrome daden harer weerdste kinderen voor het oog des volks te doen herleven; elke tempel werd aldus een open boek, dat zelfs tot de onwetendsten sprak, en het hert door heilzame lessen van grootheid en deugd moest stichten.

In België, en wel byzonderlyk in Antwerpen, werd de muerschildering op eene breede schael gebezigd: eene menigte oorkonden toonen dat de broeders der St.-Lukas Gilde byna al onze kerken met prachtige *frescos* hadden opgeluisterd, ware getuigen van het zuiver geloof en uitstekend talent onzer oude meesters.

Doch hoe schoon, hoe grootsch deze scheppingen ook waren, konden zy den invloed der zoogezegde *Renaissance* niet wederstaen: de XVIe eeuw, die zoo vele der meesterstukken onzer vroegere school zag vernietigen, deed ook de muerschildering als een nutteloos sieraed onder den borstel eens kladschilders verdwynen.

Sedert eenige jaren eventwel, dat men tot de studie van het echt schoone schynt terug te komen, heeft men poogingen aengewend om de muerschildering in ons Vaderland herin te voeren, en werden zy tot nu met den gewenschten uitslag niet bekroond, zoo moet men toch ondernemingen toejuichen die bestemd zyn om een der voornaemste kunstvakken onzer vlaemsche school te doen herleven.

De St.-Lukas Gilde, die, gelyk wy hier boven meldden, zoo menigen voornamen frescoschilder heeft voortgebracht, mag het zich thans wederom tot eene eer rekenen, dat twee harer leden, de verdienstvolle heeren Victor Lagye en Lukas Schaefels, de eerste muerschildering in Antwerpen, binnen de St.-Antonius kerk, mochten uitvoeren.

Getrouw aen haer verleden, en de belangrykheid van het onderwerp in aenmerking nemende, heeft zy besloten het werk dezer kunstenaren stap voor stap na te gaen, den verkregen uitslag aen een welgemeend en gezond kritiek te onderwerpen, om aldus, door eene algemeene werking, tot den voortgang en verspreiding der kunsten by te dragen.

Eene Commissie samengesteld uit de HH. Du Jardin, H. Brown, P.A. Verlinde, P. Kremer, Jos. Bellemans, J. Van Arendonck, Eug. Zetternam, A. Marckelbach, Altenrath, Frans Gons en P. Génard, werd dus gelast eene volledige verhandeling over het onderwerp in te leveren.

Verscheidene wyzen van muerschildering zyn in gebruik; daer de heer Lagye, ter uitvoering van zyn kunststuk, het *Wasserglas* heeft verkozen, zullen wy hier eerst het verslag melden der heeren Dr J.F. MATTHYSSENS en C. OMMEGANCK, door de St.-Lukas Gilde aengesteld om het stoffelyke gedeelte des werks te onderzoeken:

Wasserglas-muerschildering.

Wasserglas is een hoogduitsch woord welk men lichtelyk in

onze tael zou overzetten met waterglas; deze uitdrukking wekt het gedacht op van watervormig glas, daer het inderdaed niet is dan een soort van glas in gewoon water opgelost.

Volgensde handelwyze van Kaulbach, in verscheidene werken aengehaeld, gebruikt men tot het bereiden van het wasserglas:

15 deelen wit zand in chloorhydrogeenzuer (zoutzuer, geest van zout) gewasschen en in eenen onsmeltbaren kroes door een hevig vuer gesmolten, met:

10 deelen koolzurige potasch (gewoone potasch) of wel

8 deelen koolzurige soda (sel de soude, soda) en

1 deel gestampte houtkool.

Het mengsel, door een hevig vuer goed vereenigd, laet men verkoelen en wordt opgelost in eene zekere hoeveelheid water.

De muer, waer men op schilderen wil, moet droog zyn, anders is alles te vergeefs.

Men bezet den muer met eene menging van plaester en gemalen marmer. Op het bezetsel spuit men, by middel van eene pomp, het opgeloste wasserglas. Deze pomp draegt eenen bol met zeer fyne gaetjens, waer het wasserglas in stofregen uitvliegende, op den muer komt en het bezetsel doordringt. Het koolzuer der lucht ontbindt de zandstof, door zich van de loog bevattende stof, soda of potasch, meester te maken; men wascht er deze laetste met zuiver water uit.

Nu is de muer bereid om de schildering te ontvangen.

Deze schildering wordt verveerdigd met zekere verwen in zuiver water gewreven; alle verwen zyn niet dienstig. Aengezien het uitvoeren van het schilderstuk min of meer tyd kan vereischen, waerop de muer noodzakelyk droog moet worden, moet men den muer gedurig nat houden of hem by iederen aenvang op nieuw nat maken; het tafereel voltrokken zynde, overdekten vestigt men het, met er weêr, zoo als voren, wasserglas op te spuiten, hetwelk de verwen doordringt en ze op den *fond* hecht; eindelyk wordt de loogbevattende stof, zoo als eerst, door het koolzuer der lucht ontzet en by middel van water weggewasschen.

In deze wegwassching zit de groote knoop. Wordt men gewaer dat zy door water niet volkomen geschiedt, dan gebruikt men alkool. Is het koolzuer der lucht niet voldoende, niet machtig genoeg om het ontbinden van het zand en de loogstof te voltrekken, zoo maekt men de schildering met alkool vochtig; men steekt den alkool in brand, om door zyne verbranding eene groote menigte koolzuer te verkrygen en zoo de ontzetting van de loogstof te bekomen.

De toepassing van het zandsamenstel tot het schilderen is nieuw van over weinige jaren en heeft dus nog niet de rypheid des ouderdoms, welke den menschen wysheid en ondervinding geeft.

Om niet op eigen oordeel voort te gaen in het keuren van het wasserglas, zal het niet nutteloos zyn, ook iedereen aen wie *stoffenkennis* (anderen zeggen scheikunde) vreemd is, in staet te stellen om over het stofkundig vraegpunt van het wasserglas te oordeelen.

Het is dus noodig hun de byzonderste deelen der geschiedenis van de zandstof *(kiezelstof*, *silicium)* mede te deelen.

Alle soort van glas is eene verbinding die uit kiezelzuer en potasch (of soda) of kalk bereidt wordt, by middel van eene min of meer hevige hitte. Kiezelzuer en eene loogbevattende zelfstandigheid zyn bygevolg de hoofdbestanddeelen van het glas, en by deze voegt men nog somwylen andere zelfstandigheden, om aen het glas verschillende eigenschappen mede te deelen, by voorbeeld, yzerroest (yzer oxied) voor groen glas.

Het kiezelzuer *(acide silcique*, *silice)* is eene der meest verspreide stoffen onzes aerdbodems. Het is op zich zelve door menschelyke macht onsmeltbaer. Men vindt

het onder menigvuldige verschillende vormen; de byzonderste zyn het bergkristael *(cristal de roche)*, dees is in eenen staet van uiterlyke zuiverheid; het wit zand, de gressteen, de vuerkei; het komt voor een zeker deel in den arduin of graniet, de schalie, de pyp-, pot- en porceleinaerde.

Hoe minder loogbevattende stof men gebruikt in het bereiden der glasstof, hoe moeijelyker deze is om smelten en bewerken, maer ook hoe harder en hoe sterker in het gebruiken.

Laten wy nu de hoeveelheid loog *(alkali)* allengskens vergrooten, zoo zullen wy het smeltpunt van het samengestelde in evenredigheid zien dalen, en op het waterkookpunt, 100° centigraden, komen, op welken graed wy het glas zullen kunnen vormen geven, gelyk de glasblazer in den heetsten hoven. Dit is hetgeen men smeltbaer glas *(verre fusible)* noemt.

Maer het heeft weinig sterkte, en wordt ras door de vochtigheid opgevreten, gelyk men er blyken van heeft in de witte vensterglazen, toebehoorende aen de eerste voortbrengsels der moderne glasmaking. Voor gemak van werken, gebruikte men veel loogstof; maer op weinige jaren verloren die glazen hunnen glans, geraekten vol kleine scheurtjens, kregen de regenboogkleuren, gelyk eene dunne zeepzopblaes, door de dunne schelfjens glas die op hunne oppervlakte losgebroken hingen.

Met de hoeveelheid loogstof nog al grooter te nemen dan in het op 100° graden smeltende glas, verkrygt men een voorwerp in koud water zelfs oplosbaer: 1 deel zand, 4 deelen potasch of soda; men bekomt het eertyds genoemde *liqueur de cailloux*, met het in water op te lossen.

Door het bygieten van het een of ander zuer, maekt dees zich aenstonds van de loogstof meester. Het gescheiden kiezelzuer komt aenstonds vry te voorschyn, onder de gedaente van eene doorschynende gelei; het koolzuer der lucht veroorzaekt ook deze ontbinding, zelfs in eene niet met groote zorg gestopte flesch.

Het is in eene bereiding van deze laetste soort dat het wasserglas bestaet.

Deze manier van schilderen, om uitmuntend te zyn, zou de volgende eigenschappen moeten hebben: de kiezelstoffige laeg zou voor vocht ondoordringbaer moeten zyn, goed gesloten, maer niet spongieachtig, want het doordringen van water, op de muren door vochtig of regenachtig weder ontstaen, is eene eerste oorzaek van ondergang voor zulke schildering.

Het onwederhoudbaer indringen van het stof is de tweede.

De derde, byzonder in de kerken, is het intrekken van het vet en zwart, voortkomende van het branden van wierook en keersen, en is onuitwischbaer zonder beschadiging.

De dry voorafgaende zyn vreemde oorzaken van vernieling.

Eene vierde, en misschien de gevaerlykste reden van ondergang, neemt haren oorsprong uit het gebruiken der loogbevattende stoffen (potasch, soda) om het kiezelzuer op te lossen tot het verveerdigen van het wasserglas. Geene van beide dezer loogen kan men gansch uit de ontzette kiezelaerde wasschen.

De potasch is vochtaentrekkend *(deliquescens).* De soda integendeel, het vocht dat zy inhoudt door uitwaseming wegvliegende, valt in poeder *(efflorescens)* dat schimmelvormige zoutstoffen op den muer veroorzaekt, en al hadden deze uitwendige werkingen niet plaets, toch kan de inwendig gezetene loogstof, zoo als in de aengehaelde vensterruiten, eenen langzamen ondergang veroorzaken; want buiten hare werking op de zandstoflaeg heeft zy nog eenen nadeeligen indruk op het plaester der bezetsels.

Men zoude dus de volgende proeven moeten nemen:

1° Of eene wasserglas-schildering water slikt;

2° Of hare oppervlakte by onderzoek van vergrootglas gesloten schynt;

3° Of zy ontzette loogstof bevat.

Men maekt eene plek nat, legt er een nat klad papier op met violetbloemenzap eventjens blauw gekleurd; men plakt er nog eenige natte kladpapieren op, om het eerste vochtig te houden. Indien de blauwe kleur na eenigen tyd in geen groen verandert, is het een goed teeken; wordt ze groen, zoo is het stuk niet goed verveerdigd.

Deze aenmerkingen zyn gemaekt alleenlyk uit genegenheid tot de kunst, niet tot verwerping van de wasserglas-schildering, maer in hoop van voortgang en verbetering.

Het ware hoogst te wenschen zich van alle loogstof te kunnen ontmaken en een ander oplosmiddel van het zand te gebruiken.

Dit is niet onmogelyk.

Er bestaen twee samenvoegingen van de kiezelaerde met uitdampbare stoffen. Deze gaen van zelfs weg, gelyk terpengeest of alkool in gewonnen vernis en laten zelfs op metael eene klaer doorschynende glasachtige pel over. De plaester verkrygt er, naer verlangen, eene marmerachtige of albaste hoedanigheid door, en wordt voor water en stof gansch ondoordringbaer.

Het zal hier niet misplaetst zyn, eene nuttige en weinig gebruikte toepassing van het kiezelzurig potasch *(silicate de potasse)* aen te halen: alle gewevene of houten voorwerpen, die men er mede overdekt of laet doortrekken, zyn door vuer onverslindbaer, en by gevolge onmachtig om als brandstof het vuer voort te zetten.

(Wordt voortgezet).

Eene eenvoudige overweging.

Een twyfelachtige ‘Teniers’, gekend onder den naem van ‘*Potjesmerkt*’, werd, over eenigen tyd, te Gent, ten sterfhuize van baron Everaert, geveild ten pryze van 3,000 franken. - Die zelfde schildery werd te Parys nu onlangs verkocht voor de somme van 30,000 franken - dus een verschil van waerdering van 27,000 franken.

Waerom achten de Franschen een werk van den belg Teniers zoo veel hooger, dan het door zyne landlieden geschat wordt?

Mynheer C. Nieuwenhuys wil doen verstaen, dat dit komt omdat dit tafereel niet stellig als een gewrocht van onzen genialen genreschilder kan doorgaen; ‘want,’ zegt hy, ‘eene *Potjesmerkt*, die *zeker* van den meester is, versiert heden het kabinet van den heer Frederich Heusch, te Londen.’

Zoo! omdat er eene dergelyke schildery van Teniers te Londen is, zou er elders geene meer kunnen zyn! Nogtans is het overbekend dat de oude groote meesters niet zelden hunne beste voortbrengsels door hun penseel vermenigvuldigden, en het gevoelen van Theodoor Lejeune en Vitet, die den twyfelachtigen Teniers voor eenen echten erkennen, schynt te bevestigen dat dit met de ‘*Potjesmerkt*’ het geval is geweest.

Zou men niet eer mogen veronderstellen dat men de gewrochten van Teniers hier te lande zoo weinig schat, omdat de onvaderlandsche kunstkritiek der fransche dagbladen sedert een twintigtal jaren onze oude genreschilders uitkryt als ellendige kladderaren, die, zonder de minste geestigheid te bezitten, zich beieverden zatlappen, kroegen en andere gemeene dingen voor te stellen. - Wat toch hebben Breughel, Brauwer, Jan Steen, Van Ostade en Teniers, immers al uwe genreschilders, welke gy, arme Vlamingen! wereldberoemde mannen waendet, volgens die dagbladen anders gedaen!

Zie eens! als eenige tafereelen van Teniers aen den franschen koning Lodewyk XIV aengeboden werden, zegde die vorst, welke zyne faem op de groote mannen die rondom hem stonden vestigde, maer ongelukkiglyk geen enkel goed schilder aen zyn Hof had, en dus dien roem van elders benydde: ‘Rukt die Bavianen uit myne oogen!’ *(Otez-moi ces magots!)* - En omdat die fransche koning dat uit afgunst gezegd heeft, moet gy, Vlamingen, u immers schamen Teniers als een groot man te beschouwen!

De fransche kunstliefhebbers lachen wel met dien uitval van hunnen grootsten vorst, en weten de verdienste te waerderen waer zy is; maer gy, Vlamingen, gy zoudt het grootste blyk van bedorven smaek, de verregaendste proef van uwe gemeene strekking geven, indien gy de onvergelykelyke zedeschetsen uwer groote genreschilders nog met eenen bewonderenden blik verweerdigdet.

Wat ons betreft, wy beschouwen de genreschildering, op onzen grond oorspronkelyk ontstaen, als het wettigste recht dat wy op de wereldberoemdheid onzer ‘Vlaemsche school’ hebben, en wy verheugen ons dat de geniën van elders onze genreschilders ook volle recht laten wedervaren. - Goethe, de groote dichter Goethe, die toch wel door niemand als een man welke gemeene strekkingen had, zal aenschouwd worden, zegde eens aen zynen vriend Eckerman, over den

engelschen romandichter Walter Scott sprekende: ‘Niet waer, Walter Scott's *Fair Maid of Perth* (het schoone Meisje van Perth) is schoon! - Dat is voltooid; dáérin ziet men de hand des meesters! Hoeveel vastheid van plan teekent het geheel, hy heeft geenen enkelen penseelstreek aen de byzondere deelen ten koste gelegd, die niet tot het doel voert! En hoe uitgewerkt is alles - zoowel in de samenspraken als in de beschryvingen, die beiden even voortreffelyk zyn! - Zyne tooneelen en situatiën gelyken schilderyen van Teniers: in het geheel der ordonnancie getuigen zy van de hoogte der kunst; de verscheiden beeldjes boeijen door hunne sprekende waerheid, en de uitvoering strekt zich met zoo echte kunstenaersliefde tot op het geringste uit, dat ons geene plooi of vlekje geschonden wordt.’(*)

Gelyk men ziet, had Goethe een ander gedacht van Teniers dan onze fransche journalisten, en het doet ons waerlyk goed dergelyken kunstreus als Goethe, om het beoordeelen van eenen anderen kunstreus, Walter-Scott, onzen *kleinen* Teniers tot voorbeeld te zien nemen!

Dat onze jeugdige kunstenaers het oordeel der wereld aen dat van de verbasterde kunstkritiek van België vergelyken; - de cyfers waer wy het artikel mede begonnen, strekken hun tot les. - Dat zy zelven beslissen wat zy gelooven moeten; dat zy er uit afleiden waer zy verder zullen mede komen, of met pompadourtjes te schilderen, gelyk hun de fransch-belgische kritiek aenraedt, of met eigene zedeschetsen te verveerdigen, welke door heel de wereld erkend en betaeld worden.

P.S. - Dit artikel was gezet, toen de heer Lodewyk Verschaffelt, die de *Potjesmerkt* te Gent voor 3,000 franken kocht en aen eenen franschen liefhebber voor 25,000 franken verkocht, in de dagbladeren verklaerde, dat 258 der voornaemste kenners van Europa, waertusschen vader Nieuwenhuys, bedoelde schildery als een werk van den grooten meester erkend hebben, en die erkenning met hunnen naem hebben onderteekend.

EUG. ZETTERNAM.

Verloting,
Het levensgroote marmeren borstbeeld van Th. van Ryswyck door J.B. Dilis,

> Een enkle steen, een naem wyst zyn gebeente,
> En rondom ryst er menig grafkolom.....
> Maer aen ZYN graf behoeft geen praelgesteente
> 't Pronkt in ons hert als in een heiligdom.
>
> J. DE GEYTER.

Al is Van Ryswyck's graf verlaten, al wyst geen eerezuil, den dichter en het vaderland weerdig, de rustplaets van een onzer groote mannen, daerom heeft Vlaenderen zynen lieveling niet vergeten. Het volk, dat bovenal *zynen* dichter mint, heeft aen Van Ryswyck eenen eeuwigen gedenkzuil in zyn hert opgericht,

(*) *De Gids*, Mengelingen; 1837, bladz. 133.

eenen gedenkzuil, die slechts met de uitroeijing van den Nederlandschen stam zal verbryzeld worden.

In vreugde of in leed, by elke nationale plechtigheid, by elk vriendenfeest, wordt de naem van Van Ryswyck herinnerd. Zyne liederen, die in ieders mond liggen, worden overal aengeheven, waer men de oude, vlaemsche rondborstigheid viert, en dan ook naer 's dichters eigen verlangen, wil men

> '.... onder 't drinken
> Wel eens voor den zanger klinken
> Van zoo menig vrolyk lied.'

En thans weêr, is de naem Van Ryswyck gehecht aen eene der edelste daden, waerop de Vlaemsche Beweging mag bogen: zyn borstbeeld moet dienen om de nederlandsche letterkunde te ondersteunen, waervoor de dichter zich heeft geslachtofferd.

Een onzer yverigste medeleden, de beeldhouwer J.B. Dilis, overwegende hoezeer de verspreiding eener nationale lectuer de beschaving des volks moet bevorderen, besloot door een tot nu nooit gewaegd middel, de nederlandsche litteratuer aen te moedigen. De letterkundige afdeeling der *St.-Lukas gilde*, de *Violiere*, bezit eene bibliotheek, bestemd om de leeszucht meer en meer in hare leden op te wekken; deze bibliotheek zou door 's kunstenaers talent vergroot worden: hy schonk het door hem verveerdigde marmeren borstbeeld van Van Ryswyck, om eene lotery te openen, waervan de opbrengst tot het aenkoopen van nuttige boeken moet dienen.

Edele daed, die alleen van 's kunstenaers verhevene gevoelens getuigt, en reeds onze volle erkentenis verdient! Als beeldhouwer eventwel, zyn wy den heer Dilis meer verschuldigd. Zyn werk, onder het kunstmatig oogpunt beschouwd, verdient den grootsten lof. Ja, dit is Van Ryswyck wel, de luimige dichter! Begeesterd heft hy het hoofd op, terwyl de lach welken om zynen mond speelt, dien diepen spotlust aenduidt, welke tot in de minste zyner voortbrengselen doorstraelt; zyn wydgeopend oog schynt door het ruime te dringen; doch de kalmte, over het gansche wezen verspreid, drukt uiterst wel die scheppingskracht uit welke Van Ryswyck tot den hoogsten graed bezat. In een woord, dit borstbeeld herinnert ons den volksdichter in een dier luimige oogenblikken, waeraen wy een groot deel zyner meesterstukken verschuldigd zyn.

Als Gildebroeder, als Vlaming, wenschen wy den heer Dilis geluk over zyn schoon, zyn kunstig werk. Ook twyfelen wy niet of al die de nationale letterkunde behertigen, zy die onzen volksstam aengekleefd zyn, zullen, door hunne goedjonstige ondersteuning, de edele, de goede daed van ons geacht medelid vruchtbaer maken.

P. GÉNARD.

Kinderen en kinderspelen.

De mensch bezit eenen hem ingeboren drift, eene heimelyke beweging, die hy by zyne intrede in de wereld ontvangen heeft. Die ingeschapene neiging wordt later, wanneer hy man geworden is, de eenige dryfveer van al zyne bewegingen, van heel zyn doen en laten. Reeds zeer vroeg kan men by de kinderen die neiging goed gadeslaen; by hunne eerste spelen is het byna mogelyk aen te duiden wat elk hunner zal worden.

Dikwyls heb ik de verscheidenheid der kinderspelen opgemerkt, en even dikwyls heb ik ondervonden dat het niet moeijelyk was daerin de verschillige neigingen der kinderen te lezen.

Misschien denkt men dat het de spelen zyn die hunnen invloed op de toekomst des kinds uitoefenen, en die er eene neiging doen by geboren worden, welke het by zyne intrede in het leven niet bezat? Welnu, neemt de kinderen hun speelgoed af en stopt hun iets anders in de handen; wat gy hun brengt, zullen zy verwerpen, om zich zelven het speelgoed, waermede zy zich willen vermaken, naer goesting aen te schaffen. Een kind laet zich geen vermaek opdringen; het voelt zich van de wiege af geboren om eens, man zynde, uit eigene beweging te doen wat hem goed dunken zal, en reeds dan, wanneer het de wiege nog maer nauwelyks ontgroeid is, zelfs vroeger nog, wil het als het ware daer reeds een voorgevoel van genieten. De kinderen kiezen zelfs de voorwerpen waermede zy zich willen vermaken. En zy weten zich die zoo gemakkelyk aen te schaffen! Een stukje hout, een snippertje papier, eene houtkool, eene nootschael, een boomtak en duizende andere kleine nietigheden, die zy op straet vinden, maken hun ryker, machtiger en, wat meer zegt, gelukkiger dan de rykste en machtigste vorsten der aerde, gelukkiger dan de gelukkigste aller stervelingen, wanneer die eens de kinderjaren ontgroeid is.

Ik, die Antwerpenaer ben, ik heb opgemerkt, dat de kinderen myner geboortestad in vyf groote verdeelingen moeten gerangschikt worden.

Wellicht verstaet gy my niet? Welnu, komt mede. Ziet ginds dien troep zesjarige bengels, met kluppels gewapend, zoo groot en zoo zwaer, dat zy onder het gewicht ervan byna bezwyken, en toch houden zy zich stevig recht, niet waer? Te huis heeft elk dier kleine snaken eene doos met tinnen soldaten of houten peerdenryders, en thans, ziet eens, hoe de papieren pluim boven de papieren soldatenmuts wappert! Hoort eens hoe, met de borst vooruit en den houten sabel in de hand, die kleine kapitein het hooge *commando* uitroept: voorwaer, hy is bewust dat hem later een eereteeken wacht! Hoort wat op het *commando* volgt:

Ribbe, dow, dow, dow,
Ribbe, dow, dow, dow,
Ribbe, dow, dow, dibbe, dibbe, dow, dow, dow!

En zie hoe zy allen op maet, het geluid der trommel volgende, voortstappen.

Wie toch zal vragen wat er eens van deze kinderen moet worden? Ho! dit vragen is onnoodig, ieder weet het; zy hooren niet alleen tot myne geboortestad te huis; elke stad, elk dorp, het kleinste gehucht, elk huis schenkt verdedigers aen het vaderland.

Een kindersoldaet, in een ander land geboren, zou kapitein, kolonel, generael of maerschalk kunnen worden; by ons, waer het gebruik eener vreemde tael allen vooruitgang in den krygsdienst belemmert, kan de kindersoldaet het op lateren leeftyd nooit veel verder brengen dan tot den graed van korporael.

Helaes! alle planten groeijen niet weelderig op; deze belo-

ven bloemen; de grond is goed, doch de bloemen hebben warmte noodig, maer de zon boven hun hoofd wil hen niet verwarmen. In ons land is dit ook meesttyds der soldaten lot.

De hemel toch, ik hoop het, zal zorg dragen voor die kleine lieve kapiteinen.

(Wordt voortgezet).

Kunst- en letternieuws.

Wy hebben den vrienden der nationale letterkunde eene goede tyding te melden. Naer men ons verzekert, zal de ryke bibliotheek van wylen den Heer J.G. Smolderen, binnen Antwerpen, tydens de aenstaende Paeschvacantiën, verkocht worden. Men weet met welke zorg de geleerde Smolderen, al vergaderde wat eenig belang voor de Nederlandsche Letteren en Nationale Geschiedenis kon opleveren. De vlaemsche bibliophilen zullen dus de gelegenheid vinden om zich de schoonste voortbrengselen onzer groote mannen aen te schaffen.

Dezer dagen is de Heer N. De Keyser, tot *Directeur* benoemd, van de kunstkafdeeling der Belgische Akademie. De heer De Keyser is, gelooven wy, de eerste Antwerpenaar wien deze eer te beurt valt.

En, zoo men hier te lande het echt talent vereert, in den vreemde ook weet men onze groote kunstenaren te waerderen en hoog te schatten. Als een bewys hiervan, zullen wy slechts in het vak der schilderkunst zeggen, dat dezer dagen, een ander Antwerpenaer, de Heer Baron Gustaf Wappers, tot briefwisselend lid der Keizerlyke Akademie van Schoone Kunsten van Frankryk is benoemd geworden.

Dezer dagen ook heeft de Heer H. Leys te Antwerpen in den *Cercle*, eene overschoone schildery ten toon gesteld, verbeeldende de *Vigiliën van Bartel De Haze;* deze schildery is bestemd voor de wereldtentoonstelling, van Parys.

Als nieuw verschenen werken, moeten wy melding maken van het *Gentsche Letterkundig Jaerboekje*, waeraen, ofschoon het reeds een frissche knaep van twee-en-twintig jaren geworden is, de dichter F. Rens, nog altoos zyne beste vaderlyke zorgen blyft wyden; het boekje ziet er allerlieftst uit, en bevat bydragen zoowel in proza als in dicht, van een groot getal gunstig gekende vlaemsche schryvers.

Op het laetst van December jl., las de dichter Jan Van Beers, in de hollandsche *Maatschappij van Kunsten en Wetenschappen* te Rotterdam, een Nieuwjaersgedicht getiteld *Blik door eene venster*, dat er den grootsten byval verwierf. De uitgever H.J. Van Kesteren, te Amsterdam, maekte het door den druk ten profyte der armen bekend.

In den algemeenen boekhandel van Vrouwe Jonghmans, Korte Nieuwstraet, te Antwerpen, is verschenen *Twee brave kinderen en een boosaardig mensch*, zedenverhael, bekroond in den letterkundigen pryskamp, uitgeschreven door de rederykkamer de *Goudbloem*, ter gelegenheid van het 400jarig jubelfeest der

St.-Lukas Gilde. Dit werk, versierd met twee houtsneden van P. De Cort, naer teekeningen van Frans Gons, is verkrygbaer aen den prys van fr. 1.50. Wy zouden zeer goed kunnen zeggen dat dit werk schoon is; doch daer wy het oude vlaemschespreekwoord kennen: *eigen lof stinkt*, zullen wy onzen lezeren liefst er zelf laten over oordeelen. By J. Peeters-Van Genechten, is insgelyks verschenen de vierde aflevering van het *Album der St.-Lukas Gilde*, bevattende bydragen van Emm. Rosseels, J. Van Lennep, H. Conscience, P. Van Duyse, P. Génard en Eug. Zetternam, als mede een goedgelykend portret van J. Van Vondel, op steen gegraveerd door Ed. Du Jardin.

De Heer L. Van Rucklingen, een jong vlaemsch schryver, van wien wy, te oordeelen volgens zynen eersteling in het vak der letterkunde, *Een Koning in de Kempen*, veel voor de toekomst verwachten, heeft een prospectus laten uitgaen, van een nieuw werk getiteld: *Myne Kempische reistogtjes*, een boekdeeltje van 100 bladzyden in 8°.

Gy ziet het, vriend lezer, ofschoon de *Oostersche kwestie*, thans de gansche wereld bezig houdt, toch oefent zy niet den minsten invloed uit op de vlaemsche kunst en letterkunde, en zeker mogen wy ons hier om verblyden: het is een blyk te meer dat ons volk zich slechts met datgene bemoeit, wat het van naby kent, en zyn karakter niet onbestendig is als dat van zoovele naburige natiën.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Quinten Massys.

Aen den voet van den toren

der Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen, is een gedenkteeken geplaetst, dat zich alleen doorzyne buitengewoone eenvoudigheid onderscheidt. Tegen eene der freiten, ontwaart men het afbeeldsel eens mans; wat lager op eenen zerk is een doodshoofd gehouwen, waeronder een opschrift in gouden letteren gelezen wordt.

Dit gedenkteeken is het werk der bewondering; het werd aldaer ten jare 1629 opgericht door den vaderlandschen kunstyveraer Cornelis Van der Geest(*), ter nagedachtenis van den

(*) Cornelis Van der Geest was een dier uitgelezene mannen, welke alles voor de vaderlandsche kunsten opofferen. In bezit eener fraeije fortuin, had hy deze aen het koopen van schilderyen onzer voornaemste meesters toegewyd. Voor Massys koesterde hy eene byzondere liefde; hy bezat van dezen schilder die schoone verzameling welke later het eigendom van den koopman Stevens werd.
Toen in 1629, de zerken van het Klein Kerkhof (thans de Handschoenmerkt) werden weggevoerd, die er zich sedert eeuwen bevonden, rees by hem de vrees op dat men misschien Quintens' rustplaets niet zou eerbiedigen; derhalve zond hy aen het magistraet een verloog in, dat wy denken hier te moeten mededeelen:
Aen myne Eerw. Heeren. - Verthoont met behoorlycke reverentie *Cornelis Van der Geest*, alsdat in den tyd datter geordonneert was dat men de sarcken ruymen soude van het cleyn

nooit overtroffen smid-schilder QUINTEN MASSYS(*).

Het leven dezes meesters, dat wy zullen poogen afteschilderen, is een samenweefsel van onbegrypelyke, zelfs onbestaenbare voorvallen. Beroofd van geschiedschryvers gedurende zynen levenstyd, heeft men, na zynen dood, Quintens daden als met een floers van verdichtsels overtogen, die ons den kunstenaer gansch onkennelyk hebben gemaekt.

Door deze verdichtsels, die, wy moeten het in het voorbygaen aenstippen, ditmael, by uitzondering, 's meesters goeden naem en faem niet hebben gekrenkt, gaen wy ons eenen weg banen; diep betreurende soms met de koude hand des onderzoeks eenige dier teedere bloemekens te verbreken, waermede de liefde des volks doorgaens het hoofd harer lievelingen kroont.

Groote leemtens zullen wy eventwel in 's kunstenaers loopbaen ontmoeten; doch deze niet in stilzwygendheid voorbystappen, om het schilderachtige des verhaels te behouden; want wy voeden geenzins de hoop eene volledige levensschets van Massys te verveerdigen; zulks zou onmogelyk zyn na dry eeuwen van onverschilligheid; veeleer zullen wy dezeleemtens met den vinger aenduiden, opdat andere schryvers, gelukkiger dan wy, ze zouden kunnen doen verdwynen.

Volgens het algemeen gevoelen, zag Quinten Massys te Antwerpen het licht, omtrent het jaer 1460(**). Zyne ouders, die het smedersambacht uitoefenden, waren in onze stad om hunne bekwaemheid befaemd, en bestemden hunnen zoon voor den stiel die hun een eerlyk bestaen had verschaft.

Het schynt dat het geluk in den beginne de levensbaen van Quinten niet bescheen; de legende verhaelt dat hy zynen vader vroegtydig verloor, en, beroofd van allen

kerkhof by de hantschoen craemen, dat alsdan mynheer Anthony Behagel bouwmeester synde, my thuys zond den sarck van M.r QUINTEN METSYS die door ouderdom uytgesleten was, om te laten verhouwen dwelck nu over eenige jaeren geschiet is, ende is gevoert by den thoren daer hy, ik segge den voers. M.r QUINTEN, begraven is geweest in 't jaer 1529, ende nu just honderd jaer geleden, als synde ter eeren Godts anno 1629. Ende alsoo van alsulcken fameusen meester de memorie niet en behoort te versterven, die in synen tyd Grofsmidt synde, den *constigen borneput* heeft gemaekt voor de stadt van Antwerpen, die in voorleden tyde in 't middel op de Groote merckt plach te staen, verciert boven op met eener Brabon ende int ronde met wildemannen en wildewyven, al van yser; welcken voors. borneput van de merckt getransporteerd is ende gestelt op het Cleyn Kerkhoff in 't jaer 1557, waerop weynige letten dan die Consten beminnen. Noch staet te weten den voors. QUINTEN hem was begevende door seker occasie van grofsmidt tot de schilderkonste, van wiens hand een fameus constig stuck is staende in Onze Lieve Vrouwe Kerk in de Besnydenis choor, aengaende den magistraat alhier, dat in dander regering vercogt was aen die van Engelandt voor vyfduyzend roose nobels in specie, dan door intercessie van *Merten de Vos*, oock schilder, en werdet niet gelevert. Nu soo ist als dat de heeren van 't Magistraet over desen voors. sarck hebben te disponeren, soo wert consent versogt den ditto sarck tegen de muer van den thoren met ysere dokken vast te maeken tot memorie van den voors. fameusen QUINTEN METSYS, tot lof deser stadt, dit doende etc.
Is by myne Ed. H.B.B. en S.S. gecommittert Anthony Behagel schepen om hem opt inhoud van dese t'informeren en syn rapport gehoort voorts gedaen te worden naer behooren. Actum 17 Decembris 1629. Ond.t *J. De Paepe.*
Extrakt uit de requestboeken op het stadsarchief berustende, *en gedrukt in* Verachter's *Aenteekeningen op de reis van Albert Durer in de Nederlanden*, bl. 38.

(*) Wy hebben de schryfwyze *Massys* aengenomen omdat ze thans, om zoo te zeggen, algemeen is; ook werd zy het meest in 's kunstenaers leven gebruikt. *(Zie J-A. De Laet*, *Catalogue du Musée d'Anvers).* Quinten schreef onverschillig *Masys*, *Matsys*, *Metsys*, en zelfs *de Mees.* Zyn zoon teekende *Jan Massys.* De bewyzen worden verder op hunne plaets aengehaeld.

(**) Zie den *Catologue du Musee d'Anvers*, *par Jean-Alfred De Laet.* Sedert de uitgave van dit werk hebben wy ook opzoekingen over de *Massysen* begonnen, en meer dan dry honderd akten vergaderd, waeruit blykt dat deze familie van de vroegste tyden te Antwerpen zeer verspreid was.

steun, verplicht was in zyne kinderjaren het brood voor zyne noodlydende moeder te winnen(***).

Indien het waer is dat de omstandigheid meestal den man maekt, dan moeten wy gelooven dat de gebeurtenissen der eeuw eenen grooten invloed op de loopbaen onzes meesters hebben uitgeoefend. Inderdaed, wat kunstenaer werd ooit in een gunstiger oogenblik geboren? Antwerpen, zyne geboorteplaets, was onder het voorspoedige, alhoewel vryheidskrenkende bestuer der Hertogen van Burgondië tot het hoogste punt van welvaert gestegen; het verleggen van den koophandel van Brugge naer onze Scheldestad had van deze laetste den stapel van het Noorden gevormd, en er eene weelde doen ontstaen die den rykdom van alle andere steden in het duister wierp. De kunsten, die immer den rykdom volgen, hadden binnen onze muren hunnen zetel gevestigd. Van alle kanten van het Burgondischeryk, stroomden de uitstekendste mannen te samen, die van Antwerpen, om zoo te zeggen, het middenpunt hunner werking maekten. Daerenboven, de gedurige aenraking van kunstenaer met ambachtsman, door de buitengewoone werken die de stad alsdan deed uitvoeren, en diensvolgens het gedurig redekavelen over kunsten en wetenschappen, hadden, even als nu, het hert der nederigste burgers voor het schoone geopend.

By zulk algemeen en koortsig arbeiden, dat de stad Antwerpen wonderwel aen eenen biënnest deed gelyken, kon de vurige ziele des jeugdigen Quintens niet koud blyven; hy ook wilde kunstenaer worden, en ofschoon hy slechts smid was, zou hy de kunst met zyn ambacht vereenigen.

Onbekend is de meester die Quintens eerste stappen in de baen der kunst leidde; doch indien wy de werken in acht nemen, welke Massys op dit tydstip uitvoerde, moet deze meester een man van buitengewoone kennissen geweest zyn. Inderdaed, wie, by het zicht der wereldberoemde pomp, welke Massys op eenen zoo jeugdigen leeftyd wrocht, is niet getroffen, by de moeijelykheden door den geestryken smid overwonnen? Men beschouwe dit kunststuk in al zyne deelen en bewondere de eenheid der gedachte, de sierlykheid der vormen, de meesterachtige eenvoudigheid der samenstelling. Met welken smaek zwieren de yzeren ranken door elkander; zy schynen een bloemenkrans door de hand van engelen, niet van menschen, gevlochten; en echter beweert men dat dit werk slechts met éenen hamer en éene veil is voltooid!

Onbeschryfbaer was de byval dien Massys door dit kunststuk verwierf; zyn naem weêrklonk wyd en zyd; van alle kanten zond men hem bestellingen toe; de voornaemste onzer steden(*) wilden werken zyner hand bezitten; doch het waren de Nederlanden alleen niet die eenen oproep aen het talent onzes meesters deden: Engeland, dat alsdan met Antwerpen groote handelsbetrekkingen had aengeknoopt, gelastte hem met de uitvoering der graftombe zyns konings Edward IV.

De Voorzienigheid is soms onverstaenbaer in hare besluiten; menigmael mort de mensch tegen de plaeg die hem eene

(***) Is deze legende waerheid, dan denken wy Massys' vader ontdekt te hebben in *Jan Massys*, ervaren smid, die verscheidene werken voor de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen uitvoerde, en in 1467 moest overleden zyn, vermits zyne vrouw hem alsdan in het ambacht was opgevolgd. Men zie den reeds gemelden *Catalogue du Musee d'Anvers*, p. 52.

(*) Voor Leuven verveerdigde hy zoo vele werken, dat het sprookje, hy zy in deze stad geboren, er buiten twyfel op gebouwd is; ziehier wat wy over deze kunstvoortbrengselen in Van Fornenbergh aentreffen: ‘wat voorder belanght syne konstighe smidtswercken, syn binnen Loven veele te sien, in-sonderheydt tot S. Peeters, alwaer hy (onder andere) eenen autaer-tuyn ghemaeckt heeft, met een portael, van ghevlochten rancken ende bladeren (met vremde krollen door-een swierende) maecken (in 't om-krommen de ronde van de poort).’ *Den Antwerpschen Protheus;* bl. 10.

bron van welvaert gaet openen. Eene ramp die de Hemel aen Massys overzond, was bestemd om hem de schitterendste toekomst te verzekeren.

Onze kunstenaer had den ouderdom van 20 jaren beklommen, dien tyd welke doorgaens over het gansche leven beslist. Vurig aen het werk, met zynen staet te vrede, struisch van gestalte, misschien aenspraek op mannelyke schoonheid makende, waende hy zich de gelukkigste aller stervelingen, en kon zich niet inbeelden dat een oogenblik, een niet, dit heil voor immer zou kunnen verbreken.

Het grootste ongeval stond hem echter te wachten. Plotseling werd hy gevaerlyk ziek, en genoodzaekt bedlegerig te blyven.

Dit was de zwaerste slag die Massys kon treffen. Werkman zonder fortuin, die zyn bestaen in zynen arbeid moest vinden, zag hy zich weldra aen de grootste ellende blootgesteld. Het weinige dat hy van vroegere dagen had overgespaerd, verzwond als rook, en niets dat zich in het verschiet opdeed dan de uiterste armoede, misschien de bedelzak!

Eenige pynelyke overwegingen zetteden dezen toestand nog iets akeliger by: het lot zyner oude moeder, die hy zoovuriglyk beminde, zweefde hem immer voor den geest. Hy zag de goede vrouw honger lyden, terwyl zy zelfs heuren nood aen haren zoon niet dorst klagen, uit vrees zyne smerten te vergrooten. Quinten, die de stilzwygendheid zyner moeder begreep, voelde zich hierdoor dubbel gewond. Zyn staet scheen hem eene hel van onbeschryfelyke folteringen: krampachtig wentelde hy zich op zyne bedsponde om, en snikte vurig naer het oogenklik dat hy naer de smisse zou mogen terug keeren.

Dit oogenblik verscheen echter zoo snel niet; ‘want,’ zegt Van Mander,(*) ‘al was de meeste kracht syner siekte over, en dat hy begon over eynde te sitten, soo was syn lichaem noch soo swack, dat hy sulcken grooten arbeydt, als het smeden niet en vermocht te doen.’

Onbekwaem om zich-zelve te redden, riep de jongeling de hulp zyner vorige vrienden in; vond hy by enkele wellicht eenigen steun, het groote deel verliet de wooning waer zy slechts wanhoop en ellende ontmoetten; ter nauwernood dat zich nog iemand met den vorig gevierden Massys bekommerde.

Ondertusschen was de Vastenavond genaderd. Vrolyk stroomde de uitgelaten menigte door de straten; in Quintens woon bleef alles stil; bywylen slechts hoorde men een zucht, die uit de benepen borst eens jongelings opsteeg, of het luide snikken eener ten grave gebukte moeder, die hare smert niet langer meer in haren boezem kon verkroppen.

De Heer die den mensch soms hard beproeft, zendt hem immer redding, wanneer de maet des lydens is gevuld. Quinten ook leerde zyne onpeilbare genade kennen.

Het was oudtyds te Antwerpen het gebruik, dat de ziekendieners of *Lazarussen*, in processie, eene groote houten gestoffeerde keers droegen, en ryk afgezette houtprintjes van heiligen of *Santkens* overal aen de kinderen uitdeelden. Een ongelooflyk vertier werd dus van deze plaetjes gemaekt, en menige verlichter vond, tydens het wintersaisoen, in het kleuren dezer beeldekens, een middel van bestaen.

Zy ook zouden het huisgezin van Quinten redden. Een der vrienden die Massys in zyn ongeluk getrouw waren gebleven, ried den jongen man aen, de Lazarussen te aenzoeken hem deze printjens te laten versieren; derwyze zou hy, zonder zich te vermoeijen, eenig geld kunnen verdienen, en de hulp der openbare liefdadigheid ontvluchten.

Deze raed scheen aen Massys eene ingave des hemels. Door de reinste kinderliefde gedreven, zette hy zich aen het werk; met gespannen aendacht den minsten trek, de minste plooi gade slaende, maekte hy ware tafereeltjes van de

(*) *Schilderboeck.*

nietigste voortbrengselen der kunst dier tyden. Hoezeer Quinten in zyne pooging gelukte, zal ons de goede Van Mander getuigen. ‘Door dit cleyn begin, zegt deze geschiedschryver, is syn aengeboren genegentheyt of lust ontsteken worden, soo dat hy ganschlyk met groote liefde en vlyt hem van dan voort heeft tot de schilderkonst begeven.’

Een ander voorval kwam intusschen die staetsverandering nog verhaesten.

Nauwelyks was Massys zyne legersponde ontvlucht, of een nieuw, voor hem nog onbekend gevoel rees in zyn herte op. By een dier wandelingen welke hy onder de zoete Meizonne ter herstelling zyner gezondheid deed, had hy een meisje ontmoet, schoon als eene engelin, schooner dat hy ooit in zyne droomen van poëzy en geluk zich had durven voorstellen. Teêr van gemoed, schuchter als een kind, dorst hy, by eene nadere kennismaking, haer zyne liefde niet veropenbaren. Zyn geheim woog hem echter zwaer en hy besloot, het koste wat wil, de pynelyke stilte door te breken.

Wat was zyne verwondering niet, toen hy zag, dat ver van haer te mishagen, het lieve kind hem aenhoorde met dien angst, die aendacht, welke meer dan onverschilligheid te kennen geven. Zyne edele gestalte, zyn fyn gelaet, dat als in eene nis van lange blonde haren was besloten, deed misschien eenigen indruk op de dertele freule, en zy verliet hem met woorden die wellicht de zoetste hoop in zynen boezem lieten dalen.

Nu zou Quinten reeds een voorgevoel des hemels gesmaekt hebben, indien geen hinderpael zich tusschen hem en zyne geliefde hadde gesteld: hy had een medevryer; en wat meer is, een ryke medevryer: een *schilder!* Zulk een tegenstrever zou voor Massys gevaerlyk zyn geweest; gelukkig dat de goede Van Mander, wien wy deze geschiedenis ontleenen, er haestig byvoegt, met die *naïeviteit*, welke hem eigen is, ‘dat het meysken meer sin had aen den persoon van Quintyn, daer haer mishaegde dat vuyl ambacht, wenschende dat Quintyn den schilder ware geweest en den anderen den smit.’

De liefde doet soms wonderwerken. Quinten, in wiens gemoed het niet lag voor anderen te wyken, en door deze tegenkanting nog meer zyne geliefde wilde bezitten, haer zelfs ten koste van alles verkrygen, besloot de reden zyner verstooting te vernietigen. Wat voor anderen onmogelyk zou geschenen hebben, werd voor den vurigen jongeling

een spel, de nietigste aller ondernemingen. Hy bezat reeds de teekenkunst en met eenen drift als de zyne, wat zou hem het schilderen kosten? Had hy reeds, in het kleuren der Lazarusbeeldekens, geen bewys van zyne bekwaemheid in dit vak gegeven?

Onbedacht, met die vaste overtuiging die alleen wonderen voortbrengt, werd door hem het onmogelyke in mogelyke herschapen. Dag en nacht aen het werk, rezen weldra meesterstukken voor zynen ontvlamden geest op(*). Zegepralend bood hy zich alsdan by zyne beminde aen. De liefde kroonde eindelyk het werk van haren leerling; zyne hertsvriendinne verkreeg den zoeten naem van bruid(**).

Wat er van al deze verdichtsels waer zy of niet, zullen wy niet trachten te doorgronden; het volstaet te weten, dat Massys zeer jong in den echt trad met Aleyde van Tuylt, het smedersambacht verliet en ten jare 1491, als meester-schilder, in de Antwerpsche *St.-Lukas gilde* werd opgenomen; zyne ontvangst in dit roemryke genootschap staet als volgt in den *Liggere* geboekt.

Int jaer ons Heerē mcccc en xci waren Regerders van Sint Lucas Gulde Antonius van der Heyen en Jan Vinck. Dat syn de vrymeesters die sij ontfang hebben:

Roelant van Wulpen
Joos van Brugge
Peeter Dysere
Jacob van Santvliet
Quinten Massys
Jan de Wolf.

(*) Deze liefdegeschiedenis is meermaels door onze dichters bezongen. De vermaerde schilder-dichter Dominicus Lampsonius, meester van Otto Venius, die korten tyd na Massys leefde, maekte er de volgende verzen op, die later werden gesteld onder Quintens portret, door Th. Galle op koper gebracht:

Ante faber fueram Cyclopeus: ast ubi mecum
Ex aequo pictor coepit amare procus:
Seque graves tuditum tonitrus postferre silenti
Peniculo obiecit cauta puella mihi:
Pictorem me fecit amor. Tudes innuit illud
Exiguus tabulis quae nota certa meis.
Sic, ubi Vulcanum nato Venus arma rogarat,
Pictorem e fabro, summe poeta, facis.

(**) Wy laten het praetje van de bie gansch weg vallen, daer het ons te belachelyk schynt; opdat men ons echter van geene lichtveerdigheid beschuldige, deelen wy het verhael van Fornenbergh mede:
‘Doch wordt hier noch een derde by-ghevoeght, alsdat Quintyn (door neerstigheydt en vlyt, heel dapper toe-ghenomen hebbende in de konst) is comen vryen dit meysken, wiens vader soude een schilder gheweest hebben; den welcken Quintyn eens comende besoecken, heeft hem gheleyt op den winckel, ende daer t' samen eenighe redenen hebbende van de konst, is den meester af gheroepen gheworden: Quinten hem ter-wyl, alleen, (ende palet en pinceelen gereet) vindende, ende een stuck op den ezel staen, heeft sich verstout een vlieghe te schilderen op de kaeck van een figure; ende stont soo sterck uyt, dat sy scheen (verheven) op 't paeneel te sitten. Den toecomenden schoon-vader mede boven comende, siende die vlieghe, op syn stuck sitten, meynde de selve af-te-knippen, maer het paeneel vry hert ghenoech gheraeckt hebbende stack den vingher (door wee-dom) in den mondt, waer over Quintyn begon te lacchen; den vader (verwondert wesende) vraeghde wat dit te segghen was, waer op Quintyn, (met een weder-vraeghe) and-woorde; oft den schilder van die vlieghe, syn dochter weerdigh soude wesen: den vader, hem nu dickwils ghepraemt voelende, ende te-meer, om dese gheestigheydt, sloegh het houwelyck toe.’

Doch hier, even als te voren, ontstaet de vraeg wie Quintens leeraer in het schilderen is geweest, en deze vraeg is van het hoogste gewicht, daer Massys, om zoo te zeggen, een gansch afgezonderd punt in de Vlaemsche kunstschool uitmaekt. Velen, de moeijelykheid dezer vraeg beschouwende, zeggen dat Quinten zyn eigen leeraer is geweest, dat hy alles aen de natuer, aen zyn uitstekend genie is verschuldigd; doch wy aenzien zulk antwoord als een blyk van diepe onkunde; talenten als Quinten treden niet onvoorbereid op; zy zyn het werk des tyds; Van Eyck(*) en Rubens waren het toppunt, de volmaektheid eener School; Quinten, die beide meesters in talent evenaerde, was, juist als zy, de uitdruk der kunst zyner eeuw.

P. GÉNARD.

(Wordt voortgezet).

De zesde Statie van den H. Kruisweg in St.-Andrieskerk te Antwerpen.
Gedenkstuk van Mr. August Moretus.
Het doek van Veronika,
Schildery van Ed. du Jardin, lyst door Jaek de Braeckeleer.

Om een kunststuk naer behooren te beoordeelen, dient men zich goed het doel voor te stellen dat het bereiken moet.

Eene schildery, die in een openbaer gebouw wordt gehangen, moet aen dit gebouw passen; moet met al zyne deelen harmoniseren; moet het ydel vlak, 't welk zy zal vullen, verfraeijen, - er geene plek op maken; - moet eindelyk een sieraed zyn.

Dit zien de kunstschilders wel eens over het hoofd. Dikwyls verveerdigen zy hun tafereel, alsof het op zich-zelve alleen in de wereld moest staen; maken het schoon, zoo men wil; doch bekreunen zich niet om de plaets waer het zal hangen; zoodat het niet zelden, daer komende, al zyne weerde verliest.

Wy verheugen ons dat de schilder van het doek, 't welk wy beschouwen, niet zoo lichtveerdig is te werk gegaen; dat hy, vooraleer de hand aen den arbeid te leggen, wel bestudeerd heeft, waer zyn tafereel dienen zou. Ook mogen wy zeggen dat hy volkomen als *effekt* is gelukt.

(*) Men beweert het zelfde van Van Eyck; Dr. Waagen en J.-A. De Laet hebben met recht dit praetje bestreden. Wy deelen gansch in de gedachten dier kunstkenners. (Zie *Luister der St.-Lucas gilde*, bl. 15).

t.o. 20

Dat lukken vroeg hier veel begaefdheid en was zeer moeijelyk. - In St.-Andrieskerk zyn de meeste schilderyen van den H. Kruisweg tusschen twee ramen geplaetst, derwyze dat zy steeds in de schaduw blyven en nooit vlak licht ontvangen.

Alwie schilder is, bevroedt hoe seffens een tafereel daer duister schynt. Ook is van al degenen die zoo onvoordeelig geplaetst zyn, dat van Ed. Du Jardin het eenige 't welk geene donkere plek vormt, 't welk tusschen de twee luchtige ramen geen sombere kolk schynt. Het harmoniseert door helderheid met den tempel, en de lichten er van zyn machtig genoeg om tegen den blanken kalk der kerk te worstelen.

Diep moet men in de geheimen van het palet ingedrongen zyn, om zonder krytachtig, of bleek, of mat te worden, met zyne klare toonen tegen de klaerheid der wanden op te kunnen! - Maer zou de schilder, zonder iets van zyn *effekt* te verliezen, niet hier en daer een donkerder, een dieper punt hebben mogen inzetten?.... Hoe dit zy, wy rekenen het Ed. Du Jardin voor eene groote verdienste aen, de vereischten der plaets, waer zyne schildery moest hangen, begrepen en er zyne werkwyze naer geschikt te hebben.

Eene tweede voorwaerde, welke de schilderyen der openbare gebouwen noodzakelyk moeten vervullen, willen zy eenige weerde hebben, - is de duidelykheid.

Duidelyk zyn, niet alleen van naby, maer ook van verre; duidelyk zyn voor iedereen, van waer men ook het doek beschouwe, langs waer men ook inkome, ziedaer het tweede hoofddoel des schilders.

De duidelykheid hangt meestal af van de eenvoudigheid der samenstelling, van de natuerlykheid der lynen. - Stil zyn in eene schildery is eene groote verdienste. - Dezelfde regel geldt het tafereel gelyk het letterkundig werk; de gewrochten die blyven, die voortdurend gesmaekt worden, zyn de eenvoudigste. - Homerus weêrstaet slechts aen de eeuwen, omdat hy geene duizendvoudige *intriguen* gezocht heeft. - De beroemdste schilders maekten de minst ingewikkelde lynen.

Ed. Du Jardin heeft dit eeuwige grondbeginsel niet uit het oog verloren. Men bestudere zyne samenstelling hoe eenvoudig, hoe stil, hoe rustig is zy niet? - Die eenige duidelyke, wel afgeteekende liniën weêrstaen aen den afstand; het oog kan ze overal vinden, van overal volgen, en waer men in St.-Andrieskerk ook sta, zoo lang men de schildery kan zien, blyft ze klaer, begrypt men wat er opstaet. - Groote berekening, voorwaer! die heden zelden behertigd wordt, waerdoor men in de kerken zoo weinig nieuwe schilderyen ziet, welke aen die voorwaerde der monumentale schildering voldoen.

Eene derde vereischte van de tafereelen der openbare gebouwen, is verstaen te worden, is indrukwekkend voorgesteld te zyn. In eene kerk is eene schildery de stem der kunst, die den prediker vervangt, zoodra deze den stoel der waerheid verlaet. Zy moet het lyden Christi leeren kennen aen de ongelukkigen die niet kunnen lezen en slechts de beeldende kunst voor onderwyzeres hebben; zy moet de idëalen tot vormen brengen, welke de andere geloovigen zich, by het lezen, in den geest van het lyden Christi gemaekt hebben. Hoeveel kunstenaren denken daer heden nog aen? - Voor de meesten zyn de tooneelen uit het lyden Christi slechts voorwendsels om schoone hoofden, armen en lichamen te malen. Weinigen denken dat men soms min schoon mag zyn om meer waer te wezen, en dat een drama op het doek slechts levendig wordt, als de kwade persoonen iets van het conventionnele schoone verliezen, dat de kunst aen de lichamelyke vormen heeft toegevoegd.

Hoe dikwyls zien wy het lyden Christi derwyze afgebeeld, dat moordenaers en beulen geen het minste gedacht doen opvatten van het verachtelyk bedryf dat zy uitoefenen. Zy schynen schoongespierde Herculessen, die op hunne bloote armen

en welgevormde beenen pochen; net alsof Christus slechts met eenvoudige sterke menschen, en niet met boosaerdige, gemeene deugenieten hadde te doen gehad.

Bekennen wy dat de lichtveerdige kritiek de kunstenaers daertoe dryft; immers, deze spreekt steeds over deelen, terwyl zy het geheel vergeet.

Wie heeft nog niet geschreven gezien: ‘Dat been, die arm is slecht geteekend; dit lichaem is gemeen van vorm?’ De schilders hooren dit zoo dikwyls dat zy het toppunt der kunst meenen bereikt te hebben, als zy armen en beenen hebben voortgebracht, die onberispelyk geteekend zyn. - Zy bedriegen zich: de afbeelding eens lichaems moet op het tafereel de ziel doen kennen van den persoon dien men voorstelt. De moordenaer moet wezentlyk een moordenaer, de beul een beul schynen, en als dusdanig het hert der menigte afschrikken en ontroeren.

Ed. Du Jardin heeft dit zeer wel begrepen. In zyn ‘doek van Veronika’ heeft hy de kwade, zoo wel als de goede persoonen zeer waer, zeer dramatisch, zeer ingrypend voorgesteld. - Houden wy een oogenblik by zyn onderwerp stil.

‘Veronika, woord gevormd van *vera icon* (waer afbeeldsel), is een bynaem dien men gaf aen Seraphia, vrouw van het raedslid des tempels, Sirach, ter oorzake van wat zy op den dag des lydens Christi deed. - Zy had ten harent wyn met welriekende geuren toebereid, met het godsdienstig verlangen er den Zaligmaker mede op zynen smertelyken kruisweg te laven. In haer weemoedig ongeduld hem niet ziende komen, was zy reeds den stoet tegengeloopen; maer te midden van de woeling der menigte had zy geen middel gevonden den Heiland te naderen. Zy was toen bedrukt naer huis terug gekeerd om hem er af te wachten.

Toen hy aenkwam, spoedde zy de straet op; een linnen doek hing over haren schouder. - Degenen, die voor aen den stoet gingen, deden machteloos geweld om haer wegte stooten. Zy werd door medelyden en liefde vervoerd, en vol begeestering wist zy zich eene baen door het volk, de soldaten en de beulen te maken, kwam by Jesus, viel op hare kniën en bood hem den geopenden doek aen, zeggende: “Dat het my toegelaten zy het gelaet myns Heeren af te droogen.” Jesus nam het linnen met de linkerhand en drukte het op zyn bloedend we-

zen; dan met die zelfde hand zyn kruis vasthoudend, bracht hy met de andere het overige deel des doeks tegen zyn gelaet, en gaf het dankbaer aen de vrouw weder. Seraphia, na het linnen gezoend te hebben, prangde het onder haren mantel aen haer hert en hief het vervolgens in de hoogte. Terstond schoten de soldaten en de beulen toe. De stoutheid en de spoed waermede die lafenis aen den Heer gebracht was, had eene gisting onder het volk verwekt, en de Phariseërs, verbitterd over dit oponthoud en byzonder over die openbare hulde aen den Zaligmaker bewezen, begonnen Jesus te slaen en te mishandelen...'

Het oogenblik door Ed. Du Jardin gekozen, is dat waerop de soldaten toeschieten. Nog zit Veronika aenbiddend en vol erkentelyke liefde ten gronde; nog poost de Zaligmaker een oogenblik en glimlacht haer weemoedig toe, maer reeds slaen de wreede woestaerds en trekken den Heere met touwen voort! - Er was hier eene echt dramatische tegenstelling uit te drukken; Ed. Du Jardin verzuimde het niet. De gelatenheid Christi, zyne toegeeflyke smert, zyn heilige weemoed, de liefde van den Godmensch, die nooit dan zachtaerdigheid predikte, moest afsteken tegen de barbaerschheid eens volks dat hy met onverduerbaer lyden kwam redden. De schilder was gelukkig genoeg dit nadrukkelyk doen uit te komen; zyne soldaten zyn echte booswichten, behagen scheppend in de onschuld te folteren; hun wezen is wegstootend, wreed, geschikt om de geloovigen een echt denkbeeld te geven van al wat de Godmensch door hen geleden heeft. - Alzoo vergroot de kunstenaer de liefde tot den Zaligmaker in het herte der godsdienstige schaer, daer deze Jesus des te meer zal beminnen, naer gelang zy zal gevoelen dat zyne 'passie' zwaerder is geweest!

Veronika is misschien te lief om te zyn wat men in de kunst 'schoon' noemt. Zy is noch jodin, noch vrouw van dien tyd. Dit beeld is te nieuw, te hedendaegsch. Wat meer karakter hadde haer meer weerde gegeven. - Doch waerom diep op dit gebrek aendringen? Mogen wy ons niet grootelyks verheugen eene schildery te vinden, die het volk op eene dramatische wyze aenspreekt, het treft, en aldus weder aen een der hoofdvereischten van de monumentale schildering voldoet?

Te lang zouden wy worden, indien wy over teekening en kleur in den breede wilden uitweiden. Alleenlyk zullen wy hier byvoegen, dat het ons verblydde de draperyen natuerlyk en vloeijend te vinden. Het blauwe kleed van Christus is vol karakter; toch blyft het laken; het beweegt, het leeft; - het gelykt niet aen die styve omhulsels, welke in de latere kunst onder het firma van 'styl' in geslopen zyn. Natuer, schoone natuer, verdient toch altyd geacht te worden boven de *conventie*, hoe schoon deze ook weze!

Kortom, wy gelooven dat Ed. Du Jardin door deze schildery eenen grooten, eenen oneindigen stap voorwaerts heeft gedaen. Die kunstenaer sluimerde sedert eenigen tyd; maer het is alsof hy heeft uitgevust, om met nieuwen moed de kunstbaen in te treden; het is alsof hy zich van den ouden man wilde ontdoen, om op eene nieuwe en oorspronkelyke wyze op het kunstveld te schitteren. Want, wat men er ook van zegge, 'het doek van Veronika' vloeit van een stil godvruchtig gevoel over, dat heden te zeer in de godsdienstige tafereelen ontbreekt, en wy wenschten dat de kerken, in de latere tyden, met geene tafereelen versierd waren dan die de kunstweerde en de indrukwekkendheid van die van Ed. Du Jardin hadden.

Ziedaer de samentrekking van de overwegingen, welke de heeren maekten, door de *S.-Lukas gilde* aengesteld om het werk van Ed. Du Jardin te beoordeelen. - Doch daer zy, in St.-Andrieskerk zynde, elkaêr hunne overwegingen hebben medegedeeld over de andere nieuwe kunstwerken, welke dien tempel opluisteren, zullen wy later

daerop terugkomen en alsdan tevens eene plaet van eene der byzonderste schilderyen afkondigen.

Intusschen kunnen wy niet nalaten den eerw. Hr. Pastoor Visschers, - die reeds zoo veel blyken van toegenegenheid aen de vlaemsche letteren en de kunst gegeven heeft, - te danken, omdat by ditmael weêr het eerste de gedachte van den kruisweg heeft opgegeven!

EUG. ZETTERNAM.

Myn engel bewaerder.

AEN M.

STEM: Et cette fée, avec de gais refrains,
Calmait le cri de mes premiers chagrins
Bérangen.

De goede God schenkt elken stervelinge,
Zoo staet het in de Schrift veropenbaerd,
'Nen reinen geest uit zynen hemelkringe,
Tot leider en bewaerder op deze aerd.
Ik zocht hem lang den engel my gegeven,
En keek me schier, in 't ronde, de oogen blind;
Toen fluisterde eens een stem: niet verder, kind!
En 'k zag uw beeld, o liefste, vóór my zweven! -
o Laet me bidden: Hemelsch maegdelyn,
Bewaer, bewaer my wel, gy engel myn!

Uw menschenvorm misleide menschlyke oogen,
En ‘zuster’ noome u 't arme kind van 't stof,
Wel zyt gy een der englen des Alhoogen,
Een reine bloem geteeld in Edens hof!
Des Heeren hand wees midden 't aerdsch gewemel
Den jongling u, door lyden afgemat:
Ga heen tot hem; strooi bloemen op zyn pad,
Hy roem' voortaen zyn tranendal 'nen hemel! -
o Laet me bidden: Hemelsch maegdelyn,
Bewaer, bewaer my wel, gy engel myn!

Gy hebt u van uw zending goed gekweten:
Uw tooverblik dreef 't smertenheer van my,
En deed ras al 't geleden wee vergeten;
Ik droomde me in den hemel aen uw zy!
o Gy wier naem ik slechts in 't herte noeme,
Voer steeds my door het leven aen uw hand;
Verlaet me niet, al wenke u 't vaderland;
Uw liefde is my als 't zonnelicht der bloeme! -
o Laet me bidden: Hemelsch maegdelyn,
Bewaer, bewaer my wel, gy engel myn!

FRANS DE CORT.

December, 1854.

Kinderen en kinderspelen.
***(Vervolg. Zie bladz.* 15).**

En ginds op dit Merktplein, in de schaduw van de gevels der huizen, die menigte jonge knapen, die zich vermaken met allerhande soorten van winstgevende spelen, dit zyn toekomstige kooplieden, nyveraers, makelaren, klerken, ambachtsgezellen. Van jongs af ligt de windrift in hunne herten opgesloten. Thans zyn het nog maer fyn geslepen marbollen, bont gekleurde beddekens, spelden of krieksteenen, waermede zy zich zoeken te verryken; later zal hun dit niet meer genoeg zyn en dan ook zal hun spel, hun ruilhandel, bestaen in balen katoen, kisten suiker, vaten ryst, in één woord al wat hun een schyn van winst opleveren zal; de min vermogenden maken zich kantoorbedienden, beunhazen of makelaren, en zoo ook dryven zy handel, al is het dan ook slechts ten profyte van anderen. Degenen onder hen, die zich met moeijelyke spelen bezig houden, met spelen waer meer inspanning, meer aenleg dan behendigheid toe vereischt wordt, maer toch ook winstgevend zyn, worden later nyveraers en najagers van nieuwe arbeidstelsels, die dan ook zullen dienen om hen des te spoediger te verryken. De min vermogenden worden later ambachtsgezellen; thans ook houden zy zich reeds bezig met spelen waer meer macht toe vereischt wordt, dan zy toch ook wel bezitten. Zie, zy springen elkander onbeschroomd over het lyf; dit heet: *broek over de haeg;* of zitten elkander op den rug, en werpen hunnen jongen makkertjes, die zich tegenover hen bevinden, behendig den bal toe en spelen *broek sta vast.*

Deze ook hooren niet uitsluitelyk te Antwerpen te huis; men vindt die overal, want zy zyn eigentlyk de kern, de band der samenleving. Ho! laet ons uit het diepste des herten wenschen, dat eens vervuld worde wat zy beloven; dat de hoop die de samenleving op hen koestert, niet gelogenstraft worde. Die jonge zaden moeten tot planten opgroeijen! weelderig moeten zy opgroeijen! Van hen hangt het geluk, de rykdom van den vaderlande en van de toekomstige samenleving af!

(Wordt voortgezet.)

Kunst- en letternieuws.

Let us begin with the beginning, zoo vangt Byron, de grootste der dichters onzer eeuw, althans wanneer ik het wel voor heb, een zyner onsterflyke zangen aen. Hoe geerne wy het voorbeeld des grooten dichters zouden volgen, dit is te zeggen, beginnen met het begin, voelen wy ons echter uit eigen liefde, uit louter *egoïsmus*, gedreven onzen lezeren een woord buiten de wete van den redaktieraed, in het oor te fluisteren.

Ziet hier waervan er kwestie is.

Men is gewoon de taek van nieuwsverteller als zeer gemakkelyk te beschouwen. Zoo dachten wy ook, en daerom aenveerden wy haer gereedelyk, voor wat aengaet

de *Vlaemsche School.* Doch hoe spoedig vonden wy ons bedrogen! Thans zyn wy nieuwsverteller; wy weten alles wat er in de kunst- en letterwereld voorvalt, maer... dat u mededeelen, daer ligt de knoop! Verbeeldt u eens, hoe lief het er uitziet wanneer men nieuws heeft, genoeg om er dry kolommen mêe op te vullen, en men er slechts éene ter zyner beschikking krygt. Wat gedaen in zulk geval? Wachten tot een volgend nummer, denkt gy, niet waer? Welnu, dit hebben wy reeds meer dan eens moeten doen,

al zyn er nog maer twee nummers van het *Kunstblad* in de wereld. Doch men heeft ons wys gemaekt, dat dit niet meer zal voorvallen, en wy in het vervolg altoos twee kolommen ter onzer beschikking zullen hebben. - Goed, maer wanneer het nu gevalt dat er geen nieuws is? *Allo* dan! er is immer nieuws in de kunst- en letterwereld en anders zoeken wy het in den Krim, wel te verstaen altoos uit een kunst- of letterkundig oogpunt, of vertellen u iets van de Amerikanen, die voortdurend heel genegen schynen Cuba te willen binnen palmen. En thans, *let us begin with the beginning.*

Wy hebben onzen kunstenaren een nieuws mede te deelen, dat met dan goede gevolgen voor de kunst kan voortbrengen en daerom ook navolging verdient. Ziet hier waer in het bestaet: het bestuer van den oostenrykschen *Lloyd* heeft de duitsche en vreemde schilders opgeroepen tot eenen wedstryd voor de beste oorspronkelyke historische of genreschildery, in olieverw, en bestemd om als premieplaet voor het album van den *Lloyd* gegraveerd te worden. De breedte des tafereels is bepaeld tusschen twee en vier voeten. De prys zal bestaen in eene som van 1500 gulden. De ingezondene werken zullen in de maend April 1855, te Weenen, worden ten toon gesteld, door de zorgen van het oostenryksch *Kunstverein*, waeruit ook het Komiteit zal worden benoemd, dat de dry best gekeurde schilderyen aen de vaste keuze van den *Lloyd* zal onderwerpen. Men zal insgelyks trachten de niet bekroonde stukken te verkoopen. Voor nadere byzonderheden rakende dien pryskamp raedplege men het *Deutsches Kunstblatt* van 2 November ll., waerin het gansche programma voorkomt.

Een onzer gentsche vrienden schreef ons dezer dagen dat de herstellingswerken aen het Belfort, dit gedenkteeken der oude vlaemsche gemeente, snel vorderen, en beloofde ons tevens voor de *Vlaemsche School* een uitgebreid geschiedkundig artikel, rakende dit merkweerdig gebouw. Zyn aenbod is ons welkom; ook bereiden wy van nu af eene plaet het Belfort voorstellende.

In onze vorige aflevering, spraken wy van eene schildery door den heer H. Leys verveerdigd en die bestemd is voor de Wereld-tentoonstelling van Parys. Sedert vernamen wy dat de beroemde schilder Gallait de laeste hand legt aen zyn groot tafereel: *de Pest van Doornik*, tafereel dat insgelyks op de wereld-tentoonstelling zal pryken. Men zegt verder dat vele verdienstelyke schilders onze Vlaemsche School op die tentoonstelling zullen vertegenwoordigen Wy juichen deze poogingen toe die voor doel hebben de Nederlandsche kunst by den vreemde te doen waerderen, doch wy manen onze kunstenaren aen niet uit het oog te verliezen, dat de Antwerpsche maetschappy van Schoone Kunsten dit jaer ook eene tentoonstelling opent, en wy hopen dat men het eigene aen het vreemde niet zal opofferen.

Nu wy van kunst en kunstenaren spreken, moeten wy er by voegen dat de schilder Portaels, van Brussel, benoemd is tot werkend lid, klas der kunsten, der Koninklyke Akademie van België, in vervanging van wylen den heere Van Eycken. Ook is aen onze beroemde landgenooten de HH. Baron Gustaf Wappers en J. Wiener eene byzondere onderscheiding te beurt gevallen: de eerste is door den Keizer der Franschen tot de weerdigheid van officier van het Eerelegioen verheven, terwyl de andere met de uitvoering der medalie voor de wereldtentoonstelling is gelast geworden.

De *St.-Lukas gilde* van Antwerpen schreef onlangs eenen pryskamp uit, voor het door haer, in O.L.V. kerk, op te richten altaer. Er waren vier teekeningen ingekomen welke elk eene hooge kunstweerde bezitten; de rechters kenden echter by eenparigheid van stemmen den eersten prys toe, aen het plan ingezonden door den heer Ed. Du Jardin, professor by de Koninklyke Akademie van Antwerpen. De St.-Lukas gilde heeft dadelyk eene kommissie van toezicht benoemd, bestaende

uit de HH. Verlinde, voorzitter, N. De Keyser, J. Verschaeren, H. Brown. F. Gons en P. Génard.

Over veertien dagen, toonden wy hoe men in den vreemde onze kunstenaren vereerde. Niet alleen onze schilders zyn het, wier talent men weet te waerderen; ook onze toonkunstenaren staen by hen in geene geringe achting.

De fransche dagbladeren spreken met zeer veel lof van een nieuw opera, *le Chien du Jardinier*, dat onlangs op het *Opera-comique* van Parys vertoond werd en dat men aen den talentvollen Antwerpschen toonzetter A. Grisar is verschuldigd. Niet minder ophef heeft het nieuwe opera, *le Biljet de Marguerite*, van den Gentschen toonzetter Gevaert gemaekt; ook te Gent heeft men er verscheidene vertooningen van gegeven, en allen hebben den grootsten byval verworven. Het schynt dat deze jonge *Maëstro* tot niets min geroepen is, dan het voortzetten van den roem van den ontsterflyken Grétry.

By deze gelegenheid zullen wy onzen *dillettanti* eene tyding meêdeelen, die hun, wy zyn er zeker van, hoogst welkom zal zyn. Ziet hier de zaek: de heer Gevaert werkt thans aen twee *operas comiques*, het eene *la Cour du roi Arthus*, waervan de handeling in Spanje plaets grypt, voor het *Opera-comique*; het andere *les Lavandieres de Santarem*, spelende in Portugal, voor het *Theâtre Lyrique*, beide te Parys. Het eerste dier stukken zal in 't begin van Mei, en het tweede tegen het het einde van September worden opgevoerd.

En nu een woord over de letterkunde.

Wy vernemen uit goede bronnen dat Professor C.P. Serrure, te Gent, de uitgave gaet ondernemen eener vertaling van het *Nevelingenlied*, het merkweerkdigste overblyfsel der middeleeuwsche Dichtkunst. Wy juichen die vaderlandsche pooging van ganscher herte toe, en hopen dat zy overal de warme deelneming zal verwekken welke ze verdient.

Te Amsterdam is verschenen een nieuw tydschrift, voor titel voerende *de Dietsche Warande*; de eerste aflevering bevat: Eene inleiding; *Parabel van den verloren zoon*, door J.J. Nieuwenhuyzen; *De Amsterdamsche tentoonstelling*, door Pauwels Foreestier; *over Vondel*, door Alberdinck Thym, en *Wandalisme*, door W.N. Rose.

De heer Bochart, te Brussel, gaet onder den titel *de Verbroedering* een tydschrift voor Vlaemsche en Fransche letterkunde uitgeven.

De heer Eug. Stroobant heeft besloten, te Gent, in de drukkery van J.S. Van Doosselaere, zyne *Gedichten* uit te geven. Dit werk zal in engelsch formaet gedrukt worden en slechts fr. 1-50 kosten. De heer Stroobant is gunstig bekend in de vlaemsche letterkunde; ook durven wy voorzeggen dat zyne verzameling gedichten den besten byval zal verwerven. Te Doornik is verschenen, by Adolphe Delmée, eene vertaling van Eug. Zetternam's *Kimrische Diluvie;* deze vertaling is getiteld: *Les Kimris*, *Tableau historique de la Belgique*, en bewerkt door Professor Th. Olivier.

Verschenen te Antwerpen, by de Wed. Van Ishoven, *De Verzoening*, dramatisch tafereel, door Frans Van Bergen. By Peeters-Van Genechten, *Eene Hemelhistorie*, door J. Van Ryswyck, als ook *Mina Van der Vlyt*, door Edmond D.J. Lauwers.

Nog een woord vooraleer wy scheiden,

Vele kunstenaers en letterkundigen zien geerne dat wy aen de afkondiging hunner voortbrengsels eene plaets in ons kunstblad inruimen; wy vragen niets beters; doch daer wy dit niet kunnen zonder met die voortbrengsels bekend te zyn, denken wy het noodig de schryvers, graveurs en toonkundigen te moeten verwittigen, dat de redaktieraed ten stelligste besloten heeft van geene hoegenaemde kunstwerken te spreken, dan wel van diegenen, waervan een exemplaer aen ons adres zal worden toegezonden.

En thans, tot binnen veertien dagen, dan komen wy weêr met eenen ganschen voorraed kunst- en letternieuws terug.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Eene voorstelling der godheid.

Een der voornaemste en nuttigste werken die de oudheidkunde heeft voortgebracht, is buiten twyfel de *Iconographie Chrétienne* of *Histoire de Dieu*, door M. Didron in 1843 te Parys uitgegeven.

In dit werk, de vrucht van onophoudende en gewetensvolle opzoekingen, heeft de schryver, zooveel mogelyk, al de hoofdtrekken vergaderd die de poëtische christene kunstscholen der middeleeuwen hebben uitgevonden om de Godheid voor te stellen. Van den eenvoudigen dryhoek, het teeken der allerheiligste Dry vuldigheid, tot het Lam; van de Hand, tot den ganschen menschelyken vorm, alles vindt men in dit meesterachtig boek vereenigd, dat, volgens ons, ter studie der christene oudheden onontbeerlyk is.

By deze groote poogingen door den H. Didron met zulken gelukkigen uitslag aengewend, zal het wellicht vermetel schynen over de voorstelling der Godheid in de middeleeuwen nog een woord te reppen; doch de geest onzer voorvaderen was zoo ryk; hunne echt christene inbeelding had zoo vele kleuren om hunne gedachten terug te geven, dat wy het waerlyk als een onrecht jegens hen zouden aenzien, hunne poëtische voortbrengselen stilzwygend voorby te gaen.

Er is meer: de heer Didron heeft zyne proeven byzonderlyk in Frankryk en in Italië gezocht; van België zegt hy geen woord, en al wie met de kunstwerken onzer oude Vlaemsche School bekend is, zal met ons getuigen, dat het onzen voorouderen noch aen rein christen gevoel, noch aen kunstzin, noch aen uitvoeringsmiddelen ontbrak, om meesterstukken in dit vak voort te brengen.

Een bewys tot staving van ons gezegde.

Tydens onze opzoekingen in de Archieven der Cathedrale van Antwerpen, ontmoetten wy aen eenen akt van de XIIIe eeuw, eenen zegel welks uitvoering ons buitengewoon trof. Hy verbeeldde den Zaligmaker op eenen troon gezeten; met beide handen houdt Christus een doek vast, waerin eene menschengedaente schynt te rusten.

De zonderlingheid dezer samenstelling trof ons, des te meer, daer wy twyfelen, de Godheid ooit op zulke wyze voorgesteld te hebben gezien. En geen wonder! De

zegel behoort tot een dier gestichten wier naem alleen de rampzaligste plagen der middeleeuwen doen herdenken: de *Leproozy.*

Men weet welken schrik de melaetschheid in vroegere tyden inboezemde; zy, die de ziekte had aengerand, waren buiten alle gemeenschap met hunne medemenschen gesloten; de zwaerste, de wreedste straffen waren niet alleen tegen de kranken uitgesproken, maer zelfs tegen diegenen, welke, uit erbarming, in eenige aenraking met hunne lydende broeders mochten treden. Van alle hulp ontbloot, kon een leproos met moeite eenen ysselyken dood ontwyken.

Gelukkig dat reeds in die nare tyden de menschlievende geest der Belgen zich onderscheidde. Terwyl men in andere landen de rampzalige zieken nog vervolgde, vond men hier reeds liefdadige menschen die, zich boven den geest der eeuw verheffende, de arme leproozen onder hunne bescherming namen. Antwerpen bovenal toonde zich geneigd het lot der melaetschen te verzachten; doch onder diegenen welke zich het meest door hunne liefdadigheid deden kennen, telt men den Plebaen van O.-L.-V. kerk, Nikolaes van Wyneghem(*), alsook Hendrik de Hollander. Deze laetste, een schatryk man, had vroeger het voornemen gevormd om met andere kruisvaerders den tocht naer het H. Land te ondernemen; uit hoofde zyner slechte gezondheid,

(*) Mertens en Torfs. *Gesch. van Antw.* D.I. bl. 397, 537 en 587.

zyne belofte niet kunnende vervullen, schonk hy, in vergoeding van dit verzuim, niet alleen zyne goederen aen het Antwerpsche leproozenhuis, maer nam zelfs de geestelyke kleedy aen, om zich gansch aen den dienst der arme zieken te wyden.

Tot dit leproozenhuis hoort de zegel toe waervan wy de afbeelding mededeelen, en zeker moet hy uit dien hoofde reeds het grootste aen belang inboezemen. De uitvoering eventwel komt hem eene buitengewoone weerde schenken.

Vestigen wy eerst onze aendacht op de samenstelling. Indien een kunstenaer onzer dagen met het steken van eenen zegel voor een krankengesticht werd gelast, zou hy buiten twyfel in de uiterlyke, de stoffelyke voorstelling zyns onderwerps, voedsel voor zyne inbeelding zoeken: - eenige zieken, door liefdadige persoonen bygestaen, zie daer zyne gansche schepping, het *nec plus ultra* zyner gedachten.

Hoe oneindig ver was de kunstenaer der middeleeuwen boven dien onzer dagen verheven; hoe wel verstond hy het echt poëtische zyns onderwerps; christen, wat christen gevoel wist hy zynen werken in te printen! Voor hem was geene menschheid meer; integendeel, de zwakheid onzer natuer gevoelende, bracht hy alle grootheid tot den oorsprong aller grootheid, alle liefde tot den oorsprong aller liefde terug: de Godheid. Volgens hem, was zy het begin, de voedingbron aller menschelyke liefde; door haer alleen bestond dit zuiver gevoel dat den Christen van den Heiden onderscheidt. Tot dezen oorsprong ook, tot die goddelyke liefde zou hy de menschelyke liefdadigheid terug voeren, haer vereeren, haer veredelen: in een woord: Christus zelve als de *Liefde* voorstellen![*]

Van dit gevoelen doordrongen, zal het dus niet verwonderen, dat de steker van den hierboven aengehaelden zegel, de liefde door den tweeden persoon der H. Dryvuldigheid vertegenwoordigde. Christus, als God afgebeeld, zit op eenen romaenschen troon; rondom zyn hoofd praelt de krans, het teeken zyner verhevene natuer; zyne voeten zyn naekt, eene byzonderheid waeraen men doorgaens den Zaligmaker kan kennen. Met beide handen houdt hy eenen doek vast waeruit eene menschengedaente schynt op te stygen. Deze voorstelling der christene kerk, die in haren schoot alle volkeren der wereld ontvangt, zonder eenig geslacht uit te sluiten, is uiterst gelukkig; het toont wat fynen smaek de kunstenaren der XIIIe eeuw bezaten, en hoe wel zy van den geest van het ware symbolismus doordrongen waren.

Ofschoon van de XIIIe eeuw dagteekenende, getuigt die zegel reeds van een grooten vooruitgang in de kunsten; als overblyfsel der Antwerpsche school bezit hy eene dubbele weerde, daer wy tot nu geene andere voortbrengselen van dit tydvak kennen. De teekening is zuiver, de draperyen wel verstaen; maer wat bovenal dit kunststuk onderscheidt, is dit rein poëtisch gevoel, die ware christelyke uitdrukking, welke anderhalve eeuw later door Van Eyck, Van der Weyden, Memling en Massys, tot den hoogsten trap van volmaektheid werd gevoerd.

P. GÉNARD.

Over den solfer of zwavel
Onder het oogpunt der nyverheid beschouwd.

Men vindt den solfer zeer overvloedig in de natuer; in verbinding met metalen vormt hy verschillige delfstoffen welke men aen ontginning onderwerpt; men vindt groote hoeveelheden solfer in de volkanische gronden, welke solfer gewoonlyk met aerde gemengd is.

De byzonderste eigenschappen van den solfer zyn de volgende:

(*) Niets ongelukkiger, dan de voorstelling der goddelyke deugden door vrouwenbeelden.

By de gewoone warmte des dampkrings is de solfer een hard lichaem, zeer breekbaer, hebbende eene geele citroenkleur; zyn soortelyk gewicht is 2,087, dit van het water 1,000 zynde; hy is een slecht geleider der warmte en der barnkracht; door wryving wordt zyne vlakte barnkrachtig; hy is smeltbaer by eene warmte van 111 honderdtallige graden, en, wanneer men hem blyft verwarmen, behoudt hy zyne vloeibaerheid tot 150 graden; boven dit warmtepunt vermindert zyne vloeibaerheid merkelyk; zyne kleur wordt langzaem donkerder tot het bruin toe; by eene warmte van 200 tot 250 graden wordt hy papachtig, doch boven deze warmte wordt hy op nieuw vloeibaer. By eene warmte van 400 graden begint de solfer te koken en slaet gansch tot damp over, zonder eenig overblyfsel, ingeval hy zuiver is.

De solfer gewarmd in aenraking met de lucht tot op 150 graden, vat vuer en brandt met eene blauwe vlam; daerdoor ontstaet een damp die zeer verstikkend is; aen dezen geeft men den naem van *zwavelig zuer*, vermits hy gevormd wordt door de verbinding van den zwavel met de zuerstof der lucht.

Byna al de solfer, in de nyverheid gebruikt, wordt getrokken uit de gronden welke de vuerbergen omringen; gewoonlyk bepaelt men zich met eene onvolmaekte zuivering, welke den ruwen solfer van den koophandel levert. Dry handelwyzen zyn in gebruik, en worden gebezigd volgens den toestand der oorstof.

Wanneer de oorstof in solfer zeer ryk is, vergenoegt men

zich haer te doen smelten in eenen yzeren ketel, en den gesmolten solfer boven het nederzinksel af te scheppen en hem in eenen op voorhand nat gemaekten houten bak te laten hard worden.

Eene voorzorg in deze bewerking is den solfer niet meer te warmen dan 150 graden, om te beletten dat hy brande, iets wat gebeurt wanneer de solfer, in aenraking met de lucht, aen eene grootere warmte onderworpen wordt.

Het neêrzinksel in den ketel wordt, volgens de omstandigheden, of wel weggesmeten of wel op nieuw behandeld zoo als volgt, om er den overblyvenden solfer uit te trekken.

Wanneer de oorstof niet zeer ryk is in solfer, kan men er dezen uittrekken zonder andere brandstof te gebruiken dan een gedeelte van den solfer zelve. Daertoe gebruikt men eene soort van *hoog-oven*, in metselwerk verveerdigd, derwyze dat zyn bodem enger is dan zyne bovenste opening. Van onder in den oven, steekt men den onzuiveren solfer in brand, en werpt er gedurig brokken solfer in, welke op hunne buitenvlakte branden en den gesmolten solfer laten loopen. Luchtgaten op verschillige hoogten in de wanden van den oven, geven doortocht aen de lucht welke tot de verbranding noodig is, terwyl de gesmolten solfer langs eene pyp uit den oven loopt, en ontvangen wordt in houten bakken, alwaer hy hard wordt.

De derde handelwyze laet toe de oorstoffen te behandelen welke ten hoogste 8 of 12 ten honderd solfer inhouden. Zy bestaet in eene overhaling welke geschiedt in aerden potten, gerangschikt ten getalle van 12 of 16 in eenen langwerpig gewelfden oven. Tusschen de twee ryen potten bestaet er eene ruimte waerin het hout, tot de overhaling noodig, brandt. Elke aerden pot houdt gewoonlyk 25 kilogrammen solferstof in; eene aerden plaet, met leem bepleistert, sluit zyn boveneinde toe, en eene aerden pyp stelt het bovenste gedeelte van elken pot in gemeenschap met eenen tweeden pot, welke den solferdamp ontvangt, en waer uit de solfer, door verkoeling vloeibaer geworden, loopt langs eene pyp van onder geplaetst, om in eenen houten verzamelbak ontvangen te worden.

Deze handelwyze van overhaling laet gewoonlyk een zeker gedeelte onzuiverheden in den overgehaelden solfer, vermits zy door opborreling medegesleept worden, wanneer de koking zeer hevig is. Ook is die solfer even als die der twee vorige handelwyzen min of meer onzuiver en draegt daerom in den koophandel den naem van *ruwen* solfer. Om de hoeveelheid dezer onzuiverheden te waerderen, steekt men een bepaeld gewicht solfer in brand, en men weegt hetgeen na de verbranding overblyft.

Zuivering van den solfer.

Eertyds om den ruwen solfer te zuiveren, vergenoegde men zich hem in eenen yzeren ketel te doen smelten en den gesmolten solfer af te scheppen. Doch heden bezigt men enkel de overhaling in een byzonder toestel, welk toelaet naer willekeur *solferbloem* of *pypsolfer* te bereiden.

Het bewerkingstuig dat men heden gebruikt om den solfer te zuiveren, bestaet uit twee rolvormige buizen B (fig. 1 en 2)

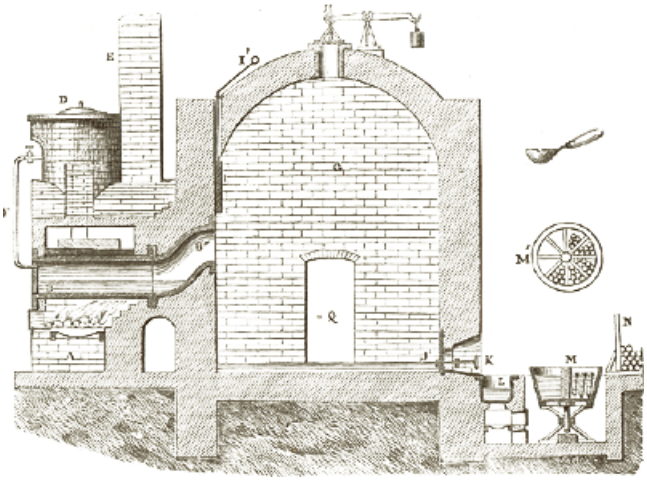

in gegoten yzer, hebbende eene lengte van 1^{m}, 5 en eene middellyn van 0^{m},5. Het een einde dezer buizen is met eene dekplaet B' gesloten, welke men kan wegnemen. Elke der twee rolvormige buizen staet in verband met eene tweede

rolvormige buis B" van gelyke middellyn, en als een zwanenhals gebogen. Het geheel der twee buizen is gesloten in een dik metselwerk. Het voorste gedeelte B wordt verwarmd door eenen vuerhaerd A waer men steenkolen, hout of turf in verbrandt. De vlam en de dampen der verbranding, na de rechte rolvormige buis omringd te hebben, en vooraleer zich in de gemeene schouw E te begeven, gaen door eene schroefloopende schouw C, ten einde den ketel D te verwarmen, waerin de ruwe solfer begint te smelten. Deze ketel, welke 1 meter middellyn en 1 meter diepte heeft, is voorzien van een yzeren deksel en van eene kraen. Het vry einde van elke gekromde rolvormige buis opent zich op de binnenvlakte eener gewelfde kamer G, waervan de kareelsteenen dicht op elkander gemetseld zyn, by middel van een mengsel van kalk met zeer fyn zand en eene voldoende hoeveelheid water. Eene registerplaet I in plaets gehouden door eene yzeren staef met scharnier II', laet toe den mond der gekromde buis B" te sluiten of te openen. De gemetselde kamer heeft 7 meters lengte, 5 meters breedte en 2^{m},3 hoogte. Eene harer wanden biedt eene deuropening Q aen, om eenen mensch in de kamer te kunnen binnen laten. Deze opening wordt gesloten door eene yzeren deur met eene laeg lood overdekt, of door een tydelyk metselwerk. Aen het ondergedeelte van eene der wanden der kamer, bevindt zich een gat, dat met eene plaet in gegoten yzer gesloten is; deze plaet is doorboord van eene ronde opening hebbende eenen centimeter middellyn; eene spitsvormige roede JK sluit naer willekeur die opening, derwyze haer min of meer te sluiten of te openen. Deze beweging wordt gemakkelyk gemaekt door eenen schroefdraed op de roede en gaende door eene schroefmoêr. Eene yzeren plaet ontvangt den vloeibaren solfer, loopende uit de opening, en leidt hem in eenen ketel L, op eenen vuerhaerd geplaetst. In de nabyheid staet er een houten bak M, draeijende vond eene rechtstaende as, en verdeeld by middel van schutsels in 6 of 8 verdeelingen. Eindelyk eene houten tafel N is bestemd om de pypen solfer te ontvangen.

Voor eene eerste bewerking laedt men elke der twee buizen B, B' met 300 kilogr. solfer, zoo droog en zoo zuiver mogelyk; men sluit de buitenopening met de dekplaet en pleistert ze goed digt met leemaerde; men steekt het vuer aen onder eene der buizen, en wanneer de overhaling van den solfer er op de helft is, warmt men de andere buis. De dampen der verbranding in de beide vuerhaerden verwarmen den ketel D, waerin men ongeveer 750 kilogr. solfer geplaetst heeft; deze smelt en zuivert zich door het neêrzinken der vreemdzynde stoffen *(zand*, *kryt*, *enz.)* Zoohaest de overhaling van den solfer in de eerste buis geëindigd is, laedt men haer op nieuw, maer ditmael met den vloeibaren solfer uit den ketel D, welke solfer in de overhalingsbuis loopt langs eene yzeren buis F, die zich in de dekplaet opent. Wanneer ongeveer eene hoeveelheid van 150 liters uit den ketel geloopen is, sluit men de kraen toe, neemt de buis F weg, en in de opening der dekplaet steekt men eenen tap van potaerde met leemaerde bestreken. Gedurende de bewerking, kan de ingeslotene lucht der gemetselde kamer G, langs eene verzekeringklep H wegvliegen, wanneer zy door verwarming eene te overgroote uitzettingskracht verkregen heeft.

Elke bewerking van overhaling duert gewoonlyk 8 uren, en men belaedt beurtelings eene der overhalingsbuizen alle 4

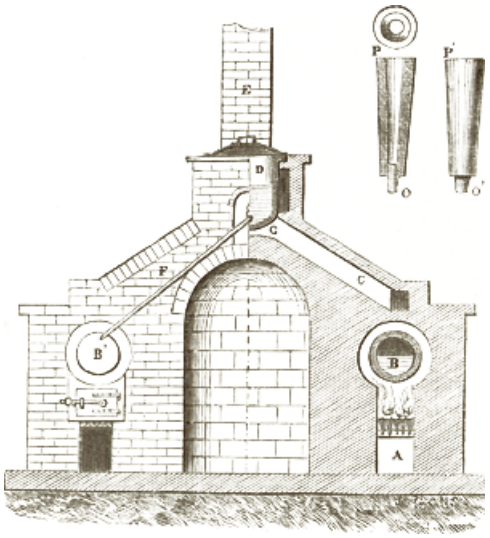

uren. Na eene bewerking van 24 uren heeft men 1800 kilogr. overgehaelden solfer. Deze hoeveelheid is voldoende om de warmte der gemetselde kamer boven 110 graden te houden, zoodat de solfer er vloeibaer in blyft. Wanneer de hoogte van den gesmolten solfer 12 centimeters is boven den vloer der kamer, trekt men hem af in den kleinen ketel L, en men regelt de uitlooping derwyze dat een arbeider haer kan volgen in het vullen der houten vormen P, P', welke op voorhand behoeven nat gemaekt te zyn. De solfer hard geworden zynde, is het voldoende om hem uit den vorm te halen, op den tap O, O' te slaen.

In geval men solferbloem wil maken, gebruikt men het zelfde bewerkingstuig als hier boven, maer alsdan moet men voorzorg dragen dat de warmte in de gemetselde kamer 110 graden niet bereikte. Om dit doel te bekomen, bepaelt men het getal der overhalingen op twee binnen de 24 uren, en voor iedere overhaling gebruikt men 150 kilogr. solfer.

Het is licht te begrypen dat solferbloem veel meer moet kosten dan de pypsolfer, vermits men er 6 mael minder bekomt in den zelfden tyd met het zelfde bewerkingstuig; diensvolgens bestaet er een grooter verlies in warmte, en in intrest van kapitael.

In geval men in eenen bepaelden tyd eene groote hoeveelheid solfer overhaelt, worden de wanden der kamer genoegzaem heet, om den overgehaelden solfer vloeibaer te houden; hy loopt alsdan op den vloer der kamer en wordt langs eene kraen in houten vormen, te voren natgemaekt, ontvangen; alsdan neemt de solfer den vorm van eenen cilinder aen,

doorgaens van 22 tot 24 centimeters lang. Aen dusdanigen solfer geeft men den naem van *pypsolfer;* wanneer integendeel de gemetste kamer zeer ruim is, en dat men er den solferdamp met minder snelheid in overhaelt, met des nachts de werking op te houden, dan zet zich de solferdamp op de muren neder, onder den vorm van een geel poeder, dragende in den koophandel den naem van *solferbloem.*

Men kan ook nog solfer trekken uit *solferkies (sulphuretum ferri)*; maer zulke bewerking vereischt, in vergelyking met de vorige, vele onkosten van brandstof, van arbeid en van verslyting van bewerkingstuigen. Ook wordt zy enkel gebezigd in buitengewoone omstandigheden; derhalve is zy zeer eenvoudig en bestaet enkel in den zwavelkies heet te maken in aerden pypen, waeruit de solferdamp komt langs eene breede buis, om in eenen bak, met koud water gevuld, ontvangen te worden.

De ruwe solfer wordt gebruikt tot het verveerdigen van solferzuer *(vitriool-olie)* en van solferig zuer *(acidum sulfurosum).* De gezuiverde solfer maekt deel van het schietpoeder en wordt gebruikt tot het verveerdigen van brandstekken. Men bezigt nog den zwavel om afdrukken te nemen van munten en gedenkpenningen; verders wordt deze zelfstandigheid nog gebruikt om *solferwieken* te maken, welke men brandend in vochtige wynvaten steekt, ten einde de schimmelplanten te vernietigen die bederf aen den wyn veroorzaken.

Solferbloem, zorgvuldig afgewasschen en gedroogd, wordt in de geneeskunde gebruikt. Eene handvol solferbloem, gesmeten in een vuerhaerd, waervan men de opening daerna toesluit by middel van een nat gemaekt laken, kan door zyne verbranding zich spoedig genoeg het *oxygeen* der lucht toeeigenen, om den brand eener schouw tegen te houden en zelfs uit te dooven.

F.J. MATHYSSENS.

1855. Studenten-almanak *uitgegeven door het* Taalminnend Studentengenootschap, *onder kenspreuk:* 't Zal wel gaan. *Gent, bij Pieter Geiregat.* 214 *blz. eng. form.*

De Nederlandsche tale, vóór een twintigtal jaren, in Vlaemsch België verwaerloosd, ja veracht, is er allengskens in gelukt, het hoofd weêr op te beuren. De vreemdeling had ons, Vlamingen, weten wys te maken, dat wy nooit eene letterkunde bezaten en er ook geene behoefden: de Moedertael was te vreden, wanneer men heur, onopgemerkt en ongestoord, een nederig plaetsken liet behouden aen de werktafel des ambachtsmans, in de hutte des landbouwers en op de knielbank der vrome Vlaemsche huismoeder. Doch, aldra heeft zy het gevoel harer eigenweerde in het herte voelen groeijen: zy heeft zich opgetooid; zy heeft, gedurende de lange winteravonden, eenen stoel by het opene vuer van den welstellenden Vlaemschen burger verzocht, en deze heeft het eenvoudige meisjen, dat zulke roerende liedekens van zyn huiselyk lief en leed wist te zingen, met hertelykheid onthaeld. Zy is als een kind van den huize ontvangen geworden, aen hetwelk de vader, in eenen oogenblik van gemelykheid en verblindheid, en misleid door vreemde oorblazing, zyne tegenwoordigheid had ontzegd, maer dat hy weldra aen zyn herte heeft teruggeroepen. Zy is met de zonen van den huize opgegroeid, die haer lief hebben gekregen, en thands, aen den arm dier zonen, klopt zy aen de deuren der Hoogeschool. Zy beweert maer stout weg, dat in de zalen, waer uitgedroogde Grieksche en Latynsche mumies worden vereerd, men de gezonde, frissche, levensvolle Vlaemsche meid niet aen de deur mag laten kloppen. En dat zy niet lang op den drempel zal hoeven te wachten, zulks laet ons het goede recht harer

zake verhopen, alsook de voortreffelyke getuigschriften van hare talryke vrienden en bekenden, die zy er binnen heeft, en die het goede kind warm zyn toegenegen.

Op eene dier getuigschriften, welke bewyzen, dat de moedertale eene plaets in de Hoogeschool verdient, willen wy de aendacht der lezeren van de *Vlaemsche School* eenen oogenblik vestigen: den *Studenten-Almanak uitgegeven door het Gentsche Taalminnend Studentengenootschap*, *onder kenspreuk:* 'T ZAL WEL GAAN.

De Studenten-almanak bevat opstellen in proza en poëzy. Hy vangt aen met eene reeks van artikelen, welke bepaeldelyk tot het akademiewezen betrekking hebben, als daer zyn: *Akademische gedenkdagen*, *het persooneel der heeren professoren met de hun toevertrouwde leervakken*, *de Kabinetten der Hoogeschool*, *het getal der Studenten*, *de beknopte geschiedenis der Gentsche Hoogeschool*, *door A.T.*, *Student in de Regten*, *de korte geschiedenis der Gentsche Hoogeschool gedurende het akademisch jaar* 1853-1854, *door V.F.*, *Student in de Regten.* Deze twee laetste stukken geven ons eene getrouwe, welgeschrevene schets der geschiedenis van de Gentsche Hoogeschool sedert hare stichting tot op het jaer 1854. De vaderlandsche en onbevooroordeelde gevoelens, die in de beide opstellen verspreid liggen, moeten de goedkeuring wegdragen van al wie het met het hooger onderwys in ons Vaderland wèl meent.

Tot hiertoe het, als 't ware, officiële gedeelte van den Studenten-almanak, dat 43 blz. bedraegt. De overige blz. worden ingenomen door het *Mengelwerk*, dat begint met eene *Beknopte schets van het muntwezen in Vlaenderen*, *door C.A. Serrure*, *Student in de Regten.* Deze beknopte schets is in eenen klaren styl, en met veel orde voorgedragen: zy is uitmuntend geschikt, om zelfs den oningewyde in de kennis der munten een juist denkbeeld van dien niet onbelangryken tak der vaderlandsche geschiedenis te geven.

Op deze schets volgt een gedicht, *de Twee Bedelaren*, *door Julius*, *Student in de Wijsbegeerte en Letteren.* Het is eene iambe vol kracht en beweging. Keizer Karel, de Gentenaer, die zyner Gentsche moeder geen kinderlyk herte toedroeg, en Jakob van Artevelde, de *vroede Man* der veertiende eeuw, bedelen om een standbeeld. Ziet hier hoe de jonge dichter, de heer JULIUS, beide Gentenaren maelt:

> Daar staan zij. De een, met al zijn gouden kroonen
> en al zijn schittrende euveldaân,

en 't schandig strop dat u zijn handen toonen,
en 't regtvernielend zwaerd belaân;
trots op zijn magt en ver-verspreide benden,
uitvoerders van zijn zwaren wil,
met staal en ijzer om de keizers-lenden,
staal, lijk zijn herte, hard en kil.
De andre, op wien geen kleinood, geen goud het oog treft,
met 't kallem burgerkleed gedekt,
terwijl hij vrij de warme borst omhoog heft
als 't zonlicht rein en onbevlekt;
en wijst op 't volk dat hong aan zijne woorden,
het volk, zijn zorg, zijn liefde en vreugd,
het volk... dat zijnen herder dorst vermoorden
als laatste hulde aan zijne deugd.

Verzen, zoo ryk aen stoute beelden en in zulke gespierde tael uitgedrukt, doen ons veel voor de dichterlyke toekomst van den heere JULIUS verhopen. Het spyt ons echter, dat hier en daer de stoutheid in woestheid ontaerdt, en dat de uitdrukking niet altyd de vereischte juistheid bezit. Deze gebreken worden, wel is waer, insgelyks aengetroffen by den Franschen schryver, welke door den heere JULIUS wordt nagevolgd; doch wy meenen, dat de heer JULIUS, even als zyn voorganger, door het weeren dier gebreken in verdienste zou winnen.

Onjuist schynen ons:

een standbeeld is 't waarnaar zij beiden hijgen,
een beeld aan hunne deugd *gebouwd.*

terwijl hij vrij de warme borst omhoog heft
als 't zonlicht rein en onbevlekt;
en wijst op 't volk dat *hong* aan zijne *woorden.*

Wat dacht gij dan? wat, toen ge in 's kloosters krochten
(te laat helaas!) u bergen gingt,
van het *geheugen* uwer vroeger togten
als van een spookentroep omringd;

De volgende verzen vielen mede niet in onzen smaek;

gij zult toch niet dien vulkstribuin *gaan* schatten,
wiens stem gelijk een stormklok was,
bij wier geklep 't gepeupel samenrotte;
die 't nietig grauw, dat goedig lam,
dat hij met ijdlen gorgelklank *verzotte*,
van regt en vrijheid spreken kwam...

Wel wist hij wat het was in *vrijheid zwemmen.*

En toch, hoe ook met steenenworp ontvangen,
hoe ook onthaald met smaad en spot,
hoe ook veelal *voor zotte uitgehangen*,
nog hadt gij een benijdbaar lot.

De heer JULIUS maekt bovendien een al te kwistig gebruik van assonanten en onvolmaekte rymen.

Op *de Twee Bedelaren* volgt: *een enkel woord over de Vlaemsche dramatische Letterkunde*, *door* G.R., *Student in de Regten.* De schryver verheft te recht de

welsprekende stemme, opdat men niet langer op ons Vlaemsch Tooneel in het Vlaemsch geschrevene (in *slecht Vlaemsch* mocht hy zeggen) Fransche stukken vertoone. Wy voegen onze stem by die van den heere G.R., en zagen met hem liever onze tooneelschryvers, indien zy dan toch moeten navolgen, Shakespeare's meesterstukken tot voorbeeld nemen, dan de ellendige, zoutelooze, onzedelyke Fransche wangewrochten. Ons tooneel is toch niet geroepen, om ons volk by middel van het Vlaemsch te verfranschen en te verderven. Het *Maaijerslied*, de *Halsregting* en de *Grijzaard en de Kinderen* door K. VERSNAEYEN zyn niet onverdienstelyk. Indien men het volgende vers uitzondert:

> Bij 't zelfde strafvonnis een andren dag kan beven

zyn deze fraeije gedichtjens glad geversifieerd. De schryver trachte oorspronkelyk te zyn.

Dat de streving der heeren Studenten eene ernstige streving is; dat zy niet langer willen, dat de Nederlandsche tale in Vlaemsch-België uitsluitelyk tot bellettristische voortbrengsels diene, bewyzen de wysgeerige opstellen: *De zedelijke Wet door* A. DUFRANNE, *Student in de Wijsbegeerte en Letteren*, en *de Taal door* K.V.A., *Student in de Regten.* Al te lang heeft zelfs menig Vlaming beweerd, dat zyne tale ongeschikt was ter behandeling van onderwerpen van wetenschappelyken, verhevenen aerd. De heeren A. DUFRANNE en K.V.A., ofschoon zy dan ook hun akademisch onderwys in het Fransch ontvangen, toonen, door hunne opstellen, dat de Nederlandsche tale in staet is om de afgetrokkenste denkbeelden uit te drukken. Van eenen anderen kant beschouwd, als wysgeerige bydragen, hebben hunne stukken mede zeer vele verdiensten. *De Taal* door K.V.A. is een pleit ten voordeele der moederspraek, doch geen pleit, dat, even als zoo menig ander, hetwelk tot hier toe werd gevoerd, alleen op nationale beweeggronden steunt: de heer K.V.A. doet de Wysbegeerte optreden om de zake van de Nederlandsche tale te verdedigen, en zeker is hare pleitrede geene der minst krachtige, onder diegene, waertoe de Vlaemsche Taelbeweging heeft aenleiding gegeven.

Het rymlooze *Lentelied* van *W.*, *Student*, ademt frischheid en jeugd, zooals de Lente, die er in bezongen wordt. Het herinnerde ons den *Meizang* van N. BEETS.

Het verhael: '*k Heb mijne ziel aan den duivel verkocht*, *door* CAMILLE R., *Student in de Wetenschappen*, is met veel gemak geschreven. De heer CAMILLE R. kieze echter in 't toekomende min nietige onderwerpen. Zyn opstel verraedt verbeelding: hy late die niet ongebruikt.

Eene heerlyke *persifflage*, die overvloeit van geestige *zetten*, is het *fragment* van TONY, *Student in de Regten.* Twee-drie zinsneden hadden wy er echter liefst in gewyzigd gezien. *De Godesberg*, door G.R., *Student in de Regten*, is eene belangryke reisherinnering, die getuigt, dat zelfs in den vreemde het herte van den vaderlandschen Student warm voor Vlaenderen en zyne grootheid heeft geslagen.

Een lied van minne door X., *Student*, is glad berymd en niet onaerdig van gedachte.

Onder de beste prozastukken verdient genoemd te worden: *Honderd Cigaren*, door K.D.C., *Student in de Wijsbegeerte en Letteren.* Fynheid van opmerking en meesterschap over den vorm kenschetsen dit verdienstelyk verhael. Wy hopen, dat de heer K.D.C. het by deze geestige schets niet zal laten berusten eene glansryke toekomst durven wy hem voorspellen.

Het gedicht: 1302. *Aan Brugge* (*fragment*), door V., *Student*, onderscheidt zich door eene wel eens te verre gaende stoutheid in opvatting en uitdrukking. De versifikatie is niet altyd onberispelyk: men ziet dat de dichter eene stelselmatige minachting voor de regels wil aen den dag leggen, die het hem hoegenaemd geene de minste moeite zou kosten op te volgen. Hy schynt vermaek te scheppen, in het spelen met moeijelyke vormen en begeeft zich met een zeker genoegen tot op de uiterste grenzen van den goeden smaek. Dat zulke driestheid gevaren oplevert, toont ons hier en daer een vers uit dit fragment.

Eene bladzijde uit de jeugd eens grooten Dichters, door E.H., *Student in de Wetenschappen*, is eene schoone bladzyde: wy hopen, dat het gansche boek, waervan deze keurige schets eene bladzyde is, door den schryver zal worden afgewerkt. Eene bevallige romance, die men met genoegen zal lezen, draegt den titel: *De twee gelieven.* De dichter, E.C., *Student in de Geneeskunde*, hoede zich voor stroefheid.

Dit vlugtige overzicht zal zeker den lezer der *Vlaemsche School* overtuigd hebben, dat in den Almanak der Gentsche Studenten, de kiemen liggen van eenen boom, die eens sapvol en krachtig zal opschieten en Vlaenderen ryke vruchten opleveren. Wanneer de Vlaemsche Zaek de jongelingschap onzer Hoogescholen als verdedigers ziet optreden, dan mogen wy met een vast betrouwen in de toekomst zeggen:

'T ZAL WEL GAAN.

J.F.J. HEREMANS.

Kunst- en letternieuws.

De *Koninklyke Maetschappy ter Aenmoediging der Schoone Kunsten*, te Antwerpen, heeft besloten dat de Nationale tentoonstelling van 1855, binnen Antwerpen, den 12 Augustus zal worden geopend en heeft het onwederroepelyk tydstip der sluiting bepaeld op 1 October, daer op volgend. - De konditiën door de deelnemende kunstenaren te vervullen, zyn de zelfde als in vroegere jaren. - De kommissie neemt ten haren laste de kosten van vervoer, weg en weêr, der voorwerpen die haer uit België, langs 's ryks spoorbaen, tarief N° 2, *Petite vitesse*, zullen worden toegezonden. De kosten in den vreemde gedaen of op eene andere baen, blyven voor rekening van den afzender. - De voorwerpen moeten besteld zyn, ter zale van de tentoonstelling, Venusstraet, ten laetste den 29 July. Nadien dag zullen zy niet meer aenveerd worden. De kunstenaren kunnen ook de voorwerpen die zy voor de tentoonstelling bestemmen, behoorlyk ingepakt, en vóór 27 July, bestellen:

1° te Brussel by den H. Julius Snoek, Bloemstraet, N° 41; 2° te Gent, ter Koninklyke Akademie van teekenkunde; 3° te Luik, ter Akademie van Schoone Kunsten en 4° te Brugge, ter Akademie van Schoone Kunsten. Uit deze verzamelplaetsen worden de voorwerpen verzonden op kosten der Maetschappy.

Insgelyks heeft de Maetschappy beslist, dat, onbegrepen de pryzen aen de kampstryden van bouwkunde toegestaen, er eene som van 6000 franken ter beschikking der kommissie is gesteld, om te worden uitgedeeld, ten titel van

aenmoediging, tusschen de beeldhouwers en graveurs die aen de tentoonstelling deel nemen.

De *Maetschappy ter Aenmoediging der Schoone Kunsten*, onder de hooge bescherming van Z.M. den Koning, binnen Mechelen, heeft het programma laten verschynen der twee jaerlyksche tentoonstellingen van kunstvoorwerpen, die zy den 24 Juny aenstaende binnen voornoemde stad zal openen. De tentoonstelling zal plaets grypen in de groote zael der Akademie. Alle levende kunstenaren kunnen er aen deel nemen; slechts reeds te Mechelen tentoongestelde voorwerpen worden niet aenveerd. De stukken moeten voor 17 Juny, vrachtvry, worden gezonden aen het adres der *Bestierende Kommissie der tentoonstelling van Schoone Kunsten*, te Mechelen. De kunstenaren moeten er eenen brief byvoegen behelzende hunne namen en woonplaets, alsook, indien zy voornemens zyn hunne kunststukken te verkoopen, den prys dien zy er voor vragen. - De niet verkochte voorwerpen worden vrachtvry teruggezonden, en geen stuk kan worden afgehaeld vóór de sluiting der tentoonstelling, die voorop tegen 16 July is vastgesteld. De jaerlyksche bydragen der leden, de ondersteuningsgelden des Staets, der Provincie en der Stad zullen worden aengewend tot het aenkoopen van kunstvoorwerpen. De kommissie zal, voor zooveel het in hare macht is, poogen den verkoop der tentoongestelde stukken te bewerken en eene steendrukplaet doen verveerdigen van eene der door haer aengekochte schilderyen, waervan alle hare leden een exemplaer zullen bekomen.

Ziehier wat een onzer vrienden die op last der *Vlaemsche School*, eene kunstreize rond België begonnen heeft, ons eenige dagen geleden uit Mechelen schreef:

'Voor de persoonen die Mechelen niet innig kennen, noch nauw met de bewooners ervan in betrekking komen, schynt die stad geene van de kunstlievendste van België. Dikwyls mankten de schryvers aldus van haer gewag, en het kleine getal kunstenaers, dat, zoo als de beeldhouwer Tuerlinckx, de familie Vervloed, en de talentvolle schilder Hunin, (die op het oogenblik dat wy dit schryven gevaerlyk ziek is) zich tegenwoordig in de kunstwereld eenen naem heeft weten te maken, schynt dit te bevestigen

Welnu, men bedriegt zich over Mechelen. De kunstwandeling, welke wy door die stad gedaen hebben, heeft ons de overtuiging gegeven, dat er de liefde voor al wat schoon en vaderlandsch is, wel verdoken, maer hevig blaekt. In ons blad zullen wy meer dan eens gebruik kunnen maken van de merkweerdige stukken die wy in de byzondere verzamelingen bewonderd hebben, en waervan ons met de welwillendste voorkomenheid de mededeeling aengeboden is.

De H^{r} Van Melckebeke is voor ons eene korte, maer kernachtige noticie aen 't bewerken over de zoogenaemde *Puttery* of liefdadig knapenhuis van Mechelen, waer die Heer de byzonderste oorkonden van bezit. Mr J.C. Neefs-Dutrieux had de goedheid ons het archiefboek der aloude *St-Jorisgilde* te toonen, welk kostbaer handschrift miniatuerschilderingen van alle eeuwen inhoudt, dusdanig dat men er de verandering welke dit kunstvak in België heeft ondergaen zou kunnen in opvolgen. - Maken wy nog melding van de HH^{r} Pluys, genoeg reeds om zyne glasschildering gekend; Dussart, die een prachtig kabinet van schilderyen bezit, en wat meer zegt, de volledigste inlichtingen op de groote kunstenaers, door Mechelen verwekt, mededeelt: De Bruyn, een ieverig verzamelaer van al de afbeeldingen der eerezuilen en gedenkgebouwen, welke Mechelen nog bezit of ooit bezeten

heeft; Van den Eynde, die de voornaemste grafzerken der bischoppelyke stad in lithographie uitgeeft, en J.A.F. Ketelaars, schepen der stad, innig aen het vaderland en aen de Vlaemsche Zaek verkleefd en die ons eene biographie van Fayd'herbe heeft beloofd, by dewelke wy het afbeeldsel van dien grooten beeldhouwer en de basrelieven, die van den beroemden man in de kerk van O.-L.-V. van Hanswyck bestaen, in plaet zullen mededeelen.

Kortom, Mechelen is, wat onze oude kunst betreft, eene goudmyn, en de korte oogenblikken welke wy er vertoefden, hebben ons meer en meer overtuigd dat het tyd wordt al de schoone kunstvoorwerpen door onze voorvaderen voortgebracht, bekend te maken. Tot hier toe kenden de Vlamingen, door de fransche illustratiën, al wat in den vreemde merkweerdigs bestond: den kunstrykdom van hun *eigen land* kenden zy niet. Ons blad zal hun allengskens alles kenbaer maken en aldus den nationalen roem uit het stof der vergetelheid ontgraven.'

EUG. ZETTERNAM.

In twee onzer vroegere nummers deden wy zien, hoe men in den vreemde onze schilders, toonzetters en graveurs wist te waerderen. Onze vaderlandsche schryvers worden er niet minder hoog geschat.

Als een bewys hiervan, vernamen wy dezer dagen, met de grootste voldoening, dat aen de volledige werken van den beroemden vlaemschen romandichter H. Conscience, welke tegenwoordig in byna alle de beschaefde talen van Europa zyn overgezet, wederom eene vertaling te meer is te beurt gevallen. De abt Nicola Negrelli heeft namentlyk te Monaco, hy den uitgever Giorgio Franz, eene volledige vertaling er van laten verschynen, onder den titel *Racconti di Enrico Conscience.* Het eerste deel vangt aen met eene opdracht en brief van den vertaler, aen den Antwerpschen schryver. Abt Negrelli bekleedt het ambt van boekbewaerder by den gewezen keizer van Oostenryk, Ferdinand I.

By Wilson en Ogiloy, te Londen, is alsmede onlangs verschenen: *Tales of Flemish Life by H. Conscience.*

Nog een woord over H. Conscience. Men weet dat de gebroeders Levy, te Parys, het op zich genomen hebben, de werken van dit uitstekend genie, by middel eener fransche vertaling, in Frankryk te verspreiden. Over eenige maenden hebben zy die uitgaef begonnen en reeds zyn er twee oplagen van het eerste deel gansch uitverkocht, terwyl er eene derde ter pers is gelegd. De fransche dagbladen, die anders al wat vreemd is, niet zeer genegen zyn, spreken met den grootsten lof over het talent van onzen geliefden volksschryver; zelfs de *Moniteur Français*, het fransche staetsblad, kondigde een vleijend artikel erover af. Het tweede deel is insgelyks over eenige dagen verschenen en van nu af vindt men het zoowel in de boekeryen der geleerden, als in de *boudoirs* der Parysche schoonen.

- Zie hier wat er verhandeld, werd, in de zitting van 5 dezer, der klas van letteren by de koninklyke Akademie van België:

De minister van binnenlandsche zaken zendt de kopy van het eigenhandig schrift van Maerlant, getiteld: *Alexander*, dat zich te München bevindt; deze kopy wordt behandigd aen de kommissie gelast met de uitgave der oude gedenkschriften der Vlaemsche tael. De minister meldt ook dat het Noord-Nederlandsch staetsbestuer oorlof verleend heeft tot het mededeelen van twee handschriften van Maerlant, der *Naturen-bloeme* en de *Rymbybel.* Echter zal dit laetste handschrift niet onmiddellyk worden medegedeeld, omdat er thans in Noord-Nederland een byzonder werk over uitgegeven wordt. Op aenvraeg van den minister, zal de Akademie nieuwe kandidaten benoemen in het jury voor het toewyzen van den vyfjaerlykschen prys van vlaemsche letterkunde, in vervanging van de voorgestelde kandidaten, die dezen last niet hebben kunnen aenveerden.

Aen de dagorde is het onderzoek en de beraedslaging over het verslag nopens de aenmoediging der tooneel-letterkunde en tooneelkunst. De heeren de Saint Génois, Snellaert, De Decker, Gachard, Devaux, Quetelet en anderen voeren opvolgentlyk het woord. Na eene zeer levendige woordenwisseling, neemt de meerderheid in grondbeginsel aen:

1° Dat er aenmoedigingspremiën zullen worden vergund aen de schryvers van muziekale tooneelwerken, op voorwaerde dat hunne stukken op eenen regelmatigingerigten schouwburg zouden worden vertoond.

2° Dat er geene byzondere premiën zullen zyn voor de schryvers van letterkundige tooneelwerken.

Ten gevolge dier twee voorstellen, laet men de artikels 3, 4 en 5 weg van het ontwerp der gemengde kommissie, betrekkelyk het tarief der te verleenen premiën.

Men handhaeft artikel 6, aldus luidende:

'Een vyfjaerlyksche prys zal ingesteld worden voor de dramatische toonzetting, naer het voorbeeld dergene, die voor wetenschappen en letterkunde ingesteld zyn, by koninklyk besluit van 6 July 1851.'

Twee leden zouden gewenscht hebben dat er aenmoedigingen gevraegd wierden ten voordeele van de symfonie-en kerkmuziek.

De meerderheid heeft gedacht dat het welvoegelyker ware, de klas van schoone kunsten de voorhand over die vraeg te laten nemen.

- De minister van justicie heeft, op voorstel van Z. Em. den kardinael-aertsbisschop, magtiging verleend tol het oprichten van een gedenkteeken aen Godfried van Bouillon, in de kerk van Baisy-Thy (provincie Braband). Het opschrift van het monument zal zyn als volgt (fransche tael):

> TER NAGEDACHTENIS VAN GODFRIED VAN BOUILLON, HERTOG VAN LOTHIER EN MARKGRAEF VAN ANTWERPEN, EERSTEN KONING VAN JERUSALEM, GEBOREN TE BAISY, IN BRABAND, OVERLEDEN IN PALESTINEN, DEN XVII JULY MC.

De wapens van het koninkryk Jerusalem en die van het hertogdom Lothier *(Leuven*) zullen op voormeld gedenkteeken afgebeeld zyn, gelykvormig het plan door de kommissie der monumenten gewyzigd.

Wy juichen die gedachten van ganscher herte toe, doch betreuren dat men tot nu te Antwerpen, buiten de glasraem in O.L.V. Kerk, geen gedenkteeken aen den krygsheld heeft opgericht, aen wien deze stad zooveel verschuldigd is.

- Door eene edelmoedige en echt vlaemsche gedachte aengespoord, schonk de heer Désiré Delcroix zyn roman GELD OF LIEFDE aen het Vlaemsch Midden-Comiteit, ten einde de voordeelen der uitgave van dit boek ten gunste der vlaemsche zaek te besteden.

Het Comiteit deed het handschrift door eene kommissie van bevoegde rechters overzien, en deze brachten een allergunstigst verslag uit.

Het boek, dat 176 bladzyden beslaet, en slechts 1 fr. 50 kost, is thans van de pers gekomen en by alle boekhandelaren verkrygbaer. Wy gelooven, in het belang der werkzaemheden van het Comitenit, de bewusten roman aen alle onze lezers te mogen aenbevelen.

De heer P. Geiregat, te Gent, verveerdigt eene vertaling in proza van het *Nevelingenlied.*

Verschenen te Meerhout, by B.V.J. du Moulin, Almanak der Maetschappy *de Hoop*, te Meerhout, voor 1855.

Wy hebben ontvangen: *Aken-Maastrichtsche spoorweg.*-Zijtak naar Hasselt, Nederlandsch gebied.-Bestek N° 2. 1854.-Maastricht, Leiter-Nypels.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Hunin.

Peeter-Pauwel-Aloyis Hunin

zag te Mechelen het licht op 7 december 1808, en was zoon van Matheus-Josef-Karel Hunin, plaetsnyder, die zich door verscheidene werken van aenbelang heeft bekend gemaekt.

Van zyne teêrste jaren voor de kunsten bestemd, genoot de jonge Aloyis het eerste onderwys by zynen vader; onder de goede leiding van dezen bekwamen man, deed hy zulken voortgang, dat hy weldra de lessen der Koninklyke Akademie van Antwerpen kon volgen.

Het beroemde kunstgesticht was toen in vollen bloei; de lessen van den genialen, alhoewel miskenden Herreyns waren nog niet vergeten; men koesterde er die zucht naer oorspronkelykheid, die liefde voor al wat nationale grootheid aengaet, zonder welke men in ons land geen kunstenaer kan worden.

In zulk gesticht moest de geest van een kunstenaer als Hunin zich snel ontwikkelen. Zyn voortgang was verbazend, en na korte jaren had hy zyne studiën met eere voltrokken.

Eene der moeijelykste toestanden waerin de schilder zich bevindt by het verlaten der Kunstschool, is het kiezen van een vak dat met de schikkingen zyns geestes zou strooken. Aen de Akademie heeft men hem in al de deelen der kunst onderwezen; van het landschap tot het *genre*, tot de geschiedenis, tot het heldendicht, alles heeft men hem beurtelings voorgesteld, de schoonheden van elk deel zoo heenlyk afgemaeld, dat hy zich als in eenen doolhof bevindt, waerin hy met moeite eenen uitgang kan ontdekken.

Hunin had het geluk zyn vak onmiddelyk te treffen. Stil en fyn van gemoed, de huiselyke rust boven al minnende, scheen het *genre* het best de inwendige gesteltenis zyns herten te beantwoorden. Zyn roep was dus snel gekozen, en met drift trad hy in het werkhuis van den kunstschilder Ferdinand de Braekeleer, die reeds alsdan, door zyne eigenaerdige scheppingen, een nieuw *genre* in de Vlaemsche School had weten in te voeren.

Het is den waren kunstenaer eigen, hoe groot de invloed van andere meesters op het gemoed ook zyn mogen, nooit zyn eigen karakter door slaefsche navolging te verloochenen. Hunin, alhoewel hy Braekeleers groote hoedanigheden bewonderde, woû zich echter op eene andere baen dan deze meester zetten, eene wyze zoeken

die hem eigen zou zyn. Hoe moeijelyk deze onderneming ook was, hy zou ze ten uitvoer brengen.

Van Herreyns tot Wappers bestaet er eene soort van leemte in de Nederlandsche historieschildering. Hunin, die een *genre* had uitverkoren waerin hy liefst de figuren op akademische grootte voorstelde, vond zich genoodzaekt, om zyne studiën te voltooijen, by vreemde natiën kunstschilders te raedplegen, wier gemis men ten onzent zoo diep gevoelde.

Ingres en Coignet, te Parys, schenen hem het meest geschikt om hem tot leiders te dienen; byzonder deze laetste wiens kleur zoo innig met die onzer School in verband staet, dat sommige zyner tafereelen voor vlaemsche kunnen doorgaen. Hunin bleef dus aen de nationale overleveringen getrouw, een geluk dat anderen kunstenaren niet immer mag gebeuren, daer zy by den vreemde gewoonlyk denkbeelden opvatten, die, terwyl zy hun talent misleiden, nog geheel en gansch tegen den geest en het karakter onzes volks opbruisen.

Vier jaren verbleef Hunin in de fransche hoofdstad, en hoe wel hy zynen tyd waernam, daervan getuigt de groote byval dien zyne eerste voortbrengselen in ons Vaderland verwierven. De schildery *Een Meisje dat voor het behoud harer Moeder bidt*, welke hy in 1834 ter Antwerpsche tentoonstelling zond, scheen van een goed voorteeken, en men juichte alom den jongen man toe, wien reeds zoo vroeg eene schoone plaets tusschen de rei onzer kunstenaren was bestemd.

De openbare tentoonstellingen leveren dit goed op, dat zy, tafereelen van alle meesters bevattende, het talent van enkelen beter en algemeen doen kennen.

Deze nationale instellingen waren voor Hunin een gedurig strydperk, waerin hy, zelfs wanneer hy geenen zegeprael behaelde, zich immer met eere wist te toonen. In 1836, een doek *de Jonge Teekenaer* te Brussel ten toon gesteld hebbende, genoot hy het voorrecht zyn gewrocht in

print te zien uitgaen; dry jaren daerna verwierven zyne *Vaderlijke Les* en *Huwelijksinzegening*(*) niet minder byval, even als zyn *Moederlyke Angst* op de Antwerpsche tentoonstelling van 1840; doch het was de stad 's Hage die het meest 's kunstenaers talent erkende: in 1841 werd hem aldaer de zilveren medalie overreikt voor zyne tafereelen: *de Terugkomst van den Doop* en *het Verhael van den dood eens Krygers.*

Geacht en bemind van al die hem kenden, begon de jeugdige Hunin zyne gedachten op het huwelyk te vestigen. De bezoeken die hy by zyne kunstmakkers aflegde, hadden hem eene freule doen ontmoeten, wier stille huiselyke deugden met zyn karakter schenen overeen te stemmen. De huwelyksplecht was dus snel geregeld en op 22 november 1841, trad onze kunstenaer in den echt met Mej. Joanna de Keyser, zuster van den vermaerden historieschilder Nicasius de Keyser; - gelukkige verbindtenis, die voor Hunin dubbele vruchten droeg, daer zy hem in de nauwste betrekkingen bracht met eenen schilder die eenen grooten invloed op de kunst uitoefent.

Het schynt dat alle geluk in eens op Hunin ging nederstorten. Nauwelyks had hy te Parys zyne schildery: de *Lezing van een Testament* ten toon gesteld, of hy zag zich met de *gouden medalie* vereeren; dit tafereel, ten jare 1845, ter Brusselsche tentoonstelling gezonden, verwierf eenen lof die weinigen genre-schilders ten deel is gevallen.

By zoo veel eer kon de stad Mechelen niet ongevoelig blyven; als goede moeder, wilde zy haren inboorling de zelfde hulde toekennen hem zoo opentlyk en zoo algemeen bewezen. In openbare zitting werd onzen kunstenaer door den gemeenteraed een gouden eermetael overreikt, en korts daerna de titel van Lid des Bestuerraeds der Akademie van teekenkunde opgedragen.

De faem van Hunin was gemaekt; ook wanneer hy in 1848, te Brussel, zyne twee tafereelen: *Eene uitdeeling van aelmoesen* en *de Liefdadigheid van Maria-Theresia*(**) ten toon stelde, vonden de nieuwsbladen geene woorden genoeg om 's meesters lof te verkonden. Het landsbestuer van zynen kant, zich by de algemeene toejuichingen voegende, verleende aen onzen kunstenaer het ridderschap der Leopoldsorde. Op 24 september 1848 werd hem het eerekruis door Z.M. den Koning zelven overreikt.

By deze gelegenheid verhaelt men, dat Hunin niets wist van de eer die hem ging gebeuren. Hy was de plechtige uitreiking der eereteekens en medaliën komen bywoonen en was in een gesprek met eenen vriend verdiept, toen de Heer Minister zynen naem afriep. Verwonderd, gansch ontsteld, trad hy de estrade op, en het was met de diepste ontroering dat hy het bestemde teeken uit de handen zyner Majesteit ontving.

Heerlyke dag, voorzeker de schoonste uit 's meesters leven! Bemind van eene teedere gade, geacht van al die hem kenden, wat grooter geluk kon eenen man als Hunin overkomen, die zyne vreugde niet vond in het najagen van titels of eer, maer alleen in die stille huiselyke rust, welke toch zoo weinigen kunnen genieten.

Deze zegeprael was ook de laetste dien Hunin mocht verwerven; reeds vroeger hadden eenige zyner vrienden by hem de kiemen eener ziekte meenen te ontdekken, die hem, helaes! in den schoonsten tyd zyns levens moest ten grave slepen. Eene hersenverzwakking deed zich langzamerhand op en vernietigde weldra alle scheppingskracht. Wel schilderde de kunstenaer nog, doch zyne voortbrengselen schenen de gesteltenis zyner ziel te ondergaen. Zyne macht was gebroken, en slechts glansen eens zinkenden talents vielen nog by wylen van zyn penseel. Zoo

(*) Deze schildery gaet in print uit.
(**) Dit tafereel hoort toe aen den Prins de Ligne.

was zyne schildery *de Loting*, die hy ten jare 1851 te Brussel ten toon stelde en door eene ongenadige kritiek meêdoogeloos werd verscheurd. Zoo was zyn tafereel de *Berg van Bermhartigheid*(*), welk hy in 1852 naer Antwerpen zond, en eindelyk het *Onweder* en de *Terugkomst des Werkmans*, de laetste zyner werken, die eene tentoonstelling verrykten.

Aldus viel een nog jeugdig talent dat zyn vaderland ter eere had verstrekt, en eene hooge plaets in de kunstwereld hadde beklommen, waren zyne vlerken in het midden eener schitterende vlucht niet plotseling afgesneden geworden.

Hunin overleed op 27 february 1855 te Mechelen, zyne geboorteplaets, die hy als een getrouwe zoon, trots alle vermaningen en aenboden, nooit had willen verlaten. Zyne begraefnis, die op zaturdag 3 meert plaets greep, was eene ware hulde aen de nagedachtenis van den geliefden schilder bewezen. De geestelyke en wereldlyke overheden, de leeraers der Akademie, in ëen woord, al wat Mechelen achtingsweerdig in kunsten en wetenschappen bezit, wilde eenen laetsten afscheidsgroet aen eenen man brengen, dien zy allen als vriend, als kunstenaer hadden geacht en bemind.

Doch het was Mechelen alleen niet die het verlies van Hunin betreurde. De voornaemste steden onzes vaderlands waren door verscheidene hunner weerdste zonen vertegenwoordigd; zoo telde men er onder anderen de kunstschilders Mathieu, Thomas en 't Schaggeny; de zegel- en plaetsnyders Hart en Verzwyvel, de beeldhouwer Geerts, enz, enz.

By de begraefplaets gekomen, namen de heeren Ketelaars en Jos. Tuerlinckx beurtelings het woord; de eerste als schepene, in name der stad; de andere, beeldhouwer, in name zyner kunstbroeders. Hoe diep hunne woorden de talryke aenhoorders roerde, behoeft niet aengestipt te worden. Alle gemoederen weenden luid by de ramp die niet alleen eene teedere gade en hare vier weezen, maer eene gansche bevolking had getroffen.

Indien wy by deze korte schets ons een gedacht van 's meesters schilderwyze willen vormen, dan zullen wy zeggen dat Hunin de schilder der natuer was. Alle gezochte uitdrukkingen verwerpende, trachtte hy alleen door eenvoudigheid te schitteren; zyne muse was die des huiselyken haerds, en met liefde legde hy zich op samenstellingen toe die eene stille gemoedsaendoening konden uitdrukken. Een kritikus noemde hem de Greuze onzer eeuw; in hoever deze uitdrukking

(*) Ons yverig medelid de Heer Eug. Zetternam gaf eene heerlyke beschryving van dit kunststuk in het *Taelverbond* 1851-52.

waer zy, zullen wy niet onderzoeken; het volstrekke te weten dat onze meester, even als de fransche schilder, zich op sentimentale huisschildering heeft toegelegd, en doorgaens in zyne samenstellingen is gelukt.

Als colorist bezit Hunin ook groote verdiensten, alhoewel hy hierin door anderen is overtroffen; zyne tafereelen zyn wel gepenseeld, doch wat hy liefst en met buitengewoon talent maelde, waren zyden stoffen, byzonder satyn, waeraen hy eenen glans wist te geven die de natuer naby streeft.(*)

P. GÉNARD.

Dryfkunst.
De nieuwe Venerabellampen uit de kerk van den H. Carolus-Borromoeus, te Antwerpen,
Door L. van Ryswyck.

Sedert de fransche letterkunde

met hare anti-nationale gedachten in het land is geslopen, is de zucht ontstaen, al wat men van de kunstnyverheid noodig heeft, by den vreemde te gaen koopen. Door de parysische illustratiën met al de schoone werken der Franschen bekend, en door geen nationael schrift over de onze wordende toegelicht, zyn wy beginnen te gelooven dat slechts buiten het land weerdigedingen gemaekt worden.

(*) Wy danken van herte den heere G. Van Melckebeke, wien wy verscheidene kostbare inlichtingen over Hunin verschuldigd zyn.

Ook, heeft men een oorspronkelyk pronkuerwerk noodig, - Parys; een grieksche sopha, - Parys; eenen welklinkenden piano, - Parys; eenen kunstmatigen luchter, - Parys. En zy, welke die kostbare voorwerpen niet gebruiken, de onkosten der reis vreezen en nogthans de hooge wereld willen nabootsen, voorzien zich in winkels, welkers grootste aenbeveling is, dat zy hunne waren van Parys trekken. - Naeidoozen, drankkeldertjes, speelbakken, immers al die kleine onbenoodigdheden waer men wil mede pralen, worden daer gekocht, met de overtuiging dat zy van de ‘groote wereldstad’ komen, ofschoon niet zelden die voorwerpen in ons Spa verveerdigd zyn.

Zulke doenwyze is allerverderfelykst: zyn geld by den vreemde besteden en daer den kunstarbeider verryken, terwyl men zynen talentvollen landgenoot soms van ellende laet verkwynen, is eene onbermhertige ydelheid, welke het land ten laetste moet verarmen!

In den aenkoop van metalen kerksieraden is eene andere dwaling geslopen: niets te rade gaende dan den kleinen prys; niet inziende dat men soms, met wat te wachten en wat meer geld in te zamelen, zich dingen zou kunnen aenschaffen, die kunstmatiger, schooner, en duerzamer zyn, verhaest men zich in de depots voorwerpen te koopen, welke in de reuzenfabrieken van Duitschland met het stoomtuig geplet worden, en alle sterkte, alle innerlyke weerde, allen waren kunstvorm missen. Men steunt onbedacht eene vreemde nyverheid, waer alle mededinging hier te lande tegen onmogelyk geworden is, en men vergeet dat de verveerdiging van metalen kerksieraden hier, in ons godsdienstig land, eene nyverheid zou kunnen worden, welke een onnoembaer getal kunstenaers en arbeiders een schitterend bestaen zou opleveren.

De godvruchtige persoon, die de lampen, waervan wy een afbeeldsel geven, aen de St.-Caroluskerk van Antwerpen heeft geschonken, handelde anders. Gode door zyne gift willende aengenaem zyn, wenschte hy tevens de vlaemsche dryfkunst te ondersteunen. Hy wendde zich tot L. Van Ryswyck, die niet enkel goede nyveraer in het vak, maer kunstenaer is. Volledige akademische

studiën gedaen hebbende, geestig en vol vinding, moet hy niemand ter hulpe roepen om zyne *modellen* te verveerdigen; hy teekent, boetseert zelve. Zich met het verveerdigen dezer lampen gelastende, verstond hy dat zy met den styl der kerk, waerin zy dienen, moesten samenstemmen; dat men moest zien dat ze voor dien tempel waren gemaekt. Buiten de doenwyze der duitsche fabriekaet willende blyven, behertigde hy eenen bevalligen vorm, en ofschoon de gravuer verre zy van het levendige, het spelende, het schitterende van het verzilverd koper te kunnen wedergeven, kan men op de teekening zien dat hy daerin is gelukt. Het groote kunstgeheim van den metaelbewerker bestaet in de natuerlyke tinteling van het goud en het zilver te doen uitkomen, het te vergrooten, er al de mogelyke party uit te trekken; men moet de lampen in de kerk zien om te kunnen oordeelen hoe zeer L. Van Ryswyck dat begrepen heeft.

Nu een woord van de bewerking willende zeggen, zullen wy doen opmerken dat de lampen niet, gelyk het vreemde fabriekwerk, uit geplette sieraden, gegoten stukken en getrokken platen samengeflanst zyn. Zy zyn uit geelkoperen plaet met den hamer uitgeslagen; daerop zyn de sieraden met het *pinsoen* ingedreven. Wie de eigenschappen der metalen kent, wie weet hoe sprok, hoe berstbaer geel koper is, zal dadelyk de weerde van den arbeid begrypen, als wy zullen zeggen dat er geen enkel spoor van aenzetsel of stopsel is in te ontdekken, en zal ook bystemmen dat zulk werk duerzaem is. - En hoe veel kunstmatiger, smaekvoller, tintelender, geestiger is zulke bearbeiding dan de andere slenter niet? De engelenhoofdjens, by voorbeeld, die nu zoo levendig zyn, wat voorkomen zouden zy hebben als ze naer gewoonte gegoten waren?... Zy zouden bol, grof als verzilverd hout schynen, de klei verraden, waerin zy geboetseerd zyn; zy zouden dien keurigen kunststempel missen, dien enkel het gevoel des kunstenaers, geholpen door hamer en *pinsoen*, aen de metaelwerken geven kan.

Om kort te zyn, wanneer men zulke lampen, hier te lande door verdienstvolle werklieden gemaekt, aen dergelyke voortbrengsels uit den vreemde wil vergelyken, dan zal men ras weten waer de ware kunst en het ware schoone behoort, - en zien wy geerne dat de kerken zich door keurige sieraden opluisteren, zien wy geerne dat zy allengskens denzelfden aenblik bekomen, die ze kunstmuseum deed schynen vooraleer de Franschen ze verwoesteden, - wy zien niet minder geerne dat de weldoeners, die zulks door giften behertigen, de kunst boven den goeden koop schatten, en aldus onze nationale dryfkunst en onzen vaderlandschen arbeid steunen.

EUG. ZETTERNAM.

De toorts van de kunstafdeeling der Gilde.

België was ten allen tyde het land der Gilden en Neeringen. De volksvryheid, met zoo vele moeite op de vreemde heerschappy gewonnen, werd onder de bewaring dier machtige genootschappen gesteld, wier

namen alleen de roemrykste feiten onzer geschiedenis doen herdenken.

Elke dezer oude Gilden koos zich een byzonder kenmerk of blazoen uit, dat haer in vredestyd van de andere gilden en ambachten moest onderscheiden, en in tyden van gevaer of oorlog als aenmoedigingsteeken en vereenigingspunt ten stryde vergezellen.

De vreedzame *St.-Lukas gilde*, in alle steden uit eene menigte stielen samengesteld, die den H. Lukas tot patroon erkenden, nam tot kenteeken een wapen *van azuer*, *beladen met dry schilden van zilver*, zinnebeelden

der dry voornaemste kunststielen; hierboven een gevleugeld ossenhoofd, dat onze goede voorvaderen met den spotnaem van *Lukasvogel* bestempelden.

Even als de St.-Lukas gilden der andere steden, voerde de Antwerpsche het hierboven aengeduide blazoen. Ten jare 1480, eventwel, wanneer de rederykkamer de *Violiere* by haer werd gevoegd, nam zy den kreet dezer laetste aen *Wt jonsten versaemt*, dien zy

sedert voortdurend onder haer wapen heeft gedragen(*).

Dit wapen was immer het roemryke teeken onder welks geleide de Antwerpsche Gildebroeders ten kunststryde togen. By elk nationael feest, by elk *Landjuweel* of *Haeghspel*, spanden onze grootste kunstenaren al hunne krachten in om aen hunne vereeniging den prys van het schoonste blazoen te verzekeren(**).

Ter gelegenheid van het 400jarig jubelfeest dat de Gilde met eene tot nu onovertroffen pracht vierde, hadden onze kunstenaren, die hierin het voorbeeld hunner voorzaten volgden, geene opofferingen gespaerd om het gryze genootschap in bezit te stellen van kenteekens, den oudsten kunstkring van België weerdig: de heeren Dilis, Van der Haeghen, Lefeber en Goemans schonken niet alleen het beeldhouwwerk van de prachtige standaerden der Gilde en harer Zangafdeeling, maer hunne zelfopoffering tot het uiterste willende voeren, verveerdigden zy nog de toortsen der Wis- en Letterkundige afdeelingen.

De Kunstafdeeling alleen bezat tot nu toe geen byzonder kenteeken. In zitting van 29 november laetstleden, lieten de heeren J.B. Dilis en E.J. Van der Haeghen de edele gedachte kennen, dat zy, even als voor de andere afdeelingen, ook voor de kunstafdeeling kosteloos eene toorts zouden uitvoeren. Hun voorstel werd met toejuichingen begroet, en eene dankbetuiging aen de ieverige leden gestemd.

Eene toorts voor de Kunstafdeeling der Gilde moest volgens de heeren Dilis en Van der Haeghen het werk van al de leden zyn; hun persoonlyk belang opofferende, wilden zy slechts de tolken van aller gedachten worden; daerom uitten zy den wensch dat elk hunner kunstbroeders eene teekening zou inleveren, opdat de afdeeling over het uit te voeren plan zou kunnen beslissen.

Deze oproep was te edelmoedig, dan dat hy niet met geestdrift zou worden beantwoord.

Verscheidene teekeningen werden door de leden der afdeeling ingeleverd; allen hadden gewedyverd om een kunststuk der Gilde weerdig tot stand te brengen. Met die echte broederlykheid, welke den Vlaming kenschetst, ging men tot den keus over; het plan dat de meeste stemmen verwierf, was dit des heeren Ed. Du Jardin, leeraer by de Koninklyke Akademie van Antwerpen.

En inderdaed, dit plan beantwoorde uiterst wel aen de inzichten der Afdeeling.

Op een fraei voetstuk, met de wapens der Gilde versierd, staet Rubens als hoofd der Vlaemsche Schilderschool afgebeeld; hy reikt de eene hand aen Huibrecht Van Eyck, voorgesteld als uitvinder der olieschildering, de andere aen Quinten Massys, den onsterfelyken smid-schilder, den voorganger van Rubens, misschien door dit onvergelykbaer vernuft alleen overtroffen.

Deze vereeniging der dry uitstekendste kunstenaren waerop de belgische Gilden mogen fier zyn, is buitengewoon gelukkig en toont den fynen smaek des heeren Du Jardin aen. Als historieschilder, heeft hy aen zyne samenstelling die grootsche eenvoudigheid weten te verleenen, welke immer den waren meester kenschetst.

(*) *Luister der St.-Lucas Gilde*, door P. GÉNARD, bl. 31.

(**) Zie de *Spelen van Sinnen*, 1562. Het schoone blazoen, ten jare 1618, door Hendrik Van Balen geschilderd, werd in 1853 op de verkooping Van Camp te veil gesteld.

Wy zyn dus trotsch over het kunststuk dat onze Gilde gaet verryken, en wenschen de heeren Dilis en Van der Haeghen geluk, daer zy hunne schoone poogingen met zulken schitterenden uitslag bekroond zien.

P. GÉNARD.

Kinderen en kinderspelen.

(Vervolg. Zie blz.* 23*).

Spelen is den mensch eigen; ook speelt hy van de wiege tot aen het graf. Deze twee eerste verdeelingen zyn dan ook aen de kinderen van Antwerpen alleen niet toepasselyk. Neen, die vlugge aerdige knaepjes zyn kleine wereldburgers, die men overal ontmoet, in alle landen, onder alle luchtstreken, in alle werelddeelen. Maer, die andere kleinen, ginds, die van jongs af reeds door hun hert zich naer buiten gedreven voelen, om zich in de eenzaemheid op het mollig gras der groene weiden te verlustigen; zy wier hoogste geluk bestaet in madelieven, sleutel- en St.-Jansbloemen op te zoeken; zy die zich in de bosschen begeven om tusschen de takken van het eiken schaerhout en der braemstruiken lieve

kleine vogelnestjes te ontdekken en zich kransen van koornbloemen en klapperroozen rond de blonde of bruine lokken te vlechten; de lieve kleinen die uren aen uren, zonder dat zy toch weten waerom, aen den boord eener zachtruischende beek zitten te turen en er vermaek in vinden de kleine veldbloemekens, die zy ontbladerd hebben, blad voor blad, in het voor hunne voeten wegkronkelende vlietje te laten glyden en die te zien heen dryven; die blondhoofdjes die slechts van zon en lucht schynen te leven, en de maen, de sterren, den regenboog, maer bovenal de schitterende zonnestralen lief hebben, zoo als eene schoone vrouw haren spiegel, of liever het licht harer oogen bemint, om hare eigene schoonheid in het effen spiegelglas te kunnen bewonderen, - oh! vraeg niet wat er van hen geworden moet! Zie wat zy te huiskomende verrichten. Daer zoeken zy weêr de eenzaemheid op; in een afgelegen hoek des vertreks zitten zy te denken. Wat?... Oh! vraeg hun dit niet: zy zouden u niet kunnen antwoorden, maer toch, er ligt misschien in de hersenen dier lieve kleinen reeds meer ernst opgesloten, dan in de hoofden van vele bejaerde lieden te saêm; want, zie eens met hoeveel geestdrift, met hoeveel bewustzyn hunner eigene macht, zy den stoel, die by de tafel staet, opklouteren en zich van vaders pen of potlood weten meester te maken, en daer mede het eerste snippertje papier het beste, dat hun in de handen valt, bekrabbelen. Van allerhande aerdige, vreemde dingen, boomen die aen geene boomen gelyken, dieren die niet bestaen of nooit bestaen hebben, huizen zoo als men er nooit gezien heeft of wellicht nooit zien zal, schept hun kinderlyk vernuft op het papier; en als hun potlood of papier ontbreekt, dan nog is hun een stuk houtkool of zelfs een yzeren of koperen nagel genoeg, om hunne grootsche kinderlyke scheppingen, trots vaders gramschap en moeders vermaningen, den wit bekalkten mure toe te vertrouwen.

Vraegt gy nu nog wat deze lieve kleinen eens worden zullen? Maer weet gy dan niet dat de onsterfelyke Rubens en Van Dyck Antwerpenaren waren en hun eerste stap op de baen des roems, op het veld der kunst, der eer en des vernufts een tafereel was, dat byna niemand bemerkte, waer weinigen voor knielden? En Wappers, De Keyser en zoovele anderen? Oh! allen zyn machtige geesten, maer toch, vooraleer man te worden en zoo verre de baen des vernufts bewandeld te hebben, moeten zy ook eens kind geweest zyn en dan toch reeds, ik ben er zeker van, kon men zien wat zy eens worden zouden. De wiege nog maer slechts ontworsteld, waren zy reeds kunstenaren, die kleine bruine en blonde kroeselbollen. Hun eerste doek was een wit bekalkten muer, het eerste penseel dat zy behandelden, eene ruwe zwarts houtkool.

Maer helaes! helaes! alle planten groeijen niet weelderig op. Velen sterven te velde, sommigen kunnen de al te warme zonnestralen niet verdragen; anderen worden door een nydigen, door een snydenden yskouden wind ten gronde gedrukt. Myne wenschen zyn voor hen, want zy brengen den vaderlande, hoe klein dan ook, roem, eer en macht.

Lieve kleine kunstenaren, de banken der Akademie hebben u eene plaets voorbehouden; groeit intusschen weelderig op! De beitel of het penseel eens door uwe hand bestierd, make u groot! Zoo worde uw naem een schitterende diamant te meer in de glansende, in de glorieryke kunstkroon van den lande!

(Wordt voortgezet).

Fragment uit eene onuitgegevene dramatische trilogie getiteld: Don Juan.
(Eerste deel. - Eerste tooneel.)

Persoonaedje handelende in dit tooneel:

GONZALVO. Een Alchimist, leeraar van Don Juan in de geheime kunsten. Deze figuer verzinnebeeldigt den TWYFELGEEST IN HET SAMENLEVEN.

Gaendery van witte marmeren zuilen, verdiepsgewyze leidende tot de lusthoven van het paleis des konings te Madrid. - In het verschiet de opgang der Zon.

GONZALVO.

(Is gekleed in eenen zwarten tabberd en treedt langzaem op. - Alleen.)

Alweder dag, - alweder zonneluister....
.....
En waerom nu geen duisternissen meer?...
.....
Vervloekt!... zal dan die wreede kamp in iets
Zoo nauw verbonden als GEDACHT en ZIN
Toch nimmer einden!... Dáér - het zien diens maenlichts
Deed my van nacht zoo wel! Die heldre bol,
Zoo rustig zilverstralend, hing toen aen
Dat eenzaem etherwelfsel, als zoo schoon
Een lyklamp, wakend by den sluimer der
Natuer en d'eeuwgen doodstryd myner ziele...
Ja, - doch afwisselend dooft dit vriendlyk rouwlicht

(staet en ziet starlings in de dagende zon)

En meest, niet waer, stort gindsche feesttoorts
Op de treurtooneelen der martelie, al
Des levens glans en - al des levens spot...

(stilte)

Afschuwlyk en belachlyk raedsel!... Hoe
Het Wezen met het Medewezen toch
Dus huichlen kan!... zelfs zulk een Wezen dat,
Misschien, verstandeloos en willoos, ja,
Van 't eigen daerzyn onbewust, geene enkele
Beweging maekt of 't moet van Hooger macht
Gewagen...

(staet immer den blik in het zonlicht gevestigd)

Ha!... die Zon, daer, in het Oosten!...
Wat ongewoon een pracht haer siert, en in
Hoe ongemeen een vreugd ze glanst!... 't Is om
My 't koude philosofenhert, als dit

Eens jongen dichters, nog in gloed te zetten
En - te doen twyflen of die schoone bol
Werd toch in 't hemelruim voor 't heer der sterren,
Wat hier een koninklyke Bruîgom is
Voor de eedle Dochtren onzer Aerde... Doch -
Gevloekt die luister en - gevloekt die vreugd!...
Het levend goud van al die stralen is
Die luister, is die vreugd; by stroomen vliet
Die blyheid, vliet dit stralend pulver om
My heen, - en spreidt zich niet hier over alles
De schaduw eens ontzaggelyken geesels?...
Een halve wereld, - voetzuil van den Troon
Des Landes, - prykt nu in dien feestglans en
De Troon des Landes, kraekt hy niet?...
Voorwaer!
Zy kent heur plicht, die fiere Lichtvorstin
Uit gindsche sterwoestynen!... Schynt het niet
Of heden straelt ze, als woû zy 't krooningsplecht
Eens Vorsten huldigen die heerschen zou
Op 't Vaderland, weldoenend als haer gloed
Op de aerde?... Wél! 't is zulk een vorst die van
Den troon stort en het is de Dood die naer
Den zetel klimt, om rouw en rampen rond
Te zwaeijen, dáér, waer zy, die schoone Zonne,
En licht en leven giet.
- Zy kent heur plicht,
Zeg ik, en - meesterlyk werd die begrepen.

(pooze)

Kent zy heur plicht?...
Ik zoek de duisternis:
Ze baedt my in haer glans?... ik vraeg haer niets:
Ze omspat me van heur gloed?... Ze lacht me toe:
Ik gryns haer aen?... In twyfel heb ik haer
Bestaen ontleed en soms door *Loochening*
't Geheim daer van gelasterd: 't is of was
Heur prael geschikt om heden my alleen
Te feesten?.... En - ben ik het niet die over
Het Land den geesel riep die er allengs
Op neêrzakt?... ben ik 't niet die Spanjes Troon
Heb ondermynd tot krakens, - ik, die morgen
Het koningdom er af zal dondren om
Er de gekroonde Dood naer toe te leiden?...
.....

(stilte.)

Onpeilbre vragen... duistre kolk!... Hem duizelt
Het hoofd wiens blik u wil doorgronden... My...
My weez' hy licht!... welaen! de bliksem dus
Er in gesmeten: *άναγκιj* .....
En - morgen
Zou dit myn feit gepleegd, de KONINGIN,
Of dood, óf levend, wrekend zyn, of wel
Gewroken. - Akelige en hooge Macht
Van welk een ongekenden invloed!... Zie,
Zoo een ontzaggelyk bestaen, dat soms
Geheele landen gaet doen wentlen in
Den enklen val van éene VROUW, heeft licht

Altoos door 't brein van dezer ZOON gedwaeld
Als eene onvatbre hersenschim. Toevallig
Legt die 't my voor en - onherroepelyk
Is 't vonnis van vorstin en onderdaen
Geveld. Waerom?... Ik weet het niet. Had hy
Me een ander offer aengebracht, het heil
Zyns Vaderlands bleef soms gevestigd; nu, -
Nu wankt het in myn weegschael. - Doch er was
Me een offer noodig en - een bloedig offer...
Beliegt my de Inspraek niet, bedroog ik me in
De slotsom niet van myn gevoelens of
Gedachten over Hooger Kennis, dan
Wil deze my - uit Bloedkleur tegenlichten.
En waerom niet?... Ha! ha!... my is de kop
Nu blank vergrysd by 't eeuwig twyfelzwoegen;
My droogt nu, uit onlaefbren wetensdorst,

In 't beendrenmerg, het laetste levenssap...
Welnu! - oud, stram gedacht, gewroet, mogt ik
Tot heden dees alleen bestatigen:
'*Twee paden slechts ten doel - langs* ONSCHULD *of*
Langs BOET *en anders niet*, *ter* WAERHEID!' Ha!
Het pad der Onschuld heb ik ook bewandeld,
Eens! toen men my in 't leliewit gewaed
Der aengeboren reinheid droeg ter vonte....
Welk vlammend Englenzweerd verzengde my
Dit kleed, als zelfs nog onder 's priesters zegen,
En sloeg me toen, nog met de flarden van
De wieg om 't lyf, myn Eden uit, tot in
Die baen, langs welke ik doolde... en doolde...
Tot me eindlyk bloed moest aen de voeten kleven...
Tot daer ben ik geraekt. Thans wordt de weg
My immer bloediger.....

HENDRICKX.

Kunst- en letternieuws.

In het laetst verschenen nummer van het *Bulletin* der koninklyke Akademie van België, deelt de geleerde heer Bormans eene belangryke verhandeling mede over twee onlangs ontdekte fragmenten eener *dietsche* vertaling van den alombokenden *Roman de la Rose* en die als omslag aen een boek hadden gediend. 'De schryvers, zegt de heer Bormans, noemen zich tot twee of drymael toe (vs. 9780 en volgende), op eene plaets, die wel is waer meer dan eene moeijelykheid oplevert; doch het blykt eventwel zeer duidelyk dat de eene *Hendrik* en de andere *Michiel* was genaemd, en beide Brusselsche poorters waren. *Mechiel*, *een hovesch poertere*, was ons tot nu toe onbekend; maer Hendrik (*van Brucele Heinrike)* is buiten twyfel de zelfde als *Hein van Aken van Brusele* dien wy door andere opstellen kennen, waeronder ik niet vrees *die kinderen van Limborch* te noemen, als ook door de zeer eervolle melding van den schryver van den Lekenspieghel *(Jan van Boendale).* De wyze waerop deze laetste, die rondom het jaer 1330 schreef, van hem gewag maekt, bewyst dat Hein van Aken maer kortelings was gestorven.'

Men ziet van welk belang het is de omslagen van oude boeken te bewaren, en hoevele belangryke ontdekkingen voor de geschiedenis onzer moedertale men sedert weinige jaren aen oorkonden is verschuldigd, die men tot nu als nutteloos had beschouwd.

- In den loop der voorledene week, is te Gent in het krankzinnigenhuis overleden de kunstschilder Judocus Sebastiaen Van den Abeele. Deze kunstenaer werd in die stad den 21 January 1797 geboren. In zyne jeugd, toen hy in Italië verbleef, gaf hy teekenlessen aen vele doorluchtige persoonen, onder anderen aen prinses Charlotte Napoleon, dochter des konings van Napels.

Eenige vrienden der kunst hebben de nederige lykkoets, waerin het stoffelyk overschot van Van den Abeele berustte, tot op het kerkhof buiten de Brugsche poort, zyne laetste rustplaets, gevolgd. De heer Van Duyse, onder-voorzitter der *Koninklyke Maetschappy van Schoone Kunsten*, bracht hem daer het laetste vaerwel toe.

- De dagbladen spreken met zeer veel ophef van eene nieuwe schildery, door den beroemden schilder Gallait verveerdigd. De naem van dit nieuw meesterstuk, dat door eenen vreemdeling is aengekocht, is de *Verwachting.* Ziehier het onderwerp ervan, volgens een brusselsch blad: de lucht is grauw, de zee hol, de wind blaest

met geweld. Op het strand zit eene moeder, wier blik in de onmeetbaerheid peilt. Zy wacht angstig op de terugkomst van haren man, van den koenen visscher, wiens schuit nog niet verschynt. Een harer kinderen slaept op haren schoot, in weêrwil van het bulderen des orkaens, terwyl haer andere zoon, even als zy, de vurig gewenschte schuit poogt te ontwaren.

- De koning der Nederlanden heeft aen D.r J. Nolet de Brauwere van Steeland, tydelyk te Brussel verblyvende, toegestaen te aenveerden de Dannebrogs-orde van 3e klas, hem door den koning van Denemarken vergund.

- Z.M. de koning der Belgen heeft de opdracht aenveerd van een werk des heeren F. Storms, van Borgerhout, zynde eene nieuwe leerwyze voor piano. Reeds het verleden jaer, viel eene dergelyke eer dien jongen toonzetter te beurt, van wege Z.K.H. den Hertog van Braband, voor zyn choor: *Appel aux armes.*

- By den uitgever J. Peeters-Van Genechten, te Antwerpen, is verschenen het prospectus van eene reeks tooneelstukken van den heer E. Van Driessche. De dry eerste stukken die hiervan het licht zullen zien, zyn: *De Kermisvogel*, kluchtspel, *Oswald*, drama, en *de Vlaemsche Boer*, volksdramma. De inschryving voor deze dry tooneelstukken is bepaeld op 2 frs.

- Het *Rheinisch Kunstverein* heeft een programma laten uitgaen, dat wy uit plaetsgebrek, tot het naeste nummer moeten verschuiven.

- Te Gent by Duquesne en Geiregat is verschenen de *Geschiedenis der Nederlandsche en Fransche Letterkunde in het graefschap Vlaenderen van de vroegste tyden tot aen het einde der regering van het Huis van Burgondië*, *door C.A. Serrure*, Student in de rechten by de gentsche Hoogeschool, lid van het Taelminnend Studentengenootschap. Dit belangryk werk werd bekroond met de gouden medalie in den letterkundigen pryskamp voor 1852-1853 der Koninklyke Maetschappy van Schoone Kunsten en Letteren, te Gent, en is door den schryver aen zynen vader, den geleerden professor Serrure, opgedragen.

- *Pompeia*, *Herculanum* en *Stabia* zyn waerlyk eene goudmyn voor de kunstenaren: men kent reeds het prachtig werk door Wilhelm Zahn te Berlyn uitgegeven; thans weder worden twee uitgaven begonnen, die ons deze steden nog meer volledig zullen doen kennen; het eene is *Le Case edi monumenti di Pompei disegnati edescritti. - Napoli*, *Faustoe Felice Niccolini.* - Het zal 2 deelen in fol. met 90 gekleurde platen en 90 bladz. druks, beide zyden, uitmaken. Het andere verschynt insgelyks te Napels, by Albert Detken, en is getiteld: *Monumenta. Epigraphica Pompeiana ad. fidem. archetyporum. expressa cur. Jos. Fiorellio.* Dit werk, de vrucht van negen jaren onophoudende studie, wordt slechts op 100 exemplaren getrokken.

- Te Amsterdam, by C.L. Van Langenhuijsen, is verschenen de tweede aflevering der *Dietsche Warande*, tydschrift onder het bestuer van J.A. Alberdingk Thijm. Zy bevat: 1. *Kunst en Archoeologie* in Nederland, door J.A. Alberdingk Thijm. 2. *Een Dietsch gedicht van de XIVe eeuw*, door Jhr. M.r Ph. Blommaert. 3. *Der Ystorien Bloeme*, uitgegeven door A.C. Oudemans. Eerste bydrage - *de Legenden van St. Peter en St. Pauwels.* 4. *De Amsterdamsche Tentoonstelling* van schilderijen, enz, in 1854. IV.e Brief van Pauwels Foreestier. Ter gelegenheid van dit merkweerdig schrift heeft de H.r Zetternam een artikel verveerdigd, dat wy, uit hoofde van plaetsgebrek, reeds tweemael tot eene verdere aflevering hebben moeten verschuiven. 5. *Kerkelijke Archoeologie in N. Brabant:* vlugtige blikken van D.r C.R. Hermans; met dry platen. 6. *Bibliographie en Mengelingen.*

Wy danken de Redaktie der *Dietsche Warande* voor de gunstige wyze waerop zy onze poogingen aenwakkert. Waerlyk, het doet ons goed te zien dat onze Noorderbroeders onze nationale strekking ondersteunen.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Het feest der Onbevlekte Ontvangenis.

SCHETS VAN MICHIEL BELLEMANS.

De Belgische natie onderscheidt zich byzonder door den kunststempel dien zy al haren voortbrengselen weet in te

printen. Eene godsdienstige of nationale plechtigheid wordt hier te lande een middel dat de kunst met drift te baet neemt om hare machtige vleugelen open te spreiden.

Het feest der Onbevlekte

TRANSPARANTEN GESCHILDERD DOOR J. DIRICKXSENS.

Ontvangenis, op 4 meert j.l. gevierd, is hiervan een nieuw en schitterend bewys. Van de hut tot het paleis, van het dorp tot de stad, alles deelde in eene plechtigheid mede, die als een waer volksfeest mag beschouwd worden; doch Antwerpen, de zetel der Vlaemsche School, kwam den waren kunststempel aen de algemeene opgetogenheid schenken.

Het talryke heer onzer kunstenaren had zich verstaen om onze stad naer behooren op te luisteren; de overleveringen der School van Rubens leven hier nog onafgebroken in het volk voort, en de onvergelykbare praelbogen der Inkomst van aertshertog Ferdinand zyn nog de maetstaf waeraen onze huidige meesters de weerde hunner voortbrengselen komen meten.

Onmogelyk zoude het zyn de kunstwerken op te sommen die by dit feest, als by tooverslag, verschenen; want wy moeten het melden, al deze praelbogen, *transparanten*, versieringen van allen aerd, werden op weinige oogenblikken uitgevoerd; doch hierin blinkt het talent onzer schilders des te meer uit, dat zy op zoo korten tyd zoo vele heerlyke scheppingen hebben weten tot stand te brengen.

Stippen wy in het voorbygaen de merkweerdigste dezer kunststukken aen.

De Kathedrale, der H. Maegd toegewyd, doet zich natuerlyk vooreerst op. De versieringen van het hoofdschip zyn aen den heer Michiel Bellemans, lid der *St.-Lukas Gilde*, toevertrouwd.

In het midden des prachtigen tempels, juist onder de indrukwekkende koepel, hangt eene rensachtige schildery. De H. Maegd, afgebeeld volgens de wyze door Z.E. den Kardinael-Aertsbisschop van Mechelen voorgeschreven, verheft zich op eenen gouden grond van stralen, die, als het ware, uit het hooge der koepel neder stroomen. Daer troont de H. Dryvuldigheid. God de Vader en de Zaligmaker laten met welgevallen het oog op de ootmoedige maegd nederdalen, die later moeder Gods zal worden. Engelen die van alle kanten door het ruim der hemelen fladderen, verkonden den lof der reine Bruid des H. Geestes.

Moeijelyk zoude het zyn het grootsche der samenstelling te beschryven. Men moet dit tafereel op zyne plaets in den tempel zien, om het voordeel te kunnen beseffen dat de heer Bellemans er heeft weten uit te trekken. Al wat wy hier kunnen

zeggen, is dat zyn werk de algemeene goedkeuring wegdroeg, en een sprekend bewys gaf van 's kunstenaers bekwaamheid en fynen smaek.

De kapel van O.L.V. is buitengewoon versierd door den heer Lucas Schaefels, insgelyks lid onzer Gilde. Ieder herinnert zich de keurige wyze waerop deze talentvolle kunstenaer, over een paer jaren, het Kipdorp opluisterde. Gouden en rykgekleurde vanen, op korten afstand van elkander gehangen, gaven het schilderachtigste, het gelukkigste doorzicht aen eene der schoonste straten van Antwerpen.

De versiering van Onze Lieve Vrouwekapel, doet ons die van het Kipdorp herinneren; hier ook is het perspectief wel begrepen. Dikgevulde bloemenkransen dalen van het gewelf af en komen zich tegen de reusachtige pylers, aen ryk gestoffeerde *cartels*, vasthechten.

Deze *cartels* zyn gemakkelyk gepenseeld; indien wy ons echter eene aenmerkihg op dit werk durven veroorloven, zullen wy alleenlyk aenstippen, dat hoe kunstig deze schilderingen ook zyn mogen, zy weinig in verband staen met den ogivalen tempel; doch wy moeten hier ook doen herinneren dat de kunstenaer zich in eene onoverwinbare moeijelykheid bevond: het altaer, de kandelaren, in een woord al de versieringen der kapel zyn in eenen *modernen* trant, terwyl de kapel zelve in spitsbogen styl is gebouwd. De heer Schaefels, die met de versieringen der kapel in evenvedigheid wilde en zelfs moest blyven, is dus verplicht geweest het effekt op te offeren, dat noodzakelyk uit de algemeene harmonie zou voortspruiten.

Het is avond. Onder het luiden der groote klok *Carolus* en het spelen van onzen vermaerden beijaerd, verlaten wy den prachtigen tempel. De straten zyn als met volk opgepropt, dat zedig en stil de stad doorkruist; want ieder voelt dat het een godsdienstig feest geldt, en ieder hert stemt, als onwillig, met de grootsche plechtigheid overeen.

Boven de poort der kerk is door den heer Michiel Bellemans een welverlicht *transparant* geplaetst. Het verbeeldt de H. Maegd, omringd van eene talryke schaer

engelen, en onderscheidt zich, even als de andere voortbrengselen onzes schilders, door eene ryke ordonnancie en welbegrepen vlaemsch koloriet.

De buitengewoone drukte des volks hindert ons lang op éene en zelfde plaets te vertoeven; wy worden door den stroom opgenomen en gevoerd door straten waerin duizende en duizende lichten van alle kleuren tintelen en het tooverachtigst uitzicht leveren.

Het spyt ons dat plaetsgebrek niet toelaet eene volledige beschryving van al de kunstvoorwerpen te geven, die wy op onzen weg ontmoeten; gansch Antwerpen heeft deel aen het feest genomen, en kunst ontmoet men op elken stap; dáer alleen waer de menigte, te samengestroomd, den weg afsnydt en den doorgang onmogelyk maekt, zullen wy insgelyks met onze kritiek een oogenblik verwylen.

Aen den hoek der Groenplaets treffen wy een der talryke beelden aen, die de godsvrucht onzer voorvaderen aen de patroonesse van Antwerpen heeft opgericht. De versiering is aen den heer J. Diricxksens, lid der Gilde, toevertrouwd. De opgegeven text was de volgende:

> GELYK EENE LELIE ONDER DE DOORNEN, ZOO IS MYNE VRIENDINNE ONDER DE DOCHTEREN.

Echt poëtisch heeft de kunstenaer deze schoone woorden op het doek teruggebracht. Aen beide zyden van het Mariabeeld heeft hy *transparanten* geplaetst, waerop twee engelen in biddende houding zyn afgemaeld. Zy schynen de Maegd te groeten, terwyl zy haer eerbiediglyk eene lelie aenbieden.

Dit tafereel is goed gekleurd, byzonder de engelen, die van zoo veel fynheid van gevoel en keurigheid van uitvoering getuigen, dat wy geen oogenblik geaerzeld hebben ze hier in print by te voegen. Eenige lampen, die onder den troon boven het O.L.V. beeld hangen, spreiden over dit laetste eenen zoeten mystieken toon, die den aanschouwer in mymering doet wegzinken.

Deze woorden toonen genoeg dat dit werk onzen medebroeder tot eere strekt, en wy bekennen geerne dat wy weinige beelden hebben ontmoet, die zoo eenvoudig schoon zyn opgesmukt geworden.

(Wordt voortgezet).

P. GÉNARD.

De eerweerde heer D. Cracco.

Deze geleerde priester, die men wel eens de homerieke man heeft genoemd, ontving dezer dagen eene billyke hulde in onze wetgevende kamer. De letterkundige geschiedenis van ons land moet akte nemen van wat sommige achtbare vertegenwoordigers over de vlaemsche litteratuer gezegd hebben.

Men heeft vroeger de redevoering, die de minister Van de Weyer, in de Gentsche hoogeschool, ten voordeele van de vlaemsche letterkunde uitsprak, met gouden letteren laten drukken: waerlyk, wat in de kamer, onder andere over den eerweerden heer Cracco, in 't midden is gebracht, zou ook dergelyke typographische onderscheiding verdienen. Doch wy zullen het ook zonder dit middel wel onthouden, en verhopen dat de *Moniteur*, het officiëel orgaen des bestuers, die welwillende woorden niet vergeefs voor den ganschen lande heeft bewaerd. In de kamer werd gezegd: ‘Zy, die eene grondige kennis van de vlaemsche tael bezitten, zeggen dat die vertaling van Homerus (namelyk door den eerw. heer Cracco) een hoogstmerkweerdig werk is, dat byzondere aenwakkering verdient, en meenen dat het gouvernement opofferingen zou moeten doen opdat het werk des vlaemschen

hoofddichters voor de belgische letterkunde niet verloren ga. (*Zitting van den* 29 *jan.* 1855).'

De redenaer voegde er deze aenmerking by: 'Ik beveel die zaek aen den heer minister van 't inwendige. In eene andere omstandigheid heeft ZEd. ons gezegd, dat hy vlaemsch kende, en, ja, dat hy, onder 't bestuer der Nederlanden, in 't hollandsch heeft gepleit: geen twyfel of hy zal gevoelen, dat men het waer talent, in welke tael het zich ook veropenbare, moet aenwakkeren.'

Zoo denken ook de Walen: trouwens, een hunner, de heer du Mortier, aerzelde niet te zeggen: 'Pour mon compte, j'appuie aussi de grand coeur la publication de l'ouvrage de M. Cracco.'

De vlaemsche pers heeft zich mede van goeder herte aen die openbare betuiging ten voordeele van den geëerden vertaler der Ilias aengesloten.

In de *Gazette van Gent* zegde ik reeds iets over ZEerw. Ik herhael hier eenige myner woorden, terwyl ik er enkele byzonderheden byvoege:

De Eerw. heer Cracco is te Rousselaer omtrent den jare 1790 geboren: hy is van italiaenschen oorsprong. Hy werd, als theologant, omtrent de twintig jaren oud, met zyne studiegenooten, die zich tegen Napoleons dwang dorsten verstellen, naer Wezel gezonden. Zyn eerste, gedicht dagteekent van dit tydstip en is bewaerd gebleven.

Na dertig jaer lang, beurtelings te Aelst, te Rousselaer en te Kortryk, professor der poësis te zyn geweest, ontving hy zyn eervol ontslag uit de handen van Z. Hoogweerdigheid den bisschop van Brugge. Deze geleerde man, vroeger bibliothecaris ter Hoogeschool van Leuven, stond hem dit echter enkel na herhaeld verzoek toe, en wel met beding, dat hy de vertaling der Ilias, in vlaemsche hexameters overgebracht, zou voltrekken. Reeds toen hy te Aelst doceerde, schynt hy met dit werk een aenvang te hebben genomen.

Eenige voorname fragmenten van 't zelve staen in verscheidene tydschriften opgenomen, zoo als daer zyn het *Nederduitsch Jaerboekje*, te Gent, het *Taelverbond*, te Antwerpen, de *Astrea*, te Utrecht.

De dichter zelf droeg er een fragment van voor op het eerste Nederlandsch Congres, binnen Gent, en de voorzitter, de Eerw. heer Des Amorie van der Hoeven, zoo men weet, een der voornaemste predikanten van Holland, volgde die voordracht na, met den text in de hand. Uit de *Handelingen* van dit Congres, waerin dit stuk voorkomt, blykt dat de voorzitter 'den vriend van Homerus zyne hertelyke gelukwenschingen toebracht over die welgeslaegde vertaling.'

Ook de Duitschers, die de vertaling met die van Vosz en anderen hunner landgenooten kunnen vergelyken, loopen met die fragmenten zeer hoog. Onder anderen zou een Berlynsch geleerde een derzelve onder 't oog des konings van Pruissen gebracht hebben, om hem te bewyzen hoe nauw verwant het nederduitsch is aen de hoogduitsche tael.

Ook werden er eenige stukken uit de Aeneis door dezelfde hand overgesteld.

Op het voorbeeld van Vosz, en der dry, vier duitsche dichters, die hem op 't spoor getreden zyn, zegde ik reeds elders, heeft de vlaemsche vertaler een werk willen leveren, dat, in de dichtmaet van Homerus geschreven, alle commentaria ter opheldering van den text zou nutteloos maken; hy heeft willen beproeven, of de Vlaming geene letterlyke en toch dichterlyke vertaling van dit wereldberoemd meesterstuk aen zyn lettervaderland, aen Nederland, kon schenken; en zoo ja, bewyzen dat het nederduitsch een even wonderlyk taelinstrument als het duitsch is, en dat de hexameter voor ons, even als voor de landgenooten van Vosz en Platen, eene ryke aenwinst is in het werktuigelyk gedeelte der poëzy, eene zuiverklinkende snaer die aen de nederlandsche lier wel niet ontbreekt, maer die toch meestal door de albeslissende onwetendheid van letterkundigen zonder letterkunde miskend wordt. Hy heeft gewild, dat ook na van 's Gravenweerts vertaling in alexandrynen, Nederland eene getrouwe dichtphotographie van Homerus zou bezitten, en uit dien hoofde zelf gelukkiger zyn dan Frankryk, en ja, dan Italië, Spanje en Engeland, voor welk laetste althans het bezit van eene metrische vertaling geen schoone droom zou zyn. De dichter heeft aen Homerus en aen onze natie eene eerzuil willen oprichten, welke, is zy dan ook in geen weêrgaloos grieksch brons gegoten, ten minste de oorspronkelyke, zoo in haren vorm als in hare evenredigheden, mocht weêrgeven.

En hierin is hy, naer 't oordeel van Nederlanders en Duitschers, gelukt.

De vertaler der Ilias kent dit reuzig epos, even als de Aeneis, van buiten: ook wil men, dat hy den geheelen Virgilius, benevens Horatius, de schoonste gedeelten van Ovidius, en de *Athalie* letterlyk zou kunnen weêrgeven!

Daer by, en op den koop, als 't ware, kent hy de voornaemste talen van Europa: uit Metastasio vertaelde hy in rymelooze alexandrynen *Joseph*, *verkocht door zyne broeders*, een drama by prysuitdeelingen van collegiën ten tooneele gevoerd, en uit Pope bootste hy zeer kunstig den veldzang *de Messias* na. Uit Lafontaine volgde hy, met eene gepaste vryheid, de bekende fabel de *Dieren geslagen van de pest*, eerst in 't *Belgisch Museum* opgenomen, en sedert door den dichter herzien. In dien staet is zy onlangs te Antwerpen in een letterkring voorgedragen, en werd (ook door sommigen, minder met Lafontaine bekend, als een oorspronkelyk stuk) levendig toegejuicht.

Onder zyne eigene stukken haelt men onder ander aen: een Lierzang, op de eerste mis van een priester, eene bespiegeling *de Zelfmoord*, een heldendicht de *Feest van Daphnis*, eene iambe *Gods wraekengel aen Napels koning*, *na het in brand schieten van Messina*, aenvangende met de woorden:

> Tyran, gy slaept; tyran, ontwaek!
> Hier ben ik, de engel van de wraek, enz.

Zware beproevingsstormen hebben den eerweerden man over 't hoofd gedreven: na het wyken van onverdienden ramp, na dat hy het klachtlied door de dankhymne mocht vervangen, wydde ik hem, in september 1844, een gedicht, waerin ik hem onder andere toezong:

> Homerus was een reus van kunst en menschenkennis,

En toch werd hy miskend van 't Myrmidonenras.
Nog wenscht, tot boete van die schennis,
Elke eeuwe, die hy streelt, te knielen op zyne asch.

Een dichterlyke geest, die worstelt met ellenden,
En onomstootbaer staet, het speeltuig in de hand,
Dit schouwspel, martelarenbenden,
Is uwer waerd, die stondt, spyt elken dwingeland.

.....
Vlieg in Homerus baen, dat hoofd der dichtkunstschepperen,
En zing' door u in 't vlaemsch de onsterfelyke mond.
Voer op uw wieken, die door 't ruim der oudheid klepperen,
Ons heen naer 't oord, waer Troje stond.

Durf trotsch zyn op den moed van in de zon te staren.
Maeonies adelaer herken u, in dien gloed
Uw blikken schietend, als het kroost van adelaren:
Geen Vlaming had vóor u dien moed.

De liefelyke nacht ziet trouw de maen weêrspiegeld
Op 't ingeslapen meer, en, stil verrukt, vindt hy
Ook in den blanken schyf, die op het water wiegelt,
Een beeldtenis vol poëzy.

Neen, neen, het vaderland zal vast u niet vergeten,
Dat zoo veel kroonen heeft voor Wappers kunstpenceel.
Niet slaven zult gy steeds aen de eigen scholeketen:
Een man als gy sterv' niet geheel!

Wee 't land, dat weêr in u Homerus zou verstooten.
Uw grysheid hoeft een staf, eer ge omdwaelt tusschen puin,
En dertig jaren vlyt, om 't dichtperk te vergrooten,
Omvleugelen uw zilvren kruin.

De eerweerde man is, sedert zyn eervol ontslag, het collegie van Kortryk blyven bewoonen. Zyn studeerkamerken moet er al heel poëtisch uitzien: althans de heer B.^{on} de St.-Génois, een goed vriend van Homerus kunstzoon, heeft er verleden jaer een lief schetsken van opgehangen in eenen brief, door de pers aen 't publiek medegedeeld.

Ook bestaet er een gesteendrukt portret van den dichter, door den heer Lammens geteekend, die reeds meer dan een vlaemschen letterkundige sprekend wist weêr te geven. - Ook

ziet men de schoone plaet, die den Eerw. heer Cracco voorstelt. in de kamers van menig Vlaemschminnende hangen, en er zal weldra eene tweede uitgaef van verschynen.

Antwerpen heeft den beminnelyken man persoonlyk leeren kennen op een banket, waer meest al de Vlaemschgezinden van den ganschen lande zich bevonden. De opgetogenheid waermede hy daer werd onthaeld; de gezelligheid waermede hy er zong; de toespraken welke tot hem werden gericht, dit alles ligt nog te levendig in ieders geheugen, dan dat men er heden zou over dienen uit te weiden. Doeltreffender moge zyn portret van eenige verzen vergezeld gaen, in dezelfde maet opgesteld waerin de Ilias by ons eerlang moge verschynen.

Aen den vertaler der Ilias,
Eerw. Heere Cracco.

Stout, aen 't verborgene graf ontsneld (als de phoenix), verheft zich
Hoog Maeoniës Arend met machtigen vleugel, doorzwendelt
Hella's blauwende lucht, en zweeft langs 't puin van Athenen,
Voort, als een schicht naer ons land, eens zetel der talen van de oudheid.

Boven een plekje in dat oord blyft de Arend op fladdrende pennen
Hangen (gelyk een wolkjen), en staert uit de hoogte ter neder.
Wie is de edele man, die 't licht niet ver van den wal zag,
Waer zoo teeder Becanus de herdersfluite bespeelde
Voor Jochebeds kind, op den schoot der baren gewiegeld -
Wie is de priester van 't outer der deugd en hemelsche Dichtkunst,
Bly van den epischen vorst der vooglen omruischd en omklepperd,
Even als waer hy den nest van zyn vorstelyk kroost overvleugelt?
Klopstock, 't is uw bewondraer, - de man, wiens onsterflyke ziele
Mede den Redder der zondige menschen bezong, en door Jezus
Grootheid en liefde verbaesd, in 't stof zonk; 't is uw bewondraer,
Brave en gevoelige Feith, o zanger van 't Graf, die 't triomflied
Stemt op een zerke gezeten, en ons, by 't wyken van schimmen,
D' Engel des doods zoo vriendelyk maelt, als een zorgende moeder
Die, met beminnend gelaet, haer schreijenden zuigling in slaep wiegt:
Ja, 't is een meester der jeugd, met eerbiedweerdigen schedel,
Welke op de zilveren kroon der grysheid te rechte mag pronken.

Rein is zyn zangrig gemoed, eenvoudig als 't geen van den kinde,
Dat, met geen wereld bekend, met den Vader der schepping bevriend blyft.
Ja, 't is een dichterlyk oog, dat staert in des levens geheimnis;
Ja, 't is een belgische bard, in de schole van de oudheid gevoedsterd,
Zoo als met beenderenmerg van leeuwen de dappere Achilles,
Maer met nog voller genot by Davids cinnor doortinteld;
Maer dien steeds Isaïas 't verrukte, verhemelde herte
Op doet springen - dien Job diep schokt door 't rillend gebeente.

Deze verneemt het geruisch des vorstlyken, epischen vogels,
En prophetisch ontwaekt in hem een verhevene geestdrift:
‘Blind Homerus, gy zongt zoo als geen andere sterfling
Ooit heeft gezongen, dien de adem der Godheid niet godlyk bezielde.
Hoe ontzachinboesmend verheft gy u nog, als de rotsklomp,
Welke in den schoot der eenzame zee van ouds naer den hoogen
Steigert, en staet van ver, 't onafmeetbaer vlak overheerschend.
Rollende bergen genaken; met woestoproerige kruinen
Stormen zy, brommend, hervoort en bedreigen den vorst van de baren.
Kalm ryst hy, en stom zwygt reeds die machtlooze maelstroom.
U, wiens zuiver gedicht een bestendige lof van de deugd is -
U zal ik stout voor den Belg weêrspieglen, zoo God my de kracht geeft.
O, 'k zal België meê by Homerus outer doen knielen -
't Outer veel sterker dan brons, waer rondom alle eeuwen geschaerd staen,
't Wierookvat in de hand, en den schedel uit eerbied buigend.
'k Wil, dat de Belg ook 't beeld van den schepper der Ilias kroone.
Klapwiek, zanger van Trojen, o gy, uit wiens eeuwige kunstbron
Iedere dichter zich laeft, elke eeuw komt putten vol weelde -
Zanger der vriendschap in held Achilles en zynen Patrocles -
Zanger des oudergemoeds in den dieprampzaligen gryzaert,
Needrig geknield in 't stof vóor Hectors woesten ontzieler;
En in Andromachë, die den kleine, verschrikt door den pluimbos
Ziet van zyns vaders helm, en haer zoontje uit de handen van Hector,
Na zyn gebed tot Zeus, ontvangt aen haer geurigen boezem,
Lachend met tranen in de oogen - ja, zielinnemende zanger,
Zanger van ieder gevoel, dat het menschelyk herte veredelt;
Klapwiek Belgiës lucht vry door op 't breede gevleugelt!’

De Ilias moog' volwaerd van Hella en België ryzen!
Groot Homeer, te gelukkig die stout in uw spore mag draven!
Balling, geboeid, schipbreukling, bestendig gevoelt hy zich dichter,
Boven den laster, de boosheid, den nyd, de fortuine verheven.
Anderen mogen op 't dons insluimren, ontwaken voor wellust;
Hun zy al 's aerdryks weelde, den dichter is 't hemelsche speeltuig!
Camoëns, Tasso, Dante, niet meer omnevelde schimmen,
Blinken hem troostryk aen in den ramp, in den boei, in den afgrond,
Naest Homerus, den beedlaer, den godlyken beedlaer!... Nu grypt hy
Mede de guldene lier, die de heilige zanger bespeelde,
Geestdriftvol, en zyn land drinkt bly, als een juichende moeder,
't Oog aen haer zone geboeid, 't weêrspiegeld Homerische lied in, -
't Lied, dat over het graf van veertig eeuwen nog jong klinkt.

PRUDENS VAN DUYSE.

Iets over de kunststudiën.

De strekking der kunst kan tweederlei zyn: Heidensch of Christen.

Beide strekkingen ontleenen hunnen geest aen den godsdienst waervan zy den naem overnemen.

De christelyke leer, de ziel van het stof scheidende, en aennemende dat zy altyd volmaekt is, hoe kreupel het lichaem ook zy, zoo moet de christene kunst haer schoon zoeken in het wedergeven der zielshoedanigheden door de uitdrukking (*expression*).

Het Heidendom, integendeel, begreep geene ziel zonder stoffelyke bestanddeelen. Het leerde dat de stervelingen hunne lichamelyke hoedanigheden en gebreken in hemel en het byhielden. Daerom zocht de heidensche kunst haer schoon in het stoffelyk weêrgeven, en behertigde zy vooral den vorm.

Waerom bestuderen wy, Christenen, die ons kunstschoon in de uitdrukking moeten vinden, nog altyd de grondbeginsels der heidensche kunst, welke haer schoon uit den vorm haelde?

Wy vinden diesaengaende, in de '*Dietsche Warande*', een noord-nederlansch tydschrift dat onder het bestuer J.A. Abberdingh Thym verschynt, de volgende bemerkingen van Pauwels Foreestier.

Eene godsdienstige schildery der laetste tentoonstelling van Amsterdam beoordeelende, zegt hy:

'Ik aerzel niet eene wysgeerig diepe opvatting te huldigen in sommige der deelen.... En toch, - myne Heeren! de zuerdeesem des Heidendoms, waeraen uwe vaderen sedert de *Renaissance* geleden hebben, die deesem heeft nog niet uitgegist. Goede God,... men heeft dry-honderd jaer akademie gehouden, om de proporties van den *Apollo* en den *Achilles* en den *Herkules* en de *Venus* te leeren kennen, om te leeren hoe men zich draeit als men *bikkelt,* en hoe men zich buigt als men *schyfwerpt,* en hoe men zich rekt als men *zweerdvecht,* - en men geeft geen half jaer aen de beoefening van christelyke *typen!* En niet-tegenstaende dat, - men wil (en men wil niets dan wat zeer billyk is) men wil Christenen maken, Christen Heiligen!

Maer het (hedendaegsch) menschenbeeld is toch bestudeerd! 't Is waer; maer ik bid u, myne Heeren, hebben de grootste meesters, die in de laetste eeuwen historieschilderyen wilden verveerdigen in den geest der *antieken*, die *antieken* niet nacht en dag bestudeerd, beschouwd, betast, nagebootst, opgemeten, opgenomen, doordrongen met den adem hunner liefde, opdat ook het inwendig leven dier antieken tot hen mocht spreken, en maken hun de geheimen der grieksche kunst bekend? - En thans, - nu men inziet, dat de olympische *Jupiter* niet langer tot model voor God den Vader kan strekken, noch *Kupido* voor "*il divin Bambino*" nu zal men zich, ter beoefening der christelyke typen, nog geen honderste gedeelte van de moeite willen getroosten, die men, naer de akademische voorschriften, aen de kennismaking met de Heidenen besteedde! En intusschen hebben de christelyke typen veel meer eene gezette beoefening noodig: want de heidensche beeldwerken zyn, in hunnen kring, tot eene groote volkomenheid gebracht geweest, - de christelyke niet.....

Het is een zware blaem op de Akademiën van het hoog verlicht Europa, die ze zoû doen blozen, zoo Akademiën blozen konden, - dat men nog voortgaet daer ter plaetse den jongelingen schier by uitsluiting het Heidendom in te pompen; dat men nog altyd zonder erg den kànon van Polykletus volgt, alsof men in de 87e olympiade leefde, en dat niemand er nog aen gedacht heeft, op het voorbeeld van dezen griekschen beeldhouwer, de bestanddeelen der germaensche en christelyke typen op te sporen, by een te brengen, en, *in hun geheel*, ALS WETENSCHAP *vast te stellen.*'

Zie daer de woorden van eenen Noordnederlander, die bevroedt hoe onvolledig de kunstenaersstudiën, langs de eene zyde, hoe overladen zy langs den anderen kant zyn. - Schilders, stemt het by, zoodra gy van de Akademie komt en tot verzadigens toe Grieken en Romeinen geteekend en gekleurd hebt, wat vereischt dan uw eerste kunststap in de wereld? Is het niet het vergeten van al die Grieken en Romeinen? Is het niet de verloochening van al de studiën waerin gy uwe schoonste jaren hebt doorgebracht? - Moet gy niet de typen van uwen godsdienst, der middeleeuwen, des hedendaegschen Christenlevens opsporen, en eene nieuwe en moeijelyke studie ondernemen?

Waerom leert men niet wat minder heidensch, en wat meer christelyksch in de Akademiën; waerom behertigt men er niet wat meer de uitdrukking, de ziel? Men zegt ‘daer zyn geene geheel onwraekbare christelyke meesterwerken. Maer daerom juist, moet men met des te meer oplettendheid beoefenen, wat er voortreffelyks in die christelyke werken is.’ Zeker

mag men de vormen niet verwaerloozen, zeker mag men wat men sedert de *renaissance* geleerd heeft, niet in den ‘mipperbak’ werpen; maer zonder de korrektheid derantieken, het lichteffekt van Rembrandt, de kleur en luchtsperspectief van Rubens te verwaerloozen, zou men de godsdienstigheid van Van Eyck, de dichterlykheid van Memling, de heiligheid van Quinten Massys, niet wat meer mogen bestuderen?

EUG. ZETTERNAM.

Jaek.

Het weêr is guer, de lucht is grauw,
De winter klimt ter spheer,
En ieder hert is zwart, is droef,
Als 't droef en donker weêr;
Doch in die nederige woonst
Klinkt bly der vreugde klank;
Daer wordt zoo meen'ge flesch geleêgd,
By vrolyk feestgezang.

Want Hendriks beê steeg vurig op
Tot voor des Heeren troon:
‘O Schepper, kroon myn egas trouw
Met eenen frischen zoon!’
En thans wordt zyn gebed verhoord:
Hy ziet zyn zoontjen aen;
Zyn vreugde vindt geen klanken meer,
Zy harst los in getraen!

Een dikgevulde vriendenschaer
Omringt het lieve kind,
Want in de buerschap, wyd en zyd,
Wordt 't oudrenpaer bemind.
En ieder herte murmelt zacht
Een smeekgebed tot God:
‘Almacht'ge schenk aen 't lieve wicht
Gun Jaek een zalig lot.’

Geen vreemde lessen hoeft ge, kind!
Ge ontmoet ze op eigen boôm;
Wees als uw vader trouw en braef,
En als uw moeder vroom.
Ja, groei en bloei, word spoedig groot,
Tot uwer oudren vreugd,
En evenaer, zoo gy het kunt,
Hen beide in eer en deugd.

P. GÉNARD.

Kunst- en letternieuws.

Z.M. de Koning der Belgen heeft benoemd tot ridders zyner orde: de heeren Prudens Van Duyse, archivarius der stad Gent; E. Leroy, hersteller van schilderyen te Brussel; A.-J.-J. Jalheau, leeraer voor de piano, by de muziekschool te Luik; C. Roqueplan,

landschapschilder te Parys; Rémont, stadsbouwmeester te Luik, en bevorderd tot officieren van dezelfde orde: de heeren Baron Gustaef Wappers, 's konings eersten schilder; F.J. Navez, bestuerder der Koninklyke Akademie van Schoone Kunsten, te Brussel; F.J. Fétis, bestuerder der muziekschool ter zelfder stede, en J. Daussoigne-Méhul, bestuerder der muziekschool te Luik.

Hoe aengenaem ons ook alle deze benoemingen zyn, toch is er eene, die wy bovenal van herte toejuichen: het is die van onzen lettervriend en achtbaren medewerker, den warmen vaderlandschen dichter Prudens Van Duyse, en wy zyn overtuigd, dat al wie het met de nationale letterkunde wel meent, even als wy, deze benoeming met vreugde zal vernemen; daerom ook schryven wy hier volgeerne de bewoordingen neder, waerm dit koninklyk besluit is vervat:

'LEOPOLD, Koning der Belgen, enz.

Willende aen den heer Prudens Van Duyse, archivarius der stad Gent, een bewys geven van Onze voldoening voor het talent, waervan hy bewyzen heeft gegeven in zyne gedichten, en voor de diensten die hy by de ontwikkeling der vlaemsche letterkunde heeft bewezen, - op voorstel van Onzen minister van binnenlandsche zaken, enz.'

- Eene byzondere onderscheiding is der *Koormetschappy* van Gent te beurt gevallen. De kommissie der wereldtentoonstelling, van Parys, heeft deze maetschappy, die onmiskenbaer eene der beste is welke in Europa bestaen, verzocht zich tydens de groote tentoonstelling, te Parys, te laten hooren. De *Koormaetschappy* heeft dit verzoek ingewilligd, en de dichter P. Van Duyse heeft reeds het gedicht verveerdigd, dat ter dier gelegenheid op muziek wordt gebracht. Zoo zal dan ook eerlang het vlaemsche lied in Frankryk galmen en door Parys worden toegejuicht!

- Thans is volledig het prachtig werk dat by Ernst und Korn, te Berlyn, op bevel van Z M. den Koning van Pruissen, werd uitgegeven en voor titel draegt: *Salzenberg's Altchristliche Baudenkmale von Constantinopel*, *von V bis XII jahrhundert* (Beschryving van de kerk der H. Sophia).

- De vlaemsche tooneelschryver F. Roelants, te Brussel, is door den hertog van Saksen-Coburg benoemd tot ridder zyner orde.

- De laetste afstammeling van den vermaerden florentynschen schilder, Leonard da Vinci, is dezer dagen te Roanne (departement der Loire, in Frankryk) gestorven. Hy was een arme glazenmaker, die zynen kost won met op het platte land van dorp tot dorp rond te zwerven, en overleed aen het gevolg van eenen val, by het werken aen eene broeikas.

- Gelyk wy in ons vorig nummer zegden, liet het *Rheinisch Kunstverein* het programma zyner aenstaende tentoonstellingen uitgaen. Deze tentoonstellingen zullen op de volgende tydstippen plaets grypen:

Van 15 April	tot 10 Mei	te Mannheim
Van 11 Mei	tot 5 Juny	te Stuttgart
Van 6 Juny	tot 1 July	te Carlsruhe
Van 2 July	tot 27 July	te Freiburg
Van 28 July	tot 25 Augustus	te Staetsburg
Van 26 Augustus	tot 23 September	te Maintz
Van 24 September	tot 23 October	te Darmstadt.

Alle kunstenaren, zonder onderscheid van Vaderland, worden aenzocht deel aen deze tentoonstelling te nemen, en zoohaest mogelyk, *doch vóor* 1 APRIL 1855, te Mannheim hunne kunstwerken in te zenden.

In het verloopen jaer 1854 telde de Rhynsche tentoonstelling ruimschoots 479 nummers. De aenkoop, zoowel van het *Verein* als van zyne leden, beliep op 17,340 guldens.

De voorwaerden zyn dezelfde als in vroegere jaren; wy zullen er slechts by voegen, dat voor werken van Belgische kunstschilders het *Verein* de kosten van op- en terugzenden alleenlyk op zich neemt, wanneer de heeren kunstenaren de *expeditie* hunner werken en de

ontlasting aller formaliteiten, ter verkryging aller mogelyke tolvermindering by het uit- en weder invoeren, aen het *Handelshuis* des heeren FRANS JONGEN, te Luik, toevertrouwen, welks tusschenkomst het *Rheinisch Kunstverein* dan ook by het terugzenden zal inroepen.

- Leuven zal dit jaer insgelyks zyne tentoonstelling van Schoone Kunsten hebben. De opening heeft plaets op zondag 26 augustus en de sluiting op zondag 30 september daeropvolgend. Slechts levende kunstenaren kunnen aen deze tentoonstelling deelnemen, en schilderyen, gravuren, teekeningen en steendrukplaten worden niet aenveerd dan ingelyst. De ten toon te stellene voorwerpen moeten vóor 15 augustus in het lokael der tentoonstelling zyn ingekomen. De onkosten van in- en terugzending zyn ten laste der tentoonstellers, die insgelyks verzocht worden, ingeval zy genegen waren hunne kunststukken te verkoopen, den prys ervan, aen de besturende kommissie, door vrachtvrye brieven te doen kennen. De stukken zullen niet vóor de sluiting der tentoonstelling mogen worden afgehaeld. De kommissie waerborgt de schade niet, die de kunstvoorwerpen zouden kunnen lyden, het zy tydens de verzending of by de tentoonstelling; nochtans zal zy de noodige maetregelen nemen, voor de goede bewaring.

- De uitgever der *Gazette van Gent*, de vaderlandsche letterkunde willende aenmoedigen en ondersteunen, heeft besloten ten tweedemale eenen pryskamp uit te schryven. Ten dien einde worden alle nederduitsche schryvers uitgenoodigd op het volgende onderwerp: *Een* PROZASTUK, *behoorende tot het vak van schilderende of historisch-romantische letterkunde*, beslaende ten minste 75 bladzyden druks, gewoon 8° formaet. - Eenige prys: Honderd franken. - De werken met godsdienst, wetten of zeden strydig, worden buiten den pryskamp gesloten. Het recht van eerste uitgaef van al de ingezondene stukken, hetzy in *feuilleton* of boekdeelen, blyft den uitschryver voorbehouden. De schryvers zullen, in geval hunne stukken den druk weerdig geoordeeld worden, kosteloos 25 afdruksels van hun werk bekomen. - De stukken moeten franco, vóor 1 juny 1855, ingezonden worden aen den heer *Eug. Van der Haeghen*, uitgever der *Gazette van Gent*, Veldstraet, 66, met het opschrift: *Pryskamp van Letterkunde.* Zy zullen eene kenspreuk dragen, als opschrift, te herhalen op een gesloten briefje, hetwelk inwendig het eene deel van een teeken of merk zal moeten bevatten, waervan het ander deel door den schryver ingehouden wordt, om zich, in geval van bekrooning, hier mede te doen kennen: door dien maetregel is het onnoodig dat de schryver zynen naem in het briefje opgeve.

- Een der voornaemste uitgevers van Londen, de heer Burns, gaet eene geïllustreerde vertaling in het licht geven der volledige werken van Hendrik Conscience.

- Op zondag 11 meert j.l. heeft, in het foyer van het koninklyk schouwburg van Antwerpen, eene allerbelangrykste muziekale zitting plaets gehad, die door een talryk en uitgelezen publiek werd bygewoond. Het was eene proefzitting der leerlingen onzer muziekbewaerschool, die ongeveer honderd leerlingen telt. De uitvoering der meeste stukken was met alleen voldoende, maer ook gaven verscheidene der solisten blyken van gansch byzonderen aenleg, iets dat tot eer verstrekt der heeren Aerts, Bessems en Schermers, professoren van dit nuttig gesticht.

- Ofschoon ons tydschrift zich uitsluitelyk met kunsten en wetenschappen bezig houdt, kunnen wy niet nalaten onze stem mede te verheffen ten voordeele der noodlydenden door de overstrooming in Holland. Ook juichen wy de gedachte toe, die zoo wel op de Hollandsche Ambassade, te Brussel, als op het Consulaet, te Antwerpen, eene inschryvingslyst deed openen, en roepen de welbekende

weldadigheid onzer landgenooten ten voordeele van onze ongelukkige tael- en stambroeders in.

Te dier gelegenheid deelen wy nog een nieuws mede, dat al wie kunstgevoel bezit, gewis zal treffen. ‘Op 14 meert, zegt een nederlandsch tydschrift, gaf de zangeres Jenny Lind te Amsterdam een concert, waervan de zuivere opbrengst was bestemd ten behoeve der noodlydenden door de overstrooming. Dat concert hetwelk in het Park plaets had, heeft ten voordeele onzer noodlydende landgenooten weinig minder opgebracht dan de somme van f. 4000. Jenny Lind is niet slechts beroemd wegens hare onvergelykelyke gaven als *chanteuse*, maer tevens om de liefde waermede zy met hare zeldzame talenten woekert, om ze in het belang van arme natuergenooten, tot welken landaerd ook behoorende, voordeelig te doen gedyen. Belangryker avond dan die van gisteren, herinnert zich hier gewis dan ook niemand.

‘Immers by de ongewoone mate van geestdrift en verrukking, was de onbegrensde achting voor de vrouwe, die hare nog zoo kortstondige aenwezigheid in ons land, volgens hare overal gevolgde onveranderlyke gewoonte, reeds dadelyk door eene belangryke weldaed kenteekende. Toen Jenny Lind dan ook in de concertzael verscheen, verhief zich het geheele auditorium om haer eene hulde van algemeene en oprechte achting te brengen, zoo als hier nog nimmer aen eenige kunstenaren te beurt viel, en toen de laetste toon van hare lippen was gevloeid en in het ruime lokael was weggestorven, kende de geestdrift waermede zy werd toegejuicht, geene palen. Eerst na een geruim tydsverloop scheen er een einde aen het handgeklap en de bravokreten te komen, toen het orkest plotselings ter harer eere het Zweedsche volkslied aenhief, terwyl gelyktydig een zestal kinderen, van de aenzienlykste Amsterdamsche familiën, het orkest beklommen, en zich tot de zangeres begaven, haer een lauwerkrans, een bouquet en eene in de Zweedsche en Hollandsche talen gestelde dankbetuiging aenbiedende. Bezwaerlyk, voegt het hollandsch blad erby, zal men zich een denkbeeld kunnen vormen van den indruk, dien een en ander maekte. Ieder voelde zich innig getroffen en zelfs de edele vrouw, aen wie deze hulde gebracht werd, was er door bewogen.’

Zulke edele daden verdienen algemeen bekend te zyn. Mocht ons land, zoo ryk aen uitmuntende kunstenaren van allen aerd, het voorbeeld volgen door Jenny Lindgegeven.

- Van onze noorderbroeders gaen wy over tot die uit het zuiden, tot de Vlamingen van Frankryk. Door de loffelyke poogingen van het *Vlaemsch Komiteit*, te Duinkerke, zyn sinds eenige jaren ettelyke handschriften verzameld van geleerden uit Fransch-Vlaenderen, wier germaensche werken op romaenschen bodem tot eene eeuwige vergetelheid veroordeeld schenen. Het eerste boekdeel zyner *Annales*, in 1853 verschenen, gaf een doorslaend bewys van de goede lettervruchten welke de nederlandsche stam van over de fransche grenzen mag verwachten. Het is alzoo dat het Komiteit het bezit aenkondigde van onuitgegeven werken der dichters Michiel De Swaen, Andreas Steven, Ricour, Van Rechem, De Bats, Baey, Verbrugge, de gebroeders Tandt en menigvuldige andere. Deze schriften zyn op het punt in het licht te verschynen, in een drymaendelyksch tydschrift, getiteld *Lettervruchten der Vlamingen van Frankryk.* Prozawerken, waeronder de *Verhandeling over de Dichtkunst*, door De Swaen, alsmede gewrochten van hedendaegsche schryvers, zullen ook in het tydschrift worden opgenomen. Levensbeschryvingen over de beste fransch-vlaemsche letterkundigen zullen almede door het tydschrift worden bekend gemaekt.

De prys der inschryving op deze *Lettervruchten* is bepaeld op slechts 2 francs per jaer. Men teekent in by de voornaemste boekhandelaers van België, Holland, Duitschland en Frankryk. Buiten de inschryvers, 1 fr. per aflevering.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Nicasius de Keyser.

De Muzen, even als de menschen, hebben hunne lievelingen. Sommige, door natuer ryk bedeelde geesten worstelen jaren lang, zonder het voorgestelde doel te kunnen bereiken; andere, integendeel, worden als van zelf en by hunnen eersten stap tot het toppunt van roem en eer gevoerd.

De schilder, wiens levensloop wy zullen poogen af te schetsen, is een dezer uitverkorenen. Van zynen eersten stap in de kunstwereld, dagteekent eene reeks van zegepralen; zyne levensbaen is als van eene geluksterre beschenen, wier helder licht geen oogenblik werd verduisterd.

Nicasius de Keyser werd op 26 Augustus 1813 te Santvliet, een dorp by Antwerpen, geboren van ouders die als goede landbouwers bekend waren. Insgelyks voor den landbouw opgevoed, genoot hy een onderwys dat met zyne latere bestemming in verband zou staen: lezen, schryven, ziedaer de eenige kennissen die den jongen Nicasius in zyn verder leven tot geleidsters moesten dienen.

Hoe afgezonderd, hoe verdoken de kunst ook weze, zy zoekt zich immer op de eene of andere wyze te verklaren. De Keyser, die een dorp bewoonde waer de gesprekken over het schoone voorzeker niet menigvuldig waren, werd, als onwillig, door eenen inwendigen drift, tot den dienst der Muzen gedreven. Men wordt dichter geboren, heeft Boileau ergens geboekt; met welk recht mag men van De Keyser niet zeggen dat zyne ster hem by zyne geboorte schilder heeft gemaekt?

De zoete kalmte des buitens, de weelderige weiden der polders, met hun menigte vee van alle slach, leveren iets zachts op, dat het hert in zalige mymeringen doet wegzinken. De Keyser vond zich gelukkig te midden zyner kudden, zyner velden. Fyn en teeder van karakter, droomde hy van heil, van

poëzy, en wanneer hy gansche dagen in begeestering had doorgebracht en hy zyn gevoel niet meer meester was, dan riep hy de hulp van pen of potlood in, om zyne gedachten op het papier te doen herleven. Kinderlyke, nietige voortbrengselen, inderdaed, doch die de innige gestemdheid zyns herten te kennen gaven en den meester van later dagen deden voorspellen!

Nog lang hadde de jonge kunstenaer, zoo als men hem te Santvliet noemde, vergeten in zyn geboortedorp voortgeleefd, hadde de eenvoudigste gebeurtenis hem niet uit zyne eenigheid getrokken. Een schilder, de heer Josef Jacops, was te Santvliet afgestapt, en zulk voorval, dat men thans als nietig zou aenschouwen, was ten dien tyde eene zaek van het grootste aenbelang. Gelyk het gewoonlyk geschiedt wanneer persoonen van gewicht zich ergens vertoonen, legde men den heer Jacops de plaetselyke geschiedenis voor oogen: men deed hem de beschryving van het dorp en zyne inwooners, van zyne ryke pachters, van zyne lieve pachteressen; men sprak hem van den pastoor, van den burgemeester, en ten laetste repte men ook een woord van den jeugdigen De Keyser, die, zoo men zegde, wonderen in het teekenen deed.

Nieuwsgierig by deze laetste verklaring, verzocht de heer Jacops om den begaefden knaep eens te mogen zien; er kon wellicht, zegde hy, een schilder in steken.

Zulk verlangen werd natuerlyk nagekomen; De Keyser werd aen Jacops voorgesteld, en deze was over 's jongelings grooten aenleg verwonderd. Met dit edel gevoel, den waren kunstenaer eigen, begeeft hy zich tot de ouders van het kind, en dringt er op aen dat zy hunnen zoon het onderwys by de koninklyke Akademie van Antwerpen laten volgen. Deze brave lieden, welke alleen het geluk van hun kind beoogen, dat ten hunnent een welhebbende landbouwer kan worden, terwyl integendeel de lauweren der kunst raedselachtig zyn en bovendien zeer weinig opleveren, weigeren ten stelligste aen dit verzoek te voldoen. Jacops houdt aen; hy toont dat men 's jongelings toekomst breekt, dat het een diefstal aen de kunst, aen het Vaderland is. De ouders schynen eindelyk beter gestemd, doch zy zyn bevreesd voor de kosten die een lang oponthoud in de stad zal veroorzaken. ‘Is het anders niet? roept Jacops uit; welnu ik zal myn bed met uwen zoon deelen, myne kamer zal de zyne worden, wy zullen als goede broeders voor elkander zorgen!’ Deze woorden, met geestdrift uitgesproken, breken alle tegenweer; De Keyser mag zynen beschermer naer Antwerpen volgen.

Met welke opgetogenheid treedt de begeesterde jongeling de stad binnen! Met welke zalige hoop ziet hy zich de deuren der Akademie ontsluiten! Hy is in het gesticht, dat hem den weg van het schoone gaet openen; in den tempel, waer ontelbare meesterstukken den lof der Nederlandsche kunstenaren ver konden!

De vriendschap van Jacops is de zon die dit lachend tafereel licht en leven komt byzetten. Deze kunstenaer is voor De Keyser een tweede vader. Leerling van Herreyns, wiens lessen hy met den besten uitslag heeft gevolgd, weet hy zynen jongen vriend die grootsche overleveringen der School van Rubens in te planten, welke alleen den vlaemschen schilder maken. Des avonds, na de oefeningen der Akademie te hebben bygewoond, verbetert hy de teekeningen zyns medemakkers, en stelt hem in staet met meerder vrucht de lessen aen het leergesticht waer te nemen. Gelukkige broederschap, die zoo veel eer doet aen het edel karakter des beschermers als aen den kunstenaer, die er zich in allen deelen weerdig weet van te maken!

Intusschen heeft De Keyser de hoogste klasse in de Akademie bereikt; nog eenige poogingen en hy zal schilder zyn. Wat met alle kunstenaren geschiedt by het verlaten der teekenschool, gebeurt nu ook met hem; hy heeft zich op alle vakken toegelegd,

in allen min of meer uitgemunt, en weet diensvolgens niet recht voor welk *genre* hy is geschapen. De geschiedenis schynt hem, wel is waer, eene ryke bron voor zyne inbeelding; maer de ellendige staet waerin de kunst alsdan verkeert, zou meer gevorderden dan den twintigjarigen De Keyser afschrikken.

En waerlyk, men kan zich thans met moeite een denkbeeld vormen van het verval, waerin onze historische schildering ten dien tyde was gezonken. De school van Herreyns, de laetste glans van die van Rubens, was met haer hoofd verdwenen; hare overleveringen waren vervangen door de stelsels welke Davids leerlingen ten onzent hadden ingevoerd. In plaets der grootsche kerkschildering, der historische scheppingen, waervan Rubens het voorbeeld had gegeven, werd hier eene vreemde leer ingeplant, welke alleen de studie van het vreemde behertigde. De kleur, dit erfdeel onzer voorvaderen, werd verwaerloosd; de klassieke beelden waren de eenige models die men den leerling ter navolging aenbevool; men vergat welk onderscheid er tusschen den hedendaegschen kunstenaer en dien der oudheid, tusschen den schilder en den beeldhouwer bestaet, en men dacht iets bewonderensweerdigs voortgebracht te hebben, wanneer men eenen Griek of Romein op het doek had weten af te malen. Dezen ook waren de helden, die men uitsluitelyk en tot walgens toe, op eene min of meer gelukkige wyze, voorstelde. Het *Qui nous délivrera des Grecs et des Romains?* was in elks mond; doch niemand die zich tegen den immer winnenden invloed der mode dorst verzetten, niemand die het zou gewaegd hebben de groote mannen onzes vaderlands op het panneel te doen herleven! Het scheen dat onze schilders van lamheid waren geslagen. Zy voelden, zy zagen dat hunne kunst op valsche gronden rustte; en geen hunner die tot den oorsprong van het ware, tot onze oude meesters, dorst terug keeren!

Eensklaps ryst er een man uit het volk op, een man vol geest en overtuiging. Hy heeft de werken van Rubens, Jordaens en Van Dyck gestudeerd en doordrongen, en zyn hert is door de schoonheid hunner voortbrengselen getroffen geworden. Enthousiastisch van karakter, zich boven alle kritiek wanende, heeft hy voorgenomen eene gansche omwenteling in de kunst te brengen. Klinkt het niet, zoo botst het, - hy zal, hy wil gelukken.

De Verdediging van Leiden door burgemeester Van der Werf verschynt, en maekt eene ware opschudding. Als 't vogelen-

heer by het morgendkrieken, zoo ontwaren onze kunstenaers het licht der ontwakende zon; want zy zyn nog niet zoó verbasterd, dat zy het echt schoone zouden miskennen, en eigen roem en grootheid is nog aen hun herte lief. Doch, zoo als het met alle hervormingen geschiedt, die door de algemeene opgewondenheid oogenblikkelyk in overdryvingen vervallen, is de wedergeboorte, door Wappers op zulke schitterende wyze begonnen, dadelyk op het punt onder de slagen harer eigene voorstanders te sneven. Wappers heeft byzonder door zyne kleur uitgemunt; zyne navolgers denken dat de kleur alleen den schilder maekt; zoo veel men te voren den vorm huldigde, zoo veel wordt hy thans verwaerloosd: kleur, kleur alleen is al wat men beoogt.

Op dit oogenblik stygt er eene nieuwe kunstster op, die een helder licht over de Nederlandsche school gaet spreiden, een schilder vol geest, vol fyn gevoel.

Even als Wappers, is hy tot de studie zyner groote voorgangers terug gekeerd; hy heeft zich byzonder op Van Dyck toegelegd en poogt, op het voorbeeld dezes meesters, de vormen met de kleur te vereenigen. Hierin is hy gelukt, en hem ook zal men als hervormer onzer nationale schilderschool huldigen. Deze man, of liever deze jongeling, is Nicasius De Keyser.

Zyne intrede in de kunst zou een ander misschien ontmoedigd hebben; hy heeft op zyn achttiende jaer deel aen den grooten pryskamp van Rome genomen; doch hy is overtroffen geworden, en enkele loftuitingen zyn het loon zyner vlyt geweest.

Wanhopende van het geroemde Italië te bezoeken, wil De Keyser langs eenen anderen kant zyn doel bereiken, en zie! wat de vurige jongeling in het eerst als een onherstelbaer ongeluk heeft betreurd, wordt de bron, waeruit zyne verdere zegepralen zullen voortvloeijen.

Onze schilders, die het klassieke Italië bezoeken, verlaten gewoonlyk den vadergrond op een tydstip, dat zy nog weinig den aerd der Vlaemsche School kennen. Buiten het Antwerpsch Musaeum en de tafereelen in de kerken verspreid, kennen zy van onze oude meesters niets, en wie, by het zicht der kunststukken in deze plaetsen vergaderd, durft zich een gedacht van onzen vaderlandschen roem vormen? Voor weinige jaren bezaten wy er geen enkel werk van Van Eyck; Memling, Van der Weyden waren vreemde namen, en thans nog ontbreken ons Van Oosten, Pourbus, Spranger, Van Noort, Hals, Teniers(*), Brouwer, Van Ostade, Steen, Coques, Ruysdael, Mieris, Ryckaert, Terburg, Backhuysen, Wouwermans, Potter, Hobbema, Wynants, Horemans, en honderd anderen wier kunde wy in geschiedboeken of in byzondere kabinetten moeten ontgraven!

Met zulke onvolledige kennissen verlaet de jonge laureaet het vaderland, en gaet zich in een land vestigen waer andere zeden en gebruiken ook andere strekkingen in het schilderen noodzakelyk hebben gemaekt. Moet het dus verwonderen, dat zoo weinige onzer *primussen* eenen hoogen rang in de nationale kunst hebben beklommen, en dat onze beroemdste meesters juist diegene zyn, welke nooit Italië hebben bezocht, of deze reis slechts op eenen gevorderden ouderdom hebben ondernomen, wanneer zy van de schoonheden onzer schole genoegzaem doordrongen waren, om met vrucht de werken van vreemde natiën te bestuderen?

De Keyser koos zyne meesters uit: Rubens en Jordaens, de volmaektheid van gedacht en kleur, Van Dyck, de volmaektheid van het fyn gevoel en van de reine vormen: schitterend drytal, waervan men het gelyke vergeefs op vreemden bodem zou zoeken, en wier weerde ruimschoots volstaet om het talent der grootste schilders te vormen!

(*) Thans bezitten wy één enkelen Teniers; waerlyk niet veel voor de geboorteplaets van vyf of zes schilders van dien naem.

De breede scheppingen van Rubens waren de bladzyden waerin de jeugdige De Keyser zich gedurig verlustigde; by dage en nachte zweefden zy hem immer voor het oog; hunne voortreffelykheid ontvlamde hem den geest, en hy had als eene ylkoorts om insgelyks iets grootsch voort te brengen, iets weerdigs van den meester, wiens geest zoo innig uit het doek tot hem had gesproken.

Eene schoone gelegenheid bood zich aen om zyne krachten te beproeven. Hy had een tafereel geschilderd, *de Kinderliefde*, welk eenen welverdienden byval mocht verwerven; de heer Cassiers, een vaderlandsch kunstkenner, de schoone hoedanigheden van deze schepping bewonderende, had De Keyser een ander doek besproken, en daer dit laetste insgelyks naer wensch mocht uitvallen, had hy hem gelast met de schildering van een kapitael altaerstuk voor de katholieke kerk van Manchester, in Engeland.

Wie zal 's jongelings begeestering afschetsen by het verveerdigen van dit eerste historische tafereel; wie den angst die de uitvoering in hem wekt; want De Keyser weet zeer wel dat van dit doek zyne toekomst afhangt, dat hy alles heeft gewaegd, en den hoogsten rang gaet beklimmen of in den niet verdwynen.

Vol van homerische gedachten, in de studie der onsterfelyke werken van Rubens geput, zet onze kunstenaer zich aen het werk; zyne krachten niet berekenende, ontwerpt hy eene schepping waervoor de grootste meesters zouden terugdeinzen. Hem schrikt zy niet af; integendeel, hy vindt er lust in met de moeijelykheden te worstelen, en denkt zich gelukkiger dan een vorst die een zegeprael heeft behaeld, wanneer hy eene moeijelykheid heeft overwonnen, een been of een arm wel heeft geteekend.

Wat er uit deze geestesspanning voortsproot, dit getuige het meesterachtige doek dat de Antwerpsche tentoonstelling ten jare 1834 versierde. Een tafereel van 30 voet breed en 22 hoog, uitmuntend zoo wel in kleur als in teekening!

Gansch Antwerpen was getroffen by het reusachtig werk des twintigjarigen jongelings, welken menigeen nog op de banken der Akademie waende, en die reeds als meester de algemeene bewondering kwam afvragen.

De faem van De Keyser was gemaekt; zyn naem was in elks mond; ook hadden de belgische en engelsche nieuwsbladeren zoo wel zynen lof verkondigd, dat wanneer het tafereel op zyne bestemming te Manchester aenlandde, het kerkbestuer, boven de bedongene som, nog 100 ponden sterlings, als

blyk zyner tevredenheid, aen den schilder vereerde(*).

Zulke onderscheiding moest den kunstenaer aensporen om in de ingeslagen baen voort te stappen; het volgende jaer schonk hem de gelegenheid om zyn talent verder te ontwikkelen. Het kerkbestuer van het dorp Meer had hem eene schildery besteld: *de H. Dominicus*, *den Roozenkrans ontvangende van de H. Maegd*, en dit doek, dat de zalen der Gentsche tentoonstelling verrykte, verwierf den zelfden lof als zyn voorganger te Antwerpen.

Nu wilde De Keyser een ander middel zoeken om zyne krachten te beproeven. Nederlander van hert en ziel, had hy met gespannen aendacht, met geestdrift, de geschiedboeken onzer natie doorbladerd. Hy had de worsteling der gemeenten tegen de overweldigende macht der Franschen gezien, en zyn hert was als van hoogmoed ontstoken by het verhael der reusachtige werken door ons volk volbracht. Schilder, wilde hy zyne hulde aen de helden van vroegere dagen brengen, hunne grootsche daden voor het oog heropwekken, de nakomelingschap door hun voorbeeld stichten. De roemryke *Slag der Gulden Sporen*, waer Breydel en de Coninck den smaed, aen Vlaenderen toegebracht, in het fransche bloed wieschen, zou op het doek herleven.

Wy zullen den byval niet beschryven, dien dit tafereel op de Brusselsche tentoonstelling van 1836 genoot. De Keyser had zich in eens op den rang der eerste meesters gesteld. Zyne ontvangst in de hoofdstad was ook een ware zegeprael. De gouden medalie werd hem overgereikt, en de plaets van eere toegekend op een banket dat door het bestuer der tentoonstelling den kunstenaren was aengeboden.

Hoezeer deze herhaelde loftuitingen den dry-en-twintig jarigen jongeling troffen, kan men licht beseffen; De Keyser was als verrukt, en het was met zichtbare aendoening dat hy het woord nam om den jury der tentoonstelling te bedanken en zyne hulde aen de vreemde kunstenaren te brengen. ‘Ik hoop,’ riep hy uit, ‘dat zy ten hunnent een aendenken zullen mededragen der warme gevoelens die de belgische kunstenaren jegens hunne medebroeders uit andere landen voeden!’(*)

Robert Fleury en De Caisne antwoordden in eene tael die genoeg toonde welke achting de vlaemsche schilder zich, zelfs in vreemde landen, had weten te verwerven. Schoone dag, wanneer men zonder tegenspraek eene welverdiende hulde mag genieten; een dag die wellicht over het lot eens kunstenaers beslist!

P. GÉNARD.

(Wordt voortgezet.)

Warmtegeleiders van J. Hilgers, *kunnende dienen om heele gebouwen te verwarmen.*

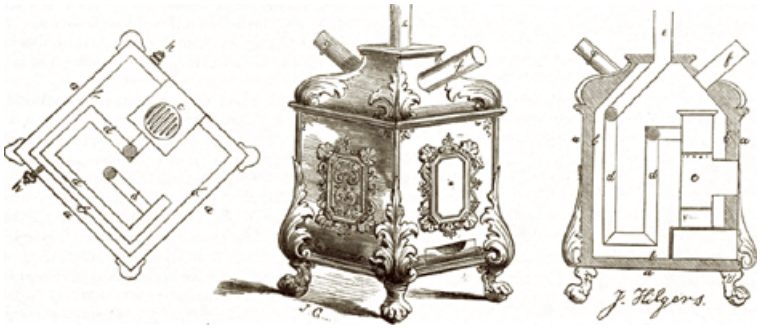

(*) De heer Voisin heeft dit tafereel laten graveren in zyne *Annales de l'école flamande moderne.*

(*) *Moniteur* du 26 septembre 1836.

Calorifère is de fransche benaming van een tuig, door hetwelk men, by middel van een enkel vuer, een heel huis kan verwarmen. Dit tuig plag zoo kostbaer te zyn, en het stellen er van zoo veel beslag te vragen, dat weinige byzonderen die uitvinding der latere tyden konden benuttigen. Ook vindt men zelden warmtegeleiders, ten zy in openbare gebouwen en gouvernementsgestichten, zoo als schouwburgen, Akademiën, Musaeums, enz., enz.

De warmteleider is nogthans een huisgerief dat vele gemakken oplevert, en door de weinige brandstof die

het verslindt, den byzonderen zeer voordeelig zou kunnen zyn. Welke welstellende burger wenscht niet de speelkamer zyner kinders te kunnen verwarmen, zonder dat er vuer brande, om het gevaer dat zulks voor de kleinen oplevert, te vermyden? - Hoe aengenaem is het niet des winters, als het weder guer is, 's avonds in de slaepkamer eene zachte lucht te vinden, zonder dat het noodig zy het dampend vuer eenige uren aen te steken? - En het spreekkamerke te gelyk met de overige plaetsen des huizes te kunnen verwarmen, zonder dat de dienstbode (die zulks zoo dikwyls vergeet!) verplicht zy er voortdurend de kachel te onderhouden; hoe gemakkelyk is zulks niet? - Doch byzonder moet de warmteleider den komptoiren welkom zyn, vermits hy daer eene zoele luchtgesteltenis kan verwekken, zonder het lastige en vuile stof op te jagen, 't welk de stoof op papier en brieven werpt.

Om al die voordeelen, welke de *Calorifère* in de wooningen zou kunnen brengen, zagen wy met zoo veel genoegen dat het toestel van den heer Hilgers, door zynen betrekkelyk goedenkoop en den weinigen omslag der plaetsing, den warmteleider als 't ware in ieders bereik stelt.

Het hoofddeel van dit toestel heeft van buiten het voorkomen eener kachel. Het grondbeginsel er van bestaet in de warmte des kooldamps, die in de andere stoven meestal langs de schouw vervliegt, op te vangen, en ze dan by middel van buizen te leiden in de kamers waer men haer verlangt. Daerom bestaet de kachel uit twee kassen A en B. - In de binnenkas B bevindt zich het stooktoestel C en de schouwbuis D, welke kronkelend heel de binnenkas rondloopt en aldaer de hitte van den rook afgeeft, vooraleer haer langs het uiteinde B in de schouw te brengen.

De opgehoopte warmte leidt men langs de buis F ter plaetse waer men wil.

In de ruimte tusschen de binnenkas B en de buitenkas A verzamelt zich ook warmte, welke men langs de buis G wegleidt. Dit geschiedt, even als voor de buis F, by middel van schuiven H H, op de grondteekening zichtbaer, en die, geopend zynde, eenen tocht in het toestel laten, welke de hitte langs de buizen F en G uitdryft. Heeft men geene warmte meer noodig, dan sluit men slechts die schuiven en den dwangsleutel I, op welke wyze de hitte in de kachel opgesloten blyft.

Men kan dit toestel overal plaetsen; doch best past het in den kelder, van waer de hitte gemakkelykst, by middel der buizen, in de kamers gelykvloers en in die der hoogere verdiepingen verspreid wordt. - Men zorge dat de stoof altyd tocht hebbe, en in de kelders waer dit zou ontbreken, dient men lucht by middel van zinken buizen aen het toestel te brengen.

Nog een belangryk voordeel, dat de warmtegeleider aenbiedt, is dat hy nooit reuk of smoor kan verspreiden, aengezien het slechts de warmte is die in het huis rondgaet, terwyl de rook langs de schouw wegvliegt.

Die woorden zyn, ons dunkens, voldoende om het doelmatige van den warmteleider des heeren Hilgers te doen waerderen.

EUG. ZETTERNAM.

Het stallichtje.

..... En nu, zegde ik, tot myn reisgezel, die druk met den weerd uit *de Zwaen* in gesprek was geraekt over eene koei, die deze half te duer verkocht had, - het wordt tyd ons op weg te begeven; wy hebben geene bovenmatige warmte meer te vreezen; de zonne is reeds byna teenemael onder.

De boer nam zonder te antwoorden zyn glas van de tafel, als wilde hy drinken, alhoewel men bestig bemerken kon, dat het gulle nat tot op den bodem er uit verdwenen was.

- Hola! baes, tap den vriend nog een glas! - Op dit bevel, welk zoo zoet in de ooren eens herbergiers klinkt, wipte het dikke ventje van zynen stoel op, trok den arm eener bierpomp met eenen zwaren zucht naer beneden, en bood het schuimend melkkleurig nat mynen reisgezel aen, voór dat de boer nog den tyd gehad had, eene weigering, beleefdheidshalve, voor den dag te brengen.

- Dit gaet nu op uwe gezondheid, mynheer! riep de boer vrolyk uit, en stiet eenigzins ruw zyn bierglas tegen het myne, waerna hy het in éen teug tot den bodem ledig dronk.

- En nu nog op weg.

Wy staken onze tabakspypen aen, namen den reisstok in de hand, en een kwaert uers later bevonden wy ons schielyk in de uitgestrekte heidevlakte die Rethy van Turnhout scheidt.

Wat heerlyk schouwspel ontsluijerde zich voor onze oogen! De zonne was reeds verdwenen achter een zanderig heuveltje, welk nu op den geelkleurigen hemel schitterde als een groote goudklomp, omvat in eene donker groene lyst van mastenbosschen. Een groeizame dauw daelde als een fyne regen van den hemel op de aerde neder, en wekte den zoeten geur der heidebloempjes op, welker purpere kelkjes liefelyk wiegelden aen het tengere groen; dartel schenen zy te baden in de kristallen waterdroppen, die aen hunne sleeltjens nederhingen.

Doch, door de plotselinge verkoeling der lucht na eenen heeten zomerdag, werden de nevelen overvloediger, en eenige zwarte wolken versomberden langzamerhand den doorschy-

nenden hemel. De maen prykte nog flauw en bleek aen het oosten; echter, de wolken die zich onder haer samenpakten, dreigden ons gedurende een gedeelte des nachts van haer licht te berooven.

Het zal wel een weinig duister worden, dacht ik, doch voor iemand die in de maend july geene andere vervoermiddelen heeft dan zyne beide beenen, is het een overheerlyk weder; in allen gevalle, hoe donkerder, hoe korter ons de weg zal schynen.

Boven myne verwachting werd het zoo duister zelfs, dat ik de natuer des terreins niet kon onderscheiden dan door het zand, dat nevens myne ooren opstoof, of door het water, dat onder myne voeten piepte, en die my waerschuwden dat wy op eenen zanderigen heuvel of in eene moerassige laegte voortstapten. Niet zelden zelfs ging ik, door eene diepe karrevoor verrast, kop over hals in het lange heideloof nedertuimelen. Juist terwyl een dusdanige bokkensprong my gevaer deed loopen in een ven, nevens den weg, een ontydig bad te nemen, doorscheurde een heldere manestrael het zwarte wolkengevaerte, en wierp een fantastisch licht over gansch het landschap. Duizende voetpaden en karresporen doorkruisten in alle richtingen, als kleine vale strepen, de onmetelyke vlakte; ik moest inderdaed mynen reisgezel bewonderen, die in dezen doolhof zich met eene zekerheid geleidde, als hadde hy den draed van Ariadne in de hand.

Zoohaest ik opgestaen was, nam de boer my by den arm, en hield zyn gekke lach op, waer hy by mynen val telkens in losborst, waer ik dan ook vrede moest mede hebben, al wenschte ik hem wel honderdmael dat - ja, dat hy onder myn lyf viele, om mynen val te verzachten.

Ik zegde dan, dat de boer my by den arm nam:

- Kom eens hier, sprak hy, ziet gy ginder, ten einde het ven, die vervallene hut?

- Ja; eh wel?

- En ginder, twintig stappen verder, meer rechtwaerts, een arduinen kruis?

Ik zegde nogmaels ‘ja,’ alhoewel eene onbeleefde wolk, die onverhoeds voór de bleeke vriendinne des nachts schoof, my belette iets meer te zien, en de heide in eene zwartere duisternis dompelde dan te voren.

- Welnu, wat beteekenen die hut en dat kruis?

- Dàer is eene moord gebeurd!

- Eene moord! God behoede my! Kom, gy gaet my dit eens vertellen, Kees?

De boer was nog al klapzuchtig; ook liet hy zich niet lang pramen, maer begon in dezer voege:

- Gy moet van Robespierre toch wel hebben hooren spreken, dien wreeden vent, die meer dan honderd millioen menschen den kop heeft doen afslagen?... Ten tyde dat hy in Frankryk den baes speelde, kwam te Arendonck (wy zyn slechts een goeden boogscheut er van verwyderd) eene vreemde vrouw aengevlucht. Zy scheen eene edelvrouwe te zyn, want zy had hare vingeren vol gouden ringen en sprak niets dan fransch, - zoodat niemand met haer kon spreken, dan de burgemeester van het dorp.

- Verduiveld, dat was een geleerd man, de oude burgemeester van Arendonck, doch ook een brave vent!

- Hy ontving de vreemde wel en deed haer de hut betrekken die ik u daer seffens aengewezen heb; hy zorgde ook voor het ouderhoud der ongelukkige, en deed haer dagelyks dragen hetgene zy van noode had. Myn vader was in dien tyd de vertrouwde knecht des burgemeesters, zyne rechte hand, in één woord; - nu, onder ons gezegd, hy is er niet slecht om gevaren, want hy stond in 's mans testament. In zyne hoedanigheid van vertrouweling, werd hy belast met het noodige naer het

hutje te brengen en het hofje te onderhouden, welk hy voor de onbekende vrouw had aengelegd.

Alhoewel toch myn vader dagelyks by de vreemdelinge kwam, vermocht hy zoo min als iemand anders haer geheim te ontdekken, en - het geheim dat zy zoo zorgvuldig bewaerde, moest wel zwaer zyn, want zy verkeerde steeds in eene droeve stemming, en stortte somtyds zulke bittere tranen, dat myn vader alles zegde wat hy maer kon verdenken, om haer te troosten. Zy verstond, och arme! den goeden man niet, want hy kon geen fransch en zy geen vlaemsch!

In het dorp maekte men allerlei gissingen omtrent de vreemde edelvrouwe; hetgeen voor het waerschynlykste gehouden werd, is dat de ongelukkige de echtgenote was van het een of ander slachtoffer van het schrikbewind. Ik geloof echter dat er niemand het fyn woordeken van wist dan de burgemeester, en hy, helaes! heeft het geheim mede in het graf gedragen.

De vreemdelinge woonde al een tyd lang in hare eenzaemheid, toen men te Arendonck de droeve tyding ontving, dat fransche vliegende kolommen in de omstreken waren, en de dorpen door vuer en vlammen verwoestten. - Al wat kon, vlugtte in alleryl met vee, huisraed en geld in de bosschen; degenen die in het dorp bleven, werden de prooi der pynelykste martelingen en snoodste strooperyen...

Het was een blyde dag, als deze rooversbenden het vlek verlieten; men weende, men omhelsde elkanderen van vreugde, en ik herinner my nog met welke vervoering myne moeder my tegen hare borst sloot...

- En wat is er van uwe arme edelvrouwe geworden? onderbrak ik eenigzins ongeduldig; want ik vreesde dat de boer, my van uitweiding in uitweiding leidende, nooit den knoop zyner geschiedenis zoude losgemaekt hebben.

- Helaes! hernam de boer, met weemoedige stemme, de arme vrouw was met haer kindje verdwenen!

- Is dit alles? antwoordde ik eenigzins te leur gesteld, op zyne droeve uitroeping.

- God gave dat dit alles ware! - Den dag nadien vond men het lichaem der vreemdelinge, op de plaets waer nu het steenen kruis staet, met het kindje op de borst geklemd, versmoord en verminkt in het ven liggen.

Maer nu het ergste van al, - sinds dien dag zweeft er alle nachten een fyn blauwverwig vlammetje over het ven, dicht by het kappelletje, waer wy niet verre van verwyderd zyn.

- Wel, wat is dat vlammetje? niets dan een natuerlyk luchtverschynsel, voortgebracht door de uitwasemingen der

moerassen,... - en om den boer door myne geleerdheid te verstommen, duwde ik hem onversaegd eenen ganschen thesis physiek onder den neus.

- Ach! vriendje lief, antwoordde myn reisgezel, die zonder een woord te reppen myne kundige redevoering had aengehoord, ach! vriendje lief, en hy klopte my vertrouwelyk op den schouder, gy spreekt van zoo al iets, waer gy weinig van weet en nooit iets van gezien hebt.

- Wat donder! heb ik daerom zes volle jaren op school gelegen, om van een boer voor eenen uil gehouden te worden!

- Hoor eens, ging de boer voort; gy kunt er den zot mede houden, indien gy wilt; dat gaet me niet aen; toch zult gy my niet wys maken, dat dit vlammetje het zieltje niet is van een kindeken zonder doopsel gestorven.

- Maer ik begryp niet recht goed wat dit vlammetje komt doen.

- Wel, het komt om gedoopt te worden. Men neme een weinig wywater aen een heidetakje, men werpe het kruisgewys over het vlammetje, en raekt men het, dan is het kindje gedoopt en stygt luisterryk ten hemel op.

Doch gy zoudt zeggen: dit is nog al gemakkelyk; maer ja, altemael wel, indien gy het kruis averechts maekt, of de woorden des doopsels niet goed uitspreekt, dan heeft de duivel macht aen u en breekt u den nek. Daerby, het stallichtje laet zich niet zonder groote moeite naderen: het vlucht weg en zoekt u in een waterpoel te lokken; sterke Peer versmoorde over eenige jaren byna in het ven, met het achterna te loopen... Maer, God heeft! zie ginder eens; - zie, wy zyn zeker omtrent het kapelleken, - daer is het al!...

- Wat?

- Het stallichtje!

- Waer?

- Recht voor ons weg.

Inderdaed, op een dertigtal schreden afstands, zag ik een onzeker licht flikkeren; het zweefde rusteloos dry, vier voet boven den grond.

Ik was verheugd eens dit luchtverschynsel van naby waer te nemen, en verhaestte myne stappen. De boer, alhoewel hy beweerde niet bang van stallichtjes te zyn, verliet, zonder een woord te reppen, myne zyde, om voorzichtig op myne hielen de achternacht te maken.

Duidelyker zag ik nu het vlammetje, als eene kleine, ronde, lichte vlek, tegen eenen witten muer dansen; somtyds verdween het een oogenblik, om welhaest helderder dan te voren ons toe te lachen.

Iets, echter, vestigde byzonder myne aendacht, en maekte myne nieuwsgierigheid gaende: van tyd tot tyd zag ik iets zwart gevleugeld fantastisch voor het lichtje zweven en dan weder oogenblikkelyk verdwynen. Was dit enkel een spel myner inbeelding? - Nog een oogenblik en ik ga het raedselwoord oplossen. In de duisternissen ontwaren wy, als eenen nevel, de muren, het torentje, het schaliën dak der kapelle...

Helaes! o smerte, wy naderen en - eensklaps verdwynt het lichtje achter de muren! Misschien heb ik een te grooten luchtstroom door myne haestigheid te wege gebracht en het dwaellichtje door myne onbezonnenheid verre verwyderd.

Ik ga dan langzamer en op myne teenen voort, houd myn adem in, glyd zachtjens neven den voormuer; ik ga den hoek omdraeijen, - o wonder! eensklaps flikkert my het lichtje zoo helschynend in de oogen, dat ik ze onwillekeurig toenype en de hand vooruitsteke, als om het klare voorwerp te grypen. - Ai! - Ai! - Ik geloof dat men myne hand met een mes doorsteekt! - Tring-ling-ling! - God! het is een gedruisch, gelyk aen den val van een schap vol glaswerk geladen.

Zonder myne oogen te openen, draei ik haestig op myne hielen om, en ga over mynen reisgezel tuimelen, die achter my, luid op, alle de heiligen des hemels lag te aenroepen.

- Kees, op! - Kom aen! - en ik pakte hem by den kraeg. - Ik geloof dat wy in slechte handen gevallen zyn; den stok omhoog!...

Een luide schaterlach beantwoordde myne zonderlinge toespraek. Vergramd wil ik degenen die ons aenranden of uitlachen, met den stok op het lyf vallen, toen ik, by het licht eens lanteerns, achter my eenen kleinen vyftienjarigen guit zag staen, die zich te bersten lachte. -

- Wat bediedt dit? vroeg ik toornig.
- Ik vang musschen.
- Wat! musschen? kwam ik.
- Ja, musschen.
- Zonderling!

Ik wist niet of ik met eenen gek van Gheel of met eenen spuiter te doen had; in dit laetste geval beloofde ik my, hem eens deftig de ooren te wryven.

- Zoo zonderling niet, als gy wel peinst, antwoordde de kleine guit; ik zie wel dat ge van het land niet zyt, anders zoude het u niet verwonderen, en deze wyze van musschen te vangen u niet verschrikken...

- Oef! kwam Kees, die nu het gebruik zyner zinvermogens scheen weder te krygen; ik herinner my dat wel: als ik een kleine jongen was, heb ik dit ook dikwyls gedaen. Ja, men verjaegt het gevogelte dat zich onder het afhangen der daken verschuilt; dan heft men eenen lanteern...

- Juist, onderbrak de listige jongen, en van daer gaen zy in de kevie, om morgen op de merkt van Turnhout in schoone koperen duiten te veranderen. Maer, heer lief, gy hebt het glas myns lanteerns gebroken en behoordel het te betalen....

- Wat, betalen? - Dat zal u leeren de voorbygangers poetsen spelen.

Wy verwyderden ons al lachende, en de knaep floot ons spottend een deuntje achterna; ik schertste er mede; doch myn reisgezel gromde tusschen zyne tanden:

- Indien ik koning ware, zoude ik verbieden nog op zulke wyze musschen te vangen.

LODEWYK VAN RUCKLINGEN.

Kunst- en letternieuws.

Het bestuer van het *Willems-Fonds* heeft de heeren P. Kesteloot-De Man, deken der maetschappy van Rhetorika, te Nieupoort, en

De Jonghe, te Lier, eenen zilveren eerepenning toegekend, voor de diensten, door hen sedert lange jaren der Vlaemsche Zaek bewezen, de eerste als stichter en beschermer van verscheidene vlaemsche genootschappen; de andere als letterkundige en voormalig leeraer by het Atheneum van Brugge.

- De belgische schilder L. Coulon is te Parys, in den ouderdom van 35 jaren, overleden.

- De heeren Enthoven, te 's Gravenhage, hebben met goed gevolg het afgietsel voltrokken van het laetste gedeelte des standbeelds, dat weldra aen Laurens Coster, den uitvinder der boekdrukkunst, zal worden opgericht.

- Te Aelst zal in den loop van den aenstaenden zomer, op kosten van het Staetsbestuer, de provincie Oost-Vlaenderen, de stad Aelst en byzondere inschryvingen, het standbeeld worden opgericht van Dirk Martens, den eersten belgischen boekdrukker. Dit standbeeld, door den heer Willem Geefs verveerdigd, is door de heeren Vittoz, te Parys, in brons gegoten, en zal op de aenstaende wereldtentoonstelling pryken.

- Over eenige dagen heeft men den grooten marmerblok, bestemd voor het standbeeld dat de beeldhouwer L. De Cuyper voornemens is, te Antwerpen, den schilder A. Van Dyck op te richten, en die sedert verscheidene maenden reeds naest het kleine dok alhier berustte, naer eene houten barak, in de nabyheid der stadsvesten opgeslagen, overgevoerd. Wy vernemen dat men de werkzaamheden tot het verveerdigen van gemeld standbeeld reeds heeft aengevangen.

- De brusselsche beeldhouwer Eug. Simonis is gelast met het verveerdigen van het groote bas-relief, dat het benedengedeelte der Congreszuil, in de hoofdstad, zal versieren.

- Ridder Th. De Coninck-de Merckhem, een verlicht beschermer van de schoone kunsten en hunne beoefenaers, door wiens toedoen, eenige jaren geleden, in de gemeente Merckhem, het gedenkstuk aen Sidronius Hosschius toegewyd werd opgericht, is aldaer op zyn buitengoed overleden. Hy laet een heerlyk kabinet van schilderyen na.

- De jonge schilder Jan Verhas, van Dendermonde, heeft dit jaer den eersten prys behaeld in den grooten wedstryd van schilderkunde, by de Koninklyke Akademie van Antwerpen,

- De *Illustrated London News*, van zondag 8 april, spreekt met veel lof van eene schildery van den heer Van Lerius, professor by de Koninklyke Akademie van Antwerpen welke thans te Londen is tentoongesteld.

- De koninklyke belgische Akademie heeft, door toedoen van den heer Minister van buitenlandsche zaken, ter leen ontvangen, voor eenen termyn van zes maenden, het afschrift van een werk van Van Maerlant, dat in de bibliotheek van 's Gravenhage berustte. Zoo mogen wy eindelyk de uitgave der volledige werken van dien beroemden schryver te gemoet zien.

- Op 7 september 1856, zal te Amsterdam worden ingehuldigd een standbeeld van den onsterfelyken dichter Bilderdyk; de uitvoering ervan is aen eenen Mechelaer, den talentvollen beeldhouwer Royer, toevertrouwd.

- Over eenige weken overleed te Vaugirard, naby Parys, Lodewyk Lambilotte, pater jesuiet, in 1797 te Charleroy geboren. Hy was een geleerd muziekant en laet 250 lofzangen, 35 loven, 4 solemnele missen, 6 oratorios, 2 lyrische treurspelen, koorzangen, ouvertures, enz., na; alle deze compositiën dragen, volgens de fransche dagbladen, den stempel van een diep godsdienstig gevoel. Pater Lambilotte laet ook boeken na over de toonkunst, waeronder: de *Volledige Geschiedenis van het godsdienstig Gezang.*

- De heer Minister van binnenlandsche zaken verwittigt de belanghebbenden, dat de 8e prys van toonzetting, of muziekale compositie, dit jaer den 2en Juny zal plaets hebben. De inschryving der mededingers geschiedt in het ministerie van binnenlandsche zaken, - afdeeling van Schoone Kunsten, - tot den 31 mei, ten 4 ure. Zy die Brussel niet bewoonen, kunnen hunne vraeg van inschryving schriftelyk doen; ten dien einde zullen zy, vóór 29 mei, hunnen brief, met de stukken ter ondersteuning, aen hunne gemeente-overheid bestellen, die deze onmiddelyk naer het ministerie van binnenlandsche zaken zal zenden. De aspiranten moeten hunne hoedanigheid van Belg bewyzen, alsook dat zy den 1 Juny 1855 den ouderdom van 30 jaren niet zullen bereikt hebben.

- De historie-schilder J. Coomans, die het vertrek der Bondgenooten naer het Oosten heeft bygewoond, heeft thans eene merkweerdige schildery voltooid, eene van de grootste bladzyden die de historie-schildering in ons land heeft voortgebracht. Dit doek, 22 voeten lang en 17 hoog, verbeeldt een der voornaemste voorvallen van den slag aen de Alma, eenen aenval der engelsche troepen tegen de russische, die zich op de hoogtens en achter verschansingen bevinden. Deze schildery is voor Engeland bestemd.

- Het is met een waer genoegen, dat wy bestatigen, dat het gedacht, onze gothieke tempels met geschilderde glasramen te begiftigen, van dag tot dag meer veld wint. Men weet dat de opbrengst der tentoonstelling van oude schilderyen en kunstvoortbrengsels, verleden jaer ter gelegenheid van het *Vierhonderdjarig jubelfeest der instelling der dekens van de Antwerpsche St.-Lukas Gilde*, ter dezer stede geopend, door toedoen der *Koninklyke Maetschappy ter bevordering van Schoone Kunsten*, bestemd is tot het oprichten eener glasraem in de O.L.V. Kerk alhier. Tydens het feest der Onbevlekte Ontvangenis der Moeder-Maegd, heeft men er het schoon *transparant*, dat den byzondersten ingang der St.-Jakobs kerk versierde, en het werk was van den heer Ed. Du Jardin, professor by de Koninklyke Akademie van Antwerpen, kunnen bewonderen. Daer wy voornemens zyn deze merkweerdige samenstelling, in plaet, in een der volgende nummers van de *Vlaemsche School* op te nemen, zullen wy er hier niet verder over gewagen. Doch wy denken onzen lezeren te moeten mededeelen dat eenige persoonen, by het bewonderen van het werk des begaefden schilders, het denkbeeld hebben opgevat, eene glasraem te laten verveerdigen, de *Onbevlekte Ontvangenis der Moeder Gods* voorstellende. Deze glasraem zou door den heer Capronnier worden uitgevoerd, volgens zyne eigene teekening en boven het portael der lange Nieuwstraet, in de St.-Jakobs kerk, worden geplaetst. Van herte wenschen wy dat zulks geschiede.

- Sedert den dood van den geleerden Willems en het staken der uitgave van het *Belgisch Museum*, bestond er eene groote gaping in onze vaderlandsche letterkunde. De heer C.J. Serrure, professor by de Faculteit der wysbegeerte en letteren aen de Hoogeschool te Gent, heeft besloten hier in te voorzien, door het uitgeven van een tydschrift, onder den titel van *Vaderlandsch Museum*, een werk aen onze tael- en letterkunde, geschiedenis, oudheid- en penningkunde toegewyd. De twee eerste nummers van dit tydschrift zyn reeds verschenen, en wy zyn vergenoegd te mogen bestatigen dat derzelver inhoud de opmerkzaemheid der geleerden overweerdig is. Dit werk, dat met de noodige platen zal versierd zyn, wordt uitgegeven by C. Annoot-Braeckman, Korenmerkt te Gent, waer men tot 1 juny 1855, alsook by de voornaemste boekhandelaren des ryks, kan inschryven, voor den geringen prys van 8 franken voor België en 5 gulden voor Holland, betaelbaer by het afleveren van het tweede en vierde stuk. Het zal verschynen in vier enkele of twee dubbele afleveringen, samen een boekdeel van ongeveer 450 bladzyden uitmakende. Na den 1 juny zal de prys verhoogd worden.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Het feest der Onbevlekte Ontvangenis.
***(Vervolg, zie bl.* 41.)**

TEEKENING VAN HENDRIK SCHAEFELS.

Onze lezers zyn waerschynlyk meer dan eens in geval geweest, eenig tafereel van onzen kundigen *genre*- en *marine*-schilder Hendrik Schaefels te bewonderen. Deze kunstenaer, die met zulken goeden uitslag beide vakken behandelt, heeft zich thans ook op het historische veld willen wagen. En waerlyk een schoon voortbrengsel was het *transparant* dat den voorgevel der St.-Augustinus kerk versierde! Van een ander standpunt dan het grootste deel zyner kunstbroeders uitgaende, heeft hy het feest van 4 meert op eene zoo nieuwe als gelukkige wyze voorgesteld.

Onder eene kolonnade van het paleis van Latran, is Z.H. Paus Pius IX neêrgeknield; het oog ten hemel gericht, schynt het opperhoofd der kerk, in eenen krans van engelenhoofden, de H. Maegd te ontwaren, welke hem het mysterie der Onbevlekte Ontvangenis veropenbaert. Engelen die zich op het voorplan bevinden, dragen de wapens van Pius IX en

de kenteekens der pauselyke macht, terwyl in het verschiet de wyde St.-Pieters kerk hare reusachtige koepel ten hemel verheft.

Gelyk men ziet, is deze samenstelling wel uitgedacht, en de figuren zyn wel geteekend; doch wat er bovenal de weerde van maekt, is die zuivere uitdrukking, die bovennatuerlyke vreugde welke over het gelaet van Z.H. is gespreid. In één woord, dit kunststuk doet eer aen het talent des jeugdigen meesters en toont hoe diep hy van het karakter der Vlaemsche School doordrongen is.

P. GÉNARD.

(Wordt voortgezet).

Nicasius de Keyser.
(*Vervolg en slot, zie bl.* 49).

De verfyning des geestes sluit die des herten niet uit. De kunsten zyn zusters, zegt het spreekwoord, en de kunstenaers zouden moeten broeders zyn. Ofschoon het tegendeel meestal bewezen wordt, was De Keyser gelukkig genoeg eenen vriend te ontmoeten in eenen man die, even als hy, de reinste nationale gevoelens koesterde. Eenheid van inzichten, liefde voor het schoone, een onmiskenbaer talent, waren titels genoeg, die Felix Bogaerts aen De Keyser moesten hechten.

Eene vriendschap, op zulke reine gevoelens gegrond, moest ryke vruchten dragen; en, hebben Bogaerts' geschiedkundige werken wellicht eenigen invloed op De Keyser uitgeoefend, de schilder van zynen kant heeft door zyn talent niet weinig luister aen deze schriften bygezet. *Dymphne d'Irlande*, *El maëstro del Campo*, *Lord Strafford*, de best versierde uitgaven die tot nu de belgische drukkunst heeft voortgebracht, zullen immer als een blyvend gedenkstuk van beider broederlyke verknochtheid bewonderd worden.(*)

De vriendschap doet den tyd kort schynen. Voor De Keyser zyn dry jaren een enkele dag; en zonder dat hy het om zoo te zeggen weet, is het tydstip genaderd, waerop de nieuwe brusselsche tentoonstelling zal geopend worden.

Op deze tentoonstelling zal De Keyser wederom schitteren. Het staetsbestuer heeft hem een tafereel aenbesteed, en onze kunstenaer heeft wederom een treffend feit uit onze nationale geschiedenis gekozen.

De vorige mael waren het de jaerboeken van Vlaenderen die stof tot heldenschildering verschaften; thans zal Braband ook zyn epos bezitten.

De *Slag van Woeringen* schynt aen De Keyser een voortreffelyk onderwerp. Dit reusachtige gevecht, waer hertog Jan I den overmoed straft van talryke en machtige tegen hem verbondene vorsten, is inderdaed een feit, dat den geest van allen waren dichter moet ontvlammen.

Welk oogenblik zal de kunstenaer tot voorstelling kiezen? Zal hy zynen held wonderen van dapperheid doen verrichten, hem in de hitte des gevechts toonen, zyne krygers ten stryde opvoerende en door zyn moedig voorbeeld den zegeprael aen zyne zyde hechtende?

Neen; De Keyser heeft het grootsche van zyn onderwerp ten volle begrepen. Hy weet dat hy schilder is, en diensvolgens slechts één oogenblik kan voorstellen; doch dit oogenblik zal indrukwekkend, beslissend zyn; zal zynen held in den vollen glans der overwinning toonen!

Op eenen schuimenden draver gezeten, rydt Jan I, van zynen adel omringd, over het bloedig slagveld, waerop duizenden lyken liggen verspreid; zyn kalm oog zweeft over het plein, waer het gevecht nog voortduert, en schynt de reeds krygsgevangene

(*) Verscheidene der schoone teekeningen welke de twee laetstgenoemde werken versieren, werden door den heer H. Brown in hout gesneden.

vorsten niet te ontwaren. De dwazen! zy schaerden zich te zamen om den moedigen hertog te onttroonen, en thans, als slaven geketend, knielen zy voor den zegevierenden held.

Aertsbisschop Siegfried van Keulen, de byzondere oorzaek des oorlogs, treedt met afkeer den hertog te gemoet; zyne hand drukt krampachtig de hand des graven van Gelderen, terwyl hy Jan I met eene woede aenschouwt, die hy te vergeefs poogt te verbergen. De graef van Gelderen is meer ter neêr gedrukt: hy buigt het vernederde hoofd, doch zyn oog, waer de gramschap in straelt, schynt te gelyker tyd den hertog te dreigen, en het lot, dat hem wacht, te doorgronden. De graef van Nassau, door zyne neêrlaeg verpletterd, laet met wanhoop het thans nuttelooze slagzweerd nederzinken.

De indruk, welken de *Slag van Woeringen* verwekte, overtrof nog dien van den *Slag der Gulden Sporen.* De dagbladen vonden geene woorden genoeg om 's meesters lof te verkonden; allen, zelfs de *Moniteur*, het officieel blad, getuigden met vreugde dat de kunstenaer van vooruitgang in vooruitgang was gestapt.(*)

Deze lofspraek, byzonder die van het staetsblad, was de voorbode eener hulde, die 's lands bestuer niet kon nalaten den gevierden kunstenaer te betoenen; by koninklyk besluit van 6 december 1839, werd De Keyser tot de weerdigheid van Ridder der Leopoldsorde verheven.

Het nieuws zulker welverdiende eerbetuiging was oogenblikkelyk alom verspreid, en gaf aenleiding tot eene luisterryke manifestatie. 's Meesters leerlingen(**) en vrienden vergaderden zich, en besloten eene medalie ter zyner eere te laten slaen. Op de voorzyde van dit kunststuk prykt schilders portret met deze woorden:

NICAISE DE KEYSER,

Op de keerzyde is een *trophée* van wapens, helmen,

(*) De *Slag van Woeringen* werd eerst door H. Brown in plaet gebracht.

(**) De Keyser heeft verscheidene leerlingen gevormd, die zich gunstig hebben doen kennen; onder dezen telt men Josef Lies, Bataille, Jos. Bellemans, Van Hamme, Wittkamp, J. Van de Velde, Verreydt, Sevrin, Guffens, Swerts. enz.

blazoenen, paletten afgebeeld, waervan het kruis der Leopoldsorde nederdaelt. Het randschrift luidt als volgt:

A NICAISE DE KEYSER SES ÉLÉVES ET SES AMIS.

Ryk aen roem, verworven door een talent, waervan hy dagelyks nieuwe blyken geeft, zal onze schilder eenen lang gekoesterden droom zien verwezentlyken. Het zoo vaek geprezen Italië, waernaer hy zoo vurig reikhalst, is geen ontoegangbaer oord meer, en kunstenaer in den vollen zin van het woord, zal hy thans met vrucht de meesterwerken van vreemde natiën kunnen ontleden, zonder zyne eigene hoedanigheden op te offeren.

Naer het voorbeeld van Rubens en Van Dyck, die, om zoo te zeggen, de reis des vlaemschen schilders in Italië hebben afgeteekend, begeeft De Keyser zich recht naer Venetië, de machtige koophandelstad, die even als Antwerpen de grootste koloristen heeft voortgebracht. Titiaen, Tintoretto, Paolo Veronese vestigen eerst zyne aendacht; met liefde bestudeert hy die kunstreuzen, die eens onzen onsterfelyken Rubens en Van Dyck hebben begeesterd; doch het zyn de werken dezer belgische meesters, die even op Italjaenschen grond het meest zyne bewondering opwekken; als zonnen glansen zy tusschen de nevens hen hangende peerelen; want het is op vreemden bodem, in het begunstigde Italië, dat men Rubens naer weerde kan schatten; daer, in het midden van al wat als kunst hoog is geacht, wordt de miskende faem des grooten Antwerpenaers op de schitterendste wyze gewroken!

Een jaer verblyft De Keyser in Italië. Hy doorkruist het gansche schiereiland, bezoekt Duitschland en Frankryk, en houdt overal stil, waer eenige meesterstukken der kunst de bewondering inroepen. Wat al nut er voortspruit uit eene reis op zulken ouderdom ondernomen, kan men licht beseffen. De Keyser had zich het schoone weten toe te eigenen, dat met zyne wyze kon strooken, maer tevens zyne nationale schildering trachten te behouden. Ook, toen hy in zyn vaderland terug was gekeerd, gevoelde men dat onze meester oneindig in kunde was gestegen; doch men kon niet zeggen, dat zyn vlaemsch koloriet het minst den invloed van vreemde scholen had ondergaen.

By zyne terugkomst te Antwerpen, wil onze meester zich door de reinste banden met eene kunstenaresse vereenigen, wier huiselyke deugden hy heeft weten te waerderen: op 6 october 1840, wordt zyn huwelyk ingezegend met Mejuffer Maria-Alexandrina-Isabella Telghuys, eene schilderesse die, vóor haren echt, menige tentoonstelling met hare tafereelen versierde.

Nauwelyks is deze plechtigheid voltrokken, of De Keyser zet zich met nieuwen moed aen het werk; verscheidene tafereelen, waeronder *eene Afdoening van het Kruis*, *Ridder Toggenburg*, *Tasso zyne gedichten aen Leonora van Este voorlezende*, en eene menigte andere ryzen als by tooverslag onder zyn penseel op; onze kunstenaer voelt eventwel de noodzakelykheid om de kennissen, welke hy op zyne reize heeft geput, op eene groote schael te beproeven: een blad uit onze geschiedenis, *de Slag van Nieupoort*, is wederom het thema dat zyne inbeelding ter vereeuwiging heeft uitverkoren.

Ieder kent de gevolgen dezes slags, waer twee helden, wier namen met eenen gelyken luister in de nederlandsche jaerboeken schitteren, Aertshertog Aelbrecht van Oostenryk en graef Mauritz van Nassau, wonderen van moed en dapperheid deden.

‘Het oogenblik, door De Keyser uitgekozen, zegt Felix Bogaerts, die eene brochuer over dit tafereel uitgaf(*), is dit waerop Mauritz, aen zyne ruitery en voetvolk beveelt den vyand te gelyker tyde aen te vallen, ten einde door deze hevige beweging den zegeprael te verzekeren. In het centrum des tafereels geplaetst, werpt de Stadhouder zich in het midden van het yselyk gevecht, zyne soldaten door stem en gebaren aenwakkerende, met die kalme stoutmoedigheid, welke hem eigen was. Hy is gevolgd van zynen jongen broeder Frederik Hendrik, van den kolonel Horatius de Veer, en van den graef van Chatillon, kleinzoon van admirael Coligny. De schilder heeft een gelukkig gedacht gehad, op het voorplan zyner schildery een gedeelte te toonen der spaensche battery, daer zy in het zand der duinen is gezonken en reeds door de hollandsche krygers is bereikt: die eenvoudige omstandigheid duidt, by den eersten oogslag, de gewisse neêrlaeg der spaensche legers ten klaerste aen.’

Toen dit kunststuk ter zyner bestemming in den Haeg was gebracht, werd onzen meester eene aengename verrassing voorbereid. Men kent het ridderlyk karakter van koning Willem II. Deze vorst had in 's schilders afwezigheid het tafereel bezocht, en, daer hy over het werk uiterst te vreden was, wilde hy aen De Keyser een blyk van zyne genegenheid schenken. Hy hechtte eigenhandig het eerekruis van den *Nederlandschen Leeuw* aen den lyst der schildery, en toen eenige oogenblikken nadien, De Keyser zyn tafereel aen Z.M. wilde voorstellen, trad deze hem vriendelyk te gemoet, hem zeggende, met eene stemme waerin de edelste gevoelens doorstraelden: ‘Ja, heer De Keyser, het is my een waer geluk het kruis van eere op het slagveld te schenken.’

Nu eerst zag de kunstenaer wat de koning bedoelde. Hoe zeer hy door deze onverwachte onderscheiding geschokt was, behoeft niet beschreven te worden: er zyn van die zalige stonden, welke alle afschildering te boven te gaen.

Het schynt dat De Keyser met eene onuitputbare scheppingskracht is bezield, dat hy buitengewoone middelen ter zyner beschikking heeft. Geene der groote vertakkingen der kunst is hem vreemd van de kerkschildering tot het *genre*, van de historische schepping tot het portret, allen worden by hem beurtelings en, men mag het zeggen, met den besten uitslag behandeld. Zyn geest gelykt de bie, welke van bloem tot bloem vliegend, uit allen het beste sap verzamelt, om den zoetsten honig voort te brengen. ‘De menigte schilderyen’ zegt Felix Bogaerts(**) ‘die De Keyser

(*) *La Bataille de Nieuport.* Tableau de M.N. De Keyser. Anvers, J.E. Buschmann, 1844. *Ed. diamant.*

(**) Zelfde werk.

heeft uitgevoerd, is waerlyk verbazend; doch wat bovenal verdient aengestipt te worden, is dat er zich tusschen dit groot getal kunststukken geen enkel bevindt, dat teekens van haest of onachtzaemheid draegt; De Keyser heeft het zich tot eene plicht gemaekt, waervan hy nooit afwykt, aen al zyne werken, de zelfde zorg, de zelfde nauwkeurigheid te besteden.'

Wy zullen hier al de kunststukken niet ontleden, die De Keyser in de door hem beoefende vakken heeft voortgebracht. Wy zullen enkel in het historisch *genre* vermelden: *Raphaël en Fornarina; Tasso en Eleonora; Aelbrecht en Isabella*, *eene les van Justus Lipsius bywoonende; de Giaour; Maximiliaen van Oostenryk en Maria van Burgondië*, *Memling bezoekende in het St.-Jans hospitael te Brugge; La Pieta; Giotto; het Vertrek van Van Dyck naer Italië; Frans I by Benvenuto Cellini*, enz.; in de kerkschildering: *Christus*, *dood op den schoot der H. Maegd rustende; de Ontwaking der dochter van Jaïra; de Zaligmaker en zyne leerlingen; Ste.-Elisabeth van Hongarië*, *aelmoesen uitdeelende; het Visioen der H. Theresia;* in het groot historisch veld, buiten den *Slag der Gulden Sporen*, *Woeringen* en *Nieupoort*, worden *de Slag van Seneffe* en *de Verdediging van Sneyssone* hooggeacht. Doch het is in het portret dat De Keyser waerlyk heeft uitgemunt. Onder de schoonste telt men die van zynen vriend Felix Bogaerts,(*) van Hare Koninklyke Hoogheid de prinses van Oranje, thans koningin der Nederlanden, van den prins van Oranje te peerd, te Waterloo, van de groothertogin van Saksen-Weimar, die der gansche koninklyke familiën van Zweden, Wurtemberg en Beijeren, die van HH. KK. HH. den hertog en de hertogin van Braband en eindelyk dat van Mev. d. C., hetwelk ter wereldtentoonstelling van Parys zal pronken.(**)

(*) Onder anderen dit welk de grafstede dezes schryvers in St.-Jacobs kerk, te Antwerpen, versiert.

(**) Om een denkbeeld te geven van 's meesters buitengewoone vruchtbaerheid, hebben wy zoo veel mogelyk de namen zyner voornaemste voortbrengselen poogen te vergaderen. Ten dien einde hebben wy ons gedeeltelyk bediend van den lyst welken zich in Bogaerts' *Bataille de Nieuport* bevindt; de vroegere tafereelen (van 1834 tot 1840) en de latere (van 1845 tot 1855), hebben wy volgens geloofweerdige stukken geboekt.

1834. Kalvarieberg, *gegraveerd. (In de kerk van Manchester).* - Verscheidene portretten.

1835. De H. Dominicus, den Roozenkrans ontvangende van de H. Maegd. *(Kerk te Meer).* - Verscheidene kleine tafereelen en portretten.

1836. Slag der Gulden Sporen. *(In het musoeum te Kortryk).* Verscheidene mael gegraveerd. - De Vrouwen by het graf Christi. *(Kerk te Leuth*, *Limburg).* - Portretten.

1838. Macaulay en Anne Lyle. - Walter Scott *(gaet in print uit).* - Portretten.

1839. Slag van Woeringen *(verscheidene mael gegraveerd). - El Maëstro del Campo*, 30 teekeningen in hout gesneden door H. Brown enz. - Portretten.

1840. Reis naer Italië.

1841. Portret van Mev. L. - De biecht des struikroovers. - Levensgroot portret van M. en Mev. W. - De afdoening van het kruis *(St.-Germanus kerk te Thienen).* - De bedelende monik. - Afbeeldsel van Mev. V.O. -Ridder Toggenburg *(ballade van Schiller).* - Afbeeldsel van Mev. E. - De terugkomst van het Madonafeest in de omstreken van Napels. - Afbeeldsel van M. en Mev. C. - Hans Memling in het gasthuis te Brugge. - Mad.^{lle} de la Vallière. - Salvator Rosa in Calabra. - Afbeeldsel van Mev. B. - De biddende monik. - Margrietje treurend in Faustus afwezigheid.

1842. Het lieve meisje van Perth (Walter Scott). - De Venetiaensche. - Een monik van de orde der H. Dryvuldigheid. - Fornarina. - Laura en Petrarca by de fontein van Vaucluse. - Een italiaensch meisje by de fonteine. - Het paviljoen van Rubens. - Raphaël en Fornarina (nat. gr.) - Faust en Grietje in den hof. - Portretten.

1843. Het strooijen hoedeken. - Portret van 's kunstenaers vader. Afbeeldsel zyner moeder. - Tasso, zyne gedichten aen Leonora d'Este voorlezende; nat. grootte *(gegraveerd).* - Een monik. - Titiaen, zyne vermaerde Venus schilderende. - Een Turk, nat. grootte. - Afbeeldsel der baronnes G.v.S. - Keizer Karel. - Maria Stuart in het kasteel van Lochleven. - Afbeeldsel van een kind. - Salvator Rosa en eene rooversvrouw. - Een Araeb, nat. grootte, half lyf.

Een levensloop, die zich door zulke onafgebroken werkzaemheid kenschetst, heeft noodzakelyk meer dan eene belooning gevonden.

1844. Aelbrecht en Isabella eene les van Justus Lipsius bywoonende, in de Universiteit van Leuven. - Afbeeldsel van M.H.T. - Een kluizenaer. - Pieter de herremyt, de kruisvaert predikende, nat. grootte. - Frans I en zyne zuster Margareta in het kasteel van Chambord. - De slag van Nieupoort *(gegraveerd).*

1845. Portret van Willem II, koning der Nederlanden *(gegrav.)* - De Giaour. - Portret van H.K.H. de prinses van Oranje *(gegrav.)*

1846. Portret van den prins van Oranje, afgebeeld te peerd, op het slagveld van Waterloo. - Hertog Evraert van Wurtemberg vóor Jerusalem. - Rubens, het portret genaemd het Strooijen Hoedeken schilderende *(in het kabinet des konings van Pruissen).* - La Pieta *(gaet in print uit).*

1847. Maximiliaen van Oostenryk en Maria van Burgondië, Memling bezoekende in het Sint Jans gasthuis te Brugge. - Portret van H.M. de koningin der Nederlanden (*gegraveerd*). - Milton en zyne dochters. - Het italiaensch meisje met den vlinder (*gegraveerd*). - Portret der groothertogin van Saksen-Weimar *(gegraveerd).*

1848. Giotto, schapen in het zand teekenende. - De dood van Maria de Medicis. - Portret van den koning van Wurtemberg *(gegrav.)* - Portret der prinses van Wurtemberg. - Portret der prinsen van Gortschakoff.

1849. De slag van Seneffe *(galery van prins Frederik der Nederlanden).* - Zelfsopoffering van Sneyssone. - De laetste oogenblikken Willem II. - Portretten.

1850. Portret der koningin-moeder der Nederlanden *(gegraveerd; in het keizerlyk kabinet te St.-Petersburg).* - Afbeeldsels des erfprinsen van Zweden en zyner gemalin *(gegraveerd).*

1851. De ontwaking der dochter van Jaïra *(kabinet der koninklyke prinses van Wurtemberg).* - De Zaligmaker en zyne leerlingen *(kerk te Leyden).* - St.-Elisabeth van Hongarië, aelmoesen uitdeelende *(gallery van Z.M. den koning der Belgen).*

1852. De terugkomst des kruisvaerders in zyn vaderland. - Portret des prinsen en der prinses Frederik der Nederlanden *(gegraveerd).* - Christoffel Columbus, voor zot en droomer gehouden. - Tasso in zyne gevangenis. - Het vertrek van Van Dyck naer Italië.

1853. Het visioen der H. Theresia *(Theresenkerk te Antwerpen).* - Portret van Z.K.H. den hertog van Braband. - Portret van H.K. en K.H. de hertogin van Braband.

1854. Oosten West (*gallery des konings van Wurtemberg*). - Frans I by Benvenuto Cellini. - Verscheidene afbeeldsels, onder andere dit van Felix Bogaerts.

1855. Virginie in het bad. - Portret van Mevr. de C.L.B. - Verscheidene andere portretten.

Onze schilder zag zich in weinig tyd het eerelidschap van eene menigte akademiën en kunstvereenigingen opdragen; zilveren of gouden medaliën vielen hem te beurt, byna op elke tentoonstelling die hy met eenig tafereel verrykte,(*) terwyl het graveerstift zyne voornaemste werken door den druk algemeen deed kennen. De koningen van Zweden, Wurtenberg en Beijeren vereerden hem met de orde der *Koninklyke Kroon*, van de *Noordster* en *St.-Michiel*, en de Belgische Akademie van kunsten, letteren en wetenschappen, waer van onze schilder sedert 1840 deel maekt, schonk hem op 4 january 1855 den titel van *Direkteur* harer kunstafdeeling, eene eer, die tot nu aen geenen enkelen Antwerpenaer mocht gebeuren; eindelyk, als hoogste blyk van achting en genegenheid, verleende hem Z.M. de koning der Belgen, op 27 meert laetstleden, den titel van Bestuerder der Koninklyke Akademie van beeldende kunsten van Antwerpen.

In deze nieuwe betrekking is De Keyser geroepen om uitstekende diensten aen de Nederlandsche kunst te bewyzen. Het eerste leergesticht van Europa, hoe wel tot nu ook bestierd, vraegt groote zorgen om zynen ouden luister te handhaven; er moet nog oneindig veel gedaen worden, om het op de hoogte van het tydstip te houden. Het Musaeum, dat de weêrschyn van onzen vaderlandschen roem zou moeten zyn, en zoo weinig aen zynen titel beantwoordt, moet volledig gemaekt worden; eene verzameling van gravuren van onze vroegere en hedendaegsche meesters, een musaeum van oudheden, eene bibliotheek van kunstwerken zyn zaken van eerste belang, waervan men de vorming geen oogenblik langer mag uitstellen, indien men aen Antwerpen de roemryke kroon wil bewaren, welke Rubens en zyne vereeuwigde nazaten haer op het hoofd hebben geplaetst.

Groot, voorwaer, is deze taek, doch hare grootheid zelve is het bewys dat de kunstenaer ze zal begrypen. Met gerustheid zien wy een nieuw tydvak voor onze Akademie openen; de geluksengel, die tot heden al de daden van De Keyser heeft bestierd, zal dezen meester niet verlaten, nu hy over het lot der Vlaemsche School beschikt.

P. GÉNARD.

Dryfkunst.
Beker van Hendrik Conscience door L. Van Ryswyck.

(*) In 1835 werd aen De Keyser, te Gent, de zilveren medalie overgereikt, voor zyn tafereel *den H. Dominicus*, *den Roozenkrans ontvangende van de H. Maegd;* het volgende jaer verkreeg hy, buiten de gouden medalie te Brussel, een zilveren verguld eeremetael, welk de stad Kortryk, ter gelegenheid van den *Slag der gulden Sporen*, had laten verveerdigen; het opschrift luidt als volgt:

LA VILLE DE COURTRAI A N. DE KEYSER NÉ A SANTVLIET PEINTRE AUTEUR DE LA BATAILLE DE COURTRAI OU DES EPERONS EN
1302
EXPOSITION NATIONALE DE BRUXELLES 1836.

Het zelfde tafereel, in 1839 te 's Hage ten toon gesteld, verwierf de gouden medalie waerop het volgende gelezen wordt:

OPTIME. MERITO. ARTIFICI. N. DE KEYSER PICTORI ANTVERPIAE MDCCCXXXIX.

Intusschen had zyn doek *de Vrouwen by het graf Christi*, niet minder ophef gemaekt: in 1837 was hem voor dit kunststuk door de stad Brugge eene gouden medalie opgedragen geworden; doch het was de *Slag van Woeringen* die het voorwerp van de algemeene bewondering werd; buiten het kruis der Leopoldsorde, ontving de schilder voor deze grootsche schepping, in 1840, de gouden medalie te Parys, in 1841, een diploma geldende voor tweede gouden medalie te 's Hage, en eindelyk eene lauwerkroon van het *Kunstverein*, te Mannheim.

Wie weet heden nog dat het dryven een der belangrykste kunstvakken is? - Behalve in het schilderen en in het beeldhouwen, denken er velen dat er geene kunst beslaet, en zy overwegen niet eens dat een dryver, schilder in de samenstelling, beeldhouwer in kennis van vorm, en daerby metaelbewerker in de uitvoering moet zyn. - Men zet de dryfkunst op de hoogte der goud- en zilversmedery, zoo gelyk men over eenige jaren de bouwkunde op de hoogte van het timmeren en het metsen plag te stellen, tot dat de Roelanden, in Gent, de Poelaerten, in Brussel, de Densen, in Antwerpen, bewezen hebben dat men, om een schoon huis te kunnen maken, meer dan timmerman, meer dan metser moet zyn. - Allengskens, na dat de jonge kunstenaers door schoone werken de dryfkunst in hare eer zullen hersteld hebben, zal men ze eerbiedigen en de uitvoerders zoo ver boven de goudsmeden verheffen, als de bouwmeesters nu boven de timmerlieden verheven zyn.

En wat is de oorzaek van de minachting waer sommige kunsten in vervallen? Het is het vergeten der namen, welke haer vroeger vereerden; het is de wegzinking der genies onder het stof van den tyd; het is de onachtzaemheid, waermede het nageslacht dit stof laet

ophoopen, zonder het

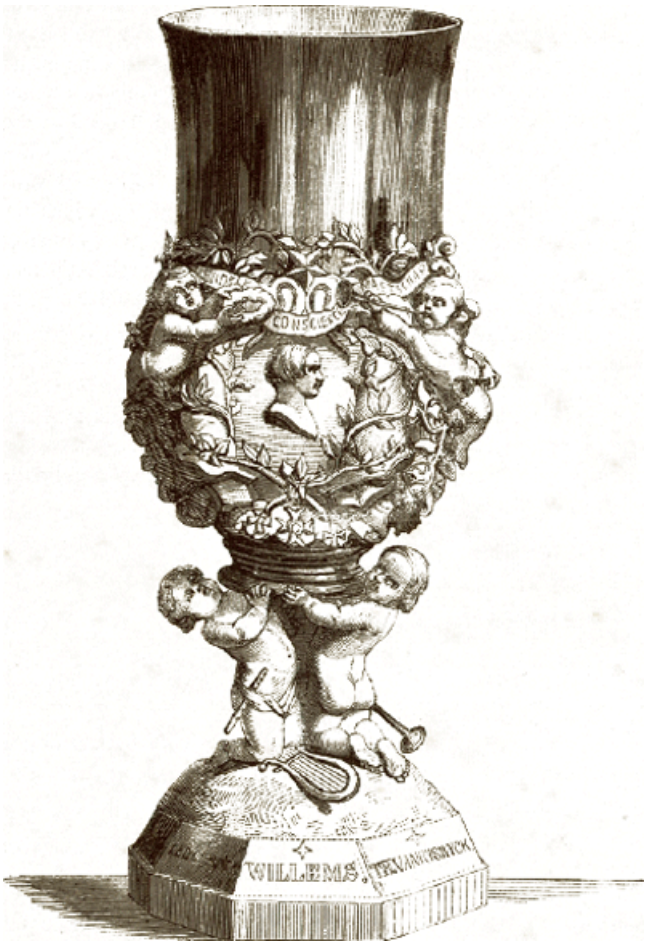

voortdurend weg te kuischen om de namen glansend en schitterend te houden?

Kent gy nog namen van dryvers buiten dien van Benvenuto Cellini, den Italiaen, den eenige die volkslief gebleven is? - Ge moet al diep in de kunststudie getreden zyn om nog te weten dat Balin, Thomas Germain, Jean Goujon het metaelwerk in de laetste twee eeuwen in Frankryk eer aen deden en dat Feuchère en Gal het tot eene bewonderensweerdige hoogte brachten. - En als ge dat weet, dan zult ge ook in sommige fransche schriften vernomen hebben dat heden te Straetsburg een zekere Mr. Kirstein de blyde inkomst van Alexander in Babylonië (een basrelief van Thorwaldsen) in eene vaes heeft gedreven, op eene wyze, welke de bewondering opwekt van al die het meesterstuk zien.

Maer namen van belgische dryvers, kent ge die? De Franschen zyn te onwetend in de geschiedenis van ons land om die te kunnen noemen, en de belgische werken, waerin zy worden aengehaeld, zyn te weinig verspreid, om die namen te doen gelden en te doen weèrgalmen.

Nogthans dreef Jongelings de sieraeden der lombe van Karel-den-Stoute, en de Backere die van het graf van Maria van Burgondië, en wie zulke schoone dingen in die lang verleden eeuwen dreef, verdient wel dat men zich zyner herinnere. De naem des verveerdigers der schoone kas van het heilig bloed te Brugge, Jan Crabbe, is meer onder de vreemdelingen dan by ons gekend, en wie hoorde van Le Pire, van de Verberten en van Somers?

Allengskens zullen wy dien getaenden nationalen roem uit de vergetelheid heropdelven; intusschen moeten, gelyk wy hooger zegden, eenige jonge kunstenaers,

door schoone werken, het dryven weder in eere brengen, en daerom is het dat wy het verdienstelyk gewrocht van Lambert Van Ryswyck afkondigen.

Wy spraken reeds van dien heer onder het opzicht der sieraednyverheid; het doet ons genoegen hem hier als kunstenaer te mogen beschouwen, en daer de vinding het grootste kenteeken der kunst is, zullen wy over de samenstelling van den beker, dien men hier ziet afgebeeld, in eenige uitweidingen treden.

De beker werd ter eere van Conscience verveerdigd. Hy moest dus een letterkundig, een vlaemsch karakter dragen. Ook stelde de heer Van Ryswyck hem op acht steenen, waerop de namen van Van Maerlant, Van Vondel, Cats, Bellamy, Helmers, Willems, Ledeganck en Th. Van Ryswyck pryken, welke dichters inderdaed als de steunzuilen onzer letterkunde mogen beschouwd worden. - Op die steenen rust de vlaemsche Parnassus of zangberg, waerop dry engelen, den heldenzang, de geschiedenis en den veldzang verbeeldende, de kuip ter eere van Conscience omhoog heffen als eene hulde aen een der grootste schryvers, welke onze nederlandsche letterkunde immer heeft voortgebracht. De kuip zelve heeft nu heel en al betrekking op den romandichter aen wie zy is toege-

wyd. Zyn afbeeldsel prykt midden eener kartel, door twee horens gevormd, die met lauwerbladen omkranst zyn en waeruit boeken vallen, in groote mate genoeg om zyne vruchtbaerheid aen te duiden. Boven hem prykt de sterre, getuige van zyn genie en links staet een engel die zyne faem uitbazuint, terwyl rechts een andere hem met stroobloemekens kroont, ten blyke dat zyne uitgebazuinde faem eeuwig weèrgalmen zal.

Langs den kant welken men niet ziet, prykt het wapen der maetschappy die Conscience, ten jare 1850, dezen prachtigen beker aenbood, en nevens dit wapen de engel der verlichting, de hand gevende aen dien der eendracht, welke met eenen pylbussel de afgunst verplettert, waerdoor alle ware verdienste wordt aengerand. Tusschen loofwerk wappert een lint, waerop de woorden; *Voor Tael en Kunst* zich laten ontcyferen.

Men ziet het, die samenstelling is geestig en doelmatig. De uitvoering ook is zeer lofweerdig: de engeltjens zyn gemollig, het loofwerk is levendig, daerby heeft de kunstenaer, door verscheidenheid van bewerking, veel party getrokken uit de verschillende nuancen die het metael kan geven, en aldus zyn stuk zeer helder en bevallig gekleurd. - De kuip is van goud, van buiten op den buik ruitvormig geslepen; de sieraden zyn van mat of blinkend zilver. Zy alleen die het kunstambacht kennen, zullen begrypen hoe moeijelyk het is zulke zilveren sieraden op den buik der gulden kuip vast te hechten, zonder dat er aenzetsel, voeg of vys, zoo min van buiten als van binnen, te zien zy. De oude kunstdryvers zagen er niet na om op den rug eens engels eene vys, als eene puist, te laten uitsteken; de jongere poogen zulks met recht te vermyden, en onze kunstenaer is daer voortreffelyk in gelukt.

Wy zyn gelukkig den beker nu te kunnen afkondigen; vermits wy daermede eene nieuwe hulde meenen te brengen aen den beroemden schryver, die door het gouvernement met den prys van 5000 franken werd bekroond, eenen prys die is ingesteld voor het beste letterkundig werk dat gedurende vyf jaer verschynt.

EUG. ZETTERNAM.

Nieuwe eigenschap van het antimoon.

Het *antimoon* is een

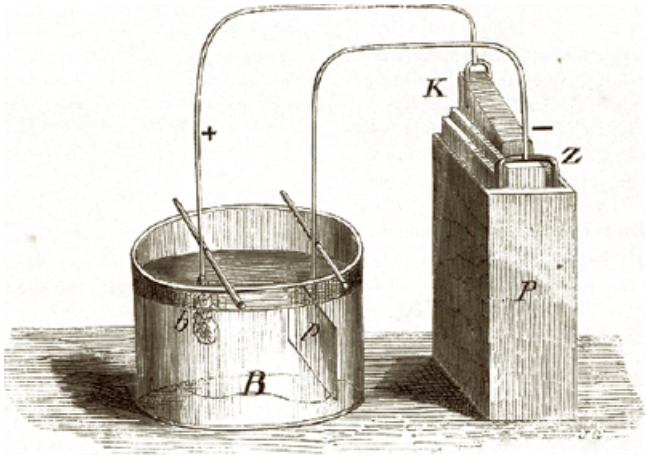

wit blauwachtig metael; door zyne groote breekbaerheid, kan men het gemakkelyk tot fyn poeder brengen; by gevolg is het op zich zelve onbewerkbaer, anders dan door smelting. By het doorbreken levert het, zoo als gegoten zink, eenen kristalvorm aen den dag, maer grooter en minder samenklevend. Het wordt niet gebruikt dan in vermenging met andere metalen, en byzonder met lood tot het bereiden der drukletterspys welke bestaet uit

76, deelen lood en 24 antimoon
en eene kleine onbepaelde hoeveelheid koper.

Het antimoon dient om aen deze spys hare gekende hardheid te geven; maer buiten dat heeft het nog eene andere hoogst nuttige hoedanigheid.

Alle metalen krimpen door koude ineen, en zetten zich integendeel door hitte uit. Het gesmolten antimoon, zelfs in vermengingen, zet zich aenmerkelyk uit door zyne kristalisering in het verstyven, en bestrydt de krimping van het lood welke de letter zou misvormen.

Eenige antimoonverbindingen met solfer, chloor, zuerstof, als ook eenige antimoonzouten, worden, het zy in geneeskunde, het zy in nyverheid gebruikt.

Buiten andere metalen, heeft het antimoon bewonderensweerdige, alhoewel tot niets toegepaste eigenschappen. Gesmolten en roodgestookt, schiet het in brand met een hevigen slag en helder licht, wanneer men het van eene zekere hoogte laet nedervallen.

70 deelen gestampt antimoon en 30 yzervylsel in eenen kroes door smedersvuer gesmolten en witgloeijend gestookt, geeft, na verkoeling, een zeer hard metalisch mengsel, welk onder eene grove vyl een overvloedig vylsel in sprankels als een schoon vuerwerk oplevert; want ieder stukje by het afrukken wordt eene glansryke genster.

Dit zyn nu de reeds bekende eigenschappen; de heer G. Gore, van Birmingham, heeft er eene nieuwe ontdekt, welke met de hier boven aengehaelde misschien in verband staet.

De galvanische vergulding is reeds langen tyd algemeen gekend; door de zelfde macht kan men een voorwerp met byna alle metalen overdekken en by gevolg eene koperen plaet met antimoon beleggen; ziehier de bewerking:

P is een galvanische pot, stelsel van Bunsen; men kan ook die van Daniël, van Smee of anderen gebruiken.

B. Een bokael inhoudende overchloor-antimoon, Sb^2 Cl^3, in water (solfer-antimoon in chloorwaterstofzuer opgelost).

p, is eene zuivere blinkende koperen plaet aen het zinkeinde Z van den pot, door eenen koperdraed gehecht.

b. Eene brok antimoon op de zelfde wyze met de kool K, koper of zilver van den pot in betrekking; p en b hangen in het antimonisch water.

Met de gewoone noodige voorzorgen, en byzonder eene zeer flauwe elektrische werking, verkrygt men na twee of dry minuten eene schoone zilverglansende pel van metaelvormig antimoon op de koperen plaet. Een kleine slag op hare oppervlakte of de vryving van een hard lichaem veroorzaekt aenstonds eene hevige ontploffing vergezeld met licht en witten smoor, en al het antimoon is van de plaet verdwenen. De hierby verwekte hitte is in staet een stuk papier, dat men in de vlam houdt, in brand te steken.

De lucht schynt voor niets te komen in deze wonderbare en tot hiertoe weêrgalooze werking, want de losbersting geschiedt zoo wel in het water als in de lucht.

Men kent reeds samengestelde lichamen welke, zooals zilver- of kwik-ontplofpoeder, door slag of vryving losbranden; metalen welke, zoo als yzer, in de lucht gebracht onder gedaente van poeder, gloeijend worden; anderen die, zoo als *potassium*, door aenraking van het water ernstig branden, of die, zoo als fosfoor, door vryving of zachte warmte in de lucht ontvlammen.

Het galvanisch antimoon zou het eerste enkelvoudig lichaem zyn, aen welk men zonder tusschenkomst van andere stoffen, door enkele aenraking, dit wegbliksemen zoude toekennen.

C. OMMEGANCK.

Kunst- en letternieuws.

Door keizerlyk besluit wordt de opening der wereldtentoonstelling, van Parys, tot 15 mei aenstaende verdaegd. Het getal der kunststukken die op gezegde tentoonstelling zullen pryken, wordt begroot op 7000, waer onder twelf honderd komende uit den vreemde. België alleen zal er niet min dan twee honderd voorwerpen tellen. De gunstig gekende schilder Adolf Dielens heeft eene schoone schildery ingezonden, verbeeldende *een Bal te Goes;* dit stuk is ingekocht door den heer Worms de Romilly, lid der belgische kommissie. De heer Lalmand, een der byzondorste ornementisten van Antwerpen, die onlangs, ter gelegenheid van de Nyverheidstentoonstelling te Brussel, de zilveren medalie behaelde, zal een ornement, voor eene trapzael bestemd, waerin de kunstenaer den *Zomer* door eene sierlyke groep bloemen heeft voorgesteld, en waervan wy door kunstkenners veel

goeds hoorden zeggen, naer Parys zenden. Alles doet ons voorzien, dat België, zoowel in het vak van kunsten als van nyverheid, op eene weerdige wyze, op de wereldtentoonstelling zal schitteren.

- De kunst heeft wederom twee gevoelige verliezen ondergaen. Het eerste is dit van den verdienstelyken Gentschen kunstschilder Ange De Baets, professor van doorzichtkunde by de Akademie van Gent, en byzonder gekend voor zyne binnengezichten; hy is aldaer den 23 april, in den ouderdom van 61 jaren, overleden. Het tweede is dit van den gekenden franschen miniatuerschilder Isabey, vader van den beroemden zeegezichtschilder, die dezer dagen in eenen gevorderden ouderdom te Parys overleed.

- Ziehier weder een nieuw bewys, dat België in geen vak der kunsten achteruit staet, maer met alle andere natiën in alle vakken kan wedyveren: Men houdt zich te Straetsburg bezig, met het vormen van een Muziek-Conservatorium, waervan de kosten, die op 30,000 franken 's jaers begroot worden, zullen geheven worden op de renten, door den heer Apfel, by legaet, aen de stad gemaekt. Het bestuer van dit gesticht is toevertrouwd aen den heer M. Hasselmans, eenen Antwerpenaer, tegenwoordig bestuerder van stads schouwburg te Straetsburg. Zulke daedzaken zyn zeker vleijend en moeten den vreemden eerbied voor den vlaemschen naem inboezemen.

- De vyfjaerlyksche prys van 5,000 franken voor de vlaemsche letterkunde, door het staetsbestuer ingesteld, is door het jury *onverdeeld* toegewezen aen den heer Hendrik Conscience.

- Wy vernemen, dat er onder het bestuer van den heer L. Van de Water, tooneelist by den nationalen schouwburg van Antwerpen, dit jaer te Brugge een dergelyk vlaemsch tooneel zal worden opgericht.

- Met genoegen zien wy, dat hier te lande, zoo wel als elders, de gravuer zich allengs uit de kwyning waerin zy sedert lang verkeerde, poogt te verheffen en meer en meer de aendacht op zich begint te trekken. Zoo melde men ons nog onlangs uit Brussel, dat de heer Franck aldaer zich bezig houdt met het voltooijen eener plaet naer den *Judas* van den heer Thomas, eene schildery die op de laetste brusselsche tentoonstelling zooveel byval verwierf, en dat er voortaen by iedere tentoonstelling te Brussel, eene schildery zat worden uitgekozen, om door een onzer beste graveurs te worden geëtst; de plaet zal, als premie, den heeren inteekenaren by de volgende tentoonstelling worden uitgedeeld. Die wyze van eene kunst aen te moedigen, die eene byzondere bescherming noodig heeft, zal stellig elks goedkeuring verwerven, en het Staetsbestuer, met de lithographiën door gegraveerde platen te vervangen, voldoet aen eenen sinds lang geuiten wensch.

- Het schoone *Costuemboek*, dat met zooveel goede vrucht door het meestendeel onzer kunstenaren wordt geraedpleegd, *Trachten des Christlichen Mittelalters*, *von J.H. von Hefner-Alteneck*, - 3 Abtheilüngen, - kunnen wy thans als volledig zynde aenkondigen.

- Verschenen: *Gedichten*, door den gunstig gekenden tooneeldichter Eug. Stroobant, voorzitter der koninklyke maetschappy de *Wyngaerd*, te Brussel.

- Insgelyks verschenen by J. Peeters-Van Genechten: *Nationael Tooneel,* door E. Van Driessche - N.° 1. *De Kermisvogel*, kluchtspel met zang in een bedryf.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Het feest der Onbevlekte Ontvangenis.
(Vervolg en slot. Zie bl.* 57*.)

TRANSPARANT GESCHILDERD DOOR EDW. DU JARDIN.

Het bestuer der St.-Jacobskerk heeft de versieringen dezes tempels aen den heer Ed. Du Jardin, leeraer by onze koninklyke Akademie, toevertrouwd. Reeds menigmael zyn wy in geval geweest van de werken dezes meesters te spreken, en wy hebben hem om zyne poëtische gedachten en juiste teekening geprezen. By deze hoedanigheden heeft hy een wys en aengenaem koloriet poogen te paren, welk hem op den rang onzer goede historieschilders plaetst.

Als bewys van ons gezegde, werpe men slechts eenen oogslag op het *transparant* dat den gevel der St.-Jacobskerk opsmukte. Even als aen zoo vele andere kunstenaren, was het onderwerp aen Du Jardin opgegeven, de *Apotheosis* der H. Maegd. In zyne samenstelling moest hy zich zoo veel mogelyk gedragen volgens de voorschryvingen van Z.E. den Kardinael-Aertsbisschop van Mechelen.

En eventwel, wanneer men 's kunstenaers werk met aendacht beschouwt, moet men bekennen dat hy eene hem eigene schepping op het doek heeft gebracht. Waerlyk, de plaets welke de goddelyke persoonen beslaen, is, op zyn tafereel, omtrent de zelfde als op die van het voorgeschreven model; doch welk onderscheid in de uitvoering! Het oorspronkelyke, in vreemden trant verveerdigd, heeft onder het penseel des antwerpschen meesters, om zoo te zeggen, eene vlaemsche hervorming ondergaen. De figuren zyn wel geteekend; de kleur is krachtig en aengenaem, doch het is bovenal in de uitdrukking dat de schilder is gelukt. Het grootsch en majesta-

tisch gelaet van God den Vader steekt treffend af tegen de teedere wezenstrekken des Zoons en de tengere, maegdelyke vormen van Maria; de engelen, die hunne koningin omringen, getuigen van eenen eerbied dien men waerlyk bovennatuerlyk mag noemen.

Dat Du Jardin het verlichten van kunstwerken verstaet, heeft het *transparant* der St.-Jacobskerk genoegzaem bewezen terwyl het gansche tafereel met een zacht licht was opgehelderd, had de schilder voor het middenpunt, waer de H. Dryvuldigheid was afgebeeld, al de macht der lampen bewaerd. De krans die Maria omringde, scheen niet geschilderd, maer uit wezentlyke stralen gevormd.

By de St.-Jakobskerk ligt die van den H. Antonius. De parochianen hadden besloten een blyvend gedenkteeken van het feest op te richten. Door hunne zorgen werd aen den heer Jaek de Braeckeleer de uitvoering van het O.-L.-V. beeld toevertrouwd, waervan wy hier de *gravure* mededeelen.

TEEKENING VAN JAEK DE BRAECKELEER.

Buiten de St.-Antoniuskerk en andere openbare gebouwen, waervan wy reeds gesproken hebben, ontmoeten wy nog menig gesticht dat zich door prachtige versieringen onderscheidt. Plaetsgebrek alleen dwingt ons de woonsten der heeren Baron Osy, Gillès, en anderen in stilzwygendheid voorby te gaen; eventwel zouden wy onze taek als onvolledig beschouwen, indien wy niet, vooraleer te eindigen, nogmaels onze hulde aen de heeren Michiel Bellemans en Lukas Schaefels brachten, aen wier goede leiding en vlyt men een groot deel der luisterryke versieringen te danken heeft; het is immer aengenaem te kunnen melden dat er zelfs in de

decoratieschildering, te Antwerpen, nog mannen bestaen, die, zich op de studie der meesters van vroeger tyden toeleggende, den kunstroem der Nederlandsche school trachten voort te zetten.

Het feest van 4 meert 1855 zal lang in de geheugenis onzes volks leven. Sedert de feesten van Rubens, in 1840, en die van het huwelyk van Z.K.H. den Hertog van Braband, heeft de Scheldestad geene plechtigheid mogen bywoonen, die, onder het kunstig oogpunt beschouwd, zoo algemeen was en zoo vele merkweerdige voortbrengselen opleverde. In de drukte dezes winters, was het bovendien als een reddingsmiddel voor menig noodlydend huisgezin. De werkman, wiens bestaen door de duerte der levensmiddelen was gekrenkt, vond in het versieren en verlichten van talryke woonsten eene weldadige bron, die voor eenige weken het zure zyns levens kwam verzachten.

P. GÉNARD.

Wapenkunde.

Indien er ooit eene wetenschap ten onzent is verwaerloosd geworden, dan is het wel de wapenkunde. Sedert de vyftiende eeuw, wanneer, met de overheersching van vreemde vorsten, vreemde zeden en gebruiken by ons volk indrongen, heeft men zich hier te lande voor de wapenkunde van de fransche tael bediend, juist alsof onze moedersprake geene woorden genoeg bezat, om de afgetrokkendste denkbeelden, de zonderlingste teekenen te verklaren!

Deze verwaerloozing, of liever miskenning, heeft ruimschoots dry eeuwen geduerd, tot het punt zelfs dat menig geleerde begon te twyfelen of ooit heraldische uitdrukkingen in het Nederduitsch konden ingevoerd worden.

Niets was echter gemakkelyker. De vlaemsche tael bezit van de vroegste tyden den ryksten voorraed van oorspronkelyke en juiste bewoordingen, en alwie met de werken der dietsche dichteren bekend is, zal getuigen dat onze moedertael in dit opzicht, zoo min als in eenig ander, voor vreemde spraken moet wyken. Al wat er te doen stond, was de verschillige uitdrukkingen, in eene menigte oude schryvers verspreid, by een te vergaderen, te verklaren, in orde te brengen, in één woord een wapenkundig woordenboek op te stellen.

Deze taek is thans volbracht. Dank aen de opzoekingen van de Rouck, Kockx, Smallegange, Willems en Serrure, mochten wy eene reeks werken kennen, waerop J^{r}. Van den Bergh, de eerste die zich op eene ernstige wyze met het

onderwerp bezig hield, zyne *Grondtrekken der Nederlandsche Wapenkunde* kon vestigen. Onze eigene opzoekingen by die van dezen oudheidkundige voegende, denken wy ons in bezit van eene volledige verzameling van kunstwoorden.

De wapenkunde laet zich in twee hoofdtakken verdeelen.

1°. De wapens.

2°. De versieringen.

Volgens een oud gebruik zouden wy met de wapens moeten aenvangen; doch dae wy by onze beschryving eenigzins de chronologische volgorde willen in acht nemen, zullen wy eerst van een sieraed spreken dat eeuwen lang bestond voór het invoeren der blazoenen:

De kroonen.

Indien wy in onze verhandeling al de vormen van kroonen moesten mededeelen, die sedert het invoeren van dit kenmerk der oppermacht zyn in zwang geweest, dan zouden de kolommen van eenen halven jaergang ras met plaetjes gevuld zyn; zulks valt echter niet in ons bestek: wy willen van de kroonen alleenlyk spreken, voor zoo veel zy met de wapenkunde in verband staen.

Het Roomsche ryk, waeruit, om zoo te zeggen, al de andere staten van Europa zyn voortgesproten, doet zich natuerlyk vooreerst op; wy zullen dus eenige woorden aen de keizerlyke kroone wyden.

De oorsprong dezer kroon is by Cesar te zoeken. Het senaet had hem, uit erkentenis voor zyne talryke zegepralen, eene lauwerkroon toegewezen, en dit eereteeken, aen den grooten

veldheer toegekend, werd door zyne opvolgeren, toen zy den keizerlyken troon hadden beklommen, als het kenmerk hunner oppermacht bybehouden. Nero, zegt Visconti, was de eerste die van het gebruik der lauwerkroon afzag. Hy had zich als een nieuwe Apollo doen aenbidden, en wou zich het teeken der godheid op de slapen drukken. Daerom nam hy de kroon met stralen aen, die alleen aen Jupiter en Apollo eigen was, en welke zyne voorgangers slechts na hunnen dood hadden bekomen.

Deze kroon was lang in gebruik, toen Diocletiaen het *Diadema* invoerde:

Dit teeken bestond uit een linnen of zyden lint, dat het hoofd omsloot, en somwylen met gouden borduersels, peerlen of kostbare steenen was opgeluisterd. Van het Romeinsche in het Oostersche ryk overgevoerd, is het *diadema* lang in eere gebleven, en door eene menigte Byzantynsche keizers en keizerinnen gedragen geworden.

Intusschen was het eigentlyke Romeinsche ryk gevallen: een Frankisch vorst had zich, om zoo te zeggen, van al de staten der vorige Romeinen meester gemaekt, en Paus Leo III had hem tot keizer van Rome, hersteller van het Ryk der Westerwereld, uitgeroepen. Karel-de-Groote bediende zich van eene kroon die gansch van de vorigen verschilde:

Zy is samengesteld uit acht platen van verschillende grootte, - vier groote, gansch met steenen bezaeid, en vier kleinere, met ingelegde figuren en eenen boord(*) van kostbare gesteenten versierd. In de voornaemste plaet is een kruis geplant, voorzien van eenen met peerlen opgesmukten band, die in halven circel gekromd, zich in de achterste plaet gaet vestigen en de kroon in den rang der geslotene doet treden. Deze band is er echter zeer laet (omtrent het jaer 1138) door keizer Koenraed III bygevoegd, als blykt, zegt de Murr, uit volgend opschrift:

CHUONRADUS DEI GRATIA ROMANORU' IMPERATOR AUG.

De acht platen, die door soorten van scharnieren aen elkander zyn gehecht, bevatten vier hoofdverdeelingen, welke verdienen beschreven te worden. Op de eerste ter rechter zyde ontwaert men koning Salomo; boven zyn hoofd prykt het volgend opschrift:

REX SALOMON.

(*) Volgens de beschryving te Nuremberg verschenen. Zie ook *Willemin: Monuments français.*

In zyne handen houdt hy eenen brief met deze woorden:

TIME DOMINUM ET REGEM AMATO.

De volgende plaet stelt David voor, die insgelyks eenen brief draegt, waerop te lezen is:

HONOR REGIS JUDICIUM DILIGIT.

Op de derde plaet troont koning Ezechias; vóor hem staet de profeet Isaïas, die hem eenen brief toont met deze woorden:

ECCE ADJICIAM SUPER DIES TUOS XV ANNOS.

Eindelyk de laetste plaet toont het afbeeldsel des Zaligmakers, tusschen twee gevleugelde Seraphynen. Boven Christus hoofd staet het opschrift:

PER ME REGES REGNANT.

Al deze figuren in goud gedreven, zegt Willemin, wien wy een gedeelte dezer aenteekeningen ontleenen, bezitten door hunne kleedy meer betrekking met de grieksche keizers van het byzantynsche ryk dan wel met de frankische koningen, iets dat zou doen veronderstellen dat dit hoofddeksel door grieksche kunstenaren is uitgevoerd.

Karels kroon was echter de eenige niet die in het Duitsche Ryk in gebruik was. Na den ondergang van het Oostersche Ryk, schynt de keizerlyke kroon in zwang te zyn geraekt, welke thans nog boven de wapenschild van het Oostenryksch en die van het Russisch Huis praelt. Zy heeft den vorm van een diadema, waerin eene soort van tiara of bisschoppelyken myter

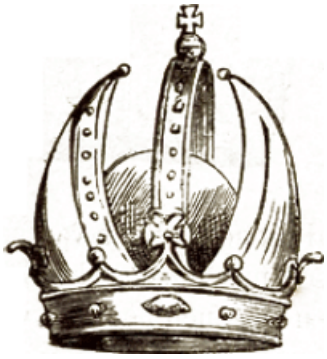

is gesloten. ‘De keyserlycke croon is ghekloven of tweevoudigh’ zegt de Rouck in zynen *Nederlandtschen Herauld* ‘als den dobbelen Arent, mede ten aensien, soo het schynt, van 't Oostersche en Westersche Keyserryck. Sommighe willen 't selve te beteeckenen, 't gheestelyck ende wereltlyck regiment, omdat in d' oude tyden, de Keysers mede waren Priesters, ende haer croon, by naer de forme van een Bisschops miter, doch wat laeger, van voor meer open, minder scherp, ende in 't midden een boge met 't cruys daerop, *insigne pietatis Christianae* in imitatie van den Keyser Phocas, die men seydt, sulcx ghedraghen te hebben... Doch, voegt de Rouck er by, de keyserlycke croon by Constantyn ende syne successeurs was ongespleten, soo dat de ghespleten of tweevoudighe croon, naer de separatie van 't Ryck eerst ghecomen is in 't Westen.’

P. GÉNARD.

(Wordt voortgezet.)

Ontdekking eener muerschildering in het groot vleeschhuis te Gent.

Het hedendaegsch Groot Vleeschhuis, te Gent, werd ten jare 1408 gebouwd(*). Voór dien tyd was de Groote Vleeschhal '*een leelick houthuus*' dat in de Drapstraet stond en zich ook langs achter, tot aen den samenvloed van Lieve en Leije, tot in de nabyheid der Hoofdbrug uitstrekte. In 1828, ten einde het Vleeschhuis te vergrooten, nam men de van dit gebouw afhangende oude kapel der beenhouwersgilde in.

Over eenige dagen ontdekte de heer FRANS VAN MELLE, beenhouwer en toezichter van het Groot Vleeschhuis, eene muerschildering op den wand, tegen welken eertyds het outaer dezer kapelle stond. Eene dikke laeg witkalk bedekte de beschildering en verborg ze sedert ettelyken tyd.

De heer Van Melle, dien het aen geene belezenheid mangelt en die onder de yverigste bestuerleden onzer aloude Rederykkamer, *de Fonteinisten*, wordt geteld, begreep van eerst af aen het belang dat zyne ontdekking kon opleveren. Hy maekte ze bekend aen den heere kunstschilder Felix de Vigne, met wien hy beraedslaegde over het geschiktste middel om den kalk te doen verdwynen, zonder de schildering te benadeelen: iets dat met omzichtigheid aengevangen werd en thans bykans voltrokken is.

De dagbladen kondigden deze ontdekking reeds van voorledene week aen, en van alsdan af ging een toeloop geletterden en ongeletterden de allengskens te voorschyn komende schildering bezichtigen. Ik ook was onder het getal der nieuwsgierigen, en dacht het niet ongelegen iets over het door den heer Van Melle teruggevondene kunstwerk in de *Vlaemsche School* mede te deelen.

De ontdekking door den heer Van Melle gedaen is des te gewichtiger, daer de gentsche muerschildering niet in *fresco*, maer in *olieverwe* is, en als een heerlyk kunststuk mag beschouwd worden, waeriu men de meesterlyke hand van eenen schilder, tot de school der Van Eycken behoorende, herkent.

Het onderste der schildering is dry meters boven den grond verheven, en bedekt eene ogivale vlakte van omtrent zeven meters hoogte, waervan de basis vyf meters breedte heeft. Het onderwerp, in prachtige oliekleuren geschilderd, is de *Geboorte des Zaligmakers.*

In het midden ziet men het kindeken Jesus, door schitterende stralen beglanst, aen de voeten der H. Maegd liggen. Boven het goddelyk wicht en nevens zyne moeder zweven engelen. Beneden ziet men ter rechter zyde hertog Philips-den-Goede, graef van Vlaenderen, en ter linker zyde, zyne

(*) *Memoriëboek der stad Ghent*, in de *Werken van de Maetschappy der vlaemsche Bibliophilen*, I. 150. - Zie ook: Sanderus *Verheerlykt Vlaanderen.* I. 38.
Diericx (*Continuation des mémoires sur la ville de Gand.* 147) en zy die hem hierin volgden, vergissen zich wanneer zy beweeren dat het nieuw Groot Vleeschhuis reeds in 1404 tot stand was gekomen.

derde echtgenoote Isabella van Portugael, beide in sierlyk gewaed, knielende en den zoon Godes aenbiddende. Achter den hertog knielt zyn zoon, Karel van Charolois, later Karel-de-Stoute, welke aen zyn jeugdig gelaet en aen de kleuren van het burgondisch huis, die hy op zyne kleederen draegt, kenlyk is; en achter de hertogin knielt Adolf van Cleef, die Philips-den-Goedes zuster, Maria, huwde en reeds den 19 september 1448 stierf. Boven deze vier persoonagiën ziet men hunne gehelmde wapenschilden.

Tusschen Philips en Isabella staet een priester, de armen tot God opheffende. Doch van dit laetste gedeelte der schildering blyft weinig over; want men kapte te dezer plaetse een breed stuk uit den muer, dat met steenen werd toegemetseld.

De portretten van Philips, Isabella en Karel, vooral het eerste, zyn in tamelyk goeden staet; dat van den hertog van Cleef is byna uitgesleten.

Onder het afgebeelde leest men in geele gothische letteren, die schynen boven andere guldenen van gelyken aerd herschilderd te zyn geweest:

(dit) HEEFT DOEN MAKEN JACOP DE.....(*) M.CCCC ENDE XLVIIJ.

De afbeelding van een links loopend haentjen, misschien het kenteeken des schilders, sluit het opschrift, waervan het midden onleeslyk of verdwenen is.

Wanneer werd dit kunststuk, dat, zoo men ziet, van het jaer 1448 dagteekent, het eerst oververwd? Hieromtrent kan men slechts gissingen inbrengen; maer toch schynt het stellig dat zulks reeds eenen aenzienlyken tyd geleden is.

Dat er, noch by het wegdoen van het outaer der voormalige kapel, tydens den inval der Franschen, noch by het innemen der kapel zelve, in 1828, geen acht gegeven werd op de beschildering, waervan toch iets min of meer moest doorschynen, is geen wonder. De aendacht was alsdan min dan heden op dergelyke kunstvoortbrengsels gevestigd.

Maer sedert 1828, werd te Gent het merkweerdige fresco der *Leugemeete*(**) ontdekt, eene schildering tot de XIIIe eeuw opklimmende, die verscheidene onzer oude Neeringen in krygsmarsch voorstelde(***); en vroeger had professor Kesteloot reeds de belangryke muerschildering van den Nieupoortschen bolwerktoren leeren kennen(****). Spytig genoeg, dat door de herbouwing der vestingen van Nieupoort het herscheppen der *Leugemeete* in eene brouwery, het eene en andere *fresco* bykans dadelyk na de ontdekking zyn vernietigd geworden. Gelukkig nog dat de *fresco* der gentsche *Byloke*(*) ons overblyft, om een staeltjen te geven der vlaemsche schilderkunst uit die eeuwen!

Men geve thans meer en meer acht, by het herverwen, in staet stellen of afbreken van oude gebouwen, of er onder een witkalk geene muerschildering verholen ligt. Onze voorouders, die tydens de middeleeuwen zulken aenzienlyken rang bekleedden tusschen de volkeren van Europa, bleven ook in het vak der kunsten niet ten achter, en het zou wonder zyn, indien by hen, zoo als in andere naburige streken, de lust

(*) Volgens den geleerden heer Vervier, onzer stad, zou er op gestaen hebben: JACOP DE KETELBO(etere). Deze lezing schynt ons van al de voorgestelde de aennemelykste toe. De Ketelboetere is een familienaem, dien men heden nog aentreft.

(**) Eene kapel, die niet verre van de Brugsche poort stond en aldus genaemd werd, schynt het, om dat hare klok meestal de uren verkeerdelyk aenduidde.

(***) F. De Vigne, *Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des Gildes et Corporations de Metiers.* Gand, 1847, 18.

(****) *Notice sur une peinture ancienne decouverte à Nieuport*, in de *Nouveaux memoires de l'academie royale.* T. XVII.

(*) *Messager des Sciences et des Arts de la Belgiqué.* 1834. blz. 200. - 1840, blz. 188. (Artikels van den heer Van Lokeren.)

tot muerschilderingen niet algemeen verspreid ware geweest. In Noord-Nederland zyn dergelyke kunstgewrochten tot hiertoe menigvuldiger dan in België voor den dag gekomen, en niet alleen in de steden, maer ook in de dorpskerken ontdekt, zoo dat de geleerde professor Kist zich in gelegenheid bevond, er eene heele reeks aen te halen(**).

Laet ons verhopen dat zorgvuldige nasporingen ons in dit slach van vaderlandsche oudheden zullen verryken!

C.-A. SERRURE, *student in de rechten.*

Gent, 2 *mei* 1855.

Kinderen en kinderspelen.
(*Vervolg. Zie blz.* 37).

Ga niet heen: nog andere echte afstammelingen van Antwerpschen bloede moet ik u toonen. Er zyn nog kleinen die gy niet kent en die toch uwe belangstelling wel weerdig zyn.

Zie, rond gindschen breeden plas zit een zestal dier jeugdige snaken. Wat zien zy in dit water? vraegt gy misschien. Ho! ik weet het niet; vraeg het hun zelf, en u met hunne blauwe vochtige oogappeltjes beglorende, zullen zy u met den vinger op het water wyzen, op het effen water dat een hunner, door al de kracht zyner longen, tot rimpels zoekt te doen plooijen, om het stukje hout en de nootschale, die zich onbeweegbaer op den plas vertoonen, voort te doen dryven.

En daer ginder, wat verder, aen het dok, tegen dien ouden afgebrokkelden muer, zit een ander zestal op de hurken. Zie eens, een hunner heeft een stukje hout en een mes in de handen. Hebt gy wel ooit iemand gezien, die zoo knap, zoo behendig, een mes wist te behandelen als die kleine knaep? Zaegt gy ooit uit zulk een ruw stukje hout, op zoo korten tyd, een hupscher schipken, met voorsteven, mast en roer voorzien, te voorschyn komen? Een stukje hout, eene nootschale, eenige mossel- en oesterschelpen zyn het eenige speelgoed dat die kleinen kennen en bezitten.

En bloemen, weet gy wat zy daer van kennen? Gy denkt

(**) *Iets over de hier te lande kortelings ontdekte middeleeuwsche muurschilderijen bijzonder over die in de Pieters-kerk te Leiden*, in het *Nederlandsch Archief voor kerkelyke Geschiedenis.* D. VI.

misschien dat zy, even als die andere kleinen, de madeliefkens, de St.-Jans- of sleutelbloemen beminnen? dat zy zich kransen uit koornbloemen en klapperroozen vlechten? Ho! gy hebt het mis; die breede wolkkolom, die daer ginds uit dien kokenden teerpot zich boven hunne hoofden kronkelt, is byna de eenigste reuk dien zy kennen en waerlyk van herte liefhebben. Hunne bloemtuilen zyn dikke rietdodden, en de kransen die zy zich rond de slapen vlechten, bestaen niet uit koornbloemen en klapperroozen; slechts by springty vlechten zy zich kransen; - springty is hun kermisfeest; dan bukken zy zich, elkander vasthoudend, over den breeden, diepen stroom, en weet gy wat zy daer dan zoo behendig uit het water opvisschen? Zie hen eens bezig aen het werk; eene heele handvol... twee... dry... zoo vele dat men ze niet meer tellen kan... Ha! zoo gy Antwerpenaer zyt, dan vraegt gy niet meer wat zy in de Schelde zoeken. Bloemen zyn schoon om het hoofd te versieren, maer uit zeegras en wier toch ook worden prachtige kransen gevlochten, en, even als de bloemen des velds voor andere kinderen, spreiden zeegras en wier geuren rond zich, die de herten dezer lieve kleinen van geestdrift kunnen doen zwellen.

De vogelen, die andere kinderen liefhebben, gaen zy onverschillig voorby, maer de zwarte en rosse zwaluwen, de witte zeemeeuwen zien zy met voorliefde, by onstuimig weder, langs de gevels der huizen wegscheeren of op het water der Schelde dansen, waer zy hun voedsel zoeken.

En vraegt gy nu ook waer die kleinen op eens zoo spoedig henen snellen? De Antwerpenaers, zoo als alle strandbewooners, leeren niet zwemmen, dit is hun ingeboren. Zoo haest zy in de armen macht genoeg gevoelen, klieven zy door de baren, want de strandbewooners hooren tot de dubbellevende dieren te huis.

Wanneer die kleinen den ouderdom van tien jaren zullen bereikt hebben, dan zal het uit zyn met spelen, met mossel- en oesterschelpen, met zeegras en wier. Dan ondernemen zy hunne eerste reis. Een *knots*, een *pink* of een *ventjager*(*) brengt hen naer zee, en eenige dagen later komen zy in het vaderland terug met eenen ryken vischbuit, dien zy ter merkt brengen; en onder weg, wees er zeker van, hebben zy ook reeds een paling, een bot of een handvol krabben of garnaet opgevischt. Twee jaren later worden zy kajuitjongens op een koopvaerdyschip, en later, maer nog wel eenige jaren later, ho! dan is elk dier kleine bengels een hupsche, flinke matroos.

En later?...

Later!... weet gy dan niet dat de zee voedsel noodig heeft, en wanneer zy hongerig is... zie!... ik durf het u byna niet zeggen... wanneer de zee hongerig is, verslindt zy alles, zelfs... ho! kom dichterby, opdat die kleinen het niet hooren, want wellicht... wellicht... De zee... ik weet niet of ik het u zeggen wil... want de zee, in hare hongerwoede, eet alles, zelfs... menschen.

(*) *Knotsen*, *pinken* en *ventjagers* zyn kleine schuiten, die in zee de vangst der visschers afhalen en ze naer het vaste land ter merkt brengen; ze zyn byna te water wat de postwagens te lande zyn.

Het meestendeel dier kinderen zyn geboren om de zee tot tot voedsel te dienen, want weinige zeelieden worden bejaerde menschen en nog minder sterven aen wal. En zoo het van tyd tot tyd eens gebeurt dat de zee eenen mensch spaert, weet gy wat er dan van hem gewordt? Luister: een zeeman, ik spreek niet van kapiteins of stuerlieden, wordt niet ryk of kan zich voor zyne oude dagen geene bestaenmiddelen inzamelen, en eens oud, is hy tot werken niet meer bekwaem. Maer God is goed, en Hy die de kleine vogeltjes spyst, zal ook den mensch niet vergeten, dit edel schepsel naer zyn even-

beeld geschapen. Eene oude pekbroek leeft steeds van de milddadigheid der jongere zeelieden. Toch niet van het geld der aelmoes: dit ware voor hem te vernederend; maer de oude zeeman is te lande de raedgever, de boodschaplooper, de verteller, de dichter zyner jongere gezellen.

God geve dat de steeds op hare prooi loerende zee die lieve kleinen daer ginds spare, zoo worden die jonge stoutmoedige kapiteins eens allen ontdekkers van nieuwe werelddeelen, die hen met roem en schatten zullen beladen en den vaderlande in weelde, rykdom en ontzag doen klimmen.

(Wordt voortgezet.)

De arme zanger.
(Getoonzet door Ludwig Hemelzoet)

Ziet gy onder gindsche linde,
By den tempel van 't gehucht,
Daer dien ouden armen blinde,
Die zoo droef en smertlyk zucht?
Laet zyn zang u 't hert bewegen,
Hoor - hy smeekt u voor zyn zegen
In zyn roerend hertelied:
Och, vergeet den zanger niet!

Eens heeft men zyn lied geprezen,
Toen hy nog in welstand was,
Maer die lof, hem mild bewezen,
Vlood met zyn geluk alras.
Blind en in ellend' geslagen,
Zingt hy in zyne oude dagen
Om wat brood een treurig lied:
Och, vergeet den zanger niet!

Hoort ge zyne stem niet kwelen
By den dans der blyde jeugd,
By de feesten en de spelen,
Boven al 't gejoel der vreugd?
Wees gevoelig voor zyn klagen!
Slechts wat brood voor de oude dagen
Smeekt hy in zyn roerend lied:
Och, vergeet den zanger niet!

Zal u eens zyn lied ontbreken,
Vindt gy hem ter plaets niet meer,
God verhoorde dan zyn smeeken,
Zag genadig op hem neêr.
Gunt gy hem dan ook een zerkjen,
By den ingang van het kerkjen; -
Hoor, hy smeekt het in zyn lied:
Och, vergeet den zanger niet!

FRANS DE POTTER.

Gent, 19 *december* 1852.

Kunst- en letternieuws.

- De *St.-Lukas Gilde*, binnen Antwerpen, heeft zich een nieuw lokael uitverkoren. Zy houdt thans hare zittingen in de zalen van den *Nieuwen Hof*, op de Eijermerkt.

- By koninklyk besluit van 11 mei, is de heer Leo de Burbure, eerelid der *St.-Lukas Gilde*, tot bestuerder der Koninklyke Akademie van Schoone Kunsten te Antwerpen benoemd.

- De prysuitdeeling by de Koninklyke Akademie van Antwerpen had op 13 mei plaets. De pryzen van uitmuntendheid waren behaeld als volgt: Schilderkunst, hooger onderwys, Jan Verhas, van Dendermonde; - middelbaer onderwys, Jan Baptist De Weerdt, van Lier; - Landschap, middelbaer onderwys, Isidorus Meyers, van Antwerpen; - Beeldhouwkunde, Jaek Verbugt, van Antwerpen; - Boetsering, Frans Deckers, van Antwerpen; - Bouwkunde, hooger onderwys, Jan Servais, van Antwerpen; - lager onderwys, Emile Moreau, van Antwerpen; - 2^{e} afdeeling, Victor Durlet, van Antwerpen. - Eervolle meldingen aen de heeren Thewis, Giebens, Th. Van Lerius, Rectem, Michiels, Wildiers, Nauwens, Hemeleer, Wencher, Verhest en Retsin.

- De portretten van HH. KK. HH. den hertog van Braband, en den graef van Vlaenderen, door den baron G. Wappers geschilderd, zyn te Antwerpen aengekomen. Wy zien met ongeduld het oogenblik te gemoet, dat de nieuwe voortbrengsels van den befaemden meester voor het publiek zullen worden ten toon gesteld.

- De Koninklyke Akademie van België heeft in zitting van 7 mei jl. de volgende prysvragen voor 1856 uitgeschreven:

1° De geschiedenis van eenen der vier raden: den breeden raed van Mechelen, den raed van Braband, den raed van Henegouwen, den raed van Vlaenderen.

2° Eene geschiedenis en staetkundig tafereel der regering van Jan I, hertog van Braband.

3° Eene beknopte geschiedenis der leerstelsels die eenigen invloed op de samenleving, byzonder in België, hebben uitgeoefend, sedert het begin der XVIe eeuw tot op onze dagen.

4° De geschiedenis der oude staten van eene der volgende provinciën: Braband, Vlaenderen, Henegouwen, Limburg, Luxemburg en Namen.

5° De geschiedenis van het collegium der Dry-Talen te Leuven, en den invloed aenduiden dien het op de verspreiding der classische letterkunde, alsook op de studie der Westersche talen, heeft uitgeoefend.

6° Welke betrekkingen hebben er bestaen in de XIIe, XIIIe en XIVe eeuw, tusschen de *dietsche* en *fransche* letterkunde, en welk is de invloed dien de eene op de uitbreiding der andere heeft gehad?

De prys, voor elke dezer vragen, bestaet in eene gouden medalie van 600 fr. De verhandelingen, in de latynsche, fransche of vlaemsche tael opgesteld, moeten vóor 1 february 1856, vrachtvry, aen den heer Quetelet, levenslangen geheimschryver der Akademie, worden ingezonden.

- In dezelfde zitting heeft de Akademie eenen buitengewoonen wedstryd geopend voor de vraeg: 'Is Karel-de-Groote in de provincie Luik geboren?'

De prys, die slechts aen een bevestigend of ontkennend antwoord zal worden toegekend, zal bestaen in eene inschryving op het belgisch grootboek 2 ½ 0/0 van een nominael kapitael van 6000 fr. met genot van den intrest sedert 1 january 1854.

De opstellen moeten vóor 1 february 1856 aen den heer Quetelet worden toegestuerd.

- In hare laetste zitting, heeft de klas der letteren by de konink-

lyke akademie van België de heeren K. Faider en G.A. Arendt tot gewoone leden benoemd. Verder hebben de heeren Thonissen en Prudens van Duyse den titel van korresponderende leden bekomen.

- De jaerlyksche openbare zitting der klasse van letterkunde heeft op 9 dezer plaets gehad. In deze zitting heeft de heer Snellaert, in naem van den jury, verslag gedaen over den vyfjaerlykschen prys, ingesteld ter aenmoediging der vlaemsche letterkunde, en aen H. Conscience toegekend.

- By koninklyk besluit van 9 mei, wordt onze geachte medewerker, de heer baron Julius de St.-Genois, schepen van Gent, tot ridder der Leopoldsorde benoemd. Deze welverdiende hulde, aen eenen onzer gewetensvolste en geachtste schryvers bewezen, heeft elken waren vriend onzer letterkunde een echt genoegen verschaft. De *Vlaemsche School* is gelukkig in de algemeene vreugd te kunnen deelen.

- Het doet ons immer goed het gelukken onzer kunstenaren by den vreemde te kunnen melden. Het *Art Journal* van mei bevat de gravuer van de *Verzoeking van Eva*, uitgevoerd door den Nederlandschen beeldhouwer Van de Venne, ‘De groep, zegt het engelsch blad, was in de groote tentoonstelling van 1851: de naem van den beeldhouwer is nieuw voor ons, daer wy geen van zyne andere voortbrengselen kennen. De heer Van de Venne, als wy vernomen hebben, is gebortig van 's Hertogenbosch en leerling der koninklyke akademie van Antwerpen; hy verblyft thans te Rome, waer dit beeld in 1840 werd uitgevoerd. Het ondere gedeelte van het figuer schynt wat zwaer, doch het bovenste is goed en de uitdrukking van het gelaet, - vreugde met vrees gemengeld, - is gelukkig terug gegeven.’

Het zelfde blad spreekt met vollen lof van de schildery, *Adam en Eva*, door den H. Van Lerius uitgevoerd en die te Londen, Pall-Mall, is ten toon gesteld, verlicht met de gaz. ‘Dit tafereel, zegt het *Art Journal*, is met de grootste zorg uitgevoerd; het is wel geteekend en wel gepenseeld, en voor zoo veel wy by gazlicht hebben kunnen oordeelen, is het breed en schitterend gekleurd; in een woord, het is in zyn vak een der beste voortbrengselen die wy hebben gezien.’

- Wy melden met genoegen dat de heer Mergaert, die in den laetsten kampstryd voor Rome den prys mocht behalen, zyn exaem op eene uitmuntende wyze heeft afgelegd, en eerstdaegs zyne kunstreize zal aenvangen.

- Het stadsbestuer van Antwerpen heeft aen de heeren Guffens en Swerts de versiering, door frescoschildering, der koophandel kamer, op de Beurs, toevertrouwd. De uitvoering van dit belangryk werk zal dry jaren arbeid vereischen en 30,000 franken kosten.

- Op 5 mei hield de heer Fétis, te Brussel, zyn laetste historisch concerto. In deze zitting heeft de geleerde componist de geschiedenis der oude zoo wel als der nieuwere muziekscholen gegeven, waerna hy de schoonste stukken heeft doen uitvoeren. Zeer vleijend voor ons vaderland, was de hulde die de geleerde Fétis den Vlamingen toebracht, toen hy zegde dat de O.L.V. kerk te Antwerpen als de bakermat mag aenzien worden, niet alleen van de nederlandsche muziekschool, maer van al de muziekscholen waerop het beschaefde Europa sedert de middeleeuwen mag bogen.

- De parysische dagbladen kondigen de aenstaende vertooning aen van een nieuw opera-comique *le Revenant*, van onzen befaemden gentschen componist Gevaert. Het libretto is van den heer Jules Lecomte.

- De Heer P. Génard, voorzitter van den Redaktieraed der *Vlaemsche School*, heeft een handschrift aengekocht dat belangryk voor de kunst schynt te zyn. Het bevat de muziek van een vyftigtal kers- en volksliederen die men oudtyds op onzen beijaerd ploog te spelen. Volgens het gevoelen van des kundigen dagteekenen eenige dezer liederen van de XIIIe en XIVe eeuw.

- In ons vorig nummer lieten wy met genoegen kennen, dat de Antwerpsche muziekmeester Hasselmans tot bestuerder van het Conservatorium van Straetsburg was benoemd; thans moeten wy melden dat onze landgenooten, de heeren Wuille, Duhem en Alp. Steenebruggen, insgelyks tot professors by het zelfde gesticht zyn aengesteld.

- Dezer dagen is te Antwerpen overleden de kunstschilder J. Leemans. Leerling van Herreyns, had deze kunstenaer zich byzonder op de studie onzer oude meesters toegelegd; ook waren er weinigen die zoo wel als hy de wyze van elken onzer groote schilders kon ontleden; hy wist zich om zoo te zeggen, hunnen toets, hun penseel eigen te maken. Zyne groote kennissen in dit vak deden hem als hersteller van het Musaeum van Antwerpen benoemen. In deze hoedanigheid heeft hy wezentlyke diensten aen de vaderlandsche kunsten bewezen. Menige schildery, die aen flarden hing, werd door hem in den oorspronkelyken staet hersteld.

Ofschoon een krachtig penseel bezittende, heeft Leemans weinig oorspronkelyke tafereelen verveerdigd; zyne eenige vreugde bestond in het bestuderen der oude meesters, naer wie hy de gelukkigste copyen maekte.

Leemans, die onophoudend kunstreizen deed, laet eene prachtige verzameling na van tafereelen der grootste Nederlandsche schilders.

- De vermaerde pianist Camille Pleyel is op 4 mei laetstleden overleden.

- Verschenen: te Amsterdam, het derde nummer der *Dietsche Warande*, tydschrift voor oudheden, enz., onder het bestuer van J.A. Alberdingk-Thym. Het bevat: 1. *Een Hollandsch dorp in de XIVe eeuw*, door H.A.A. van Berkel. 2. *Fransch en Dietsch*, *fragment uit de XVe eeuw*, door K.F. Stallaert. 3. *Dietsche kleinigheden*, door J.J. Nieuwenhuyzen. 4. *Eene bedinge van onser Vrouwen*, door A. Angz. Angillis. 5. *L.J. Alberdingk-Thym.* 6. *Eene bouwlootse der XIXe eeuw*, door J.A. Alberdingk-Thym. 7. *De Gothiek te Rome*, door den zelfde. 8. *Bibliographie.* 9. *Mengelingen.*

- Te Gent, *Messager des sciences historiques*, eerste aflevering. Zy bevat: 1. *De gordel van Maria*, door Arn. Schaepkens. 2. *De Leproozyen van Doornik*, door F.T.J. Lecouvet. 3. *Een brief van Denys de Harduyn*, door V. Gaillard. 4. *Een register van het schoenmakersambacht van Audenaerde*, door Edm. Van der Straeten. 5. Een artikel over het *Complainte de Thibaut II comte de Bar*, door C.A. Serrure. 6. *Over de doopvonten van Zedelghem*, door P.C. Van der Meersch. 7. *Briefwisseling*, door J.O. Andries en J.T. Bodel Nyenhuis.

- Te Antwerpen, by J. Peeters-Van Genechten, *Mengelpoëzy*, door den dichter Jan Van Ryswyck.

- By denzelfden: *Jaerboek der vermaerde en kunstryke Gilde van Sint Lukas*, *binnen Antwerpen*, door J.B. Van der Straelen (6^{e} aflever.)

- Aengekondigd, by J. Peeters-Van Genechten: *Avond Verhalen*, door Georges Peters. - *Vlaemsch Leeskabinet* of keus van romans en dichtwerken.

- Te Borgerhout, by Hendrik Peeters: *Geschiedkundige verhandeling over de St.-Jacobs kerk te Antwerpen*, door Th. Van Lerius.

- Te Utrecht, by Dannenfelser: *de Blinde*, door Jan Van Beers, dichtstuk voorgelezen op het landjuweel der *St.-Lukas Gilde*, vyfde uitgave, groot 4° versierd met dry platen op koper.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Godshuis van St.-Heilwich, genaemd de Puttery,(*) Binnen Mechelen.

HOTEL EGMONT, LATER ST. HEILWICH'S GODSHUIS TE MECHELEN.

De geschiedenis moet akte nemen van al wat tot roem of grootheid eener natie kan bydragen, doch bovenal moet zy op hare bladeren die werken aenteekenen welke tot steun van het lydend menschdom zyn ondernomen.

De nederlandsche natie heeft zich voornamentlyk door hare liefdadigheid onderscheiden. In elke stad en dorp treft men gestichten aen ter verlichting der menschelyke zwakheid ingericht. Gast-, krank- en godshuizen ryzen by menigte langs alle kanten op, als zoo vele gedenkzuilen van het menschlievend gevoel onzer vaderen.

Onder de grootste en schoonste der gestichten waerop wy mogen bogen, telt men het godshuis van St.-Heilwich, genaemd de Puttery, te Mechelen. Het werd gesticht door vrouwe Heilwich Van den Nieuwenhuysen, dochter van Hendrik-Michaël en Katharina Van Campfort, wier naem de edele begiftigster dikwyls aennam. Geboren ten jare 1500 te Diessen, naby Hilvarenbeeck, in de meijery van 's Hertogenbosch, was zy den 28 january 1526 in den echt getreden met Jan Van Nuermerkt, anders genaemd Hans Poppenruyter, geboortig van Keulen, busgieter van keizer Karel-den-vyfde. Acht jaren daerna werd Van Nuermerkt in O.-L.-V. Hanswyckkerk begraven.

Op 7 july 1536, ging Heilwich een tweede huwelyk aen met Ridder Remigius de Hallut, burggraef van St.-Winox-Bergen en kapitein van een regiment van Philips van Montmorency; deze krysman, geboortig van Braine-le-Château, werd om zyn edel karakter hooggeacht en bezat diensvolgens groot aenzien in deze stad.

(*) Over den oorsprong van het woord Puttery zyn wy van het gevoelen der kommissie gelast met de overziening der benaming van de straten der stad Mechelen, welke zegt dat men vindt in een cynsboek van het klein beggynhof, gemaekt in 1323: *Op den Hornic* (hoek) *van de Potterstraten en de Hanswycstrate.* Waer uit men verstaet de straet leidende naer de plaets waer men koperen, yzeren of aerden potten maekte en welke men de Potterie noemde; dezen naem droeg zy tot na 1519, wanneer zy de Puttery werd geheeten.
Men vindt nog in de stadsarchieven: 1387 *Will. de Duffle miles dedit Nycol. de Vosselaer priori domistadium dicta Hanswyck straet super chonum inter locum dictum potterie.*
1414. Potterie domistadium sive hortum situm prope Brusselstrate in de Potterie.
1434. Cather. et Walter de Duffle alias Berth. vendunt Margaritae Aelbrechs 12 den. aur. dict. vulgo Peters ad eorum mansionem dictam Rogier cum aliis hereditatibus coadstans pomeris et univers. pert. in loco dicto op te *potterie*, juxta hansw. str. sita.

Ettelyke jaren waren in huisselyk geluk weggevloten, toen Heilwich Van den Nieuwenhuysen eensklaps door eene gevaerlyke ziekte werd aengerand. Geene kinderen hebbende maekte zy, na verscheidene giften gedaen te hebben aen hare familie, aen kerken en kloosters, alle hare goederen aen den

arme Gods, zeggende dat ‘alle deselve goed̄er oft penningen die daer aff comen sullen soo verre als die betrekken gedispenseert gekeert en geemployeert te worden tot een goddelyck eeuwige fondatie eñ onderhoudenisse van arme schamele persoonen tsy mannen oft vrouwen van arme kinderen ter schole op een ambacht oft andersints ter eeren Godts te leeren ende te bewegen al ter discretie ende goede advise van haere naergenoemde executeurs enz.’ Deze waren haer man, Lieven Evraerts, Raed des konings, Jeronimus Van der Stock en Geeraerd Van den Nieuwenhuysen, haer neef. Korts daerna, den 12 december 1562, verwisselde zy het tydelyke met het eeuwige, en werd in de grafstede van haren eersten echtgenoot ter aerde besteld(*).

Beroofd van kinderen, aen welke hy zyne fortuin zou kunnen achterlaten, legde de Hallut zich alleen op goede werken toe. Het menschlievend gesticht, door zyne echtgenoote opgericht, lag hem duer aen het herte, en hy wendde al zyne krachten aen om het een langdurig bestaen te verzekeren. Verscheidene renten werden door hem eraen gehecht, waervan het beloop op acht honderd guldens wordt geschat, eene som welke ten dien tyde als aenzienlyk mocht aenschouwd worden(**).

Nu voorts door den dood van den ridder De Hallut in bezit gekomen zynde van alle de goederen door de weldoenders nagelaten, besloot men een godshuis enkelyk voor arme kinderen op te richten. Het getal werd op 72 bepaeld, te weten 52 knechtjes en 20 meisjes. Opdat echter de nagedachtenis der weldoenster nooit zoude verloren gaen, besloot men dit gesticht den naem van Godshuis van Heilwich te schenken.

Edoch, om een zoo groote getal kinderen te plaetsen, had men zeker eene uitgebreide ruimte noodig, welke men zoo aenstonds niet kon vinden; men begon dus met eenige kinderen by sommige meesters te zenden om aldaer een ambacht te leeren; andere gingen naer kloosters om zich op de latynsche tael toe te leggen; op deze wyze werden er 6 jongens geplaetst by den eerw. Bernardus Huysmans, in het klooster van Diligem, en eenige andere by den heer Fabri, in de abdye van Affligem, alwaer zy tot het jaer 1570 verbleven.

Rondom dit tydstip werden de goederen van den graef Lamoraal van Egmont, na dezes onthalzing, geschied te Brussel den 5 der maend juny 1568, verbeurd verklaerd. Onder de paleizen door den ongelukkigen prins nagelaten, bevond zich zyn hof, gelegen te Mechelen tusschen de Leuvensche of Hanswyck- en de Brusselsche poort.

(*) ‘De oude parochiale kercke van Hanswyck, ten jare 1578 verbrandt ende ten gronde geworpen zynde, in welcke kerck met epitaphie ende graf-schrift begraven hebben gelegen Remie de Hallut Ridder, Borghgrave van St.-Winocxbergen, artillerie-gieter van syne Majesteyt tot Mechelen, ende Maria (?) Van den Nieuwenhuyse, syne huys-vrouw, die in dit clooster jaergetyden hebben gefondeert... etc.’ *(Provincie*, *stad ende district van Mechelen opgeheldert*, enz. I deel, bladz. 391).

(**) Twee jaren voor zyn overlyden had De Hallut zyn portret, als ook dat van zyne afgestorvene vrouw, met hunne wapenschilden, op glas geschilderd, doen plaetsen in de derde venster, noordzyde der kerk van O.L.V. over de Dyle, alwaer zy bleven tot 1770, wanneer het kerkfabriek dit kunststuk, alhoewel voor den onderhoud begiftigd, aen eenen glazenmaker verkocht; maer Hendrik Van den Nieuwenhuysen, alsdan toeziener van het Godtshuis, verontweerdigd door deze daed van wandalismus, deed de schildering onmiddelyk op zyne kosten stellen in de zael der jongens, op het Heilwigsgodshuis. Het is te bejammeren dat deze wapens, alsmede de portretten der stichters, welke in de zelfde eetzael geplaetst waren, verloren zyn gegaen. Nogthans is er niet aen te twyfelen of zy bevonden zich daer nog op het einde van de 18e eeuw; ongelukkiglyk heeft men, in weêrwil van alle opzoekingen, er geen spoor meer kunnen van ontdekken, daer in tegendeel het tafereel met opschrift dat op de poorte geplaetst is geweest en van minder weerde was, zich nog op heden in de eetzael der jongens bevindt.

De bestuerders, de voortreffelykheid van dit gebouw in acht nemende, besloten er den aenkoop van te doen, voorzeker met het inzicht op deze wyze den naem des graven van Egmont aen een werk van liefdadigheid te hechten[*].

Op 15 augustus 1569 traden zy er in bezit van, voor den prys van 3600 guldens,[**] en op 4 juny daeropvolgende werd de Puttery voor hare nieuwe bestemming ingehuldigd. Ter dier gelegenheid stelde men op beide de poorten een tafereel dragende het volgende opschrift[***]:

(*) Deze uitgestrekte eigendom, van ouds onder den naem van het hof van Duffle of Berthoudershof bekend, hoorde omtrent het jaer 1412 toe aen Maria Van Duffle, dochter van den Ridder Walther Van Duffle, genaemd Berthout. Op het laetste van de 15e eeuw was Balthazar Van Duffle er de bezitter van, welke het verkocht in 1506 aen den heer Jan Sucquet, raedsheer en meester der requesten van Z.M. Deze gaf het aen zynen broeder Antoon en het kwam eindelyk in de handen der familie van Egmont.

(**) Ziehier het afschrift van de kwitancie: 'Je Anthoine Van den Berghe secretaire et receveur des exploictz des princ̄ et grant consauls du Roy n̄ sire, confesse ce jourd'huy avoir receu par les mains de Jerosme Van den Stocke la somme de trois mil livres de XL groz monnoie de Fland la livre. sur ce et tant moins de trois mil six cens livres du dit prix, a quoi montent les capitaux deniers de l'achapt faict par les executeurs des testamens de feuz Remy de Halut et de sa compaingne, de la maison assize au lieu qu'on dit het puttereyken ayant appartenue a mon̄s le conte d'Egmond de la quelle somme de trois mil livres dite monnoie je prometz aulditz executeurs bailler tel acquit et plus pertinent que cestes, toutes et quantes fois que j'en sera requis, en me rendant asce signée de mon poing manuel le ve jour d'aoust XVe soixante neuf.
'An. van d̄ Berghe.'

(***) Jaerlyks op den tweeden Sinxendag hing men buiten de voornaemste poort de portretten der stichters, alsook eene schildery in waterverf, verbeeldende de knaepjes en meisjes in hunne geele en roode kleeding, en op welker lyst in gouden letteren stond, te weten onder dat van Heilwich:

Vrouwe Heylwyck Van den Nieuwenhuysen
Fondatersse van dit Godts huys.

Op het ander:

Heere Remy de Hallut, *Burghgrave van Berge-Sinte-Winocx.*

Deze afbeeldingen werden alsdan met bloemkransen versierd. Dan was het een van de vier groote vreugdedagen voor de jongheid van het gesticht: 's morgens wit brood, des middags eene buitengewoone groente, gebraed, rystpap en goed bier en nog daerenboven was het haer toegelaten uit te gaen. Men kan wel denken hoelang te voren men daer op rekende; ook hadden verscheidene weldoenders het vermaek dier arme kinderen niet vergeten: men vindt zelf dat onder andere de *Gravin van Egmont* hiervoor eene som ten pand heeft gesteld.

Dit Godtshuys om arme kinders te leeren ambachten
Stichte Heylwyck va*n* Uyeffehuyse daer na eest vermeert
By Remy de Hallut haeren man saligher ghedachten
Hier worden knechtkens en meyskens onderhouwe gheleert
Tot ambagte en handwerck door Gods gracie
Die den wasdom will gheven van dese fundacie
An.^{o} XVe LXX
An.^{o} 1570

(Wordt voortgezet.)
G.J.J. VAN MELCKEBEKE.

F. Pelsaert,
een Antwerpsch zeeman der XVIIe eeuw.

Tot de ry van die heldhaftige en onverschrokkene zeelieden die met Heemskerk, Van Noorth, Van Neck, Pieter Van den Brouck en J. Lemaire in vorige tyden, de grootheid van de vereenigde Nederlanden, in ver afgelegene landen stichtten, behoort een reiziger vol moed en ondernemingsgeest dien wy met trotschheid voor onzen medeburger mogen roemen.

Frans Pelsaert was zyn naem. Hy werd geboren, zoo het schynt te Antwerpen, op het einde van de XVIe eeuw en kwam vroeg in dienst by de Oost-Indische kompagnie welke alsdan den scepter van den koophandel over Amerika en Azië voerde. Voor deze machtige maetschappy, die Nederland zoo veel luister bybracht, ondernam hy in de jaren 1628 en 1629 eene kommerciële reize waervan hy ons eene belangvolle beschryving heeft overgelaten, onder den titel van: *Ongeluckige voyagie van 't schip* Batavia, *naer Oost-Indien uytgevaren onder den E. Francois Pelsaert*, *gebleven op de Abbrolhos*, *enz.*, *'t Amsterdam*, *J. Hartgers*, 1648, in-4°.(*)

In deze beschryving vindt men het verhael aengestipt van eene der snoodste ondernemingen die men ter zee nog heeft zien aenvangen en waerover Pelsaert met eene ongemeene kloekmoedigheid heeft weten te zegepralen. Omdat zy weinig of niet bekend is, zullen wy ze hier kortbondig vertellen, byzonderlyk daer dit verhael de eenigste oorkonde die wy omtrent den reiziger bezitten, uitmaekt.

Pelsaert, die reeds vele andere zeereizen had gedaen, vertrok uit den Texel den 28 october 1628, op het schip *Batavia*, waerover hy kommandant was, en vergezeld van het schip *Dordrecht* en de yacht *Assendelft.*

Alle dry waren voor Oost-Indië bestemd.

Batavia, van de andere schepen afgeraekt zynde, zeilde alleen tot den 4 juny 1629, op welken dag het op de droogte *Abbrolho*, ook *Frederik Houtman's klippen* door de Nederlanders geheeten, strandde.

Hier leed Pelsaert schipbreuk en werd genoodzaekt manschap en passagiers, de vracht verlatende, op twee dorre en onbewoonde eilanden over te brengen (later het *Verraders-eiland* en *Batavia's kerkhof* genoemd), waer geen versch water te vinden was.

Na verscheidene dagen vruchteloos zoekens, besloot de kommandant, om zyn volk te redden, met acht matroozen in den boot, naer andere eilanden of naer het vaste land te varen, om in dit noodlottig gebrek te voorzien. Na lang verzeilens

(*) Van dit zeer zeldzaem geworden reisverhael bestaet nog eene andere uitgaef te Amsterdam, by G. Joosten Saegheman, gedrukt in-4.º Wy bezitten ze beide.

kwamen zy dry hollandsche schepen te gemoet, waervan het eene, de *Frederik-Hendrik*, Pelsaert en zyne moedige makkers opnam en naer Batavia voerde.

Den 5 july kwamen zy eindelyk in deze stad aen en namen aenstonds de noodige maetregelen om naer de Abbrolhos terug te keeren.

Gedurende zyne afwezigheid, was een oude koopman, Hieronymus Cornelitz, met zyne samenhangers naer het verongelukt schip teruggekeerd en had het zoo verre gebracht dat het geheele wrak naer de kust was komen aendryven van een der twee eilanden waer de schipbreukelingen waren gevestigd en waer Pelsaert hen verlaten had. De vracht van de *Batavia* was allerkostelykst en wel gemaekt om zeeroovers te bekoren. Dus besloot Cornelitz ze ten zynen voordeele te plunderen. Om hier in te slagen, beraemde hy al het volk, zyne medeplichtigen uitgezonderd, te dooden en het schip waerop Pelsaert zou terugkomen, om hun versch water te verschaffen, te overweldigen, den kommandant te vermoorden en verders met bedoeld schip op vrybuit uit te varen, en naer Duinkerke of op de kusten van Spanje in te loopen.

De Onder-koopman en zyne makkers maekten dus onder hen een snood verband en verplichtten zich op eed elkaêr in het uitvoeren van die misdaed krachtdadig te helpen. De akt waerdoor zy zich daer toe verbonden, is gedagteekend van den 12 july 1629, op 't eiland *Batavia's kerkhof.*

Hier moeten wy byvoegen dat intusschen Weybbe Haye, van zynen kant, was gaen versch water zoeken. Na eene afwezigheid van twintig dagen, kwam hy terug en kreeg alsdan, onderhanden, kennis van de samenzweering, door eenige dier ongelukkigen die zouden vermoord worden en die, uit vrees, reeds op een ander deel van het eiland waren gevlucht. Haye trok hen ter hulp en besloot met de vyf-en-veertig mannen waerover hy kon beschikken, zich tot den dood toe tegen Cornelitz te verdedigen.

Doch de misdadigers lukten in hunne onderneming; want buiten de 34 makkers die van hunne party waren, werden alle de lieden waervan zy mistrouwig waren, onbermhertiglyk vermoord. Dezen eersten zegenprael gekregen hebbende, trok Cornelitz met zyne bende, in sloepen gescheept, langs de kust naer het hooge deel van het eiland om aldaer Weybbe Haye te overvallen, terwyl een andere schelm, David Zeevang geheeten, eene kleine party volks ging dooden, dat op het ander eilandeken zich had gevestigd. Zeven jongens en eenige vrouwen ontsnapten alleen aen hunne moorddadige poogingen.

De snoodaerds vierden hunne bloedige overwinning door

den drank en alle soorten van baldadigheden bot; zy verveerdigden zich kostelyke kleederen met de ryke stoffen, juweelen en passementeryen, de Oost-Indische kompagnie toebehoorende, en welke zy in het schip *Batavia* hadden gevonden. Cornelitz trok de schoonste gewaden aen en stak zyne gezellen in het roode laken met gouden borduerwerk gezoomd. Daerna richtte hy een soort van opperbestuer in en deelde onder zyne makkers de overgeblevene vrouwen ten buit uit, eenige andere overlatende ten dienste van de overige boeven en ze, onder bedreiging van dood, verplichtende zich aen hunne wellustige driften over te leveren. Cornelitz nam den titel van kapitein-generael der bende aen en gebood zynen zes-endertig aenhangeren hem in deze hoedanigheid te erkennen.

Alsdan werd er besloten eenen ernstigen aenval op Weybbe Haye en zyne gezellen te wagen; deze onderneming mislukte echter, en na eenen hevigen kampstryd werd Cornelitz door den braven Haye gevangen met eenige zyner aenhangers.

Intusschen vertrok Pelsaert den 15 july van Batavia, met de yacht *Saerdam*, tamelyk met levensmiddelen, versch water en manschappen voorzien, om het verloren schip en zyne passagiers te gaen redden.

Slechts den 17 september landde hy aen het eiland en zag het ongelukkig schip *Batavia* ledig en geplunderd.

Weybbe Haye kwam hem op de kust toegeloopen en maekte hem met de zaek bekend, hem verhalende dat de snoodaerds honderd-en-vyftig persoonen hadden gedood.

Den zelfden avond werd Cornelitz aen Pelsaert overgeleverd en den 18 july trok deze met zyne mannen naer *Batavia's kerkhof* waer zich de overige moordenaers verschuilden. Hy randde ze moedig aen en maekte ze allen gevangen.

Hunne schrikkelyke misdaed werd haestig onderzocht; alle de beschuldigden werden plichtig aen de samenzweering erkend. Cornelitz werd verwezen om de twee handen te worden afgekapt en daerna aen eene galge te hangen. De andere schelmen werden ook tot de doodstraf veroordeeld, terwyl de brave Weybbe Haye en zyne kloekmoedige helpers eene ryke belooning kregen voor hun getrouw en onbevreesd gedrag.

Na alzoo de ongelukkige slachtoffers van Cornelitz baetzuchtigheid te hebben gewroken, scheepte Pelsaert al het overblyvende volk op de yacht, waermede hy uit Batavia was gevaren, en nam de terugreis naer het vaderland aen, waer hy den verdienden lof van de Oost-Indische kompagnie bekwam en rykelyk werd beloond.

Bon JULIUS DE ST.-GENOIS.
Gent, 15 *Juny* 1855.

Een nieuw gekleurd metael.
Nieuwe vorm der metalen Calcium, Lithium en Strontium

Nog geen jaer is het geleden dat men in verscheidene tydschriften het nieuws aenkondigde dat uit de potaerde een metael kon worden getrokken, hetwelk voor nyverheid en kunsten eene allerschoonste toekomst beloofde.

Dit metael was het *aluminium*, wit als zilver, tamelyk licht, gemakkelyk om bewerken, onverroestbaer, niet vergiftig en bovendien zeer goedkoop. Deze uitvinding schynt tot hier toe te slapen; maer zie hier wat nieuws:

Over eenigen tyd vond men in de dagbladen een artikel met den volgenden inhoud:

‘Het *strontium*, metael waervan de *strontiane* de roest of oxied is, heeft men voor de eerste mael onlangs gescheiden bekomen. Deze ontdekking heeft alras die van

het *aluminium* opgevolgd; tot hiertoe kan men niet zeggen of zy voor nyverheid en huishoudelyke gebruiken ook zulke belangryke gevolgen zal opleveren. Het nieuw metael bezit eene merkweerdige byzonderheid; het is rood, bykans zoo als koper. Men weet dat onder meer dan veertig gekende metalen, er slechts twee gekleurd zyn: het koper en het goud. Het strontium zal het derde zyn. Men had zich daeraen wel kunnen verwachten, in aenzien der wonderbare eigenschap van de strontianzouten die eene schoon purperkleurige tint aen de alkoolvlam geven.'

Zonder onze lezers het bovenstaende als waerheid voor te dragen, vonden wy ons nogthans verplicht hun daervan melding te geven en de noodige uitlegging en aenmerkingen er by te voegen.

De uittrekking van het *strontium* is, zegt men, een gevolg van die van het *aluminium.*

Het zal dus noodig zyn eerst het aluminium bekend te maken. Het verkreeg zynen naem van het woord *aluin*, van welk zout het een bestanddeel is.

Men had reeds sedert eenigen tyd het aluminium weten te bekomen, met het chloor-aluminium te ontleden, door aenraking van het potassium; men had het metael onder de gedaente van een grys poeijer verkregen, aen hetwelk de wryving den metaelglans wel kon geven; maer het poeijer, onsmeltbaer zynde, bleef onbewerkbaer.

De heer Deville had, zoo men zegt, het metael in dichtheid verkregen, het zy door eene tegenwerking van het *silicium*, het zy door galvanische macht. Waerschynlyk dus wordt het strontium op eene gelyke wyze bekomen. Zoo gemeen de aluminium inhoudende delfstof is, zoo zeldzaem is de andere. Deze werd eerst ontdekt op de kaep *Strontian*, in Schotland, waer het metael zyne benaming van verkreeg.

De strontianzouten en byzonder de stikstofzure strontiane worden gebruikt by het verveerdigen van het schoon rood bengaelsch vuer.

De nieuwe uitvinding is in tegenspraek met hetgeen de voornaemste scheikundigen ons geleerd hebben over de kleur van het strontium. Volgens Berzelius is ze wit, zoo als het barium. In alle geval zou het niet het derde, maer het vierde gekleurd metael zyn, want het goud is geel, het koper en het titanium zyn rood.

Korts daerna heeft de heer Bunsen, te Heidelberg, den merkweerdigen uitslag zyner opzoekingen over het calcium, het lithium en het strontium te kennen gegeven. Het uittrekkingsmiddel door hem gebruikt is de ontledingskracht van het galvanische pottenstelsel.

Het calcium, een metael waer de kalk de roest of oxied van is, is gryswit zoo als het platin of witgoud.

Het lithium is zilverwit, smelt op 180° graden en heeft eene zwaerte van 0,5936, die van het water 1,0000 zynde. Het zoude dus de minste zwaerte onder alle gekende vaste en vloeibare lichamen bezitten, want de zwaerte van den waterloozen alkool is nog 0,715; die van populierhout is wel maer 0,383, en die van den kurk slechts 0,240; maer men mag deze niet als vaste lichamen aenschouwen, aengezien hun welfsel door holtens is doorloopen.

Het strontium is goudgeel en heeft eene zwaerte van 2,542; het roest aenstonds by aenraking der lucht en krygt eene

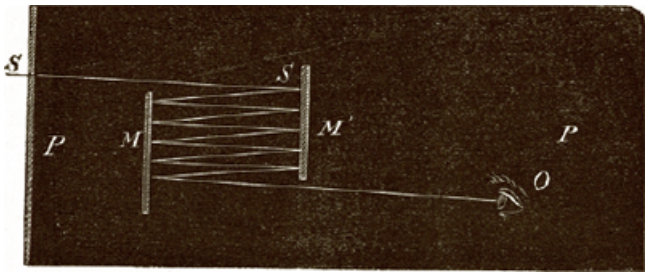

donkerroode kleur, zoo als het rood koper, hetwelk versch gekuischt zynde eene lichtrooze tint oplevert, maer allengskens roestende donkerrood wordt en eindelyk bruin. Hier uit volgt dat de eerst gemelde uitvinder de kleur van den roest voor die van het metael heeft aenzien. Ziehier nu de lyst der gekende metalen met hunne eigenaerdige kleuren:

1 Aluminium, zilverwit.
2 Antimoon, witblauw.
3 Barium, zilverwit.
4 Beryllium of Glucinium, grys poeijer.
5 Bismut, witgrys.
6 Cadmium, witgrys.
7 Calcium, witgrys.
8 Cerium, witgrys.
9 Chroom, grys.
10 Didym,?.(*)
11 Erbium,?.
12 Goud, roodgeel.
13 Ilmenium,?.
14 Iridium, witblauw.
15 Kobalt, witgrys.
16 Koper, roos.
17 Kwik, witblauw.
18 Lanthanium,?.
19 Lithium, zilverwit.
20 Lood, grysblauw.
21 Magnesium, zilverwit.
22 Mangan, witgrys.
23 Molybdein, witgrys.
24 Nikel, witblauw.
25 Niobium,?.
26 Osmium, grys.
27 Palladium, witblauw.

(*) ? Beteekent onbekend:

28 Pelopium,?,
29 Platin, witgrys.
30 Potassium, zilverwit.
31 Rhodium, witgrys.
32 Ruthenium, witblauw.
33 Sodium, zilverwit.
34 Strontium, geel.
35 Tantale,?.
36 Terbium,?.
37 Thorium,?.
38 Tin, witgrys.
39 Titanium, purperrood.
40 Uranium, witblauw.
41 Vanadium, wit.
42 Wolfranium, grys.
43 Yttrium,?.
44 Yzer, grysblauw.
45 Zilver, wit.
46 Zink, witblauw.
47 Ziriconium, grys poeijer.

De kleur der metalen, zoo wel als die van alle andere lichamen, wordt veroorzaekt door weêrkaetsing van het licht. Het licht der zon is wit, en is samengesteld uit alle de gekleurde lichten welke men in den regenboog opmerkt. Een wit lichaem kaetst die allen terug, een zwart geene enkele. Een rood lichaem kaetst het rood licht terug en laet het geel en het blauw door zyne oppervlakte doordringen. Men heeft er het schoonste bewys van in het bladgoud.

Een blaedje goud van de dunste soort, op de glazen van eenen bril geplakt, belet niet door den bril te zien of te lezen, doch alle voorwerpen toonen groen als door een groen glas. Het roodlicht en een gedeelte geel worden terug gekaetst en maken de gekende kleur van het goud uit; het overig geel licht met het blauw dringt er door en veroorzaekt de voormelde hoedanigheid.

De kleur van verscheidene metalen verschilt een weinig volgens de wyze op de welke deze stoffen worden uitgetrokken; het koper onder anderen, by galvanische werking verkregen, verandert met de koperzouten uit de welke het voortkomt en hangt tusschen het lichtroos en het steenrood. De metalen veranderen van kleur als de lichtstralen min of meer schuins op hen vallen of als men ze schuins beziet.

De verschillende tinten die metalen aen ons oog opleveren, zyn nochtans hunne eigenaerdige tinten niet.

Het zilver is schoon wit; nochtans eene straal licht verscheidene mael door twee zilveren oppervlakten heen en weêr gekaetst is niet wit meer, maer bekomt eenen rooden toon. Door dezelfde behandeling wordt het koper vurig donker rood, de klokspys rood, het zink donkerblauw, het stael violet, het goud sterk rood.

Men kan dit beproeven met in eene donkere plaets PP twee gepolyste platen MM' van het een of ander metael over elkander evenwydig te stellen; door eene opening S laet men eene lichtstraal SS' op de plaet M' vallen met eene schuinste van iets of wal onder de 90°. De straal SS' wordt vyf mael over en weder gezonden tusschen de spiegels MM', en de kleine tint welke by eene terugkaetsing voor ons onzichbaer was, tien mael versterkt zynde, wordt klaerblykend voor een oog op het punt O geplaetst.

C. OMMEGANCK.

De akkerbouw, eene vaes, door Th. van Lerius.

Onder de jongere

TEEKENING VAN TH. VAN LERIUS,

beeldhouwers die het meest voor de toekomst beloven, telt men den heer Theodoor Van Lerius, van Antwerpen. Tydens de tentoonstelling van de kunstvoorwerpen die in de laetste kampstryden onzer Koninklyke Akademie hebben medegedongen, bemerkte men van dezen kunstenaer het pleisteren model der bloemenvaes waervan wy hier de afbeelding mededeelen.

De heer Van Lerius heeft in zyne schepping den landbouw trachten af te schetsen. De kuip der vaes is door hem in een weelderig bosch van koornaren herschapen, waerop dry lieve kinderen met de zinnebeelden van den akkerbouw uitlossen.

Uit vroegere ontwerpen wisten wy reeds dat de heer Van Lerius op meer dan stoffelyke uitvoering aenspraek maekt; de gedachte is voor hem eene hoofdzaek, en waerlyk in zyn laetste voortbrengsel heeft hy eene schoone gedachte gelukkiglyk teruggegeven.

Wy koesteren de hoop dat onze kunstenaer deze sierlyke vaes ten uitvoer moge brengen, daer wy de overtuiging hebben dat dit werk den jeugdigen beeldhouwer tot eere zal strekken.

P. GÉNARD.

Een onverbeterlyke dronkaerd.

Velen uwer zullen zich voorzeker nog zeer goed den ouden Judocus Breidenbach herinneren, dien braven grysaerd met zyn eerbiedweerdig voorkomen, die elken morgend in zyn zwart gewaed en met den witten das om den hals, zyne wooning uitstapte en plaets nam nevens zynen ouden knecht, welke in de ouderwetsche groene *chees*, met hooge lichtgele wielen, waervoor een oud bruin, half blind merriepeerd was gespannen, en welke voor de deur op hem wachtte, om zyn gewoon bezoek te gaen afleggen, by de zieken die op zyn zakboekje stonden aengeteekend.

Ik moet het u niet vragen of gy hem hebt gekend; want hy was een recht *origineel*, die zich weinig aen de *étiquette* der wereld gelegen liet, en zoo byzonder praetziek, dat hy soms, wanneer het geviel dat hy een zyner kennis des namiddags tegen kwam, wanneer hy nooit *visites* met de *chees* maekte, maer altoos zyne zieken bezocht, met den dikken rieten wandelstok met gouden knop onder den linker arm en de zilveren snuifdoos in de rechter hand, hy met hem op den hoek eener straet eene geslagene uer kon staen praten, terwyl hy alle vyf minuten eenen snuif uit de zilveren doos nam; waerna hy nooit naliet, de gestorte snuifkorrels, met den rug der rechter hand, van den fynen batisten *jabot* te schudden, zonder dat hy er wel eens op na te denken scheen, dat hy den kostelyken tyd verpraette, middelerwyl tien of

twelf zieken op hem wachteden, om hem hunne polsen te laten voelen en een *recept* met een hoopvol woord van hem te ontvangen; want nooit gat hy het een zon der het ander. Wanneer hy zyne zieken geene hoop op herstelling kon geven, verkoos hy ook hen maer liefst niet op nuttelooze kosten te jagen. De tachtigjarige Judocus Breidenbach was in alles een recht geneesheer van den *ouden eed.* Wat hem echter den eerbied van allen in het gemeen en de zegeningen der geringe lieden in het byzonder deed verwerven, was, dat hy, ofschoon niet schatryk zynde, nimmer weigerde eenen lyder die hem roepen deed, te bezoeken, het zy arm of ryk, of hy op vergelding rekenen kon of verzekerd was zyne geneeskundige raedgevingen kosteloos te moeten voorschryven. Het was by hem meer te doen om zyne natuergenooten behulpzaem te zyn dan wel om geld te verdienen, en daerdoor stond hy ook in zeer hooge achting.

Ik moet u niet zeggen dat ik hem goed heb gekend; want daer alle inwooners van Antwerpen voor hem den hoed van het hoofd namen, om hem te groeten, wanneer zy hem ergens tegenkwamen, zou zulks wel overbodig zyn; maer toch verheugt het my nog, ofschoon de goede grysaerd reeds eenige jaren op het kerkhof *Stuivenberg* ligt begraven, telkens dat ik my herinner, hoe lief hy my had en hoe menig aengenaem uer wy samen hebben gesleten; want tydens een paer winters, begaf ik my elken avond ten zynen huize, om met hem *smousjas* te spelen, iets waer hy veel van hield, en daerna tot klokslag middernacht, over politiek of oudheidkunde, - twee zaken die zyn *stokpeerdje* waren - te kouten.

Op zekeren avond der maend february 1847, de wyzer der witte albasten *pendule*, die op den marmeren schoorsteen zyner met gouden leder behangene achterkamer prykte, wees negen uren vyf-en-veertig minuten, en de doktor wierp de kaerten ter zyde, vatte zyne lange doorgerookte hollandsche pyp, stopte ze zonder een woord te spreken met tabak, waerna hy haer in den mond stak en begon te rooken, te rooken, als of het by hem om prys ging; zoodanig dat op weinige oogenblikken de kamer gansch met rook was vervuld en wy elkander byna niet meer zagen.

Dit alles trof my zeer; want dit was iets buitengewoons, dat ik nog nooit by hem had opgemerkt. Nimmer legde hy de kaerten neder, vooraleer hy tien ure op de *pendule* had hooren slagen, en dan nog bleef hy niet sprakeloos, zoo als thans; maer zettede zich integendeel duchtig aen het praten. Ik wist dus ook niet goed wys te worden aen zyne zonderlinge handelwyze, en hoe of ik er op nadacht, om te weten wat hem letten mocht, toch kon ik er het recht woord niet van raden, en moest ten langen leste besluiten myne navorschingen te laten varen. Daer ik nu toch geerne zou hebben geweten, wat hem schortte, begon ik eenige malen droog weg te kuchen, om hem aldus op my opmerkzaem te maken. Maer, jawel; hy liet my kuchen, even als of hy er niets van hoorde en bleef zitten voort rooken. Nu, gy zult gemakkelyk beseffen dat hierdoor myne nieuwsgierigheid allengs meer en meer aengroeide, en dus ook zeer goed begrypen dat, daer ik met myn kuchen niets won en den toestand waerin ik my bevond, allengs hoe lastiger werd, ik my gedwongen zag het woord te vatten, om den doktor eene verklaring af te dwingen. Ik kuchte dan nog eens, waerna ik vroeg: - Let u iets, doktor? Zyt gy niet wel te pas?

- Neen, - antwoordde de grysaerd met een licht hoofdschudden en eenen droeven zweem rond de lippen, - neen er let my niets; hoegenaemd niets.

- Maer gy zyt toch niet gewoon vóor tien uren de kaerten neder te leggen, - hernam ik.

- Ja, ik weet het, ik weet het zeer goed, - zegde de brave man, altoos met den zelfden bitteren plooi rond den mond; - maer er let my toch niets; ik ben integendeel zeer wel te pas, en zoo myne nichten en neven er op rekenen, spoedig by oom

Judocus te komen *scharren*, dan zou het heel goed kunnen gebeuren dat zy zich in hunne berekening bedriegen.

- Nu, - hernam ik, - gy kunt zeggen wat gy wilt; maer ik, vergeef het my heer doktor, durf luid op verklaren, dat gy heden niet zyt zoo als gewoonlyk. *Primo:* gy legt uwe kaerten vyftien minuten vroeger weg dan op andere avonden; *secundo:* gy zit te rooken even als of het om prys ware en dan nog wel zonder een woord te spreken, en *tertio:* wanneer ik u uit *louter* belangstelling vraeg of u iets schort, antwoordt gy my zoo bitsig mogelyk dat uwe neven en nichten zich in hunne berekening kunnen bedriegen, zoo zy denken haest by oom Judocus te komen erven. Doktor, gy zyt ziek, *ik* zeg het u, gy moet u te bed leggen, want gy zyt erger ziek dan gy het wel denkt; uwe hersenen....

- De duivel hale u! - bromde de oude Breidenbach wrevelig en brak den steel zyner lange pyp, terwyl hy het hoofd tot my wendde, vatte daerop zyne zilveren snuifdoos van de tafel en na eenige korrels van het geestryke poeder te hebben opgesnoven, zegde hy bedaerder en met eenen langen zucht: - Jonge vriend, geloof my, er zyn oneindig veel menschen, die de weldaed niet verdienen, welke God hun deed van hen te laten geboren worden.

- Oef! - dacht ik, - wat heeft hy nu? hy is heden avond byzonder korzelig, - en luid op zegde ik - er zyn er, doktor, er zyn er, dit beken ik; maer veel, zie dat is wat anders.

- Ik weet dit beter, jonge vriend, - antwoordde hy langzaem.

- *Gy*, steekt eerst uwen neus in de wereld, terwyl *ik* toekomenden St.-Jansnacht tachtig jaer word.

- Ja; maer dit zegt niets, - waegde ik, - en....

- In myne hoedanigheid van geneesheer, heb ik er zoo nog al eenigen ontmoet, - onderbrak hy my; - zie, daer ginds, op het onderste schab myner *bibliotheek*, staen twee *folianten*, die door my, van het begin tot het einde, eigenhandig, zyn vol geschreven, met de meest treffende geschiedenissen, waervan ik zelf alle de persoonen zeer goed heb gekend, en die ook allen myn gezegde staven. En zie, nog dezen nacht, was ik ooggetuige van een tooneel zoo beklagensals strafweerdig. Ha! de menschen! de menschen!...

- En wat was dit voor een tooneel? - waegde ik hem te vragen.

- Ofschoon ik niet gewoon ben aen anderen mede te deelen wat ik zoo al in myne geneeskundige betrekking ontmoet, wil ik er nu toch wel in toestemmen, doch slechts voor ditmael, u dit schandelyk tooneel voor oogen te leggen. Luister en daerna zult gy oordeelen, of ik reden had of niet, te zeggen, dat er menschen bestaen, die het menschdom ten schande verstrekken.

Daer ik niets van de zaek die hy my verhalen zou, kende, wilde ik hem noch gelyk noch ongelyk geven en besloot daerom het stilzwygen te behouden.

De oude Breidenbach nam langzaem een snuifken uit de zilveren doos, schudde het poeder dat zyne vingeren ontglipt was met den rug der hand van den fynen batisten *jabot*, wreef zich eenige malen kuchend de handen, waerna hy begon.

(*Wordt voortgezet.*)

Kunst- en letternieuws.

Op 29 mei werd de heer N. De Keyser plechtiglyk als bestuerder der Koninklyke Akademie van Antwerpen ingehuldigd. Een prachtig banket werd hem door het professorael-korps en het bestuer der Akademie aengeboden, terwyl de leerlingen der Akademie hem een schitterend feest in den hof van het Musaeum hadden bereid. Van haren kant heeft de St.-Lukas Gilde hem in zyne woonst hare hulde gebracht. In een volgend nummer komen wy breedvoerig op dit feest terug.

- De mededingers in de staelgravuer, voor den prys van Rome, hebben hunne werkzaemheden begonnen. Er waren negen voorloopige mededingers De heer Nauwens, leerling der klas van staelgravuer by de Koninklyke Akademie van Antwerpen, heeft de eerste plaets bekomen.

- Dezer dagen zyn in de zalen van het Antwerpsch Musaeum de portretten van HH. KK. HH. den hertog van Braband en den graef van Vlaenderen, geschilderd door Bon Gustaf Wappers, ten toon gesteld. Alhoewel deze kunststukken, gelyk al de werken van den begaefden meester, door groote hoedanigheden uitschitteren, beklagen de vrienden der Vlaemsche School dat Wappers min of meer in deze tafereelen is afgeweken van overleveringen die hy zelf terug had ingevoerd. In een volgend nummer zullen wy de levensschets van den beroemden schilder mededeelen.

- Uit België hebben vele kunstenaren deel genomen aen de algemeene tentoonstelling van Parys; zy zyn er vertegenwoordigd door 272 werken, die zich aldus verdeelen: 224 schilderyen, 29 beeldhouwstukken, 17 gravuren en 2 bouwontwerpen. - Noord-Nederland heeft 131 werken ingezonden, waeronder 94 schilderyen en 26 gravuren.

- Men schryft uit Brussel: ‘Eene prachtige schildery van den heer Leys, verbeeldende *Grietje* uit *Faust*, is dezer dagen door Z.K.H. den hertog van Saksen-Coburg aengekocht.’

- De heer Belmont, consul-generael der Nederlanden, heeft in de tentoonstelling van Schoone Kunsten, *de Lezing*, van Alfred Stevens, aengekocht. *Het Uer des Tweegevechts*, van Willems, en de *Nieuwjaersmorgen*, van Leys, zyn aengekocht door eenen franschen liefhebber.

- Het bestuer van het *Willem's Fonds* te Gent, heeft eene prysvraeg uitgeschreven. Plaetsgebrek verplicht ons de afkondiging van het programma tot de volgende aflevering te verschuiven.

- Voor den pryskamp van den roman, uitgeschreven door den uitgever der *Gazette van Gent*, zyn tien mededingende stukken ingekomen. Het jury benoemd ter

beoordeeling dezer stukken is samengesteld uit de heeren F. Rens. J.r Blommaert, Pr. Van Duyse, Willem Rogghé en P. Geiregat, letterkundigen te Gent.

- Het jury voor den pryskamp van het drama, uitgeschreven door de maetschappy *Voor Tael en Kunst*, van Antwerpen, heeft over de ingezondene stukken uitspraek gedaen. Met eenparige stemmen hebben de rechters beslist, dat geen der ingezondene stukken beantwoordde aen den geest van het uitgeschreven drama en diensvolgens is de prys niet toegekend geworden. Nogthans stelt het jury voor eene aenmoediging van honderd franken toe te kennen, aen elk der twee best ingekomene stukken, zynde *de Vrouw van Egmont* en *de Blinde Heva.* Als schryvers hiervan hebben zich doen kennen de heer Eug. Zetternam voor het eerste en de heer A. Snieders Jr. voor het tweede.

- De reis die de maetschappy *St.-Coecilia*, van Mechelen, in Holland heeft ondernomen, met het doel concertos ten voordeele der noodlydenden door de overstroomingen te geven, is een ware zegeprael geweest.

By al de reizen door kunstgenootschappen ondernomen, hebben weinige dezer hunne poogingen met zulken byval bekroond gezien: op den dag der concertos, door de fanfaren der maetschappy onder het geleide van den heer Hartmann gegeven, volgden de avondfeesten die door de chooren werden opgeluisterd. Vyf-en-twintig leden der zangafdeeling der Groote-Harmonie van Brussel, hadden zich by hunne vrienden van Mechelen gevoegd, en de hollandsche dagbladen noemen met lof de heeren Deprez, Warnots, Deligne, Dumont en de Wolf, pianist, die zich byzonder hebben onderscheiden.

H.M. de koningin der Nederlanden en prinses Hendrik hebben de concertos van den Haag bygewoond en verscheidene malen hunne hooge voldoening te kennen gegeven.

- De heer Aug. Snieders J.r, vlaemsch letterkundige, is door den koning der Nederlanden, tot ridder der Eikenkroon benoemd.

- Het Vlaemsch, de ryke plooibare tael van de meerderheid der Belgen, wordt gedurig aen al meer in eere gebracht. Alzoo heeft doktor Snellaert, van Gent, het verslag over den vyfjaerlykschen pryskamp van vlaemsche letterkunde, in de laetste plechtige vergadering der Koninklyke Akademie, te Brussel, in onze moedertael voorgedragen. Eere zy dezen geleerden schryver voor zyne vaderlandslievende daed! Mogen voortaen onze taelgenooten, welke van officiële instellingen deel maken, hunne poogingen vereenigen, om jegens de vlaemsche tael de miskenning te doen ophouden, die reeds maer al te lang op haer heeft gedrukt.

Ook over eenige leden der Akademie van geneeskunde hebben wy lof te spreken. By hare laetste prysuitschryving had deze geleerde vergadering bepaeld, dat de mededingende verhandelingen in het Fransch of in het Latyn moesten opgesteld worden. De tael der Vlamingen was dus ook hier uitgesloten. Verscheidene vlaemsche maetschappyen en invloedhebbende vrienden onzer nationale weerdigheid hebben niet vergeefs op meer billykheid by eenige leden der Akademie van geneeskunde aengedrongen. In zitting van 26 mei jl. heeft professor Mareska, van Gent, ondersteund door doktor Broeckx van Antwerpen, onzen geachten medewerker, en professor Burggraeve van Gent, het voorstel gedaen, dat het Vlaemsch op gelyken voet met de twee voornoemde talen zou worden gesteld. Na eene tamelyk hevige woordenwisseling, heeft het gezond verstand gezegepraeld, en is het voorstel met schier algemeene stemmen aengenomen.

- Verschenen, te Antwerpen, by P.J. Van Dieren: *Het Bloemengraf*, door Aug. Snieders Jr., met teekening door Jos. Bellemans op hout gesneden door H. Brown.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Een arme op zyn sterfbed.

I.

Hy sterft.....

Het heel gezin zit rond den bedde;
En niets wordt in de strooijen hut gehoord
Dan soms een snik, half in de borst gesmoord,
Een bede, opdat de hemel hem nog redde...

En een voor een ziet hy de droeven aen.

Ach! arme vrouw en weerelooze kinderen,
Eer achter 't bosch de zon zal ondergaen,
Zal in de hut geen vader meer bestaen,
Om door zyn vlyt uwe armoê te verminderen. -

En 's veegen oog ontrolt een laetste traen.
.....
.....

't Omliggend veld is louter lust en leven:
Elke akker torscht een zegenryken oogst,
En menig lied, de dank van menig kroost,
Stygt op tot God uit bloemenvolle dreven.
De stedeling, die snakt naer buitenlucht,
Komt, opgeruimd, dees overvloed aenschouwen,
En, dolend van gehuchte tot gehucht,
Benydt het heil te midden dier landouwen. -
Doch, vreemdeling, ook deze schyn misleidt;
't Is als de hut met groen klimop omhangen:
Van buiten zyn het blyde vooglenzangen,
Terwyl 't gezin er binnen snikt en schreit...
Wreed, wreeder dan ter stede in de engste gangen,
Heerscht hier de Ellende in al hare aekligheid.
't Is hard, eilaes! nooit heil te mogen wanen
Waer de aenblik niets dan stof tot heil ontmoet;
Te weten dat naest weelde en overvloed
Ontbeering is, als naest een glimlach tranen...

Onschuldige armen, die op moeders schoot
't Gebrek naest u reeds hebt, gelyk de Dood
Ter zy' van een besmette,... Godes zegen
Dauwt niet voor u op de akkers van rondom;
Uw kindschheid lacht de lentepracht niet tegen,
Waer zelfs geen bloeme langs den boord der wegen
U honig aenbiedt als uw eigendom.
Licht moet uw moeder u nog spreken leeren
Als gy reeds lang kunt vreezen en ontbeeren...

En nauw zet gy alleen den voet ter straet,
Nauw waegt gy u in onbekende rangen,
Of treurig zucht gy om geheimen smaed,
En al uw heil is vruchteloos verlangen...
Dan voelt ge dat slechts moeder u bemint!
Toch moet gy reeds haer zoetste zorgen derven: -
Niet meer by haer is voedsel te verwerven,

En, nog een lam gedeerd door weêr en wind,
Zwoegt gy om brood by vreemden, droevig kind.
Des avonds slechts ziet ze u vermagerd weder,
En legt gy 't hoofd op hare kniën neder,
Nog moede en bleek als weêr de dag begint.
Vaek met een rouwvol hert ziet ge andre kinderen
Gelukkig in hunne ouderlyke woon,
Aen zorg en weelde en moeders lach gewoon,
Gerust dat niets hun spelen zal verhinderen; -
En weenend in de ziele gaet gy voort,
Bedekt met lompen, op eens meesters woord,
Gehoorzaem werken, zwygen, en benyden
Wat God aen velen, maer aen u niet gaf.
En zoo is 't u tot aen 't vroegtydig graf: -
Altyd miskend en steeds ootmoedig lyden...

Geen enkle dag is de uwe: t'elken morgen
Hebt gy nog voor uw middagbrood te zorgen;
En door éen gril des noodlots legt gy 't hoofd
Des avonds neêr, met hongrige ingewanden,
Bewusteloos of de arbeid uwer handen
By dageraed u enkel hulp belooft...

Gerechte God! algoede bron des levens,
Gy-zelf schept nooddruft, maer voldoening tevens;
Gy scheidt de hutten van paleizen niet!
En toch zoovelen sterven van ellende,
Terwyl zoo menig, die 't gebrek nooit kende,
Hun spys, - hun leven, - in riolen giet!

II.

Liefdadigheid, ô Mensch! is de opperwet des Heeren,
En eigenbaet is onze wet...
Om hooger op te gaen, om trotscher te regeren,
Wordt vaek een sterker voet op zwakker borst gezet;
En zonder rouw wascht men de handen als de kleêren
Van 't schuldloos bloed dat hen besmet.

De menschen zyn gebroeders... ô Gedenkt het, ryken!
Naekt komt elkeen op aerde en de aerd verslindt ons naekt.
Dat niet slechts wieg en graf ons allen doen gelyken;
Dat ook liefdadigheid ons ware broeders maekt!

U is het leven zoet, - ontkent niet dat Gods gaven
Het zalig maken, huichelt niet! -
Maer, ach! den armen, hoe zy zwoegen, hoe zy slaven,
Is 't welzyn nooit gewis, steeds zwart is hun verschiet...
De ellende is als een stempel op het hoofd van braven,
Die hun den weg tot heil verbiedt.

Wat is hun de eer, de macht, het lot der samenleving?
Wat 's hun de roem huns volks, de grootheid van hun land?
Voor hen geen lauwerkroon in de algemeene streving,
Geen Kunst die uit hun ziel de droeve waerheid bant!

Gelukkigen, voor u is 't vaderland heel de aerde,
Elk oord der wereld dat u lust;
Voor hen heeft slechts hun dorp eene onbetwiste waerde;
Ook, waerom zwerven gaen op onbekende kust?
Hun zy voor 't minst de hut waer moeder hen eens baerde,
En 't graf waer zy naest vader rust.

Zegt niet: ‘De ziel weent vaek waer 't wezen lacht; het herte
Bloedt onder ryk satyn als onder 't ruwste kleed.’ -
Hun teelt de bleeke ellende eene onverpoosde smerte,
En lacht hun hulpe toe, verdwenen is hun leed!

Ver van paleizen sticht men sombere gewelven,
Galeijen waer de misdaed boet.
Doch zyn ellende en smaed geen schande en ondeugd zelven?
Zyn ramp en kwaed geen kindren van het zelfde bloed?
Hoevelen hebben hier, die daer hun grafkuil delven,
Vergeefs gesmeekt by d'overvloed!

Wee! wee! u die beticht en straft! - 't Zyn steeds uw broederen!
De Alvader toch verheft ook de armsten in hun lot:
Hun ook schenkt Hy den geest, den adel der gemoederen! -
Eilaes! wordt niet die gunst, - 't begrip, - hun wreedste spot?

III.

‘God! zucht een ziel vol rouw en medelyden,
Kan dan geen heil den zwakke hier verblyden?
Dankt hy dus, na een leven vol verdriet,
Den Dood dien hy voor zyne sponde ziet?
Maer zoo Uw wil hem schiep voor ramp op aerde,
Wat hoopt hy na dit leven beter lot?’

- Verdwaelde ziele, twyfel niet aen God!
Hy blyft algoed, hoe 't menschdom diep ontaerde;
In eeuwigheid zit Hy ten rechtertroon,
Almachtig in Zyn wraek of in Zyn loon!

Zie in de hut den vader op den bedde:
Zyn arm gezin bukt 't hoofd neêr in getraen;
Vergeefs gehoopt, geen hulp die hem nog redde: -
De bleeke lyder heeft te veel doorstaen!
En toch vloekt hy de wereld niet by 't scheijen;
Toch ware 't leven hem nog lief en zoet;
Toch, als hy gade en kroost in stilt hoort schreijen,
Zegt hem zyn hert dat hy nog leven moet.
Ho! by de somberheid der wreedste ellenden,
Werpt God een lichtstrael in 't beangst gemoed: -
De liefde tintelt in 't verrukte bloed,
Hoe diep de smert den boezem mochte schenden!
En nu dat licht gaet zinken uit hun ziel,
Nu de enge band van lief en leed gaet breken,
Nu voelt de veege dat hy uit moet spreken
Wat heul, wat balsem op zyn wonden viel.

‘Ween, ô ween niet by myn laetste stonden,’
Zegt hy traeg, en neemt zyn gades hand;
‘Ook geluk heb ik op aerd gevonden,
Bloemen langs myn dorre baen geplant.
'k Voel het bloed reeds in myn aedren koelen;

Doe my nu niet meer te pynlyk voelen
Wat een lot er thans voor u begint;
Spreek ons kroost van eeuwiglyk verblyden,
Dan zal God hen troosten in hun lyden,
Zoo geen mensch als broeders hen bemint.
Vrouw, voor u, thans de eenige hulp dier weezen,
Zwoegde ik bly zoo lang ik kracht bezat.
Zonder u, wat kon my 't leven wezen,
Armen knaep dien elk verstooten had?...
'k Wrokte op 't menschdom vóor dat ik u kende;
Gy, gy kwaemt en deelde in myne ellende,
En uw liefde bleef myn innigst pand;
Trof het lot my nog met zware rampen,
't Was my licht het onheil te bekampen,
Daer myn zweet gewischt werd door uw hand.

Dank, myn God! dank voor uw zegeningen!
Arm en ryk beschynt uw lieve zon;
Ook een hut hoort uwe vooglen zingen,
En elkeen schept water uit de bron!
Grooten! u behoedt hy licht voor smerte;
Ons toch ook geeft hy een minnend herte;
Elken dag looft hem ons bede of lied.
Ho! niet gy die nimmer hulp moet smeeken,
Die nooit, knielend, de armen op moet steken, -
Neen, gy kent Gods reinsten zegen niet!

En gy ook, - gy ook moet sterven, ryken,
Broeders;... en de dood neemt alles af!
Wel mag op uw tombe marmer pryken,
Als een hoon aen òns vergeten graf;
Wel bewaert de balsem uw gebeente,
Doch uw kroost schrikt van het lykgesteente
Waer zyn weelde ook eens in zinken moet...
En versiert *myn* graf geen beeld van rouwe,
Levend zal er eene aenbeden vrouwe
Knielen met haer kroost, - myn eigen bloed!

Liefdryke engel! -
Maer eilaes! de doode
Zal geen hulp meer brengen in uw nood.
Droeve zwervers, beedlend om den broode,
Wat toch zult gy zoo men u verstoot?
God! het minste vogelyn heeft voeder...
Heer! bescherm, bescherm ook de arme moeder;
Zie meêdoogend neêr op ieder kind!
Oh! 't is yslyk met den dood te stryden
By de vrees: zy blyven om te lyden,
Zoo niet een als broeders hen bemint!...'

Hy zweeg, en op elks hoofd leî zyne hand haer zegen,
En toen, by de avondkoelte, in 't bosch de vooglen zwegen,
Zond de doodsklok in de verte
Hare droeve galmen om,
Wen uit menig rouwvol herte
Een gebed ten hemel klom!

J. DE GEYTER.

Antwerpen, *january* 1855.

Godshuis van St.-Heilwich, genaemd de Puttery, binnen Mechelen.

(Vervolg en slot. Zie blz. **73.)**

Nauwelyks gesticht, moest ongelukkiglyk dit godshuis het

gevolg der tydsomstandigheden onderstaen; deze waren: oorlog, pest en dure tyd. In 1572 en 1578 werd het gerantsoeneerd, vee en graen door de soldaten genomen. Van 1574 tot 1578 stierven er verscheidene kinderen van de besmettelyke ziekte; het volgende jaer was er een zoo groot gebrek aen eetwaren dat men genoodzaekt was het graen te doen komen van de abdyen van Villeers, Afflighem, enz.

Doch dit waren de slechte tyden voor dees gesticht: onder het toezicht van de voornaemste mannen der stad geplaetst, werd het alsdan rykelyk begiftigd, namelyk door Lieven Biesen (1576), Jeronimus Van der Stock (1578), beide provisoors van het Godshuis, Rombout De Bacquer, notaris te Antwerpen (1594). Marinus Baersdorp (1625), Corn. Louché (1656), Jacobus Roelants en zyne vrouw Lucia Cornelissen (1635), Gaspar Van Buscom (1670), Joanna Van Dyck (1579), verscheidene van het geslacht van Van den Nieuwenhuysen,

WAPEN DER FAMILIE VAN DEN NIEUWENHUYSEN.

Gysbrecht Hoybergen, heer van Meulenbergh en Laer, Katharina Van de Wiele, Felix Van Kiel, Philippa Douglas, gezegd Schott, Josephus Beeckman, heere van Schore, en nu onlangs door den heer Cornelis Suetens, enz. enz.(*).

Nu was de grootste stap gedaen; van alle kanten kwamen er aenvragen om op de Puttery aengenomen te worden. En inderdaed, de arme kinderen konden nergens beter zyn; wel gevoed en wel gekleed, werden zy er nog onderwezen en mochten er daerenboven tot den ouderdom van 18 jaren blyven. Alsdan kregen zy nog kleederen, gereedschap en geld, komende van het aendeel van hetgene zy tydens hun verblyf gewonnen hadden(**). Hun kleedsel bestond uit eene broek en slaeplyf

(*) Het getal der weldoenders beloopt heden 41.

(**) Ziehier wat wy desaengaende in de rekeningen van het godshuis aentreffen: Wat dat het cost aen het godshuys ideren afgaende jonghen ende wat hy hebben moet

5 ¾	of 6 ellen laeken a 3 gl. d'elle f.	18-0-0
5	ellen laeken saye a 12 st d'elle	3-0-0
1	elle trillis à 8 st d'elle	8-0
5	st. sye om te nuyen	5-0

van geel leder, en een wambuis (vest zonder mouwen) in rood leêr; dees kleedsel hebben zy gedragen tot het jaer 1797. Op heden zyn ze zondags deftig in het zwart gekleed; geen uitwendig teeken duidt aen dat ze aen een huis van weldadigheid toehooren, ten zy des werkendaegs, wanneer zy een getal op hunne muts hebben, om in geval er een van hen zich zoude misdragen, het zy op de straet of elders, men den plichtige zoude kunnen erkennen.

De bestuerraed bestond uit een lid van 's konings Grooten Raed, een van de magistraet, een van den bloede van de stichteresse en een van de familie De Hallut, indien deze zich voorstelde. Men noemde hen provisoors en hunne plaetsen waren eereplaetsen. De eerste bestuerraed was samengesteld uit de uitvoerders van het testament van Heilwich en den heer Lieven Biesen, raed des konings. Het recht van provisoors te kiezen hoorde alleenlyk toe aen den bestuerraed. Voorts had men eenen huisvader die de zorge had over het geheele onderhoud der kinderen, eenen priester, die zich met de onderwyzing ophield, eene toezienster of moeder en eene onderwyster voor de meisjes; deze laetsten bleven nochtans maer op de Puttery tot het jaer 1724, wanneer zy in andere scholen geplaetst werden.

Tot het bestuer der goederen en de ontvangst der inkomsten, was er een rentmeester die verplicht was van tyd tot tyd rekening te doen ten overstaen van eenen der communiemeesters der stad, twee heeren schepenen en eenen sekretaris, welke daertoe benoemd waren door de heeren wethouders en de heeren provisoors van het godshuis.

De eerste rekening werd den 25^{n} july 1571 overgeleverd, in de tegenwoordigheid van jonker Jan Schoofs, communiemeester. jonker Jeronimus Cats, schatbewaerder, en Franciscus Cats, zynen broeder, voorschepen. Alsdan werden ook voorgelezen en goedgekeurd de regelen welke onmiddelyk door de bovengenoemde heeren, alsook door Karel Staes, stadssekretaris, onderteekend werden(*). Zulks greep vervolgens van twee tot twee jaren plaets, en van tyd tot tyd werd men aenzocht de overlevering van de goederen dezes

5	ellen lynwaert à 10 st. d'e.	2-10-0
Voor de knoppen word betalt aen den jongen 15 st rest voor syne rekening		15-0
Voor het maeken van het cleedt		3-0-0
	Facit	27-18-0
	Voorders wordt ghegheven	
9 ellen lynwaert voor dry hemdens - crawatten } cost byde te samen		7-7-0
Een paer nieuw schoenen		1-10-0
Voor hoed en cousens betaelt den rentm.		3-10-0
	Facit in toto	40-5-0

(Getrokken uit het rekeningboek.)

(*) Zie *Provincie*, *stad ende district van Mechelen opgeheldert in haere kercken*, *kloosters*, *kapellen*, *godshuysen*, *enz.* blad. 273, 2^{e} D.

godshuizes te doen. Het gesticht verloor ongeveer in 't jaer 1755 een inkomen van 800 guldens, door dat de intrest der rente, welke het bezat, op de helft gebracht was. Het getal der kinderen verminderde dan ook naermate, want men vindt dat er dit jaer maer 34 ontvangen werden; later werd het wederom vermeerderd.

Den 4 juny 1770 vierde men de twee honderdjarige jubelfeest met groote pracht het godshuis was rykelyk versierd met triomfbogen; 's avonds had er eene schoone verlichting en een groot dansfeest plaets, waerop het muziek der artillerie speelde, en het moest een verrukkenden oogslag opleveren, die mengeling der roode en geele kleedy der knaepjes tusschen de rykopgetooide juffers te zien wriemelen.

Maer nu kwamen de akelige tyden der staetsomwentelingen van het einde der 18^{e} eeuw. Mechelen werd in july 1794 door de Franschen overmeesterd; deze stelden eene kommissie van vyf leden aen, om de gast- en godshuizen te besturen en besloten het St.-Heilwich voor eenigen tyd te vernietigen, tot dat de schulden zouden betaeld zyn, meest voortkomende zoo wel uit het achterblyven der betalingen van de renten op de stad als uit het afleggen, by hulp van papieren geld of assignaten, welke later geen weerde meer hadden, der renten welke dees godshuis bezat op staten en steden; dus werden, op 18 july 1798, de 21 knechtjens welke zich daer nog bevonden, naer huis gezonden of elders besteed, tot dat hunne jaren volbracht waren, niettegenstaende den tegenweêr van Josephus Bernardus Van den Nieuwenhuysen, den laetsten provisoor, welke alle zyne krachten inspande om het godshuis te behouden, maer door de macht overvallen, werd hy gedwongen het gesticht te verlaten in 1801.

Het scheen nochtans dat het gedacht der bestuerders was, zoo haest de schulden voldaen waren, hetwelk omtrent op vier jaren kon geschieden, het godshuis terug in te richten op dezelfde wyze als te voren; maer de ongelukkige oorlogstyd gaf daer weinige hoop voor, want een groot deel van de inkomsten der godshuizen werd verslonden door het oprichten van soldaten gasthuizen, tot dat de vrede gemaekt zynde, men ernstiglyk aen de herstelling begon te denken. Alsdan echter had het gebouw eene ander beschikking bekomen: men had daer van een werkhuis van weldadigheid gemaekt. In afwachting van een ander lokael, nam men dus het besluit van de kinderen, recht hebbende tot het onderhoud, eene zekere som 's jaers te geven om hiermede een ambacht te leeren. Maer dit kon nooit het gewenscht doelwit bereiken, noch aen de inzichten der weldoenders volkomen; want de ouders dezer kinderen, reeds arm zynde, maekten van dat geld een gansch ander gebruik. Daerover maekte de heer advokaet Frans, daertoe benoemd, een wydloopig verslag aen het bestuer der burgerlyke godshuizen, waerin hy klaerlyk de noodzakelykheid van het herstellen dezer stichting afschetst. Zyn voorstel werd met geestdrift aengenomen, en men besloot, in de vergadering van 5 october 1850, dat het voormalig godshuis van St.-Heilwich onder den zefden naem zou opgericht worden, in het lokael welk de weezenmeisjens onlangs verlaten hadden.

Thans is dees gesticht zeer deftig ingericht; men heeft er ruime en luchtige eet- en slaepzalen, uitgestrekte leer- en speelplaetsen, goede en zedelyke onderwyzing; men vindt er eene allergrootste schikkelykheid; met een woord, daer heerscht zoo eene vaderlyke zorg, dat de kinderen geene dankzeggingen genoeg kunnen betoonen voor hunne bestuerders, welke niets dan hun welzyn betrachten.

Den 4^{n} meert 1852 werden er 15 jongens geplaetst, van den ouderdom van 11 tot 15 jaren, welke aldaer zullen mogen verblyven tot dat zy 20 jaren bereikt hebben, en thans is men reeds tot het getal van 23 gekomen. Wy hopen dat het daerby niet zal blyven, en dat de heeren bestuerders, het doel van het gesticht ter herte nemende, dees getal zullen trachten te verdubbelen.

Van het hof van Egmont blyft er schier niets meer over dan de groote poort, uitgang nemende in het Putterystraetjen; den 18^{n} meert 1839 begon men het gedeelte der Puttery, als ook den vierkanten toren, af te breken, om doortocht te geven aen de nieuwe straet, leidende naer de statie van den yzeren weg. Deze straet behoudt den naem van Egmont-straet.

G.J.J. VAN MELCKEBEKE.

Een onverbeterlyke dronkaerd.

(Vervolg. Zie bl.* 78*.)

- Het was van nacht een buitengewoon slecht weder; de straten waren bedekt met een dik sneeuwtapyt, en toen ik kwaert voor middernacht, rillende van koude, van een kinderbed te huis kwam, dwarrelden de dikke witte vlokken nog altoos onophoudend dooreen, zoo dat ik het voorkomen had als of ik my op eenen bakkerszolder had in de blom laten wentelen: myn zwart kleed was zoo wit als myn witte das. Ik begaf my zonder verwylen naer myne kamer, kleedde my uit en legde my klappertandend tusschen de beddelakens, waer ik, het zy in 't voorby gaen gezegd, het veel beter vond dan buiten onder de open lucht. Nauwelyks lag ik echter eenige oogenblikken te bed, of ik hoorde aen de straetpoort bellen. Op dit oogenblik sloeg het middernacht op de oude hangende horlogie, die sedert meer dan vyftig jaer, op myne kamer, recht over myn ledekant, tegen den muer hangt. - Wat mag dat beteekenen? - dacht ik; - een kinderbed verwacht ik niet, en by myne wete was ook geen myner gewoone zieken zoo erg, dat ik op een nachtbezoek kon rekenen. - En ik kon my niet anders inbeelden, of er moest iemand een ongeval hebben gekregen. Eenige stonden later, en terwyl ik nog bezig was met my den geest te vermoeijen om te kunnen raden wie of het toch zyn mocht, die op zulk ontydig uer myne hulp kwam inroepen, werd de deur myner kamer geopend en myne goede oude doove dienstmeid trad binnen.

- Wat is er, Perpetua? - vroeg ik.
- Men komt u roepen, mynheer doktor, - antwoordde de brave dienstmeid.

- Wie, Perpetua? - hernam ik, en dit zoo luid mogelyk om my door haer te doen verstaen, terwyl ik my gereed maekte om uit het bed te springen.

Doch Perpetua had myne vraeg niet verstaen; want in plaets van daerop te antwoorden, hoorde ik haer onder het heengaen half binnen 's monds mompelen:

- Ik zal zeggen dat gy komt, mynheer doktor... Zoo laet in den nacht en met zulk slecht weder; het is...

En daerop sloot zy de deur dicht en ik hoorde haer strompelend den trap afdalen.

Op een-twee-dry was ik het bed uit en aengekleed. Ik wierp my mynen mantel over de schouders, om my tegen de koude en den sneeuw te beschutten, wapende my met mynen dikken rieten gaenstok, om in geval van kwade ontmoeting tegenstand te kunnen bieden, waerop ik de kamer verliet en insgelyks den trap afdaelde.

Toen ik beneden kwam, vond ik in den gang een knaepken van acht of negen jaer, dat nevens Perpetua op de bank zat.

- Wat is er, manneken? - vroeg ik het kind.

- Ik weet het niet, mynheer, - antwoordde het schreijend; - ik weet het niet.

- Hoe! - hernam ik, - ge weet niet waerom gy my komt roepen?

- Moeder zegt dat Sanneken van boven sterft, - sprak de kleine jongen snikkend.

- Laet ons dan maer spoedig gaen, - zegde ik tot den knaep, terwyl ik hem by de hand greep, en zonder er wel eens aen te denken hem te vragen waer hy woonde, opende ik de poort en verliet myne wooning.

Reeds hadden wy vyf of zes straten doorkruisd, wanneer het my eerst te binnen schoot, dat ik het kind had vergeten te vragen, waer het my geleidde. Toen deed ik zulks. De knaep trok de hand uit den broekzak en wees my in de verte.

- Ginder, mynheer, - zegde hy, - ginder, eenige huizen voorby den lanteern.

Wy bevonden ons in eene lange enge straet, meestendeels bewoond door lieden van de geringe burgerklas. Zonder een woord te spreken, stapte ik nadenkend verder. Toen wy den lanteern hadden bereikt, liep de knaep vooruit, plaetste zich met den rug tegen de deur eener wooning, waerop hy met den rechter voet en de beide ellebogen duchtig begon te kloppen. Zoodra ik het kind zag vooruit snellen, verdubbelde ik insgelyks myne stappen, en juist had ik het ingehaeld, toen eene vrouw langs binnen de deur opende. Nauwelyks had zy my bemerkt, of zy riep my schreijend toe:

- Spoedig, mynheer doktor, spoedig, als het u belieft?... Boven!... Op het derde verdiep... Franske, - zegde zy daerop, zich tot den kleinen knaep wendende, - Franske, licht mynheer doktor voor...

- Maer wat is er, vrouw? - vroeg ik, haer de lamp uit de handen nemende.

- Wat er is, mynheer? - herhaelde zy, altoos schreijend; wat er is?... Sanneken van boven,... het beste kind van de wereld,... het arm schaepken sterft... het is dood, mynheer... dood!...

Ik vroeg niets verder meer, maer klom zoo haest mogelyk den trap op, en toen ik het derde verdiep bereikte, vond ik er den kleinen knaep, die my was komen roepen, tegen de traprusting staen. Het kind opende my de deur, en het akeligste schouwspel dat men verdenken kan, vertoonde zich aen myne oogen.

Het zolderkamerken waerop ik my bevond, was byna ledig. De eenige meubelen die het bevatte, bestonden uit eene kleine ruwe tafel en twee stoelen met houten zittingen, terwyl een weinig verder eene kleine houten kast en eenig verbryzeld porcelyn-, aerden- en glaswerk tegen den grond lagen. Met het half lyf op de kast, lag een man van ongeveer de vyftig jaer uitgestrekt; zyne kleedy had iets slordigs en duidde aen dat hy tot de geringe burgerklas behoorde. Toen ik binnen trad, moest hy schrikkelyk lyden; want een akelig borstgeluid klonk my tegen.

Ik plaetste de lamp op de tafel, snelde tot hem en zag toen dat hem de oogen, ofschoon met roode adertjes doorzaeid, als verglaesd uit het hoofd puilden; daerby had hy eene wonde aen het hoofd, waeruit een dik gestold bloed op den grond sypelde. Ik bukte my om hem op te lichten; doch toen hoorde ik eensklaps eene stem die my toeriep:

- Laet hem liggen, mynheer! laet hem liggen stikken, de deugeniet!... de schelm!... Hier, mynheer doktor! kom hier!... aen dit meisje, aen dit arm goed lam, zal uwe hulp beter zyn besteed!... in Godsnaem, spoed u, doktor! spoed u!

Ik keerde my werktuigelyk om, en ontwaerde eenen ouden man met zilveren haer, van omtrent de zeventig jaer, die, met eenen roozenkrans in de hand, op de kniën naest eenen stroozak zat; nevens hem op den grond lag een eikenhouten gaenstok.

Ik liet werkelyk, niet recht wetende wat ik deed, den gewonde liggen en liep tot den stroozak. Ofschoon ik tydens myne lange loopbaen veel lyden heb beschouwd, vele dooden heb gezien, nimmer toch trof my het gezicht van een lyk zoozeer als dit hetgeen ik voor my zag liggen.

- Het was dan een lyk, doktor? - vroeg ik met eenige aendoening in de stem; want de oude Breidenbach had myne belangstelling opgewekt.

- Dit was de zelfde uitroep die den mond van den zeventiger ontviel, toen ik na het meisje te hebben beschouwd, verklaerde dat zy dood was. Maer laet my voortgaen, jonge vriend: toen ik het beddelaken dat het arm kind bedekte, ophief, werd ik door eene plotselinge siddering aengetast; het was als of het bloed een oogenblik ophield in myne aderen rond te stroomen; want het was een akelig schouwspel dat zich aen myne oogen vertoonde.

Op den stroozak lag een lief kind, een meisken van 16 of 17 jaer, gansch ineengekrompen; haer aengezicht was half in den hoofdpeluw verborgen en een gedeelte van de gesloten vuist, die zy met haren voorschoot had omwonden, stak haer in den mond, terwyl zy met de andere hand eene der borsten hield omvat, die blykbaer aenduidde dat het ongelukkige schaep eenen schrikkelyken doodstryd had geleden; want op verscheidene plaetsen waren de indrukkingen

harer nagelen zichtbaer. Toen ik haer omkeerde, bemerkte ik dat haer aengezicht eene paersche kleur had, en ofschoon er nog eene soort van stillen lach rond haren mond scheen te zweven, waren hare wezenstrekken toch akelig vertrokken. Haer lichaem was koud, en alles bewees my dat het kind reeds sedert eenige uren was gestorven. Ik spreidde op nieuw het beddelaken over het lyk en my tot den ouden biddenden man wendende, die nu niet meer geknield zat, maer zich eenige schreden verder op het zolderkamerken bevond, waer hy in eene gebogen houding, met de beide handen op eenen stok steunde, zegde ik:

- Myne hulp komt hier te laet...

- Het is dan een lyk, mynheer doktor! - gilde de ouderling, - arm Sanneken!...

- Kom, - sprak ik, op den man met het bebloed hoofd die op den grond lag, wyzende; - help my dien man daer op den stroozak dragen; myne hulp zal hem beter van pas komen.

De grysaerd schudde bedroefd met het hoofd, en eene schrede naderby komende, vroeg hy met eenigzins bevende stem:

- En waervan is het goede kind gestorven, mynheer doktor?

- Van honger! - luidde myn antwoord.

- Van honger! - herhaelde de goede grysaerd, terwyl hem niet alleen de tranen in de oogen stonden, maer hem daerby ook in de stem lagen; - van honger! - en de rechter hand, die den stok omvat hield, verheffende, wees hy daermede dreigend naer den man die op den grond lag uitgestrekt, en met eene donderende stem riep hy uit: - Van honger!... En gy wilt dat ik dien deugeniet zou ter hulp komen!... gy wilt... ha! liever dan hem eene behulpzame hand toe te reiken, zag ik hem stikken!... Neen, liever werd ik door al myne ledematen met lamheid geslagen, dan dat ik zulken aertsschelm zou aenraken!... en weenend herhaelde hy nog eens met stille nauw hoorbare stem. - Arm Sanneken! arm Sanneken!

Ik bevond my daer in eenen zeer bedenkelyken toestand; want ik gevoelde dat de man daer niet langer zonder hulp mocht blyven liggen, en alleen kon ik toch niets ter zyner redding aenwenden. Echter snelde ik tot by hem, en daer ik my bukte om te beproeven of het my niet mogelyk ware hem van den grond op te lichten, klonk my eene stem in de ooren, die my toeriep:

- Raek hem niet aen, mynheer doktor! Raek hem niet aen!... het is een dronkaerd!...

Ik keerde my om en bemerkte by de deur van het zolderkamerken de vrouw die my eenige oogenblikken geleden had binnen gelaten.

- Wie is die man? - vroeg ik haer.

- Een schobejak, mynheer! - bromde de zeventiger, met bitsige stem, - een onverbeterlyke dronkaerd, die in het snapshuis zat te slempen, terwyl zyn ongelukkig kind, hier, op dien ellendigen stroozak, van honger lag te sterven.

- Ha! dat is yselyk! - viel ik den ouden Breidenbach in de rede; - doktor, dat is yselyk!

- Eh wel? jonge vriend, - vroeg my nu de brave geneesheer, denkt gy niet met my dat vele lieden de weldaed van het leven onweerdig zyn?

- Ja, ja, doktor, ik voel my gedwongen uw gevoelen by te stemmen gy hebt gelyk, er zyn booze lieden; maer toch zyn er ook brave menschen, en het getal der laetsten is toch veel grooter dan dit der eersten.

- Ware het anders, dan mochten de weinige goede lieden zich wel van de samenleving afscheiden, - antwoordde de brave man, terwyl hy een snuifken nam, - en eene wildernis opzoeken, om er de aenraking der boozen te ontvluchten. Het gaet er, myn dunkens, al erg genoeg toe!

- Maer zeg my, doktor, wat is er van dien dronkaerd geworden?

- Ha! gy hebt gelyk: met behulp der vrouw, droeg ik hem op den stroozak: want de grysaerd weigerde volstrekt hem aen te raken. Hy was smoordronken, en zoo ik nog eenige oogenblikken langer hadde gewacht, hem de noodige hulp toe te dienen, zou voorzeker de groote hoeveelheid sterken drank dien hy had ingezwolgen, hem ter helle hebben doen varen. Doch dank aen myne tydige tusschenkomst, zal hy thans nog den tyd hebben zich van zyne afschuwelyke kwael te genezen.

- God geve het! - zuchtte ik half binnen 's monds.

Eenige oogenblikken bleven wy het stilzwygen behouden.

Waer de doktor aen dacht, weet ik niet; doch my zweefde die dronkaerd en het zoo ellendig van honger omgekomen meisken zoodanig voor den geest, dat ik my meer dan eens voelde aengedreven, den ouden Breidenbach naer haren naem en woonplaets te vragen. Daer ik echter zyne bescheidenheid kende, begreep ik alras dat zulks vergeefsche moeite zou zyn geweest, en onderdrukte daerom ook spoedig dit opkomende, verlangen, en bleef, even als hy, het stilzwygen behouden.

Die sprakeloosheid begon my nogthans spoedig te vervelen, en aldra besloot ik er een einde aen te stellen. Daerom waegde ik het mynen ouden vriend te vragen:

- En gy weet verders niets betrekkelyk dit voorval, doktor?

- Neen, niets, - antwoordde de goede grysaerd, droevig met het hoofd schuddende.

- Dit is spytig, - mordde ik halfluid; - want ik ben van gedacht dat het ongelukkig Sanneken een rampzalig leven moet hebben geleden, een leven van opoffering en ontbeering; denkt gy niet even als ik, doktor?

De oude Breidenbach bleef nogmaels eenige stonden in stilzwygen verzonken, en zyne gansche houding duidde genoegzaem aen dat hy op iets zat na te denken. Daer hy my nu niets verder meer omtrent dit noodlottig voorval mededeelde, en het reeds laet was geworden, dacht ik my gereed te maken om afscheid te nemen; doch toen zag ik dat hy op eens zyn zwart kleed begon los te knoppen, waerna hy uit den binnenzak eenige byeengenaeide papieren trok, waerop hy, zich tot my keerende, zegde:

- Zie, wel weet ik niets verder dan ik u reeds heb medegedeeld; maer hier heb ik toch iets dat my spoedig het gan-

sche leven van dien dronkaerd on zyn arm meisken zal doen kennen. Het is een boekje dat ik opengeslagen op de kleine tafel van het armzalig zolderkamerken vond liggen, toen ik den dronkaerd, met behulp van de vrouw des huizes, naer zynen stroozak droeg. Wat er op de twee opengeslagen bladzyden te lezen stond, toen ik het ontdekte, trof my zoodanig dat ik niet aerzelde het in den zak te steken. Te huis gekomen zynde, doorlas ik die weinige byeengenaeide bladeren, en zy gaven my de overtuiging dat het arm van honger gestorven kind lang en schrikkelyk moet hebben geleden. Sedert is dit meisken geen oogenblik uit myn geheugen geweest, en de zucht is by my ontstaen, te onderzoeken hoe die man er toe kwam, zoo laeg te dalen dat hy de moordenaer werd van zyn eigen kind,

- De moordenaer van zyn eigen kind, zegt gy? - viel ik den doktor in de rede; - Ik dacht dat...

Luister, - onderbrak my de grysaerd, - luister, ik zal u de twee opengeslagen bladzyden voorlezen en dan zult gy dit even als ik begrypen.

Daerop opende hy het boek en las:

‘Het is reeds kwaert na middernacht, en nog is vader niet te huis. Waer mag hy zoo lang blyven? Lucas Gysbrechts is hem dezen morgend komen roepen; hy is met hem uitgegaen en sedert nog niet wedergekeerd. God geve dat hy dezen nacht weêr niet dronken te huis kome! Doch ik vrees; want die Lucas Gysbrechts is een slechte kerel. Zonder hem, ik ben er zeker van, zou vader zoo dikwyls niet dronken zyn.’

‘Een kleed gemaekt voor jufvrouw Zoë Goossens en te huis gedragen, frs. 5.75 centiemen, - Ontvangen.’

‘Twee brooden gehaeld by den bakker Homans. -Betaeld.’

‘Gisteren avond legde ik my zoo vergenoegd te bed, omdat vader niet dronken te huis kwam; het was de eerste mael van de week, ofschoon het reeds vrydag was. Heden zie ik nogthans dat ik zulke reden niet had om vrolyk te zyn. Ik had in den namiddag twee kleederen van mevrouw Van Doren te huis gedragen, en na den bakker en den winkelier te hebben betaeld, het overschot van het ontvangen geld, in een koppeken, op het hoekkasken gelegd. Dezen morgend, wanneer ik ontwaekte, was vader reeds uit en het geld uit het koppeken verdwenen. Nu zal hy zeker niet terugkeeren vooraleer alles is verteerd.’

‘By Homans een brood gehaeld. - Niet betaeld.’

‘Nog een brood gehaeld by Homans. - Niet betaeld.’

De doktor hield op met lezen, vouwde het boek toe, waerna hy het in den zak stak. Daer hy myne belangstelling had gaende gemaekt, bad ik hem voort te lezen; doch met het hoofd schuddende, zegde hy, op eenigzins droevigen toon:

- Waertoe zou het noodig zyn? De overige bladzyden gelyken allen aen deze twee. Het arm Sanneken werkt en worstelt van den morgend tot den avond, en de vader steelt het geld dat zy met haren zuren arbeid heeft gewonnen. Op krediet haelt zy brood by den bakker, tot dat men het haer ten langen leste weigert; het overige kent gy.

- Gy hebt gelyk, doktor, - riep ik verontweerdigd uit; - die ongelukkige dronkaerd, die ellendige is de moordenaer van zyn eigen kind.

- Morgen reeds, - hernam de oude Breidenbach, na eenige stonden sprakeloos te hebben zitten dubben; - morgen reeds ga ik myn onderzoek beginnen; want ik wil de gansche geschiedenis van die twee persoonen kennen, en beloof u, zoo zy iets merkweerdigs bevat, u die te zullen mededeelen.

Daer het reeds laet was, en ik wel wist dat de oude heer my voor alsnu niets verder daeromtrent zou willen zeggen, verliet ik, na hem de hand te hebben gedrukt, zyne wooning, om my ten mynent ter rust te begeven.

(*Wordt voortgezet.*)

Kunst- en letternieuws.

Op 19 juny laestleden had te St.-Nikolaes de plechtige prysuitdeeling der Teekenakademie plaets. De heer L. Hoornaert sprak te dier gelegenheid eene merkweerdige redevoering uit, waerin hy in korte, maer krachtige woorden de geschiedenis onzer nationale kunstschool afschetstte. Wy zyn den spreker grooten lof verschuldigd. Zyn verslag, waerin de reinste vaderlandsliefde gepaerd met eene grondige kennis onzer geschiedenis doorstraelt, mag als een model in zyne soort aengezien worden.

- Onze gunstig gekende schilder B. Weizer, heeft zyne schildery de *H. Magdalena* voorstellende, op de tentoonstelling van Bergen verkocht.

- De Gentsche maetschappy van Schoone Kunsten, heeft voor 1855 eenen pryskamp voor de stael- en houtgravuer uitgeschreven.

Wy juichen de gedachten dezer prysvragen van ganscher herte toe, doch byzonder die welke voor doel heeft de houtgravuer te ondersteunen. Tot nu zyn er te weinige poogingen aengewend om de houtsneêplaet misschien de nuttigste van allen, ten onzen te doen herleven; de koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten van Gent geeft een voorbeeld dat wy hopen gevolgd te zien.

- Het bestuer van het *Willems' Fonds* heeft de volgende prysvraeg uitgeschreven: *Welke is de ware beteekenis*, *de ware strekking van het gene men overeengekomen is de Vlaemsche Beweging in België te noemen; en welke is de invloed dien deze beweging op de toekomst des Lands*, *onder het maetschappelyke en het nationale opzicht*, *moet hebben?*

De verhandelingen, die vóor 1 meert 1856 moeten ingezonden zyn, zullen onderworpen worden aen het oordeel van een jury, buiten het Bestuer te kiezen. De prys is eene som van twee honderd francs. Indien echter de beste der ingezondene verhandelingen niet kon bekroond worden, zoo behoudt het Bestuer zich voor, aen den schryver de aenmoediging toe te kennen welke het gevoegelyk zal oordeelen.

De bekroonde verhandeling zal op kosten van het *Willem's Fonds* op een groot getal exemplaren worden gedrukt. De schryver zal er vyftig exemplaren van bekomen.

- By koningklyk besluit van 2 july jl., is er ter gelegenheid van de 25 verjaring der September dagen, eenen pryskamp voor de vlaemsche letterkunde uitgeschreven; het onderwerp is: *De lotgevallen van België sedert het jaer* 1830; *weldaden der nationale onafhankelykheid;* de prys zal bestaen in eene gouden medalie van 600 franken of deze weerde in geld. De stukken moeten vóor 1 september aenstaende, aen den minister van binnenlandsche zaken ingezonden zyn.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Kunsttonnekens van Willem-Josef Wuyts, (1785.)

Alwie eenigzins met den

kuipersstiel bekend is, weet dat men zonder kloppen geen vat kan maken en dat men, om het te voltooijen, genoodzaekt is het dikwerf te keeren en te draeijen.

Tot hier toe heb ik in ons land nog geenen kuiper ontmoet die zulks niet bystemde, en ik ben overtuigd dat noch in Engeland, noch in Frankryk, noch in Duitschland een man van stiel het aengehaelde stelsel zou durven wederleggen. Hoe zal men dan verwonderd zyn, als men zal vernemen, dat ik in bezit ben van twee tongroepekens die, op het eerste zicht, niet met den hamer verveerdigd schynen, zoo tenger zyn ze! zoo behendig zyn hunne menigvuldige vaetjes, by middel van uitspringende duigen, tot eenen bloemtros samengewerkt!

Deze tongroepekens zyn éenig in hunnen aerd. Ik veroorloof my zulks te zeggen, vermits ik op myne reizen, zoo wel binnen als buiten 's lands, nooit hunne weêrga heb gevonden, in weêrwil myner nauwkeurige opzoekingen.

De verveerdiger was myn vader, en nooit heeft hy aen iemand medegedeeld hoe hy er in gelukt is ze te maken. Lange jaren heb ik gezocht zyn geheim te ontdekken; maer tot heden zyn al myne poogingen vruchteloos gebleven. Doch, daer alle werk 't welk een buitengewoon vernuft verraedt, tot het nageslacht verdient over te gaen, heb ik voorgenomen, eer ik de eeuwige rust inslape, van myne kunsttonnekens eene beschryving te geven en deze met eene teekening te doen vergezeld gaen, opdat de hedendaegsche kuipers in kunstmin zouden ontsteken!

Ik was zelfs voornemens bedoelde vaetgroepekens naer de tentoonstelling van Parys te zenden; maer de vrees, dat, by de verzending, eenige schade aen die teêre gewrochtjes mocht komen, heeft my van dit voornemen doen afzien.

Vader heeft my menigmael beloofd my te leeren hoe hy die werkjes uitgevoerd had; maer hy stelde de vervulling dier belofte altyd uit om mynen vindingsgeestaen te prikkelen. Telkens dat ik hem naer den sleutel vroeg, antwoordde hy: '*zoek wel, zoek wel,* ik *heb wel gevonden.*' - Eilaes! door dat toeven is hy met zyn geheim ten grave gedaeld; want in 1824 rukte hem een schielyke dood uit de wereld.

Van myne jongste jaren heb ik over het kunstwerk myns vaders met den grootsten lof hooren spreken door liefhebbers die het van alle gewesten kwamen bewonderen. Daervan wil ik iets aenhalen.

Vader was geboortig van Lier en woonde destyds in die stad. Een brouwer van Mechelen, het teêre vaetwerk daer gezien hebbende, was er zoodanig over verwonderd dat hy in zyne stad er aen ieder over sprak. In zyne gewoone herberg vertelde hy aen de vrienden, dat hy twee trossen tonnen gezien had, waervan de eene uit twee honderd negen-en-twintig verschillige vaten was samengesteld; dat er ongeveer zes duizend reepen om lagen, en dat hy te raden gaf hoe zwaer die tonnentros was.

De eene dacht duizend pond, de andere meer. Groot was elks verwondering, toen de verteller verklaerde dat de tros niet meer dan vyftien oncen woog, en daer mynheer de Brauwer (een brouwer die als dusdanig den kuipersstiel kon, vermits niemand

destyds in drank handel mocht dryven, ten zy hy dit ambacht verstond) het niet wilde gelooven, stelde hy voor: dat het gansche gezelschap eene reis naer Lier zou doen, om met eigen oogen die trossen lichte tonnekens te zien. - 'Indien wat men verhaelt, waer is, zegde hy, zal ik de reiskosten betalen; in het tegenovergestelde geval zal de verteller het voldoen.'

De wedding werd op dien voet aengenomen, en dien ten gevolge zag ik op zekeren middag een twintigtal reizigers in myns vaders huis treden, met verzoek de tonnekens te mogen zien.

Zoohaest mynheer de Brauwer de kunsttonnekens in het oog kreeg, werd hy door sprakelooze bewondering bevangen, en slechts eenigen tyd daerna riep hy met luider stemme:

- O wonder der wonderen! Dat is een kunststuk zonder weêrga! Ik heb in den stiel mynen meester gevonden! Ik heb myne wedding verloren!

Die mannen droegen de faem myns vaders naer Mechelen, en toen kort nadien ter dier stede eene tentoonstelling van kunstvoorwerpen geopend werd, verzocht men aen myn vader zyne tonnetjes er heen te zenden, hetgeen hy inwilligde; waervoor hy daer ook, door den opgang dien ze er maekten, veel genoegen inoogste.

Overigens was de behendigheid myns vaders in den kuipersstiel door ieder erkend. Het volgende zal dit bewyzen; hy was toen by den heer de Vos, voornaem wynkoopman te Antwerpen, gaen woonen, en zyne kunde had zich ras verspreid. In Holland bestond toen ook een vermaerd kuiper, byzonder beroemd om in zeer korten tyd een vat te kunnen voltooijen. Eenigen beweerden dat de Hollander vernuftiger en behendiger dan de Vlaming was, anderen hielden het tegenovergestelde vol. Uit dit geschil ontstond eene wedding. Men wilde weten wie van beide het spoedigste een biervat zou kuipen, en opdat elk die het verlangde, van den wedstryd getuige zou kunnen zyn, verkoos men de Brouwersstraet te Antwerpen voor kampplaets. Myn vader maekte de ton in min dan twee uren, - spoedig genoeg om de duigen niet te laten verkoelen; want na den arbeid, legde men een pond boter op den buik der ton, welke boter van de hitte smolt. - De Hollander had veertig minuten meer noodig. - Nogthans liet myn vader hem volle recht wedervaren, want hy bekende dat het de behendigste kuiper was dien hy ooit had ontmoet. Echter kon hy, in weêrwil zyner kennis, niet begrypen hoe myn vader zyne tontrosjes had aeneen geslagen, en als zulk kundig kuiper dat niet kon, moet ik my niet schamen te bekennen, dat ik er ook nooit ben kunnen uit wys worden, ofschoon ik den kuipersstiel in den grond geleerd heb, vermits ik van jongs af bestemd was mynen vader in den wynhandel op te volgen.

De persoonen, aen het ambacht vreemd, zullen misschien by den eersten oogslag vaders kunstonnetjes vergelyken aen degene die te Spa op de bank worden gedraeid, en welke men voor speelgoed verkoopt. Zy bedriegen zich. Myne vaetjes zyn allen uit duigen en reepen gekuipt, gelyk het onwederlegbaer blykt uit het verschillend hout van elke duig.

Even groot is de dwaling dergenen die zouden beweeren dat bedoelde vaetjes, hoe kunstig ook verveerdigd, slechts het werk van geduld zyn. Er was nog meer vernuft dan geduld toe noodig, en om dat te bewyzen, zal ik in eenige uitweidingen over het kuipen treden.

De duigen, die de wanden der ton moeten uitmaken, worden met den draed uit verschillig hout

DUIG

BORGIE

gekloven, by middel van eene spiebyl of een kliefmes. Zy krygen alsdan door borgie en snymes den vorm,

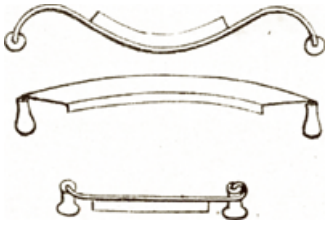

SNYMES

door den aerd van het vat vereischt, en ten leste worden zy op eene voegbank gevoegd. Wanneer zy aldus bereid en van lengte gezaegd zyn, worden zy op

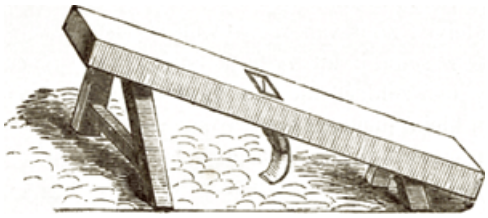

VOEGBANK

eenen gelyken grond in eenen beslagband recht gezet;

dan worden er verscheidene beslagbanden van verschillende grootte rond geslagen, en het vat aldus ineen staende, ontsteekt men in de binnenruimte een houtvuer, opdat de duigen gansch zouden doorwarmen en met gemak buigen.

Het is noodzakelyk de beslagbanden met spoed te leggen, vermits de duigen, als ze verkoelen, licht springen. Den bovenkant van het vat beslagen zynde,

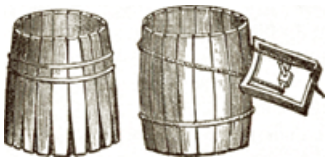

worden de duigen aen den onderkant, by middel eener koord met eene windas, byeen gewonden; alsdan keert

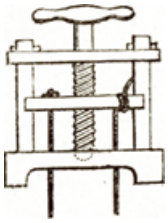

WINDAS

men het om en men legt aen den kant die nu bovenkant geworden is, de overige beslagbanden.

De duigen ingeband zynde, moeten de kiemen met de dissel afgerond, en de binnenvlakte der duigen

DISSEL

onder de kiemen uitgeblaeid worden, om den gergel, waer de bodem in rusten moet, te kunnen groeven. Men maekt den gergel met eene kroos, een tuig dat op

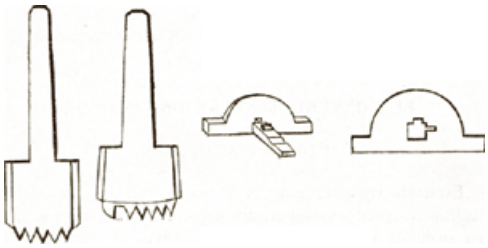

KROOS

kiemen van gelyke hoogte rusten moet, wil men er mede kunnen werken, en dat diensvolgens niet kan gebezigd worden als eene der duigen boven de andere uitschiet. Nadat de gergel gemaekt is, neemt men met eenen passer de maet van den bodem, en wanneer deze afgerond is, lost men den bovensten beslagband om den bodem te plaetsen; waerna men den beslagband weder aenslaet, opdat de gergel den bodemrand nauw omvatte. - Nu worden twee of dry buikbanden gelost, den buik van het vat met het snymes gelyk geschaefd, en dan de reepen gelegd. En als zulks gedaen is aen dat gedeelte van het vat welk boven is, draeit men het om, en doet dezelfde bewerking langs de andere zyde. - Het bomgat wordt in eene van de dikste maer slechtste duigen der ton geboord.

Om nu te oordeelen of een vat goed gekuipt is, zie men vooreerst of al de kiemen der duigen boven en onder even dik zyn; of het schoon rond en zuiver gesneden is; of de haken der reepen overhand en evenmatig liggen, en of er geen hout tusschen de reepen te zien is. Verder neme men in aendacht of de boven- en onderkiemreepen zwaerder dan de andere zyn.

Eene bierton, boterstand en andere, welke doorgaens

langen tyd gebruikt worden, dienen buitenvoegen te hebben; dat is te zeggen dat er tusschen iedere duig van buiten een klein streepje moet te zien zyn. Aen de vaten, die, zoo als de wynstukken, slechts korten tyd moeten dienen, is dat niet noodig.

De reepen eener bierton verslyten op korten tyd en moeten dikwerf door andere vervangen worden; welnu, indien die ton geene buitenvoegen heeft, dan zullen, door het spannen der nieuwe reepen, de duigen van binnen opentrekken, waerdoor het vocht naer buiten zal dringen en spoedig doorlekken; als er buitenvoegen zyn, geraken die slechts door het hernieuwen der reepen allengskens toe, en het vat wordt als het ware hoe langer hoe dichter.

(Wordt voortgezet.)

Een onverbeterlyke dronkaerd.
(Vervolg en slot. Zie bl. 85.*)*

Even als vroeger, ging ik des anderendaegs, alsook de daerop volgende avonden, by mynen ouden vriend kouten en *smousjas* spelen; doch nimmer ontviel hem een woord omtrent de levensgeschiedenis van den dronkaerd; zoo verliepen er zes volle weken. Toen begon echter het stilzwygen des doktors my te vervelen; want zyn verhael had te zeer myne nieuwsgierigheid opgewekt, en het weinige dat ik van de geschiedenis des dronkaerds kende, deed my vurig haken om het overige te vernemen. Daerom ook vroeg ik hem, op eenen avond dat wy de kaerten hadden ter zyde gelegd:

- Eh wel! doktor, gy hebt my nog niets verteld, rakende den vader van het arm Sanneken?

De geneesheer nam een snuif uit zyne zilveren tabaksdoos, schudde, zoo als hy het in dergelyke oogenblikken gewoon was, de gestorte snuifkorrels van zynen fynen batisten *jabot*, kuchte eenige malen, waerna hy my antwoordde:

- Ach! wat zal ik u zeggen, jonge vriend? Gy kent reeds de geschiedenis van den dronkaerd. Hy was eens een goede schoenmakersbaes, die vele en deftige klanten had, welke hem eenen schoonen stuiver lieten verdienen. Hy was en bleef een braef man, zoo lang zyne vrouw leefde; doch toen deze na eene lange kwynziekte overleed, hem een klein meisken van zes jaer nalatende, veranderde hy weldra van levenswyze. Dan begon hy de herbergen te bezoeken, waer hy kennis maekte met lieden van besprekelyk gedrag, die hem van het een bierhuis naer het ander lokten. Allengs werd hy aen den drank verslaefd, zoodanig dat het bier hem ten langen leste niet meer smaekte en hy van den morgend tot den avond jenever binnenslurpte. De ongelukkige werd een volkomen dronkaerd, die zyne zaken verwaerloosde en daerdoor zyne klanten, den eenen vóor en den anderen na, verloor. Dan ook werd het een stuk meubel vóor en het ander na verkocht, tot dat hy eindelyk, niets van weerde meer bezittende, door het gerecht voor schuld uit zyne wooning werd gezet. Toen huerde hy het zolderkamerken op het derde verdiep, waer hy met zyn klein meisken ging woonen. Ofschoon Sanneken slechts den ouderdom van elf jaer had bereikt, was zy echter reeds zeer ervaren in het huishouden en in den naed; het was een recht klein huismoederken. Ook begon zy van dien tyd af, dank zy eenige goede medelydende zielen die haer werk verschaften, van den morgend tot den avond, ja soms gansche nachten erby, te arbeiden en te slaven, om voor hen beiden den kost te winnen. Met haren vader was het echter gansch anders gelegen; deze had den arbeid ontleerd en bleef, het slempen gewoon, de snapshuizen bezoeken. Terwyl het ongelukkig kind slaefde en wroette, terwyl het zich met een benauwd

hert de oogen blind zag op haren naed, dronk hy, die haer op het pad der deugd had moeten voorgaen, zich vol en zat. En nog was dit niet genoeg; want wanneer hy des avonds en somtyds ook wel des morgends vroeg te huis kwam, bekeef hy haer nog om hare luiheid, daer zy volgens zyn zeggen niet genoeg verdiende, of omdat hy het eten niet goed naer zynen smaek vond; zelfs gebeurde het meer dan eens dat hy het klein lam sloeg en deerlyk mishandelde, waerna hy haer het weinig geld, dat zy met haren zuren arbeid had verdiend en terzyde gelegd, om den bakker, den winkelier of de kamerhuer te betalen, ontstal en weêr het huis verliet om het geld in slemperyen te verbrassen. Het goede kind verdroeg dit alles zonder morren; maer toch kunt gy gemakkelyk beseffen hoe menigen traen zy in stilte om het slecht gedrag haers vaders moet hebben geweend, tydens de lange nachten dat zy moedermensch alleen, op haer naekt zolderkamerken, zat te werken. Hare dood kent gy; alleenlyk zal ik er byvoegen, dat de dronkaerd in geene dry dagen was te huis geweest en hy het geld, dat hy zyne dochter had ontstolen, in de snapshuizen met eenige woeste gezellen, zoo als hy, zat te verteeren, terwyl het arm kind van honger lag te sterven.

Wanneer de oude Breidenbach ophield met spreken, zat ik tegenover hem, met het hoofd op de borst geheld, gansch in gedachten verzonken: ik was tot dan toe onwetend geweest dat er menschen bestonden die tot zulke afschuwelyke, tot zulke doemnisweerdige daden in staet waren. Na eenige oogenblikken te hebben nagedacht, verhief ik echter het hoofd en vroeg:

- En thans, doktor, zeg my, wat is er van den dronkaerd geworden?

- Thans is hy genezen en kan nog eens, zoo hy wil, een eerlyk man worden. Hy zal het beproeven, want reeds gevoelt hy spyt over zyn vroeger leven. De wroeging knaegt thans aen zyn geweten, en gansche dagen zit hy, met het hoofd in de handen, zich-zelf te verwyten dat hy de moordenaer is van zyn kind. Ik heb hem echter het middel willen ter hand stellen om een eerlyk man te worden. Ik heb hem in eenen schoenmakerswinkel gezet, hem leder en de noodige werktuigen aengekocht en daerenboven eenige goede klanten be-

zorgd, zoo dat hy nog eens kan beproeven het pad der deugd te bewandelen.

- En verwacht gy van uwe poogingen eenen goeden uitslag, doktor? vroeg ik.

- Ik hoop het, - antwoordde de brave geneesheer; - ik hoop het; doch, ofschoon het de wensch myns herten zy, begrypt gy dat het my onmogelyk is zulks te voorzeggen.

Dien avond spraken wy niet verder over den dronkaerd.

Er waren sedert meer dan twee jaren verloopen, en sinds lang dacht ik niet meer aen het ongelukkig einde van het arm Sanneken. Op eenen namiddag der maend mei 1849, stond ik op den hoek eener kruisstraet, met mynen goeden vriend, den ouden geneesheer, te praten. Hy vertelde my eene ontdekking van het hoogste nut voor de geschiedenis der boekdrukkunst, die hy onlangs had gedaen; volgens zyn zeggen, had hy de minst onwederleggelyke bewysstukken in handen, dat Laurens Jans zoon Coster, en niemand anders, de uitvinder dier kunst was. Op eens werden wy in ons gesprek onderbroken door het luide geroep van *Vivat Willem! Vivat Willem! Weg met de volksverdrukkers!* en byna gelyktydig vertoonde er zich eene bittere plooi rond den mond van Judocus Breidenbach, terwyl hy zyn hoog effen voorhoofd in diepe rimpelen samentrok. Ik verhief het hoofd, om te zien wie die oproerige kreten uitgalmde, en spoedig ontwaerde ik een dronken man, die op eenige stappen afstands, te midden der straet, op ons kwam aenwaggelen.

- Laet ons verder gaen, - sprak de geneesheer; - ik kan dien ongelukkige niet goed lyden: telkens als ik hem zie, voel ik my het bloed van verontweerdiging sneller door de aderen vlieten. Wy kunnen zoo goed al wandelende praten, als al staende hier op den hoek dezer straet, en zullen ons daerenboven minder voor de rytuigen hebben te myden.

- Zie, het is *zatte Dries!* Kent gy dien man, doktor? - vroeg ik, daer ik bemerkte wat onaengenaem uitwerksel het gezicht des dronkaerds op hem had gemaekt.

- Het is de vader van het van honger gestorven Sanneken, - antwoordde my Judocus Breidenbach onder het voortwandelen; - telkens ik hem ergens ontmoet, is myn dag bedorven. Zie, - ging hy voort, - het zou my niet spyten, myne ontdekking niet te hebben gedaen, zoo ik hem dan ook maer niet had gezien, den ongelukkige!...

- Al wat gy dan voor hem hebt gedaen, is verloren moeite geweest, doktor? - onderbrak ik hem.

- Gy zegt het maer al te wel, jonge vriend.

- En de wroeging over den dood van zyn kind, heeft hy die ontloopen?

- Ha! zie, dat is wat anders. De dronkaerd heeft, toen ik er hem had toe in staet gesteld, zich terug aen den arbeid willen begeven. Maer het scheen dat hy dit niet meer kon: want telkens als hy arbeiden wilde, vielen hem de gereedschappen uit de handen. Zonder dat hy het wist, helde hem het hoofd voorover op de borst, en de gedachte aen het rampzalig einde van zyn kind zweefde hem immer vóor den geest. Zoo zat hy dikwyls uren achtervolgens, met het hoofd in de handen, van tyd tot tyd binnen 's monds morrende: - Ik ben de schuld van Sannekens dood! ik ben de moordenaer van myn eigen kind!... Hy heeft geworsteld, lang geworsteld om de wroeging in zyn hert te smooren; maer wat hy ook deed, het was hem onmogelyk er in te gelukken. Dan begon hy op nieuw te drinken, om in den drank de vergetelheid van het schrikbeeld, dat hem overal vervolgde, te ontvluchten.

- En is hy er eindelyk in gelukt? - vroeg ik; - heeft hy de wroeging in den drank kunnen smooren?

- De knaging des gewetens kan men nooit ontloopen, - zegde doktor Breidenbach, op langzamen, plechtigen toon. - Zoodra die ongelukkige uit zyne dronkenschap ontwaekt, ziet hy het beeld zyns kinds vóor zich verschynen, en snikkend ontvallen

hem dan de woorden: - Ik ben de moordenaer van Sanneken, van myn eigen kind! - en korts daerop wordt hy door eene soort van razende zinneloosheid aengevallen, trekt zich de voor den tyd vergrysde haren uit het hoofd, slaet zich de handen vóor de oogen, valt knielend op den grond, waerna hy de handen saêmgevouwen boven het hoofd verheft en op smeekenden, hertscheurenden toon uitroept: - Ho! ik smeek het u op de kniën! Sanneken, Sanneken, ik bid u, ga heen! ga in Gods naem heen! - Daer zyne smeekingen, zyne tranen echter vruchteloos zyn, springt hy dan telkens recht met verwilderde oogen en het schuim om den mond, terwyl hy zich de gebalde vuisten krampachtig tegen het voorhoofd wringt, waerna hy, ten einde raed, het eerste snapshuis het beste, dat hy op zynen weg ontmoet, binnen loopt, om er in den brandewyn den laetsten hem overblyvenden geestessprankel te verdrinken.

- Yselyk, doktor, dat is yselyk! - zegde ik diep bewogen; - zulk lot overtreft, myns dunkens, verreweg dit van *Tantalus* uit de grieksche fabelleer.

- Ja, - antwoordde Breidenbach; - hy is een levend voorbeeld voor velen; zoo zy er nu maer de noodige les uit wisten te trekken. Zyn lot bewyst: ten eerste, dat het eenen dronkaerd moeijelyk is zich van zynen der menschheid ontteerenden drift te beteren, en ten tweede, dat het onmogelyk is, wat men daertoe ook beproeve, de wroeging te ontloopen!...

Na eene poos te hebben gewacht, voegde de doktor er by:

- En God weet wat er nog volgen zal! Zyn einde, ik ben er zeker van, zal rampzalig zyn!

- Gave de hemel, - merkte ik met stille stem aen, - dat de dood hem spoedig kwame bezoeken! Het graf alleen kan zyne folteringen verzachten.

De brave oude geneesheer heeft het einde van den dronkaerd niet gekend; want hy-zelf wisselde korten tyd daerna het aerdsche met het eeuwige.

De dronkaerd bleef altoos, van den morgend tot den avond, waggelend de straten doorloopen. Byna altoos was hy gevolgd door eenen hoop kinderen die hem uitjouwden, en daer zulks hem lastig maekte, dreef hy de kinderen met dreigende gebaren van zich af en liep hen achterna, luidkeels schreeu-

wende: *Vivat Willem! Weg met de volksverdrukkers!* Het verstand ontging hem allengs en sedert eenigen tyd was hy meermalen door de vallende ziekte aengetast geworden. Ook leefde hy sinds lang op de openbare weldadigheid, en niet zoodra had hy eenige centen in zyn bezit, of hy liep er mede naer het snapshuis, om ze te verdrinken. Eten deed hy weinig en zyne kleederen waren ellendige lompen. Wanneer het weder goed was, bracht hy den nacht door op eene der banken van het Groen Kerkhof, de Werf of de Buitenwandeling, en wanneer het regende, vond men hem liggen onder het een of ander afdak, aen het groote dok of buiten de Lillopoort, dienende om noordsche planken of balken onder te bergen; des winters zocht hy eene schuilplaets tegen de koude in de ledige *waggons*, waervan men er in de nabyheid van den yzeren weg en de dokken altoos eenigen aentreft.

Omtrent het einde der maend december 1853, keerde ik op eenen avond, in het gezelschap van eenen myner vrienden, huiswaerts; want ofschoon het bytend vroos en de straten met een dik sneeuwtapyt waren overdekt, toch hadden wy ons de gewoone polderwandeling niet kunnen ontzeggen. Het was omtrent het kwaert na tienen toen wy de Lillopoort binnenstapten. Al pratende bereikten wy de Kraeiwyk, waer wy eensklaps, op eenige schreden afstands van ons, een man bemerkten die met uitgestoken hand om eene aelmoes smeekte. Wy staken den bedelaer elk eenige geldstukken toe; doch niet zoohaest had ik hem myne kleine aelmoes toegereikt, of wel bekloeg ik my zulks, want in hem herkende ik *zatte Dries.* Ik keerde my werktuigelyk om en bleef, ofschoon niet recht wetende waerom, den ongelukkige achterna staren. Hy kon zich moeijelyk op de beenen recht houden en hield zich met de beide handen aen de naestgelegene huizen vast, daer hy zich van ons verwyderde. Weldra zag ik hem binnen eene wooning verdwynen. Wy gingen op onze stappen terug, om te zien wat soort van huis het was, dat hy was binnen getreden. De rampzalige had nog niet genoeg gedronken; weêr was hy eene kroeg binnengewaggeld en buiten, vóor de deur, hoorden wy hem stotterend roepen: *Vivat Willem! Weg met de volksverdrukkers!*

Wy verwyderden ons spoedig; doch onder het verder stappen, schoten my eensklaps de woorden myner goede oude kennis, doktor Judocus Breidenbach, te binnen, en half luid morde ik: - Het einde van dien ellendeling zal rampzalig zyn!

In het huiswaerts keeren vertelde ik mynen vriend de geschiedenis van het arm van honger gestorven Sanneken.

Des anderendaegs 's avonds, las ik in het *Journal d'Anvers*, onder de rubriek *Stadsnieuws*, het volgende.

‘Gisteren omtrent middernacht, verlieten eenige persoonen de herberg *de Groote Gulden Poort*, op de Veemerkt, waer zy den avond hadden doorgebracht. Toen zy de Keistraet bereikten, vonden zy er op het voetpad, tegen den blinden muer, een man in den sneeuw liggen slapen. Zy dachten het noodig hem te ontwaken, uit vrees dat men anders wellicht den volgenden morgend, uit hoofde der nypende koude, aldaer een lyk zou hebben kunnen vinden. Zy haestten zich dan ook hun voornemen ten uitvoer te brengen; doch niet zoodra hadden zy zulks gedaen, of zy bemerkten dat de man smoordronken was; want nog had hy de oogen niet geopend, of zy hoorden hem allerhande onsamenhangende woorden uitbrengen. - Weg! weg! - stotterde hy op smeekenden toon, - Sanneken, ga heen!... ik bid u ga heen!... - Twee hunner vatteden den dronkaerd by de armen en lichtten hem op van den grond. Doch zoodra hy de lieden die hem hadden recht geholpen, bemerkte, stak hy eene der handen vooruit, terwyl hy hen om eene aelmoes bad. Zoo als men het echter gemakkelyk zal beseffen, werd hem zulks geweigerd, en een hunner verweet

hem zelfs dat hy dronken was en het medelyden dat hy inriep, niet verdiende, waerop de dronkaerd, altoos even stotterend, antwoordde: - Ik dronken?... nooit! nooit zeg ik u!... ik drink nooit! - Niet zoohaest had hy echter zulks gezegd, of een gansche ommekeer deed zich by hem op, en het kwam hun voor dat die man niet goed by zyn verstand was, of wel dat hy vroeger eene misdaed moest hebben gepleegd, waervan hy thans te vergeefs de herinnering zocht te ontvluchten; want eene schrikkelyke huivering beving hem, en zy zagen hem klappertandend en met saêmgevouwen handen op de kniën nederzakken. - Weg! - smeekte hy nogmaels en thans op een zoo hertscheurenden toon dat de persoonen die hem hadden ontwaekt, eenigzins medelyden met hem gevoelden, - weg! ik smeek het u op de kniën!... ga heen... Sanneken lief, ga in Gods naem heen!... - en daerop wrong hy zich de gebalde vuisten tegen de slapen, terwyl hy weenend uitriep: - Moordenaer! moordenaer!... Arm Sanneken!... Weg! weg!... Ik ben de moordenaer van myn eigen kind!...

De getuigen van dit zonderling tooneel schreven die woorden toe aen de groote hoeveelheid sterken drank, door den ongelukkige gebruikt, en daer zy niet genegen waren naer zyne brabbeltael te blyven luisteren, vervorderden zy hunnen weg. Doch toen zy zich eenige schreden van hem hadden verwyderd, keerde een hunner zich om en zag dat de dronkaerd zich op nieuw op het voetpad in de sneeuw had nedergelegd. Hy merkte zulks den anderen op en gezamentlyk keerden zy op hunne stappen terug, rechtteden den ongelukkige nog eens op en geboden hem, onder bedreiging hem naer den *amigo* te brengen, verder te stappen. Zonder een woord te spreken zette zich de dronkaerd waggelend op weg. Zy bleven hem eenige oogenblikken achterna staren en daer hy den hoek omkeerde, hoorden zy hem luidkeels schreeuwen: - *Vivat Willem! Vivat Willem! Weg...* - De rest konden zy niet meer hooren, en zy stapten nu insgelyks verder, in de richting van het Klapdorp.

Dezen morgend, by het aenbreken van den dag, bemerkte de beambte der stedelyke belastingen, die tydens den afgeloopen nacht de wacht had gehad aen de St.-Pieterskaei, dat er iets in de vliet lag. Aenstonds deed hy eenige stappen naderby, om te zien wat dit zyn mocht, en weldra had hy

de overtuiging dat het een menschenlyk was, 't welk met het hoofd tusschen de dunne ysschollen en het slyk der vliet stak. Na men het lichaem had boven gehaeld, heeft men het naer het gasthuis gedragen, waer de persoonen waervan wy hier boven spraken, het zyn komen bezichtigen en herkenden voor dit van den man dien zy des avonds te voren dronken vonden liggen.

Die ongelukkige zal wellicht het meestendeel onzer lezers niet onbekend zyn. Hy was eens een welgesteld burger, met name Andries Z... De drank was niet alleen de schuld van zynen ondergang en rampzalig einde, neen, die walgelyke drift kostte vroeger ook nog het leven aen het beste en liefste kind der wereld, dat hy, terwyl hy in de kroeg slempte en dronk, van honger liet omkomen. Sedert verscheidene jaren kende men dien man onder den naem van *zatte Dries*, want dag en nacht doorliep hy, smoordronken en gevolgd door eenen hoop straetjongens, de straten van Antwerpen, luidkeels schreeuwende: - *Vivat Willem! Weg met de volksverdrukkers!*

Moge zyn rampzalig einde tot voorbeeld verstrekken aen zoo menigen die hem gelyken.'

Ik wierp het dagblad ter zyde, en met het hoofd schuddend, herhaelde ik de woorden van mynen goeden afgestorven vriend, Judocus Breidenbach:

- Een dronkaerd betert zich moeijelyk!... Nimmer kan men de wroeging ontloopen!...

En na eenige oogenblikken op dit voorval te hebben zitten nadenken, richtte ik my op, wierp my mynen mantel over de schouders, zette mynen hoed op het hoofd, waerna ik de deur uitstapte, binnen 's monds mompelend:

- God! wat einde! wat droevig einde!...

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Belgische gemeenschapsmunten uit de XIIIe en XIVe eeuw.

Tydens de middeleeuwen, wanneer Nederland in een aental kleine streken was verdeeld, die onder hare hertogen, graven, heeren of bisschoppen van elkander geheel, of bykans, onafhankelyk waren, bezat ieder dezer vorsten het muntrecht op eene onbeperkte wyze, en gevolgentlyk elk gewest zyn eigen geld, hetwelk van dat der overige niet enkel door het opschrift, de afbeelding, maer ook in gehalte, grootte en gewicht, en gevolgentlyk in weerde verschol. Dat deze verscheidenheid van munt, tusschen zoo dicht by elkander gelegene landschappen, voor den wederzydschen handel een stootende hinderpael was, zal men licht beseffen; ook poogde men van vroegtyds af, middelen aen te wenden om de gevolgen van dit verschil in het geld, uit Nederlands staetkundige verdeeling ontstaen, te weeren. Het zy uit eigene beweging, het zy krachtens een verdrag, sloeg men in deze streek de stukken na, die in gene naburige in omloop waren, om aldus de handelsbetrekkingen te bevorderen.

Al die stukken echter, welke verscheidene vorsten zich onderling verbonden op dezelfde gehalte, en meestal met dezelfde afbeelding te doen slaen, om ze van wederkant in hunne staten eene wettelyke gangbaerheid te verzekeren, zyn geene *gemeenschapsmunten;* want dezer laetsten fransche benaming *monnaie de convention*, die men meestal in het nederlandsch overzet door *conventiemunten*, *verdragsmunten* is niet volkomen juist.

Gemeenschapsmunten zyn, wel is waer, stukken die, krachtens een verdrag, in twee of meer staten in omloop waren, maer dit onderscheidt ze verder van alle andere, dat zy op bevel van twee of meer vorsten werden geslagen, die by het invoeren van dergelyk geld hun byzonder recht van te munten en van hunnen naem

op de munt te plaetsen, voor eenigen tyd, in een gemeenschappelyk recht veranderden. *Gemeenschapsmunten* werden dan enkel verveerdigd wanneer een nauw politiek verbond dezen en genen onzer vorsten tydelyk vereenigde. Uit dien hoofde leveren zy een hoog belang op, daer zy doorgaens aen eene min of meer voorname gebeurtenis uit onze geschiedenis herinneren.

Het getal der Belgische *gemeenschapsmunten* uit de XIIIe en XIVe eeuwen beloopt op een twintigtal. Wy zyn voornemens ze opvolgentlyk in de VLAEMSCHE SCHOOL te beschryven en er de byzonderste van te laten afbeelden. Daer eenige dezer stukken onuitgegeven zyn, hopen wy de aendacht der muntkenners en liefhebbers, die dit tydschrift lezen, te verdienen.

Wy hebben het niet noodig geacht, by het in oogenschouw nemen onzer aloude *gemeenschapsmunten*, stiptelyk de chronologische orde te moeten volgen. Voor dit mael vergenoegen wy ons dry dezer penningen op te nemen, waervan wy de teekeningen aen de vriendelykheid van onzen stadgenoot, den kunstschilder Julius de Keghel, verschuldigd zyn.

MUNT VAN JAN II, HERTOG VAN BRABAND EN JAN I, GRAEF VAN NAMEN, RUWAERD VAN VLAENDEREN (1303).

Na den slag der Gulden sporen, werd Jan, graef van Namen, de oudste zoon uit Gwy van Dampierre's tweede huwelyk gesproten, als ruwaerd van Vlaenderen, tydens de gevangenschap zyns vaders en die van Robrecht van Bethune, in gansch het land herkend. Hy bleef in deze hoedanigheid het graefschap besturen tot in mei 1303, wanneer hy de teugels der regering aen zynen halven broeder, Philips van Tiedi en Lorette in Italië, overgaf.

Nauwelyks hadden de vlaemsche gemeenten door de zege van Kortryk den franschen inval afgeweerd, of, door dezen voorspoed aengevuerd, keerden zy hunne krachten tegen Willem van Avesnes, graef van Holland en Henegouwe, van welken zy de uitvoering des traktaets van 1256, nopens de Zeelandsche eilanden, eischten. Zy vonden alsdan eenen getrouwen bondgenoot in hertog Jan den Tweeden, van Braband, die zich ook over den hollandschen graef had te beklagen.

Terwyl de Vlamingen, in Zeeland gerukt, te Ter Vere en te Arnemude zegevierden en Middelburg bemachtigden, trok

Jan de Tweede in Zuid-Holland en belegerde Dordrecht. Hy gelukte echter niet in zyne poogingen om de stad te overmeesteren en bevond zich weldra gedwongen, onverichter daed, in zyn land terug te keeren. De Vlamingen van hunne zyde bleven de wapens niet met hetzelfde geluk voeren; en de nederlaeg, die zy in den beginne van 1304 te Zierikzee ondergingen, noodzaekte hen van hunne onderneming af te zien.

Het was ongetwyfeld tydens het korte tydstip, dat Jan van Namen, als ruwaerd van Vlaenderen, met Jan van Braband verbonden was om ter zelfder tyd Holland aen te randen, dat de volgende *groot met den burg* in omloop gebracht werd.

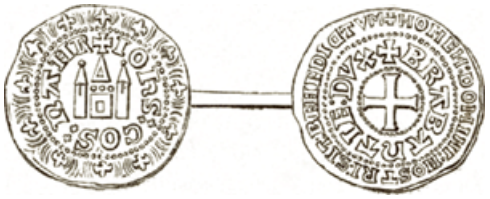

Zoo als men ziet, verbeeldt dit stuk op de *voorzyde* eenen burg met dry torentjens, waerboven een kruis: dit alles in eenen rand, bestaende uit een borduersel van schildjens met eene lelie. Het opschrift luidt als volgt:

IOH (annes): CO (mes): NAM (urcensis) (Jan, graef van Namen).

Midden op de keerzyde staet een kruis; in den binnenrand: * BRABANTIE: DUX (hertog van Braband); in den buitenrand: * NOMEN DOMINI NOSTRI SIT BENEDICTUM. (De naem onzes Heeren zy gezegend!)

Dit zilverstuk, waervan tot hiertoe slechts êen exemplaer is terug gevonden, komt voor in het werk des heeren Van der Chijs, hoogleeraer-directeur van het munt- en penningkabinet der Leidsche Hoogeschool, over *De Munten der voormalige hertogdommen Braband en Limburg*, *van de vroegste tijden tot aan de pacificatie van Gend* (Haarlem 1851), waerin het te recht aen hertog Jan II en aen graef Jan I werd toegekend, doch zonder nadere bepaling van het vermoedelyke tydstip der verveerdiging. Men moet het echter wel stellig tot de gebeurtenissen van 1303 terugbrengen; want vooreerst treffen wy in het leven van Jan I, graef van Namen, nergens eene andere gelegenheid aen, die hem aenleiding zou hebben gegeven tot het slaen eener gemeenschapsmunt met den hertog van Braband, en verder is het juist in de allereerste jaren der veertiende eeuw, dat men algemeen *grooten met den burg* hier te lande sloeg. Jan de Tweede, hertog van Braband, bracht ze eerst in omloop; van hem zyn er terug gevonden die te Brussel, en andere die te Antwerpen of te Maestricht gemunt werden. Tydens dat Gwy van Dampierre in Frankryk gevangen zat, liet Willem van Gulik er te Dendermonde slaen; Jan van Namen, te Dendermonde, te Gent (over-Schelde) en te Aelst, en Philips van Tiedi in deze twee laetste steden(*). Arnold VIII, graef van Loon(**), volgde insgelyks het voorbeeld van den brabandschen hertog, en Jan van Namen liet ook *grooten met den burg* in zyne eigene staten munten.

C.-A SERRURE.

(Wordt voortgezet.)

Een echt Duitsch liedje.

Liefde, wyn, gezang en zweerd

(*) Zie onze beknopte schets eener geschiedenis van het muntwezen in Vlaenderen, in het *Jaarboeksken voor* 1854, *uitgegeven door het Taalminnend-Genootschap.* Gent. 36 en volg.

(**) C.-A. Serrure, *Mélanges numismatiques.* 1852. 19.

Maken ons Germanje weerd,
Knoopen ons met vasten band
Aen het dierbaer vaderland.

Liefde woont in elks gemoed;
Minnen doet het herte goed,
Zet het gloed en trotschheid by,
Broeders, minnen moeten wy!

Waer de wyn ons tegenlacht,
Faelt het niet aen moed en kracht,
Vult de glazen, broedrenry!
Lustig drinken moeten wy!

Dat gezang uit fieren mond
Vrolykst klinke op duitschen grond,
't Houde ons gul en vrank en vry;
Broeders, zingen moeten wy!

En het zweerd, in meengen stryd,
't Heilig Duitschland toegewyd,
Waer de vreugd ons hert doet slaen,
Gorden wy manhaftig aen!

Liefde, zweerd, gezang en wyn
Moeten steeds vereenigd zyn;
Broeders, legt ook hand in hand: -
Goed en bloed voor 't vaderland!

J. DE GEYTER.

Antwerpen, 8 *mei* 1855.

Kunsttonnekens van Willem-Josef Wuyts.
(1785.)
(Vervolg: Zie bl.* 89.*)

Nu men die inlichtingen

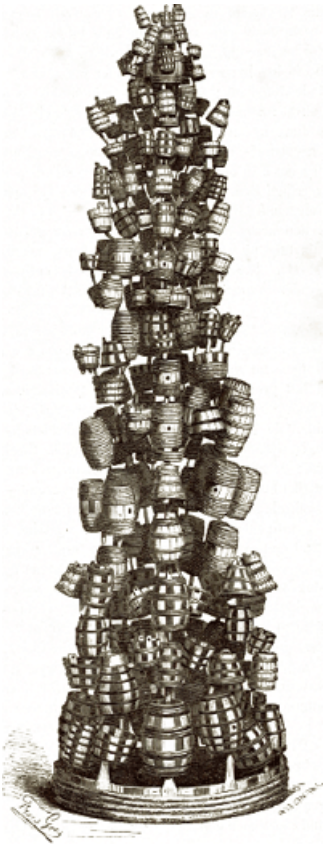

heeft, zal het niet moeijelyk vallen om bewyzen dat de kunsttonnetjes niet alleen een werk van geduld, maer ook van vernuft zyn. Voorwaer! hoe zyn die honderde vaetjes aeneen gekuipt? Hoe zyn zy ineen getrost? - Is vader van onder, van boven of uit het midden begonnen?

Van onder kan moeijelyk zyn. Wel is waer zyn de sokkels of steunvaten gemakkelyk van duigen en reepen ineen te slaen, vermits zy op den grond rusten. Maer uit elk dier steunvaten schieten verscheidene duigen opwaerts, welke tot steun dienen en tevens deel maken van andere vaten. Hoe zyn die bovenste tonnetjes tegen die enkele duig opgezet? Hoe zyn ze met banden ineen gebracht? Hoe is er de gergel in gegroefd? de bodem van onder en van boven in gezet? - Hoe heeft men ze kunnen keeren om er de reepen aen te slaen? In een woord, waer hebben die bovenste tonnetjes op gesteund als men ze kuipte?

Niemand zou durven beweeren dat de duig van den sokkel sterk genoeg was om dien arbeid uit te staen.

Ik geef toe dat een kuiper het middel zou voorstellen om die dracht te vinden, als het vaten gold welker duigen van gelyke lengte zyn; maer ik geloof dat hy er vruchteloos zal naer zoeken voor een vat waervan vier duigen van een ander tonnetje deel maken, en dat dus eenen tros helpt vormen van zeven kuipen, welke boven den voet pronken, zoo als het in de teekening afgebeeld is.

Die duigen, welke van het eene vaetje in het andere loopen, zyn wonderbaer; men kan zyne oogen niet gelooven, vermits zy geplooid en verdraeid zyn, alsof zy

van lood waren. Nogthans kan men geene duigen dan by middel van vuer plooijen en hoe heeft men hier het vuer gebruikt? - Myne bewondering stygt ten top, en ik moet bekennen dat ik op die vraeg niet grondig kan antwoorden.

Zyn de tonnetjes afzonderlyk gemaekt en later, by middel van lym of van speldennageltjes, aeneen gebracht? Sommigen vragen dit; maer de eerste oogslag op de vernuftige gewrochten bewyst hun het tegendeel. Alle de vaetjes zyn stellig door duigen ineen gevlochten, en by middel van reepen aeneen gebonden, en zoodra de laetste er zullen afvallen, zal het heele kunstwonder letterlyk in duigen vallen.

Reeds zyn er van eenige vaetjes een aental reepen gesprongen, een nieuw be-

wys dat zy gekuipt zyn. Ik wil geerne eene ronde som geven aen alwie de geloste reepen op nieuw zou aenleggen zonder het geheele te kwetsen. De bekwame kuipers, die ik tot heden er heb bygeroepen, hebben zulks niet durven ondernemen.

Van al de gereedschappen, die tot heden in den kuipersstiel bekend zyn, kon geen enkel aen zulk teêr werk gebezigd worden. Vader heeft er dus andere moeten uitvinden. - Waer heeft hy byvoorbeeld mede gevoegd? Toch niet met de voegbank; want beschouw de duigen van het steunvat: ze zyn breed, boven en onder aen de kiemen dun, in het midden daerentegen dik; voorzeker verkrygt men dien uitslag op de voegbank niet. Misschien zal men beweeren dat die duigen met een mes verveerdigd zyn. Zie het werk, zoo gaef snydt men geene duig zonder voegbank.

Ook zyn de gergels niet met den kroos gemaekt. Immers zegden wy reeds dat zulk tuig niet gebruikelyk is als de kiemen niet glad zyn. Groot waren dus de moeijelykheden die myn vader te overwinnen had!

En welke evenwydigheid, wat smaek wist hy in zyne samenstelling te brengen! Men zou zeggen dat de O.L.V. toren van Antwerpen hem tot voorbeeld gediend heeft, zoo keurig volgt het grootste zyner tongroepjes de zwierige vormen van dien eeuwigen eerezuil na. Nederig waren echter de bouwstoffen myns vaders; het onderste vaetje is slechts 4 centimeters hoog en 3 centimeters dik; de bovenstaende worden allengskens kleiner, tot dat het hoogste slechts twee centimeters meer meet. Het geheele stuk is 46 centimeters hoog en van onder 14½ centimeters breed; het weegt 15 oncen en bestaet uit 229 vaetjes van allen aerd.

Men ziet er zeeboeijen, wynstukken, teuten, boterstanden, eemers, tobben, een lovensch poncel, cognac- en portopypen, uitslagtobben, wynkitten, treften, kuiplepels, mostaerdvaten, immers al wat door de kuipers ooit gemaekt is, en dit alles is ineengebonden door meer dan zes duizend reepen van alle dikte, want er zyn er die dunner zyn dan een draed!

Het kleinste groepke is slechts 27 ½ centimeters hoog en van onder 15 centimeters breed. Het telt 100 stuks en werd vroeger gemaekt dan het hooger beschreven; echter is het zoo uitgelezen van samenstelling en vorm als het andere. Wat geduld moet men gehad hebben om het te maken, wat tyd moet er aen besteed zyn!

Aen degenen die zulks aen vader zegden, antwoordde hy:

- Ik had myne bezigheden; nooit heb ik een uer van myn werk daervoor verlet. Ik heb myne kunsttonnetjes buiten tyds gemaekt, als myne gezellen in de herberg zaten of wandelen gingen!

Vader was niet alleen vernuftig in den kuipersstiel, hy verstond ook andere vakken. De koperen leden, sloten en sleutels van de kaskens, waer de tongroepkens in staen, zyn van zyn maeksel, en daervoor heeft hy dus niets aen koperslager of smid betaeld. Ik hoor den goeden man nog antwoorden aen die hem zegden: ‘die zilveren en gouden reepen moeten geld gekost hebben?’ - Ja, de zilveren banden hebben my een *negenmanneken* gekost; de gouden, een *plaket*(*).

Die kaskens, ook als vaetwerk gekuipt, meten: het grootste, 53 centimeters hoogte en 22 centimeters breedte; het kleinste 30 op 18.

De zoete aendoening welke ik geniet by het bezichtigen der gewrochtjes myns vaders, is groot; menigmael heb ik door Europa gereisd en heb daer allerlei kunsten bestudeerd; maer telkenmale als ik terugkwam en myne kunsttonnekens wederzag, overviel my eene aengename ontroering, daer ik de verzekering medebracht dat myn vader iets had gemaekt dat eenig in zynen aerd gebleven is. Slechts iets bedroeft my; het is dat ik het geheim, waerop de tongroepjes gebouwd zyn, niet kan doorgronden, en daerom is myn eenigste wensch iemand te vinden die my, vooraleer ik ten grave dale, zegge hoe zy gemaekt zyn.

(*) Destyds gangbare munten.

Zal deze beschryving voldoende zyn om er de aendacht op te vestigen? Zullen er liefhebbers gevonden worden, die er eenige studie zullen op maken? Immers is het belangryk om weten of het verveerdigen dier tongroepkens op een geheim rust dat tot heden onbekend gebleven is. Want zoo lang er niemand het tegendeel zal bewyzen, zullen de kunsttonnetjes aenzien worden als zonder weèrga, en myn vader als een man van uitvinding in een vak dat tot heden buiten zyne kunstwerkjes geene praelstukken heeft voortgebracht.

JACOB-JOSEF WUYTS.

1855.

P.S. Myne jeugd is heen, en van allen handel

hebbende afgezien, vind ik slechts genoegen in myne schildery-verzameling van oude en jonge meesters. Ik heb daer eene galery doen voor bouwen, en daer berusten heden de kunsttonnetjes myns vaders, welke daer dagelyks door vreemdelingen en vrienden worden bezocht, iets waervoor ik hun de gelegenheid zal geven zoo lang ik leve.

Tentoonstelling van schilderyen van oude meesters.

Ter gelegenheid van het 400jarig jubelfeest der Instelling harer Dekens, besloot de St.-Lukas Gilde, binnen Antwerpen, in de vorige Cathedrale het altaer van haren beschermheilige herop te richten. De leden harer kunstafdeeling werden aenzocht een plan in te leveren, en een jury, bestaende uit verscheidene der voornaemste kunstenaren onzer stad, duidde eenpariglyk ter uitvoering aen de teekening ingeleverd door den heer Edw. Du Jardin, leeraer by de koninklyke Akademie van Antwerpen,

Dit plan is zeer eenvoudig. In ogivalen styl verveerdigd, bestaet het uit eene tombe waerop de beeldtenis van den H. Lukas rust; aen de zyden, in nissen, zyn vier engelen geplaetst met de kenteekens der vier voornaemste kunsten: de schilder- en de beeldhouwkunst, de muziek en letterkunde. Boven de tombe verheft zich eene schildery met luikdeuren. Het middenstuk stelt de legende voor: *de Godsdienst is de levensbron aller kunsten;* in het bovenste gedeelte troont de H. Dryvuldigheid, lager ontwaert men de H. Maegd, patroonersse van Antwerpen, en den H. Lukas, patroon der Schoone Kunsten, die den zegen des Allerhoogsten op de Scheldestad inroepen. Het Geloof, de Hoop en de Liefde, voedsters aller kunsten, knielen tusschen hen beide.

De luikdeuren stellen voor: de eene, den H. Lukas het afbeeldsel der H. Maegd verveerdigende; de andere, den H. Lukas te Ephesen, in tegenwoordigheid der H. Maegd zyn Evangelium schryvende.

Om dit altaer ten uitvoer te brengen, besloot de Gilde eene tentoonstelling van kunst- en prachtvoorwerpen te openen; later kwam zy op de gedachte by deze tentoonstelling nog eene verzameling van kunstwerken van oude meesters te voegen.

Over deze laetste verzameling zullen wy een woord reppen; wy zyn gelukkig deze gelegenheid te baet te kunnen nemen om onze hulde aen de vroegere geslachten te brengen.

De tentoonstelling is ingericht in de zalen van het provinciael Gouvernement, welke de heer Gouverneur Teichmann ten dienste der Gilde heeft gelieven te stellen. In name onzer medeleden, moeten wy den achtbaren ambtenaer onzen diepen dank doen kennen voor de ondersteuning welke hy gedurig den beyveraers der kunst gelieft te verleenen.

Men kent de zalen van het provinciael Gouvernement. De heer P.-A. Verlinde, wien de eer toekomt deze tentoonstelling, om zoo te zeggen, gansch alleen te hebben gevormd, heeft uit de schikking al het mogelyke voordeel weten te trekken. De twee zalen tegen den hof zyn door hem in een prachtig musaeum herschapen; een honderdtal schilderyen welke de wanden versieren, zyn zoo kunstig gerangschikt, dat men zou zeggen dat het kabinet sinds jaren met den grootsten overleg is samengesteld.

En echter zyn er slechts een veertiental dagen noodig geweest om deze schilderyen van hunne eigenaers ten leen te bekomen, ze te plaetsen en eindelyk den cataloog te verveerdigen. Men heeft als gewedyverd om iets weerdigs van het kunstryke Antwerpen daer te stellen.

De namen der eigenaers die in deze pooging de Gilde met zoo veel bereidwilligheid ter hulp zyn gekomen, zyn wy verplicht hier aenstonds te melden: het zyn de heeren Baillie-Bosschaert, Karel Biondetti, de Baronnes de Pret-de Calesbergh, Baron Louis de Pret-de Calesbergh; de heeren de Wasme, B.-C. du Mortier, lid van de kamer der Volksvertegenwoordigers, Goovaerts-van den Wouwer, J. Haest, Madame de weduwe Mertens-van den Berghe, de heeren Mertens-Bauduin, P.-Th. Moons-van der Straelen, Karel Mouriau, A. Mouwen, L. Reynwit, P. Rongé, Saratz Meyer, Servais-de Clercq, Schuermans en zoon, Tempelers, G.-J. Van de Velde, Edward van Reuth, P.-A. Verlinde en Willems. De openbare gestichten die insgelyks kunststukken hebben geleverd, zyn het Musaeum van Duynkerke, het fabriek en de kapel van O.L.V. in O.L.V. kerk, het Beggynhof, het klooster der Grouwnonnen, en de fondatie van den kanonik Ternink, te Antwerpen.

De verzameling bestaet uit 122 schilderyen en 30 teekeningen van vlaemsche en italiaensche meesters; ofschoon dit getal by den eersten oogslag gering schyne, is de keus der tafereelen zoo gelukkig getroffen, dat hy ons in staet zal stellen de vlaemsche school vluchtig in oogenschouw te nemen. De schoone italiaensche kunstwerken die zich op de tentoonstelling bevinden, komen uiterst wel te pas om den invloed af te schetsen dien de belgische school op de italiaensche en de italiaensche school op de belgische van zeer vroege tyden hebben uitgeoefend.

De oudste schildery welke de tentoonstelling versiert, is een byzantynsch tafereeltje, toebehoorende aen den heer Haest, van Antwerpen. Het stelt de Heilige Apostelen Petrus en Paulus voor, die ten marteldood worden geleid. De samenstelling is zeer belangryk. In eene zael op eenen troon zit keizer Nero verheven; zyn gelaet drukt wreedheid uit; drygend geeft hy het bevel de kloeke apostelen Christi ten dood te voeren. De woeste soldaten die den keizer omringen, slaen de handen aen de heilige martelaren, die de oogen ten hemel richtende, hunnen goddelyken meester om moed en kracht in dit uiterst oogenblik schynen te smeeken.

Dit tafereeltje is wel gepenseeld; de kleur toont aen, welke middelen de byzantynsche school ter harer beschikking had; doch wat bovenal dit kunststuk onderscheidt, is de uitdruk-

king welke de schilder aen zyne figuren heeft weten te leenen. Niets wreeder dan het gelaet van Nero, niets dommer en woester dan zyne bloedzuchtige soldaten. Waren de gelaetstrekken der apostelen op de zelfde hoogte als die der andere afbeeldsels, dan zou men dit tafereeltje als een peereltje in zynen aerd mogen beschouwen.(*)

Na deze schildery, die ons min of meer de wyze der vroegere scholen doet kennen, ontmoeten wy een panneeltje van Jan van Eyck, den uitmuntenden meester die met zynen broeder Huibrecht aen de spits onzer nederlandsche kunstenaren troont.

In zyne door de Sint Lukas Gilde bekroonde *Verhandeling over de Nederlandsche schilderschool*, geeft de heer Eug. Zetternam eene goede schets van het talent en de schilderwyze van Jan van Eyck; wy achten het ons ten plichte hier eenige woorden van onzen medewerker in de *Vlaemsche School* aen te halen.

'Jan van Eyck, zegt Zetternam,(**) is waerschynlyk de diepdenkendste godsdienstigste schilder die ooit heeft bestaen. Hy wist best in de kunst het lichaem van de ziel te scheiden, en, onafhankelyk van de schoon- of leelykheid des gelaets, de hoedanigheden der inborst uit te drukken. Daerin ligf het groote overwicht dat zyne schilderschool op de andere bekwam; daerin ligt het overwicht der zuivere christen- op de heidensche kunst.

De *Ouden* (Grieken, Romeinen, enz.) begrepen geene ziel zonder stoffelyke bestanddeelen: de stervelingen brachten, zoo geloofden zy, hunne lichamelyke hoedanigheden en gebreken in den hemel of in de hel mede. Hun God Vulkanus ging mank. Is het te verwonderen dat zy slechts door stoffelyke vormen konden wedergeven wat zy dachten, en schoone hoedanigheden door schoone lichamen, leelyke hoedanigheden door mismaekte persoonen uitdrukten? Hunnen God Jupiter versierden zy met een stierenvoorhoofd, om een denkbeeld zyner macht te geven; aen de Saters zetteden zy bokshoornen op. Zy riepen de vormen van het dier ter hulp om hunne poëzy uit te drukken.

Een Christen gevoelt heel anders; voor hem blyft de ziel altyd volledig, hoe kreupel het lichaem moge zyn. En dat was wat Jan van Eyck in zyne meesterstukken behertigde; hy was een te groot poëet om het schoone alleen in de idealisering des lichaems te zoeken; by hem was het er om te doen de ziel op het gelaet zyner persoonaedjes te doen uitschynen.

Ook was van Eyck een te ernstig denker om, nevens de wezentlykheid, hulpmiddelen voor de poëzy van onzen godsdienst te zoeken. Hy begreep Christus in de volheid zyner goddelyke opoffering. Gelyk overigens al de schilders der middeneeuwen, verbeeldde hy Jesus by de aenbidding der koningen als een versch geboren kindeken. Later heeft men voor den Godmensch zulke wezentlyke nabootsing al te nederig gevonden: de Italianen, daerin weldra door de andere natiën gevolgd, maekten van den ter wereldkomenden Christus een kind van een drytal jaren. De Italianen waren ook te dicht by de heidensche kunst; het stoffelyk schoon is te licht bevatbaer, te aenlokkelyk voor den mensch, dan dat zy het heidensch ideale niet in de christenkunst zouden geënt hebben, en door lichamelyke schoonheden geene sieraden hadden poogen te voegen by eenen godsdienst welker grootschheid slechts in afgetrokken denkbeelden bestaet.'

Deze woorden zyn gansch toepasselyk op het schilderytje dat wy van Jan van Eyck in de tentoonstelling ontmoeten (N° 53). De H. Maegd, zittend afgebeeld, heeft op haren schoot het kindeken Jesus dat zy met de rechter hand eenen appel aenbiedt. Liefdevol blikt Maria het goddelyk wicht aen: haer gansche moederhert

(*) Wy herinneren de woorden van den Cataloog, die aen de eigenaers der schilderyen de verantwoordelykheid hunner toe-eigeningen laet.

(**) *Album der St.-Lukas gilde.* Aenhangsel, bl. 10.

straelt in hare zuivere wezentrekken door; niets aerdsch, neen, een bovennatuerlyke glans is op het gelaet van Maria verspreid, dat u onmiddelyk de moeder des scheppers doet eerbiedigen.

Onder het stoffelyk oogpunt beschouwd, is dit stuk meesterlyk behandeld; de teekening is op de hoogte van al de werken van van Eyck; de *détails* zyn met die uiterste keurigheid bewerkt welke dezen meester kenschetst. Wat de kleur, een der hoofdkwaliteiten van van Eyck, aengaet, zy is allerkrachtigst, doorschynend en nog zoo frisch als of zy heden eerst van het palet des schilders ware gevloeid.

P. GÉNARD.

(Wordt voortgezet.)

Belgische gemeenschapsmunten uit de XIIIe en XIVe eeuw. *(Vervolg. Zie bl.* 95*.)*

Munt van Jan I, graef van Namen (1297-1331), en Lodewyk van Crecy, graef van Vlaenderen (1322-1346).

Jan de eerste, graef van Namen, de zelfde die, in 1302 en 1303, het ruwaerdschap in Vlaenderen bekleedde, speelde, zoo als men weet, later nog eene aenzienlyke rol in de geschiedenis van dit graefschap. Wanneer Robrecht van Kassel, na den dood zyns vaders Robrecht van Bethune, aen zynen neef, Lodewyk van Crecy, de grafelyke kroon betwistte, verklaerde zich de oude graef van Namen voor dezen laetste en bewees hem te dezer gelegenheid uitmuntende diensten. Uit erkentenis schonk Lodewyk aen zynen grootoom de heerlykheid van Sluis en het tolrecht op het Zwyn: iets hetgeen den koophandel der Bruggelingen zeer nadeelig was en de eerste aenleiding gaf tot den opstand die geheel West-Vlaenderen in rep en roer bracht, en slechts met de nederlaeg van Zannekin, in de velden van Kassel, een einde nam.

Jan van Namen bleef van 1322 tot op het tydstip zyner dood (1331) zynen kleinneef zeer toegenegen, en byna

gedurig ziet men hem in het gevolg van den jeugdigen vlaemschen vorst vertoeven. Het ware dus moeijelyk juist het jaertal te bepalen, waerop de volgende *halve groot met de vier leeuwen*, te Vieux-Ville, in het Naemsche, geslagen werd: altyd zeker was het tusschen 1322 en 1331.

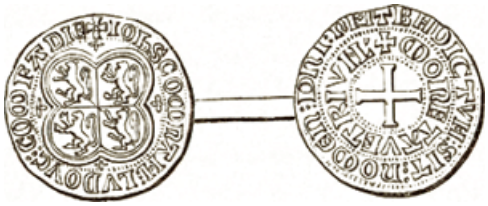

Op de voorzyde van dit fraei zilverstukjen leest men † IOHannes COMes NAMurcensis ⁝ LUDOVicus COMes FLANDrIE (Jan, graef van Namen, Lodewyk, graef van Vlaenderen). Men ziet er op: een wapen met vier leeuwen, waervan twee van Vlaenderen en twee van Namen, binnen een versiersel van vier bogen, te samen een soort van schild uitmakende. Buiten de inspringende hoeken der bogen staen vier bladertjens.

Keerzyde. In het midden een kruis. Binnenrand: † MONETA VETRIVILlensis (munt van Vieux-Ville). Buitenrand: † BENEDICTUM ⁝ SIT ⁝ NOMEN DOMINI (dat de naem des Heeren gezegend zy!).

De twee, tot dus verre bekende, exemplaren van dezen zeldzamen *halven groot* werden verscheiden mael beschreven en aengehaeld, doch nergens afgebeeld. Een beider werd te Parys op den koopdag Poey d'Avant, in december 1853, 80 franken, voor rekening van eenen belgischen liefhebber, betaeld.

Munt van Lodewyk van Crecy, graef van Vlaenderen, en Jan III, hertog van Braband (1339).

In den jare 1339, toen de twisten tusschen Edward den derden, koning van Engeland, en Philips van Valois wegens de fransche kroon uitborsten, hadden de Vlamingen, die de party van den engelschen vorst voorstonden, op raed van Jacob van Artevelde, Lodewyk van Crecy gedwongen een traktaet met Jan den derden, hertog van Braband, aen te gaen, waerby de graef, de hertog en hunne onderdanen zich onderlingen bystand, in geval van oorlog, beloofden. Onder andere voorwaerden van dit verdrag bepaelde men, dat er te Gent en te Leuven eene in beide landen gangbare munt zou geslagen worden, die men niet zou mogen veranderen, ten zy by nadere overeenkomst.

Hier deelen wy eenen *groot met den leeuw* mede, in gevolge dit verdrag gemunt, en waervan er, even als van het vorige stuk, slechts twee exemplaren bekend zyn.

Voorzyde. Een rechtstaende leeuw, boven welken de dubbele ryksarend; dit alles in eenen rand, bestaende uit een borduersel van schildjens, allen gebloemd ter uitzondering van het bovenste alleen, waerin een leeuwtjen. Ter rechterzyde van den leeuw staet GANDEN; ter linker LOVAIN; het

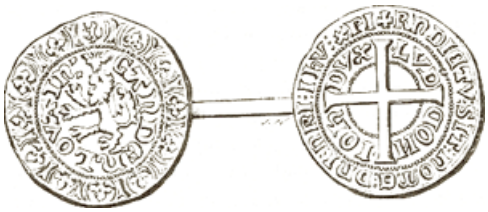

geen zooveel beteekent als *moneta gandensis*, *lovaniensis* (munt van Gent, van Leuven).

Keerzyde. Een kruis tusschen welks armen, ter rechterzyde, LUD'ovicus COM'es, ter linker, JOH'annes DUX. In den buitenrand † BeNeDICTUM ⁝ SIT ⁝ NOMen ⁝ DomiNI ⁝ NOStRI ⁝ IHeSU ⁝ XRISti (dat de naam van onzen Heer Jesus Christus gezegend zy!).

C.-A. SERRURE.

Gent, 11 *april* 1855.

't Is zoo 'ne goeije jongen!

I.

De monik maekt het kleed niet, *of het kleed maekt den monik niet. - Hy die de wereld wil kennen leeren*, *bezie dat ding maer best door het sleutelgat.*

Zoo sprak my overtyd myn vriend Willem, en hy vertelde my de volgende geschiedenis om zyne grondspreuken te bewaerheden.

II.

Over eenige jaren bezocht ik in Brussel, meest alle avonden, eene herberg of estaminet. Ik las er de nieuwsbladeren, en klapte er met menschen wier kennis ik daer zoo langzamerhand gemaekt had; ik lachte er dikwyls hertelyk met de kwinkslagen en geestige poetsen van een man, die men zegde *Romyn* te heeten, maer dien men gewoonlyk '*de goeije jongen*' noemde.

En waerlyk, als men van het oogpunt der drinkebroêrs uitging, was die naem hem niet slecht toegepast. Hy vrolykte, regelmatig alle avonden, de gansche bevolking van het estaminet op. En daerenboven was hy geen van die brutale kerels die altoos by hunne aerdigheden vlak met de deur in huis vallen; hy was gansch niet onbeleefd, niet slordig, niet dronken, niet bot, maer vriendelyk, toenaderend, in gewoone maet verstandig, zelfs zeer dienstveerdig om wat vuer te bezorgen of eene pyp tabak te laten stoppen.

Die man had myne belangstelling opgewekt, en ik ver-

langde vuriglyk hem nader te kennen. Maer telkens dat ik aen iemand vroeg: Wie is die man? kreeg ik ten antwoorde:

- *Ho! 't is zoo'ne goeije jongen!*

Meer kon ik er niet van te weten krygen.

En dat de baes der herberg, even als twee, drie der vastste kalanten, er ook al niet meer van wist, is zeer mogelyk; want in Brussel kennen de geburen elkander zeer weinig.

Schoon ‘de goeije jongen’ my van aenzien goed kende, my al eens eenen snuif had gevraegd en my eene cigaer in ruiling had willen geven, geloofde ik de welvoegelykheid te kwetsen met aen hem zelve te vragen waer hy woonde, in wat maetschappelyke betrekking hy zich bevond, of anderzins.

Ik moest er dus, voor althans, volstrekt my by bepalen te weten dat Romyn '*ne goeije jongen* was.

III.

Het was op eenen zekeren winteravond uitnemend koud; en wel namelyk juist ten dien tyde als de ongelukkige vlaemsche werkliên, by gebrek aen broodwinst, hunne geliefkoosde haerdsteden moesten verlaten om bedelend het land rond te dompelen, ten einde hun ellendig leven tegen den schrikkelyken hongerdood te beschutten.

Ik was, weet ik nog wel, dien avond naer het schouwburg der *Warande* geweest, om eene vlaemsche Vertooning by te woonen, Vertooning die belangryk genoeg was om korter te mogen zyn, en my veel meer zou bevredigd hebben hadde zy my tot twaelf uren 's nachts niet op straet gehouden.

De slaepklok had reeds geluid toen ik, als iemand die zynen tyd verkeken heeft, den *Berg van 't Hof* afdraefde en vooraen den Maegdelynen-Steenweg stil hield by een groep laetloopers, die daer nog uit bed stonden zoowel als ik.

Nauwelyks had ik zoo wat over de schouders geloerd of ik zag wat er gaende was.

Een man was bezig met een arm bloeiken van een kind, omtrent tien jaren oud, verwarmerende dranken op te geven, ten einde het te verkwikken en weêr tot zich-zelve te roepen, want het arme schepsel was byna doodgevrozen. Een der omstaenders ging rond, haelde een handvol centen op voor het verlaten dompelaerken, dat weldra weêr teeken van leven gaf en tot 's anderdaegs aen de policie werd toevertrouwd.

Maer wie was de menschlievende verpleger, die daer eerst het manneken ontdekt en van eenen gewissen dood gered had?

Niemand anders dan myn - *goeije jongen!..*

By die ontmoeting moest ik my zelve toch een bitter verwyt toesturen. Ik beken het tot myn groot ongelyk... ik ben zeer ergdenkend! - En als ik vroeger wilde weten wie die goeije jongen eigenlyk wezen mocht, dan was het meer omdat ik aen zyne *wezenlyke goedheid* twyfelde, dan wel om iets anders. Ja, ik moet het nogmaels rechtuit biechten, het kwam my voor dat er iets gemaekts, iets comediants in den goeijen jongen zat.

En nu vond ik hem daer aen een werk van bermhertigheid dat alle lofspraek overtrof!... Ja, ik deed my zelve bittere verwytingen, en terwyl ik my in bed ter ruste legde, stelde ik my nog eens vast voor in het vervolg niet meer zoo ergdenkend te zullen zyn.

IV.

Ik zag Romyn, of den goeijen jongen, voortdurend op estaminet; zelfs bood ik hem nu bytyd eenen snuif aen, zonder dat hy my dien vroeg; ik wilde, als 't ware, myn ongelyk - over hem slecht gedacht te hebben - herstellen, met hem te doen zien dat ik my zyner vriendschap niet schaemde; ik was nu derhalve volkomen overtuigd dat hy inderdaed ‘'*ne goeije jongen*’ was.

En die overtuiging vestigde zich onwankelbaer, toen ik op zekeren dag hem in de Warande wandelen vond.

Hy ontmoette beurtelings: een notaris, een abt, een doktor, een professor en een advokaet.

De notaris drukte hem de hand; de abt groette hem, zoo als de abten groeten; de doktor sloeg voor hem den hoed ten gronde; de professor sprak hem een *geaccentuëerd bonjour* toe, en de advokaet bleef met hem klappen staen.

Nu was het voor my eene uitgemaekte zaek; de goeije jongen moest een deftig man zyn: *met wie men verkeert*, *wordt men geëerd*, en Romyn sprong zoo maer glad weg met de faculteiten om; wie hadde nog zyne achtingsweerdigheid betwyfeld?....

Nadat de advokaet zyn gesprek met Romyn geëindigd had, stapte hy de groote laen in, en ging naer het paleis op; ik was eenen zyweg ingegaen, indiervoege dat ik den advokaet juist aen den vischvyver, in 't midden van eenen hoop kinderen, die daer altyd spelen, ontmoette.

De advokaet was my eene kennis uit den ‘*mille colonnes*’ verder niet; maer dat was toch voldoende om met hem den zelfden weg te volgen, hem te zeggen dat het een mooi weêr was en hem korts nadien te vragen: Of hy dien Mynheer, met wien hy zoo even sprak, al lang kende.

Die advokaet sprak fransch: dat is te Brussel de mode, vooral onder de advokaten; hy antwoordde my dus:

- *Oh! c'est un bon garçon!....*

Daermeê wist ik weêr evenveel; doch de teleurstelling scheen my nu niet kwellend; ik vroeg nu geene inlichtingen meer, om my te verzekeren of Romyn wel degelyk '*ne goeije jongen* was, maer veeleer om nog meer goeds van hem te vernemen dan ik er reeds van wist, en hem nog meer achting te kunnen toedragen dan ik er hem reeds toedroeg.

Ik hadde Romyn willen goed doen, ik hadde hem willen dienstig zyn; hy had nu voor my alle gemaekte deugd, alle comediantenstreken verloren; daerom hadde ik graeg geweten waer hy woonde, wat bedryf hy uitoefende, kortom wat hy als maetschappelyk mensch was.

Ik overdacht dan dat de loop der zaken my misschien best tot die kennis zou brengen, en ik bleef in afwachting.

V.

Het was omtrent dien tyd dat ik Brussel, voor zaken van

persoonlyke aengelegenheid, - die ik toch aen ieders neus niet behoef te hangen, - gedurende eenige weken verlaten moest.

In Vlaenderen was het dat eene zielsbehoefte my riep. Ik las dan daer ook wel de nieuwsbladeren uit Brussel, maer, behalve de twee eerste zyden, uitsluitelyk belangryk nieuws uit Parys, vond ik er voor my al niet veel aenbelangends in, ten zy de *balance politique* onzer statenkamers. - Liberael boven, catholiek onder; catholiek boven, liberael onder; immers dat ding gaet zoo allang - omdat het zóo gaen moet om te kunnen gaen. Behalve die kleinigheden, zeg ik, vond ik al niet veel te lezen.

Nogthans op zekeren dag las ik, in de *méfaits*, *sinistres*, dat er te Brussel een zonderling man was aengehouden; zonderling in dien zin, dat niemand anders meende of hy was altoos ''*ne goeije jongen*' geweest. Voor zooveel de courant er van wist te vertellen, deed de kerel meer dan een stieltje; hy dreef namelyk beurzensnydershandel, woekerhandel en hield, zonder patent, een magazyn van onbetaelde goederen.

Ik dacht aen Romyn; de voornaem daerby opgegeven was inderdaed Romanus; maer Romyn dat was een familienaem, en daerby Romyn was toch ''*ne goeije jongen*'*;* Romyn was geestig en vrolyk; Romyn gaf blyken van een goed hert, hy hielp zynen lydenden medemensch; Romyn had deftige betrekkingen, hy sprak met advokaten, drukte notarissen de hand, groette abten en geneesheeren, en ontving het *bonjour* van professoren! - neen! het kon immers Romyn, *de goeije jongen*, niet wezen!.....

VI.

Intusschen waren myne zaken in Vlaenderen tot dusverre afgehandeld dat ik krachtens Wet en Kerk met myne vrouw, zonder stoornis, naer Brussel mocht gaen woonen. Het aenkoopen van allerlei huisgerief, de vrouw de onbekende wegen aenwyzen, haer tot kennismaking met vrienden en vriendinnen brengen, haer eens naer het *Café Chantant* en naer het *Théâtre* leiden, zorgen dat zy het, zoo verre van huis, reeds gauw zou gewoon zyn, en menige andere kleinigheden schikken, dit alles had my belet tot dan toe naer myn gewoon estaminet te gaen, om te zien of Romyn daer nog gestadig kalant gebleven was.

Omtrent dien tyd was een voornaem rechtsgeleerde uit den vreemde België komen doorreizen, met het loffelyke voornemen de gevangenissen te bezoeken en te zien of er in zyn land geene door ons gegevene voorbeelden, ter verzachting van het lot der ongelukkige gevangenen, zouden kunnen gevolgd worden.

Ik had reeds vroeger de kennis van dien menschlievenden heer gemaekt en wilde hem, naer zyn verlangen, op zyne bezoeken in Brussel vergezellen.

Wy bezochten dan het Carmelieten-gevang; de goedhertige man was er zeer opgesteld om het alsdan aldaer nieuw beproefde *système cellulaire* te kennen.

Hy onderzocht alles met de grootste belangstelling, en was vooral hoogst te vreden omdat de gevangenen daer konden lezen en schryven leeren, en er zedelyke boeken ter lezing konden krygen.

Maer ik, hoe stond ik te zien, als ik daer Romyn of *de goeije jongen* zitten vond!... Ik kon in den beginne myn gezicht niet gelooven. Ik sprak hem aen; en 't was hy! 't was de *goeije jongen!...*

- Romyn, - zoo vroeg ik hem, - hoe komt het dat gy hier zit?

- Dit verwondert u, niet waer, mynheer, antwoordde Romyn; gy waert ook van die, welke my voor *eenen goeijen jongen* aenzagen; welnu, gy hebt u, als zoo vele anderen, bedrogen.

- Ik had het nooit gedacht, Romyn, als ik u op estaminet zoo vrolyk en vriendelyk zag.

- Op estaminet, mynheer, hernam Romyn, daer kwam ik met een vast doel; de meiden uit dit en andere estaminets stolen voor my; ik verborg het gestolen goed en verkocht het.

- Maer gy moest toch geen kwaed hert hebben; ik heb u eens een arm bevrozen kind zien koesteren en redden.

- Dit was comedie, verklaerde Romyn koelbloedig; een myner makkers haelde geld op voor het arme kind, en terwyl trokken andere uerwerken en beurzen uit de zakken.

Ik stond verstomd.

- En, vroeg ik hem verder, hoe kwam het dat gy kennis hadt met al die deftige menschen, welke gy eens in de Warande ontmoetet?

- Kennis, antwoordde Romyn, kennis is eigenlyk het woord niet; maer ik zocht altoos middelen om kennis te maken; ik toonde my vriendelyk, beleefd en gedienstig; men kan niet weten waervoor het goed is.

- Maer, met al dat, hernam ik, hebt gy u toch laten vangen.

- Het heeft niet aen my gelogen, hervatte Romyn; een onvoorzichtige vriend heeft schuld daeraen.

- En wat zyt gy nu willens te doen als uw tyd hier uitgedaen is?

- Als myne acht jaren *afgezeten* zyn, sprak Romyn, op vastberaden toon, verkeer ik gansch mynen rol; nu was ik *schurk*, en men noemde my 'ne *goeije jongen;* dan zal men my *schurk* noemen, en ik wil 'ne *goeije jongen* zyn.

- Dit gave God! troostte ik Romyn, terwyl ik voortstapte om den rechtsgeleerde te vervoegen en dacht:

- Ja, zoo dragen vele menschen op aerde verkeerde namen; de mensch voor zich-zelve en de mensch voor anderen zyn meestal twee menschen; terwyl schurken en brave lieden zich voor het uiterlyke soms ten nauwste gelyken.

E. VAN DRIESSCHE.

Brussel, 1855.

Kunst- en letternieuws.

Tydens de laetste gemeentefeesten te Antwerpen, was ter gelegenheid der stedelyke processie aen de *St.-Lucasgilde* de versiering der Meir toevertrouwd. Eene commissie, bestaende uit de heeren Lambrecht Van Ryswyck, voorzitter, H. Brown en P. Génard, werd benoemd om het toezicht over de uitvoeringswerken te houden, en de heer Edw. Du Jardin, voorzitter der Kunstafdeeling, gelast het plan van eenen troon voor de H. Maegd te verveerdigen. Deze troon, 20 meters hoog op 10 breed, was uit 16 pieken gevormd; aen de vier hoeken waren tafereelen gehangen met allegorische figuren versierd, welke door de heeren Edw. Du Jardin, Frans Gons, J. Bertou en David Col werden uitgevoerd. Aen de hoeken stonden vier kolossale beelden van 13 voet hoogte, die de HH. Joannes Chrysostomus, Anselmus, Augustinus en Ambrosius voorstelden en door den heer Van Arendonck waren gebeiteld. De decor-schildering was den heer Verdonck en het timmerwerk den heer Mertens toevertrouwd geweest. De heeren Baelen, Rubbens en Van Doeselaer waren met het behangen gelast.

- De keizerin der Franschen heeft de schildery des heeren baron Gustaf Wappers, *den jongen Lodewyk XVI in den Tempel* voorstellende, aengekocht. Op verzoek der keizerin, had de schilder zyn tafereel in de Tuileriën ten toon gesteld. Eenigen tyd daerna, maekte de heer Wappers in de Tuileriën het portret van Mevrouw de Basano, toen er eene eeredame der keizerin binnen trad, die tot den schilder zegde dat H.M. zyn tafereel zeer treffend en schoon had gevonden en het wenschte te bezitten; zy bood hem tevens 25 bankbriefjes, elk van 1000 frs., aen, hem verzoekende den prys van zyn schilderstuk er af te houden. De heer Wappers, door die allezins vereerende handelwyze diep bewogen, nam het paksken bankbriefkens, telde er 8,000 francs af, en gaf het overige aen de eeredame terug.

- De koningin van Engeland heeft ter wereld tentoonstelling van Parys eene bronzen groep aengekocht: *de verliefde Leeuw*, naer het werk van onzen landgenoot den beeldhouwer W. Geefs, van Antwerpen, gevestigd te Brussel.

- De brusselsche dagbladen gewagen met zeer veel ophef van een nieuw byzonder groot doek, van den beroemden kunstschilder Wiertz, voor titel voerende: *het laetste Kanon;* zy roemen het als zynde zeer schoon van gedacht en samenstel en dien kunstenaer weerdig.

- Het *Kunstlievend Gezelschap* der gentsche akademie gaet een album kunstplaten met vlaemschen tekst uitgeven. Zulks strekt de heeren leerlingen dier akademie tot eer.

- Ter gelegenheid der gemeentefeesten van Contich, had de Harmonymaetschappy eenen prachtigen standaerd doen verveerdigen. Dit kunststuk werd door de heeren Numan en Van de Velden, leden der *St.-Lucasgilde*, volgens de teekening van den heer Edw. Du Jardin, uitgevoerd. Het is uit donkerrood fluweel gemaekt en versierd met eene ryke cartel, waerop de wapens van Contich en de kenteekens der maetschappy, in goud geborduerd, prachtig uitlossen. Boven op den stok prykt het beeld der heilige Cecilia. Dit kunstwerk strekt de verveerdigers tot eer en is weerdig van hunne vorige voortbrengselen.

- De eerweerde kanonik David, hoogleeraer by de Hoogeschool van Leuven en verdienstelyk vlaemsch letterkundige, is door den koning der Nederlanden benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw.

- In den letterkundigen pryskamp, uitgeschreven door de *Gazette van Gent*, is de eerste prys by eenparige stemmen toegekend aen den roman: *Eene eenvoudige Geschiedenis*, waervan zich als schryver heeft doen kennen de heer Johan Van

Rotterdam, van Antwerpen. Eene vereerende melding werd toegewezen aen het verhael *Helena van Leliëndael*, door Mevr. Courtmans, geboren Berchmans, te Lier.

- In den letterkundigen pryskamp uitgeschreven door de antwerpsche rederykkamer *de Olyftak*, werd de eerste prys voor het verhael toegekend aen den heer F. De Potter, te Gent, en voor het dichtstuk op *Marnix van St.-Aldegonde*, aen Mev. Courtmans, te Lier.

- Ziehier den uitslag, voor wat de letterkunde betreft, van den pryskamp uitgeschreven door de maetschappy *Kunstliefde*, te Brugge:

1° Gedichten - *Maximiliaen van Oostenryk in het gevang Cranenburg te Brugge* (1488): 1e prys, J. Van de Vyver, te Eecloo; 2e F. de Potter, te Gent. - 10 mededingers.

2° Proza - *De dapperheid der Belgen in den slag te Waterloo* (1815): 1e prys, P.J. Wens, van Antwerpen, professor te Brugge; 2e, J. Bruylants, van Antwerpen. - 7 mededingers.

- Het *Nederduitsch Taelverbond* heeft tegen het toekomende jaer het volgende onderwerp tot prysvraeg uitgekozen: 'Korte geschiedenis der Nederlanden, sedert den troonsafstand van Keizer Karel, tot de troonbeklimming van Albertus en Isabella.' - Te behandelen in een bestek van ten minste 200 blz. druks, in-8°. - Dit jaer werd de prys toegekend aen den heer Ch. P. Du Mont, van Antwerpen.

- Verschenen by J. Peeters-Van Genechten, drukker en uitgever, Vaertstraet, 1810, te Antwerpen: *Album der St.-Lukasgilde*, uitgegeven op last harer letterkundige afdeeling *de Violieren*, vyfde aflevering, inhoudende: *Bedenkingen op de nederlandsche Schilderschool*, door Eug. Zetternam, bekroond in den pryskamp voor vlaemsche kunstkritiek, uitgeschreven door *de Violieren*, letterkundige afdeeling van voormelde gilde; en eene plaet, teekening van B. Weiser, gegraveerd door H. Brown.

- By denzelfde: *O.-L.-V. op 't Staeksken*, *te Antwerpen* (1124-1481). Beschryving dezer collegiale en historische verhandeling over de bedieningen en kleedy der geesteliken dezes tempels, door P. Génard, met platen van Frans Gons.

- By denzelfde: Vlaemsch Leeskabinet, of keus van romans en dichtwerken, N. 1 *Ferdinand Huyck*, uitgegeven door Mr. J. Van Lennep. Prys by inschryving voor een jaergang fr. 7.20, betaelbaer by half jaer op voorhand; ieder deel afzonderlyk ondergaet eene verhooging van 40 centiemen.

- By J.-L. de Maertelaer, te Antwerpen: *Antwerpsch Weekblad*, N°. 1 en 2, eerste jaergang.

- By F. Lamot-Jacobs, Hopland, *Herinnering aan mijne Kempische Reistogtjes*, door L. Van Rucklingen.

- By Joseph Van In en Comp., te Lier: *Twee weezen in de kostschool*, door Vrouwe Courtmans, geboren Berchmans.

- By denzelfde: *Poets wederom poets*, door dezelfde.

- By P. Geiregat te Gent, *Vreemde Bloemen*, door Ch. P. Dumon. Een bundeltje verhalen naer het Hoogduitsch en Engelsch. - Verkrygbaer by alle boekhandelaren des ryks.

- By denzelfde: *De Vlaemsche Lier*, Romancen uitgegeven door het *Willems-Genootschap* van Gent. N° 5 *De Arme Moeder*, gedicht van K. Versnaeyen, muziek van L. Hemelsoet, zoon.

- Aengekondigd by J. Peeters-Van Genechten, te Antwerpen: *Baudewyn*, *eerste graef van Vlaenderen*, *gezegd den Yzeren of met den yzeren arm*, gedicht in vier zangen, met voorzang en aenteekeningen, door E. Van Driessche. Dit gedicht zal den graef van Vlaenderen opgedragen worden. Men weet dat het in den loop des verleden jaers in den pryskamp van poëzy te Haerlebeke met het gouden eermetael werd bekroond. Die uitgave is zoolang achterwege gebleven omdat de dichter, op

welwillende aenwyzing der heeren rechters, verlangde zyn gewrocht met nog meer nauwkeurigheid te bewerken. Het werk zal een boekdeel van omtrent de 50 bladzyden in-8° uitmaken en op goed papier met de beste zorg gedrukt worden. Prys by inschryving: fr. 0.75.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Kinderen en kinderspelen.
(Vervolg en slot. Zie bl.* 69*.)

Nu ken ik nog andere kleine snaken, doch dezer spelen zyn min dichterlyk, en, lieve hemel! ik weet ook niet heel goed of ik aen hunne bezigheden den naem van spel wel geven mag. Zy zyn de *vagebonden*, de landloopers der kindschheid. Van jongs af, voorzien zy zich van eenen stok, aen welks eene uiteinde zy eene wyde slip, snyden en met dit soort van *mik* gewapend, loopen zy van den morgend tot den avond langs merkten en straten. Ander speelgoed bezitten zy niet; ook worden de riolen en keldergaten door die kleine halfnaekte of met verhakkelde lompen bedekte *lazaronis* met voorliefde bemind. Tusschen de yzeren kelderstaven en langs de openingen der riolen, visschen zy zoo lang met hunne *mik*, tot dat zy eenig verloren speelgoed van vreedzamere kinderen gevonden hebben, en wanneer zy deze laetste ergens spelende ontmoeten, ontrooven zy hun, kwaedaerdig, de bontgekleurde beeldekens of de fyn geslepen marbollen, om die achter eenen straethoek, met andere kleine vagebonden van hun slach, op eenen eenigen worp te verspelen.

Zyt gy nog nooit voorby een huis gestapt dat men bezig was met af te breken, om dit door een nieuw gebouw te vervangen? Voorzeker, niet waer? Welnu, dan hebt gy er ook voor vast eene heele wolk dier kleine ledigloopers bemerkt. En wilt gy weten wat zy daer deden? Treed eens naderby en gy zult zien dat zy de koperen of yzeren nagelen, de verlorene stukjes lood of glas uit het steengruis byeenzamelen, zoo niet dan kloppen zy met eenen straetsteen de yzeren staven, leden of krammen uit de oude neêrgehakte balken, en des avonds, vooraleer zy zich naer huis begeven, verkoopen zy den opgezamelden buit, en het geld ervan besteden zy aen fruit, koeken of andere snoepery.

Maer de Werf, de vlieten en de dokken, de plaetsen waer de schepen laden en lossen, dat zyn hunne geliefde byeenkomstplaetsen. Een boomtakje, eene hand groot, is hen genoeg om kennis te maken met de kisten of vaten suiker die op de kaeijen wachten om naer het magezyn vervoerd te worden. Zie eens hoe daer ginder die kleine vagebond, den arm tot aen den schouder in dit vat honing dompelt en een weinig verder die anderen, hoe zy zich de zakken met krenten en amandelen vullen.

Denk toch niet dat die kleine snaken werkzucht bezitten. Oh! neen, zy haten integendeel het werk. De echte arbeiders zyn nooit in hunne kindschheid, vagebonden geweest; het meestendeel der werkzuchtige menschen hebben hunne kinderjaren op het veld doorgebracht en zyn zich eerst op lateren leeftyd, tydens hunne jongelingschap, in de stad komen vestigen. Die kleine *lazaronis*, worden later om eenige centen te verdienen pakdragers, gidsen, of wat weet ik nog al; met een woord, zy zullen een ambt uitoefenen dat hun weinig tyds vraegt en het overige van den dag brengen zy in kroegen en snapshuizen door, en wanneer het gebeurt dat er eenige dagen verloopen, zonder dat zy iets verdienen, welnu, dan zullen zy

werken, doch slechts één dag en niet langer; dan worden zy *sjouwerliê*, en het weinige dat zy met dien arbeid gewonnen hebben, zal nogmaels dienen om in het snapshuis verzwolgen te worden.

Ho! zoo het mogelyk is de kwade neigingen by de kinderen te doen vergroeijen, dat de ouders zich dan toch geene moeite sparen, want anders genieten voorzeker die vroegtydige vagebonden, die verhakkelde *lazaronis*, allen eens de gastvryheid die het staetsbestuer in tucht- en rasphuizen de landloopers en dieven voorbehoudt.

God geve! dat myne voorspellingen voor gindschen groep kleine straetkapoenen zich niet bewaerhede, want toch, ook zy zyn schepselen met reden en verstand begaeft, door Hem naer zyn volmaekt evenbeeld geschapen.

Er zyn nu ook nog onderverdeelingen die in deze algemeene rangschikking moeten begrepen worden. Gy kent de kleine levieten, die tydens hunne kindschheid zich met priestergewaed omhangen, en van den morgend tot den avond voor een altaer *lof* en *mis* lezen en zich later gansch aen den dienst Gods toewyden: alsook die lieve aerdige kroeselbollen, die dag en nacht aen peerden droomen en altoos droevig schynén, wanneer hunne makkers zich tot peerdspelen niet plooijen willen? Geen wonder dat, wanneer zy eens man zyn geworden, hun de peerdenliefhebbery nog niet gansch verlaten heeft, zelfs niet de min vermogenden, en dat gy deze dan vast, met de zweep in de hand en den blinkenden hoed op het hoofd, op den bok eener huerkoets terug vinden zult. En ik zelf, goede lezer, hoor tot eene dier onderverdeelingen te huis. Jong zynde, beminde ik de vreedzame spelen myner makkers; vroeg geheimen af aen madelieven, sleutel-en St.-Jansbloemen; vlocht my kransen om het hoofd, nu eens uit koornbloemen en klapperroozen, dan eens uit zeegras en wier, en... zal ik het u bekennen?... ja, ik ook beminde een weinig het leven der vagebonden... - Vryheid!... vryheid!... Het is toch wel zoet van niemand te moeten afhangen; dit las ik in de stralen der zon en in het water van den stroom, en ouder geworden werd ik... noch visch noch vleesch... of liever, is een schryver zoo niet van alles wat?

Wat ik heden voor de jonge knaepkens deed, beloof ik later eens voor de lieve kleine meiskens te zullen doen.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Twee nieuwe teniersen in het musaeum van Antwerpen.

Het is slechts weinige jaren geleden, dat het Musaeum van Antwerpen in bezit trad van eene schildery van David Teniers, den jonge. Tot dan toe kenden wy van dezen meester slechts den doek welke den slag van Valencyn voorstelt, en hoe uitmuntend dit kunststuk ook zy, kon men het toch niet als een Teniers rekenen, daer het gansch buiten de wyze loopt waerdoor de vlaemsche schilder zich heeft beroemd gemaekt.

Een enkele Teniers voor het Musaeum van België's eerste kunstgesticht was voorzeker niet veel. In het belang der genreschildering moest men de verzameling door nieuwe kunstgewrochten verryken.

Het bestuer onzer koninklyke Akademie heeft in deze behoefte willen voorzien. Door haer toedoen is de aenkoop gedaen van twee allerliefste, schilderykens van David Teniers, den jonge.

Even als de Teniers welken wy reeds bezaten, stellen deze tafereeltjens tooneelen uit het vlaemsche boerenleven voor.

Het eene verbeeldt een ryk landschap; ter linker zyde ontwaert men een oud en somber kasteel; eenige boeren houden zich onledig met visch te vangen in het water dat het kasteel omringt.

Het andere vertoont insgelyks een landschap, waerin zich een ronde toren bevindt; de boeren hebben thans het visschen verlaten en zyn in gesprek aen den voet van een kruis getreden.

Deze twee paneeltjens zyn door bevoegde persoonen als echt erkend, en behooren voorzeker tot de goede werken des meesters. De schepping is geestig;

de kleur is op de hoogte der schoonste voortbrengselen van Teniers; zy is zoo klaer, zoo zilverachtig, zoo doorschynend, het luchtperspectief is zoo wel teruggeven dat, om ons denkbeeld een kleed te schenken, wy hier enkel het karakteristisch en techniek woord *geblazen* moeten gebruiken.

Wy danken de bestiering onzer koninklyke Akademie voor deze gelukkige aenwinsten, en hopen dat zy het by deze twee Teniersen niet zal laten. Gelyk wy reeds in een vroeger artikel zegden(*), ons Musaeum, dat de weèrschyn van onzen nationalen roem zou moeten wezen, beantwoordt niet aen zynen titel. Tot nu toe bezitten wy er geene enkele schildery van Brauwer, Dow, Steen, Hals, Frans Mille, Ruysdael, Mieris, Both, Wouwermans, Backhuyzen, Terburg, Ryckaert, Potter, Cuyp, Hobbema, in één woord, wy ontbeeren niet alleen al de genreschilders, maer het puik der landschap- en zeeschilders, en zelfs verscheidene onzer voornaemste historie- en portretschilders, zoo als Bartelmees Spranger, Adam van Noort, Filips de Champagne, Gonzales Coques, Frans Denys enz.

Zulke leemtens mogen niet blyven bestaen; wy hopen dat zy in het belang der kunst en van den vooruitgang onzer nationale schilderschool zoo spoedig mogelyk zullen aengevuld worden.

P. GÉNARD.

(*) Zie onze levensschets van Nicasius de Keyser, bl. 49.

De dryjaerlyksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten.

Ofschoon de Nationale Tentoonstelling van 1855, door de zorg der *Koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten van Antwerpen* geopend, slechts weinige tafereelen van grooten omvang bevat, nogthans is zy niet min schitterend dan hare oudere zusters, en wy zou len zelfs kunnen zeggen dat zy onze jonge kunstenaren eene groote les aenbiedt; dat wil zeggen, dat zy de voortreffelykheid bewyst der vlaemsche schilderkunst, zoo als onze vaderen haer begrepen, boven diegene welke men by ons heeft willen invoeren en die de echte kenners, met zeer veel juistheid, met den naem van *modeschildering* hebben bestempeld.

Wy gevoelen ons recht gelukkig, daer wy by ons eerste bezoek in de tentoonstelling mochten bestatigen, dat het meestendeel der kunstenaren die voor een oogenblik de baen hadden verlaten, hun afgeteekend door Van Eyck, Quinten-Massys, Rubens, Van Dyck en zooveel andere groote meesters, wier faem en leerwyze door de eeuwen werden bekrachtigd, tot die baen zyn terug gekeerd.

De taek die wy vervullen, is ons te laet opgelegd geworden, opdat wy in een breedvoerig en beredeneerd onderzoek zouden uitweiden omtrent de hoedanigheden die de voortreffelykheid der vlaemsche school boven die der andere schilderscholen daerstellen: het zy hier genoeg in eenige regelen hare glansrykste tydstippen en de oorzaken van haer verval aen te duiden.

Wanneer België nog geene eigentlyke nationaliteit bezat, dan reeds was de belgische kunst uitsluitelyk nationael. Voor de kunst is nationael zyn eene wezentlyke noodwendigheid van bestaen. Telkenmale als die geest ontbreekt, vervalt zy, en telkens als die geest heerscht, verkrygt zy eenen schitterenden glans.

De geschiedenis leert ons dat de vier hoogste tydstippen der vlaemsche kunst hunnen ontegenzeggelyken glans verschuldigd zyn aen hare uitsluitelyke eigenaerdigheid. De XVe eeuw, tydstip der Van Eycken en van Memlinghe, en later van Quinten Massys; de XVIe, tydstip van Van Orley, van Coxyen, Lambert Lombard, Frans Floris, de XVIIe, tydstip van Van Noort, Otto Van Veen, Rubens, Jordaens, Van Dyck, Teniers, waren allen glansende tydstippen, omdat de meesters, niettegenstaende zy de vreemde scholen hadden bestudeerd, niet te min hun eigen kunstbegrip behielden. Zoodra het anders toeging, verviel de kunst en taende haer glans; wel kwamen er namen, doch geene schitterende talenten.

In de XVIe eeuw werd in Vlaenderen het schilderen met olieverw ontdekt, het luchtperspectief verbeterd en zelfs mogen wy zeggen uitgevonden; want het zyn de vlaemsche kunstenaren die het voor het eerst in hunne werken bezigden; de byzaken der schilderkunst worden wetenschappelyk verbeterd. Daer uit spruit voort dat de vroegste behandeling in het teruggeven der natuer ons toebehoort. Ons dunkt, dat zulk voorgaende zonneklaer zou moeten bewyzen, hoe degenen dwalen die zoeken te schitteren door andere middelen, door eene vreemde wyze van uitvoering, welke zelven slechts het gevolg zyn eener slecht begrepene navolging van hetgeen wy volmaekts bezitten. De dwalingen van eenigen onzer kunstenaren hadden ons, voor een oogenblik, ernstige vrees ingeboezemd voor onze school; doch gelukkiglyk zyn zy die op het dwaelspoor verkeeren, niet talryk, en verscheidene hunner, zoo wy de tegenwoordige tentoonstelling tot maetstaf mogen nemen, keeren terug. Wy haesten ons zulks aen te stippen; het doet ons hopen, dat onze school ditmael het lot niet zal ondergaen, dat de geschiedenis zoo dikwyls heeft moeten aenteekenen, en dat altoos uit dezelfde oorzaek voortsproot: gebrek aen nationaliteit!

Tusschen de tentoonstellers, treffen wy menige oude kennis aen, die sedert lang in het stille bezit is eener door werkzaemheid verkregen faem en wier huidige

voortbrengsels den stempel dragen van onloochenbare verdiensten. Bon G. Wappers, N. de Keyzer, Bestuerder onzer Koninklyke Akademie, Ferdinand de Braeckeleer, H. Leys, P. Kremer, zyn van die kunstenaren, welke de kritiek met eerbied moet naderen, wier voortbrengselen men ernstig hoeft te onderzoeken en doorgronden, vooraleer men zyne gewaerwordingen het publiek toevertrouwe.

Niettegenstaende de heer Baron Gustaf Wappers het schip, dat hy zoo lang met buitengewoon talent had bestuerd, heeft verlaten, moeten wy toch bekennen dat hy het was, die, door onnoemelyke, byna bovenmenschelyke krachtsinspanning en door zyne eigene voortbrengsels, de Vlaemsche School, heeft weten te rukken uit de valsche baen, waerop zy verdwaeld was, en welke het overschot was der strekkingen van de Fransche School onder het Keizerryk, of zoo gezegde School van David. Benoemd tot de plaets van Bestuerder der Koninklyke Akademie van Antwerpen, sloeg hy met de edelste zelfverloochening de handen aen het werk om de menigvuldige leerlingen, die zich rond hem kwamen scharen, te leiden en voor te lichten. De jonge herschepper ontvouwde hun, met die warme welsprekendheid, met dit dichterlyk gevoel, dat hy alleen alsdan bezat, de schoonheden van Rubens, Van Dyck, Jordaens, Teniers en zooveel andere groote meesters, wier voortbrengselen het hoogste punt daerstellen, dat ooit door de vlaemsche kunst werd bereikt. De heer Wappers is niet in ons midden de welverdiende vruchten van zyn talent blyven genieten; maer heeft hy ons als persoon verlaten, toch heeft hy ons van het genot zyner voortbrengselen te bewonderen niet willen berooven. Hy heeft onze tentoonstelling verrykt met vier tafereelen, die allen zyne faem weerdiglyk handhaven.

Het gedacht, *André Chenier in het gevang van St.-Lazare met Mejufvrouw de Coigny en de Gravin de Saint Aignau* te schilderen, werd den heer Wappers ingegeven door de volgende verzen, die Chenier te St.-Lazare uitboezemde:

‘Mourir sans vider mon carquois!
Sans percer, sans fouler, sans pétrir dans leur fange,
Ces boureaux, barbouilleurs de lois,
Ces tyrans effrontés de la France asservie,
Égorgée.....

Ofschoon van kleinen omvang, behoort dit tafereel toch tot het geschiedkundig vak, door zyne breedte van samenstel en de machtige uitdrukking der ten tooneele gevoerde figuren. Hoe krachtig is toch het hoofd van André Chenier! Wat is het schoon en begeesterd! Dengenen, die de ziel des dichters kennen, moet het voorwaer toeschynen als vernamen zy uit zyne haestig zwoegende borst de dichtregelen door den schilder aengehaeld. En die twee vrouwenbeelden, hoe verschillen zy van elkander in houding en uitdrukking! De gravin is de verpersoonelyking van dien edelen moed waermede de vorstinnen zich onderwierpen aen het afschuwelyke *tribunal révolutionnaire;* zy lydt, maer in stilte; zy wil niet dat men by haer iets van de gewoone vrouwelyke zwakheid bemerke; zy tracht zelfs de hevige aendoening des dichters, die nog tegenstand poogt te bieden, te stillen. De angst van mejuffer de Coigny stelt een gelukkig kontrast daer; tusschen die twee beelden is hare ontsteltenis niet hevig en wel vrouwelyk, ofschoon het op haer aengezicht te lezen staet dat zy zich nog niet aen de dood heeft onderworpen. Zy is nog jong en schoon, zy heeft nog recht te leven en zy kan er niet zoo gemakkelyk toe besluiten, haer het leven door den onverbiddelyken beul te laten ontrukken. De verschillige groepen op den achtergrond, ofschoon licht behandeld, zyn niet min waerheidvol en wy wenschen mynheer Nottebohm, den eigenaer van dit klein meesterstuk, van herte geluk; vele kunstliefhebbers zullen hem dit voortreffelyk tafereel benyden.

De tweede schildery van Baron G. Wappers heeft volgens den kataloog tot onderwerp: *Camoëns.* Deze dichter, uit Indië terug gekomen, bevond zich in zulken erbarmelyken staet, dat de jonge slaef die zich aen hem had gehecht, genoodzaekt was, ten einde zynen meester te voeden, de weldadigheid der inwooners van Lissabon in te roepen. De beelden dezer schildery zyn van levensgrootte. De ongelukkige dichter, ineen gezakt door smert en ontbeering, ligt op eenen steen vóor een gebouw, - een gedenkteeken of vorstelyk paleis.

De jonge slaef is halfslyfs voorgesteld en steekt de hand tot de voorbygangers uit, om hun bystand voor zynen meester af te smeeken. De uitdrukking des gelaets van meester en knecht zyn beide treffend; dit des meesters toont eene groote ziel aen, die zynen slaef laet bedelen zonder het minst in het noodlot zyner ellende te deelen; hy toont zich onderworpen; zyne smert is saêmgepakt; de uitdrukking van zyn oog is fier, ofschoon zyne gelaetstrekken lange en pynlyke ontbeeringen verraden. De slaef, integendeel, schynt zich te beyveren de aelmoes der voorbygangers af te smeeken; hy gevoelt wel dat het niet voor eenen gewoonen noodlydende is dat hy de aelmoes vraegt; heel zyne beweging getuigt haest om te verkrygen wat zynen edelen meester moet redden uit den stand waerin hy zich niet zou mogen bevinden.

Uitvoering, algemeene toon, vastheid van teekening en borsteling, gewetensvolle zorg in de kleinste deelen, waerheid van uitdrukking, met éen woord, al wat de moeijelykste kunstkenner kan verlangen, bevindt zich in dit tafereel vereenigd.

De twee portretten die het aendeel, door baron G. Wappers naer onze tentoonstelling gezonden, volledigen, zyn verschillender wyze door de kritiek beoordeeld geworden. Daer het buiten onze taek valt, over vreemde gewaerwordingen te redetwisten, zullen wy zulks vermyden en slechts mededeelen wat indruk de gewetensvolle studie dier twee merkweerdige voortbrengselen op ons heeft gemaekt.

De wezentlyke hoedanigheden die tot het portret worden vereischt, zyn: leven, schynbare beweging des afgebeelden in al zyne deelen, vastheid van koloriet, stevigheid van teekening, kracht en harmony van uitvoering in het geheel. Vereenig al die hoedanigheden en het portret zal eene schildery zyn.

Het portret van graef V.D.S. bezit in het algemeen, voor wat de uitvoering betreft, byzondere kracht; het achterdeel is fyn van toon, de houding is stout, de teekening en de penseeltoets, vast en feilloos, zoo wel voor wat het hoofd en de handen als de minste deelen des kleedsels aengaet, en volgens het zeggen van persoonen, die den graef van naby kennen, is de gelykenis treffend. Dit stuk is een der schoonste van de tentoonstelling.

Het portret van gravin V.D.S. is niet minder schitterend. De kunstenaer moest wel die stevige en terzelfder tyd bevallige teekening bezitten, die schynbare beweging, die byeentrekking van somtyds weifelende toonen, dit machtig licht in tegenoverstelling van sterke schaduwen, tot zelfs in de vleeschen, die kleinigheden van het tapytwerk op den achtergrond en het marmer van het geheel vertrek, om de moeijelykheid te kunnen overwinnen, die de levendige kleuren van het tooisel der gravin opleveren. Wy hoeven te bestatigen met hoeveel kunst hy dit alles heeft weten overeen te brengen, om een harmonyvol effekt daer te stellen, effekt dat met de keurige bewerking der vleeschen van armen en handen zich tegen een lichten achtergrond sterk aflossende, ons machtigt dit tafereel te beschouwen als een der kundigsten van dien meester.

Sedert het vertrek van den heer Bon G. Wappers, is de heer N. de Keyser de steunpilaer der vlaemsche school. Voor het deel dat hy heeft genomen in het tegenwerken der valsche en conventionnele strekkingen van Lens, David en Van Bree, verdient hy oprechten dank van al wie de vlaemsche kunst bemint. Hy heeft onze tentoonstelling met dry merkweerdige voortbrengselen verrykt.

Zyn geschiedkundig tafereel stelt voor: *Eene episode uit de moordery der onnoozele kinderen.*

Zoo dit tafereel van den heer de Keyser misschien die macht en oorspronkelykheid van samenstel, die stoutheid in bewerking, die kracht van kleur niet bezit, die wy in de werken onzer oude meesters bewonderen, dan toch draegt het duidelyk het merkteeken van den meester, eene uitstekende hoedanigheid die niet dan al te dikwyls in de byzonderste voortbrengselen onzer huidige kunstenaren ontbreekt. Zyne teekening is wys, zyne kleur vast en schitterend en zyne uitvoering grondig en bestudeerd. De byzonderste groep van zyn tafereel bestaet uit twee, het hert door droefheid benauwde moeders. De eene, zy die op het voorplan knielt, houdt het lyk

van haer kind in de rechter hand; zy blikt den toeschouwer aen met eene uitdrukking van droefheid, die de waenzinnigheid naby komt; haer kind, om zoo te zeggen door niets ondersteund, is gansch zichtbaer en daer het byna teenemael in halven toon geschilderd is, schynt het byzonder teêr en volmaekt behandeld. Ook de moeder is in krachtigen halven toon geschilderd en byna gansch zichtbaer; zy lost zich helder en levendig tegen den achterdoek af, byzonder de schouder, de eene zyde van het hoofd en de gansche rechterzyde des lichaems, iets wat zeer moeijelyk is om schilderen. En nogthans mogen wy zeggen dat de schilder daerin byzonder goed is gelukt. De andere moeder ligt over haer kind nedergebogen en houdt het tusschen de kniën gekneld; als schepping is dit figuer grootscher dan het eerste. Haer gelaet, ofschoon gansch verborgen, is machtvol van uitdrukking, door de houding, door de zenuwachtige wyze waerop zy haer kind drukt. Wel is dit wanhoop, doch niet zoo verre gaende dat zy in staet zy de lydende het verstand te ontrukken.

Het portret van Mev. F.M.B. en de *Giaour* van Lord Byron zyn twee fyn en keurig afgewerkte doeken. Het vrouwenportret is in het algemeen aengenaem van schikking. De schilder heeft geene bewegende houding gekozen. Zyn model rust in de nabyheid van eenen stoel waerop zy met de handen leunt; deze zyn zoo teeder geteekend en geschilderd, als of de kunstenaer gevreesd hadde er schaduwen op te brengen, zoo frisch en roosverwig zyn ze; het hoofd en de schouders zyn getoetst met die fynheid, die de portretten van den heer de Keyser onderscheiden en hem zoo doet bewonderen door de schoonen die de tentoonstelling bezoeken.

De Giaour is een schoon studiehoofd; het is wys geteekend, heerlyk behandeld en voor wat de bewerking betreft, den heer de Keyser weerdig; eventwel moeten wy bekennen, als karakter, ons een ander gedacht van Lord Byron's *Giaour* gevormd te hebben.

Het onderwerp dat M.H. Leys zich heeft uitgekozen, vinden wy als volgt, onder het nummer 447 van den kataloog, uitgelegd; het is een uittreksel uit de reisbeschryving door Albrecht Durer zelve geschreven.

‘Des zondags na Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaert, heb ik te Antwerpen de processie van Onze-Lieve-Vrouwe kerk gezien. Geheel de stad was op de been, ieder volgens zynen stand met zyne schoonste feestkleederen uitgedoscht. Elke neering en broederschap was er met hare banier vertegenwoordigd. Onder anderen, heb ik er opgemerkt de groote rykversierde waskeersen en de ouderwetsche zilveren bazuinen. Er waren ook een groot getal fluitspelers en trommelslagers, op zyn duitsch uitgedoscht, die met hunne speeltuigen een schrikkelyk rumoer maekten. Ik heb de processie zien voorby trekken; zy die haer vergezelden, waren genoegzaem van elkanderen verwyderd, zoo dat de gansche breedte der straet hen scheidde.

Zie hier in welke orde zy was samengesteld: de goudsmeden, de schilders, de steenhouwers, de wasbereiders, de beeldhouwers, de schrynwerkers, de schippers, de visschers, de huidenvetters, de lakenmakers, de bakkers, de kleêrmakers, de schoenmakers en al de neeringen, alsook een groot getal ambachts- en handeldryvende lieden noodzakelyk voor eene bevolking. Er waren ook winkelieren en kooplieden met hunne hand- en voetbogen en bussen, alsook ruiters en voetgangers; vervolgens kwam de wacht der neeringen, enz.’ Deze processie, zegt Albrecht Durer, duerde meer dan twee uren.

Elk kunstenaer heeft een byzonder, een eigen gevoel; dat gevoel is zyne ziel. Wappers en de Keyser schitteren op de tentoonstelling met onderwerpen die van gevoel overvloeijen, en het herte roeren door de kracht der uitdrukking, de vaste houding der wezens, de macht van het koloriet. De heer Leys schept integendeel behagen in het schilderen nu eens van bonte tafereelen, waerin hy effekt van

luchtperspectief kan ten toon spreiden en een groot getal persoonen, wier kleeding veel verscheidenheid aenbiedt, en wier karakters en houdingen zeer van elkander verschillen; dan eens van die geheimvolle en dichterlyke binnenhuizen, als de tempel waer de weduwe van Bartel Haze, met hare maegschap en de leden van het broederschap, waervan Bartel de geachte deken was, de zieledienst bywoont van haren afgestorven echtgenoot. Zoo wy terugblikken in het kunstleven van mynheer Leys, dan vinden wy hem beurtelings de weerdige medestrever van Van Ostade, Terburg, Rembrandt, Metzu zelf, zooveel gemak heeft hy in het navolgen. Het is iets dat hy alleen kent en dat wy by hem bewonderen, maer dat wy zouden gedwongen zyn te veroordeelen zoo anderen hem hier in navolgden; want weinigen is het mogelyk, zich zoo buitengewoon volmaekt de geheimen van zooveel meesters, eigen te maken, zoo wel voor wat aengaet de bewerking, als de algemeene schikking en het eigenaerdige gevoel des zamenstels.

Op het voorplan van zyn tafereel *Albrecht Durer*, *te Antwerpen*, bevinden zich verscheidene historische persoonaedjen vereenigd, om den godsdienstigen stoet, dien de roemryke kunstenaer zelf heeft beschreven, te zien voorby trekken.

Albrecht Durer, zyne vrouw Agnes Frey, Quinten Massys, Erasmus en nog andere persoonen bevinden zich allen op hetzelfde plan onder den luiffel van hunnen weerd Joost Planckfeld; allen schynen vurig en aendachtig gade te slaen wat er buiten geschiedt. Albrecht Durer is wonderechoon en grootsch als historische waerheid; hy staet recht en zyne vrienden uit de kunststad schynen hem vele achting toe te dragen. Dicht by hem bevindt zich Quinten Massys, die hem uitlegging geeft nopens de verschillige gilden die voorby trekken, alsook zyne weerd. Beide zyn meesterlyk geschilderd. Een weinig verder staet Erasmus, die dezelfde uitleggingen geeft aen Agnes Frey, de echtgenoote van Albrecht Durer. Agnes Frey is verwonderlyk weerdig afgebeeld; haer hoofd is buitengewoon fyn behandeld, de uitdrukking is zeer juist en goed weêrgegeven; men ziet dat hare aendacht gedeeld wordt door het zicht van den voorby trekkenden stoet en door de uitlegging welke Erasmus haer geeft. Ook het hoofd van dezen laetste is buitengewoon geestig en waerheidvol door den schilder terug gegeven. Ja, men erkent oogenblikkelyk den spitsvinnigen wysgeer, die het gevoelig hert eener vrouw zoekt op

te wekken door het schouwspel dat hy zelf niet meer ziet met dit standvastig geloof onzer voorvaderen. De andere persoonen, die zich langs achter laten zien, zyn insgelyks meesterlyk behandeld. De dienstmaegd, een kind dragende, is zoo goed behandeld en zoo treffend dat zy zich schynt te bewegen. Men ziet dat zy daer even aengekomen is met het kind, op wiens gelaet eene eenvoudige vreugd ligt gespreid, verwekt by het zicht van zooveel beweging, zooveel schoons. De stoet zelve, het uitgekozen oogenblik, den optocht der voetboogschutters voorstellende, dit moeijelyke gepaerd met den edelen ernst, die oprechte overtuiging, dit geloof dat onze vaderen niet aerzelden in het openbaer ten toon te spreiden, alles is even meesterlyk. De heer Leys heeft in dit tafereel zeer goed de *typen* en kleederdracht der eeuw begrepen; met de uiterste nauwkeurigheid zyn de minste *détails* behandeld, de uitdrukking, het innerlyk gevoel onzer vaderen, zoodanig dat het ons geenzins verwonderd heeft dikwerf door het publiek het gedacht te hooren uiten, dat zyn doek eene oude schildery was, eene zeer goed te vergeven dwaling, die slechts den kunstenaer tot eer verstrekt.

De heer Leys heeft in dit voortbrengsel zyns talents eene diepe kennis aen den dag gelegd; zyne teekening is feilloos, zyne kleur juist, zyne *typen* en *kostumen* zyn waer. Aerzeling is er niet in op te merken; alles schynt ingegeven en is met die volmaektheid uitgedrukt, die men slechts na ernstige en gewetensvolle studie bereikt.

De heer Jozef Lies is in de tentoonstelling vertegenwoordigd door twee tafereelen, N° 448, *het afbeeldsel eens kinds*, en N° 449, *Albrecht Durer en zyne familie in eenen boot den Rhyn afveerende.* Daer wy niet voornemens zyn eene volgorde naer kunstverdienste te houden, zoo gelooven wy onmiddelyk achter den heer Leys, ons met den heer Lies te mogen bezig houden, omdat hy, ten onrechte denken wy de stappen van den eersten schynt te willen volgen. De kunstenaer moet vooral zyne eigendommelykheid behouden. Het tafereel Albrecht Durer, den Rhyn afveerend, versterkt ons in dit gedacht. Op onze vroegere tentoonstellingen bekleedde de heer Lies eene eervolle, eene hem eigene plaets; thans volgt hy den heer Leys, maer op zoo verren afstand dat wy ons niet hebben kunnen onthouden, onze spyt uit te drukken hem van den vroeger bewandelden weg te zien afwyken. In de schildery van den heer Lies ontbreekt luchtperspectief; zyne achterdeelen zyn zwaer, er ontbreekt licht, zoowel als wyze van handelen.

Niets in zyn tafereel verblindt het oog, dan slechts een groep die zich tegen het als bekleedsel daergezette achterdoek aflost; teekening en karakter ontbreken in de byzonderste figuren. In dien man, die met papier en potlood in de handen, in het voorgedeelte van den boot zit, erkennen wy dit groot vernuft, dit schoon hoofd van Albrecht Durer niet, dit hoofd door zynen vriend zoo edel uitgedrukt. De stuerman heeft noch lichaem noch beenen; zyn hoofd alleen schynt naer de natuer afgebeeld, want als karakter is het waer en als teekening stevig en feilloos; het doorzicht des boots is gebrekkig, met één woord, wy hebben in dit voortbrengsel slechts de twee vrouwenbeelden bemerkt, die wy kunnen erkennen als den schilder weerdig. De dienstmaegd byzonder is bewonderensweerdig als *type;* het is wel eene duitsche maegd: hare uitdrukking is eenvoudig; zy is jong en gelukkig hare meesters op reis te mogen vergezellen. De vrouw, die wy veronderstellen Agnes Frey te zyn, is, ofschoon teeder van behandeling en bevallig van kleur, toch verre beneden den schoonen *type*, dien de heer Leys ons heeft doen bewonderen. Kunstenaer, behoud uwe eigenaerdigheid, wees uw *eigen zelve*, bestudeer de natuer, met één woord doe, voor wat uwe samenstellingen betreft, zoo als gy deedt voor uw kinderportret. Ha! wat is dit toch eenvoudig! Met hoeveel liefde hebt gy u met de kinderlyke natuer van uw *model* vereenz lvigd; alles in dit klein lief kind ademt waerheid! Zoo wy ons

gelukkig gevoelen dit afbeeldsel lof te mogen toezwaeijen, des te meer doet het ons hertzeer gedwongen te zyn uw nummer 449 te moeten afkeuren.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(*Wordt voortgezet).*

De 21e september en de St.-Lukasgilde. Bezoek van HH. KK. HH. den erfprins van België en den erfprins van Pruissen.

De *St.-Lukasgilde* heeft verleden week een harer schoonste dagen beleefd. Onze geliefde kroonprins, de hertog van Braband, heeft zich geweerdigd de tentoonstelling van oude schilderyen met een bezoek te vereeren.

De komst des hertogs was door Z.K.H. op vrydag, ten 1 ½ uren des namiddags, bepaeld. Op het aengeduid uer kwam de erfprins, gevolgd van de heeren generael Greindl, minister van oorlog, T. Teichmann, gouverneur der provincie, burggraef van Nieulant, generael en militairen gouverneur van Antwerpen, generael Lefever, en Delvaux, schepene der stad, de opene plaets van het Provinciael Gouvernements-hôtel binnengereden.

Eene kommissie, door de St.-Lukasgilde benoemd, ontving Z.K.H. aen de poort der tentoonstelling en de heer P.A. Verlinde, kunstschilder en voorzitter der kommissie des altaers, liet aen den hertog onze vreugde kennen, daer hy onzen kunstkring met zyne tegenwoordigheid wilde vereeren.

Z.K.H. antwoordde in eene tael die genoeg deed kennen welke genegenheid hy voor de antwerpsche kunstvereeniging voelde.

Dan werd aen Z.K.H. de *Liggere* der *St.-Lukasgilde* getoond, welken hy met zyn handteeken verrykte.

De heeren minister, gouverneur, schepene en generaels teekenden na den erfprins.

By het binnentreden in de zael der tentoonstelling, werd de hertog van Braband begroet door den Eerw. heer J.B. Beeckmans, deken van het distrikt Antwerpen en pastoor van O.L.V. kerk.

De prins nam daerna inzage van al de kunstwerken die zich in de tentoonstelling bevinden, en drukte zyne hooge tevredenheid uit over den goeden smaek die in het samenstellen der verzameling had geheerscht. Z.K.H. nam byzonder aendacht op den Raphaël, den Corregio en den Geerard Dow van den heer Dumortier, den Canaletti en den Albano van den heer Van Reuth, de Rubensen van de heeren Servais de Clercq en Verlinde, den Frans Denys, Peeter Thys en Gonzales Coques van mevrouw de baronnes de Pret de Calesbergh, den Van Dyck van den heer Mouriau, en eindelyk den *helschen* Breughel van den heer Tempelers.

Na een bezoek van ruim een uer, verliet Z.K.H. de tentoonstelling en begaf zich naer de O.L.V., om inzage van het altaer der *St.-Lukas gilde* te nemen. De heer Edw. Du Jardin, uitvoerder van het plan en voorzitter der Kunstafdeeling der Gilde, werd aen den hertog voorgesteld, die hem zyne hooge tevredenheid over het door hem verveerdigde ontwerp deed kennen.

Z.K.H. verliet alsdan de leden, hun de hoop latende dat zyne vorstelyke bescherming hun niet zal ontbreken.

Nauwelyks was de kroonprins vertrokken, of de heer Verlinde ontving van Z.M. den koning van Pruissen den volgenden ambtelyken brief, dien wy gelukkig zyn hier te kunnen mededeelen:

> '*Mynheer*,
> *Ik heb de eer u voorafgaendelyk te berichten*, *dat Z.M. de koning van Pruissen op uwe vraeg zich geweerdigd heeft te bevelen*, *dat er aen de* ST.-LUKASGILDE *eene schildery zal gegeven worden*, *welke zal worden ten toon gesteld en verlot. M. de Bestuerder der Koninklyke Museums te Berlyn is gelast dit bevel uit te voeren.*
> *Aenveerd*, *Mynheer*, *de verzekering myner byzondere hoogachting*,
> De Consul-Generael van Pruissen,
> Graef VON EULENBURG.'

Onnoodig te zeggen welken geestdrift deze eerbetuigingen in de gildebroeders ontstak, geestdrift die nog werd vermeerderd, wanneer men onmiddelyk vernam dat Z.K.H. de erfprins van Pruissen insgelyks de tentoonstelling met een bezoek had vereerd en blyken van toegenegenheid aen de *St.-Lukas gilde* had gelaten.

Het schynt dat de 21^{e} september slechts geluk voor de Gilde kon voortbrengen; des avonds, terwyl men in het lokael de gebeurtenissen des dags vierde, werd door den heer Michiel Van der Voort de tyding gebracht, dat een lid der Gilde, de heer J. de Geyter, medewerker in de *Vlaemsche School*, den lauwer had behaeld in den pryskamp door het gouvernement over de Nationale Onafhankelykheid geopend. Dit nieuws bracht den geestdrift ten hoogsten top; verscheidene toasten werden voorgesteld: aen den koning, den hertog van Braband, den heer Gouverneur, aen het Stadsbestuer, aen den Eerw. heer Deken, aen de heeren de Geyter en Verlinde.

De dag van 21 september zal immer in het geheugen der gildebroeders leven; wy zyn gelukkig in de *Vlaemsche School* akte dezer gebeurtenissen te nemen, die slechts tot eer kunnen strekken van het kunstryke Antwerpen, van het teêrgeliefde vaderland.

FL. MERTENS.

Huisselyk geluk.
den heer F.F. en jufvrouw Th.R.J.
by hunne echtverbindtenis *den.... van oogstmaend* 1855.
(Fragment.)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
De Liefde fluistert: - Volgt my heden,
En doet met my een kleine reis:
Ik min de dorpen, min de steden,
De schaemle hut, het ryk paleis.
Waer men my mint, daer breng ik zegen,
'k Strooi roozen op het levenspad;
Die my bemint, ben ik genegen,
Die heb ik altoos lief gehad.
Ziet hier dit kleine needrig huisje;
Treedt binnen, 't is het middaguer:
Een vrouwe schikt het reine kluisje
En ziet op 't smeulend kolenvuer,
Daer ziet gy 't middageten hangen;
De man is daer, de vrouwe kust
Het zweet hem van de gloênde wangen! -
o Wat een leven, wat een lust!

En ziet daer ginds in de open heide
Dit huisje met zyn dak van riet,

Aen 't stulpje paelt geen vette weide,
   En ryke velden zyn hier niet;
Maer ziet dien man, die vrouw daer zwoegen;
   Aenschouwt die kleinen in het veld,
Zy slapen waer hunne ouders ploegen...
   Het kleinste zucht, de moeder snelt
Er heen, en drukt het aen heur borsten;
   Haer zweet druipt op het kindje neêr.
En toch voor 't goud der rykste vorsten
   Verruilde zy heur heil niet weêr.
Zy kust het liefdryk, legt het slapen,
   En knielt en bidt voor 't dierbaer kroost;
Zy ziet ze reeds tot vrome knapen;
   Die kleinen zyn heur heil, heur troost.

En achter deze beuken dreven,
   Daer staet een oud, een trotsch gebouw,
En op dit aerdsche lusthof leven
   Een jonge heer, een jonge vrouw.
Een krans van deugden kroont den schedel
   Van 't jeugdig paer; zy zyn zoo goed;
Hun hert is als hun naem zoo edel,
   En de arme deelt hun overvloed.
o Ziet ze in gindsche lane treden:
   Hoe liefdryk is die jonge man;
Zyn arm omvat de tengre leden
   Der lieve gade, en ginds, ziet dan
Twee lieve knaepjes tot hen snellen;
   Zy hupplen, dansen, hand aen hand,
Ziet de ouders hen aen 't herte knellen;
   Die kleinen zyn hun liefdepand.

Maer weg nu uit die stille streken;
   Terug op 't blyde huwlyksfeest!
.....
.....
.....
.....
.....
.....

FL. MERTENS,

Kunst- en letternieuws.

Het *jury* belast met het onderzoek van den letterkundigen pryskamp, uitgeschreven door het Staetsbestuer, ter gelegenheid der 25^{e} verjaring onzer nationale onafhankelykheid, heeft, met algemeene stemmen, den prys toegekend aen het vlaemsch gedicht voor kenspreuk dragende: *Waerheid*, waervan gebleken is schryver te zyn de heer J. de Geyter, lid van den redaktieraed der *Vlaemsche School*, te Antwerpen. De stadgenooten van den heer de Geyter hebben den jongen dichter by zyne terugkomst luisterryk ingehaeld. Wy komen op deze schoone plechtigheid in een volgend nummer breedvoerig terug. Den heere L. Hymans, van Antwerpen, woonachtig te Brussel, is de prys voor het fransche dichtstuk toegekend geworden.

- Met genoegen hebben wy vernomen de benoeming tot ridder der Leopoldsorde van den heer Serrure, hoogleeraer by de Hoogeschool te Gent.

- Den heere David Col, lid der *St.-Lukasgilde*, is in de tentoonstelling van Yperen de zilveren medalie toegekend geworden.

- De heer Edw. Du Jardin heeft eene nieuwe historische schildery voltooid. Zy stelt voor de XV mysteriën van den H. Roozenkrans en werd den kunstenaer door den Eerw. heer Dierckx, voor de kerk van Kessel, toevertrouwd.

- De klas der Schoone Kunsten der koninklyke Akademie van Brussel had voor 1855 de volgende prysvraeg uitgeschreven: 'Welk is de oorsprong en welk is het karakter geweest der vlaemsche schilderschool onder het bestuer der hertogen van Burgondië? Welke zyn de oorzaken van haren luister en verval?' Twee verhandelingen waren ingezonden; de eerste prys is in zitting van 22 september laetstleden toegekend aen het stuk voor titel dragende: *Et nolite quasi inimicum existimare*, *sed corripite ut fratrum.*

Eene tweede prysvraeg, over het behoud der schilderyen en byzonderlyk der kleuren, is door twee verandelingen beantwoord geworden. Eene eervolle melding is aen beide stukken toegekend.

In dezelfde zitting heeft de heer Müller, van Keulen, verscheidene inlichtingen gegeven over eene ontdekking die, volgens hem, eene gansche omwenteling in het gebruik der olieverw in de schilderkunst moet te weeg brengen.

- Verschenen: by J. Peeters-Van Genechten, te Antwerpen: *Jaerboek der vermaerde en kunstryke Gilde van Sint Lukas*, *binnen de stad Antwerpen.* Behelzende de gedenkweerdigste geschiedenissen in dit genootschap voorgevallen sedert het jaer 1434 tot het jaer 1795. Byeen vergaderd zoo uit de archieven derzelfde gilde, als uit andere geloofweerdige bewysschriften; in orde gesteld en met verscheydene aenteekeningen opgehelderd door J.B. Van der Straelen en uitgegeven door P. Th. Moons-Van der Straelen.

- By Hendrik Peeters, te Borgerhout: *Het Taelverbond*, tydschrift voor geschiedenis, tael-, oudheid- en letterkunde, onder het bestuer van P. Génard en J.F.J. Heremans. 6e aflevering 1854.

- By J.P. Van Dieren en Comp,, te Antwerpen: *Fabiola*, *of de kerk der katacomben*, naer het engelsch van kardinael Wiseman, vertaeld met toelating van den schryver, door M.N.L. Scheffers, Eerste gedeelte. - Dit werk maekt deel van de Bibliotheek voor christelyke huisgezinnen.

- By de Crom, te Antwerpen, *Lierblaedjes*, door Jacob Karsman; een dichtbundel van 141 bladzyden.

- Te Leuven, by C.J. Fonteyn: *Bekroonde heldendichten en zedenverhalen* van den letterkundigen kampstryd, uitgeschreven in 1852 door de leuvensche rederykkamer het *Kerssouwken.*

- Te Amsterdam, by C.L. Van Langenhuysen: *De Dietsche Warande*, tydschrift voor Nederlandsche oudheden en nieuwere kunsten en letteren. Eerste jaergang, bestuerd door J.A. Alberdingk-Thijm. 1855. - N° 5. - September en October.

- Aengekondigd: by Hendrik Peeters, Kroonstraet, Borgerhout: *Don Juan*, dramatisch gedicht, door Hendrickx. Een boekdeel van ongeveer 300 bladzyden, prys 3 franken.

- By J. Peeters-Van Genechten: *Het gouden kruisbeeld*, *of het is valsch*, blyspel met zang in twee bedryven, door K.F. Mortier, lid der letter- en tooneelkundige maetschappy de *Leeuw van Vlaenderen*, te Kortryk, bekroond met den eersten lauwer in den letterkundigen pryskamp te Yperen, den 5 oogst 1855. Prys by inschryving: 75 centiemen. Eene medegedrukte lyst zal op het einde van het werk de namen der heeren inteekenaren laten kennen. Wyders zullen er geene exemplaren te bekomen zyn.

- By V.J. Du Moulin, boekhandelaer en uitgever te Meerhout: *Almanak der maetschappy de Hoop.* Tweede jaergang. Een fraei boekdeeltje van omtrent 72 bladzyden.

JOHAN VAR ROTTERDAM.

Inhuldiging van den heer J. de Geyter, te Antwerpen.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Over eene maend vierde de *St.-Lukasgilde* den zegeprael door den heer Johan Van Rotterdam, in den letterkundigen pryskamp voor den roman, te Gent behaeld; op 26 september jongstleden, had zy de eer een ander harer leden over eene letterkundige overwinning geluk te wenschen.

Nauwelyks was te Antwerpen het nieuws verspreid dat de heer J. de Geyter, lid van den redaktieraed der *Vlaemsche School*, te Brussel den prys had behaeld in den wedstryd door het Staetsbestuer over de Onafhankelykheid des Vaderlands geopend, of de *St.-Lukasgilde* besloot den laureaet plechtiglyk in te huldigen. Eene kommissie, bestaende uit de heeren P.-A. Verlinde, Edward Du Jardin, P. Génard en A. Goovaerts-Van den Wouwer, gelastte zich met het regelen der plechtigheden van den dag. Deze leden begaven zich by de heeren generaels Burggraef de Nieulant en Lefebvre, die hunne krachtige ondersteuning aen de Gilde beloofden en twee muziekkorpsen (van het 2e en 3e jagers) met twee kompagniën soldaten ter beschikking dezer maetschappy stelden.

Op woensdag 26 september 1855, den dag waerop de heer J. de Geyter, te Brussel, uit de handen van Z.M. zynen prys had ontvangen, werd de laureaet ten 7 ½ uren te Berchem aen de Warande ingehaeld.

J. DE GEYTER.

Vier maetschappyen van Antwerpen, de LIEDERTAFEL(*), de KUNSTVRIENDEN, de EENDRACHT en de GOUDBLOEM, die insgelyks eene hulde aen ons geacht medelid wilden bewyzen, hadden zich by de Gilde gevoegd, en waren door het grootste deel hunner leden vertegenwoordigd.

Een algemeene kreet van *Leve de Geyter!* steeg uit de dichtgeschaerde menigte op, toen de laureaet met de afgeveerdigden, bestaende uit de heeren P. Rongé, vader, voorzitter der Gilde, Edw. Du Jardin, voorzitter der Kunstafdeeling, en F.J. Wyermans, voorzitter der Wiskundige afdeeling, in een galarytuig den stoet der maetschappyen naderde. De trommels sloegen, de muziekkorpsen hieven het nationale lied aen, terwyl een drydubbele kreet den geliefden dichter de belangstelling van het Antwerpsch volk in zynen zegeprael deed kennen.

De maetschappyen schaerden zich op nieuw in hunne rangen, en na den Berchemschen steenweg te hebben gevolgd, trad de stoet zegevierend de keizerlyke St.-Jorispoort binnen. Schilderachtig was de oogslag dien de stoet op dezen oogenblik opleverde; die duizende menschenhoofden, die zwarte groepen, waerop eene menigte

(*) De *Liedertafel* had reeds den vorigen avond den heer de Geyter met eene luisterryke *serenade* vereerd.

fakkels een rood licht verspreidden, die vreugdekreten waermede het volk den dichter begroette, dit alles leverde iets tooverachtigs op, dat men moeijelyk kan beschryven.

Gelyk het door de dagbladeren was aengekondigd, begaf de stoet zich langs de volgende straten: St.-Jorispoortstraet, Kleinmerkt, lange Gasthuisstraet, Huidevettersstraet, Meirbrug, Schoenmerkt, Oude Koornmerkt, Groote-merkt, Koepoortstraet, Wolstraet, Kipdorp, St.-Jacobsstraet, Clarastraet, Meir en Eijermerkt.

Het lokael der Gilde was schitterend verlicht; in de middenvenster ontwaerde men een prachtig transparant met de wapens der Gilde en de woorden *Leve J. de Geyter!*

De heer de Geyter werd, by de aenkomst in het lokael, verwellekomd door den heer B.-J. Mees, tweeden voorzitter der Gilde; deze heer deed in eenige korte, maer welgepaste woorden herinneren dat het reeds de tweede mael was, in min dan eene maend, dat een lid der Gilde den lauwer in letterkundige pryskampen had behaeld. Over eene maend was het de heer Johan Van Rotterdam, die te Gent voor den roman werd bekroond, en thans mocht de heer de Geyter in den nationalen pryskamp voor de dichtkunst zegepralen. Heil aen beide leden, die door hunne kunde tot den luister der Gilde hebben bygedragen!

Daerna werd de eerewyn geschonken, en verscheidene toasten voorgesteld door de heeren Rongé, vader, B.-J. Mees, H. Conscience, H. Brown, J. Van Beers, P.-A. Verlinde, P. Génard, Edw. Du Jardin, F.-J. Wyermans, J. Van Arendonck, E.-J. Vander Haeghen, P.-J. Van Moock, enz., enz.

Op aenvraeg der leden gaf de heer Van Beers lezing van het bekroonde gedicht. Wy zullen hier over dit stuk niet uitweiden, dewyl het heden in de *Vlaemsche School* verschynt; wy zullen enkel zeggen dat de gevoelige dichter Van Beers er al de schoonheden op de gelukkigste wyze deed van uitkomen, en zyne lezing door herhaeld handgeklap werd onderbroken.

Het feest van 26 september heeft een diepen indruk in de Gildebroeders gelaten. Het heeft op nieuw bewezen dat, even als in de XVe en XVIe eeuw, eene schoone toekomst is geopend voor de leden die zich enkel UUT IONSTEN VERSAMEN.

FL. MERTENS.

Belgies wedervaren sinds 1830, weldaden der onafhankelykheid.

Bekroond, met eenparige stemmen, in den pryskamp van Vlaemsche Dichtkunde, uitgeschreven door koninklyk besluit van 2 july 1855.
KENSPREUK: *Waerheid.*

I.

Europa zag den dam vernielen
Die vreemde dwangmacht weeren moest;
Hy werd door 't eigen volk verwoest
Dat voor die macht vaek neêr moest knielen,
Want Belgie brak den broederband
Van 't één en zelfde Nederland....

'Eilaes! zoo klonk het allerwegen,
Nauw van der Gallen juk bevryd,

Of Belgie, dat voor vryheid strydt,
Treedt, onbewust, dat juk weêr tegen...
Een wingewest was 't eeuwen lang;
Het heeft geleden en gestreden;
Toch leerde niet door zyn verleden:
Het yst niet meer voor vreemden dwang! -
Geteisterd schip, gansch onervaren
Is 't jeugdig volk dat u bemant;
Wat zult ge in 't woeden van de baren,
Gebeukte kiel, - rampzalig land?...'

Die jammerklacht zou Belgie wraken:
Slechts vryheidsliefde deed het blaken;
Nooit schrikte 't meer voor dwinglandy;
Het deed zyn wyzen zich vergaderen,
En vroeg hoe 't heilig land der vaderen.
Kon roemryk zyn, bemind en vry.

't Was grootsch aldus dit volk te aenschouwen,
Dat vol geloof en zelfvertrouwen
De toekomst lachend in dorst zien. -
Zoo rekende ook het oude Roomen
Op zich alleen toen 't zonder schroomen
Aen gansche legers 't hoofd dorst biên!

En Belgies Landsraed, opgetogen,
Riep uit, de eerweerde kruin ontbloot:
'Het Volk blyv' heer van 's lands vermogen!
Door Eendracht zy de natie groot!
Wat vreemde macht ooit moge poogen,
Ons zy de vryheid of de dooit!'

Die vranke stem, vol trotsche hope,
Klonk ongerymd voor 't oude Europe;
Doch toen 't de wyzen hier een Troon
Zag stichten, tot der natie blyheid,
Toen riep het uit, op bittren toon:
'Hoe! 't leven naest den dood der Vryheid,
't Gezag des Volks naest dat der Kroon!....'
En 't antwoord was: 'De tyd zal leeren!
Ons vleit geen droom, voldoet geen schyn;

De Vorst die Belgie zal regeren,
Zal in 's volks vryheid zich vereeren,
En slechts de grootste burger zyn!’

II.

't Vierde eener eeuw is sinds voorbygetogen....
En Belgies Maegd, met levensvuer in de oogen,
Een milden glimlach om den mond,
Hoort, wyd en zyd, zich hulde en eer betuigen,
Ziet elken stam vóor haer zich nederbuigen,
Gelukkig by haer trouw verbond!

't Bejammren werd dus roemen en benyden!
En kommerloos mag zich het land verblyden; -
Geen heerschzucht die zyn heil nog rooft:
Europa waekt op 't lot van zyne zonen,
En wee wie ooit hun vryheid nog zou hoonen,
Een haer zou schenden van hun hoofd!

Want Belgie werd de toevlucht van den vrede.
Ziet, - een orkaen rukte oude troonen mede;
De tyd der scepters scheen volbracht;
Van oord tot oord weêrklonken wraekbazuinen:
De volken zochten vryheid op de puinen
Van blind vergruisde vorstenmacht....

En hier, - hier deed die storm geen staetszuil beven!
De wyze Vorst, ten jongen troon verheven,
Zat met de Vryheid hand in hand....
En Belgie, fier op de edele eerbetooning,
Groette opgetogen zyn aenbeden Koning
Als grootsten burger van het land!

‘Monarkenrang wordt thans gehaet, myn kinderen;
Zoo myne macht uw heil of roem kan hinderen,
'k Zal afstand doen van myn gebied...’
Zoo sprak de Vorst en leî de rykskroon neder;
Maer smeekend klonk het: ‘Vader, neem ze weder:
‘Ondankbaer zyn de Belgen niet!’

Kort was de vreugd die ons de Heer nu spaerde;
De Koningin, eene engelinne op aerde,
Toog naer heur hemelsch vaderland;
In 't rykst paleis bad men vergeeft: ‘Erbarmen!’
Vergeefs: ‘Genade!’ by de duizende armen
Die hulp ontvingen uit haer hand.

Maer toog zy heen, zy liet ons hare telgen,
Beminlyk kroost, tot trots en hoop der Belgen
In wyze volksliefde opgevoed.
Toch bleef men lang op hare grafsteê knielen,
En zal haer beeld bewaerd zyn in de zielen

Zoolang de Deugd ze ontvlammen doet.

Nauw mocht de rouw in 't jeugdig ryk bedaren,
Of 't schokte van den stap der legerscharen,
Aenrukkend naer het Morgenland.
Het gold den val van eeuwenoude ryken;
Uit Noord en West stroomde, als uit open dyken,
Het voedsel voor den oorlogsbrand.

Nog duert die kryg van grooten tegen grooten;
Nog menig zee zwoegt onder 't wicht der vloten;
Nog dreigt een oude troon ten val...
Eilaes! nog verre in de algemeene vrede,
Want de oorlog rukt steeds nieuwe volken mede, -
Maer 't belgisch volk, God dank! staet pal!

Hier mag geen zweerd, hier blyft de Wet regeren;
't Gerecht doet zich alom ontzien en eeren;
Het Leger kent slechts land en plicht;
In stulp en slot zingt men den lof der orde;
De Drukpers, - vry, waer ze ook gekluisterd worde, -
Ontmaskert de ondeugd en spreidt licht!

De Nyverheid schept wondren en teelt lusten;
De Handel stoomt tot op de verste kusten:
En stelt het lot soms hoop te leur,
Moet ook het land met smert of onheil kampen,
Het draegt die lydzaem als beproevingsrampen,
Nooit zyn zy 't werk van willekeur!

III.

Maer blyder heil dan stoffelyke gunsten
Geniet het oord zoo zeer der Vryheid waerd:
Aen Belgie de eer der eeuwigschoone kunsten,
De wierookwalm der volken van heel de aerd!
ô Zoek geen kunst waer vryheid moet bezwyken!
Spreek de eeuwen aen, doorblader 's lands kronyken:
Slechts toen ons voorkroost vreemden dwang verwon,
Toen eigen geest ook eigen licht mocht wezen,
Zyn uit zyn schoot Kunstreuzen opgerezen,
Als bloemen by den lach der lentezon!

De Tyd verdelge staten en geslachten,
Hy schendt den roem niet die op puinen zweeft:
Te niet is 't ryk der grieksche legermachten,
Toch blyft Homeer die de eeuwen overleeft!
Zoo, Belgie, die uit alle werelddeelen
Ter beêvaert lokt naer uwe kunstjuweelen,
Zoo, - als Euroop in een woestyn verkeert,
Of 't oord zal zyn van wilden of van slaven, -
Zal menig wyze komen puin ontgraven,
Waerin uw geest dan nog het menschdom leert!

Aen andren dus de kroon der krygslaurieren,
Met bloed besmeurd en druipend van getraen;

Ons, Belgen, 't bly en edel zegevieren
Dat ieders hert van nieuw geluk doet slaen!
Ons - elke kunst die 't voorgeslacht vereerde!
Ziet: ieder zweerd dat Vlaenderen bezeerde,
Heeft Maerlants kunst het diepst in 't hert gewond; -
Men zwoor uw dood, ô vrye tael der vaderen!
En thans, thans vlecht de wereld lauwerbladeren
Voor 't bardenkoor dat uwen lof verkondt!

IV.

En toch, - uit den rang dier barden ryzen
Klachten op; geen lier nu tokklen zy;

Somber neigt het achtbaer hoofd der gryzen,
Als boog 't neêr voor bittre spotterny,
En er speelt een grimlach van mispryzen
Om hun mond, by 't huidig hooggety.

‘Zingen? is hun vraeg. En welke zangen?
Hulde aen Land en Vryheid? - Zeg, wanneer
Hebben die ons hulde *niet* ontvangen?
Wie, wie onzer meldt hun lof niet meer?
Als de dood ons 't herte toe zal prangen,
Zy hun nog onz' zwanenzang ter eer!

Maer vergt niet dat wy, - wy Vlaendrens zonen, -
Voorspoed roemen naest de wreedste ellend;
Vergt niet dat wy vreugd en dank betoonen,
Waer verblindheid ons geklag miskent;
Vergt van ons voor vreemden roem geen kroonen,
Als die roem onze eigen glorie schendt!...’

Kan, kan 't zyn, ô Belgie, wat zy wraken?
Hof, Wet, Recht, gansch de openbare Macht,
Al wat groot, al wat bemind kan maken,
Is 't al vreemd voor 't arme vlaemsch geslacht?
Leert men 't kunst en eigen tael verzaken,
Na 't in rouw en rampen is gebracht?...

Ach! dit zy niet zoo, vereende Belgen!
Vryheid maekt voor bastaerdy niet blind.
Wee het land dat durft den band verdelgen,
Die twee stammen broederlyk verbindt!
Wee de moeder die heure armste telgen
Niet zoo zeer als hare rykste mint!

En toch, Vlaendren, gy boet zware zonden:
't Eerst hebt gy voor eigen naem gebloosd;
't Eerst gy-zelf uw eigen heil geschonden,
En nog lydt gy 't meest door eigen kroost...
Doch reeds vloeit er balsem in uw wonden,
En ryst u een ster van hoop en troost.

Tot u keeren velen, als verloren
Zoons, terug, berouwvol om hun schuld;
En miskenning blyft u niet beschoren
Als gy weêr u-zelve wezen zult;
Vlaming, Wael, tot één gezin geboren,
Worden dan met broedermin vervuld!

Heb dus trouw, - gelouterd door het lyden, -
In u-zelve, gy weleer zoo groot!
In den Vorst dien volken u benyden;
In zyn kroost dat opgroeit in uw schoot.
Fier moogt ge u op 't Hoogtydsfeest verblyden
Waertoe 't land al zyne kindren noodt.

Barden, zingt dus, mengt uw trotsche akkoorden!
Hulde zy 't gemeene Vaderland!

Eendracht heersche aen Maes- en Scheldeboorden,
Vrede houde er naest de Vryheid stand,
En blyv' Belgie 't Griekenland van 't Noorden,
Waer de Kunst haer lauwerboomen plant!

J. DE GEYTER.

Antwerpen, 23-30 *augustus* 1855.

De dryjaerlyksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten. *(Vervolg. Zie bl.* 107*.)*

De verkoop eener Abyssyniaensche slavin, van M. Portaels, is onwederlegbaer het byzonderste der vier tafereelen, door dezen kunstenaer naer de tentoonstelling gezonden. De persoonen drukken goed de gewaerwording uit die de schilder moet hebben gevoeld, wanneer hy dergelyk tooneel bywoonde. Het geheele is vol waerheid, en elk beeld staet op zyn eigen geteekend; nergens ontwaert men iets van den *conventionnelen* stempel. De houding der slavin is statig en waer; zy is bewust van haer lot; zy gevoelt het als eene Abyssyniaensche maegd: de teekening van dit figuer is wonderfraei, de vorm is edel en grootsch; het is de schoone natuer naer de natuer gevolgd door een man die haer gevoelt en weet hoe hy haer moet wedergeven. De uitdrukkingen, de typen van kooper en verkooper, dragen het gansche oostersch karakter. Dit tafereel blinkt niet alleen uit door de volmaektheid van opvatting, de behandeling ook draegt krachtig by om het gedacht des schilders weêr te geven, en stelt een wezentlyk goed gelukken daer.

De Verteller te Caïro is slechts eene schets, een onuitgevoerd gedacht op het paneel geworpen, maer waerin de waerheid, hetdenkbeeld eens verheven kunstenaers doorstralen.

De twee vrouwenhoofden: *de jonge vrouw uit de omstreek van Triëst* en *de jonge vrouw van Beyruth*, zyn gewrochten verveerdigd als tydverdryf en om te behagen; doch zy zyn de uitdrukking van het talent eens kunstenaers niet. Zy toonen die stevigheid van behandeling, die vastheid van teekening niet aen, die wy opmerken in den verkoop der slavin en den verteller te Caïro.

De heer Navez heeft ons zeven schilderstukken gezonden:

Eene italiaensche Zingara.

Twee jonge meiskens, *eenen hond met een vogelnestje vermakende.*

De Bloemenspraek. - Eene maegd, van de fontein terug keerende, eenen bloementuil aen eenen boomtak vastgehecht beschouwende.

Het oordeel van Salomo. - Op het oogenblik als men de twee moeders hare kinderen heeft wedergegeven; de goede moeder ontvangt de gelukwenschen der vrouwen die haer omgeven; de booze, die door den beul wordt heen geleid, wordt door het gejouw der menigte vervolgd. Salomo verlaet zynen troon, onder de eerbewyzingen des volks.

De verstooten Ryke. - ‘En gelyk hy op den openbaren weg voortging, kwam een jonge man hem tegengeloopen, boog voor hem de knie en zegde hem: ‘Goede meester, wat moet ik doen om het eeuwig leven te verwerven?’ Jesus antwoordde hem: ‘Waerom noemt gy my goed? God alleen is goed! Gy kent de geboden: gy zult geen overspel doen; gy zult niet doodslaen; gy zult niet stelen; gy zult geene valsche getuigenis geven; gy zult geen bedrog plegen; gy zult vader en moeder eeren.’ - De jongeling, antwoordende, zegde

hem: ‘Meester, ik heb deze voorschriften sedert myne jongheid gevolgd.’ En Jesus, hem beziende, beminde hem en zegde: ‘Slechts éene zaek ontbreekt u nog: ga, deel den armen uit al wat gy bezit, en gy zult eenen schat in den hemel winnen; kom dan tot my terug.’ De jongeling, by het hooren dezer woorden bedroefd, verwyderde zich al zuchtende; want hy bezat vele goederen. - En Jesus, rond zich ziende, zegde tot zyne discipelen: ‘Wat is het toch moeijelyk voor hen die rykdommen bezitten, het ryk der hemelen binnen te treden.’

Matheas, C. XIX V. 16 a 22.
Marcus, C. X V. 12.

De aenkomst van Vert-Vert te Nantes.
Bedevaert eener familie voor haren ouden gebrekkelyken vader.
Eene jonge bedevaerdster op het toppunt eens bergs rustende. -

Ondergaende zoneffekt.

Dit uittreksel uit den kataloog zal onzen lezeren doen zien, in hoe ruime mate M. Navez, bestuerder der koninklyke Akademie van Brussel, tot onze tentoonstelling, heeft bygedragen. Sedert lang is de school van den heer Navez door ons veroordeeld, en wy gevoelen ons gelukkig te mogen bestatigen, dat, na lange jaren het hoofd te zyn geweest eener school die wy niet kunnen goedkeuren en die onze geschiedenis ons heeft geleerd te verstooten, hy ten huidigen dage het eenige overblyfsel er van is. Zyne hooge jaren, de hooge rang dien hy in het kunstonderwys bekleedt, zyne edelmoedige deelneming in onze dryjaerlyksche tentoonstelling maken het ons ten plichte zyne voortbrengselen te beoordeelen uit een oogpunt van echte en volle verloochening van alle kunststelselmatigheid. Wy zouden ruimte noodig hebben, meer, veel meer dan wy beschikbaer hebben voor ons overzicht der tentoonstelling, om de redenen bloot te leggen die ons de school waervan de heer Navez, zoo als wy reeds gezegd hebben, de laetste uitdrukking is, doen bestryden. Wy zullen ons in eenige woorden uiten: het ontbreekt hem aen nationaliteit.

De tafereelen van den heer Navez, die ons de hoedanigheden van opvatting en behandeling schynen te bezitten, zyn de italiaensche Zingara en de bedevaert eener familie voor haren gebrekkelyken vader.

In het eerste dezer samenstellingen bestael *ensemble;* de karakters zyn goed gevoeld en goed uitgedrukt, het kinderhoofd is schoon als type, en als teekening is het onberispelyk; het tweede is fyn gevoeld en waer uitgedrukt; op aller aengezichten ligt de droefheid, vermengd met eene zoete hoop, voortspruitende uit het krachtig gebed.

Het jonge rechtstaende meisje, dat haren ouden gebrekkelyken vader ondersteunt, is een bewonderensweerdig evenbeeld van godsvrucht. Zy roept de tusschenkomst van Onze Lieve Vrouw in, met eene treffende, uit het hert vloeijende overtuiging. De schikking der overige beelden dezer schildery bewyst opvatting, diep gevoel der natuer, fynheid van opmerking, voor wat de typen betreft, iets wat ons bewyst, dat de heer Navez een groot schilder zou zyn geweest, - van ons oogpunt uitgaende, - zoo hy zyne opvattingen niet buiten zich-zelve ware gaen zoeken.

De verstooten ryke, de aenkomst van Vert-Vert te Nantes, het vonnis van Salomo zyn *conventionneel* van teekening en kleur; de samenstelling is zonder opvatting, daer de voor het schoone onontbeerlyke hoedanigheden in deze dry schilderyen ontbreken. Daeruit vloeit de onaengename indruk voort dien deze tafereelen op het publiek hebben gemaekt.

In de schildery van M.P. Kremer, *Maria van Oosterwyk*, *beroemde bloemenschilderes*, *eenen ruiker verveerdigende die haer tot nabootsing moet dienen*, vinden wy wezentlyke verdiensten: de kleur is stevig en vol harmonie, en de schikking is in het algemeen gelukkig. Het achterdoek, de bloemen en standbeeldjes zyn bevallig van uitvoering, zoowel als de byzaken, hier en daer neêrgeworpen om het schilderachtige van eens kunstenaers werkhuis te volmaken. Wy betreuren dat het vrouwenbeeld zooveel te wenschen overlaet: het is niet teeder genoeg en zonder gedacht; de teekening is zwaer en onnauwkeurig; ons dunkens zou zulke vrouw, - eene kunstenares, - een sierlykeren, een fyneren vorm moeten bezitten, dan ook zou het tafereel van M. Kremer waerheidvoller voorkomen.

De heeren Guffens en J. Swerts hebben in ruime mate en met ernstige voortbrengsels tot onze tentoonstelling bygedragen. Zoo de plaets welke beide schilders tusschen onze hedendaegsche groote meesters bekleeden, nog niet goed is afgeteekend, is het slechts hunne eigene schuld. Hunne werken dragen geenen eigenaerdigen stempel; zy volgen jammerlyk eene school aen welke de noodzakelyke hoedanigheid ontbreekt van het schoone in de kunst. Om de voortbrengselen die tot dergelyke school behooren te beoordeelen, dient men zoo veel mogelyk de zienwyze der kunstenaers, hoe gebrekkig die dan ook zy, in aenmerking te nemen.

De *heilige Maegd en het kindeken Jesus*, van M. Guffens, zou eene goede schildery zyn, zoo de schilder zyn gansch gedacht hadde teruggegeven. Er heerscht een zeer godsdienstig gevoel in. De uitdrukking van het wezen der H. Maegd is zacht en hemelsch; maer de behandeling is valsch, zy is plat, onnatuerlyk en laet de beelden niet oogenschynlyk vooruitkomen, eene hoedanigheid die, denken wy, nogthans zoo onontbeerlyk! is in het historische vak als in het landschap. Zyn David is misschien degene zyner twee schilderyen, die onder dit oogpunt het gebrekkigste is; het beeld heeft eene gemaekte houding, het is zonder opvatting daergesteld, de behandeling is styf en koel en laet den toeschouwer koud. Dit tafereel hoort toe aen eenen kunstenaer, die veel beter het publiek weet te ontroeren, aen den beroemden vedelspeler F. Servais.

De kartons *de mystieke Hymne*, *St. Pieter*, *St. Bartholomoeus*, en *de H. Maegd met het kindeken Jesus*, bevallen ons meer. Hier zien wy het talent der samenstelling tot eenen hoogen graed stygen, daer het thans afgescheiden is van de stoffelyke bewerking die den heer Guffens gansch ontbreekt. Deze kartons zyn breeder geschilderd en bezitten een oneindig dieper godvruchtig gevoel.

De Christus tusschen de leeraers, *St. Johannes* en *St. Philippus*, dry kartonnen voor Onze-Lieve-Vrouwekerk van St.-Nikolaes uitgevoerd, zyn het werk van beide kunstenaren en bezitten als kartonnen dezelfde hoedanigheden, terwyl

hunne eindelyke uitvoering de hier boven aengehaelde gebreken aentoont.

De heer J. Swerts staet in den kataloog voor vier onderwerpen aengeteekend: eene schildery en dry kartons voor fresco-schilderingen, uitgevoerd voor Onze-Lieve-Vrouwekerk van St. Nikolaes. De schildery, voorstellende *de H. paus Cornelius*, *omringd door de byzonderste martelaren zyns tyds*, komt ons voor als eene goede godsdienstige schildery: er ligt manier in zekere gedeelten van dit werk; de samenstelling er van is grootsch, en de hoofden zyn schoon als karakter en goed uitgedrukt; doch wy moeten den heer Swerts recht uit zeggen dat het zyne kleur aen natuer ontbreekt; zy is hard; zyne stoffen bezitten geene vastheid, de plooijen hebben geene ruimte en zyn al te klein geteekend voor de grootte van zyn doek en voor de plaets waer voor het beschikt is. Zyne kartonnen zyn schoon, behendig geteekend en als gevoel en karakter waer, iets wat wy, zonder het te vinden, in zyne schildery hebben gezocht. Bovenal bewonderen wy zyne twee engelen; er ligt daerin iets geheimzinnigs, iets sierlyks; men ziet in deze twee beelden eene buitengewoone natuer, die goed doet gevoelen dat zy tot eene andere wereld behooren en dat zy, om te bestaen, dezelfde hoofdstoffen als wy niet noodig hebben.

Sprekende van de kartonnen der heeren Guffens en Swerts, hebben wy het woord *fresco* neêrgeschreven; dit woord herinnert ons het tydstip toen de eerste Christenen hun levendig geloof lieten kennen door voortbrengselen, treffend door grootschheid van teekening, macht van omtrek en bovennatuerlyke kracht van uitdrukking. Zy voerden hunne werken uit op de muren der Katakomben van Rome, by fakkellicht en omringd door hunne biddende broeders. Verscheidene dezer bewonderensweerdige *specimen* des overgangs van de vervallen Grieksch-romeinsche tot de nieuwe jonge en levensvolle Christen-kunst zyn ontdekt geworden, tydens de delvingen kortelings geleden op de begravenisplaetsen van St. Agneete en St. Kalixtus gedaen.

Onder de heerschappy der eerste christene keizers, vermenigvuldigde zich de godsdienstige schildering uitnemend snel. Deze vorsten vernielden, van den eenen kant, de overblyfsels der oude beelden van Griekenland en deden, van den anderen kant, de kerken met buitengewoonen luister en pracht versieren. Het is op dat tydstip dat de gewoonte van de binnenmuren der kerken met schilderingen, mosaieken en verguldsel te luisteren zich algemeen begint te verspreiden.

De kerkvaders wilden dat het oog der geloovigen steeds getroffen wierd door godsdienstige beelden, die zoowel door het onderwerp dat zy voorstelden, als door de harmony der kleuren en de geheimzinnige effekten van het licht, hunne herten tot godsdienstige ingetogenheid zouden stemmen. Onder Karel-den-Groote werd deze gewoonte zelfs eene wet, die voornamelyk in Frankryk en Duitschland tot het einde der X^{e} eeuw zonder onderbreking in stand bleef.

De merkweerdigste voorbeelden in dit slach van schilderkunde werden gevonden in de kerk van Pisa, in het Campo Santo te Pisa en in eenige kerken van Florencië en Padua: het waren bewonderensweerdige gewrochten van eenvoud, gevoel en godsvrucht, hoedanigheden die byzonder Giotto onderscheiden. Na de heropkomst der christelyke kunst, in Italië, is het Duitschland dat de volledigste voortbrengselen in het monumentale vak heeft opgeleverd. De St. Appolinaberg, by Keulen, is een voorbeeld van de volmaektheid die deze kunst by onze buren bereikte.

Als een ander bewys van het gebruik der muerschildering zouden wy kunnen aenhalen, dat deze kunst nooit gansch in Frankryk heeft opgehouden te bestaen, en om zulks te staven, hoeven wy slechts de voortbrengselen van Flandrin te noemen.

De heeren Van Eycken en Portaels, te Brussel, zyn gelukkig bedacht geweest, toen zy den smaek voor de fresco-schildering in België zochten herin te voeren: de

eerste door zyne werken in de Kapellekerk, en de tweede door zyne schilderingen in de kapel van de Broeders der Christelyke leering en den bovengevel der St. Jakobskerk op Kaudenberg, te Brussel.

De heeren Guffens en Swerts hebben insgelyks in dit vak een uitgebreid werk begonnen in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van St. Nikolaes. Het zien alleen van deze grootsche onderneming doet den wensch ontstaen, dat het staetsbestuer en de kerkfabrieken maetregelen zouden nemen om de inwendige versiering der tempels weder in te voeren, daer deze voorzeker hetzelfde uitwerksel op de geloovigen onzer dagen moet te weeg brengen als zy het op onze vaderen deed.

Byna alle de groote godsdienstige gebouwen waren oudtyds met fresco-schilderingen versierd. Voor de kunst is de fresco-schildering een machtig hulpmiddel, en tevens is zy eene belangryke aenmoediging voor de studie van het vak der groote of historie-schildering. Het eenige vak waerdoor de kunstenaer de opgetogenheid zyner ziel kan wedergeven, zal hem door de maetregelen die wy wenschen, aen de hand worden gedaen.

De kerk van den H. Antonius van Padua is de eerste geweest om dit vak in Belgiës kunststad terug in te voeren. Daer dit werk voltooid was by de opening onzer dryjaerlyksche tentoonstelling en het er zeker zou hebben geprykt, ware het slechts mogelyk geweest het er heen te brengen, gelooven wy het in ons overzicht niet te mogen vergeten.

De naem van den heer V. Lagye is in den kataloog niet te vinden; maer in de kerk van den H. Antonius van Padua is hy vertegenwoordigd op eene wyze, zoo schitterend dat zy eer doet aen den kunstenaer en aen het kerkfabriek, welk het gelukkig gedacht heeft gehad hem dien muer toe te vertrouwen, waerop hy zyn talent ten volle heeft kunnen toonen. Ofschoon dit werk, volgens het zeggen van den heer V. Lagye, slechts een proefstuk zy, daergesteld om de deelneming te bewyzen die het kerkfabriek voor dit vak van versiering heeft betuigd, nogthans bevat het alle de hoedanigheden die het schoone in de kunst daerstellen. Hoe majestatisch lost zich de Moeder-maegd met het Godskind tegen den achterdoek af, waerop het kruis, zinnebeeld der verlossing, schittert! Hoeveel macht, hoeveel edelheid en ter zelfder tyd hoeveel zachtzinnigheid ligt er in dit hoofd der Maegd opgesloten. Het is wel de Koningin des Hemels. Hoe breed is die mantel die het hoofd omvat en in grootsche plooijen op de voeten

der moeder Gods nederdaelt. Dit is wel de behandeling die vereischt wordt om in eene kerk eerbied in te boezemen. Er ligt niets gemeens, niets alledaegs in die *triptiek;* alles is grootsch, machtig, vol karakter; de typen zyn getrouw; de overgang van de oude tot de nieuwe wet is gelukkig uitgedrukt, door de tegenoverstelling der zystukken met het middenstuk; de St. Anna en de H. Joachim maken het rechter zystuk uit; de H. Elisabeth en de H. Zacharias het linker, vier voortreffelyk geteekende, breedgeplooide en wyselyk bewerkte beelden, wier kleur zoo krachtig en tevens zoo teeder is dat zy wellicht tot hiertoe nog niet aldus door de frescoschildering werd bereikt. Deze vier beelden stellen de oude wet voor. De H. Maegd en het kindeken Jesus, boven wie het kruis zich verheft, zyn het onderwerp van het middenstuk, dat de nieuwe wet verbeeldt. Het lystwerk is uitgevoerd door den heer L. Schaefels en is in zyn geheel, zoowel door de harmony van kleur als door de fynheid der bewerking, weerdig de beelden van den heer V. Lagye te omsluiten. Daer die proefneming ten volle aen de verwachting des kerkfabrieks en des kunstenaers heeft beantwoord, zou, volgens men ons heeft gezegd, de heer V. Lagye door het kerkfabriek zyn gelast geworden met de versiering van den halven cirkel achter het groot altaer, en waerschynlyk zal hem de taek worden opgedragen de gansche kerk op te luisteren. Dergelyk besluit van wege den fabriekraed der kerk van den H. Antonius van Padua zou verdienen in gouden letteren in de kunstgeschiedenis onzes tydstips te worden opgenomen, daer het grootelyks zal hebben medegewerkt om dit vak der kunst herop te beuren en tot zyne ware bestemming, het hert van den mensch tot God te verheffen, terug te brengen.

De schildery N° 247, *de Begrafenis Christi* voorstellende, verbaest den toeschouwer door haren grooten omvang en de stoutheid der samenstelling. Dit werk heeft by de menigvuldige vrienden des schilders, den heer Ed. Du Jardin, de hoop doen herleven, hem eens die plaets tusschen de groote kunstenaren onzes tydvaks te zien innemen, die zy voor hem hadden gedroomd, dan reeds wanneer hy nog slechts den eersten stap op het kunstveld waegde. Sedert jaren kregen wy niets meer van den heer Du Jardin te zien dan omtrekteekeningen, die de werken van onzen uitstekenden romanschryver H. Conscience versieren. Zeker bezitten deze kunstvoortbrengsels veel weerde, doch deze volstaet niet om den naem te maken van eenen kunstenaer die schilderyen kan verveerdigen, zoo als de Begrafenis Christi. Zoo de schilder by die grootsche en nieuwe samenstelling, die vaste, machtige en feillooze teekening, een dieper godsdienstig gevoel, eene verscheidenheid van uitdrukkingen en gevoeligere typen hadde gevoegd, zou zyn tafereel ontegenzeggelyk het schoonste der tentoonstelling zyn geweest. Daer deze laetste hoedanigheden niet genoeg zichtbaer zyn voor het oog des toeschouwers, zoo brengt dit onderwerp den indruk niet te weeg dien het zou moeten verwekken. Voor ons is het een groot gebrek wanneer eene godsdienstige schildery den toeschouwer niet innerlyk beweegt. De kunstenaer moet dezen doorgronden, zyne ziel peilen, zyne indrukkingen uiteen zetten en niet enkel door *plastische* middelen, in wat hoogen graed van volmaektheid hy die dan ook moge bezitten, de onderwerpen uit het H. Schrift wedergeven. Men mag de bybelsche onderwerpen slechts eerst dan ondernemen, wanneer men zich diep heeft doordrongen van al het schoone, grootsche en bovennatuerlyke der tooneelen, ons door het H. Schrift overgebracht.

De heer Van Ysendyck, bestuerder der Akademie van Bergen, en de heer Mathieu, bestuerder der Akademie van Leuven, hebben maer zeer zwakke tafereelen tentoongesteld, in vergelyking van den naem dien zy dragen en dien zy ten volle verdiend hebben op vroegere tentoonstellingen. De voortbrengselen des eersten zyn: *de H. Vincentius-a-Paulo* en *het gebed troost de droefheid en de wanhoop*, en

des tweeden een doek met name *aen den voet van het kruis*, een onderwerp dat dikwyls behandeld en wonder goed geschikt is tot een tafereel vol gevoel. De heer Mathieu heeft zyn gedacht niet terug gegeven, zyne schildery is middelmatig, en met moeite kunnen wy het erkennen als een voortbrengsel des schilders van *Christus in zyn graf*, eene schildery die op eene der laetste tentoonstellingen van Brussel prykte en uitstekende verdiensten bezat, welke wy vruchteloos zouden zoeken in het nummer 478 onzer tegenwoordige tentoonstelling.

De heer Wittkamp is een kunstenaer die reeds eene voorname plaets tusschen de meesters onzer school bekleedt. Nauwelyks had hy het werkhuis van den heer de Keyser, wiens leerling hy is, verlaten, of reeds vertoonde hy zich op het veld der kunst met een doek van grooten omvang en dat uitstekende verdiensten bezat: wy bedoelen zyn *Burgemeester van Leyde.* Met dit doek verwierf hy byval te Brussel en in Holland, en sedert heeft hy niet opgehouden naer onze tentoonstellingen merkweerdige voortbrengselen te zenden. Op onze huidige tentoonstelling is hy vertegenwoordigd door een onderwerp, hem ingegeven door een gedicht van H. Tollens. *De terugkomst der Hollanders* (Heemskerk en zyne gezellen), *na dat zy eenen winter hebben overgebracht te Nova-Zembla* (1596-1597), is een tafereel dat niets dan zyne te recht behaelde faem kan vergrooten. De samenstelling is kalm en goed gevoeld, de uitdrukking van alle de persoonen is behoorlyk en juist: deze verheugen zich daer zy de zon, het hemellicht van welks stralen zy zoo lang zyn beroofd geweest, terugzien; genen, die met kracht het lyden dat zy te dragen hadden, hebben doorstaen, zoeken de hoop by hunne min gelukkige, min sterke gezellen op te beuren; de stuerman, door de zegekreten die zich aen den voorsteven des boots laten hooren, gewaerschuwd dat zy het land nader zyn en dat weldra zyne kunde kan worden ingeroepen, blyft kalm by zyn roer, om alle onheil te voorkomen en om als ervaren zeeman zyne boot, met hare kostbare vracht, naer de eerste kreek te sturen die de vereischten bezit tot eene voordeelige landing. De kleur van dit doek, alsook die van zyn ander getiteld *de Mymering*, schynt ons te zondigen door den al te groenen toon.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(*Wordt voortgezet.)*

Kunst- en letternieuws.

De heer N. De Keyser, bestuerder der Koninklyke Akademie, is door Z.M. verheven tot den graed van Officier der Leopoldsorde.

Zyn benoemd tot ridders van dezelfde Orde: de heeren Guffens, historieschilder; J. Swerts, historieschilder; J. Van Regemorter, landschapschilder, te Antwerpen; A. Stevens, genreschilder, te Brussel, Lapito, landschapschilder, te Parys; Meyer, zeegezichtschilder te 's Hage; en Meyer von Bremen, genreschilder, te Berlyn. Alle deze onderscheidingen zyn verleend ter gelegenheid der dryjaerlyksche tentoonstelling van Antwerpen.

De heer Minister van binnenlandsche zaken heeft nog een meer beduidend blyk gegeven, dan de uitdeeling eeniger dekoratiën, en strekkende om onze tentoonstelling van Schoone kunsten op gelyken voet te stellen met die van Brussel. M. de Decker heeft voor rekening van het Staetsbestuer aengekocht: de schildery van den heer Jacob-Jacobs, voorstellende *de waterval van Sarp op den Glommerstroom*, voor het nationael museum; *de Ecce-Homo*, triptiek van M. Jos. Bellemans; *de propheet Elias*, van M. Julius Pecher, en *de H. Maegd naer den hemel verzuchtende na de verrysenis Christi*, door M. Rowys; deze dry laetste tafereelen voor het byzonder *fonds* der kerkfabrieken.

Wy bedanken den heer Minister van herte voor dit bewys van kunstaenmoediging; het doet ons veel voor de toekomst verhopen, want het is meer beduidend dan het enkel uitdeelen van dekoratiën, daer het vroeger nog wel eens is gebeurd, dat kunstenaren, by gelegenheid onzer tentoonstelling, de ridderorde ontvingen.

- Eene deputatie bestaende uit de heeren P.-A. Verlinde, Ed. Du Jardin, H. Brown, P. Génard, F. Gons en J. Van Rotterdam, heeft zich op 5 oct. jl. by haren medebroeder, den heer N. de Keyser begeven, om hem namens de St.-Lukasgilde geluk te wenschen over zyne verheffing tot officier der Leopoldsorde.

- De *Cercle artistique et littéraire*, van Antwerpen, heeft op 3 oct. jl. serenaden gebracht aen de heeren N. de Keyser, J. Van Regemorter, Guffens, J. Swerts en Dr. Broekx, ter gelegenheid hunner benoeming tot officier of ridder der Leopoldsorde.

- Wy vernemen dat de heer Ed. Du Jardin, professor by de Koninklyke Akademie van Antwerpen, is gelast geworden door den eerw. heer deken van Hoogstraeten met het verveerdigen van 14 schilderyen, voorstellende de H. Statiën en bestemd voor de kerk dier gemeente. De eerw. deken kon zulk werk voorzeker aen geene betere handen toevertrouwen.

- Eenigen tyd geleden, hebben wy gemeld dat de werken van H. Conscience, te Londen, door den uitgever Burns zouden worden ter pers gelegd. De volgende werken, in het engelsch vertaeld, hebben reeds het licht gezien: *The curse of the Village* (de Plaeg der dorpen); *The Happiness of being rich* (het Geluk van ryk te zyn); *The Miser* (de Gierigaerd); *Ricketicketack; The War of Peasants* (de Boerenkryg); *The Lion of Flanders* (de Leeuw van Vlaenderen); *Count Hugo of Craenhove* (Graef Hugo van Craenhoven); *Wooden Clara* (Houten Clara). Naer wy vernemen, worden deze werken, die eene zeer schoone uitgave uitmaken en houtgravuren bevatten, voor het meestendeel gevolgd naer de steenplaten der vlaemsche uitgave, in Engeland zeer goed onthaeld. Voor al wie eenigzins met de werken van den beroemden antwerpschen schryver bekend is, zal dit nieuws zeker niet vreemd klinken.

- Op maendag 1 october gaf de jonge, uitsluitelyk vlaemsch zingende *Antwerpsche Liedertafel*, een zang- en muziekfeest, waerop de heer A. Van Rotterdam het in den pryskamp van het Staetsbestuer bekroonde gedicht van den heer J. de Geyter heeft voorgedragen. De lezing werd met veel belangstelling door de vergadering aenhoord

en by het eindigen met een donderend handgeklap begroet. De voorzitter der *Liedertafel* moest, namens zyne maetschappy, den heer de Geyter eene lauwerkroon aenbieden; doch de afwezigheid van den jongen dichter heeft zulks onmogelyk gemaekt. De *Liedertafel*, die onder het kundig geleide van den heere L. Kiven staet, belooft een der beste zanggenootschappen des lands te worden.

- Naer allen schyn, zou een vraegstuk dat zeer dikwyls de geleerden heeft bezig gehouden, het vraegstuk der eeuwigdurende beweging, op het punt zyn van opgelost te worden. Niettegenstaende de groote geldsommen door Frankryk uitgeloofd aen hem die dit gewichtige punt, dat eene gansche omwenteling in het stelsel der werktuigkunde zou voortbrengen, zal oplossen, was men er echter tot hiertoe niet in geslaegd. Thans verzekert echter een dagblad, dat een achtbare geestelyke van Lier, priester Claes, gelooft tot het verlangde doel te zyn gekomen, daer hy denkt het geheim der eeuwigdurende beweging te hebben ontdekt.

- Wy vernemen dat de heer Frans Vermeylen, leerling van Geerts, beeldhouwer te Leuven, is benoemd geworden tot leeraer der Akademie dier stad, in vervanging van wylen zynen weerdigen meester.

- Een onzer landgenooten, de heer Felix Bouré, de jongste broeder van wylen Paulus Bouré, den kunstenaer die van zyne al te korte loopbaen, zulke eervolle herinnering heeft nagelaten en wiens werk schitterend prykt in het Koninklyk Museum van Beeldhouwkunde, te Brussel, heeft in den wedstryd, uitgeschreven door de St. Lukas-Akademie van Florencië, den eersten prys behaeld der historische samenstelling in *bas-relief.* Dezelfde onderscheiding was zynen broeder eenige jaren geleden te beurt gevallen.

- Den 15 november zal te Parys de uitreiking der pryzen plaets hebben, ter gelegenheid der wereldtentoonstelling uitgeloofd. Deze uitreiking zal geschieden door den keizer en de keizerin der Franschen. Alle de tentoonstellers kunnen deze plechtigheid bywoonen.

- De heer H. Conscience heeft een nieuwen zedenroman voltooid, voor titel voerende *Jobs vrouw.* Wy kunnen insgelyks verzekeren dat hy eerstdaegs een ander zedenverhael gaet beginnen.

- De heer J. de Geyter heeft een prospectus laten uitgaen van een bundel Gedichten. Het werk, op goed papier gedrukt, zal den heeren inteekenaren afgeleverd worden tegen den prys van fr. 1.50. De verschillige verdienstelyke dichtstukken van den heer de Geyter, die in onderscheidene tydschriften geplaetst zyn, alsook de prys dien hy kort geleden in den wedstryd van het Staetsbestuer behaelde, kunnen hem vooraf eenen goeden byval verzekeren. Overigens zyn de meeste dezer stukken nog niet verschenen.

- By den drukker L. Schotmans, Mutsaerdstraet, te Antwerpen, is van de pers gekomen het prospectus van een roman, getiteld: *Bootsman Gordiaen*, door Konstantyn Simillion. - Dit werk, een verhael uit het zeemansleven, zal een boekdeel vormen van ruim 100 blz. en met houtsneden opgeluisterd zyn, geteekend door de heeren E. Linnig en J. Nauwens; de inteekeningsprys is vastgesteld op fr. 1-25.

- By den uitgever Nygh, te Rotterdam, is verschenen een kataloog der schoone verzameling schilderyen, porceleinen en historische zeldzaemheden, toebehoord hebbende aen den heer Scheltus van Kampferbeke, en welke den 15 october en volgende dagen, te Alkmaer, publiek zal worden verkocht. Behalve omtrent een vyfhondertal schilderyen van de beste oude en nieuwe nederlandsche meesters, bevat dit kabinet eene uitstekende en byzonder groote kollektie porceleinen, waeronder een vry aenzienlyk getal zeldzame stukken. De afdeeling der historische zeldzaemheden bevat insgelyks verscheidene hoogst belangryke stukken. Wy roepen hierop de aendacht onzer liefhebbers in; zy zullen er hunne kabinetten met menig meesterstuk of zeldzaemheid kunnen verryken.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Eugeen Zetternam.

Op 10 october jongstleden, overleed te Antwerpen de vaderlandsche schryver Eugeen Zetternam. Deze dood, die eene breede opening in het vlaemsche strydperk laet, treft in het byzonder den redaktieraed der *Vlaemsche School,* waervan Zetternam een der werkzaemste leden was.

Eug. Zetternam (Judocus-Josephus Diricksens) zag te Antwerpen het licht op 4 april 1826. Nog kind zynde, werd hy voor het meubelschilderen bestemd, en legde hy zich van ganscher herte toe op het ambacht dat hem later een eerlyk bestaen moest verschaffen. Reeds was hy de jongelingsjaren genaderd toen hy in betrekking trad met eenige vlaemsche letterkundigen, leden der maetschappy *de Ongeachten.* De vaderlandsche gevoelens die deze mannen bezielden, de warme bewoordingen waerin zy zich uitdrukten, waren genoeg om het vuer te ontvlammen dat in den jeugdigen werkman reeds smeulde. Zetternam werd als van eenen elektrischen schok getroffen, en hy ook zwoor den zegeprael der vaderlandsche zaek krachtdadig te bewerken, zelfs ten pryze van zyn leven. Werkman, die geene andere middelen ter zelfontwikkeling bezat dan den vasten wil die in zyne ziele lag besloten, vond hy eenen grooten steun in de vriendschap van Van Beers. Deze dichter, die als de kunstvader van Zetternam mag aenzien worden, maekte den jongen schryver deelachtig aen al de kennissen die hy door buitengewoone studie had verkregen.

Rowna verscheen; dit werk, waerin misschien meer verbeeldingskracht dan eigenlyke kunst aen den dag is gelegd, werd algemeen toegejuicht en deed eene schitterende toekomst voor den jeugdigen schryver voorspellen; en zeker ware deze toekomst reeds vroeger verwezentlykt, hadde de conscriptie hem juist op dit oogenblik van zyne vrienden niet afgerukt en hem, alleen, in eene kleine stad van Vlaenderen niet geworpen, verre van allen leidsman die hem de echte baen der nationale kunst kon toonen. Doch deze voor anderen onherstelbare ramp sloeg den begeesterden Zetternam niet neder; hoe meer het noodlot hem vervolgde, hoe meer kracht hy in zyne vurige ziele scheen te scheppen.

Dag en nacht aen het werk, werden weldra een verbazend aental werken van allen aerd door den jeugdigen schryver in het licht gezonden. Geen vak bleef door hem onbeproefd; van 1845 tot 1855 werden door Zetternam een dertigtal romans, novellen, dramas, werken over de kunstkritiek en eene menigte vlugschriften en artikels in dagbladeren geschreven(*).

(*) Zie hier de lyst der voornaemste werken door Eug. Zetternam voortgebracht:
1845. *Rowna*, Antwerpen, Janssens-Jacobs. - 1846. *De Zwanen*, novelle, uitgegeven in het *Taelverbond.* - *Voor twee centen minder*, in het *Taelverbond* en afzonderlyk. - 1847. *Schets uit het werkmansleven*, in het *Nederduitsch letterkundig jaerboekje.* Gent. - *Bernhart de Laet.* Gent, Hoste. - *Hoe Pietje Triste fortuin deed*, in het *Taelverbond.* - *Margaretha van Constantinopelen*, drama. Antwerpen, Janssens-Jacobs. - 1848. *De Tooverdoos*, in het *Taelverbond.* - *Mynheer Luchtervelde*, bekroond met het gouden eermetael in den wedstryd voor den zedenroman, door de maetschappy van vlaemsche letteroefening *de Tael is gansch het Volk*, te Gent, uitgeschreven; met eene teekening van Ed. Du Jardin. Antw. Buschmann. - *Eenige bedenkingen over de toekomst van schilders en schilderkunst*, *by het doorwandelen der tentoonstelling te Brussel*, door J*(osef)* D*(iricksens)* Albrechts. *Taelverbond.* - *Vlaemsche tooneelkronyk*, onder den pseudonyme L. Ysendyck. *Taelverbond.* - *Eene Liefde*, novelle, in het *letterkundig jaerboekje.* Gent. - 1849. *Iets over de vlaemsche beschaving*, *ter gelegenheid van een artikel der* Revue des deux mondes *over Hendrik Conscience.* Antw. A. Jans. - *Een kopje te veel*, novelle, in het *letterkundig jaerboekje.* Gent. - 1850. *Het Bestuer en de Natie*, Antwerpen. - *Tantje Mortelmans*, zedenverhael, in het *letterkundig jaerboekje*, Gent, en afzonderlyk, Gent, drukkery der *Broedermin.* - *Simon Kokkermoes*, historisch tafereel (1382), bekroond met het gouden eermetael in den letterkundigen pryskamp der stad Deynze. Antwerpen, Buschmann 1850. *Taelverbond* en afzonderlyk. - *Philips de goede te Antwerpen;* onuitgegeven roman, waeraen de Koninklyke Maetschappy van Schoone kunsten eene som van 300 fr. heeft toegekend. - 1851. *Eene zonderlinge bedelares*, novelle, in het *letterkundig*

Wy zullen hier de werken niet aenhalen die Zetternam in het romantisch vak heeft voortgebracht, maer ons bepalen by die welke de kunstkritiek raken, en waerin hy eene buitengewoone hoogte heeft bereikt.

In 1848 verschenen zyne *Bedenkingen over de toekomst van schilders en schilderkunst*, *by het doorwandelen der tentoonstelling te Brussel.* Dit werk, waerin men reeds eene diepe kunstkennis ontwaert, werd in 1851 gevolgd van zyne *Verhandeling over eenige goede schilderyen uit de tentoonstelling van Antwerpen;* beide schriften werden echter overtroffen door zyne uitmuntende *Verhandeling over de Nederlandsche schilderschool, ter gelegenheid van het* 400*jarig Jubelfeest der St.-Lukasgilde.* Dit werk, welk door de *St.-Lukasgilde* werd bekroond en in haer *Album* uitgegeven(*), mag als een meesterstuk aenzien worden en overtreft verreweg al wat in dien aerd, zelfs in vreemde talen, is geschreven; het is wellicht de eerste kunstkritiek welke onze schilderschool uiteen echt nationael oogpunt beschouwt, en zal, in weêrwil van eenige onnauwkeurigheden, als een eeuwig monument van kennis en wyze beredenering blyven bestaen.

Zetternam, die op 21 augustus 1849 in den echt was getreden met mejuffer Anna-Joanna de Ridder, en vader van dry kinderen was geworden, overleed ten gevolge der borstkwael. De dichter de Geyter had het droevig geluk de oogen zyns trouwen vriends te sluiten, dien hy, tydens zyne drymaendige ziekte, om zoo te zeggen, geen oogenblik had verlaten(**).

P. GÉNARD.

Begrafenis van Eugeen Zetternam.

De begrafenis van Zetternams stoffelyk overblyfsel, welke op zaturdag 13 dezer plaets greep, was eene ware hulde aen de nagedachtenis van den diep betreurden schryver bewezen. Al de vlaemsche maetschappyen der stad, en zelfs verscheidene

jaerboekje, Gent, en afzonderlyk: Antwerpen, J.P. Van Dieren en C^{o}. - *Redevoering* uitgesproken by het nationael vlaemsch feest der maetschappy *Voor Tael en Kunst*, te Antwerpen, ter gelegenheid der hulde opgedragen aen Hendrik Conscience. *Taelverbond.* - *Pryskampbeoordeeling. Ibid.* - *Boekoverzicht.* De arme Edelman door Hendrik Conscience. *Ibid.* - *Redevoering* over den Nederlandschen Boekhandel, uitgesproken op het derde Nederlandsch letterkundig Kongres, gehouden te Brussel, den 30, 31 aug. en 1 september 1851. - 1852. *Boekaenbeveling.* Londres au point de vue belge, par L. Jottrand, *Taelverbond;* artikel met lof overgedrukt in den *Tydspiegel.* 's Gravenhage. - *Eenige goede schilderyen uit de tentoonstelling van Antwerpen. Ibid.* - *Arnold de droomer*, met platen door J. Bertou. Antw. H. Peeters. - 1853. *Modezucht*, drama, verschenen in de *Nederlandsche Reisbibliotheek.* Gent. - *De wonderbare avonturen eener oude schildery*, *Taelverbond* en afzonderlyk. Antw. Gebroeders Peeters. - *Handboek* voor Huis- en Meubelschilders, vergulders, enz. uitgegeven door het *Willemsfonds.* Gent, L. Hebbelynck. - *Een middeltje om ryk te worden.* Antw. de Backer, 1854. - *Tooneelen uit het leven eens kunstenaers*, novelle, in het *letterkundig jaerboekje*, Gent. - *Verhandeling over de Nederlandsche schilderschool*, bekroond door de St.-Lukasgilde te Antwerpen, en uitgegeven in haer *Album.* - *Over het gebruik der Moedertael*, bekroond door het Nederduitsch Taelverbond. Onuitgegeven. *De vrouw van Egmont*, drama, bekroond in den pryskamp door de Maetschappy *Voor Tael en Kunst* uitgeschreven. Handschrift. - *De Kimrische Diluvie.* Antw. Backer. - 1855. *Artikels* in de *Vlaemsche School,* - *Hoe men schilder is*, verhael, versierd met vier platen door Ed. Du Jardin. Gent, E.-J. Van der Haeghen, op het punt van te verschynen. - Verder eene menigte artikels en feuilletons in den *Nördischen Telegraph*, de *Broedermin*, de *Gazette van St.-Nikolaes*, den *Gentschen telegraph*, de *Eendragt*, de *Gazette van Gent*, enz. Omzendbrieven van het *het soldatenleven* en *de Aennemer.* twee romans in plan: *Schetsen uit Vlaemsch Midden-komiteit*, alsook

(*) Verkeerdelyk hebben eenige dagbladeren opgegeven dat dit werk nog niet is verschenen. Het werd door de St.-Lukasgilde uitgegeven.

(**) De *Vlaemsche School* lag Zetternam nauw aen het herte: zelfs op zyn sterfbed sprak hy over dit tydschrift, tot welks welgelukken hy oneindig heeft bygedragen.

der voornaemste kunstkringen van Gent en Brussel, waren door een groot aental hunner leden vertegenwoordigd. Buiten de *St.-Lukasgilde*, waervan de overledene deel maekte, telde men er afgezanten van *den Olyftak, de Kunstvrienden*, *het Vlaemsch Gezelschap, de Liedertafel*, *de Goudbloem, de Eendragt, het Kunstverbond*, van Antwerpen; de maetschappy *de Tael is gansch het volk*, het *Vlaemsch Gezelschap* en het *Studentengenootschap*, van Gent; de *Wyngaerd* en het *Vlaemsch Midden-Komiteit*, van Brussel.

Ten 10 ure 's morgens werd het lyk ten sterfhuize door de klergie uitgehaeld. De hoeken der baer werden gehouden door de heeren Hendrik Conscience; V. Lagye, voorzitter van het *Vlaemsch Gezelschap;* B.J. Mees, voorzitter der *St.-Lukasgilde;* P. Génard, lid van den redaktieraed der *Vlaemsche School;* Ed. Du Jardin, voorzitter van de *Kunstafdeeling* der *St.-Lukasgilde*, waervan de overledene deel maekte; Prudens Van Duyse, in name der maetschappy *de Tael is gansch het volk,* te Gent; Michiel Van der Voort, in name van het *Vlaemsch Midden-Komiteit,* te Brussel; Verspreeuwen, voorzitter der Rederykkamer *de Olyftak,* te Antwerpen.

De letterkunde was verder in den stoet vertegenwoordigd door de heeren Frans de Cort, J. de Geyter, J.-A. de Laet, de Potter, L. Gerrits, C. Hansen, Hendrickx, F. Heuts, K. Nys, Piron, Simillion, Sleeckx, A. Snieders, jr., Van Acker, P.-F. Van Kerkhoven, J. Van Rotterdam, terwyl de plaetselyke overheden waren vertegenwoordigd door de Gemeenteraden J.F. Matthyssens, graef Geeraerd Le Grelle en notaris Gheysens; Thielens, sekretaris van den heer gouverneur; J.A. Verschaeren, eersten leeraer by de Koninklyke Akademie van Antwerpen, eerelid der *St.-Lukasgilde;* H. Brown, leeraer by het zelfde gesticht en lid van den redaktieraed der *Vlaemsche School*; Matthyssens, consul van Costa-Rica; J. Schull, consul van Zweden en Noorwegen, enz., enz.

In de Wetstraet, by de Kerkstraet, trad de heer Jakob Karsman den lykstoet te gemoet, en legde eene lauwerkroon op de baer, eene hulde die de aenschouwers menige tranen uit de oogen perste.

Aen het graf gekomen, namen beurtelings zeven sprekers het woord; wy zullen hunne redevoeringen laten volgen, volgens de orde waerop zy zyn uitgesproken.

De heer E.-J. Van der Haeghen, lid van het Hooger Bestuer der *St.-Lukasgilde*, trad eerst by den grafkuil, en na eene kroon van *immortellen* op de baer te hebben gelegd, deed hy den rouw der Gilde in de volgende bewoordingen kennen:

> De smert volgt somtyds snel op de vreugde. De *St.-Lukasgilde* binnen Antwerpen, het gryze genootschap dat sedert eenige maenden slechts zegeprâlen had te boeken, wordt in het midden harer vreugde gestoord door eenen naren kreet, die hertverscheurend uit den mond van allen Gildebroeder stygt. Zetternam is dood! klinkt het ten allen kante, en deze kreet, door gansch het vaderland herhaeld, dringt pynlyk door de ziel van allen waren Vlaming.
> Inderdaed, wat heeft Zetternam voor de Nederlandsche letteren en kunsten gedaen? Van zyne teêrste jeugd wydde hy geest en kracht aen de verheerlyking des vaderlands; hy droomde van eene nationale letterkunde, van eigen roem, van eigen grootheid. Zyn gansche levenstyd werd aen het vervullen van dit geliefkoosde ontwerp opgeofferd, en als Willems, Van-Ryswyck, Ledeganck en Delecourt, stierf Zetternam op de nog rookende bres die hy in het trotsche bolwerk der verbastering had gebracht.
> Zetternam, medebroeder, de oude *St.-Lukasgilde* erkent de diensten die gy aen de nationale zaek hebt bewezen. Eens had zy het geluk u om uwe werkzaemheden te kroonen, en thans plengt zy tranen op het graf dat uwe asch gaet verslinden. Slaep zacht, gildebroeder, in den vaderlandschen grond dien gy zoo lief hebt gehad; het nageslacht zal uwe vlyt, uwe zelfopoffering naer weerde beloonen.

Na deze redevoering nam de heer Ed. Du Jardin het woord, in name van den Redaktieraed der *Vlaemsche School*:

> In naem van den Redaktieraed der *Vlaemsche School*, ben ik verplicht het woord by dit gapend graf te voeren.
> Zetternam was een dier mannen wien de vooruitgang der nationale kunsten ten nauwste aen het herte lag. Hy had de geschiedenis onzes lands doorbladerd en gezien hoe in vroegere tyden, wanneer een eigen, nationale geestdrift het volk bezielde, de kunsten tot het hoogste punt van volmaektheid stegen; integendeel, hy had geweend, toen hy ontwaerde hoe diep die kunsten zonken, wanneer vreemde heerschappy of modezucht ten onzent zegepraelden.
> In onze eeuw, nu het gedurig gebruik eener vreemde spraek den nationalen geest harde slagen toebrengt, wilde Zetternam, voor zoo veel het in zyne macht was, den vreemden invloed bestryden.
> Het voorbeeld onzer vaderen zweefde hem immer vóor de oogen, en geerne had hy zyn leven ten offer aen 't lydend vaderland gebracht.
> De *Vlaemsche School* kwam tot stand; aen dit tydschrift, dat slechts voor doel heeft den vooruitgang der nederlandsche kunst te bewerken, wydde Zetternam al zyne krachten.
> Wie onzer gedenkt niet den geestdrift die den betreurden schryver ontvlamde, toen hy eindelyk zag dat het land van Van Eyck, Massys en Rubens, dat Vlaenderen, even als Duitschland, Engeland en Frankryk, ook een kuntsblad ging bezitten! Geene opofferingen werden door hem gespaerd om de *Vlaemsche School* te doen gelukken; hy arbeidde dag

en nacht, deed kunstreizen door het gansche land, ja, indien wy onze poogingen, van den eersten dag, met den schitterendsten uitslag zagen bekroonen, hebben wy zulks grootendeels aen Zetternams vlyt en talent te danken.
En thans reeds maeit de dood hem uit onze rangen! Thans reeds zien wy ons eenen man ontrukken wiens eenig gedacht was: de Grootheid van Vlaenderen!
ô! Ligt het misschien in den wil der Goddelyke Voorzienigheid den Vlaming door het lyden te beproeven? Zou wellicht ons volk in de smert nieuwe krachten moeten putten? Almachtige, wy buigen het hoofd voor uwe besluiten, doch smeeken u dat het voorbeeld van Zetternam nieuwe Vlamingen moge ontvlammen; geef dat de heilige zaek waervoor de overledene viel en waervoor wy nog stryden, niet overwonnen worde by gebrek aen kampers....
En gy, Zetternam, gy, arme broeder, ons zoo vroeg ontnomen, op het punt als gy wellicht eene schitterende toekomst voor u zaegt ontsluiten, ontvang den laetsten groet van uwe talryke vrienden. Uwe asch zal snel in den schoot der aerde vergaen, doch uwe nagedachtenis zal immer by ons leven.
Rust dan zacht in den schoot van dat Vlaenderen waervoor gy zyt gevallen, en schenke God u den vrede, bestemd aen allen die het Vaderland van ganscher herte beminnen.
Vaerwel, vriend Zetternam, vaerwel!

De heer Van Duyse, in name van het genootschap *de Tael is gansch het Volk*, te Gent, deed eene schitterende improvisatie. Het spyt ons de treffende woorden van den begeesterden dichter niet te kunnen mededeelen, en des te inniger is onze spyt, daer de heer Van Duyze Zetternams verdiensten, om dus te zeggen, uit een ander oogpunt beschouwde. ‘De vriend, zegde hy onder anderen, wiens vroege dood wy thans betreuren, was een dier mannen die alles aen eenen vasten wil, aen een enkel gedacht zyn verschuldigd, en verdwaelde hy, nog zoo jong, eenige oogenblikken door den invloed dien de fransche letterkunde op ons volk uitoefent, hy had geest genoeg om dadelyk zyne misgreep te erkennen en met meer moed op het eenige ware vaderlandsche pad terug te keeren.’

‘Zetternam, zegde hy verder, was volgens de wetten der natuer bestemd om my de oogen te sluiten, en nogthans sta *ik* hier by zyn graf. De vlaemsche zaek moet dan wel de opoffering van vele krachten vragen, dat wy vóor hunnen tyd de moedigste kampers zien vallen, en zy aldus de wetten stoort die de natuer aen het menschenleven stelt.....’

De heer de Potter, van Gent, maekte zich vervolgens de tolk der jongere litteratuer:

Heere, Heere, - *hoe lang nog?*
DAV. PSALM. VI.

Vlaenderens Maegd is weêr omhangen met het rouwfloers; weêr verzinkt zy in een stroom van heete zieletranen, en daelt de nacht der droefheid over haer neder.
Eenzaem en ongetroost dwaelt zy rond langs de boorden der Schelde, en bezwangert de lucht met luide wanhoopskreten.
Ach, zou zy niet? alles, wat haer duerbaer, alles wat haer heilig is, zinkt weg van uit heure armen in den afgrond der eeuwigheid: weelde en welvaert van den volke; licht en leven; roem en grootheid van den lande.

Zy ziet den moedergrond, waer vroeger fiere helden ademden, alsnu betrappeld door eenen hoop laffe dwergen, die de wenken en grillen van volksverraders en volksverdrukkers als een goddelyk gebod navolgen.
Zy ziet het altaer van den vaderlandschen roem bespuwd en tot puinen omgesmeten, en de kinderen van het land, met den blinddoek vóor 't gezicht, offeren aen den vreemden afgod!
En ach!... zy ziet de weinige mannen, die moeds genoeg hebben om het volk van den schandweg te willen aftrekken, - een voor een, - door den reuzenarm der dood naer het graf gesleept!
Zou zy dan niet naer het rouwfloers grypen, niet verzinken in eenen stroom van heete zieletranen, en wanhoopsklachten uitgillen in der naren nacht der droefheid? -
Nog dreunt de nagalm van den lykzang dien Vlaenderen voor den braven Delecourt heeft aengeheven; nog is de wonde die zyn afsterven in ons hert heeft gescheurd, nog aen 't snerpen, en reeds wordt ons diep geteisterd vaderland een andere slag toegebracht.
Zetternam! gy ook zyt gevallen; gevallen - in den schoonsten bloei des levens; gevallen - zonder de heilzonne te mogen zien dagen, die Vlaenderen weêr moet in het leven wekken; gevallen - wanneer gy eerst met mannelyke krachten en rype wysheid de schatten van geest en ziel aen het land zoudet ten beste geven!
Gy zyt gevallen - slachtoffer misschien van uwen heiligen iever;... doch groot als kunstenaer; groot als kind van de volksklasse, waeruit gy gesproten waert; groot als Vlaming!
Gy zyt gevallen - doch blyft voortleven in de herten uwer broederen; de Genius der kunst zal eene kroone vlechten en die neêrstrooijen op uw nederig graf, waer zy eeuwig groenen zal.
Neen! de vaderlanders sterven niet! Ook over graf en dood zyn lof en lauweren bereid voor hen, gelyk vlek en vloek voor de verdrukkers der volkeren.
Zetternam! hier, by de groeve die na weinige minuten uw lyk zal verzwelgen, hier spreek ik u, in den naem van het jongere geslacht van Nederland, hier spreek ik u warmen dank en erkentenis voor alles wat gy den vaderlande bewezen hebt: om uwe liefde tot de kunst, om uwe liefde tot de tael, om uwe liefde tot het volk!
Vaerwel! rust zacht in den schoot van het land dat gy uw leven lang zoo teêrhertiglyk hebt bemind; doch smeek by den Ongeziene, - die de lotsbestemming van gansche volkeren als van enkele menschen in handen

houdt, - smeek Hem, dat Hy den nacht verdryve die Vlaenderen verdonkert; dat Hy de zweep terug trekke die het volk ten bloede geeselt; dat Hy medelyden hebbe met ons, en dat de Vlaming weder moge Vlaming worden!...
Vaerwel, Zetternam! vroèg of laet hier boven zien wy elkander weder!

De heer Van Acker, lid van *het Vlaemsch Gezelschap* en *het Studentengenootschap,* te Gent, nam onmiddelyk het woord na den heer de Potter:

IN NAME VAN HET VLAEMSCH GEZELSCHAP, TE GENT.

Myne Heeren,
Indien eene zwaer beproefde familie tranen plengt om het verlies van hem die haer hoofd en haer lieveling, haer steun en haer roem was; indien vriendschap den getrouwe beweent wiens beeld nu voor haren geest zweeft, met de akelige doodstint geverwd, ook de vlaemsche volkszaek mist een harer moedigste en krachtigste verdedigers, ook de vaderlandsche letterkunde betreurt den jongen man die gestemd scheen om eens eene schitterende plaets in te nemen onder de vernuften, op wie Nederland, in onze eeuw, zal mogen roemen.
Het leven van Zetternam was eene voortdurende, nooit onderbrokene worsteling. Werkman, in het bezit van eene geringe geleerdheid en van nog geringere geldmiddelen, ondernam hy het door eigen krachtes-inspanning tot een hooger geestesleven op te klimmen en zich-zelve geheel te vormen. Oorspronkelykheid zou de vrucht zyn dier zelfontwikkeling, maer tevens zou ook de onderzoekende en aen zichzelve overgelaten geest aen al de vertwyfelingen onderworpen worden, die in onze eeuw de gemoederen zoo hevig verontrusten. Die zelfstryd moest nog verbitterd worden door den stryd tegen de behoeften des lichaems. En toch, hoe zeer ook door de baren eener stormige zee heengeslingerd, zou de geest behouden de haven zyn binnen gezeild, en alsdan, door die worsteling met het stof en met zich-zelve machtiger geworden, met een gelouterd en zelfs inniger vuer bezield, wellicht nog gewrochten hebben voortgebracht, die door hunne oorspronkelyke frischheid en door hunne inbeeldingskracht, of door de diepgrondigheid van gedachte en gevoel, zouden geschitterd hebben. Dan, zyne ziel, die eindelyk in het tydelyke eene veilige haven scheen binnen geloopen te zyn, is de eeuwigheid ingevaren, waer heilige rust en vrede het aendeel is van hen wie de goddelyke Algoedheid met hare genade bedeelt.
Indien dan de Vlaming en de vriend den talentvollen man betreurt, wiens leven als eene schaduwe voorbyvlood en toch zoo vruchtryk was, den geloovige is het geoorloofd troost te zoeken in de gedachte dat met het leven des lichaems niet alles vergaet. Bewaren bloedverwant en vriend eerbiedig het aendenken des dierbaren, zyn geest zal nog steeds, door zyne gewrochten, onder het vlaemsche volk voortleven. Ook

t.o. 124

de keten die de menschen, als lidmaten van een geheel, aen elkander vaststrengelt, wordt door de dood niet afgebroken. De geesten der overledenen, volmaekter dan wy, begrypen en willen dus ook inniger het ware en het goede, en deelen ons van de helderheid huns verstands en den gloed hunner liefde mede.
Geen vlaemsch herte verlieze dus moed, al is een machtige stryder te meer gevallen; want waer er gestreden wordt voor de vrye veropenbaring, de machtige mededeeling der gedachten, voor het licht van het maetschappelyk onderwys, daer zal nooit de steun van omhoog ontbreken, en de geesten der overledenen zelven, schutsengelen van het vaderland, zullen aen het recht nieuwe kampvechters verwekken.

De heer Michiel Van der Voort, een der byzondere vrienden van Zetternam en een der krachtigste voorstaenders der vlaemsche zaek, sprak in name van *het Vlaemsch Midden-Komiteit* te Brussel:

Vlaemsche mannen,
Verscheidene malen reeds moest ik met een treurig hert myne woonplaets verlaten, om eenen myner medestryders ter rust te vergezellen. Beurtelings zag ik Willems, Ledeganck, Van Ryswyck, Delecourt ten grave dalen, en het getal aengroeijen van die wier medewerking ons ontviel. - Antwerpen, Brussel, Gent betaelden hunnen tol; - elk vak der letterkunde zag eenen zyner vertegenwoordigers op de bres vallen.
Thans is het er een wiens ouderdom ons nog vele jaren eenen krachtigen medestryder scheen te beloven, een op welken wy zoo veel hoop bouwden. Doch die hoop werd verydeld, die schyn was bedriegend. De vlaemsche kampioen verslyt zyne gezondheid aen de heilige zaek, die hy te verdedigen besloot; angstig volgt hy die beweging van alle dagen tegen onrecht en verdrukking; meermalen wordt hem de boezem toegenepen by het zien van de gunsten aen onze tegenstrevers zoo mildelyk uitgedeeld; de inspanning zyns geestes, het onzekere onzer toekomst, het zware gewicht van het tegenwoordige, de herdenking aen het verledene; dit alles by slapelooze nachten, by de onrust die hem verteert, by den zielengloed die in hem is ontstoken, verslyt zyn lichaem, zoo het zynen geest niet treft, en hem, zooals onzen onsterfelyken Van Ryswyck, met de looden hand der zinneloosheid slaet.
Is het dan te verwonderen, vlaemsche mannen, uit alle streken hier te saêm gevloeid, dat zoo velen, jong nog, aen de natuer den tol betaelden? Hoe kon het anders in die aenhoudende worsteling? Hoe kon het anders in dien onophoudelyken stryd tegen onrecht en willekeur? Wat lot valt hem te beurt, die der vlaemsche zake aenkleeft, dan ontgoocheling; dan een afwisselen van hoop en vrees, van zielengenot en zielesmert, dat den mensch tot in het merg uitdroogt en zyne lichaemkrachten verzwakt en afmat; dat hem de stem in den gorgel smoort, dat hem de borst benauwt, en de ziel in wanhoop doet verkwynen.... En nogthans zy allen weten dit, er is iets dan hun zegt: ‘Dit zal uw lot ook eens zyn... Gy kunt genot en blyheid des herten, gerustheid der ziel, al de vreugden des levens gevoelen, maer gy moet der vaderlandsche zake voor eeuwig vaerwel zeggen; gy moet onverschillig zyn en worden, en u niet bekreunen over de eer, over de weerdigheid van België....’

En dit blyde vooruitzicht, die schoone belofte lokt niemand aen; getrouw zyn zy, getrouw blyven zy, die eens aen den bitteren kelk van de vlaemsche zaek hebben gedronken. - Geen wordt onderwege misleid om een vreemd pad in te slaen, het zy dan ook met roozen beplant; allen verkiezen zy de moeijelyke met distels beplante baen, allen moedig en ernstig, - want zy werken voor het vaderland, blyven getrouw aen het vaendel dat zy eens vrywillig verkozen.
Geen van ons, ik zeg het u voorwaer, zal het alleluia-lied des zegepraels helpen aenheffen: jaren nog, lange, slepende jaren zullen er verloopen vooraleer de gezonde reden op de dwaelleer zal hebben gezegepraeld.
En nogthans, wie uwer die my hoort, wie is er onder de mannen der vlaemsche zaek die terug deinst of aerzelt? -
Wie? -
En op die vraeg zal niemand zynen naem antwoorden; die vraeg zal door u allen als niet gedaen worden beschouwd.
De vlaemsche zaek, die zoovele zelfopoffering kan opwekken, moet dan wel heilig zyn; zy moet ons wel diep aen het herte liggen, wel vast moet zy zich onzer ziele hebben meester gemaekt, om ons zoo edelmoedig, zoo aenhoudend edelmoedig te doen handelen. En geen wonder! - is zy niet het vaderland, is zy niet de redding van dat heilig plekje gronds, waer zoo vele groote mannen leven, waer uit zoo veel licht, zoo veel schoons, zoo veel grootsch ontsproot? Martelaren der nieuwe leer, apostelen die ze verkondigt, belyders die ze met het woord van noord naer zuid; van oost naer west leert kennen en beminnen, deinst gy nimmer achteruit; blyft gy steeds, ondanks gevaren, ondanks tegenspoed, getrouw, en zoo er dan al een op de bres valt, zoo er dan al een in zyne loopbaen wordt gestremd, honderd anderen komen zyne plaets innemen en zetten hunne borst bloot, om de plek gronds te verdedigen, waer op hun voorganger het bestond het vlaemsche vaendel neêr te planten.
Mannen der vlaemsche zaek, zoo er ooit by eenigen uwer twyfel kon ontstaen, zoo ooit een oogenblik wanhoop u kon wankelen doen, - denkt er aen, denkt aen hetgeen sedert vyf-en-twintig jaren in ons land is gebeurd, en uw twyfel zal verdwynen, uwe wanhoop zal eene streelende hoop en bly vooruitzicht in de toekomst worden, - en met nieuwe zielenkracht zult gy den stryd voor de vaderlandsche rechten hernemen.

Ik ben hier niet gekomen om over Zetternams dood te treuren; - ik ben hier niet gekomen om wanhoop in uwen boezem te storten, en u het hert met meêwarig gevoel te treffen; - ik zie verder dan één man: - myn vooruitzicht gaet dieper in de toekomst omdat de toekomst in het verledene ligt.
Het heugt my nog, - het was in 1836: - vyf menschen vereenigden zich om de eerste vlaemsche maetschappy in Antwerpen te stichten; vyf menschen, wier namen noch door fortuin, noch door kunde de aendacht weerdig waren, vyf

menschen, die in den stillen vriendenkring de tael wenschten te beoefenen, omdat zy die als een tweede vaderland lief hadden, maer die, blinde werktuigen der almacht, niet wisten dat het zaed dat zy uitspreiden, zoo schoone vruchten dragen zou.
Hun vooruitzicht strekte zich niet verder dan het rustige studeervertrek waer zy zich in vereenigden.
En nogthans, - eenige jaren later, even als eenige brooden tot geheele korven, om een leger hongerige magen te spyzen, zich vermenigvuldigden, zoo ook verhonderdvoudigde zich hun getal.
Het heilige vuer, hier ontstoken, liep het geheele land door: de vyf menschen zyn nu tot eene dichte schaer, tot een talryk en onoverwinbaer leger gegroeid.
Het heugt my nog, - het was in 1836: - een vlaemsch boek werd ook hier in Antwerpen geschreven, hier gedrukt, hier verspreid. - Eenige lezers waren er, maer klein was het getal: - de tael van België, want dat is de onze, lag versmoord onder het overwicht eener nieuwe spraek; koud en onverschillig was het publiek.
Doch nieuwe boeken kwamen by boeken, nieuwe schryvers kwamen by nieuwe schryvers, nieuwe legers kwamen by nieuwe legers; het publiek ontwaekte, de stryd begon, en thans, wie zou het wagen de menigvuldige vlaemsche schriften op te noemen, die sedert 1836 in ons land door den onvermoeibaren yver onze vlaemsche mannen te voorschyn kwamen?
En was het zoo met alles niet! Het vlaemsch werd eenige jaren geleden overal met eenen spottenden glimlach bejegend, en thans reeds begint men eerbied en ontzag voor onze zaek te hebben; thans reeds ziet de vreemdeling met aendacht onze beweging na; thans reeds hebben wy by de menigte invloed gekregen, en door onze werking nationael gevoel in den gevoelloozen geest des volks doen ontstaen.
In dit verledene zie ik de toekomst.
Maer nog is de zege niet gewonnen. Meermalen nog zullen wy, als heden hier, by het koude graf van onze medestryders, onze concilia houden velen nog zullen op de baen; door de verteerende hand des doods worden getroffen; velen nog zullen bykomen, en onderwege van vermoeijenis nedervallen; maer zy die overblyven, zy die na ons komen, zullen, omdat zy het blyde vooruitzicht van den zegeprael hebben, moedig voortgaen, omdat wy het deden, moedig blyven, omdat wy het bleven, - en eens zullen zy de heilige stad met ontrolde vaendels binnen trekken, en als Godfried van Bouillon het zegelied aenheffen.....
Zeker betreur ik de dood onzer dapperen; ik weende by Willems, by Van Ryswyck, ik ween by het graf van Zetternam, - omdat ik in hen trouwe vrienden verloren heb; maer ik troost my, omdat ik weet hoe broos des menschen leven is, omdat ik weet dat allen eens daer komen moeten, omdat ik gevoel dat elk verlies, dat wy beweenen, ons dichter by het doel brengen moet.
En gy, Zetternam, myn vriend, myn trouwe medehelper, verontschuldig my, zoo ik hier aen uw talent geene hulde breng, en het aen bekwameren dan ik overlaet, u naer weerde te doen schatten; - voor u ook was de zaek heilig; zy was uw tweede leven, uw troost, uw heil, uwe hoop; - gy zult my begrypen, gy zult het verstaen, waerom ik hier dengenen die om u gekomen zyn, van den toestand onzer heilige zaek spreek, en in uw graf

zal uw verkild gebeente my toejuichen, en uw mond zal met my een stil gebed voor vaderland en tael naer den Almogende rigten.
En nu, - zeg aen die u in het graf voorgingen, wat wy deden, - en bereid ons de plaets waer wy eens elkander zullen wederzien.

De laetste spreker was de heer Hendrik Conscience; de beroemde romanschryver drukte zich op de volgende wyze uit:

Wie onzer zou aen de droeve mare kunnen gelooven, indien de dood zelve niet in ons midden stond als eene onverbiddelyke getuige dat Vlaenderen, onze moeder, alweder in eenen harer dapperste zonen werd getroffen? - Gister, ofschoon op het ziekbed uitgestrekt, sprak hy nog zoo liefdevol van het vlaemsche volk, zoo hoopvol van toekomst, zoo moedig van stryd en rechtherstelling... Nu? nu ligt Eug. Zetternam daer, koud en zielloos, in den wreeden kuil; en onze broederlyke tranen drenken de aerde die, als de nacht der eeuwigheid, over hem nederzakken gaet! Moge God hem hierboven voor al zyn lyden en voor zyne vroege dood beloonen; want, vrienden, op aerde groeiden voor hem niets anders dan distels en doornen: zyn leven was een rustelooze stryd, eene verteerende inspanning van krachten tegen de vyanden der moedertael, tegen de kwale die zyn lichaem ondermynde, tegen de armoede, die onverjaegbaer by zyne bedsponde huisde, en hem, zonder verpoozing, den bitteren galbeker voor de lippen hield.
Nederige zoon van dit zelfde volk, voor wiens verdediging hy is gevallen, stond hy, als arbeider, op eene ladder, toen eene straal van het vuer der kunst hem onbewust in den schedel zonk, toen iets in zyn binnenste hem toeriep: ‘Wees kunstenaer, leef door den geest, verhef het wapen des woords ten voordeele van uw lydend vaderland!’
Zyne hersens ontgloeiden, in zyne ziel ontkiemde de hoop op eene betere toekomst. De jonge werkman, nadat hy aen den stoffelyken arbeid had gestaen, zoo lang de zon aen den hemel scheen, keerde mymerend huiswaerts, liet zyn bed onaengeroerd, en schiep in de nachtelyke stilte zyn eerste boek. Het werd toegejuicht, want het bevatte de aenkondiging van een schilderachtig en sterk gespierd vernuft.
Weinig tyds daerna werd hy tot den krygsdienst gedwongen, - de bloedwet spaert den zoon van den nederigen werkmon niet; - maer het lastige, het verstoooide leven der kazernen doofde in den jongen soldaet de eens ontvlamde begeestering niet uit; zyne vurige werkdadigheid vond nog tyd en plaets tot nieuwen arbeid, wanneer alle anderen hunne vermoeide leden ter ruste leggen.
In de kazerne, te Dendermonde, by een klein en verborgen lichtje, schreef Eug. Zetternam een werk om mede te dingen in den pryskamp door *de Tael is gansch het Volk* uitgeschreven.
Toen, in het paleis der Hoogeschool van Gent, eene talryke

menigte vergaderd was om de prysuitreiking der vlaemsche moedermaetschappy by te woonen, daelde de lauwerkroon op het hoofd van eenen korporael des legers; en de naem van Eug. Zetternam, door duizende monden uitgegalmd, klonk als een liefderyke gelukwensch door de gewelven van den prachtigen tempel der wetenschap.
Eindelyk, tot het burgerlyk leven wedergekeerd, hernam hy met zyn ambacht van huisschilder, ook de taek van verdediger des volks en der moedertael.
Slechts tien jaren heeft God hem gegund; - en nogthans, wanneer wy herdenken wat hy op dien korten tyd heeft gedaen en welken arbeid hy op het veld der letterkunde heeft geleverd, dan schynt het ons onmogelyk dat de krachten van éenen mensch tot zulke taek toereikend waren.
Eug. Zetternam vraegt aen zyn ambacht, aen het zweet des arbeids het schaersche onderhoud voor zyn huisgezin; des daegs werkt hy voor een nederig loon en gaet gebogen onder zorgen en verdriet; maer des avonds, des nachts roept zyn zwak lichaem te vergeefs om rust: de geest heerscht en gebiedt... Hy schryft zyne *Margaretha*, zyn *Bernhart de Laet*, zyn *Luchtervelde*, zyne *Arme Bedelares*, zyne *Kimrische Diluvie*; hy verdedigt het vlaemsche volk in talryke bundels en vlugschriften; hy is medewerker veler dagbladen en schryft in het *Taelverbond*, in *de Broedermin*, in de *Gazette van Gent*, in de *Vlaemsche School*; hy geeft zyne ambachtsgenooten een leerboek der Huisschildering; hy wreekt de vlaemsche kunst in een stout gewrocht; hy deelt in de werkzaemheden van het *Midden-Komiteit*; hy onderhoudt briefwisselingen met houderde maetschappyen en taelminnaers van gansch Vlaemsch België; is er gevaer, of moet er iets gewigtigs tot stand gebracht worden, hy doorloopt de steden en dorpen van Vlaenderen en gaet de liefde tot de vaderlandsche zaek en de verontweerdiging over het onrecht aenvuren, waer deze gevoelens dreigen te verkoelen...
Zulke rustelooze, zulke vurige, zulke arbeidzame ziel hoefde in een stalen lichaem te woonen, anders moest zy onfeilbaer haer stoffelyk omkleedsel verbryzelen of verteeren. Eilaes, de vriend wiens vroegtydig afsterven wy betreuren, was niet met lichamelyke sterkte noch met de krachten der gezondheid begiftigd....
Er kwam een dag, een noodlottig uer, dat de arme Zetternam, onder het gewicht zyner opoffering, zyner vaderlandsliefde en zyner huiselyke zorgen, het moedig hoofd moest plooijen en, geknakt, op het ziekbed nederviel.
De machtige springveer, zoo lang tot Vlaenderens verdediging overspannen, was gebroken; - en, wat van de vurigheid zyns geestes nog overbleef, verteerde met bliksemsnellen spoed zyn reeds uitgeput lichaem.
Zyne vrienden hebben gedurende zyne korte, doch pynelyke ziekte by zyne bedsponde gewaekt, en hem poogen te troosten over een lot, zoo yselyk dat het geenen troost meer toeliet. Hy, de goede, de edelmoedige Vlaming, hy sprak van het dietsche vaderland, van 's volks gekrenkte rechten, van heeteren stryd, van meer arbeid nog, indien God hem eens de gezondheid wederschonk. Wy beproefden het, zynen moed te steunen tot het verduldig dragen van zyn lyden, - en hy, de naderende dood vergetend, poogde ons den boezem met moed en met geloof in Vlaenderens bestemming te vervullen!

Dan toch, vrienden, glinsterden weleens zyne oogen van stille tranen en liep zyn vaderhert van weedom over. Hy, die met zulke onbuigbare sterkmoedigheid zyn kruis op aerde had gedragen, kon misschien ongeroerd den blik in het graf slaen dat voor hem gaepte; maer daernevens toonde zyn geest hen zyne dry ongelukkige kinderkens en zyne echtgenoote, omsloten in de armen van het wreede spook dat men *Ellende* noemt....
Niet lang echter bleef de zieke Zetterman in die yselyke treurnis bedolven; telkens verlichtte eene strael der hoop zynen kwynenden blik, en nog plooiden zyne dorre lippen zich tot eenen zoeten glimlach, als zage hy in het verschiet dingen, die hem zegden dat hy getroost en in vrede het hoofd in de eeuwige rust mocht nederleggen.
Herdacht hy wellicht de diensten door hem aen het vaderland bewezen? Herinnerde hy zich de namen zyner vrienden uit Vlaenderen en Braband? Sloot hy de oogen met de overtuiging, dat het vlaemsche volk de weduwe en de weezen van den armen Zetternam niet hulpeloos in de wereld zou laten dwalen?
Het moet zyn: want de laetste verstaenbare klanken die nog uit zyne borst opklommen, waren een zucht van vrede en vertrouwen. Als grepe hy zyn gansch leven in een enkel woord te samen, suisde hy stervend nog: '*Moed*, *ik heb moed!...*'
ô, Broeders, gy die uit alle streken van Vlaemsch België tot hier gekomen zyt om uwe tranen op het graf van den betreurden stryder te plengen, keert terug naer uwe gauwen, spreekt uwe vrienden van Zetternams kinderen, en maekt dat toch de laetste hoop zyner ziele geen ydele droom zy geweest! Hy, de schryver, de werkman, de vader, heeft op aerde meer dan zynen plicht gedaen: doen wy ook onzen plicht jegens hem!
En gy, Eug. Zetternam, arm slachtoffer, martelaer van uw geloof in Vlaenderens toekomst, rust zacht in den grond dien gy tegen vreemde verbastering hebt verdedigd. Uwe ziele worde opgenomen in den schoot der Godheid. Leef daer het eeuwige leven, tusschen de dierbare schimmen die u in den stryd en in de dood zyn voorgegaen: tusschen Willems, Van Ryswyck, Ledeganck, Delecourt!
Betreurde broeder, in name van het vlaemsche volk, in name der vlaemsche kunst, vaerwel!...

Kunst- en letternieuws.

De heeren de Geyter en L. Hymans, laureaten in den wedstryd der dichtkunde, uitgeschreven door het Staetsbestuer, hebben van Z. M den Koning elk een gouden eermetael van groot modul ten geschenke gekregen.

- Uit het volgende artikel zal men zien hoe een dagblad der hoofdstad het werk van een lid des redaktieraeds der *Vlaemsche School* recht

laet wedervaren. Het volgende is getrokken uit de *Indépendance belge*:

‘De heer Génard, aen wien men uitnemende opzoekingen, de geschiedenis der schoone kunsten van Antwerpen betreffende, verschuldigd is, heeft eene merkweerdige oudheidskundige beschryving in het licht gegeven, die zooveel van geduld als geleerdheid getuigt. Men wist reeds dat de tegenwoordige cathedrale kerk van Antwerpen op de zelfde plaets was gebouwd, waer vroeger eene romaensche kerk stond, die buiten twyfel minder groot was, maer welker bouwkundige schikking niettemin door de oude kronykschryvers wordt geroemd. Wat het plan dezer kerk betrof, dit wist niemand. De heer Génard heeft het geluk gehad eenen zegel te ontdekken, die aen eenen akt van 1389 was vastgehecht en het gebouw voorstelt, waervan het ongeveinsd gemoed der kunstenaren van dit tydstip de gansche echtheid getuigt.

Van dit eerste en belangryke punt uitgaende, heeft de antwerpsche oudheidskundige zyne opzoekingen met onvermoeibare vlyt vermenigvuldigd, en hy heeft zich in staet gesteld gevonden eene gansche herstelling van het uit- en inwendige der oude kerk te kunnen mededeelen. Met behulp van geloofweerdige bronnen, is hy zoo verre gegaen, de kunstvoorwerpen die zy bevatte, te beschryven. Hy heeft er bygevoegd de afbeelding van de kleederdracht der aertsdiakens, prevoosten en kanoniken, volgens zegels van het tydstip, eene stipte beschryving van de plechtigheid der processiën en nopens de muziekschool, die afhing van de kolegiale kerk, welke is vervangen geworden door die van de H. Maria en bekend stond onder de benaming van *Onze Lieve Vrouw op 't Staeksken.* Zeker is dit werk een der merkweerdigste en geleerdste in het vak van geschiedkundige oudheid, die tot heden het licht zagen.’

De *Indépendance* voegt er nog by dat het te betreuren is, dat de heer Génard van zyn werk ter zelfder tyd geene fransche vertaling heeft gegeven, daer hy dan zeker meer lezers hadde gevonden.

Het brusselsch blad heeft gelyk, en zoo de heer Génard zyn werk insgelyks in het engelsch, duitsch, italiaensch, spaensch en russisch hadde laten verschynen, dan zou hy zeker nog een oneindig grooter getal nieuwsgierigen hebben kunnen bevredigen. Ieder heeft zyne manier van zien. Wat ons betreft, wy denken dat de heer Génard goed gedaen heeft door eerst en vooral voor zyne land- en stamgenoten te zorgen. Kan Frankryk hem niet verstaen, het groote geleerde Duitschland zal hem wel naer weerde weten te schatten. Wy sporen hem aen, de baen die hy heeft ingeslagen en die ook voor een Nederlander de echte is, niet te verlaten. Wat andersdenkenden dan ook al zeggen mogen, hy herinnere zich steeds de leuze: *in Vlaenderen vlaemsch!*

- In ons overzicht der dryjaerlyksche tentoonstelling van schoone Kunsten te Antwerpen, zegden wy dat de heer baron G. Wappers, ofschoon het roer van het schip dat hy met zooveel moed had weten vlot te brengen, ons wel verlaten, maer daerom toch niet had opgehouden zyne welwillende en yverige bescherming aen de belgische kunst te verleenen, bescherming waeraen vele onzer jonge kunstenaren den rang dien zy heden bekleeden, verschuldigd zyn. Als vertegenwoordiger der Belgische School by de kommissie der Tentoonstelling van Parys, heeft hy, tydens het bezoek van Koningin Victoria, de gelegenheid gehad aen HH. MM. den keizer en keizerin der Franschen en de koningin van Engeland, de ontegensprekelyke verdiensten van verscheidene onzer tentoonstellers aen te wyzen; iets waervan deze zich niet zullen hoeven te beklagen, daer men ons meldt dat Z.M. de keizer op 11 october nogmaels de tentoonstelling heeft bezocht, in bywezen der heeren Fould, minister van staet, graef de Nieuwekerke, bestuerder der keizerlyke Musaeums, Alfried Arago en Markgraef de Chenevières, opzichter der Schoone

Kunsten. Z.M. heeft verscheidene aenkoopen gedaen, waervan het meestendeel tot de Belgische School behooren. Z.M. heeft baerby last gegeven voor hare rekening aen te koopen: de groote schildery van den heer Willems, *de Zydewinkel der zeventiende eeuw* (frs. 20,000); *de Vrouw by den spiegel* van denzelfde (frs. 10,000); een tafereel van den heer Verheyden, *dansende Meiskens* voorstellende; een landschap van den heer Kuitenbrouwer, en twee schilderyen van den heer Dillens, van Gent. De Keizer heeft insgelyks een tafereel van den heer Madou doen aenteekenen; maer daer dit stuk reeds verkocht is, zou het wel mogelyk zyn dat de eigenaer er niet wilde van afzien.

- Het Jury van den den grooten wedstryd van graveerkunde der Koninklyke Akademie van Schoone Kunsten, te Antwerpen, heeft den eersten prys toegekend aen den heer J. Biot, leerling van de Koninklyke Akademie van Brussel, en wy twyfelen geenzins of het algemeen gevoelen zal het oordeel van het Jury bytreden. Het bekroonde werk bezit uitstekende verdiensten van snede en gemollige behandeling, en het doet ons verhopen dat wy binnen eenigen tyd een groot plaetsnyder te meer zullen kunnen voegen by de groote reeks van namen waerop België met fierheid mag roemen. Onze hoop is des te meer gegrond, daer de laureaet slechts den ouderdom van 21 jaer heeft bereikt en eene gansche loopbaen voor zich heeft, om zich op de teekening toe te leggen, iets wat hy nog niet genoegzaem machtig is, voor het kunstvak dat hy voornemens is te beoefenen. Daer de graveerkunst veeleer eene kunst van navolging is dan wel van opvatting, is het noodig dat de kunstenaer, zeer volmaekt kunne teekenen, om in staet te zyn het gevoel der verschillige meesters, die hy zou kunnen geroepen zyn in plaet te brengen, weder te geven. Met spyt hebben wy bestatigd, dat deze voor den plaetsnyder zoo noodzakelyke hoedanigheid gekrekkig is in byna alle de tentoongestelde stukken, dit van den heer Nauwens van Antwerpen alleen uitgenomen. Deze leerling, zoo wy volgens zyne teekening mogen oordeelen, belooft eens een uitstekend kunstenaer te worden, ofschoon zyne gravuer zoo goed niet gelukt zy als die zyner medekampers.

- Het *Art-Journal*, van Londen, kondigt in de aflevering van october de plaet af der schildery, *de Eersgeboorne*, van onzen stadgenoot, den heer Jozef van Lerius.

De Eerstgeboorne, zegt het engelsch kunstblad, is eene fraeije samenstelling, daer wy ze als eene eenvoudige huiselyke voorstelling beschouwen. De groupering der twee voornaemste afbeeldingen duidt eene teedere liefde aen, en is uiterst gemakkelyk en natuerlyk: de uitdrukking hunner wezens bewyst veeleer gedacht dan vreugde; er is in deze als een gevoel van verantwoordelykheid, voortvloeijend uit den toestand waerin zy zich thans jegens hunne jonge spruit en jegens elkander bevinden - de verantwoordelykheid die zich hecht aen elken bloedverwant. Als kleur, is dit werk buitengewoon ryk en doorschynend; de vleeschen bezitten de laetste hoedanigheid in eenen uitmuntenden graed.

- Verschenen: te Brussel by J.-H, de Hou, *Belgenland*, gedicht, door E. Van Driessche, 14 blz, in 8°, prys: 30 centiemen. Volgens den *Klauwaert*, heeft dit stuk medegedongen in den laetsten pryskamp van dichtkunde, door het Staetsbestuer uitgeloofd.

- By J. Casterman en Zonen, te Doornik: *Een handvol gedichtjes voor brave kinderen*, door vrouwe Courtmans, geboren Berckmans. Een lief boekdeeltje in-16, van 95 bladzyden.

- Te Antwerpen, by Jacobs-Janssens, komt tegenwoordig een kunstblad uit, tweemael ter week verschynende, onder den titel *de Eijerboer.* Dit blad schynt byzonderlyk ingericht tot het verspreiden van Schouwburgnieuws.

- By J.F. Broese, te Utrecht: *Handelingen van het vierde Nederlandsch taal- en letterkundig congres*, gehouden te Utrecht op 20, 21 en 22 september 1854. Verkrygbaer by den boekhandelaer Hoste, te Gent.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Glasraem van graef Engelbrecht van Nassau, in de hoofdkerk van Antwerpen.

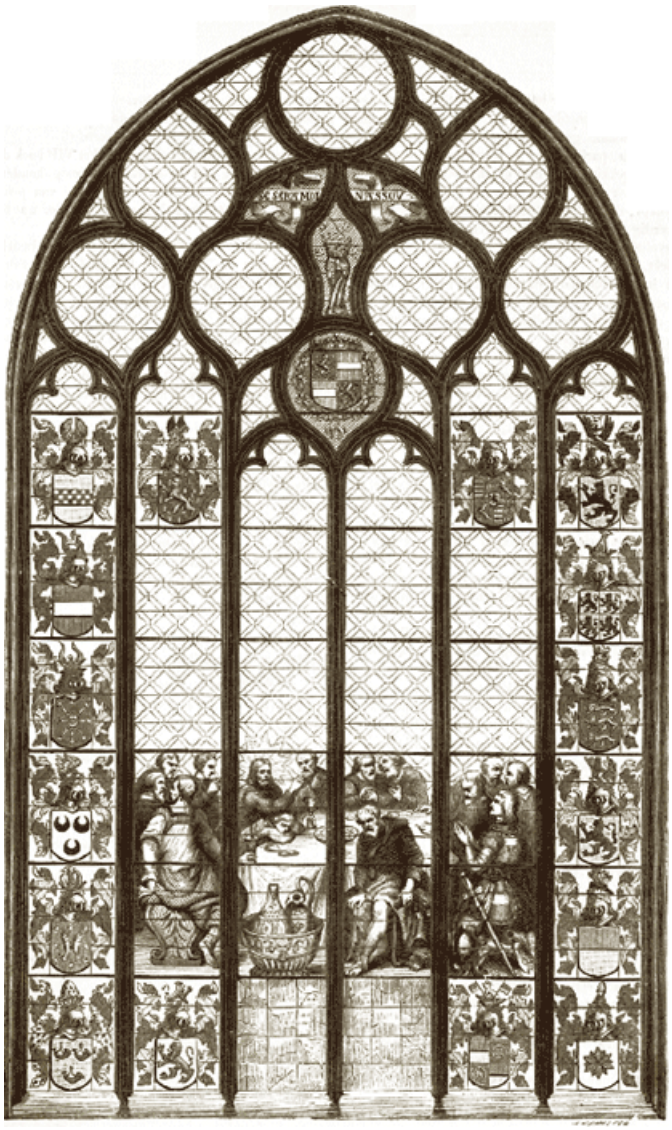

Sinds de wedergeboorte der letterkunde in België, schynen de historische studiën hoofdzakelyk de opzoeking van den oorsprong der nationale gedenkteekens ten doel te hebben. Oude handschriften, parkementen, akten, oorkonden, alles wat de minste betrekking met onze geschiedenis kan opleveren, is doorzocht: niets is aen de navorsching onzer geleerden ontsnapt, die met een geduld, der middeleeuwsche moniken weerdig, hun leven overbrengen in het ontcyferen van geheimvolle archieven, met het stof van verscheidene eeuwen bedekt.

Dank aen hunne eindelooze werking, zal België welhaest door de duisternis kunnen heendringen. welke de gedenkteekens van de dapperheid, den rykdom of de godsvrucht onzer vaderen schynen te omringen.

De herinneringen welke de glasschildering ons oplevert, zyn vooral het voorwerp der bestendigste opzoekingen geweest. Uit het oogpunt van kunst, als bewyzen van onzen nationalen roem aenschouwd, verrechtveerdigen zy daerenboven ook, door hunne historische weerde, al de belangstelling welke zy inboezemen. Inderdaed, welke treffende bladzyden onzer geschiedenis vindt men niet afgemaeld op die prachtige raemschilderingen, waermede de verledene eeuwen onze kerken zoo geerne versierden! Wat krygsdaden, welke uitstekende persoonaedjes wier namen met den zuiversten glans in de jaerboeken onzes vaderlands schitteren! Men heeft enkelyk eene onzer ogivale kerken binnen te treden om gansche tydvakken van roem vóor zich te zien openrollen, en van de portretten der doorluchtigste mannen onzer natie omringd te zyn.

Onder de glasschilderingen welke de oude hoofdkerk van Antwerpen versieren, vindt men op den eersten rang eene raem in de zybeuken der kerk, boven de sakristy der kapel van het H. Sakrament geplaetst, en welke het laetste Avondmael verbeeldt. Dit tafereel, dat immer een voorwerp van bewondering voor de kenners is geweest, heeft ook meer dan eens de nieuwsgierigheid der oudheidkundigen opgewekt: de begiftiger is er knielend op afgemaeld, en die persoonaedje welke de tyd met een geheimzinnig floers scheen te willen omsluijeren, had aen al de opsporingen, ter zyner herkenning aengewend, wederstaen.

Eventwel zyn de geleerden, die zich hiermede hebben bezig gehouden, het eens op dees punt, dat zy er het portret van een lid der familie Nassau, ridder van het Gulden-Vlies, in ontdekken. Die eensgezindheid heeft niets verwonderlyks in zich, als men weet dat de kreet: *Se sera moy Nassau*(*) in volle letters, in het bovengedeelte der glasraem geschreven staet, en dat de persoonaedje, alsmede zyne wapens, het eereteeken van het Gulden-Vlies dragen. Doch eene zonderlinge en betreurensweerdige daedzaek is, dat het eenige voorwerp, welks erkenning tevens gelegenheid gaf, eene wezentlyke moeijelykheid te overwinnen en eene belangryke historische ontdekking te doen: de voornaem van den schenker was tot heden een raedsel gebleven.(*)

(*) Deze kenspreuk werd door Engelbrecht II, graef van Nassau, aengenomen en door al de leden zyner familie gedragen, tot dat deze laetste den schreeuw aennam: *Je maintiendrai* de huidige oorlogskreet van het koninkryk der Nederlanden.

(*) Wylen Burgemeester Ridder Florent van Ertborn, de milde begiftiger van het Musaeum van Antwerpen, stelde het grootste belang in deze. glasraem Zie hier een brief dien hy aen het kerkbestuer over dit kunststuk schreef:
Régence d'Anvers.
Anvers, le 12 Juillet 1820.
à Messieurs les Marguilliers de l'église de Notre-Dame.
Messieurs.
Je désirerais savoir si vous avez quelques notions sur le motif pour lequel fut donné à l'êglise cathédrale par un prince de Nassau le beau vitrail qui se voit dans la chapelle du St. Sacrement; si vous l'ignoriez et qu'au moyen de recherches à faire dans les archives vous présumeriez pouvoir éclaircir ce point, vous m'obligeriez de les ordonner; ma demande étant

Wylen de heer N. Cornelissen, in het VIIe boek der *Annales belgiques*, zich met dit glastafereel bezig houdend, denkt er het mismaekte portret in te erkennen van prins Willem van Oranje, bygenaemd *de Zwyger;* zie hier wat hy desaengaende zegt:

'Dit tafereel verbeeldt het Laetste Avondmael, op het oogenblik als de Zaligmaker het H. Sakrament des Altaers instelt; de begiftiger (?) zit neêrgeknield, met gevouwen handen, en aenbidt het mysterie dat onder zyne oogen schynt vervuld te worden. Die persoonaedje is *Willem de I^{e}*, *prins van Oranje.* De wapens van zestien familiën(**), waeraen dit doorluchtig huis vermaegschapt was geweest, zyn langs weêrszyden van het venster afgebeeld; het schild van het huis zelve prykt in het midden, en in een gedeelte van het opschrift is het woord *Nassau* ten volle bewaerd gebleven; doch de dagteekening der schildering is niet meer aengeduid.

Eventwel, aengezien de prins en het wapenschild den halsband van het Gulden-Vlies dragen, mag men uit die omstandigheid natuerlyk besluiten, dat het tafereel vóor 1555 niet is verveerdigd, en de latere gebeurtenissen laten niet toe te

faite dans l'intérêt de tout ce qui peut contribuer à relever nos anciens souvenirs et le lustre d'Anvers.

Par la même occasion il me serait également agréable de savoir s'il n'existe point d'archives de l'ancienne confrérie de la circoncision. Le même motif me guidant pour ce second objet, je me flatte, Messieurs, que vous voudrez bien prendre quelque peine pour guider mes recherches dans les anciennes archives de votre église, ou des chapelles et confréries, si elles étaient distinctes, et regarder pour autant que de besoin, cette lettre comme étant écrite aux personnes qui ont immédiatement la garde de ces divers dépôts.

J'ai l'honneur d'être avec une parfaite considération,

Messieurs,

Votre très-humble et obéissant serviteur,

LE CHEV. FL. VAN ERTBORN.

Het kerkbestuer bevond zich in de onmogelykheid deze vraeg naer wensch te beantwoorden.

(**) De vensterraem bevat thans slechts veertien wapens; de twee andere zyn door stukken gekleurd glas vervangen.

P.G.

gelooven dat het na 1563 is kunnen gepenseeld worden; nu, indien het volgens verscheidene kenteekens meer dan waerschynlyk is, dat de prins, vóor het eerste tydstip, reeds zekere leerstelsels der hervorming toegeneigd was, hoe zal men de oorzaek uitleggen die hem heeft aengespoord om onbewimpeld eene zoo plechtige openbare hulde te bewyzen aen het geloofspunt der *wezentlyke tegenwoordigheid*, door de gemeenschap van Rome aengenomen, en door die van Geneve verworpen? - Ten zy men beweeren wil dat de gedachte van het onderwerp uitsluitelyk van den schilder voortkomt of van de kerkmeesters die de verveerdiging der schildery zullen hebben bestuerd.

Het werk behoort zonneklaer tot dat tydstip, zoo door den vorm der letters als door de schilderwyze, den styl en de samenstelling. De heer Van Brée, voor wiens denkwyze wy over het algemeen groot ontzag hebben, heeft het tafereel, dat overigens moet gesteendrukt geweest zyn(*), zorgvuldig onderzocht, en hy schynt te gelooven dat het portret van der schenker (?) datgene is van den zoon des prinsen van Oranje, des graven van Buren, dien de hertog van Alva uit de Hoogeschool van Leuven had doen oplichten en naer Spanje overvoeren; doch waerop steunt de geleerde professor die meening? Is het omdat het portret byna niet aen diegene gelykt welke wy van den prins bezitten? Doch men moet opmerken dat het slechts eene kopy uit de tweede of misschien derde hand is; wat wy echter zouden willen erkennen, is dat dit hoofd tydens de beeldstormery van 1566 verbryzeld, later werd beschilderd of zelfs dat er een ander in de plaets is geschetst; doch heel de samenhang der gansche schildery duidt aen dat de oorspronkelyke type van den neêrgeknielden prins bestaet.'

In zyne *Mémoire sur la peinture sur verre aux Pays-Bas*, houdt baron de Reiffenberg zich ook met de bedoelde schildering bezig(**), en na het bovenstaende artikel des heeren Cornelissen aengehaeld te hebben, drukt hy zich op de volgende wyze uit:

'Het is den heer Cornelissen ontsnapt, dat het onderzoek der kwaertieren van den schenker allen twyfel wegens zynen persoon moet wegnemen, dewyl zy zynen *vader* en zyne *moeder* bepaeldelyk aenduiden. De zaek op dezen oogenblik niet kunnende bewaerheden, zal ik my te vreden stellen met op te merken dat de veronderstellingen niet noodzakelykerwyze zich moeten besluiten tusschen Willem den I^{e} en den graef van Buren, zyn zoon; kan men zyne gedachte niet vestigen op Hendrik van Nassau, graef van Vianden, baron van Breda en van Diest, enz., die den 14 september 1538 stierf, na in het kapitel van Middelburg, in 1505 gehouden, het halssnoer van het Gulden-Vlies ontvangen te hebben? Men ziet dus tot spyt van den beminnelyken onwetende die de hoogere leiding had over de opvoeding van den *Marquis de la Janotière*, dat het blazoen tot iets kan deugen, en dat het mogelyk is *alles wat hy in oude grafkelders gaet opzoeken* ten voordeele van gewigtige vraegpunten te doen keeren.'

De enkele lezing der voorgaende artikels doet de zwakheid van de bewysredens hunner schryvers opmerken. Is de heer Cornelissen vooreerst niet verplicht de weinige gelykenis te bekennen, welke er bestaet tusschen prins Willem den I^{e} en den schenker der raemschildery? Bevindt hy zich niet in de volstrekte noodzakelykheid de verveerdiging des tafereels tusschen de jaren 1555 en 1563 vast te stellen, dewyl prins Willem de I^{e} vóor dit eerste tydstip geen ridder van het Gulden-Vlies was, en dat de staetsgebeurtenissen na het tweede, gewis aen het

(*) Wy bezitten een afdruksel dezer plaet die zoo onnauwkeurig als slecht geteekend is.
(**) Nouveaux mémoires de l'Académie Royale de Belgique D. VII.

opperhoofd der protestanten niet zouden toegelaten hebben aen de katholieke kerken giften te doen?

Voorwaer, wy begrypen niet waerom de heer Cornelissen er zoo sterk aen houdt om in het knielend wezen den Zwyger te willen erkennen; de minste aendacht op de kleedy gevestigd, zou hem bewezen hebben, dat de persoonaedje toehoort aen een vroeger tydstip, dan wel dat van dien prins. Overigens, dewyl Willem van Oranje de zoon was van Willem, bygenaemd *de Oude*, en van Juliana van Stolberg, hadden de kwartieren zyner moeder onder de wapens der schildering moeten staen, en echter is er geen enkel blazoen van den moederkant diens prinsen op afgebeeld. Die laetste opmerking alleen bewyst, op eene onbetwistbare wyze, de dwaling des heeren Cornelissen.

Diensvolgens valt de veronderstelling des heeren Van Brée van zelve: indien de kleedy der neêrgeknielde persoonaedje reeds van vóor Willem's tydstip dagteekent, zal zy nog meer van vóor dat zyns zoons wezen. Er is meer: prins Filips van Buren werd slechts onder Filips den IIIe tot den rang van ridder van het Gulden-Vlies verheven, en men zou dus verplicht zyn de verveerdiging dier glasraem tot aen de regering van dien monark te verschuiven, dat wil zeggen tot den tyd als de familie Nassau in België niet de minste macht meer uitoefende.

De denkwyze van baron de Reiffenberg is beter te verdedigen: Hendrik van Breda werd burggraef van Antwerpen in 1504, en uit die omstandigheid zou men kunnen afleiden dat het tafereel geschilderd is tusschen den jare 1505, - datum van de verheffing diens prinsen tot de weerdigheid der ridderorde van het Gulden-Vlies - en het jaer 1538, - het tydstip zyner dood. Indien men echter de raedgeving van baron de Reiffenberg zelve volgt, en de wapens der schildering met de kwartieren des prinsen vergelykt, ontdekt men klaerblykelyk de weinige gegrondheid der aenhaling: de moederlyke kwaertieren van graef Hendrik waren Hessen, Saksen, Catzenellebogen, Nassau[(*)]; nu, geen enkel wapen van die adellyke huizen prykt op het geschilderd venster.

Was de onmogelykheid waerin twee geleerde oudheidkundigen zich bevonden, om den naem van den schenker der glasraem der Cathedrale vast te stellen, niet van aerd om ons te doen wanhopen die persoonaedje te erkennen? Gelukkiglyk, by de opening van het *Historicum inclyti ordinis Velleris Aurei*

(*) Spinerus. *De Nobil.* bl. 54.

van Chiflet, konden wy ons overtuigen dat andere leden der familie Nassau, dan Willem den I^{e} en Hendrik van Breda, het halssnoer van het Gulden-Vlies hadden ontvangen. Die inlichtingen gaven ons nieuwen moed en spoorden ons aen tot andere opzoekingen. Onze poogingen waren niet vruchteloos: na eenige dagen werkens waren wy in staet het geheim te doorgronden.

Onder de ridders der orde van het Gulden-Vlies, ten jare 1531 in het kapittel van Doornik tot die weerdigheid verheven, vinden wyden naem van Renatus van Nassau, bygenaemd van Châlons, en den eerste zyner familie die den titel: prins van Oranje heeft gedragen. Onze aendacht was eerst op dien vorst gevestigd, en wy maekten al spoedig zynen geslachtsboom op. Het onderzoek zyner kwaertieren bewees ons welhaest dat hy ook de schenker der meergenoemde schildery niet was, dewyl de wapens van Claudia van Châlons. moeder van Renatus, in het tafereel niet pryken.

Er bleef nu nog een enkel lid der familie Nassau, en deze vorst, dien wy ons voor het laetst hadden behouden, moest eindelyk onze opzoekingen sluiten.

Engelbrecht de IIe, een der doorluchtigste leden der familie Nassau, was de zoon van Jan graef van Nassau en Vianden, heer van Grimberghe, Breda, St.-Vijt, Bedenbach en Daelburg, stadhouder van Braband; en van Maria, gravin van Looz, vrouwe van Vucht, Gangelt, Herstal, Steenvoort, enz.

Afstammeling zynde van de rykste huizen van Duitschland en der Nederlanden, doch begeerig om zyne verblyfplaets in dit laetste gewest te vestigen, nam Engelbrecht van Nassau, zich gedragende naer het testament zyns vaders, de heerlykheden tot zyn aendeel, welke zyne familie in onze landstreken bezat en liet zynen broeder de eigendommen van Duitschland.

Korts nadien (in 1490), ruilde hy de landen van Gangelt, Vucht en Mullem, die hy van zyne moeder had geërfd, tegen de heerlykheden van Diest, Sichem en Daelhem en het burggraefschap van Antwerpen, waervan de graef van Gulik sinds eenigen tyd de bezitter was.

By die titels, welke hy door zyne geboorte bezat, voegde Engelbrecht er andere die hy door zyne persoonlyke hoedanigheden verdiende. In 1473, werd hy ridder van het Gulden-Vlies gekozen, en de schitterende diensten welke hy zynen souvereinen onophoudelyk bewees, deden hem opvolgenlyk tot de weerdigheden van stadhouder van Braband en Luxemburg, burggraef van Limburg, stadhouder van Arthois en Holland, en algemeen landvoogd der Nederlanden(*) verheffen. Eenige jaren vóor die eerste benoeming (in 1468), was Engelbrecht in huwelyk getreden met Limburgis, dochter van Karel markgraef, van Baden, en was aldus aen een der belangrykste vorstenhuizen van Duitschland vermaegschapt geworden.

Na de dood van Maria, hertogin van Burgondië, had graef Engelbrecht de eer by volmacht in 't geheim en in name van zynen souverein, Maximiliaen van Oostenryk, de hertogin Anna van Bretagne te huwen; hy begaf zich vervolgens naer het hof van Frankryk om Margaretha van Oostenryk af te eischen, welke Karel VIII verstooten had om Anna in huwelyk te nemen, en teekende in 1493 het traktaet van Senlis, door hetwelk Maximiliaen den titel van hertog van Bretagne afstond, om in het bezit van het overige der erfenis van Burgondië te worden gesteld.

De fortuin was den graef van Nassau niet altyd gunstig: Karel-den-Stoute in zynen ongelukkigen oorlog tegen de Zwitsers gevolgd hebbende, werd hy krygsgevangen gemaekt in den slag van Nancy, alwaer de hertog, alsmede de bloei des

(*) Toen in 1485 Maximiliaen ons vaderland verliet om Koning der Romeinen gekroond te worden, noemde hy tot zynen Stadhouder en kapitein-generael den graef Engelbrecht van Nassau; deze laetste vervulde die bediening tot in 1486; eventwel werd hy op nieuw tot deze weerdigheid in 1501 verheven, en bleef ze bekleeden tot in 1503. Het was tydens zyn beheer dat Engelbrecht de Gentenaren zoo streng om hunnen opstand behandelde.

burgondischen adels, sneuvelde. Het rantsoen des graven, dat tot eene aenzienlyke som beliep, werd ten grooten deele door de stad Breda betaeld.

In den veldslag van Blangis, op 5 Augusty 1479 geleverd, werd Engelbrecht op nieuw krygsgevangen gemaekt en naer Parys gevoerd. Zyn losprys, 80,000 fr. beloopend, werd ditmael door Jan van Nassau, broeder des gevangenen, betaeld.

Na een roemryk leven, na in verscheidene gevechten te hebben uitgemunt en voornamelyk in dat van Guinegat, alwaer hy het bevel voerde en hetwelk hy won, te samen met den graef van Romont, stierf Engelbrecht van Nassau te Brussel den 31 mei 1504, zonder wettelyke afstammelingen achter te laten(*).

Zyne stoffelyke overblyfsels werden naer Breda overgevoerd, alwaer zy in het praelgraf berusten, hetwelk graef Hendrik van Nassau, neef en erfgenaem van Engelbrecht, er deed oprichten volgens de teekening van den beroemden Michel-Angelo.

Engelbrechts overlyden ontnam den kunsten eenen hunner verlichtste beschermers. Die prins had te Brussel het paleis Nassau doen bouwen, en het was onder zyn beheer dat men den toren der groote kerk van Breda voltooide.

Na den dood van Engelbrecht, gingen de titels en eigendommen van dien vorst aen zynen neef Hendrik van Nassau over, en dezes zoon Renatus van Châlons, insgelyks zonder afstammelingen overleden zynde, werden zy de eigendom van Willem den Zwyger, en brachten niet weinig by tot de verheffing van dit huis van Oranje dat later een der belangrykste rollen der nationale geschiedenis moest vervullen.

De vergelyking der kwartieren van graef Engelbrecht met de wapens die in de schildering der hoofdkerk zyn afgebeeld, heeft ons over de eenzelvigheid der persoonaedje ten volle overtuigd. Inderdaed, Engelbrechts kwaertieren van vaderszyde waren Nassau, Vianden, van der Marcke, Kleef, Polanen, Hoorn, Salm en Valkenberg, en van moeders zyde: Heinsberg, Voorne, Gulik, Engeland, Solms, Lippe, Mun-

(*) Hy liet eenen onwettigen zoon van Catharina van Haaften na.

zenberg, Falckenstein; daer de blazoenen der glasraem en de zelfde huizen verbeelden, zoo is er desaengaende niet de minste twyfel meer mogelyk.(*)

Indien wy de redens wilden onderzoeken, welke graef Engelbrecht aengespoord hebben om dit tafereel aen de hoofdkerk van Antwerpen ten geschenke te geven, zouden wy kunnen doen opmerken dat een vorst die in 't bezit komt van een nieuw land, zich haest eenen akt, het een of ander gedenkteeken daer te stellen, bekwaem om die gebeurtenis aen de volgende eeuwen te herinneren.

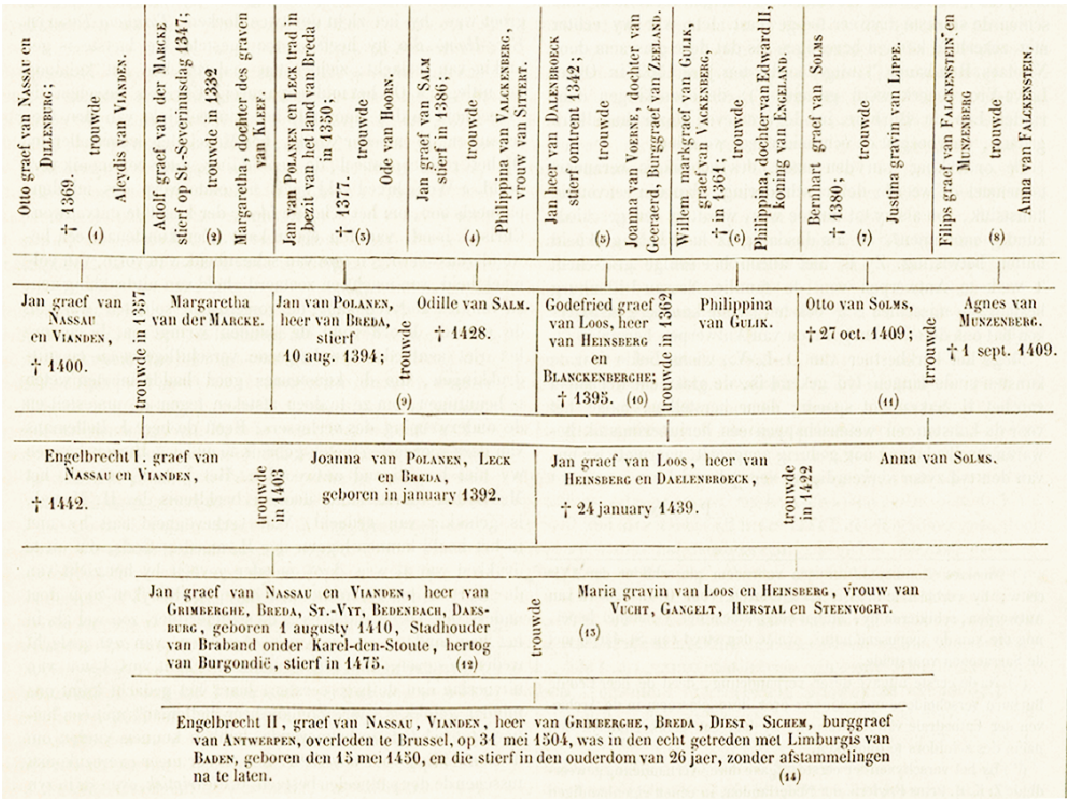
Otto graef van Nassau en Dillesberg; † 1369. (1) trouwde Aleydis van Vianden.
Adolf graef van der Marcke stierf op St.-Severinusdag 1347; (2) trouwde in 1332 Margaretha, dochter des graven van Kleef.
Jan van Polanen en Leck trad in bezit van het land van Breda in 1350; † 1377. (3) trouwde Ode van Hoorn.
Jan graef van Salm stierf in 1386; (4) trouwde Philippina van Valckenberg, vrouw van Sittert.
Jan heer van Daelenbroeck stierf omtrent 1342; trouwde Joanna van Voerne, dochter van Geeraerd, Burggraef van Zeeland.
Willem markgraef van Gulik, graef van Vackenberg, † in 1304; trouwde Philippina, dochter van Edward II, koning van Engeland.
Bernhart graef van Solms † 1380; (7) trouwde Justina gravin van Lippe.
Filips graef van Falckenstein en Munzenberg (8) trouwde Anna van Falckenstein.
Jan graef van Nassau en Vianden, † 1400. trouwde in 1357 Margaretha van der Marcke.
Jan van Polanen, heer van Breda, stierf 10 aug. 1394; (9) trouwde Odille van Salm. † 1428.
Godefried graef van Loos, heer van Heinsberg en Blanckenberghe; † 1395. (10) trouwde in 1362 Philippina van Gulik.
Otto van Solms, † 27 oct. 1409; (11) trouwde Agnes van Munzenberg. † 1 sept. 1409.
Engelbrecht I. graef van Nassau en Vianden, † 1442. trouwde in 1403 Joanna van Polanen, Leck en Breda, geboren in january 1392.
Jan graef van Loos, heer van Heinsberg en Daelenbroeck, † 24 january 1439. trouwde in 1422 Anna van Solms.
Jan graef van Nassau en Vianden, heer van Grimberghe, Breda, St.-Vyt, Bedenbach, Daesburg, geboren 1 augusty 1410, Stadhouder van Braband onder Karel-den-Stoute, hertog van Burgondië, stierf in 1475. (12) trouwde Maria gravin van Loos en Heinsberg, vrouw van Vucht, Gangelt, Herstal en Steenvogrt. (13)
Engelbrecht II, graef van Nassau, Vianden, heer van Grimberghe, Breda, Diest, Sichem, burggraef van Antwerpen, overleden te Brussel, op 31 mei 1504, was in den echt getreden met Limburgis van Baden, geboren den 15 mei 1450, en die stierf in den ouderdom van 26 jaer, zonder afstammelingen na te laten. (14)

(1)(2)(3)(4)(5)(6)(7)(8)(9)(10)(11)(12)(13)(14)

Door zulk een denkbeeld geleid, bouwde Alexander-de-Groote de stad Alexandrië; Pompeïus richtte eene zuil op aen de boorden van den Nyl, en Trajanus zyne kolom te Rome. Diezelfde gedachte was oorzaek dat Rudolf van Habsburg, in andere tyden, toen andere zeden Europa bestuerden, in de stichting der Cathedrale van

(*) Deze kwaertieren zyn volgens de hollandsche wyze gerangschikt en zyn dus op de glasraem in de volgende orde geplaetst: *Nassau*, *van der Marcke*, *Vianden*, *Kleef*, *Polanen*, *Salm*, *Hoorn*, *Valckenberg; Daelenbroeck-Heinsberg*, *Gulik*, *Voerne*, *Engeland*, *Solms*, *Falckenstein-Munzenberg*, *Lippe*, *Falckenstein.* Zie hier de genealogische tafel waerop wy ons gezegde gegrond hebben:

(1) Butkens, D. I, b. 642. Moreri, *Dict.* art. *Nassau.* -
(2) Butkens, D. II, b. 166. -
(3) Butkens, D. II, b. 82. -
(4) Butkens, D. I, b. 449, D. II, b. 163. Van Goor, *Bes. v. Breda*, b. 26. Moreri, art. *Salm.* -
(5) Butkens, D. I, b. 622. Goethals, *Maison de Hornes.* -
(6) Butkens, D. I, b. 584. -
(7) Imhoff, *Proc. S. Imp.* b. 454. -
(8) Moreri, art. *Solms.* Imhoff, *Proc. S. Imp.* b. 454. Spinerus, *Ins.* b. 534. -
(9) Van Goor, b. 24. Spinerus, *Nob. Eur.*, b. 54. Butkens, D. II, p. 83. -
(10) Butkens, D. I, b. 584. -
(11) Butkens, D. I, b. 623. Moreri, art. *Solms.* -
(12) Van Goor, b. 27. Moreri, art. *Nassau-Dillenburg.* -
(13) Butkens, D. I, b. 623. -
(14) Butkens *Trophées de Brabant*, D. I, b. 643.

Straetsburg deel nam; dat Christoffel Columbus het kruis plantte op de nieuwe, door hem ontdekte wereld, en dat in onze eeuw Napoléon de hoofdstad zyns ryks met eene Vendôme-zuil en eenen tempel des Roems verrykte. Eindelyk, dank zy dier zelfde gedachte, stichtten, in mindere rangen, eenvoudige prinsen kleinere gedenkteekens, en byna al de edelen hadden opschriften binnen hunne heerlykheden.

Is een zoo oud, zoo verspreid, om dus te zeggen zoo algemeen gebruik ook de oorzaek niet geweest van de verveerdiging der glasschildering in de toenmalige collegiale van Antwerpen?

Engelbrecht van Nassau verkreeg nieuwe landen, nieuwe titels; hy was de eerste zyner familie die den eernaem voerde van burggraef van Antwerpen; hy ook had er dus belang by een gedenkteeken daer te stellen, hetwelk de herinnering aen die gebeurtenis zou bewaren en aen zyne afstammelingen de oudheid hunner rechten zou bewyzen.

En in welke plaets moest, in dien gevalle, dit gedenkteeken gesteld worden? Was het niet binnen Antwerpen, in de hoofdstad zelve van het nieuw verkregen burggraefschap? En van wat aerd moest het zyn? In die tyden van diep geloof, toen de minste daed een godsdienstig karakter aennam, was het niet in eenen tempel, in de voornaemste kerk, waer het bestendiglyk onder de oogen der geloovigen zyn zou en hun te gelyker tyd den naem van hunnen prins herinneren en hun gevoelens van eerbied en godsvrucht zou inboezemen? Overigens hebben wy niet noodig de schepping dier schildering uitsluitelyk aen eene gedachte van hoogmoed toe te schryven; de erkende vroomheid van Engelbrecht is er misschien de sterkste dryfveer toe geweest. Iets wat wy echter met zekerheid kunnen bevestigen, is dat deze glasraem door Nicolaes Rombauts(*) uitgevoerd, ten jare 1503 in Onze-Lieve-Vrouwekerk werd gesteld(**); de opzoekingen door ridder Leo de Burbure in de archieven onzer hoofdkerk gedaen, waerborgen de echtheid onzer woorden.

De ondekking van den naem des schenkers verandert teenemael de weerde dezer schildering. Van een eenvoudig kunststuk, zoo als zy tot nu toe was, wordt zy een geschiedkundig monument, en als dusdanig is hare belangrykheid buiten betwisting. Zy is niet alleen het eenige grafschrift 't welk te Antwerpen van de familie Nassau-Dillenburg bestaet, - misschien is zy ook het laetste kunstig gedenkteeken dat ons de oude burggraven van Antwerpen herinnert(***).

Moge het kerkbestuer van O.-L.-V., wiens liefde voor de kunsten sinds langen tyd gekend is, de glasraem der kapel van het H. Sakrament spoedig doen herstellen; moge het voor de kunsten en wetenschappen een herinneringstuk bewaren, welks belang nog gedurig aengroeit, naermate wy ons van den tyd zyner verveerdiging verwyderen.

P. GÉNARD.

De dryjaerlyksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten. *(Vervolg. Zie bl.* 116.*)*

De profeet Elias, *de Jongheid* en *de Zorgeloosheid*, van den heer Julius Pecher, zyn zeer goede voortbrengsels, byzonder het eerste, dat in zich de macht van koloriet, de vaste toets en bewerking onzer oude meesters bevat. De heer J. Pecher is op de goede baen; wy zyn verheugd zulks te mogen bestatigen, en wel om de reden die wy by het begin van ons overzicht hebben doen kennen.

(*) Nicolaes Rombauts was een voornaem glasschilder der XVIe eeuw; hy verbleef te Brussel en te Leuven. Voor O.-L.-V. kerk van Antwerpen, schilderde hy, buiten de glasraem der Venerabel kapel, nog die van de spaensche natie, welke den stryd van St.-Jacob met de Sarracenen voorstelde.

(**) Na de eerste uitgave dezer verhandeling, deed de heer Leo de Burbure verscheidene opzoekingen over deze glasraem in de Archieven der Cathedrale van Antwerpen: hy had het geluk eindelyk den naem des schilders te ondekken.

(***) By het verschynender eerste uitgave dezer verhandeling geweerdigde Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden, in eenen eigenhandigen brief, zyne hooge tevredenheid over onze ontdekking uit te drukken. Ten zelfden tyde vernamen wy dat Graef Geeraerd Le Grelle gedaen in den gemeenteraed van Antwerpen de herstelling van die glasraem had aenbevolen.

Na dat wy den H. Remakel van den heer Jos. Bellemans op onze laetste tentoonstelling hadden bewonderd, hadden wy verwacht dat die kunstenaer zyne faem zou hebben blyven handhaven. De uitstekende verdiensten van dit merkweerdig tafereel hadden ons groote hoop ten zynen opzichte doen voeden. Thans moeten wy echter zeggen dat onze teleurstelling groot was, by het zicht der twee doeken, *Torquato Tasso* en *Ecce-Homo*, die hy heeft ten toon gesteld. Het laetste is gelukkig van gedacht; ziehier ten anderen hoe het kalaloog het uitlegt: 'Op het middenpanneel, Christus tusschen de Wreedheid en den Spot. Op het panneel links van den toeschouwer de moeder Gods, het Medelyden voorstellende. Op het rechterpanneel, de Aenbidding, door een monik verbeeld.' Welk breed veld biedt het onderwerp des middenpanneels aen, om het schoone *ideale* der kunst te ontvouwen! Christus bood, van den eenen kant, den kunstenaer een bewonderensweerdigen *type* van schoonheid, van vorm, van volmaektheid, van macht en zoetaerdigheid van uitdrukking aen, en van den anderen kant, de romeinsche soldaten, waervan de eene de koord rond de handen wringt en de andere het riet aenbiedt, zyn dit geene verschillige *typen* en uitdrukkingen, die de kunstenaer goed hadde moeten weten te benuttigen, om ze te doen afsteken tegen de majesteit en de onderwerping des verlossers? Heeft de heer J. Bellemans van deze voordeelen weten gebruik te maken? Hierop kunnen wy niet bevestigend antwoorden. Het linker panneel, het Medelyden voorstellende door de beeldtenis der H. Maegd, is gelukkig van gedacht. Wat verhevenheid had hy niet in het hoofd kunnen leggen der H. moeder Gods, om uit te drukken wat al wee deze moeder gevoelt by het zicht van de smert en het lyden die men haren goddelyken zoon doet onderstaen. Onzes dunkens is de schilder hier, zoo wel als in het hoofdonderwerp, er verre afgebleven van zyn gedacht weder te geven. Het rechterpanneel schynt ons beter van uitvoering dan de twee eersten, maer het gedacht komt ons minder gelukkig voor. Zou de heer Bellemans niet een heilige, tot het tydstip behoorende, hebben kunnen vinden om de Aenbidding voor te stellen? Zoo zou er meer overeenkomst tusschen de dry panneelen bestaen. In die *triptiek*, even als in zyn Torquato Tasso, heerscht eene donkere en zwarte kleur; de toon der vleeschen is niet in overeenstemming met de plaets; zy zyn zwart, en het ontbreekt hun heel en al aen gemollige behandeling. Daeruit ontstaet dit vuil en zwaer voorkomen welk

men aen de twee schilderyen van den heer Bellemans verwyt.

De droom van het kindeken Jesus, van den heer Bertou, is een zeer lief tafereel, goed gedacht en met zorg afgewerkt: het is eene schildery die bevalt.

De twee doeken van den heer Markelbach, *de zieke aen de beterzyde* en het mannen portret, zyn zeer goede voortbrengsels. De kunstenaer is op nieuw gansch vlaemsch geworden, in het eerste zyner twee schilderstukken is zulks duidelyk zichtbaer. Het gedacht is goed uitgedrukt, de gelaetstrekken zyn waer en goed terug gegeven, men gevoelt zich voor die jonge zieke ingenomen. Het algemeen effekt der schildery zou nog gewonnen hebben by eene ernstige studie der natuer: de behandeling zou steviger zyn geweest. Mynheer Markelbach is volgens ons, zoo hy blyft voortgaen, wy zeggen het met zekerheid, geroepen om schoone bladeren by onze kunstgeschiedenis te voegen.

*De kleine lawyd maker*en *de kindergroep* door den heer F. Roser, van Dusseldorf, zyn twee bevallige tafereeltjes; zy zyn goed bestudeerd en zeer natuerlyk, doch misschien wat grys van toon.

De heer H. Bource bewyst door zyn *jonge schaetsenryder*, *het slachtoffer zyner onvoorzichtigheid*, *die verdronken naer het ouderlyk huis wordt gebracht*, dat hy de natuer goed heeft waergenomen. Ja, die gezichten zyn wel die van het volk, niet uit een laeg en gemeen oogpunt gekozen; maer edelmoedig en medelydend. Dit jong mensch met den blauwen kiel, die daer zoo even eene daed van zelfopoffering heeft begaen, is goed terug gegeven; zyn aengezicht is goed verstaen en juist van uitdrukking; men leest er smert en spyt op, daer hy het kind dat hy naer zyne ouders terug brengt, niet heeft kunnen redden. De nieuwsgierigen die zich rond hem bevinden, drukken op verschillende wyzen hunne spyt uit, de eenen door het zielloos kind te beschouwen, de anderen met, op eene vreesachtige wyze, de moeder aen te zien. De jonge knaep die zich gespoed heeft het droevig nieuws naer het ouderlyk huis over te brengen, is treffend van waerheid; men ziet slechts zyn aengezicht van terzyde: nogthans bemerkt men zeer goed, die onvoorzichtige haest eens kinds, om de eerste het gebeurde te kunnen vertellen. De uitdrukking der moeder is misschien de minst gelukkige.

Eene familie, *een zomeravond in eene warande doorbrengende*, schynt minder goed gelukt.

De dry schilderyen van den heer Ferdinand de Braeckeleer: *het gevolg van het spel*, *de spotterny* en *de zegening*, zyn goede voortbrengsels in het vak door den heer de Braeckeleer geschapen. Van toen hy begon, droegen zyne tafereelen eenen eigenaerdigen stempel, door de keus der onderwerpen, de bekoorlyke levendigheid der samenstelling en eene zekere eigenaerdigheid in de uitdrukkingen, die eene eigenschap daerstellen, welke dezen kunstenaer onbetwistbaer veel byval heeft doen verwerven. Nog heden heeft hy bewonderaers, en wy rekenen ons onder het getal. Zyne tafereelen die op de tentoonstelling van dit jaer pryken, onderscheiden zich door eene groote levendigheid van kleur, gemak van samenstelling en eene natuerlykheid in de uitdrukkingen, die bewyst dat die kunstenaer eene volmaekte kennis der natuer bezit.

De heer Ignatius Van Regemorter, een ander oud gediende der antwerpsche school, is op de tentoonstelling vertegenwoordigd door twee niet onverdienstelyke tafereelen. De *Oude Vryer* is eene samenstelling waerin wy dien geest, die fyne waerneming bestatigen, welke wy meermalen in de voortbrengsels van dien meester hebben opgemerkt. De speelman vevraedt misschien al te veel, die gemakkelykheid van navolging der hollandsche school, welke men in de vroegere voortbrengsels van den heer Van Regemorter duidelyk opmerkt.

De heer Alfried Stevens, van Brussel, is even als de twee vorige kunstenaren een *genre*schilder; doch de werken van den heer Stevens verschillen hier in van de hunne, dat hy, in plaets van het buitengezicht eener herberg of het binnengezicht van een boerenhuis te malen, het verheven *genre* behandelt. De kunstenaer brengt ons in een klein, ofschoon zediglyk toch sierlyk opgeschikt salon eener allerliefste dame, die er misschien wel wat al te coquette uitziet. De bekoorlyke dame is van hare wandeling te huis gekomen; zy ondervraegt haer spiegel, als of zy zich te beklagen hadt over eenige nalatigheid, eenige onverschilligheid of eene min warme ontmoeting dan zy het gewoon is. Men ziet dat zy door haer eigen oordeel weet, of zy hare aenspraek op recht om te behagen begint te verliezen; want zy is niet meer zeer jong. De schilder heeft dat tafereeltje *thuis* geheeten en thuis hebben de vrouwen toch het recht haren spiegel die kleine vragen toe te sturen. Niets is eenvoudiger noch bevalliger, dan het gedacht van dit klein pereltje; de dame is volmaekt als teekening; de byzaken zyn smaekvol geschikt en het achterdoek is met waerheid uitgevoerd. De minste kleinigheden, de schilderyen en gravuren die de kamer versieren, zeggen u dat gy by eene voorname vrouw bevindt. De heer Stevens heeft in dit klein meesterstuk, met veel getrouwheid, een hedendaegsch *salon* terug gegeven.

De *vergiftigde pyl* van den heer B. Verlat, is een doek vol warmte, dat ons de voortbrengsels onzer oude meesters in dit vak herinnert. De leeuw, die boschmonarch, is door een mensch geraekt. Een der jagers, door den geduchten tegenstrever omverre geworpen, ligt onder de klauwen des leeuws, die met zyne afschrikkelyke nagelen hem de borst aen stukken scheurt. Het dier dat doodelyk is gewond, door den jager die het zynen vergiftigen pyl in den hals heeft geschoten, verheft het hoofd met eene razende en pynlyke beweging; dit gedeelte der schildery is, ons dunkens, het best gelukt. De uitdrukking is machtig en waer; men beseft zeer goed het lyden van dit ontzaggelyk dier. De figuren dezer groote samenstelling laten te weschen over; hunne beweging schynt ons niet zeer juist te zyn; zoo denken wy dat de jager die den pyl heeft geschoten, te veel buiten het doek ziet, iets dat hem zou hebben moeten beletten den leeuw te raken. *Het ontbyt in het verschiet* is een lief tafereeltje, het is goed geschilderd en lost zich allerbest af; maer wy vinden in de uitdrukking der kat die doortrapte slimheid niet die haer zou moeten kenschetsen op het oogenblik als de schilder ons haer heeft voorgesteld.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(Wordt voortgezet.)

Kunst- en letternieuws.

Het jury van Schoone Kunsten by de wereld tentoonstelling van Parys heeft de acht gouden eeremedaliën voor de schilderkunst reeds toegewezen. Van deze is er eene toegekend aen onzen beroemden stadgenoot Hendrik Leys. Dat deze tyding niemand bevreemde: de kenners, die de tentoonstelling hebben bezocht, zyn het eens in de verklaring dat de kundige schilder de overtreffelykheid der vlaemsche school, tegenover de vreemde scholen, weerdiglyk heeft gehandhaefd.

De groote medalie der tentoonstelling is geslagen in goud, in platina, in aluminium, in zilver en in brons.

- Den 17 october heeft de inhuldiging plaets gehad van den heer Serrure, als rector der Hoogeschool van Gent.

- De Brugsche Akademie is uit den voorloopigen staet waerin zy verkeerde en die altoos nadeelig is aen soortgelyke instellingen, getreden, door de vaste benoeming van den heer Wallaeys tot het ambt van Bestuerder.

- De beeldhouwer Melot heeft de dry reuzengroote beelden voltooid, die hem door wyden den heer J. Stas, gewezen pastoor der Caudenbergkerk, van Brussel, waren besteld en bestemd zyn om den bovengevel van dien tempel te versieren.

- De beelden en *bas-reliefs* der kongres-kolom, welke men te Brussel oprecht, zyn, volgens men ons verzekert, aen verschillige onzer byzonderste kunstenaren besteld geworden.

- De vyf overgroote beelden door den heer Willem Geefs, van Brussel, verveerdigd, om den gevel van het gerechtshof van Verviers te versieren, zyn eindelyk geplaetst geworden, en iedereen kan thans over het effekt dezer beeldhouwerken in zyn geheel en in zyne afzonderlyke deelen oordeelen.

Vier dezer beelden stellen vier der uitstekendste rechtsgeleerden voor, en wel Karel de Méan, Louvrex, Toussaint d'Andrimont, en Olivier Leclercq, wier voortbrengselen in het vak der rechtsgeleerdheid en karakter het oude magistraet der provincie Luik lot roem verstrekken. Zy staen in niet zeer diepe holtens, op sierlyke vooruitspringende voetstukken. Het vyfde beeld stelt de Gerechtigheid voor en verheft zich op het rondsel dat al het overige bekroont.

Men kan niet dan het gedacht der ingeving van zulk schoon werk toejuichen, zoo wel als den keus der magistraten, door den minister van Justicie daertoe uitgekozen. Voor wat de beelden zelven betreft, iedereen stemt er in overeen te herkennen dat zy lof verdienen, zoowel onder het opzicht der grootschheid van den styl en de weerdigheid der houding, als onder dat der volmaekte bewerking.

- Z.M. de Koning der Nederlanden heeft den geleerden duitschen letterkundige Hofmann von Fallerslehen, die hier te lande zoo vele vrienden telt, benoemd tot Ridder der orde van den Nederlandschen leeuw.

- Het *Weekblad van Dixmude* bevat den volgenden oproep:

‘Een verdienstelyk man, een weerdig kunstbroeder, een standvastig voorstander van de vaderlandsche letterkunde, is aen zyn hulpeloos gezin wreedelyk ontrukt in den schoonsten levenstyd (29 jaren); laten wy dien grooten ramp ter hulpe komen, en onze offeranden op dat dierbaer graf nederleggen. 't Is met dat weldadig inzicht dat ik een werkje onder de pers gebragt heb, getiteld TER GEDACHTENIS VAN EUG. ZETTERNAM, en welk ik in het licht zal geven ten voordeele van de weduwe en kinderen van onzen diep betreurden kunstvriend. Eene lyst van inteekening heb ik geopend, welke u zal worden aengeboden. De namen der heeren inteekenaren zullen voor aen het werkje gedrukt worden, met het bedrag hunner inteekening. Alle offers der weldadigheid zullen wellekom zyn. De gelden zullen naer het Vlaemsch Middenkomiteit van Brussel gezonden worden, ten einde een eerlyk bestaen aen

het gezin van den overledene te helpen verzekeren. Kunstbroederen, uw hert zal de rampzaligen niet vergeton!

'VROUWE VAN ACKERE.'

Dit is een besluit dat eer doet aen Vlaenderens hoofddichteres, en in name der vrienden van Zetternam die aen de Schelde woonen, bedanken wy uit het diepste onzes herten de begaefde vrouw die aen den hoord der Noordzee huist, en ondanks dien verren afstand, te midden harer huishoudelyke bezigheden en handelszaken, toch nog den tyd weet te vinden een blyk van liefde neder te leggen op het graf van eenen afgestorven broeder. Eere zy de begaefde zangeres van de *Madelieven* en *de Avondlamp!*

- Van eene andere zyde vernemen wy, dat eenige letterkundigen en kunstenaren, leden der *St.-Lukas Gilde* te Antwerpen, voornemens zyn zyne verspreide werken in een geïllustreerd boekdeel uit te geven, insgelyks ten voordeele zyner weduwe en weezen.

- De Klas van Schoone Kunsten der Belgische Akademie heeft de volgende prysvraeg voor 1857 aengenomen, de mededingers twee jaer tyd latende om haer op te lossen: 'Welken invloed hebben de Italiaensche en Belgische schilderscholen wederkeerig op elkander uitgeoefend, sedert het begin der 15 eeuw tot aen de dood van Rubens? Aenduiden tot hoe verre deze invloed voor- of nadeelig is geweest aen de Vlaemsche school.'

- De schryver van het door de belgische Akademie bekroonde stuk betrekkelyk de Vlaemsche Schilderschool tydens de Hertogen van Burgondië, heeft zich eindelyk doen kennen; de bescheiden en gelukkige laureat, die zoo lang naer zynen naem heeft laten raden, is de heer Héris.

Den heere J. d'Hanins de Moerkerke van Outryve, voorzitter der maetschappy van tooneel- en letterkunde *Yver en Broedermin*, te Brugge, is aldaer op 26 jl. overleden.

- Verschenen by A. Steenackers-Klerx, te Mechelen, de eerste aflevering van een zeer belangryk werk, met opschrift: *Opkomst en bloei van het Christendom te Mechelen*, enz.

De lezing dezer eerste aflevering geeft de vaste overtuiging dat dit werk onontbeerlyk is aen al wie zich ernstiglyk met de geschiedenis onzes land onledig houdt. Het ware te wenschen dat de gemeentebestieren, die verplicht zyn de vaderlandsliefde en onbaetzuchtige ondernemingen aen te moedigen, eene krachtdadige medewerking verleenden aen zulke nuttige uitgaven, en de middelen welke zy aen de hand hebben, te baet namen, om ze, by voorbeeld op het einde van het schooljaer, als openbare belooning te stellen in de handen der jongelieden, die de gemeentegestichten bywoonen, en hun alzoo van jongs af aen inboezemen de liefde hunner geboorteplaets, den zucht om insgelykster deszelfs roem by te dragen, en den edelen naïever van op de voetstappen te wandelen der groote mannen, welke uit zynen schoot zyn voortgesproten.

- By J.P. Van Dieren en C., te Antwerpen, is verschenen eene tweede uitgave van *de Plaeg der Dorpen*, door Hendrik Conscience, met vier platen door J. Bertou.

- By den drukker Dela Montagne, te Antwerpen, is uitgegeven de prospectus van *een Ongelukskind*, roman door Frederik Varras, twee deelen, prys fr. 2-50.

- Onder den titel van *Goedkoope Lezingen* voor alle *Slanden* hebben de heeren Lamot-De Pauw en Th. Hamilton, Kerkstraet, S.N. 4, te Boom, een prospectus laten uitgaen van eene goedkoope bibliotheek, die eene verzameling zal bevatten van de beste romans en verhalen uit de verschillige Europische litteraturen. Alle maenden zal er een boekdeel verschenen van 160 bladzyden van 36 drukregels aen fr. 4.50 's jaers of 38 centiemen par boekdeel, franco te huis. Buiten de inschryving kost ieder deel 75 centiemen.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Wapenkunde. - Kroonen.
(Zie bl. **67***.)*

Na de keizerlyke kroon volgen die van eene menigte koningryken en vrye Staten; wy hebben getracht van de voornaemste dezer hoofdsieraden eene kortbondige en nauwkeurige beschryving te geven, als zyn de kroonen van Frankryk, Engeland, België, Denemarken, Zweden, Nederland, Portugal, Spanje, Italië, de *tiara* van den Paus, de *corno* van den Doge der Venetiaensche republiek en de kroon van den groothertog van Toskanen. Wy vangen aen met die van:

Frankryk.

De verschillige huizen welke over Frankryk hebben geheerscht, bezitten elk eene aen hen eigene kroon; zoo telt men de kroon der BOURBONS, die van BONAPARTE en die van ORLÉANS.

De kroon der Bourbons, genaemd *keizerlyke kroon*(*), bestaet uit een diadema met zes leliebloemen bezet; zes banden voegen zich in het midden te samen en worden door eene leliebloem gesloten.

Napoléon voerde eene nieuwe kroon in; hy had den arend als zinnebeeld van zyn keizerryk aengenomen, en dit teeken werd ook in zyne kroon gebezigd. Zy bestaet uit een met bloemen *(fleurons)* versierd diadema, en wordt door acht banden gesloten. Tusschen deze banden zyn de keizerlyke arenden geplaetst, welker vleugels in het middenpunt te saêm worden gebracht, terwyl een wereldbol met het kruis zich boven het gansche verheft.

De kroon van Orléans is verveerdigd naer het model van de kroon der Bourbons; even als deze bestaet zy uit een diadema waeruit zes banden ryzen; het eenig verschil bestaet hierin dat zy met bloemen *(fleurons)*, in plaets van leliën, is versierd, en met een wereldbol met het kruis, in plaets van leliën, wordt gesloten.

(*) De Rouck legt het gebruik van den naem *keizerlyke kroon* uit, daer hy zegt dat eertyds de koninklyke kroon slechts uit eenen enkelen band bestond, met bloemen van eiken-, roozen- of andere bladeren versierd, en de ‘ghesloten croon met verheven boghen (eyghentlijck ghenaemt de croone *Imperiael*) specialijck was in 't Rijck ende alleenlijck eyghen, als sy segghen, souveraine koninghen.’

Engeland.

De keizerlyke kroon van Engeland is eenvoudig, maer schoon. Zy heeft voor grondvorm de kroon door Edward-den-*Belyder* ingevoerd, en welke bestond uit een diadema met vier kruisen versierd. Tusschen deze kruisen werden vier leliën geplaetst, als blyk der rechten van het Huis van Engeland op de kroon van Frankryk. Vier banden die achter de kruisen opryzen, worden in het middenpunt onder eenen wereldbol met het kruis vereenigd.

De engelsche kroon is van eene rood fluweelen muts voorzien, welke, van binnen, met koningpels is gevoederd. Deze muts is waerschynlyk ontleend aen de kroon van Normandië, een hertogdom dat Willem-de-Overwinnaer, toen hy den troon van Engeland beklom, aen laetstgenoemd koningryk heeft gehecht.

België.

De belgische kroon gelykt, voor wat den vorm aengaet, aen die van het huis van Orléans; het eenige verschil bestaet hierin, dat zy, even als die van Engeland, van eene rood fluweelen muts is voorzien.

Denemarken, Zweden, Nederland, Portugal.

De kroonen der koningryken Denemarken, Zweden, Nederland en Portugal hebben omtrent den zelfden vorm als die van het fransche huis van Orléans; die van Denemarken is wat platter en, even als de kroon van België, met eene roode muts gevoederd.

Spanje.

De kroon van Spanje is samengesteld uit een diadema versierd met bloemen en voorzien van vier banden. Een wereldbol met het kruis is in het middelpunt geplaetst.

Italië.

De kroon van Italië, bygenaemd de *yzeren kroon*, bestaet uit eenen gouden band waerin zich een andere van yzer

bevindt. Dit hoofdsieraed diende ten jare 1805 ter krooning van keizer Napoléon als koning van Italië; men kent de woorden die deze vorst uitsprak toen hy zich-zelf de yzeren kroon op het hoofd drukte: *Dio me la diede; guai a chi la tocca!* God heeft ze my gegeven; wee hem die ze durft aenraken!

Pauselyke staten.

De pauselyke *tiara*, *regnum* genaemd, is samengesteld uit

een soort van myter met dry kroonen omvangen. De eerste dezer kroonen werd er, zoo men zegt, in de IVe eeuw door Paus Silvester aen gehecht[(*)], en beteekent, volgens de Rouck, dat de Paus de prins is der H. Kerk; de tweede werd er door Bonifacius VIII bygevoegd, en duidt aen dat hy is de Stadhouder Christi; eindelyk de derde is in 1334 door Benedictus XII, of wel in 1362 door Urbanus V, aengenomen, ten teeken dat de Paus de opperste priester is van de H. Dryvuldigheid, de overste der geestelykheid in de dry eertyds bekende werelddeelen, en dat zyne dryvoudige macht zich uitstrekt van den *hemel*, over de *aerde* en in het *vagevuer.*

Venetië.

Het gebruik eener kroon in Venetië was slechts aen den hertog of *Doge* toegestaen. Volgens een beeld, dagteekenende van de XIIe eeuw, en welk zich in de St.-Marcuskerk bevindt, bestond deze kroon uit een gouden met peerlen versierd diadema, waerin eene roode tok is gesloten:

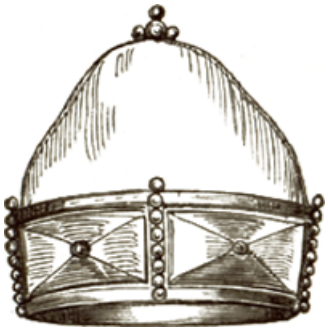

Eene eeuw later was zy echter reeds door de *corno* vervangen, welke tot op het einde der Venetiaensche Republiek in zwang was[(**)].

(*) Anderen zyn van gedacht dat de eerste kroon slechts in de XIIe eeuw, door paus Alexander III, aen de tiara werd gehecht.

(**) Bonnard. *Costumes du XIII*, *XIV et XV siècles.*

Toskanen.

De kroon der groothertogen van Toskanen was open en versierd met punten gemengeld met klaverbladeren op andere punten gestoken; op den band was de florentynsche lelie geplaetst

Op 5 meert 1570, zegt Ménestrier(*), schonk paus Pius V

deze kroon aen Cosmo de Medicis, wien hy insgelyks den titel van groothertog vergunde; hy plaetste ze eigenhandig op het hoofd van den vorst in het midden eener solemnele mis. De heilige vader had in den band der kroon het volgende opschrift doen snyden:

PIUS V. PONTIFEX MAXIMUS.
Ob eximiam dilectionem, *ac Catholicae Religionis zelum*, *praecipuumque justitiae studium donavit.*
P. GÉNARD.

Een oogslag in de algemeene Nyverheidstentoonstelling van Parys 1855.

De overgroote uitgestrektheid van eene wereldtentoonstelling, de verscheidenheid, de oneindige menigvuldigheid der voorwerpen die zy bevat, schynen daer te zyn verzameld tot wanhoop van den onvermoeiden bezoeker die zou durven poogen alles te zien.

Alwie zich met het een of ander nyverheidsvak bezig houdt, blyft in het perk van dit vak en doorloopt schielyk het overige; alwie belang heeft in een breedvoerig verslag over dit of dat voortbrengsel, moet zich de uitgebreide beschryvingen bezorgen die door byzondere kenners worden uitgegeven. Het grootste getal nieuwsgierigen zoekt zich een algemeen gedacht te vormen van den hedendaegschen staet der nyverheid by alle volkeren, te weten wat hier en daer gemaekt wordt en welke de byzonderste stukken zyn die door hunne schoonheid, rykdom, zeldzaemheid of nieuwigheid de aendacht van ieder tot zich trekken. Het meestendeel onzer lezers denken wy aen die rangschikking toe te hooren. Eer wy dan den weg inslaen door de meerderheid der bezoekers overloopen, zullen wy al de toegevendheid van hen die ons volgen, inroepen, want onze taek is niet te min moeijelyk en vereischt meer dan eene oppervlakkige of gewoone wetenschap.

Volgens een gezegde waervan wy nogthans de gronding niet kennen, zouden alle de wegen die de tentoonstelling doorkruisen, end aen end geplaetst, eene lengte van twaelf mylen uitmaken. Dry jaren, voor het minste, zouden er vereischt worden om ieder stuk in het byzonder eventjes te bezichtigen, indien een persoon er dagelyks de uren van toegang, van 10 tot 5 ½, aen besteedde.

Door keizerlyk besluit van 8 meert 1853 werd de inrichting der tentoonstelling te Parys vastgesteld. Zy moest op 1 mei 1855 openen en sluiten op 30 september daerna.

Zy zoude niet, zoo als die van Londen, uitsluitelyk samengesteld zyn uit nyverheidsvoortbrengsels en beeldhouwery, maer ook de schilderkunst begrypen.

(*) *Origine des ornemens extérieurs des armoiries.*

Het is niet mogelyk volgens een stelsel van klassering de tentoonstelling te bezoeken, uit oorzaek der schikking die er heerscht; deze heeft nogthans de algemeene goedkeuring verworven. Men heeft geene strenge rangschikking aengenomen, noch volgens den aerd der voorwerpen noch volgens hunnen nationalen oorsprong. Den loop der zalen alleen volgen is onmogelyk zonder verwarring in de gedachte. De orde van den officiëlen kataloog kan ons ook niet ten rechte brengen. Die laetste is gegrond op de natuerlyke verdeeling der voortbrengsels, en zou geen afbeeldsel van de inwendige schikking der zalen geven. Er blyft niets over dan de volgende onderzoekwyze aen te nemen:

De gebouwen. - Hun inhoud en inwendig vertoon. - De nyverheid van ieder volk. - Onderzoek der byzonderste voortbrengsels volgens de klassering van den kataloog.

De gebouwen.

In eene der schoonste wyken van Parys, in de *Champs-Elysées*, aen het begin der dreef die van de *Place de la Concorde* naer den *Arc de triomphe de l'Etoile* leidt, ontmoet men links het nyverheidspaleis met de bygevoegde gebouwen, waerin de stalen en voortbrengsels van den arbeid aller volkeren, de laetste vruchten van eene zesduizendjarige ondervinding, zyn verzameld.

Naderen wy nu; doch vooraleer wy binnen treden, moet het gebouw zelf het eerste voorwerp van ons onderzoek wezen. Het is ook een nyverheid voortbrengsel. Aen Frankryk alleen was het mogelyk dit voorwerp ten toon te stellen.

Het gebouw der *Champs-Elysées* is op zich-zelf zeer schoon, prachtig versierd, statig van aenblik; maer niet reusachtig genoeg voor zyne bestemming. Wy zullen in geene vergelyking treden met dat van 1854 der algemeene duitsche tentoonstelling, te Munchen, noch met dat der wereldtentoonstelling, in 1853, te New-York. Deze twee tentoonstellingen hebben buiten hun land weinig gerucht gemaekt; die van New-York is zelfs maer bekend geweest als eene slechte spekulatie.

Het kristallen paleis van 1851 te Londen staet nog diep in ieders geheugen. De vergelyking tusschen het eerste en dees zal dus niets moeijelyks opleveren.

Het gebouw van Hyde-Park, gansch in yzer en glas, zonder eenige versiersels, was zoo grootsch, zoo voortreffelyk en op zoo weinigen tyd uit den grond opgerezen, dat het als een tooverwerk aen zyn bestaen deed twyfelen, zelfs voor hen die het met eigen oogen konden aenschouwen. Het bezat, zoo als de reusachtige egyptische tempels, de eigenschap van in de

geringste teekeningen die het afbeeldden, zyne trotschheid te behouden.

Onder het opzicht van gedacht, zoo wel als van uitvoering, overtreft het oneindig dit der *Champs-Elysées.*

Het is niet te begrypen hoe eene maetschappy, die zulke onderneming wilde volbrengen, een lokael heeft bereid dat maer toereikend zou geweest zyn voor eene nationale nyverheidstentoonstelling van Frankryk. Het paleis van Londen scheen zyne opvolgers zoo zeer verbaesd te hebben, dat de fransche maetschappy eene oppervlakte van de helft zyner grootte nog niet durfde bereiden.

De kommissie aen welke, onder voorzitterschap van prins Napoléon, de bestiering der tentoonstelling was toevertrouwd, vevklaerde de plaets ontoereikend. Een kostbare tyd werd verloren door verschillige ongelukkige omstandigheden en geschillen; eindelyk, door de terugkomst van gemelden prins uit de Krim, werd alles geslist en de vergrooting door middel van nieuwe bygevoegde gebouwen besloten. Hierdoor werd by de oppervlakte van het hoofdgebouw, dat slechts 45 duizend meters bevatte, nog de uitgebreidheid van ruim 55 duizend meters gebracht.

Het was dan reeds juny 1854.

Eene maetschappy, onder den naem van M.J. Ardoin, bankier te Parys, had in 1852 aengenomen het gebouw op te richten volgens de teekeningen en plans van den heer Viel, bouwkundige.

Alle de gebouwen zyn gemaekt door eenen engelschen aennemer, den heer York en Cie, onder het opzicht der heeren Barrault en Bridel, ingenieurs.

Het gebouw van Hyde-Park was, volgens de plans van den heer Joseph Paxton, door de heeren Fox en Henderson opgericht geworden en kostte 176 duizend pond sterling: 4 millioen 400 duizend francs. De gebouwen van Parys kosten meer dan viermael zoo veel: 18 millioen!

Ieder gebouw heeft gekost als volgt:

Het hoofdgebouw	fr. 13,000,000
Het bygebouw	fr. 4,000,000
De onteigening van het Panorama	fr. 500,000
Zyne toeëigening en het maken der omliggende zuilengangen en doorgangen	fr. 500,000

Plan der gebouwen:

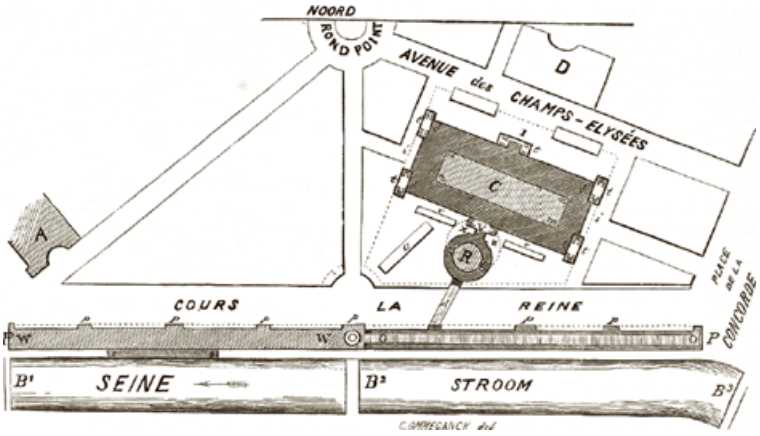

C. Paleis der nyverheidstentoonstelling, dat oorspronkelyk was bestemd om alle voortbrengsels te bevatten.

mmmm. De middelbeuk zonder verdiep.

bbbb. Zybeuken met galeryen of stagie.

I. Byzonderste ingang.

ii. Ingangen ter zyde.

ttttt. Twaelf kolossale trappen, waervan twee aen den ingang I, twee aen ieder der hoeken *b*, en twee aen den doorgang V naer de eerste stagie leiden.

rr. Hangars der rytuigen.

a. Hangar van den akkerbouw.
X. Tafelhouding of Restauratie.
Z. Koffyhuis.
V. Doorgang leidende naer het Panorama.
R. Het Panorama of inwendige ronde zael.
gg. Omtrek der galeryen die men rond het oud gebouw R heeft gemaekt.
d. Brugvormige doorgang hangende over den *Cours-la-reine* en naer het bygebouw of annexe PP leidende. Deze brug laet toe de tentoonstelling in eenen omvang te sluiten, zonder den omloop der rytuigen en voetgangers langs den *Cours-la-reine* te beletten.
P *ppp* P. Annexe of bygebouw, tegen de Seine liggende.
PP. Byzondere poorten van het bygebouw.
ppp. Poorten ter zyde.
WW. Plaets der in beweging zynde werktuigen.
SS. Hangar der stoomketels.
oo. Plaets der onbewerkte stoffen. Dit deel bestaet, zoo als men op het plan ziet, uit dry beuken; de twee zybeuken hebben een tweede verdiep of stagie.
B1. Alma-brug. B2. Invalieden-brug. B3. Concorde-brug.
De gestippelde liniën rondom het paleis en tegen het bygebouw duiden de afsluitingen aen, die den grond der gebouwen omringen. De tusschenliggende onoverdekte oppervlakte rondom het paleis en het Panorama is bekleed met verscheidene groote stukken, die onder de lucht niet kunnen bederven.
A. Tentoonstelling der Schoone-Kunsten.
D. Tentoonstelling der Hovenierdery.

Het hoofdpaleis heeft eene oppervlakte van	50,737 vierk. met.
Het Panorama met zynen omgang en galeryen	9,026 vierk. met.
De onoverdekte ingeslotene grond	22,087 vierk. met.
Het bygebouw	41,540 vierk. met.
	123,390 vierk. met.

De byzonderste inkompoort I is 20 meters hoog en 15 breed; boven op verheft zich een groep, welke Frankryk verbeeldt, kroonende de Nyverheid, den Koophandel en de Schoone-Kunsten. Het hoofdgebouw is voortaen bestemd voor alle de tentoonstellingen van Schoone-Kunsten en Nyverheid; de overige gebouwen zullen na de sluiting der tegenwoordige tentoonstelling moeten afgebroken worden.
De muren van het paleis zyn gansch in witten steen, met vensters beneden en op het eerste verdiep, in den smaek der Parysche praelgebouwen uitgevoerd.
Het Paleis is 254 meters lang en 110 meters breed. De middelbeuk en zybeuken zyn ieder op zich-zelve, uit éenen sprong, met een glazen welfsel van doove ruiten overdekt, rustende op yzeren bogen. De muren dragen niets: dubbele ryen yzeren kolommen, staende tegen de muren, alsook tusschen den middelbeuk en de zybeuken, om de daken te ondersteunen.
De middelbeuk is eene vierkante langwerpige zael van eene lengte van 182 meters en eene breedte van 48 meters. Van het hoogste punt van het dak tot op den grond, meet men inwendig 35 meters. De zybeuken maken rondom het midden

eenen vierkanten omgang, hebbende eenen omloop van 620 meters en 24 meters breedte, boven welke, ter hoogte van 16 meters, tusschen de kolommen, de galeryen der eerste stagie hangen; deze hebben gevolgentlyk de zelfde oppervlakte. Er bestaet een afstand van 19 meters tusschen het diepste punt van hunne welfsels en hunnen vloer. Op hunne geheele lengte langs den kant van den middelbeuk, hebben zy eene balustrade van waer men met éénen blik het geheel paleis omvat.

By den grooten ingang zyn gelegen de vertrekken van den keizer en de keizerin, de zalen, kamers en bureelen van het Bestuer. Aen den overkant bevinden zich de doorgang naer het Panorama en de omliggende zalen. Indien men deze te midden doorloopt, ontmoet men eenen trap van 45 treden, leidende naer de overdekte brug die over den *Cours-la-Reine* naer het bygebouw brengt, waer men langs de zelfde hoeveelheid trappen in aftreedt en zich op de helft der lengte van dit gebouw bevindt, hetwelk, op eene breede van 22 en eene lengte van niet minder dan 1200 meters, nevens de Seine ligt. Het is ook met een glazen welfsel overdekt. De lengte van dit gebouw is zoo buitengewoon groot dat men van de hooge gezichtpunten van Parys het bygebouw het eerste in de oog krygt. In den beginne kan men zich niet inbeelden wat zulke lange witte linie zyn moge. Van dicht by gezien levert zich het bygebouw onder eene zeer onaengename gedaente op: het schynt een eindeloos welfsel, nauwelyks boven den grond uitstekende, zoo als een onderaerdsche weg die met aerde moet worden overdekt.

C. OMMEGANCK.

(*Wordt voortgezet.)*

Aen mynen vriend B.A.H.***

Waerom wraken - dat my de eenzaemhede
Meer genot dan vriendenkringen biedt?
Dat ik de ochtendhymne en avondbede
Ga beluisteren langs bosch en vliet?
Wraken - dat ik liefst myn ziel ga gloeijen
Aen de schoonheidsschatten der natuer,
Om de aendoening dan doen uit te vloeijen
In my loutrend, zaelgend dichtervuer?

Lok het vogelken van uit zyn twygen;
Sluit het op en ruk zyn vleuglen uit: -
Ach! zyn hoogbezielde borst zal zwygen
En 't zal sterven in zyne enge muit!
- Aen den Held vereeuwigd eereloover,
Aen de Maegd der mannen huldeblyk,
U 't gewoel en 's werelds zingetoover,
My de velden, - my het droomenryk!

Vriend! o laet my ongestoord genieten
Wat myn liefde, wat myn leven is!
Tot de jongste zucht my zal ontschieten
En ik opklimme uit dees duisternis.
Zuchte dan, wie ook myn graf bekniele
En een offer aen de vriendschap wyd':
'Ruste schuilde in zyn gemoed en ziele,
Onverpoosd door dichterdroom gevlyd!'

FR. DE POTTER.

Gent, 10 *october* 1853.

De eerste strooijen hoed.
(Legende by de stroohoedemakers in omloop.)

Kent gy Rucklingen, het kleine fraeije Rucklingen, dat met zyne witgekalkte huizen, zyne bloeijende boomgaerden en zyne schilderachtige heuvelen zoo hupsch en hooveerdig de voeten baedt in het snel vlietende water der Jaar?

Kom mede, myne jeugdige juffer, want het is met u inzonderlyk dat ik wil wandelen langs het lommerachtig voetpaedje, kronkelend in de grillige bochten der rivier; gy zult u niet vervelen, myne lieve; al wandelende kunt gy de geheimen bespieden van het verveerdigen der stroohoedjes, waerin uw gezichtje ons zoo bekoorlyk tegenlacht en welker blankheid de gitzwartheid uwer haervlechten zoo wel doet voorkomen.

Zie daer, aen dit wit hutje, zit eene vrouw in het midden van groote stroobossen; zy breekt zorgvuldig iederen stroohalm in verscheidene deelen; de onderste en bovenste werpt zy zich onder de voeten, doch de middelste verzamelt zy in verschillige pakken. Nevens haer staet een meisje dat, een voor een, de gebrokene halmen door een yzeren werktuigje trekt, niet ongelyk aen eenen vingerhoed op den top door vele gaetjes doorboord, welke den halm op zyne lengte splitsen in even vele gedeelten. Ginder in de verte huppelen ons kleine kinderen tegen; zie, al spelende draeijen zy eenige dier gesplitste stroopyltjes tusschen hunne vingeren, en hertooveren ze in duizendvormige stroovlechten. En dit is nog niet alles; wie, denkt gy, hervormt die losse stroovlechten in een sierlyk hoedje?

- Ha, voorzeker, dat is eene *modiste!*

- Wel, blik eens langs hier, myne schoone: daer onder dien rykbebladerden olm, rust een struisch man op een houten stoeltje; hy heeft zich eenen linnen voorschoot over den blauwen kiel gebonden en rolt op zyne kniën iets onvormig behendig tusschen zyne vingeren.... Nader een weinig. Zie, dat onvormig iets zal een stroohoedje worden, zoo als gy er een op het hoofd draegt, en die man, die de fyne stroovlechtjes met naeld en draed aeneenhecht, is - een stroohoedenmaker! Eh, lieve, schynt dit hoedje u niet veel sierlyker als gy bespeurt dat 's mans handen zich vernederen, - wat zeg ik ook? - zich vereeren zulk werk voor het schoone geslacht te verveerdigen?

Al koutende zyn wy het dorpje Beetsingen genaderd, en ons voetpad loopt op de groote kieselbaen ten einde, wyl zich de Jaar in weelderige weilanden verliest.

Beetsingen is, volgens de legende, de bakermat der zonderlinge nyverheid, - hoe zal ik ze heeten? - der stroonyverheid, indien men wil. Ik zal u deze volksoverlevering eens verhalen; maer kom eerst met my mede tot voorby de kerk, welker stompe toren gy daer vóor u, op de afhelling des heuvels, ontwaert. Eenige stappen verder doorsnydt eene diepe klove den heuvel; op den linkerhoek staet een kruis en op den rechter een zeer oud huisje, van zware vormlooze keisteenen opgebouwd; een

vyftal arduinen trappen leiden tot de lage inkomdeur, en een vierkantig raemken, met yzeren staven voorzien, laet slechts een twyfelachtig licht de eenige kamer der wooning binnen dringen. Links springt hoekig de koeistal vooruit, en daernevens is een diepe kuil, waerin, naer 's lands gebruik, het mest ter verrotting opgestapeld ligt.

Op deze ouderwetsche hoeve, moet lang voor dezen een zonderling man gewoond hebben; myn grootvader, die in het huis schuins erover geboren en gestorven is, heeft my dikwyls verteld wat voorname rol Meester Frequin, - zoo hiet de boer, - by de opkomst der nieuwe nyverheid heeft gespeeld. Zetten wy ons hier dan in den bergweg op het gras neder, en luister wat de legende verhaelt.

Nu, het is eenige eeuwen geleden, misschien wel vier of vyf honderd jaer, trad op eenen morgend der oogstmaend een zware struische boerenknaep over den dorpel dezer wooning; hy gespte eenen lederen riem rond zynen ruwen linnen kolder, trok zich de wollen muts dieper over de ooren en ging al geeuwend eene pik uit den stal halen. Hy wierp zich het werktuig over den schouder, hing langs de andere zyde eene yzeren spie, waeraen een hamertje van byzonderen vorm met een blauwen wetsteen het evenwicht hielden. Zoohaest de akkerwerktuigen 's jongelings schouders drukten, scheen hem het bloed sneller door de aderen te vlieten; met gezwinden tred daelde hy de trappen der wooning af en draeide den uitgegraven bergweg in, die hem naer de velden leidde.

Deze bergweg is wel de schilderachtigste dien men in deze landstreek kan tegenkomen: op eene diepte van ongeveer dertig stappen doorsnydt hy den heuvel, en langzaem heen en weêr slingerend, kronkelt hy naer boven. Aen beide zyden verheffen zich twee style muren van witten steen, duizendvormig door de natuer uitgehouwen en bewassen; weelderige klim- en kruipplanten bekleeden de wanden en herscheppen hier en daer het kreupelhout in lommeryke priëlen; somtyds ook, langs eenen ouden boom, in vooroverhellende houding op eenen aerdklomp vastgeworsteld en dreigende neder te storten, opkronkelende, strekt het eiloof zyne lange armen over de klove en weeft onregelmatig een gewelfsel over den smallen doorgang.

Peer, echter, bekommerde zich zeer weinig om dit schilderachtig schoon; hy had dit nu al meer dan dry volle jaren, dag op dag, gezien, en trots dichters en schilders, wenschte hy dat de heuvelen tot de laegte der valleijen ineen zonken, of

dat de valleijen zich tot de hoogte der heuvelen verhieven.

Hem ergerden geweldig de draeijende grillige bochten des bergswegs.

- Ja, dacht hy, indien nu eens die weg lynrecht omhoog liep, dat zou my vier keeren daegs nog wel vyf minuten gaens sparen; - vyf minuten? - psi! nog wel tien en wel vyftien... Wel, dit is juist! dat de berg nu eens recht ware afgesneden en men dan achter myns meesters huis eene lange, - ja, dit zou eerst eene lange ladder zyn; indien men dan daer, zoo eene lange, lange ladder tegenstelde, wel, dan ware men op twee minuten op onzen akker... Maer hoe kwam ik er dan op met karre en peerd?... ha, ha! dat is nu weêr eene domme streek! - en Peer begon al schokschouderend te lachen met zyne redenering. - Maer zie, peinsde hy verder, en sloeg zich de hand met zooveel kracht tegen het voorhoofd, dat de yzeren spie tegen de pik ging aenkletteren, de pastoor heeft zondag gepreekt dat God alles voor het goed des menschen heeft geschapen; doch ik denk, ik, dat indien dit inderdaed zoo ware, hy de akkers niet boven op de bergen zou geschapen hebben... Ja maer, als Adam gezondigd heeft, zegde de Heer: ‘Gy zult uw brood in het zweet uws aenschyns eten!’ en daerom zullen er overal hooge bergen gekomen zyn: ik wed dat er in het aerdsch paradys geen bergsken was zoo hoog als myne hand; die ongelukkige Adam toch!

Diep in zyne wysgeerige redeneringen verslonden, klom Peer met tragen tred den heuvel op; doch eensklaps werd zyne aendacht geboeid door een verwyderd gedruisch, dat uit de ingewanden des bergs scheen op te komen. Op de hoogte van eenen meter was eene tamelyk groote holte, de ingang eener steengroeve, waeruit men een soort van kalkachtigen kei trok, algemeen gebruikt tot het opbouwen der huizen. Peer boog de knie tegen den rotswand, legde zyne oor tegen de holte, en dacht: - Verduiveld, die menschen zyn vroeg aen 't werk, en God beware my, maer de groeve heeft al wel eene halve myl diepte; indien dit zoo voort gaet, zal er welhaest geen steen meer zyn.

By eenen omdraei echter bevond zich de boerenknaep schielyk op het bovenplein des heuvels; doch daer gekomen bleef hy verwonderd staen, wreef zich de oogen, blikte in het ronde, als iemand die ontwaert zynen weg verloren te hebben.

- Verdonderd! riep hy eindelyk uit, wanneer heeft dan *le vî Capitaine*(*) zynen tarwe-oogst afgepikt en binnen gevoerd? Slechts twee dagen geleden, stond zyne tarwe hier nog half groen onder de zon te wiegelen, en sinds dien heeft het altoos geregend! Ja, de man speelt een weinig!... En hoe slordig is men hier te werk gegaen: de helft de koornaren liggen nog op het veld. In allen gevalle, het doet weinig ter zake, dewyl al dat nat en onryp graen in zyne schuer zal schieten en verrotten. Myn meester zegde het gisteren maer al te wel: ‘Hy zal er doorboeren, de arme vent!...’

Nauwelyks had Peer zyne alleenspraek geëindigd, of zyne verwondering steeg tot verstomming. Hy bleef in het midden des velds eene tweede mael staen, sloeg

(*) *Le vî Capitaine.* De oude kapitein. - Ter opheldering diene een zonderling gebruik dezer dorpen aengemerkt te worden. De jongelingen van ieder dorp kiezen zich een opperhoofd, welk men *Capitaine* heet; deze weerdigheid is levensdurend: niets dan het huwelyk kan reden tot afstel geven. Treedt de *Capitaine* in den echt, dan kiest men hem eenen opvolger, doch de afgaende ambtenaer wordt nog gewoonelyk in de wandeling: *le Capitaine* genoemd.
Aen deze weerdigheid waren te voren meerdere voorrechten gehecht; heden bepaelt zich het recht van dezen hoofdman tot eene onwettelyke geld-afpersing aen weduwenaers of weduwvrouwen, die eene tweede male willen in den echt treden. Onder voorwendsel dat men *la jeunesse* (de jongheid) moet wederkoopen, eischt de *Capitaine* willekeurig eene dikwyls nog al aenzienlyke somme van de verloofden; dit geld dient tot het bekostigen van openbare vermaken, vreugdefeesten.
Degene die zich aen deze onwettige gezagsuitoefening wil ontrekken, kan er staet op maken dat, trots strafwetboek en gerechtsdienaers, men gedurende langen tyd door de vernederendste charivari 's zynen slaep zal stooren.

zich de armen kruiselings over de borst, spalkte de oogen wyd open, wierp het hoofd achterover, en in de redenaerschouding, waerin eens Cicero uitriep: ‘o tyden, o zeden!’ riep hy uit: Wel wat donder is dat nu! waer is onze akker naer toe? Ik slaep toch niet? Ik droom ook niet? Ginder staet wel de kanada die tot scheidspael dient. Maer waer is onze tarwe gebleven, degene die *ik* over dry dagen gepikt heb, en degene die ik pikken kwam? Dat is nu eene fraeije geschiedenis! Dat is de kunst van stelen verre gebracht! Den oogst afdoen, byeen binden, weg voeren, en dit alles in eenen oogenblik, zonder dat het iemand gewaer worde... Wat zal de meester vloeken, als hy dit zal hooren en zien, hy die te gierig is om eene schep tarwebloem in de melk te doen, en...

Hier zag Peer nieuwsgierig naer den grond, raepte eene handvol koornaren op en zegde by zich-zelve:

- Ik versta me er nimmer aen: de koornaren zyn met voordacht door een mes van de halmen gesneden... Is dit menschelyk? Het strooi medenemen en de tarwe laten liggen; het tegenovergestelde ware te begrypen... Neen, dat is geen menschenwerk, het is toovery! Myn God, indien het hier gespookt hadde!...

Dit laetste gepeins sloeg den jongeling gansch uit zyn lood; zyn angst steeg ten top als er uit den kanada eene zwarte onheilspellende kraei vloog; nu schoot al zyn moed hem in de schoenen, en niemand nog in 't veld bespeurende, stelde hy het op een loopen... Op minder dan vyf minuten had hy de hoeve van pachter Frekain bereikt, alhoewel hy nog immer langs den bochtig kronkelenden bergweg moest nederdalen.

Meester Fraikin, een zwaer gelyfde veertigjarige man, met krom gebogen rug en rood en bruin verzengd aenschyn, stak zynen riek in den grond, waermede hy het mest uit den stal in den nevensliggenden kuil ruimde, legde den rechterarm over de kruk, en krabde met zyn linker voet ongeduldig over het riekyzer, by het zien zyns wederkeerenden knechts, die met pik en slypsteen op den rug, hygend en bezweet, als ware het zonnenondergang, kwam aengeloopen.

- Och, meester! riep Peer uit, terwyl hy de steenen trappen opklom, dat is nu iets!... Op onzen akker is zooveel tarwe niet meer te vinden als dáér...

De jongen wreef met zyne rechterhand in zyne linker. Meester Frekain werd zoo wit als een doek van verwondering en angst.

- De oogst gestolen? riep hy uit. - *Ah! ces Caours de Flamins de Jallmeer! ces chênisses! ces canailles!...*(*)

Peer schudde bekenkelyk het hoofd en sprak:

- Gestolen? meester, ik weet niet! - Het waren dan nog al eerlyke dieven; het strooi is weg, maer de koornaren, van de halmen gesneden, lieten zy op het veld liggen.

- O Dial(**)! kwam meester Frekain en bleef, stom van verwondering, met zynen mond open staen.

- En dan, meester, ging de knecht voort, eergisteren stond de oogst van *le vî Capitaine* er nog wassend groen; weg van daeg, meester; onze oogst ook weg, meer dan twintig bunders op éenen nacht!... En dan nog de aren laten liggen! Gestolen, dat kan niet zyn; ik zeg dat daer andere dingen onderzitten, ja, ik geloof, en ik herhael het u, meester, - Peer stak plechtig zyne hand uit - daer is toovery gebeurd! het heeft er gespookt!

- *Ben ami! ben dieu! comment est possible*(***)*?* morde meester Frekain met verslagene stem.

Na aen de eerste opwelling zyner gramschap een weinig lucht gegeven te hebben, wist meester Frekain geen beteren raed dan de hulp des burgemeesters in te roepen tegen het stoute bedryf; want alhoewel hem in het feit wel iets onuitlegbaers voorkwam, hy hechtte weinig geloof aen eene geheime wraek der heksenmeesters, want meester Frequin was een dien de Franschen *esprit fort* noemen.

Aen het dorpshuis vond hy *le vî Capitaine*, die hevig schol tegen de luije onwerkzaemheid van *deljaren Capitaine d'asieur*(****), die *la jeunesse* nimmer tot de noodzakelyke nachtronde riep, zoo dat nu dieven, schelmen, roovers en alle slach van slecht volk met open kaert konden spelen.

De burgemeester stond insgelyks stom van verwondering by het hooren der stoute koorndiefte; de byzonderheid dat men slechts het strooi had weggedragen, joeg hem eenen doodelyken schrik op het lyf; de bygeloovige man twyfelde geenzins aen een spookenwerk meer: en dit, men moet het ook bekennen, bracht hem wel eenigzins in zynen schik. Hier door ontsnapte hy ter zelfder tyd aen den blaem eener zorgelooze bewaking en aen de moeijelykheden eens onderzoeks, welk hem aen den haet eener talryke rooverbende kon bloot stellen,

Van ambstwege verplicht de plaets waer de stoute plundering geschied was, te bezichtigen, deed hy den *sers gens*(*****) verwittigen; en door den gewapenden gerechtsdienaer voorafgegaen, door de twee klachtdoende boeren begeleid, trok hy het dorpshuis uit.

By het zien van dien zonderlingen stoet, liepen al de wooningen ledig, en aen de vier hoeken des dorps verspreidde zich bliksemsnel de mare van het gebeurde. Plechtig en langzaem klom de aengroeijende menigte, achter de overheid, den bergweg op, en eene bygeloovige vrees maekte zich welhaest van de volksmenigte meester; allen hielden de plundering voor een louter heksenwerk, en om dit gevoelen

(*) Ah! die schelmen van Vlamingen van Jallmeer (een bygelegen dorp)! die hondsvodden! die deugnieten!...
(**) Verduiveld!
(***) Myn vriend! myn God! hoe is het toch mogelyk?
(****) De jonge hedendaegsche Kapitein.
(*****) De veldwachter.

te staven, begon men allerlei tooververhalen voor den dag te brengen. De eene wist te zeggen, hoe een oud wyf hem in zynen stal eene aelmoes gevraegd hebbende, zyne schoonste veerze plotselings ziek werd en stierf, en later nog eene koe daerby; de andere, dat eene bedelaerster de *kwade hand* op zyne kinderen geworpen had, en hoe hy er vyf achtereenvolgens naer het graf had gedragen, en eene goede vrouw vertelde al weenende, hoe hare dochter langzaem uitteerde, omdat zy alle nachten door eene *Maeral*(*) byna versmacht werd.

Onder deze spookvertellingen was men een groot gedeelte des heuvels opgeklommen, als eensklaps by den omdraei van een vooruitspringend rotsstuk, een zonderling geruisch, als een biegegons, de menigte tegenstroomde. De slangvormige bochten des wegs lieten niet toe te zien van waer dit gerucht kwam.

Het nieuwsgierig volk verhaestte de schreden, en de achtersten drongen de voorsten vooruit, als eensklaps de burgemeester, *le sers gens*, *le vî Capitaine*, en meester Frekain, die de voorwacht des stoets uitmaekten, paelvast bleven staen met de viervoudige uitroeping: - o Dial!...

De volgende menigte, die als een elastische draed uiteenslingerde en weder ineen drong, perste zich by het onverwachte ‘halt!’ onstuimig te samen en drong voorwaerts. Doch de voorsten hielden by den omdraei, van waer men tot het einde des bergwegs zien kon, krachtig stand, wierpen het lichaem achterover en hielden, styf als een dam, den voortdringenden stroom terug.

- Wat is er? Wat is er? - riep men langs alle kanten; doch degenen die vooraen waren, stonden onbewegelyk en stom als van den donder getroffen; alle de trekken huns aenschyns verrieden de verbaesdheid die den geest verstompt.

En, hemel! wat zagen niet de burgemeester, *le sers gens*, *le vî Capitaine* en meester Frekain, die aen geene spooken geloofden?

Inderdaed, hetgeen de legende verhaelt, was wel geschikt om hun schrik en verwondering te baren. Gansch de westermuer der klove, welke hier in eene zachte, groene helling van de hoogte nederdaelde, was met duizende dooreenwemelende wangedrochten bezet; op hunne kleine, tengere lichamen, met vossenpelsen omwonden, droegen zy groote, dikke menschenhoofden met lange baerden aen de kin; zy zongen, riepen, spraken en wriemelden met eene helsche verwarring dooreen, wyl zy zich aen den zonderlingsten arbeid onledig hielden.

(*) Tooverheks.

Eenigen, in het midden van groote stroomyten gezeten, zochten de halmen een voor een uit en verdeelden ze in verscheidene lengten; anderen namen de geklovene halmen, draeiden ze behendig door hunne vingeren en vlochten ze in breede en smalle banden; wyl de meeste, in het gras gezeten, deze gevlochtene stroobanden met naeld en draed aeneen hechtten, en in groote ronde stroohoeden hervormden.

Zoohaest de dwergen de dorpslieden in de klove ontwaerden, keerden zy allen de oogen naer een hunner, die op het hoogste punt onder eenen olm gezeten was, en door een kostelyker pels van zyne medemakkers was onderscheiden. Gewis was het hun opperhoofd of koning, of zoo als men het heeten wil. Deze dwerg stond hierop statig recht, daelde langzaem langs eene waterreet naer beneden en boog zich eerbiedig en diep vóor den burgemeester, die niet angstiger hadde kunnen worden by het ontvangen van den prinsbisschop. Zoo kalm mogelyk aenhoorde hy de onverstaenbare spraek des dwergs, en als deze hem eindelyk een dier ronde strooijen hoeden overhandigde, nam hy hem aen, en, werktuigelyk zyne kap achteruit werpende, zette zich den hoed op het hoofd.

Het volk, by het zien van dit uitheemsche tooisel, wierp zich met eene hopelooze pooging vooruit, zoodat de burgemeester, uit zyn standpunt gestooten, met een snydenden wanhoopskreet den dwerg het onderste boven liep; doch deze slingerde behendig tusschen zyne beenen door, klauterde tegen den bergwand op, en was na eenen oogenblik op zyne vorige plaets.

Een onbeschryfelyke angst maekte zich by dit schouwspel van de dorpelingen meester; men verdrong zich, men schreeuwde, men raesde, men tierde en men verpletterde de schreijende kinderen onder de voeten.

Daer men echter welhaest bemerkte dat de kleine harige dwergen geen kwaed deden, maer integendeel de menschen goedjonstig toeknikten, verminderde de overtollige schrik, en men begon de schoone strooijen hoeden, die zoo goed tegen de zon beveiligden, te verlangen. De dwergen boden hun met de rechterhand de hoeden aen en brachten de linker aen den mond, met de gebaren van iemand die te eten vraegt. Eenige der stoutste dorpelingen verstonden deze stom-dooventael, ylden naer huis en keerden welhaest weder met eijeren, spek, melk en andere eetwaren; dit alles verruilden zy tegen de stroohoeden.

Welhaest, zoo als men denken kan, had elke Beetsinger eenen strooijen hoed, en niet alleen elke Beetsinger, maer al degenen van Glons, Rucklingen, Wongs, Eben, Emael, enz. Iets merkweerdigs, nogthans, de Vlamingen der omliggende dorpen, uit bygeloovigen schrik misschien voor deze lichte heksenwerken, wilden nooit ervan gebruik maken, maer vluchtten allen omgang met de dwergen; hierdoor zyn deze dorpen, tot op onze dagen, van de ryke voordeelen dezer nieuwe nyverheid verstoken gebleven, en alhoewel zy er zich heden op toeleggen, zullen zy altoos door de waelsche gemeenten voorbygestreefd worden.

De dorpelingen waren op eenige dagen van het toereikend getal hoeden voorzien; doch nu beproefden zy ze te verkoopen in de steden Luik, Maestricht en Tongeren. Het buitengewoon warm najaer begunstigde zoo zeer deze nieuwe dracht, dat de ruilhandel den dorplieden allervoordeeligst werd. Hierdoor ontstond eene gemeenzame betrekking met de dwergen die men *les Sottins* noemde; zoo zeer zelfs, dat de kleine kinderen na de schooluren de vreemde mannekens gingen zien werken. De dwergen werden met de kinderen zoo gemeen dat zy de hazelnoten, welke deze hun aenboden, aennamen, en eindelyk zelfs met hen speelden en in het gras rondtuimelden. Het scheen dat de dwergen op kinderen verzot waren: zy leerden de kleinen stroo vlechten en hoedjes voor de poppen der meisjes aeneen naeijen. Hierom ook werden de *Sottins* geerne gezien en overvloedig door de boeren gespysd.

De eigenbaet is de listige raedgever des kwaeds. Sinds omtrent één jaer waren de dwergen in het dorp gevestigd, en weder stond de schoone tarwe-oogst te rypen in de vruchtbare velden. Een naer gepeins had al lang de rust ontnomen aen meester Frekain en aen *le vî Capitaine;* indien hun oogst nogmaels de prooi der dwergen moest worden? - Ha! - Telkenmale als zy de harige mannekens zagen, bekroop hun de lust om het opperhoofd der *Sottins* het hoofd in te slaen, - hadden zy maer gedurven.

Al de andere boeren, slechts op den winstgevenden stroohoedenhandel bedacht, zonder ooit iets van de dwergen te lyden gehad te hebben, beminden hunne vreemde gasten en koesterden niet de minste vrees voor de vernieling van hunnen oogst.

Deze genegenheid was smertvol voor *le vî Capitaine* en byzonder voor den vrekken meester Frekain; doch, zonderling genoeg, beiden, door eene bygeloovige vrees wederhouden, bewaerden het geheim hunner droefheid zorgvuldig voor zich alleen.

Op eenen zondag achtermiddag der julymaend, keerde meester Frekain, met het hoofd treurig op de borst gebogen, van zynen akker weder. Ha! ditmaal niet had hem de gulden, wiegelende oogst het hert verkwikt en zes dagen strengen arbeid in eenen oogenblik vergolden; neen, hoe zwaerder de gouden halmen hunne rykgeladen hoofden bogen, onder den zachten kus des zephyrs, hoe dieper het mes der smerte hem door het herte drong. Helaes! elke zonnestraal die de tarwe met rypende warmte koesterde, bracht hem eenen stap dichter by de zoo gevreesde plundering!

Door deze treurige onzekerheid gekwollen, liep hy met het hoofd diep op de borst, en vergeefs putte hy zynen geest uit om eenen redmiddel tegen het dreigende ongeluk te vinden. Eene ruwe stemme ontrukte hem eensklaps aen zyne overwegingen:

- *Hé*, *parîn*(*), waer loopt gy, *mille blû!* zoo heen, als ginget gy naer een sterfhuis? riep hem *le vî Capitaine* toe, die

(*) *Parîn* bloedverwant. Dit woord wordt veelal tusschen vrienden gebruikt.

op zynen akker stond. - En zeggen, ging *le vî Capitaine* voort, dat ik alle dagen bedreigd ben dit schoone tarweveld, door die vervloekte *Sottins*, te zien verwoesten... God geve, dat de duivel ze alvorens altemael den nek krake! *Mille blû!* daer zal en daer moet een einde aen komen!

Meester Frekain verschrikte by die roekelooze woorden; ook legde hy den vinger op den mond, en sprak fluisterend:

- Ust! zwyg toch, indien uw leven u duer staet: zy moesten ons eens hooren!

- Wie? De dwergen? - zegde *le vî Capitaine*, met eene mispryzende plooi rond den mond. - Zyt gy bang, *nos pauv' mais*(*)? ga ongedeerd uwen weg: laet u uitplunderen en zoo kort en kael scheeren als uw buermans schapen, arme vent!... Doch ik wil nu eens beproeven in hoe verre de macht dezer verwenschte schelmen te duchten is!

Meester Frekain, door deze schimpende tael gewond, voelde in zyn hert een vonkje moeds ontglimmen:

- Ja, dacht hy by zich-zelve, dood is dood, en zooveel te sterven door de hand dezer spookachtige wezens als te sterven van honger en gebrek!

Hy ondervroeg dan *le vî Capitaine* over zyne ontwerpen tegen hunne vyanden; deze ontwikkelde hem in het naer huis gaen breedvoerig zyn plan; doch meester Frekain schudde ongeloovig het hoofd en zegde:

- Hoe zult gy dat gedaen krygen, *nôs Capitaine?* de eenen vreezen en de anderen zyn de *Sottins* toegenegen.

- Wy zullen zien? antwoordde *le vî Capitaine* wrevelig, en trad, recht tegen over de kerk, by *le jaûn Capitaine* met hoogmoedig hoofd binnen.

Eene week was sinds deze samensproek verloopen; den zondag avond daerop, na het luiden der aftochtklok, heerschte er eene levendige bedryvigheid op het plein vóor het huis van *le jaûn Capitaine.* In de twyfelachtige duisternis eens zomernachts, kon men een groot aental jonge lieden zien, die geheimzinnig en fluisterend dooreen dreven als nachtschimmen. Allen waren met drooge mutsaerds of stroobossen geladen, en in het midden van hen kon men gemakkelyk aen zyne lange gestalte *le vî Capitaine* herkennen; hy liep van het eene punt naer het andere, sprak den eenen en dan den anderen eenige kort afgebetene woorden toe, en zeer stil kon men hem hooren zeggen.

- De dwergen, gelooft my, bezitten geene bovennatuerlyke macht! Morgen misschien moet er de oogst uws vaders aen, Mathieu! Ha, ha, Arnold! zou een man als gy, gelyk een oud wyf bevreesd zyn? Geen gedruisch! Zy moeten niet vluchten, neen; men moet ze vernielen, uitroeijen, dit verwezen ras! Oude wyvenpraet, Stas! geloof aen geene spookvertellingen!...

Na een kwaert uers wachtens, waren er meer dan vyftig jongelingen verzameld; alsdan trad een jong krachtig man uit de pachthoeve; hy was gekleed zoo als de andere jongelieden, doch om het middel droeg hy eenen rooden sluijer over een lederen gordel, eenen handboog in de handen eenen pylkoker op den rug.

- In de gelederen! gebood hy.

De jongelingen rangschikten zich dry en dry in gelid, als aen zulkdanige oefeningen gewoon.

- Nu, stil en langzaem voorwaerts!

Op dit bevel stelde zich de kleine troep in beweging en draeide den ons bekenden bergweg in.

(*) Myn arme meester.

Voorwaer, een plechtig oogenblik was het, als men het hol der geduchte dwergen genaderd was, en eene huivering van schrik doorliep de leden der stoutsten, als de jonge kapitein met doffe stem bevool:

- Aen het werk!

Nu trokken de jongelingen dry en dry langzaem voorby, en stapelden in de opening der groeve de mutsaerds en stroobossen opeen, en nog wel eerst dry stroobossen en dan dry mutsaerds, en zoo regelmatig tot het hol gansch gestopt zynde, men de overige brandwaer er nog tegenaenwierp. Als allen voorby waren, sprak de bevelhebber:

- Steekt nu aen!

Plechtig herklonk dit woord in den bergweg; eene doodsche stilte heerschte onder de jonge lieden, en maekte den indruk nog akeliger. Dit was nu het oogenblik der wraek, indien de dwergen eenige macht bezaten. Doch niemand bewoog zich op het bevel des kapiteins, tot dat eindelyk de jonge man, ongeduldig, zich naer iemand omkeerende, die zorgvuldig in alle zyne zakken rondtastte, uitriep:

- *Allo* dan, *mille blû*, *vî!...* men zou zeggen dat gy bevreesd zyt.

- Vergeten! zuchtte *le vî Capitaine*, die, daer niemand het stoute stuk op zich durfde nemen, beloofd had zelve de brandstichting te wagen.

Had hy nu inderdaed zynen vuerkei vergeten, of was het angst, die in den oogenblik des gevaers de moedigsten bekruipt en die hem deed terugwyken? Daer zegt de legende niets van; doch deze onverwachte omstandigheid ontspande in eenen oogenblik den moed der overigen, en velen begonnen zich al af te vragen of het niet voorzichtig ware het hazenpad te kiezen.

De jonge aenvoerder voelde deze ontmoediging, en zyn bloed kookte van den drift der gramschap.

- Wie heeft er een vuerkei? Hy kome vooruit: mits wy er voorstaen, moeten wy er door! Ik zelve zal het wagen!...

Geen mensch bewoog zich voorwaerts; zelfs de voorsten weken achteruit tegen den muer der klove.

- Verwenschte oude! morde de kapitein; morgen dienen wy tot spot aen gansch den omtrek!

Hy stampte woedend op den grond, en hol weêrgalmde de klank tegen de wanden der bergkloof.

Op dit gedruisch keerden de lafsten den rug, om zich van kant te maken by het eerste voorval; maer op dit oogenblik, drong een man uit de achterste gelederen naer voren; hy haelde zwam en vuerkei te voorschyn, en wyl hy ketste, morde hy tusschen de tanden:

- Die oude bok! ik geloof aen geene spooken, ik; toch ben

ik niet bevreesd als ik er voorsta, hoort ge... En nu, op de genade Gods!...

Nu glinsterde er een vonk in het zwam, hy blies ze aen, stak dan zyne hand in den ondersten stroobos, en schudde er het vuer in; dan nog blies hy het uit alle kracht zoo aen, dat welhaest eene kleine vlamme tusschen het stroo begon te kraken.

Peer, de knecht, want het was hy, alhoewel in zyne dubbele hoedanigheid van Vlamingen dienstknecht van *la Jeunesse* geen deel makende, had slechts als eenvoudig aenschouwer deze nacht*expeditie* gevolgd. Na het volbracht heldenstuk keerde hy trotsch tusschen de gelederen terug en bromde spottend:

- Laffe ajuinvreters!

Op een anderen tyd hadde Peer deze woorden duer mogen betalen, doch nu had het plaetsgrypende schouwspel te zeer aller inbeelding bevangen, dan dat men acht sloeg op Peers hoonend gezegde. De vlam, een teerend voedsel in hout en stroo vindende, steeg welhaest helder en spelende omhoog, en deed in spookachtige vormen de schaduwen der aenwezigen over de rotswanden dansen. Na eenige oogenblikken scheen de vlamme to smachten, en joeg eene dikke rookkolom ten hemel op; dit was, omdat men by voordacht de bovenste stroobossen had vochtig gemaekt. Alsdan traden vier jongelingen, die een soort van groot yzeren deksel droegen, vooruit, en drongen het met kracht vóor de holte, zoo als een scheel vóor eenen ovenmond: aldus moest al de rook naer binnen dringen...

Welhaest weêrgalmde een verveerlyk gehuil in het diepste der holte; doch het gerucht stierf allengskens in de verte weg en dan was alles dood stil....

Lang nog bleef de menigte zwygend en met kloppende borst vóor de mynopening staen, als verwachtte men een bovennatuerlyk wonder; doch het vuer echter smoorde langzamerhand uit, en men hoorde niets meer.

- Heb ik het niet gezegd? juichte *le vî Capitaine*, vol trotschheid; zy zullen er genoeg van hebben!...

Men wierp nog eenige stroobossen op het smeulend vuer, en met den aenbrekenden morgen, keerde *la Jeunesse* weder huiswaerts, redekavelend over hunnen nachtelyken tocht, en beangstigd hoe dit alles zou afloopen.

Sinds dit tydstip, heeft men geene kabautermannekens in de landstreke meer gezien.

Een tiental dagen na hunne verdwyning, waegden het eenige der stoutste jongelingen der gemeente de wooning der *Sottins* te onderzoeken, om te weten wat er van hen mocht geworden zyn. Goed gewapend en van lanteirens voorzien, drong men voorzichtig in de groeve. Op omtrent vyftig voet diepte, vond men het lyk eens dwergs, weinig verschillend van een gewoon zeer klein mensch. Wellicht was deze slapend door de dood verrast; want hy lag met het hoofd op den arm uitgestrekt in sluimerende houding.

De jongelingen huiverden onwillig hy het gepeins van het akelig schouwspel dat zich aen hunne oogen welhaest zoude opdoen; want zy twyfelden geenzins of alle de dwergen waren door den rook versmacht.

Nauwelyks echter waren zy een twintigtal stappen verder, of allen lieten eenen kreet van verwondering ontsnappen: zy bevonden zich in eene onderaerdsche groote ronde zael: tegen de wanden waren, gemakkelyke zitbanken in den steen gehouwen, en groote steenklompen van kunstmatigen vorm als tafels er voren geplaetst. Het gansche was als eene fraeije wooning ingericht. Men ontwaerde echter nergens lyken van omgekomen dwergen; men bevond alleenlyk dat de groote groef zich op het uiteinde der zael in vier of vyf kleinere verdeelde. Na eenige aerzeling besloot men deze uitgangen op te sporen; doch zy liepen welhaest ten einde in onregelmatige onderaerdsche kamers of spelonken, in den harden steen

uitgehouwen. Eene groef echter scheen zich te verlengen. De goede uitslag hunner opsporingen gaf hun moed, en onvermoeid gingen zy voorwaerts. Zy waren reeds een kwaert uers verre gegaen, en nog steeds verloor zich de opening in grondelooze duisternis; door nieuwsgierigheid en vrees in verschillende richtingen getrokken, begonnen zy over den terugkeer te beraedslagen, als eensklaps Peer de knecht, want hy was er nogmaels by, met vreugde uitriep:

- Maer, hemel, zie ik geen licht ginder ten einde?

Inderdaed, op verren afstand scheen een stip lichts onze opspoorders tegen te stralen. Dit gaf hun moed, en al gaende groeide de lichtstrael aen; welhaest zagen zy eene opening, en een stond nadien waren zy weder in eenen bergweg, onder het volle daglicht.

- Waer mogen wy zyn, zegde er een?

- Myn God! ik dacht reeds te Tongeren te zyn, en wy zyn in den weg van Rucklingen! - zegde Peer.

Inderdaed, eenige stappen verder, rezen de strooijen daken van het dorp uit de laegte lievelyk vóor hen op, tusschen de groene bladeren der boomen.

- Wel die schelmen! zegde Peer; zy hadden er zich op voorzien: zy zyn gevlucht; maer wy zullen haest van hen hooren!

Niettegenstaende des knechts meening, heeft men nooit iets meer van de dwergen gehoord. Doch hetgeen nu wel het aerdigste van al mag schynen, alhoewel dit de gewoonelyke loop der zaken is, - de Beetsingers waren geenzins over het uitdryven der kabautermakens verheugd, maer wel misnoegd.

De boeren, niets meer van die zonderlinge schepsels te vreezen hebbende, vergaten het kwaed dat zy gedaen hadden of konden doen, en betreurden nog slechts de schoone blinkende stukken gelds, die zy van de stroohoeden hadden kunnen maken.

De dwergen kwamen in dierbaer aendenken; en zelfs ging men zoo verre, den verstikten dwerg plechtig, onder eenen grooten toeloop volks, te begraven, en velen weenden by dien lykstoet, niet zooveel over den dwerg als wel by het aendenken van het geld, dat zy by de schoone stroohoeden hadden gewonnen.

Het volk werd dus zeer verbitterd op *la Jeunesse;* doch men wierp alle de schuld op de opstoking van meester Fre-

kain en *le vî Capitaine*, en de volkshaet, die zich by voorkeur op eigen namen beperkt, vervolgde de twee boeren als volksverdrukkers en moordenaers. Doch Peer de knecht, die aen dit alles onschuldig was, had zich eene hooge plaets in de achting der Beetsinger jeugd verworven door zyn moedig gedrag, en zyne sterke vuisten behielden hem in dit eervolle standpunt.

Gelukkiglyk met de verdwyning der dwergen, ging hunne nyverheid hier ten lande niet gansch te niet; want de kinderen hadden al spelende de beginselen van het stroovlechten en der hoedenmakery geleerd, en zy bleven voortgaen in het hoeden vlechten, en dit alles, alhoewel zeer onvolmaekt, was toch voor volmaking vatbaer. Ook ofschoon de voortgang dezer nyverheid zeer langzaem en onbekend is geweest, maekte zy in de laetste halve eeuw, sinds het strooijen hoofdtooisel een onontbeerlyk kleedingstuk van het schoone geslacht is geworden, eene reuzenschrede; heden is zy wyd en zyd in het ronde verspreid, en meer dan twintig duizend menschen vinden ruimschoots hun bestaen by deze zoo schynbaer nietige nyverheid.

* * *

Opdat gy nu den minsten twyfel omtrent de waerheid dezer legende niet moget koesteren, bid ik u, myne jeugdige juffer, my tot aen het einde dezer morsige straet nog te willen vergezellen; welhaest zullen wy vóor een groot vierkant staen, door half ingestorte muren ingesloten: - dit is het kerkhof... In het midden staet eene aloude kapelle, gebouwd uit den hoogen koor der vorige kerk, welke sinds jaren door eene grootere is vervangen.

In deze kapel ziet men nog eenen kleinen afgesleten zerksteen, langs den westkant in den muer gemetseld; het is een gedenkschrift door de dankbaerheid der Beetsingers den verstikten dwerg opgericht; hetgeen men er heden nog kan uit ontcyferen, luidt aldus:

MEMOR..... P..... IN..... C..... STRAMENTI OBIIT M..... RIP

Het overige is door den tyd onleesbaer geworden.

Van daer keere men op zyne schreden weder, en mendraeije den schilderachtigen bergweg in, die nevens meester Frekains wooning loopt, tot dat men aen eene kleine opening komt die ingang geeft tot de spelonken weleer door de *Sottins* bewoond.

Van eenen goeden lanteirn voorzien, kan men zich, zonder gevaer, het vermaek verschaffen de oude steengroeve inwendig te bezichtigen; men zal er de woonplaetsen, banken en tafels zien, door de dwergen in den steen uitgekapt; de doortocht echter naer Rucklingen is door eene latere instorting toegeslecht.

LODEWYK VAN RUCKLINGEN.

Rucklingen-op-de-Jaar, 16 *november* 1854.

Vlaemsch tooneel.

Sedert een twintigtal jaren komt Vlaenderen in bezit eener letterkunde; sedert een drytal jaren is Antwerpen ook in bezit van een nationael tooneel getreden. Tot op dit laetste tydstip kende men hier het vlaemsch theater slechts door de vertooningen van enkele tooneelmaetschappyen, en welke opofferingen deze vereenigingen dan ook mochten aenwenden, zy waren niet machtig genoeg om met het trotsche fransche schouwspel zich in een stryd te wagen.

De taek welke de stichters van het vlaemsch tooneel op zich namen, was groot en uitnemend moeijelyk. Het volstond hier niet eenige talentvolle kunstenaers te vereenigen, het was hier niet genoeg eenen oproep aen het vlaemsche publiek te doen, op welks sympathie men reeds op voorhand en te recht kon rekenen: er werd meer afgeëischt, want er ontbrak het eerste noodzakelyke, de grondsteen van alle tooneel: een voorraed van nationale stukken, voor ons volk geschikt, en in harmonie met onze zeden en begrippen.

De vlaemsche letterkunde biedt in hare opkomst waerlyk een gansch uitzonderling verschynsel: terwyl andere letterkunden, zoo als de fransche, de duitsche, de engelsche, zich om dus te zeggen op het tooneel hebben gevestigd, zyn ten onzent de grondsteenen eener litteratuer op de dichtkunst en de romantiek gelegd. Beide vakken hebben, als het ware, al de krachten der beweging opgeslurpt; enkele uitzonderingen weggelaten, was het slechts by tusschenpoozen, en als ter uitspanning, dat soms eenige onzer letterkundigen hunne pen toewydden aen een vak, dat, wel bestuerd, de machtigste hefboom onzer nationaliteit moet worden, doch dat integendeel een onbeperkt kwaed kan te weeg brengen, indien geene machtige hand het op zyn waer nationael standpunt voert.

Welk noodlottig gevolg zulke staet van zaken voor ons nieuw theater na zich moest slepen, kan men dadelyk beseffen. De stichters van het vlaemsch schouwburg waren genoodzaekt hunnen toevlucht te nemen tot vreemde stukken, en het was meest op vertalingen van vreemde tooneelspelen dat men een nationael tooneel ging gronden...

Hier echter zyn wy verplicht den moed te bewonderen der tooneelisten, die zich geene moeite hebben gespaerd om al de onheilen te voorkomen welke deze uitheemsche vruchten op onzen bodem konden voort-

brengen. Even als onze betreurde medewerker, Zetternam, waren zy van de waerheid doordrongen: ‘dat het historische drama de heldendaden *onzer* voorouders moet voorstellen, hunne vaderlandsliefde moet huldigen; dat het zedendrama eene weêrspiegeling *onzer* eigene gebruiken moet zyn; dat de komedie *onze* gebreken moet hekelen; dat het blyspel met zekere toestanden aen *ons* volk eigen moet doen lachen; - dat het tooneel eindelyk geen samenraepsel van vreemde hoofdstoffen, maer een middel ter zelfontwikkeling van den nationalen geest moet zyn(*).’

Gansche stukken werden dus, veelal by de enkele vertooning, door Driessens en Destanberg omgewerkt, hervormd, herschapen, tot het punt dat zy menigmael voor oorspronkelyke lettervruchten mochten doorgaen. Beide tooneelisten wedyverden om, zoo veel het in hunne macht was, het opryzende theater, by gebrek aen nationale stukken, niet te laten ineen storten.

De vlyt dezer bekwame mannen werd naer weerde beloond: na dry jaren werkens zyn wy in het bezit van een tooneeltroep, die, als *ensemble,* reeds met menig fransch gezelschap kan wedyveren. Het zyn vooral de hoofdrollen aen welke wy eenen welverdienden lof zyn verschuldigd: Driessens, Destanberg, Van Doeselaer, Van den Bergh, Jufvr. de Terre en Mev. Verstraeten zyn kunstbeoefenaers in den vollen zin des woords, en wy gelooven dat men moeijelyk huns gelyken hier te lande vinden zou.

Met dergelyke tooneelisten mag men eene heerlyke toekomst voor het vlaemsche schouwburg verhopen, wanneer een machtig genie, een vlaemsch Shakspeare, Calderon of Schiller, by ons de school van een eigenaerdig tooneel zal vormen. Zy verstaen hunne rollen met het diep gevoel dat den waren kunstenaer kenschetst, en wy mogen ons de moeijelykheden niet ontveinzen die de vlaemsche tooneelist heeft te overwinnen. Ons publiek is by dat van groote steden, zoo als Parys of Brussel, niet te vergelyken: het zyn byna immer dezelfde liefhebbers die ten onzent de vertooningen bywoonen, en deze vragen, vorderen mogen wy zeggen, de eene op de andere nieuwigheid. Een buitengewoon repertorium is dus eene eerste behoefte, doch wy kunnen het tot eere onzer tooneelisten betuigen, dat, hoe groot de eischen van het publiek ook zyn mogen, zy immer trachten zyne wenschen te voorkomen.

Konden wy aen al de opgevoerde stukken denzelfden lof toezwaeijen dien wy ruimschoots aen de tooneelisten zyn verschuldigd, dan zouden wy aen de schoone toekomst van ons nationael theater in geenen deele twyfelen; thans moeten wy echter van herte betreuren dat kunstenaers als bovengemelde verplicht zyn hun talent aen vreemde werken toe te wyden, daer zy de tolk der nederlandsche schryvers, de verheerlykers van onzen eigen letterkundigen roem verdienen te zyn(*). Doch hopen wy: uitgesteld is niet verloren. Toen over een drytal jaren het tooneel werd tot stand gebracht, wist men zelfs niet of het wel eenen voldoenden uitslag zou opleveren, en thans reeds lydt dit geenen twyfel meer.

Wat ons betreft, wy zullen het vlaemsch tooneel niet zoo zeer in zyn persooneel als wel in zyne eigentlyke School tot steun en raed verstrekken. Onze nationale hoogmoed gaet verder dan de navolging der Franschen; wat wy onzen schouwburge zullen helpen verwerven, is dat eigenaerdig karakter onzer natie, naer het voorbeeld van Shakspeare by de Engelschen(**), Calderon by de Spanjaerden, Goethe en Schiller by de Duitschers.

(*) Zie bl. 5.

(*) Het bestuer van ons vlaemsch schouwburg doet zeer wel niet te veel navolgingen der huidige fransche dramas op te voeren. De groote knaleffekten zyn niet geschikt om den smaek eener natie te vormen.

(**) Zie het artikel: *Iets over de school van Shakspeare en James Shirley*, *haren laetsten leerling*, dat wy in 1851 uit het engelsch vertaelden en in het *Taelverbond* werd uitgegeven.

P. GÉNARD.

De dryjaerlykscheTentoonstelling van schoone kunsten.
(Vervolg. Zie bl. 134.*)*

De heer Carl Hubner, van Dusseldorf, heeft ons twee tafereelen gezonden, twee schetsen uit het innerlyk leven der duitsche burgers, die hy uit een zeer geestig oogpunt heeft behandeld, en waerover een waes ligt gespreid van spotterny en tevens van goedaerdigheid, van natuerlyke vrolykheid, zonder gemaektheid noch *trivialiteit.*

De *Minnebrief* en *de deur uit!* zyn heerlyke voorbeelden van zyn geestig talent, zyn een weinig spotachtig vernuft, zyn treffend en waer gevoel: deze onderscheidene verdiensten des kunstenaers zyn in zeer hoogen graed op te merken in zyn tafereeltje *de deur uit!* De uitdrukking des jongen mans is wonder juist, en de houding en gebaren der moeder laten met veel waerheid en buitengewoon geluk zien dat hy zich tegen haren wil in huis heeft gedrongen. Zie eens, hoe hy

zyne verlegenheid verbergt achter een vasten en spottenden glimlach, ofschoon hy ter zelfder tyd niet goed op zyn gemak is. Hy durft de oude vrouw niet wel in de oogen zien, daer hy hare gramschap vreest en slechts door zoetaerdigheid wil tegenstand bieden. De uitdrukking des meisjes is volmaekt begrepen, en zegt beter dan wy het met de pen zouden kunnen doen, hoe onverwacht zich de moeder vertoond heeft, hare gramschap en de verlegenheid van haren jongen minnaer. Zy hoort de moeder hem duidelyk toeroepen: *de deur uit!*

Eene moeder is yverzuchtig op het punt van toegenegenheid; zy ziet zich niet geerne voor iemand anders uit het hert harer dochter verbannen; ook is het die teedere en tegen alles bestand zynde moederlyke toegenegenheid, die hare bekommering voor de toekomst opwekt; zy herinnert zich dien ouderdom waerop men ieder vertrouwt, waerop men alles rechtzinnig en zonder overweging aenveerdt en gelooft, en zy verdubbelt hare zorg om de ongelukken te voorkomen, die uit de onervarenheid haers kinds zouden kunnen voortspruiten. Alle deze gewaerwordingen leest men op het aengezicht der moeder: hare vrees is niet dan al te veel opgewekt door de sprakeloosheid harer dochter, die over haer huiswerk ligt gebukt zonder dat zy er zich nogthans mede bezig houdt; deze leent aendachtig het oor en hoopt dat haer beminde er zal in gelukken, den toorn harer moeder door zynen goeden luim te overwinnen, en dan zal zy zich wel by hem voegen, om te saêm de gewichtige zaek te verdedigen.

De *Minnebrief* is met denzelfden juisten opmerkzamen geest opgevat; misschien is dit tafereel nog fyner van uitdrukking. De kunstenaer had hier hetzelfde kontrast niet in het spel te brengen, zoo als in zyn ander tafereel. De uitdrukking is zachter; het tooneel grypt plaets tusschen twee jonge meiskens, die door hare moeder betrapt worden, terwyl zy bezig zyn meteenen arglistigen vond uit te denken, om eenen minnebrief te beantwoorden, en nogmaels komt hier de moeder een einde stellen aen de slimme ingevingen dezer twee frissche en jonge herten; want bezigheden van den aert als die waermede zy zich onledig houden, vallen zelden in den smaek der moeders, en zy hoeven wel eene strenge waekzaemheid te houden, wanneer zy in het bezit zyn van dochters zoo als de schilder er ons heeft voorgesteld.

De heer Hubner is zoo groot een schilder als diep een opmerker. Zyne twee tafereeltjes zyn beide bewonderensweerdig van koloriet, gevoel en waerheid van uitdrukking. Zyne samenstellingen zyn wys en goed van schikking; de byzaken maken altoos deel van het geheel, en staen op hunne ware plaets om het gedacht des kuustenaers uit te drukken, eene hoedanigheid, die maer al te dikwyls door vele genreschilders verwaerloosd wordt.

De heer J.G. Meyer, van Bremen, is ook nog een van die kunstenaren waerop Duitschland zich met fierheid mag roemen. Hy bezit denzelfden opmerkzamen geest als zyn landgenoot Hubner, en, even als onze Ferdinand de Braeckeleer, is hy kolorist. In zyne voortbrenselen ligt iets bevalligs, iets boeijends en al zyt gy dan al of niet kenner, toch is het u onmogelyk zyne twee tafereelen, *de Terugkomst* en *ha! hy slaept in!* voorby te wandelen zonder er vóor stil te staen, om de waerheid van gevoel, de fynheid van uitdrukking en de juistheid waermede elk karakter is uitgedrukt, te bewonderen. De heer Meyer is een volslagen kunstenaer; ook heeft hy eenen volksbyval genoten. En kon dit wel anders zyn? De keus des onderwerps dringt in het hert van alle moeder of zuster die eenen zoon of broeder heeft by het leger, een die zich misschien van zyne vroegste jongelingsjaren uit het ouderlyk huis heeft verwyderd, om in het leger zyn vaderland te dienen. Die van den heer Meyer keert sterk en man terug met eenen graed waerover hy fier is. Die zoon of broeder is nauwelyks door de familie te herkennen. Men ziet dat de oude moeder geaerzeld heeft; doch eindelyk herkent zy hem en springt vooruit met opene armen

om hem te omhelzen en aen het hert te drukken. De kleine kinderen, met die levendigheid hunne jaren eigen, hebben den soldaet reeds herkend en spelen reeds rond hem met die vreugd en die bewondering, die alle kinderen laten blyken by het zicht van eenen schoonen soldaet. De heer Meyer spreekt tot het hert door de gevoelens die den mensch het dierbaerste zyn, de familiebanden, in werking te stellen en misschien heeft hy dit voor by de twee kunstenaren met wie wy hem hebben vergeleken, dat hy het gevoel van allen ouderdom ten tooneele voert, en dit zoo gelukkig, dat het eene diepe kennis van het menschelyk hert verraedt. *Ha! hy slaept in!* is wonder eenvoudig. Zie eens hoe fier dit klein zusterken zich toont over het vertrouwen dat hare moeder in haer heeft gesteld, daer zy genoodzaekt zynde zich voor een oogenblik van de wiege haers kinds te verwyderen, haer den last heeft opgedragen om er voor te zorgen en het in hare plaets te bewaken. Hoe natuerlyk bootst zy de gebaren der moeder na. Ha! hy slaept! zy neemt haer breiwerk met een gelaet en houding die een weinig van zelfaengelegenheid getuigen. Men ziet dat zy zeggen wil: dat zy thans werken kan, daer hare aendacht niet meer afgetrokken wordt door de bekommering voor het kind, welk men aen hare zorg heeft toevertrouwd.

Deze twee tafereeltjes zyn meesterlyk behandeld; de uitvoering ervan is in alle zyne byzonderhedën gansch op de hoogte der opvatting; er is niets dat te wenschen overlaet; alles toont u den ervaren kunstenaer aen, en wy aerzelen niet een oogenblik de voortbrengselen van den heer Meyer het *nec plus ultra*, in het vak der genreschildering, te noemen.

De Schipbreukelingen van den heer Cordes zyn nog een voortbrengsel der Duitsche School, treffend door de waerheid der karakters en de volmaekte kennis der natuer welke die kunstenaer bezit. In dit tafereel is het effekt eens orkaens goed wedergegeven; de lucht is koud en zwaer van regen, de wind zweept alles ontstuimig voort, het schip wordt verbryzeld, de boomen plooijen onder zynen adem, en de mensch heeft moeite om aen zyn geweld te wederstaen. Eenige onverschrokken gezellen leggen hun leven in de waegschael, om de ongelukkige matroozen van het schip, dat op de zandbank ligt geworpen, te redden; hun karakter is opmerkensweerdig van waerheid. Ja, zy zyn wel die onverschrokken zeelieden, gewoon de elementen te bestryden, gewoon tegen de hevigste

orkanen te worstelen en die, wanneer zy oud zyn geworden, hun leven nog toewyden aen het werk der redding hunner gezellen, die de zee beploegen.

Een ander regeneffekt werd ons door den heer Verheyden gezonden. Echter is het hier geen storm-, maer een zomerregen, dien de schilder heeft trachten weder te geven. Het is oogsttyd; eenige kinderen, door den regen overvallen, verbergen zich in eenen hoop koorn, om er zich voor het nat te beschutten. Het oudste, een lief klein meisken, die uit den hoop is gekropen, steekt de hand uit, om te voelen of de regen nog niet heeft opgehouden te vallen. Dit tafereeltje van den heer Verheyden is bevallig van gedacht en eenvoud en op de hoogte der faem welke die kunstenaer heeft weten te verkrygen. *De jonge Moeder* is insgelyks eene bevallige schildery: toets en kleur zyn teeder; het gedacht is eenvoudig, fyn en waer, zoo als alle de voortbrengselen van dien schilder.

Venneman, vader en zoon, hebben ons van hunne beiden werken gezonden. Moeijelyk valt het ons die des vaders van die des zoons te onderscheiden, zoo gelykvormig is de overeenkomst van teekening, kleur, toets, ja zelfs van gedacht; of liever de afwezigheid van welk hoegenaemd verheven gedacht. Wy zyn genoodzaekt te bekennen dat deze afwezigheid zich doet opmerken in de *Lierspeelster*, van den heer C. Venneman, en in *de Staetkundigen*, *de zich vermakende Boeren* en *de Hovenierster* van den heer K. Venneman.

De laetste Samenkomst van Maria-Theresia met hare dochter Marie-Antoinette, zoo heet eene schildery ons door den heer Geirnaert, van Gent, toegezonden. Zie hier hoe de kataloog het onderwerp beschryft: ‘Den vooravond van het vertrek en van de laetste scheiding, deed Maria-Therisia hare dochter in haer werkvertrek roepen, waer van zy hare ministers den ingang verbood. Op een wenk, waervan zy alleen de weerdigheid bezat, plaetste Marie-Antoinette zich by haer op eenen lagen stoel; toen drukte de keizerin, bleek en bevend, hare dochter tegen de borst; dan met hare tranen het vuer der moederliefde hebbende gedoofd, stuerde zy met plechtige stem dezen verheven raed toe, aen haer, die den volgenden dag haer voor altoos moest verlaten: ‘Antoinette, myne teêr geliefde dochter, ware ik eene boerin geboren, dan zou ik het geluk kunnen genieten dat myne teederheid verdient: ik zou u niet uit het gezicht verliezen; ik zou u by my uittrouwen; maer op eenen troon zittende en slechts voor anderen levend, ben ik genoodzaekt my aen de pynlykste opoffering te onderwerpen; ik geef, ik lever myn geliefd kind; nimmer van myn leven zal ik haer wederzien. Antoinette, den voet op eenen vreemden bodem zettende, vergeet niet het goede duitsche volk, dat u zooveel blyken van deelneming heeft gegeven. Thans, dat gy de dochter van den koning van Frankryk wordt, houdt nooit op die koningin van Hongarië te beminnen, die u op haren schoot heeft opgevoed en die al haren moed en al haer verstand noodig heeft om u aen eenen vreemden vorst over te geven.’

Dit onderwerp kan de schilderkunst niet wedergeven. Die koningin, de vrye loop aen haer mederlyk gevoel latende, stelt eene hertroerende vergelykking daer tusschen de vorstin en de vrouw, terwyl zy ter zelfder tyd een oproep doet tot de genegenheid der dochter, die welhaest haer moet verlaten om ongelukkig te worden.

De heer Geirnaert is niet gelukt, en dit spyt ons voor zyne oude faem. De geschiedenis, vooral onderwerpen zoo als de deken der Gentsche schilders er ons heeft willen malen, ligt niet in ieders bereik. Wy hadden liever den heer Geirnaert die eenvoudige schilderachtige onderwerpen, waermede hy zich een een aenzienlyken naem tusschen de belgische kunstenaren heeft verworven, zien behandelen.

Geirnaert, zoon, treedt, denken wy, voor de eerste mael in eene tentoonstelling te Antwerpen op; zyn schilderstuk *twee Geiten en een Schaep*, met beelden door

zynen vader gestoffeerd, is een zeer lief tafereel en voorspelt goeds voor de toekomst.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(*Wordt voortgezet.)*

Kunst- en letternieuws.

In eene voorgaende aflevering hebben wy de eere gemeld, door den antwerpschen kunstschilder H. Leys op de wereldtentoonstelling van Parys behaeld. De gemeenteraed van Antwerpen heeft besloten, te dier gelegenheid, dien kunstenaer een luisterryk banket aen te bieden en het *Verbond van kunsten, letteren en wetenschappen* zal ter zyner eere een buitengewoon zangfeest geven. Het volk van Antwerpen zal hem, van zynen kant, eene gouden kroon vereeren; de teekening dezer kroon is ontworpen door den verdienstelyken beeldhouwer J. Ducaju; de kroon zal een vlaemsch en geen vreemd opschrift dragen: deze omstandigheid verdient de goedkeuring van allen waren vaderlander. Later komen wy breedvoerig op de plechtigheid terug.

Zie hier de volledige opgave der belgische kunstenaren, welke in de tentoonstelling van Parys eermetalen hebben bekomen:

SCHILDERKUNDE. - *Groote eeremedalie:* H. Leys. - *Medalie van eerste klas:* Willems. - *Medaliën van tweede klas:* Madou, Portaels, Robbe, A. Stevens, J. Stevens, Van Moer, Verlat. - *Medaliën van derde klas:* Dillens, Homman, Robert, Thomas, Verboeckhoven, (en *eervolle meldingen* aen Knyff, Kuytenbrouwer, Pieron, Van Regemorter, Roffiaen, Stroobant, Tschaggeny en L. de Winter).

BEELDHOUWKUNDE. - *Medalie van tweede klas:* Willem Geefs. - *Medalie van derde klas:* Fraikin, Van Hove (en *eervolle meldingen* aen Chardon, Jos. Geefs, Jacquet, Tuerlinckx).

- Het kerkfabriek van Onze Lieve Vrouwe, van Antwerpen, heeft den kundigen beeldhouwer J. Van Arendonck gelast met het verveerdigen van een groot beeld, voorstellende *Onze Lieve Vrouw Onbevlekte Ontvangenis*, en den talentvollen dryver Lamb. Van Ryswyck, broeder van den afgestorven volksdichter Theodoor, eene zilveren remonstrantie in den gethieken styl besteld.

- Wy vernemen met genoegen, dat de heer Lodewyk Van Rucklingen, van wien wy heden een lief verhaeltje meêdeelen, de eer zal genieten, in het fransch vertaeld, binnen een jaer te Parys te verschynen. De overgezette novelle zal zyn *een Koning in de Kempen.* De vertaler is de heer Leo Wocquier, professor dy de Hoogeschool van Gent, die zich voor de uitgave van vertalingen ook verstaen heeft met de heeren Sleeckx en Van Kerkhoven, van Antwerpen, P. Geiregat, van Gent, en doktor Snieders, van Turnhout.

- Het *Nederlandsch Kunstverbond*, te Antwerpen, heeft een wedstryd uitgeschreven, waeraen alle nederlandsche schryvers ter mededinging worden toegelaten en waerby de volgende pryzen worden uitgeloofd: 1°. Een gouden eerepenning ter weerde van frs. 300, of gelyke som in geld, voor het beste drama; 2.° een gouden eerepenning ter weerde van frs. 200, of gelyke som in geld, voor het beste tooneelspel; 3.° een gouden eerepenning ter weerde van frs. 100, of gelyke som in geld, voor het beste blyspel; 4.° een zilveren eerepenning voor het nabeste stuk in ieder der dry vakken. De onderwerpen der stukken moeten uit de vaderlandsche geschiedenis of uit het hedendaegsche leven worden gekozen. Slechts oorspronkelyke stukken worden ter mededinging toegelaten. De dramas en tooneelspelen moeten ten minste van dry, en de blyspelen van één tot dry bedryven zyn en vrachtvry, tegen 15 january 1856, gezonden worden aen den heer Jan Van Ryswyck, Zwarte Zusterstraet, te Antwerpen.

- Wy vernemen dat de heer Karel Miry, van Gent, het muziek schryft van een nieuw *opéra-comique* in dry bedryven, getiteld *Charles-Quint.* De jonge en bekwame muziekmeester van het 12e linieregement, de heer Van Herzeele, te Gent in bezetting, houdt zich van zynen kant bezig met de toondichting van een *opéra-comique* in één bedryf, voor titel voerende: *het Zomerlief*, woorden van den heer Van Peene. Een derde toondichter, de jonge heer J. Van den Acker, van Antwerpen, heeft de laetste hand gelegd aen een *opéra-comique*, voor titel voerende: *een Avontuer van keizer Karel*, en waervoor de heer Nap. Destanberg de woorden heeft geleverd. Zy die gedeeltens van het muziek des heeren Van Acker gehoord hebben, zeggen er veel goeds van. Dit laetste gewrocht zal by het Nationael Tooneel van Antwerpen ter studie worden gelegd.

- Een gedenkteeken zal worden opgericht op het graf van den onlangs overleden hoogleeraer en uitstekenden redenaer Des Amorie Van der Hoeven. De voorzitter van het eerste nederlandsch congres, gehouden binnen Gent, ligt in de nabyheid van Utrecht begraven. De inteekenaren voor het op te rechten gedenkteeken worden verdeeld in dry klassen, te weten, van hen die gulden ned. 10, 5 en 1 wenschen by te dragen. De heeren B.on Julius de St. Genois en Van Duyse, beiden te Gent, hebben den last op zich genomen, voor België de inschryvingen in te zamelen.

- Volgens een byzonderen brief uit Parys, heeft het nieuwe opera *les Lavandières de Santarem*, van den gentschen toonzetter Gevaert, dat op 25 october jl., op het *Théâtre Lyrique*, van Parys, voor de eerste mael werd opgevoerd, den meesten byval ontmoet.

- Kortelings geleden is te Dixmude overleden, in den ouderdom van vyftig jaren, de notaris K.L. Robaeys, een niet ongelukkig beoefenaer der moedertael.

- De nederduitsche letteren zyn onlangs door een ander gevoelig verlies getroffen geworden. Te Groningen overleed namelyk, in den ouderdom van 78 jaren, de noordnederlandsche dichter H.A. Spandaw. Vele zyner werken, inzonderheid zyne vaderlandsche liederen, zullen zynen naem tot in latere tyden doen voortleven.

- Verschenen by den drukker J.-P. De Cort, Paddengracht, te Antwerpen: *Voor Jan en Alleman*, Almanak voor 1856, bevattende bydragen van de heeren J. Van Ryswyck, F. De Cort, J. Baert, Konstantyn Simillion, J.C. Hansen, Stranzko Hennaz, en eenige naemlooze stukken. - Prys vyf en twintig centiemen.

- By J. Peeters-Van Genechten, drukker: *Baudewyn eerste graef van Vlaenderen*, *gezegd de Yzeren of met den yzeren arm*, gedicht in vier zangen, eenen voorzang en aenteekeningen, door E. Van Driessche. Dit gedicht is aen zyne Koninklyke Hoogheid den grave van Vlaenderen opgedragen. - Prys 75 centiemen.

- By Eug. Van der Haeghen, te Gent, is verschenen: *Helena van Leliëndal*, door Mev. Courtmans - 100 blz. engelsch formaet.

- By den drukker J.S. Van Doosselaere, te Gent, is van de pers gekomen *Ontmoetingen*, door Sleeckx, een boekdeel verhalen in proza, van 123 bl. in kl. 8. - Prys 90 centiemen.

- By den drukker dezes van de pers gekomen het volgende prospectus, geteekend J. Peeters-Van Genechten, en hetwelk wy onzen inschryveren met aenbeveling mededeelen:

'*Volksbibliotheek*, 24 boekdeelen 's jaers aen fr. 8.40 of 35 centiemen per boekdeel van 150 tot 160 blz. in-18.

Onder de menigvuldige poogingen, door de Vlamingen ter bevordering hunner grootsche zaek tot heden aengewend, is wellicht de verspreiding van nuttige en aengename volksleesboeken diegene welke regtstreekst naer het doel leidt.

Goedkoope boeken ten bereike van het volk stellen is onbetwistbaer eene schoone vlaemsche daed.

Die willen wy verrigten en dat wel in den vollen zin des woords, namelyk met eene uitgave te doen, zooals er tot nu toe, hoe loflyk de poogingen en de opofferingen ook waren, geene gedaen werd.

Wy willen den leeszuchtigen Vlamingen, onder den titel van *Volksbibliotheek*, 24 schoone boekdeelen op goed papier ieder van 150 tot 160 bladz. in 18 's jaers leveren tegen fr. 8.40; dat komt juist op 35 centiemen per boekdeel, betaelbaer voor de stad per halfjaer, en voor de buitensteden en dorpen by jaergang, op voorhand, by de ontvangst des eersten nummers. Buiten de inschryving kost ieder deel 60 centiemen.

Daerenboven zal ieder werk ten minste met éene titelplaet versierd wezen; verscheidene zullen gravuren by den tekst bevatten.

Die uitgave mag dus vry weg eene goedkoope, ja de bestkoope genoemd worden, die tot heden in ons land verschenen is.

En welke lezingen zullen die 24 zoo buitengewoon goedkoope boekdeelen bevatten?

Romantische schriften en gedichten van onze geachtste nederduitsche schryvers; lettergewrochten en vertalingen met eene zedelyke, verlichtende en smaekvolle strekking, geschikt om den volksgeest op te wakkeren en den burger tot zyne *Vlaemsche Burgerschap* herop te beuren.

Reeds hebben wy ons een aental stukken aengeschaft; reeds hebben verscheidene Letterkundigen ons voor die belangryke, en der zake zoo voordeelige, onderneming hunne krachtige medewerking versproken.

Onze *Volksbibliotheek* zal vry in alle vlaemsche huisgezinnen mogen toegang hebben; zeden, wetten en godsdienst zullen hier niet enkel geëerbiedigd, maer zelfs verdedigd worden.

Wy durven dien ten gevolge vast betrouwen dat de vlaemsche mannen, die zich voor hunne heerlyke volkszaek reeds zoo vele moeite en opofferingen getroosteden, ons hunnen onderstand zullen verleenen, door het grootsche doel, dat wy ons voorstellen, te helpen bereiken; het is te zeggen, door onze *Volksbibliotheek* in de vlaemsche kringen, in de vlaemsche huisgezinnen te verspreiden.

Dit doende zullen zy een der krachtigste middelen bewerkstelligen, die het maer wenschelyk wezen zou ten voordeele der vaderlandsche zake aen te wenden.

Daer het tot stand komen van de aengekondigde uitgave grootendeels afhangt van het getal inteekenaren, wordt men verzocht de lysten van inteekening behoorlyk ingevuld, met de post, tegen frankering van éenen centiem, vóor 20 december aenstaende aen J. Peeters-Van Genechten, te Antwerpen, of aen den boekhandelaar van wien men het ontvangen heeft, terug te zenden.'

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Het beeld der H. Moeder Gods in de middeleeuwen.

ZEGEL VAN HET KAPITTEL VAN O.-L.-V. KERK.

TEGENZEGEL.

Het is onzen lezeren algemeen bekend, dat in de middeleeuwen de poëtische geest onzer voorvaderen zich byzonder verlustigde in het uitvinden van mystische vormen, om al het verhevene en schoone van onzen godsdienst af te malen. Niet alleen de Godheid, de H. Dryvuldigheid, de Vader, de Zoon en de H. Geest, maer zelfs de engelen en de heiligen bezaten kenteekens aen eenieder hunner eigen en die hen van elkander moesten doen onderscheiden.

De Heilige Moeder Gods bezat, zoo men denken kan, van de vroegste tyden ook eenige kenteekens die aen haer alleen, als verhevenste tusschen alle schepsels, toepasselyk waren. Daer de zegel der oude collegiale van Antwerpen ons de afbeelding van een middeleeuwsch O.L.V. beeld geeft, zullen wy in eene beschryving van dit kunststuk treden.

Maria is als koningin afgebeeld, zittend op eenen troon die gelykt aen den eerezetel by de Romeinen en later by de Romeinsche keizers in gebruik. Op de hoeken des

zetels zyn twee hondenkoppen gebeiteld, een versiersel dat men op het grootste deel dezer stoelen terug vindt.

De H. Maegd draegt een eenvoudig kleed, waerboven de mantel, die van het hoofd nederdalende, over haren school is gespreid. Op het voorhoofd heeft zy de koninklyke kroon, welke ten dien tyde uit eenen band met vier bloemekens bestond. Rondom het hoofd prykt de enkele straelkrans (*nimbus*), welke aen Heiligen en Engelen toepasselyk was, en waervan men in de middeleeuwen zulk een nauwkeurig gebruik maekte, dat men aen dit teeken alleen eenen Heilige kon erkennen. In hare rechterhand houdt zy eene lelie, het teeken der maegdelyke zuiverheid; aen hare voeten heeft zy schoenen, de teekens der koninklyke Majesteit. Deze voeten rusten op eenen grond, waeronder het afbeeldsel eens duivels is geplaetst.

Met de linkerhand houdt de H. Maegd den Zaligmaker op haren schoot. Volgens het gebruik dier tyden is de kleedy van het kind Jesus zeer eenvoudig. Zyne voeten zyn naekt, ten teeken der Godheid(*), en rondom zyn hoofd prykt een stralenkrans, maer ditmael met het kruis, insgelyks het teeken zyner Goddelyke natuer(**).

(*) La nudité des pieds caractérise quelquefois les Prophètes, *taujours* les Apôtres, *toujours* les Anges et les *personnes divines.* Didron, *Iconographie chrétienne*, p. 285.

(**) Dieu, comme les Anges, comme les Saints, porte le *nimbe circulaire* ou en disque; mais pour distinguer le Créateur de ses créatures, on a divisé le champ du disque divin par deux barres perpendiculaires, qui se coupent au centre et qui forment comme une croix grecque. L'un des croisillons, le pied de la croix, est caché par la tête qui s'appuie dessus; les trois autres sont visibles et semblent s'élancer verticalement du sommet du front et horizontalement de l'extrémité des tempes.....
On le voit, par ces différents caractères de l'âge, de la physionomie, du costume, de l'auréole, le Christ ne se distingue pas assez, puisque sa Mère et souvent de simples saints sont honorés au même dégré. Le nimbe est un meilleur caractère. Jésus, sauf les exceptions signalées dans l'histoire de cet ornement archéologique, porte un nimbe crucifère. Comme les croisillons de cet attribut sont quelquefois marqués des mots *ὁ ὤν*, Rex, et A et ω, ou A, M, Ω on ne peut confondre le Christ, auquel ils se rapportent, avec les autres créatures historiques ou allégoriques. Les trois personnes Divines *ont seules le droit de porter un nimbe semblable*, et c'est à Jésus qu'il appartient surtout. Didron, *op cit.* p. 41 en 294.

Het Kind Jesus houdt den wereldbol met de linker, en zegent met de rechter volgens de latynsche wyze(*).

Van deze zittende Lieve Vrouwebeelden zyn er slechts weinige tot ons gekomen; en onder de schoonste die thans nog bestaen, moet men dat der St. Peeterskerk te Leuven tellen. Dit beeld dat, even als de Antwerpsche zegel, de H. Maegd als koningin vertoont, kan eene goede gedachte geven van de hoogte welke de beeldhouwkunst in vroegere eeuwen in België heeft bereikt(**).

P. GÉNARD.

Quinten Massys.
(Vervolg. Zie bl. 17*.)*

Omtrent het jaer 1460, werd te Brussel een knaepje geboren, dat by zynen doop den naem van Rogier van der Weyden ontving(***). Deze naem was ten dien tyde met buitengewoonen luister omringd; hy werd gedragen door eenen man die sedert den dood der van Eycken als de eerste kunstenaer onzes lands werd gehuldigd, door den grooten schilder Rogier van der Weyden, den oude(****).

Men heeft meermaels in ons vaderland het voorbeeld ontmoet dat de kunst zich in eene en de zelfde familie van vader tot zoon voortplantte(*****). Zoo was het ook in het geslacht der van der Weyden. Even als Rogier van der Weyden(******), de oude, wiens schilderwyze hy met den gelukkigsten uitslag volgde, zag Rogier van der Weyden, de jonge, zich eene schitterende toekomst ontsluiten. Zyne werken, welke den stempel der echt christene school der middeleeuwen dragen, werden gretig aengekocht; bestellingen ontving hy van alle kanten. Brussel, zyne geboortestad, liet hem verscheidene tafereelen uitvoeren, die later de bewondering van Albrecht Durer opwekten; terwyl Leuven, de oude hoofdstad van Braband, hem insgelyks eenige tafereelen van aenbelang toevertrouwde(*).

(*) Cette main donne la bénédiction latine et non la bénédiction grecque. Chez nous, la direction des doigts ne semble pas symbolique, tandis que chez les Grecs l'index s'allonge comme un I, le grand doigt se courbe comme un C, ancien *sigma* des Grecs, le pouce et l'annulaire se croisent pour faire un X, et le petit doigt s'arrondit pour figurer un C. Tout cela donne IC-XC, monogramme grec de Jésus-Christ. Didron, *op cit.* p. 212.

(**) Wy danken van herte den Z. Eerw. heer P. Visschers, Pastor van St.-Andrieskerk, die ons de gravure der zegels van het Antwerpsch Kapittel heeft gelieven mede te deelen.

(***) André Van Hasselt. *Recherches biographiques sur trois peintres flamands. Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgigue.* T. VI.

(****) Zie over dezen meester *Luister der St. Lukasgilde*, door P. Génard. bl. 27.

(*****) Zonder van de familie der van Eycken te spreken, heeft men hiervan talryke voorbeelden te Antwerpen gevonden: de Teniersen, de Quellinen, de Breugels, de de Jodens, de van Balens, enz. enz.

(******) De heer Van Hasselt zegt het volgende over deze schilderwyze van Rogier van der Weyden, de jonge: 'Rogier de jonge, dichter by het midden der XVe eeuw geplaetst, en dichter by Rogier, den oude, heeft dus, min verbasterd door den invloed der Wedergeboorte, de overleveringen der oude vlaemsche school kunnen vergaderen, welke hem door zynen beroemden voorvader waren nagelaten; want van den eenen kant heeft men eene groote overeenkomst bemerkt tusschen de werken welke stellig aen den kleinzoon door Van Mander en Waagen zyn toegeëigend, en diegene welke met bewyzen erkend zyn als door Rogier den oude gepenseeld te zyn geweest, en het is bewezen dat deze twee soorten van voortbrengsels geenszins aen dezelfde hand kunnen toegeschreven worden.'

(*) Albert Durer, *Reis in de Nederlanden*, en André van Hasselt *op cit.* p. 130. Van Mander merkt het volgende op over de tafereelen welke Rogier, de jonge, voor de stad Leuven, uitvoerde:

'Van *Rogier* (van der Weyden) is ook gheweest te Loven in een kerck, gheheeten Onse Vrouwe daer buyten, een afdoeninge des cruycen, daer twee op twee leeren stonden, en

Deze kunstenaer was, volgens de getuigenis van den vaderlandschen schryver Molanus, de leermeester van Quinten Massys(**).

En waerlyk, indien wy de door ons ontdekte schildery(***)

lieten 't lichaem afdaelen met eenen lijnen doeck oft dwael: beneden stonden *Joseph* van *Aromathia*, en ander, die het ontfinghen. Beneden saten de *Marien* seer beweeghlijck, en weenden: alwaer *Maria*, al in ommacht wesende, was van *Joannes*, die achter haer was opgehouden. Dit principael stuck van Meester Rogier wiert aen den Coningh, nae Spaengien ghesonden, welck onder weghe met 't schip op de reys verdronck, doch werd ghevischt, en seer dicht en wel ghepackt wesende, was niet seer bedorven, dan een weynich ontlijmt. En in de plaets van dit hadden die van Loven een, dat van *Michiel Coxie* nae dit ghecopieert was; waerby te bedencken is, wat een uytmuntigh stuck dit was.' Van Mander voegt er by dat Rogier 'een conterfeytsel hadde ghemaekt voor eenighe Coninginne oft groot personagie, daer hy voor hadde een erflijcke corenrente, en is tot grooten rycdom gecomen.'

(**) Het is aen de vriendschap van onzen geleerden vriend, den heer Karel Ruelens dat wy deze belangryke ontdekking zyn verschuldigd. De heer Ruelens had het geluk gezamentlyk met den heer Frocheur het handschrift van Molanus te ontdekken. Daer hy wist dat wy ons met de levensschets van Massys bezig hielden, had hy de goedheid er ons een afschrift van te geven en stelde ons hierdoor in staet een der meest betwiste punten van Quinten's leven op te helderen. Hy ontvange hierover onzen diepsten dank. Zie hier de woorden zelve van Molanus; onnoodig te zeggen dat deze schryver Quinten te Leuven doet geboren worden: 'Quintinus Mesius (1) primum faber fuit qui malleo contudit eam molem qua fons baptismalis ad S. Petrum clauditur. Quod artifices fabri admirantur. (2) *Deinde in tantum*, *sub* ROGERIO, *in excellentem magistrum profecit*, ut ob artificium tandem Antverpiam, frequenter evocatus, commigraverit.'

(***) De schildery versiert de St. Pieterskerk te Leuven. De heer van Hasselt schreef het volgende over dit zeldzame en belangryke kunststuk: 'De St. Pieterskerk te Leuven bezit eene schildery met luikdeuren, welke de Afdoening des Kruises voorstelt, en op welker deuren zyn afgebeeld, ter eenere zyde, de begiftiger en zyne zonen, patroon: S.-Jacob, en ter andere de begiftigster met hare dochters; patroonerse: de H. Elisabeth van Hongarië Dit kunstwerk wordt door den heer Passavant aen Rogier van der Weyden den jonge toegeëigend en door den heer Waagen aen Rogier van der Weyden den oude. Twee famieliewapens, die zich in het bovengedeelte der deuren bevinden, en de voornamen der begiftigers, die ons door de beschermheiligen zyn bekend gemaekt, zullen ons later den tyd doen kennen wanneer dit tafereel werd geschilderd, en over het geschil der heeren Passavant en Waagen beslissen.' Reeds van over twee jaren hadden wy de wapens ontcyferd welke deze schildery versieren; het eene van goud met den faes van keel en den wassenden leeuw van sabel, eene lelie van goud op de borst als breuk dragend, is dat van Jacob Edelheer, toebehoorende aen het geslacht der Redingen, eene der zeven schepen familiën van Leuven; het andere, insgelyks van goud met den faes van azuer en den wassenden leeuw van keel, eene zilveren lelie als breuk op de borst, is dat van vrouwe Elisabeth, van het geslacht der van Nethenen, afstammende, even als haer gemael, van de schepenfamilie der Redinghers. Onze ontdekking gaf reeds den heer Passavant gelyk, toen de heer Ruelens ons met de volgende aenteekening van Molanus bekend maekte, welke in eens der zaek een einde, stelt: 'Magister Rogerius, civis et pictor Lovaniensis, depinxit Lovanii ad S. Petrum *altare Edelheer* et in capella beatae Mariae summum altare, quod opus Maria Regina a Sagittariis impetravit et in Hispanias vehi curavit, quamquam in mari periisse dicatur: et ejus loco, dedit capellae quingentorum florenorum organa et novum altare ad exemplar Rogerii expressum opera Michaelis Coxenii Mechliniensis, sui pictoris. Ejus quoque artificii sunt testes picturae quae Bruxellense tribunal

.... de recto Themidis cedere calle vetant.
(Dominicus Lampsonius.)

van dezen meester beschouwen, dan mogen wy gereedelyk de bevestiging van den Leuvenschen geschiedschryver aennemen. Van der Weyden was op het einde der XVe eeuw, om zoo te zeggen, de eenige kunstschilder die der oude vlaemsche school nog was getrouw gebleven. Trots het indringen der Wedergeboorte, had hy de overleveringen van van Eyck, van Memmelinghe en Rogier van der Weyden, den oude, ongeschonden in zyne ziel bewaerd, Hy alleen kon dus het middenpunt zyn tusschen de kunst onzer voorvaderen en die van Massys; hy, de eenige echt christene schilder des tyds, vermocht alleen een talent te vormen dat men als de reinste en meest grootsche uitdrukking der christene school mag huldigen.

Hoe lang Quinten in van der Weyden's werkhuis arbeidde, staet niet geboekt, maer uitertst snel moeten 's jongelings begrippen over de kunst zich hebben ontwikkeld, daer al zyne schilderyen van de eerste tot de laetste een zoo afgeteekend en eigenaerdig karakter aenduiden, als of zy allen onder dezelfde ingeving waren gepenseeld.

Beklagensweerdig ook is het voor de Nederlandsche kunst dat wy geene der eerste werken van Massys kennen; al de tafereelen die wy nog bezitten, dragen het kenteeken van zulke vaste hand, zyn allen zoo volmaekt van gedacht en uitvoering, dat wy zouden moeten veronderstellen dat de kunstenaer van den eersten dag meesterstukken heeft voortgebracht. En men beschuldige ons niet van overdrevenheid: het eerste gedagteekend werk dat wy van onzen schilder ontmoeten, is de *Graflegging Christi*, welke hy ten jare 1508 voor het schrynwerkersambacht te Antwerpen uitvoerde, en die buiten twyfel voor het schoonste van Massys zal gehouden worden.

Quintens geest was buitengewoon ryk en vruchtbaer: hy omvatte de kunst in al hare vertakkingen: van het genre tot het portret, van het portret tot de groote historieschildering. In al deze vakken heeft de meester uitgemunt en verdient hy bestudeerd te worden; de natuer had als het ware, by zyne geboorte, hare rykste schatten vergaerd, om ze gelyk en in eens in de ziel van Massys te storten. Als een dankbare zoon, had hy deze gaven niet in ydelheid verkwist, maer ze ontwikkeld ter verheerlyking van het vaderland!

Een waer meester treedt niet op het gebied der kunst zonder schitterende blyken van zynen doortocht na te laten. Quinten's baen is als met eenen sterrenglans in de geschiedenis der vaderlandsche kunst afgeteekend, die de oude en de nieuwe school samenbindt. ‘Massys, zegt Zetternam(*), was de laetste traditie der van Eycken en de groote vuerbaek waerop Rubens zich later richtte. Te midden dier twee reuzen, strekt hy, derde reus, naer hen zyne armen uit, die over eeuwen reiken. Wat hy met de oogen des lichaems geleerd heeft, nam hy van van Eyck; met de oogen van zyn genie ontstal hy het overige aen de toekomst van Rubens.’

Om den invloed te berekenen welken Massys op de vaderlandsche schilderschool heeft uitgeoefend, moeten wy ons bekend maken met den staet waerin de kunsten zich in de XVe eeuw bevonden.

De scholen van Doornik(**) en Brugge gaven hunnen doodsnik Van Eyck, Rogier van der Weyden, de oude, en van Memmelinghe, de laetste glorieryke sprankels der middeleeuwsche kunst, waren ten grave gedaeld, buiten weinige uitzonderingen, leerlingen achterlatende die eenen tweeden of derden rang bekleedden, en onbekwaem waren den luister voort te zetten door het uitstekend genie hunner meesters verworven. Zonder nog den invloed van Luther's predicatiën te ondergaen, waren intusschen de geestgesteltenissen gansch veranderd; de studie der oudheid,

(*) *Album der St. Lukasgilde.* Aenhangsel, bl. 18.
(**) *Luister der St. Lukasgilde*, bl. 26.

die allengs meer en meer toenam, deed reeds de onwenteling voorgevoelen welke later den naem van *Renaissance* verwierf. Eene nieuwe school stond geboren te worden.

Het spyt ons dat geen van de voortbrengselen der vroegere Antwerpsche meesters tot ons is gekomen; dan zouden wy kunnen oordeelen hoeveel Quinten aen zyne voorgangers verschuldigd was, en wat het nageslacht hem als zyn eigen heeft te danken. By gebrek aen bewyzen die eenig licht op dit belangryk onderwerp kunnen spreiden, moeten wy aen Quinten's genie alleen toekennen wat wellicht het werk van verscheidene zyner voorzaten is geweest. Onze kunstenaer was dan de eerste in ons land die, voor wat de samenstelling aenging, van het systema der van Eycken afweek, en de kunst op het standpunt bracht waer wy ze thans nog op beschouwen.

Van Eyck, van der Weyden en van Memmelinghe hadden zich op de studie der gansche natuer toegelegd; in hunne oogen, zegt Schnaase was eene schildery slechts een afgezonderd deel der

wereld waerin dezer byzonderste bestanddeelen: de aerde, de hemel, moesten vertegenwoordigd zyn; daerom plaetsten zy hunne persoonaedjes in volle lucht, in het midden van een uitgestrekt horizon; rond hen ontwaerde men breede dalen, waer stroomen door kronkelden; landschappen waerin bergen, steden en kasteelen zich verhieven. Wanneer de aerd der samenstelling het niet toeliet en het tooneel in het inwendige eens huizes plaets greep, zette men de deur open, op dat het oog ten minste op een diep doorzicht zou kunnen rusten, waer de stralen der zon op de vensterruiten vielen, als om het bestaen der buitenwereld te doen herdenken. De mensch was, wel is waer, het middenpunt van dit alles, maer hy was slechts het middenpunt: hy bedekte noch nam de plaets in die hem tot handeling was beschikt(*).

Quinten Massys brak af met deze wyze van samenstellen. Hy begreep dat de schilder slechts een oogenblik kan voorstellen, doch dat dit oogenblik treffend, alles moet zyn. In zyne scheppingen treden de figuren op het eerste plan, worden grooter, terwyl de groepen zich in het breede uitteenzetten, derwyze dat zy het doorzicht belemmeren. 'Massys, zegt Zetternam(**), bracht eenheid in de samenstelling, ontdeed deze van de noodelooze byzaken, vulde gansch het panneel met figuren. Hy schiep de episoden. Vóor hem poogde men eene geheele gebeurtenis te schilderen; hy leerde zich aen een stond te bepalen, en dien stond met al de dramatische uitdrukking te verryken waertoe hy vatbaer is.'

Als historieschilder bekleedt Quinten eene der eerste plaetsen in het ryk der kunsten. Hy onttrok de kerkschildering aen haren min of meer bekrompen staet, om ze op de hoogte van het epos te voeren. Als *compositeur* en colorist treedt hy naest Rubens, terwyl hy als christen noch voor van Eyck, noch voor van Memmelinghe, noch voor van der Weyden den oude, noch voor van der Weyden den jonge moet onderdoen.

De godsdienst was de onuitputbare bron waeraen Massys gedurig den dorst zyner vurige ziele laefde. Christen van hert, vond hy in de betrachting der mysteriën des geloofs een immer vernieuwend voedsel, dat de krachten zyner inbeelding gestadig in leven hield en hem ver boven het aerdsche verhief. O! hoe dikwyls in begeestering weggerukt by het beschouwen van het offer door den Zaligmaker op Golgotha voltrokken, voelde de kunstenaer zich als in hoogere kringen opgenomen, en ontstal hy aen de hemelen een geheim dat voor der menschen geest niet schynt bestemd!

En inderdaed, wie anders dan een begeesterde Christen zou de Godheid met zulke majesteit hebben afgemaeld? Wie zou het ooit hebben gewaegd met zoo veel kracht de trekken af te beelden van Hem, dien de engelen zelfs niet durven aenstaren? Ja, indien het waerheid is dat de ziel des kunstenaers in zyne werken doorstraelt, dan moet Massys een engel op aerde zyn geweest! De hemelsche zuiverheid, de grootheid, de liefde die u uit zyne tafereelen tegenspreekt, getuigen van eene inborst zoo rein, zoo edel, zoo eenvoudig grootsch, dat zy waerlyk de grenzen der menschelyke volmaektheid te boven gaet.

Quinten moest eene diepe kennis van het menschelyk hert bezitten, om aen al de door hem in zyne tafereelen opgevoerde persoonaedjes die echte uitdrukking te verleenen welke zy in de natuer bezitten. Geen Lavater was destyds bekend; doch wat behoefde het den nederlandschen kunstenaer aen boeken, wanneer zyn rykbegaefde geest al de geheimen van het menschelyk hert kon peilen? Zyne ziel was de spiegel die de gansche schepping wederkaetste; was deze schepping menigmael niet schoon, niet verdicht, zy was echt, en trof den aenschouwer door hare pletterende waerheid.

(*) Zie ook Alfred Michiels. *Histoire de la peinture Flamande.* T. III.
(**) *Album der St. Lucasgilde. Aenhangsel.*

Quinten's kunst is onnavolgbaer, daerdoor alleen dat de meester slechts dat voorstelde wat hy in zyne ziel innig gevoelde. Thans oordeelen de kunstenaers er soms anders over. Menigmael beginnen zy een tafereel zonder zich te doordringen van het doel dat zy moeten bereiken. Zy ontwerpen eene kerkschildering met het gevoel dat hen by het verveerdigen eens genrestuks zou geleiden; zy verwaerloozen den geest der christene kunst, zoeken voedsel voor hunne inbeelding in plastische vormen, en denken niet eens dat de voortreffelykheid van een godsdienstig tafereel niet zoo zeer in eenen welgeteekenden arm of been dan wel in die zuivere uitdrukking bestaet, welke de Christen alleen kan beseffen. Quinten's kunst is niets min dan klassiek wanneer men door dit woord alleen de meesterwerken der Grieken en Romeinen verstaet; maer zy is goddelyk, wanneer men van het christene standpunt uitgaet, en voor zooveel men het geestelyke boven het stoffelyke stelt.

Als schoonste proeven die Quinten's dichterlyk talent ons in de kerkschildering heeft nagelaten, tellen wy zyne Graflegging, geschilderd, gelyk wy hooger zegden, in 1508 voor het schrynwerkersambacht van Antwerpen(*); zyne *Heilige*

(*) De heer J.A. de Laet in zyn meergemeld *Catalogue du musée d'Anvers*, heeft zeer wel de geschiedenis dezer schildery beschreven. Wy ontleenen het volgende aen dit belangryk werk:

'De geschiedenis van dit tafereel, meesterstuk van Massys, is ons door verscheidene schryvers bewaerd, en de inlichtingen welke zy ons schenken, zyn door oorspronkelyke stukken uit de archieven van Antwerpen bekrachtigd geworden. De schildery werd, in 1508, door het Antwerpsch schrynwerkersambacht aen Massys aenbesteed, om als autaerstuk in hunne kapel in Onze Lieve Vrouwe kerk te dienen. De overeengekomene prys was 300 gulden, welke in dry keeren moesten betaeld worden. Deze overeenkomst werd echter niet stiptelyk nagekomen, en later werd de betaling van het kapitael in die eener rente ten voordeele van Quinten's kinderen veranderd. Het tafereel bleef in de schrynwerkerskapel tot het tydstip der beeldstormers (1566-1567), en men had het geluk het alsdan aen hunne woede te ontrukken. Omtrent het zelfde tydstip bood Filips II zware sommen aen, en deed hy groote poogingen om in bezit van Massyses meesterstuk gesteld te worden. Doch te vergeefs. De poogingen van Elisabeth, koningin van Engeland, bleven even vruchteloos, alhoewel zy 8000 nobels met de roos, meer dan 64,000 guldens aenbood, eene somme die des te grooter was, daer in de XVIe eeuw het goud byna het dobbel der weerde had welke het nu bezit. Niet tegenstaende ging het door de omwenteling verarmde ambacht in 1577 in den verkoop toestemmen, wanneer, op het aendringen van den schilder Marten de Vos, het magistraet van Antwerpen zich tegen het besluit der schrynwerkers verzette, en in bezit van het meesterwerk trad, tegen betaling eener somme van 1,500 guldens. Sedert dien heeft deze schildery den autaer der H. Besnydenis in de Cathedrale verrykt, alwaer zy tot het jaer 1798 verbleef.' Thans versiert zy het Musaeum van Antwerpen en draegt den nummer 35, van den Cataloog.

Om de geschiedenis van Massyses meesterstuk te volledigen, deelen wy hier nog den akt mede van de vestiging der rente ten voordeele van Quinten's kinderen, een stuk dat eerst door onzen geleerden vriend, den heer Th. Van Lerius, werd uitgegeven:

1511 DIE 26 AUGUSTY.

Daniel Goessens ende Jacob Cangoore dekens, Andries Jacops, Gommaert Van der Beke, gesworen, Wouter Imbrechts, ende Lucas Verhuelt, oude dekens van den Schrynwerkers Ambachte, in der stadt alhier voor hen selven, ende in den name van den gemeynen gesellen desselfs ambachts, quos susceperunt, ende bekenden dat sy omme eene somme gelts die hen al ende wel is vergouden, ende dit voorts bekend ende beleyd hebben in de betalinge van huer nieuwe tafelen van den noot Gods voer huenen ouden autaer in ons' Liever Vrouwen Kerck alhier, vercocht hebben wel ende wettelick, Quintene ende Katlinen Metsys, wettige kinderen Quinten Metsys schilders, daer moeder af was Alyt Van Tuylt, t'sjaers erffelic dertich scelling: g^{et} Brab^{s}, prout conditione, alle des voers: Ambachts van den Schrynwerkers goeden van erven, erfpanden ruerend: ende onruerend: die de selve Ambacht nu heeft ende naemaels vercriegen mach, dandum alle jaeren op ten s^{t} Jansdach de collatie in Augusto, salvo pro ipse aut sui quittabunt ad placitum ten drie malen met tien scelling; etc. elcken scell. altyt met sesthiene peng^{n} ende met verschenen der renten.

Familie, in 1509 voor de St. Peeterskerk te Leuven verveerdigd, zyne *Salvator mundi*, en zyn *Ecce Homo* in het musaeum van Antwerpen(*), eindelyk zyne *Pieta* welke men tydens het 400jarige jubelfeest der *St. Lukasgilde* in de tentoonstelling der koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten van Antwerpen heeft bewonderd.

In al deze tafereelen heeft Massys eene kunst aen den dag gelegd, die den aenschouwer van verbazing treft en de kunsttenaers doet wanhopen. De *Graflegging* is een meesterstuk van samenstelling, gevoel, teekening, coloriet en uitdrukking. Al de hoofdhoedanigheden die den schilder uitmaken, zyn in dit tafereel tot het hoogste punt van volmaektheid gevoerd. Niets treffender dan het goddelyke gelaet des Zaligmakers. Christus is wel is waer in dit tafereel geene type van schoone vormen. De Zaligmaker is mager; zyn lichaem door het lyden afgeteerd; doch men erkent in Hem den denker, den stichter des geloofs dat de vernietiging der aerdsche driften vraegt om van het leven des geestes alleen te leven.

Christus(*) ligt dood op aerde uitgestrekt; zyn goddelyk lichaem wordt half opgelicht door Nicodemus, die zich bukt om zyne kniën tot steun aen het lyk te doen dienen. Josef van Arimatheën, naest Nicodemus geplaetst, ondersteunt met de eene hand het hoofd des Zaligmakers en beschouwt, met een onbeschryfelyk wee, de diepte eener wonde door de doornenkroon voortgebracht. Maria, Jesus Moeder, is in het midden nedergeknield; zy heft hare armen smeekend ten hoogen, en ondergaet de folteringen met eene smert zonder tranen. St. Jan, in het rood gekleed, ondersteunt zyne aengenomene moeder, terwyl Maria Magdalena de voeten des Zaligmakers met tranen besproeit en de diepte der wonden met hare langvlottende haren reinigt. Achter dezen groep vertoonen zich dry heilige vrouwen; eene hunner biedt eene spongie aen Maria Salome, die, gebukt, met de rechterhand den linkerarm van Christus oplicht. In het verschiet ontwaert men den Kalvarieberg en ter zyde de rots die tot grafstede aen den Zaligmaker gaet verstrekken.

Hoe verrukkend schoon is deze schepping! welk gevoel is er op de wezenstrekken van elk dezer persoonaedjens geprint! En dan, welk onderscheid in de uitdrukking van dit gevoel! Josef van Arimatheën lydt in stilte; doch zyne droefheid is daerom niet minder innig. Zyn eerbiedwekkend gelaet, zyne kalme houding steken treffend af tegen de vrouwelyke smert van Magdalena. De groote zondares besproeit het goddelyk lichaem met vurige tranen; zy weent om den goeden meester die haer met liefde ontving wanneer de gansche wereld haer had verlaten. Maria, Jesus moeder, vertoont zich grootsch, gelyk het der moeder des Scheppers betaemt. Haer lyden is onuitsprekelyk: zy heeft haren zoon, haren God, laffelyk zien beschuldigen, zien hoonen, zien bespotten. Zy heeft hem zien pynigen, zien kruisen. Een doodsteek doorboorde haer moederhert, by elken smaed aen Jesus toegebracht, en thans weigeren hare tranen nog langer te vloeijen; de laetste vezels van het menschelyk gevoel zyn gebroken: hare ziel is voor het lyden doof geworden.

Joannes is kalmer; op zyn aengezicht, waerop de grootste droefheid is afgeschetst, blinkt terzelfder tyd een strael van hoop; de goede leerling heeft geloof in zynen goddelyken meester: hy denkt aen de verrysenis Christi. De smert der heilige vrouwen is innig, doch minder hertroerend; zy weenen als vrouwen wien eene ramp heeft getroffen, doch welk onderscheid tusschen hunne droefheid en die der Moeder-Maegd en Maria dagdalena! Men mag zeggen dat elk der opgevoerde persoonen op zyn gelaet de uitdrukking draegt van hetgeen in zyne ziel omgaet, en dat de meester kleuren voor elken graed der smerte heeft ontdekt.

(*) Wy volgen gedeeltelyk de schoone beschryving welke de heer J.A. de Laet, ons in zyn merkweerdig *Catalogue du Musée d'Anvers* mededeelt.

(*) Wy volgen gedeeltelyk de schoone beschryving welke de heer J.A. de Laet, ons in zyn merkweerdig *Catalogue du Musée d'Anvers* mededeelt.

De luikdeuren zyn zoo voortreffelyk als het middenstuk. De martelie van St. Jan Baptist, een der beschermheiligen der schrynwerkers, is op de eerste afgebeeld.

In eene rykversierde zael, zit Herodes met Herodias aen eene tafel. De wreede vrouw pikt met een mes in het hoofd des heiligen Joannes, welk door hare dochter in eene metalen schotel wordt gedragen. In het verschiet, door eene arkade, ontwaert men de plaets der onthoofding. Het lyk des heiligen Voorloopers ligt ten gronde, en de beul geeft het hoofd aen de bloeddorstige danseres over, welke van een troep soldaten is gevolgd.

De ongevoeligheid dezer schoone is op haer aengezicht duidelyk te lezen. Herodes, integendeel, is een wulpsch man, die alles aen zyne driften zou opofferen. Zyn gelaet is de spiegel zyns herten; laegheid, valschheid en bedrog, zyn de eenige dryfveeren zyner daden.

De tweede luikdeur vertoont de martelie van St.-Jan, Evangelist, den anderen beschermheilige van het Antwerpsch ambacht. Twee hulpbeulen, met korte broeken, en opge stroopte hemdsmouwen, stoken een hevig vuer onder eenen grooten ketel. Naest hen staet een steenen bierpot. De spottende uitdrukking, de ongedwongene houding en de ruwheid dezer twee mannen, die onwillig zekere scheppingen van Shakspeare doen herinneren, steken treffend af tegen de mystische gelatenheid des heiligen Joannes. De Evangelist, die in den met olie gevulden ketel is neêrgeknield, steekt zyne armen ten hoogen; hy slaet zyne blikken ten hemel, en verre van te lyden, schynt hy in verrukking verslonden. Een groep ruiters, wier opperhoofd een tulband met eene kroon draegt, woont de wreede marteling met koelen bloede by. Een soldaet doet eene bazuin klinken, die met eenen doek is versierd, waerop de keizerlyke arenden pryken. Een jongeling, op eenen boom geklommen, schynt met groote nieuwsgierigheid het nare tooneel in oogenschouw te nemen(*).

Die machtige schepping waerop Massys, als het ware, al de kracht van zyn geniael brein heeft uitgestort, is niet alleen merkweerdig als samenstelling en uitdrukking; de teekening ook toont dat Quinten ernstige ontleedkundige studiën had gedaen, terwyl de hevige gloed der kleur deze schildery zelfs niet voor de krachtigste Rubensen doet wyken.

Een jaer na het voltooijen der Graflegging werd Quinten Massys gelast een dergelyk tafereel voor de St. Pieterskerk te Leuven af te malen. Deze schildery, welke omtrent de zelfde grootte als die van het schrynwerkers ambacht bezit, moet voor deze laetste als kleur onderdoen, alhoewel zy als schepping en teekening den meester overweerdig is.

In eene gaendery, die op een weelderig landschap uitzicht heeft, is de H. Familie vereenigd. Tusschen de H. Maegd en St. Anna bevindt zich het kindeken Jesus, dat met zyn lief, zuiver, kinderlyk aengezicht den aenschouwer minzaem tegenlacht. Een tiental vrouwen en kinderen zyn aen wederzyden van den heiligen groep geplaetst, en beschouwen het goddelyk wicht met een gelaet, dat het eerbiedig gevoel hunner ziel klaerblykend te kennen geeft.

Dit tafereel is naer alle waerschynlykheid een *ex voto*: ter linkerzyde van den aenschouwer, aen den voet eener vrouw, die met eenen tulband is getooid, zit een kindje van omtrent de dry jaren. Het bladert in een boek dat met plaetjes is opgeluisterd, en waerin wy een *Zoete Naem* en een *Agnus Dei* ontdekken.

De luikdeuren stellen ter rechter zyde de dood der H. Maegd voor, en ter linker Zacharias, wien de engel de bevruchting der H. Elisabeth aenkondigt. De buitenzyde vertoont Judas, die den Hoogpriester de dertig zilverlingen aen de voeten werpt.

Het zou moeijelyk zyn eene beschryving te maken van al het schoone welk men in dit tafereel aentreft. De gelaetstrekken zyn met die keurigheid, dit fyn gevoel uitgevoerd dat aen Quinten alleen eigen is. De verwonderde blydschap van Zacharias en de wreede wanhoop van Judas zyn met eene waerheid terug gegeven, die ten eenen kante verrukt, ten anderen doet yzen.

Het schynt dat Massys genoegen vond in het voorstellen der uiterste toestanden. Hoe grootscher, hoe verhevener het onderwerp is, hoe liever de meester het

(*) Volgens den cataloog van het Musaeum, waren voorheen de luikdeuren langs de buitenzyden met de afbeeldsels van St.-Jan Baptist en St.-Jan Evangelist versierd. Dit woord *voorheen*, zegt de heer Van Lerius in zyn *Critique raisonnée* van gemelden Cataloog, duidt een akt van wandalismus aen, die eertyds met koelen bloede werd voltrokken.

aengrypt. Hy speelt met de moeijelykheden; de natuer, die goede moeder, ruimt al de hinderpalen weg die haren lieveling in zyne hemelsche vlucht zouden kunnen hinderen.

Dry tafereelen, die ons den Zaligmaker in dry verschillende oogenblikken vertoonen, vormen een soort van epos, dat het hert roert en den geest verheft.

Het eerste is een *Ecce Homo.* Ziedaer den lydenden Zaligmaker: de beulen hebben hem de doornen kroon op het hoofd gedrukt, onder den hoonenden kreet: Israël, aenschouw uwen koning! Doch Jesus hoort de wreede spotterny met lydzaemheid aen; in het midden der ongehoorde folteringen, murmelt hy een gebed voor het volk dat hem miskent.

Hoe treffend grootsch heeft de schilder dit oogenblik voorgesteld! Aenschouw dit zoet doch mannelyk gelaet, waerop al de majesteit der Godheid praelt! Het hooge voorhoofd van den Godmensch is met lange doornen gekroond; bloed vliet by stroomen langs zyne wangen; gansch het zenuwstel is aengerand; de aderen zyn door de pyn vreeselyk gezwollen. De Zaligmaker weent! Doch in het midden zyner smerte heeft hy medelyden met onze zwakheid. Zyn mond schynt die wereld nog te zegenen die hem zoo miskent en werke hy nogthans komt verlossen. Zyn oog drukt goedheid uit, en moet zyne vyanden zelven tot medelyden dwingen. Geene koude afbeelding, alles leeft en spreekt in dit doek en toovert de wezentlykheid voor oogen. Neen, by zulk een afbeeldsel blyft het hert niet koud. Het gemoed is verkropt en vindt geene woorden om zyne aendoening te verklaren; het ongeloof zelf, in aenbidding weggerukt, buigt het trotsche hoofd en knielt vóor den God des kruises(*)!

Het offer is volbracht. De Zaligmaker is van het kruis afgedaen en rust in den schoot zyner heilige Moeder. ‘Maria(**),

(*) Deze beschryving werd in 1853 gemaekt, vooraleer wy met Zetternam's *Bedenkingen over de vlaemsche schilderschool* kennis hadden. Wy lazen den al te vroeg ontslapen schryver ons gewrocht voor, en hy was getroffen over de eenheid van gevoelen welke wy van Quinten's talent hadden gemaekt.

(**) Wy ontleenen de schoone beschryving van deze *Pieta* aen onzen betreurden medewerker Eug. Zetternam. Wy hebben gedacht deze hulde verschuldigd te zyn aen de nagedachtenis van eenen man dien men onder de grootste bewonderaers van Massys moet tellen.

die in hare liefde de kracht heeft geput om de martelie haers zoons by te woonen, heeft nu ook nog de kracht hem door de hertelykste omhelzing den afscheidsgroet toe te brengen. Het is alsof zy door dien liefderyken zoen, zy, reinste aller stervelingen, God wilde bedanken omdat hy de schuld der menschen afgewasschen heeft(*).

'De uitdrukking der moeder Gods is onbeschryflyk schoon. Haer hoofd is wel is waer geen schoone lichamelyke kop in den zin der grieksche kunst, maer er straelt eene dusdanige moederliefde van haer gelaet; het is de weêrgave van eene zoo reine ziele; er ligt zoo veel teedere smert, zoo veel hertelyk medegevoel op dit wezen, dat men het inderdaed in een engelbrein zou ingebeeld gelooven. Quinten's inborst moest fyn, diepvoelend, zuiver wezen, zyn geest van alle wereldlyke bemoeijingen vry, om helder genoeg te zyn ten einde zulk ideael beeld te kunnen droomen. Daerby liggen in de houding der moeder, in het plaetsen harer handen, in de eerbiedige toenadering harer lippen, zoo vele teedere bedoelingen dat zy de poëtiekste ziel van verbaesdheid ontstellen. Zy wil haer kind zoenen om dat het haer kroost is; zy huivert om dat haer zoon tevens haer God is; het moederlyk hert sleept haer mede; de eerbied wederhoudt haer, en die mengeling van gevoelens, die kus, welke wel van dichtby gegeven wordt, maer die toch uit godvreezendheid de wang Christi niet raekt, voert het godsdienstig gevoel zoodanig op, dat zelf tot het onchristelykste hert verweekt.

Christus is niet minder schoon; hy is wel dood, echt dood; maer een onbepaeldelyk iets bevestigt u dat dit lichaem niet voor de wormen is voorbereid, dat het niet tot stof zal vergaen.

Eene geheimzinnige bescherming schynt het tegen de afgryselyke teekenen des doods te vrywaren. Nimmer droomde Quinten iets zoo idealisch, nimmer werd er een Christus aldus geschilderd.

De kleur van het geheel is ongeloofbaer fyn; nimmer heeft van Dyck in zynen besten tyd zoo zilverachtig getint; een teêre toon overzweeft het geheele en brengt den beschouwer in eene onbepaelde stemming, in eene zachte droomery. Kunstenaers die tot heden de Italiaensche school vergoodden, bekenden ronduit dat Raphaël nimmer schooner heeft geschilderd, en wat meer zegt, nimmer zoo dichterlyk heeft gedacht. "Schooner dan Raphaël" was het woord van den man dien wy bedoelen, van een man die door zyn lang verblyf in Italië daer byzonder kon over oordeelen!'

Het werk der verlossing is voltrokken. Christus is verrezen en ten hemel geklommen. Dàer zit hy, overwinnaer van den dood, hoogpriester van de nieuwe wet, schitterend en zegenpralend aen de rechterhand zyns vaders omgeven met al den glans zyner goddelyke natuer.

Welk kunstenaer zou het wagen den Zaligmaker in dit plechtig oogenblik af te malen? Welk mensch zou er zich een gedacht kunnen van vormen?

Men moet een schilder als Quinten zyn om dit onderwerp aen te vatten; doch waerom ons verwonderen? heeft eene strael uit den hemel den geest des nederlandschen kunstenaars niet ontvlamd, en moet hy niet het onmogelyke in wezentlyke herscheppen?

Massys heeft in dit tafereel niet alleen zich-zelven overtroffen, maer misschien al de schilders die ooit dees onderwerp hebben bewerkt. Het geldt hier geenszins een hoofd van Jupiter, gelyk men gewoonlyk aen den zegevierenden Zaligmaker verleent; Quinten was te groot een kunstenaer om buiten het christen geloof typen voor den

(*) Zetternam maekt over deze *Pieta* nog de volgende aenmerking: 'De afscheidskus van Maria en Jesus is eene oprspronkelyke gedachte van den dichterlyken Antwerpenaer. Hy heeft het daerom in menig tafereel geliefkoosd, en de duizend verschillende wyzen, waerop de latere schilders het uitgewerkt hebben, bestatigen wat indruk het op de gemoederen moet maken.'

Almachtige te zoeken. Zyn Christus zal de God der Christenen zyn. Zoet heid majesteit zullen Hem kenschetsen, Hy, de goedheid zelve, Hy, de oorsprong van alle grootheid, van alle macht.

Vond ooit menschelyk vernuft een idealer figuer, een reiner gelaet dan dit welk Quinten aen den Zaligmaker heeft verleend? Het bezit niets menschelyks meer; geen vrouwenhoofd werd zachter gepenseeld; en echter welke majesteit is over dit wezen verspreid; dit zoete aenschyn van God-mensch doet u van ontzag beven(*).

Voeg by deze meesterachtige schepping al de tooverkracht die het vlaemsch koloriet aen het penseel des schilders verleent; eene kleur zoo zuiver, zoo zilverachtig zoo, doorschynend dat zy aen eene strael des dags gelykt, en men zal met ons bekennen dat Quinten in dit tafereel het *nec-plus-ultra* in de kunst heeft bereikt.

Kunstenaers, die u op dekerkschildering toelegt, bestudeert

(*) Massys heeft buiten twyfel in dit tafereel de schoone beschryving gevolgd, welke Lentulus van het gelaet des Zaligmakers heeft gemaekt.
‘In dien tyd, zegt deze proconsul, verscheen een man, die nog leeft en die met eene groote macht is begaefd: zyn naem is Jesus Christus. Zyne leerlingen noemen hem den zoon Gods; de menschen aenzien nem als een machtige profeet. Hy roept de dooden tot het leven; hy geneest de zieken van alle soorten van krankheden en kwellingen. Die man heeft eene hooge en wel gemaekte gestalte; zyn gelaet is streng en vol deugd, dusdanig dat met hem te zien men hem kan beminnen en ook vreezen. De haren zyns hoofds hebben de kleur des wyns, en zyn tot aen de ooren, recht en zonder glans, maer glansen en krullen van de ooren tot aen de schouders. Van de schouders, dalen zy op den rug, in tweeën verdeeld, volgens de wyze der Nazareners. Voorhoofd hoog en glad, gelaet zonder vlek en met een zeker rood getemperd; edele en aengename uitdrukking. De neus en de mond zyn onbesprekelyk. De baerd is dicht bezet en verdeeld; de oogen zyn blauw en zeer schitterend, In 't berispen en bestraffen geducht, is hy zoet en streelend in 't onderwyzen; zyne wezenstrekken bezitten eene deftigheid en eene bevalligheid die verrukken. Niemand heeft hem ooit zien lachen, maer veeleer zien weenen. Lang van lichaem heeft hy rechte en lange handen en overschoone armen; deftig en gemeten in 't spreken, is hy zuinig in woorden. Van wezen is hy de schoonste der menschen.’

Massys. Hy wellicht meer dan eenig ander meester is in staet uwen geest te vormen. Na zoo vele jaren wansmaek in de godsdienstige schildering, kan hy u weder tot het ware pad leiden. Geene heidensche modellen werden door hem geraedpleegd; hy zocht de christene kunst in den schoot zelve des Christendoms. Daerin bestaet zyne voortreffelykheid. Het geloof verlichtte zynen geest met haer goddelyk vuer, terwyl de vlaemsche kunst hem al de schatten harer tooverkleuren aenbood. Aen beiden heeft Massys zyne grootheid te danken; door hen heeft hy bewezen dat de vlaemsche schilder ten zelfden tyde denker en kolorist kan zyn.

(Wordt voortgezet.)

P. GÉNARD.

Vaerwel, o Schelde!
In antwoord op S... 's: vaerwel, schoon Leeuw,

Ik zal dyn hertetroostend zanggetoover,
Dat heimvol ritslen in het riet,
Dat drupplen van het bevend loover,
Dyn vrolyk klaetrend golvenlied,
Neen! 'k zal dyn stemme niet meer hooren,
O Schelde, ik zal aen dynen zoom,
In denkend voelen als verloren,
Niet meer zoo als te voren
't Heelal vergeten in een zoet gedroom!

De morgendwind zal in myn losse haren
Geen peerlendauw, der bloeme ontroofd,
Meer komen spelend op vergaren,
Tot kransen vlechten om myn hoofd!
Ik zal op dyne blauwe baren
Zacht roeijend met myn ranke schuit,
Zoo bly niet meer gaen spelevaren,
Of zwygend ommewaren,
Terwyl de nachtegael aen d'oever fluit.

Ik wil toch nog eens ruim en zuiver adem halen
In dyne lucht; myn blik weidt rond
Op 't schoon waermeê ik dy zie pralen;
'k Wil nog gevoelen in dees laetsten stond.
Dees laetsten stond! o, niet meer dwalen
Wanneer de zon dy overgiet
Met goud en purper, als ze in 't dalen
Heur laetste liefde stralen
Als eenen afscheidskus der treurende aerde biedt!

Want ik vertrek, myn Schelde... aen dyne boorden
Zag ik het licht, hier heeft myn wieg gestaen,
Hier stamelde ik myn eerste woorden,
Du zaegs myn eersten lach, myne eerste traen;
Hier sleet ik achttien schoone jaren,
Myn jonge ziel kreeg hier een stem,
Zy zong, de klank der dichtersnaren
Kwam met dyn lied zich paren,
Du zongs my voor, en myn gedicht kreeg klem.

Ja, klem, want by het hooren dyner zangen,
Zoo wild, zoo grootsch, zoo eindloos schoon,
Was ik met tranen op de wangen
De weêrgalm van dyn wondertoon.
Toen voelde ik van verrukking beven
Mijn hert zoo zoet door dy geroerd.
Toen voelde ik my der aerde ontheven
Om hooger om te zweven,
Op vleugels der verbeelding omgevoerd.

En nu, nu rollen tranen van myn wangen,
Maer tranen van verrukking niet;
Neen, 'k laet het hoofd van weemoed hangen
By 't hooren van dyn roerend lied.
Gelyk de toon van moeders woorden
In 't afscheid meerder weenen doet,
Bedroeven my dyn harpakkoorden,
Daer ik dyn schoone boorden,
Zoo bloemenryk, zoo groen, verlaten moet,

Want zie, gelyk hier een voor een dyn baren
Zacht klaetrend rollen om myn voet,
Zoo klinken my myn schoone jaren,
Myn zielsgenoegten in 't gemoed.
Myn levenspad was steeds niet roozen,
Met roozen van geluk geboord,
Wier frisch en liefdryk tegenblozen,
Wier teeder maegdlyk kozen
Door onheilsadem nooit en werd gesmoord.

O ja, wat smaekt het zoet, het schoone leven,
In liefde en onschuld doorgebracht,
Door vriend en magen steeds omgeven,
Voldaen eer men er zelfs aen dacht.
Maer in de toekomst? zal daer weder
't Geluk aen peerels schikken gaen,
Om my ze altyd zoo zacht en teeder
Op 't hoofd te leggen neder,
Lyk 't aen de Scheldeboorden heeft gedaen?

O Schelde, ik heb dyn gladden spiegel
Soms zien verandren in een kuil!
'k Zag dan in plaets van zacht gewiegel
Een graf van slyk en schuim! 't Gehuil
Der winden, 't dondrend klotsen dyner baren
Vermengden zich. En ach! myn levensboot
Zal morgen reeds op eenen stroom gaen varen
Waer storm niet zal bedaren,
Waer 't slingren der baren zal duren tot der dood,

Nogthans, na storm blonk 't zonlicht weder,
En koesterde in zyn glans dyn gloed,
En streelt, lyk wen de liefde teeder
Geleden smert vergeten doet.
En nu? Zal my in 't ommedwalen
Een zon toeschynen welker stralen
Myn hert van hope trillen doen?
Zal liefde smert betalen
En rimpels van het voorhoofd vagen met een zoen?

Ik weet het niet; - maer 't zanggetoover
Dat aen dyn boorden troostend klinkt,
Het windgesuis in 't drupplend loover
Spreekt my van hoop die immer blinkt,
Van deze ster die nooit ontzinkt,
En het verzekert my hierover! -
En nu vaerwel, ô Schelde! - eeuwen stroomen
Dyn golven langs hun natte baen;
Maer eerder stuiven dyne zoomen,
Verdorren de oeverboomen,
Eer dyn geheugenis myn herte zal ontgaen!

JAN FERGUUT.

Willem Marcquis.

De zestiende eeuw was een der roemrykste tydstippen van ons vaderland. België bracht alsdan eene aenzienlyke menigte groote mannen voort en stond aen het hoofd der beschaefde volkeren. Alhoewel deze schoone tyden de hoop hadden laten koesteren van eenen immer aengroeijenden vooruitgang in al de takken der wetenschappen, deelde ongelukkiglyk de geneeskunde niet in den schitterenden voorspoed. Verscheidene omstandigheden spanden samen om haren voortgang te stremmen. Vooreerst het stelsel van Paracelsus, hetwelk op het einde der zestiende eeuw in al de scholen heerschte; ten anderen kant de algemeens overhelling naer het bygeloof en de lichtgeloovigheid, waeraen de grootste geleerden zich niet konden onttrekken, was oorzaek van het instandhouden, ja zelfs het inwortelen van het godsgeerig geneeskundig stelsel. Ook vond men geneeskundigen die de goede grondbeginsels van het spagirisch pratyk met de bespiegelingen van Galenus en der Arabieren trachtten te verbinden; alleen het aental der genen die het werk der Hippokratische navorschers voortzetteden, was uitermate klein. Men voege nog by deze oorzaken de onafgebrokene oorlogen welke in de Nederlanden woedden onder de regering van Flips II, en men zal ophouden zich te verwonderen waerom te dien tyde de geneeskundige wetenschappen in ons vaderland altoos in den zelfden toestand verkeerden. Maer geheel anders was het onder het vaderlyk bestuer van Albertus en Isabella; want indien de verloopene halve eeuw als een tydstip van onheil en verwoesting geboekt staet, de regering dezer vorsten was in tegendeel een tydvak van herstelling, een tydvak van geluk. De kunsten, die voor het gerucht der wapenen geweken waren, kwamen terug en werden met nieuwen iever beoefend.

Niettegenstaende den heilzamen invloed welken de bescherming en de aenmoedigingen onzer aertshertogen op de kunsten hadden uitgeoefend, vervielen, in het begin der zeventiende eeuw, de eerbied voor den vader de geneeskunde, de

gehoorzaemheid aen zyne voorschriften en de smaek der navorsching, naermate een onbezonnen drift van stelsels zich een weg baende. Indien eenige artsen uitzondering maekten, wist toch het grootste getal zich van dien drift en van lichtgeloovigheid niet vry te maken.

In deze omstandigheden werd Willem Marcquis, ten jare 1604, den 11 mei, geboren. Antwerpen was zyne bakermat. Zyn vader was Lazarus Marcquis, geneesheer en vriend van den grooten P.P. Rubens. Zyne moeder hiet Maria van den Broeck. In wêerwil myner opzoekingen is het my niet ge-

lukt eenige inlichtingen over de kinderjaren van onzen Willem te ontdekken, even min als de plaets waer hy zyne latynsche studiën deed, alhoewel ik met recht mag veronderstellen dat hy deze in zyne geboortestad heeft waergenomen. Wy weten alleenlyk, dat hy zich op de geneeskunde te Leuven toelegde, en aldaer de lessen van Devileers en Thomas Fyens volgde. De snelle voortgang welke hy in dit kunstvak deed, verwierf hem de achting zyner meesters. Thomas Fyens bleef zyn vriend zoo lang hy leefde.

Na dat hy met de grootste onderscheiding zyne akademische studiën had voltrokken, ging hy zich voor eenigen tyd in de stad Hulst vestigen. Wanneer hy als licentiaet in de geneeskunde aenveerd werd, telde hy nauwlyks twintig jaren. Deze omstandigheid, zoo eervol voor Marcquis, doet ons het middelbarig onderwys onder onze hertogen als uitmuntend voorkomen. Maer wat zelfs in onze tyden schitterend zou zyn, is de wyze op welke onze stadgenoot de eerste jaren van zyn pratyk doorbracht. Ik acht het my tot een vermaek de aendacht myner lezers op dit punt gevestigd te houden. Het is algmeen bekend dat er voor den jongen geneeskundige twee wegen open staen tot het uitoefenen van zyn ambt: *kuipery* en *studie.* - Langs den eersten gelukt men gewoonlyk, - zeldzaem langs den anderen. - Zynen weg te banen door kuipery en door andere middelen, welke de eerlykheid en de kieschheid verbieden, scheen hem eene laffe daed, teenemael onweerdig van dengene welke het edel ambt van geneesheer, dit ander priesterschap, wil uitoefenen. Marcquis, hoewel hy zyne akademische loopbaen op zulke luisterlykewyze had geëindigd, liet zich niet verblinden. Hy voelde hoe klein zyne kennissen nog waren. Darenboven overtuigd zynde dat om wel in de uitoefening zyns ambts te slagen, men alles moet kennen wat de ondervinding en de navorschingen onzer voorgangers, in andere woorden, de geschiedenis der geneeskunde, ons waerlyk nuttigs hebben nagelaten, legde hy zich gansch op de studie toe, en trachte, zoo vele kennissen mogelyk aen te winnen om zyne zieken naer behooren en met kennis van zaken te verplegen. Wonderbaer en schoon voorbeeld, welke de jonge gene skundigen onzer dagen nooit uit het oog zouden moeten verliezen! Het menschdom en het aenzien van ons ambt zouden er zich slechts wel kunnen by bevinden.

De stad Antwerpen werd in de zeventiende eeuw menigmael door de pest geslagen. De behandeling dier volkszietke en hare behoedmiddelen waren weinig voldoende. Marcquis onderzocht nauwkeuriglyk deze plaeg en gaf in 1627 den uitslag zyner navorschingen, onder den titel van *Decas pestifuga*, in het licht. In dit werk legt de schryver, slechts 23 jaren oud, de uitgestrekste kennissen, de wonderbaerste schranderheid en geleerdheid aen den dag. Meer dan twee honderd schryvers worden in dit werk aengehaeld en ontleed. Met recht mag men zeggen dat dit eerste kunstgewrocht een meesterstuk is. De schryfwyze is klaer, bondig, soms zelfs vloeijend. De vraegpunten, welke de schryver er in oplost ten getalle van tien, zyn de betwistbaerste van dien tyd; elk is aen een der vermaerdste geneeskundigen van dit tydstip opgedragen.

Het eerste hoofdstuk voert voor titel: *bestaet er een pestilentieel venyn? is dit venyn altyd eender of is het veelvuldig?*

Marcquis onderzoekt en overweegt breedvoerig de verschillige gevoelens der schryvers welke over deze ziekte gehandeld hebben en besluit met recht dat er een pestilentieel venyn bestaet en dat dit venyn byna in alle besmettelyke ziekten verschilt.

2°. *Aen welke artsen moet men de behandeling der pest toevertrouwen?*

Men weet dat men destyds de kranken met de pest geslagene aen onkundigen en kwakzalvers overleverde. Men beschouwde de ziekte als eene straf des hemels; men geloofde dat de goede geneeskundigen niet verplicht waren zich aen de

besmetting bloot te stellen en dat zy al hunne zorgen aen de andere zieken verschuldigd waren. Marcquis bestrydt heviglyk dit vooroordeel en doet zien dat de verpleging der pest zeer moeijelyk zynde, het magistraet het zich tot plicht moet rekenen de lyders aen geleerde oefenende artsen toe te vertrouwen; dat het de kwakzalvers moet verwyderen en al degenen die geene blyken hebben gegeven van uitgestrekte geneeskundige kennissen. ‘Maer hoe, roept hy uit, zullen plompe en ongeleerde menschen, die zelfs de eerste beginselen der artseny niet geleerd hebben, de zieken kunnen helpen? Zy die noch het gestel der zieken kennen, noch den tyd der ziekte, noch de krachten der lydenden noch de hoedanigheid van het pestilentieel venyn, hetgeen echter hoogst noodzakelyk is? Die veeleer eene slachtery dan eene geneeskunde uitoefenen.’ In het zelfde hoofdstuk zet hy het magistraet aen om raedhoudingen onder de artsen te weeg te brengen, ten einde uit al hunne opmerkingen byeen verzameld de redelykste en krachtdadigste verpleging te doen vloeijen.

3°. *Kunnen de lichamen dergenen die aen pest overleden zyn, de besmetting aen anderen voortzetten?*

Vele geneeskundigen beweerden dat men zonder gevaer de lyken mocht aenraken en dat zy geene pestilentie meer uitwasemden. De schryver is van een verschillig gevoelen, en brengt tot staving van zyn gezegde verscheidene daedzaken by; onder anderen haelt hy de volgende aen: ‘De stad Antwerpen had sedert langen tyd de verwoestingen der pest niet meer moeten betreuren, wanneer een schipper van Oostende er de plaeg overbracht. Die vreemdeling stierf binnen korte dagen. Marcquis, de oorzaek dezer haestige dood willende kennen, legde het lyk open. Na dat hy de inwendige gedeeltens ontbloot had, verkondigde zich de pestilentiele virus door de peerse kleur van al de gedeeltens en door eenen onverdragelyken stank die velen der tegenwoordigen beving.’

4° In dien tyd van lichtgeloovigheid dacht men dat de arseniek, gedragen op den kant van het hert, een behoedmiddel was tegen de pest en tot derzelver genezing kon bydragen. Ook waren er te Antwerpen weinige huisgezinnen welke dit behoedingsmiddel niet bezigden. In weêrwil der vooroordeelen algemeen aengenomen en gestaefd door de grootste artsen van dien tyd, als Fallopio, Ingrassias, Mercurialis, Joubert, Mercatus, Follinus en vele anderen, aerzelt hy geen oogenblik met te beweeren dat de arseniek noch behoedende

noch heelende kracht in de pest bezit. Hy wederiegt ook in dit hoofdstuk het gevoelen van diegenen welke denken dat de arseniek niet onder het getal der vergiften moet gerekend worden, omdat sommigen er eene groote hoeveelheid kunnen van gebruiken zonder er mispasselyk van te zyn. Hy haelt zelfs het voorbeeld aen van zekeren Franschman, met name Alexander de Sorin, die 15 granen arseniek in de tegenwoordigheid van al de geneesheeren der stad inzwolg, en die er de kwade uitwerksels van te keer ging door een tegengif welk hy zelf bereid had. Hier uit zou men kunnen opmaken dat men reeds in het begin der zeventiende eeuw het tegenvergif kende.

5°. *Bestaet er een soort van pest zonder koorts? Kan de zieke sterven vóor dat hy door deze aengevallen is?*

Dit vraegpunt, dat reeds het voorwerp was geweest van eene thesis welke de schryver tot de bekoming van zynen graed had staende gehouden, wordt op eene bevestigende wyze opgelost. 'Wy besluiten, zegt hy, dat de pest den mensch kan doen sterven, alleenlyk door hare vergiftigde hoedanigheid, die dikwyls het leven zoo geweldig en spoedig aentast, en dat het in den mensch de levendige stoffen kan vernielen, zoo dat hy sterft vooraleer hy door de koorts worde aengerand, en dit wanneer het vergif fyn is en met eene allergrootste haestigheid binnendringt.' Marcquis staeft zyn gevoelen door de getuigenis van verscheidene schryvers en door vele voorbeelden welke eene oefening van dry jaren hem had leeren kennen. Hy drukt zich hierover aldus uit. 'Zelfs in onzen tyd heeft het aen geene voorbeelden ontbroken welke het bovengemelde staven. Trouwens, wy hebben eenige menschen zoo geweldig aengerand gezien, dat zy om zoo te zeggen zonder eenigen overgang tot hun uiterste kwamen, zoodanig dat er geene gelegenheid was tot het onsteken der koorts of haren aenval, omdat de kwael deze menschen had weggesleept vooraleer de hoofdstoffen tyd en plaets vonden om ontstoken en aen bederf onderworpen te worden. Zoo zyn er onzes wetens, in de jaren 1624, 25 en 26, plotselings verscheidene te Antwerpen door de plaeg gedood. En zoo hebben wy eenen werkman zeer vroeg naer de Beurs zien gaen (om daer iemand die zynen dienst noodig zou hebben, af te wachten) en schielyk weten sterven, en in zyn overlyden vertoonde zich de pestilentiële uitslag. Iedereen weet dat eene vrouw, op de Kasteelplein wandelende, plotseling den geest gaf. Wy hebben een eenzamen man uit Holland gezien, die naer Brussel ging en gedurende zyne gansche reis gezond was geweest, alhier gekomen zynde, werd hy onder de stadspoorten zelve door de pest aengerand en zonder vertoeven is hy overleden.'

6°. *Is de aderlating voordeelig in de pest*?

In dien tyd waren er geneeskundigen die het laten verstonden, terwyl andere het voor doodelyk hielden. Een derde soort trokken nu eens bloed en dan weder niet. Marcquis tracht te bewyzen dat men zich gewoonlyk van bloedlaten moet onthouden vermits de aerd der pest ons onbekend is en de geneesheer zelden in het begin der ziekte geroepen wordt. Echter kan eene bloedtrekking by de eerste aenranding der kwael voordeelig zyn in zekere besmettelyke ziekte, hoewel zy in degene die te Antwerpen door den schryver is nagespeurd geworden, schadelyk geweest is.

8°. *Is het voordeelig een buikzuiverend geneesmiddel voor te schryven, en wanneer moet men zulks doen?*

De schryver keurt het gebruik zulker middelen in de pest af, omdat zy de stoffen van den kring naer het middenpunt trekken en het bloed heviglyk ophitsen, bovenal wanneer de pest uit eene uitwendige oorzaek is voortgesproten en het lichaem aen geene verstopping, bederf of kwaedvochtigheid blootgesteld is. In tegendeel, indien gansch de ziekte van het bederf of der lichaemsvochten afhangt, gepaerd met hevige

spanning, dan zal zulkdanig geneesmiddel, bytyds voorgeschreven, zeer nuttig wezen, omdat de uitjaging der bedorvene stoffen een gedeelte van den pestilentiëlen virus zal medeslepen. Echter zal deze uitjaging slechts in het begin der ziekte werkstellig gemaekt worden.

8°. *Moet men zachte of krachtdadige buikzuiverende geneesmiddelen gebruiken?*

Marcquis geeft den voorkeur aen de eerste, en heeft zich wel bevonden met de ruffuspillen, den tamaryn, den rubarber, den cassia en dergelyke lossende middelen.

9°. *Zyn de spouwdranken voordeelig in het verplegen der pest?*

Volgens onzen stadgenoot moeten de spouwdranken niet gebezigd worden in de pest, welke uit een onbekenden virus voortkomt; maer zy kunnen nuttig zyn wanneer de ziekte persoonen aenrandt welker lichaemsgestel kwaedvochtig of vol stoffen is; in dit geval zal men de zachtste gebruiken.

10. In het tiende hoofdstuk onderzoekt hy *of het noodig is vergiftigde en stinkende dingen te bezigen*, *om de besmette huizen te doorzooken na dat men ze gereinigd heeft?*

De oplossing is geenzins twyfelachtig; hy schryft voor, de muren en meubelen dikwyls met kalkwater te wasschen, sterkriekende doorrookingen te doen en dikwyls de lucht der kamers te vernieuwen.

De uitgaef van dit boek deed vele eer aen Marcquis en verwierf hem de achting der geleerden, zoo van ons land als van den vreemde. Zyn werk opgedragen hebbende aen het magistraet van Antwerpen, werd hy door dit laetste, welk zyne verdiensten naer weerde had weten te schatten, terug naer zyne moederstad geroepen en benoemd tot het ambt van gezworen geneesheer der stad, om zynen iever te beloonen en hem in zyne studiën aen te moedigen. Hy was hier reeds lang vóor zyne aenkomst bekend; ook was het hem niet moeijelyk zyne faem te vestigen. Na de dood van doktor Van den Hove, in 1638, de plaets van geneesheer van S.te Elizabethsgasthuis opengevallen zynde, werd hy door allen, in weêrwil van zyne jongheid en talryke mededingers, tot opvolger van den overledene aengewezen.

Weinigen tyd daerna boden hem de leden van het geneeskundig kollegie eenpariglyk den voorzitterstoel aen. Marcquis nam dit zoo vleijend en verheven ambt aen, en trachtte zich er weerdig van te maken. In het uitoefenen dezer bediening verwaerloosde hy geen enkel middel om de weerdigheid van het geneeskundig beroep staende te houden, tusschen deszelfs

leden de eendracht en overeenkomst te doen heerschen, en den iever voor de studie aen te prikkelen. Daerenboven had hy geenen minderen afschrik van het vuig gebroed der kwakzalvers, welke toen, zoowel als nu, met talryke benden ons vaderland doorliepen, en bewees dat het de plicht is van eenen goeden ambtenaer zyne stadgenoten van die snooden te verlossen.

Tot de helft der zeventiende eeuw, hadden de apothekers van Antwerpen, voor het bereiden der geneeskundige voorschriften, altyd het *dispensatorium pharmacorum*, van Valerius Cordus, gebruikt, verrykt door de aenmerkingen van den vader der belgische apothekers(*). Maer het artsenyboek had, ten gevolge der nieuwe ontdekkingen en byzonder door het invoeren der scheikundige geneesmiddelen, veel van zyn nut verloren, en men gevoelde de noodzakelykheid van er een nieuw op te stellen hetwelk met den voortgang der kunst overeenkwam. Het geneeskundig kollegie, op voorstel zyns voorzitters sloeg de hand aen het werk en gaf, in 1661. de *pharmacopoea galeno-chemica Antverpiensis* uit. Marcquis en zyn zwager, doktor Michiel Boudewyns, brachten byzonder veel by tot het opstellen dezes artsenyboeks, dat in zwang bleef tot het verschynen van de *Pharmocopoea Utriusque Nethae*, in 1812 in het licht gegeven.

Ondanks zyne uitgestrekte pratyk, ondanks zynen last van stadsdoktor en geneesheer van Ste-Elisabethsgasthuis, vond hy nog tyd om zich aen de studiën over te leveren, zoodanig was hy overtuigd dat de geneesheer welke de studie verzuimt, met al te veel te steunen op eigene ondervinding, van welke hy aen niemand rekening moet geven, welhaest in onachtzaemheid valt, van onachtzaemheid in onwetendheid, en somwylen zelfs in een slach van kwakzalvery. In dien tyd dacht men te Antwerpen dat de aloës goed is om alle kwalen te genezen. Vele menschen maekten er misbruik van; het was alsdan met den aloës gelegen gelyk over eenige jaren met de stelsels van Broussais en Priesnietz. Marcquis, om dit kwaed te beteugelen, deed lange opzoekingen wegens den aloës en deelde den uitslag zyner navorschingen aen zyne stadgenoten mede in een werk voor titel dragende: *Aloe Morbifuga.* Hoewel de aloës van alle eeuwen bekend is geweest en vele artsen over deze stof hebben gehandeld, verdient echter het boek van onzen schryver onze aendacht nog. De bloote benaming der hoofdstukken bewyst genoeg hoe hy zyn ontwerp langs alle kanten heeft beschouwd. Zoo leert hy ons kennen: 1°. De evenzinnigheid. - 2°. Wat de aloës is. - 3°. Hoe vele aloëszappen er zyn. - 4°. Hoe men deze moet inzamelen. - 5°. In welk land men den aloës kwikt. - 6°. Is hy nuttig wanneer men gezond is? - 7°. Wanneer men hem niet mag gebruiken.

Hier maekt de schryver de gegrondste opmerkingen en verbiedt het voorschryven van dit geneesmiddel in de pleuris en de uitteering, in al de hevige koortsziektens, in al de ontstekingen der eerste wegen. Ik kan niet nalaten hier over te schryven het geen hy deswege zegt: ‘Dat alle zwangere vrouwen den aloes vermyden, want hy is voor hen onnuttig en kan zelfs hinderlyk zyn; zoo moet hy ook aen jonge dochters en vrouwen verboden worden tydens de maendstonden, en insgelyks is het gebruik ervan nadeelig in den buik en bloedloop.

‘Zoo ook is het inzwelgen van aloëspillen in geene wyze voordeelig in den bloedvloed, de bloedspuwingen of eenige andere bloedlossing, als in het bloeijende speen.

Moeten zich ook wel wachten van het gebruik van deze geneesmiddelen die aen pleuris, uitteering, zware koortsen, uitdrooging of vermindering van krachten onderhevig zyn. Men zal zyn gebruik ook vermyden in alle ontstekingen der

(*) Peeter Coudenberg, te Antwerpen geboren, en woonende in 1560 aen de Kipdorppoort, in het huis genaemd: *de Oude Klok*.

ingewanden, en indien een der edele deden des lichaems verzweert, zal men hem aenstonds nalaten.'

Wat zullen by het lezen van dit zevende hoofdstuk vele geneeskundigen onzer dagen zeggen, welke zich voor de eerste uitvinders van dit alles hebben uitgegeven? Het zou waerlyk een aerdig werkje zyn, waerin men zou bewyzen dat een groot getal der hedendaegsche uitvindingen van de ouden gekend waren, en dat het *Nihil sub sole novum* van Salomon zeer wel aen ons voorwerp kan toegepast worden. Maer zulks zou hier ongerymd wezen. Marcquis onderzoek verders wanneer men het geneesmiddel moet gebruiken. de wyze van het te bereiden en de hoeveelheid welke men moet voor schryven.

Daer het gasthuis van Antwerpen, dagelyks talryke en belangwekkende gevallen voor zyne opmerkingen opleverde, kon hy zynen studiedrift ruim voldoen. In dien tyde waren er vele menschen met waterverstropping gekwollen, waervan er verscheidene overleden. Onze schryver ondervonden hebbende in het openleggen der lyken, dat de blaes geen water in hield, en dat de ziekte in de meeste gevallen veroorzaekt was door de opstropping of ontsteking der lenden en van het uretrum, gaf in 1646 een zeer volledig geschrift uit, over de verpleging dezer besmetting, voor titel voerende: *Van d'ophoudinghe der urine met de curatie en preservatie derselve.*

Na de ontleedkundige beschryving der werktuigen gegeven te hebben, en de oorzaek, waeruit de ziekte voortkomt, te hebben aengewezen, wydt de schryver breedloopig uit over hare verpleging. Degene welke hy voorschryft, schynt my zoo redelyk, zoo overeenkomstig met de ware geneeskunde, dat zy alleen voldoende is om de praktische kennissen van onzen geneesheer naer weerde te doen schatten.

Marcquis doet algemeene latingen in het begin der ziekte, mits altyd het lichaemsgestel van den lyder wel in aendacht te nemen. Deze latingen worden nu aen den arm, dan aen den voetgedaen. Dan gebruikt hy echelen aen den aers, omdat hy opgemerkt heeft dat deze diertjes op die plaets gezet krachtdadiglyk in deze ziekte werken. Hy verbiedt de waterafdryvende geneesmiddelen, zoo lang er zich teekens van ontsteking opdoen, en raedt verzachtende middelen aen. De verzachtende en pynstillende pappen op de lenden, alsmede de gekorvene bussen, dunken hem eenen goeden uitslag te

wege te brengen. Indien deze verpleging niet helpt, bezigt hy de afleidende middelen op de huid. Maer laten wy het woord aen onzen schryver zelf, die zich met zoo veel kracht in onze schoone nationale tael uitdrukt: ‘Men sal voor eerst purgheren met eene versaeghtende ende weeckmaeckende purgatie, sonder eenighe scherpe medicamenten daer by te voegen, dan alleenelyk magh men daer by doen medicamenten die bequaem zyn voor sieckten ende passiën der waterlossende partyen.

Men sal bloedt laeten naer advenant de complexie, ouderdom, saisoen des jaers, ende sterckte des patients.

Daer naer sal de partye, daer de pyne is, ghestreken worden met vercoelende en pynstillende salve ende olien; vercoelende wateren om de lendenen te epithimeren, zyn seer goedt, waeronder men oock mengelen can speceryen ende poederen die vercoelende cracht hebben, ghelyck de speceryen die men in d'apotheken bereydt voor het unguentum santalinum.

Oock sal men cataplasmata maecken van vercoelende cruyden, met haere sappen, vercoelende meilen ende olien.

Maer zoo d'inflammatie hier mede niet vergaet, soo sal men naer dese voorgaende remedien, in bequaeme persoonen, die niet te jonck oft te oudt en zyn, moeten d'onderste aderen openen, te weten de basilica in den arm ende oock in den voet, op deselfste syde der pyne, oft daer de meeste pyne is, ende trecken bloedt af naer avoenant de crachten des patients.

Ende naer al dit soo is 't bequaemste middel, *ecchelen te setten aen de spein aderen des fondements*, *want die seer crachtigh de inflammatien der nieren connen helpen.*

Ondertusschen moet men myden van alle afdryvende ende waetermaeckende medicamenten, dat is in het latyn *diuretica*, ende dat principaelyck in het beghinsel der sieckte; maer als d'inflammatie sal minder syn ende versoet, dan magh men die besighen: maer men moet in sulck gheval alleenelyck besighen diuretica, dat is pisselossende medicamenten, die met haere coeligheyt ende vochtigheyt konnen vercoelen, versoeten ende de urine sonder fortse lossen, ghelyck daer syn vercoelende drancken, versaeghtende clisterien, decoctien van vercoelende cruyden, juleppen en dierghelycke.’

‘Maer als d'inflammatie teenemael gheminderd is, dan sal men met de vercoelende medicamenten menghelen discutierende ende laxerende medicamenten, die soetelyck wat verwermen, ende minder als de voorseyde vercoelen connen, maer in t'eynde der inflammatie sal men verdwynende remedien gebruyken.

Men sal oock continuerelyck revulsiones doen, dat zyn vertreckingen der humeuren naer de uyterste partyen, met vryvinghen, bindinghen, stryckinghen, bussen ghepickeert ende onghepickeert, dewelcke men noyt ontrent de siecke partye sal setten, maer beneden, t'en waere de phlegmoneuse ghesteltenisse merckerlyk ghemindert waere: ende soo men die als dan op de gheaffecteerde partye sette, soo souden die groote baete doen, mits dien sy als dan de inflammatie sullen doen verdwynen.

De spyse ende dranck sullen in dezen ghevalle laxerende, vercoelende, verzoetende ende versaeghtende zyn, maer soberlyck ende maetelyck.’

Ik vraeg het aen de kundigste artsen, - kent men heden betere geneesmiddelen dan diegene welke over twee honderd jaren de arts van St. Elisabethsgasthuis te Antwerpen voorschreef, in de ontsteking der nieren en der waterleiders? Doorloopt de verhandelingen welke dezer dagen in ons land en by den vreemde in het licht gekomen zyn, en gy zult moeten bekennen dat het boek van Marcquis nog verdient tusschen de geachtste opgenomen te worden, en dat zy die over de nierziekten

willen schryven, het nog met vrucht zullen raedplegen. Het zetten der echelen aen den aers in de buikontstekingen, welk als eene uitvinding door zekere hedendaegsche school is voorgedragen, was dus gekend en gebruikt in ons land over twee eeuwen!

In het overige van het boek, zoekt de schryver de andere oorzaken op die de waterstropping kan te wege brengen in de werktuigen welke boven de waterblaes geplaetst zyn; hy wyst hunne kenmerken, hunne behandeling en de behoedmiddelen aen. Onder deze laetste stelt hy het spawater.

Dit hoofdstuk levert hem de gelegenheid op om breedvoerig uit te weiden over de wyze van zich in het algemeen en in het byzonder in de verstropping der waterpypen van dees geneesmiddel te bedienen.

Na zyn leven dikwyls blootgesteld te hebben in de verscheidene besmettelyke ziektens, welke de moederstad van den belgischen koophandel in de zeventiende eeuw aenrandden, stierf Marcquis in 1664 van allen betreurd. Het bestuer van St. Elisabethsgasthuis om de groote diensten door den geneeskundige aen het huis bewezen, te erkennen, deed, in 1666, eenen zerksteen in den voorgevel der apotheek ter zyner gedachtenis metsen, vertoonende zyn familiewapen en dragende het volgende opschrift:

GUILIELMUS MARCQUIS PER 33 ANNOS MEDICUS HUJUS NOSOCOMII PIO AFFECTU HOC OPUS PROMOVIT A^{o} 1666.

Eene zeldzame en buitengewone zaek in dit tydstip, zoowel als op onze dagen, waerop de erkentenis voor den geneesheer uit 's menschen geheugen schynt gewischt te zyn! Voegen wy hier by dat dit gedenteeken voor eenen arts opgericht, het eenigste teeken is van algemeene erkentenis hetwelk men in het Markgraefschap van het H. Ryk ontmoet.

Marcquis, uit een adelyk geslacht gesproten, was in huwelyk getreden met jonkvrouwe Magdalena Martini, waerby hy eene dochter won met name Johanna. Vrouwe Marcquis overleed den 18 October 1648. Haer echtgenoot richtte aen haer geheugen een gedenkteeken op, hetgeen men nog op

den huidigen dag ziet in de wydvermaerde kollegiale kerk van St.-Jacobs; en het luidt als volgt.

D.O.M. ET MAGDALENAE MARTINII ANTVERPIENSI EX MARTINYORUM FAMILIA APUD BRUXELLENSES PROG NATAE, UXORI SUAE DILECTAE GUILIELMUS MARCQUIS ANTVERPIENSIS MEDICINAE DOCTOR UNA CUM PROLE JOHANNA SUPERSTES POSUIT. OBIJT 18 OCTOBRIS 1648.

Doctor C. BROECKX.

Hendrik Leys.

De 26 november was voor de stad Antwerpen een schoone dag. Een harer weerdste zonen, de kunstschilder Hendrik Leys, had te Parys een der eeremedaliën weggedragen, aen de schildering bestemd, en gansch het land juichte by den zegenprael door den vlaemschen meester in Frankryks hoofdstad behaeld. Al de kunstmaetschappyen der stad en verscheidene vreemde genootschappen brachten hem hunne hulde toe, terwyl het magistraet zich de tolk der gansche bevolking maekte, welke den gevierden kunstenaer eene gouden kroon opdroeg(*).

De zegeprael door den heer Leys behaeld is ons dubbel duer: het is de zegeprael der grondbegrippen tot welker verdediging de *Vlaemsche School* is gesticht, die der nationale schilderwyze over de mode en conventionnele schildering des dags. 'Wie een groot kunstenaer wil worden, zegde Zetternam in het openingsartikel onzes tydschrifts, ontwikkele de eigenschappen die door de natuer blykbaer in zyne natie zyn gestort, vermits zy, in weêrwil der inwerking van den vreemden invloed, gedurig weêrkomen, en geene schilders lukken dan degenen die ze behertigen.'

Leys is een nationael schilder, in den vollen zin van het woord. Nooit heeft hy aen den geest der mode geofferd. Als een echt vlaemsch kunstenaer, heeft hy alleen de vlaemsche modellen geraedpleegd. Massys, Rubens, Rembrandt waren de goden die hy dagelyks huldigde; aen hen heeft hy dit eigenaerdig karakter te danken dat in de minste zyner scheppingen doorstraelt; aen hen ook is hy die machtige kleur verschuldigd, welke hem tusschen de beste schilders der XVIe eeuw zou doen plaets nemen.

De tafereelen welke Leys ter wereldtentoonstelling van Parys heeft gezonden, bezaten de groote hoedanigheden die den vlaemschen schilder kenmerken; de samenstellingen de kleur getuigden dat er in het hert des kunstenaers eene vlam was overgestort van het genie der groote meesters, waerop ons vaderland mag bogen.

De uitspraek des jurys was dus niet alleen eene hulde aen Leys, maer ook aen den geest der oude en echt vlaemsche kunst, welke wy, jammerlyk genoeg, nog dagelyks zien verwaerloozen. Als dusdanig beschouwd, zal zy wellicht groote vruchten dragen; zy is het klaer bewys dat de kunstenaer gelukt die zyn eigenaerdig karakter getrouw blyft, en dat men zelfs in Frankryks hoofdstad slechts die Vlaemsche werken kroont, waerop de stempel der Vlaemsche school in onuitwischbare teekens is afgedrukt.

FL. MERTENS.

De wolf en het lam.

Een jong en teeder lam,

(*) Zie over deze plechtigheid het Kunst- en Letternieuws.

Dat van de weide kwam,
Stond aen een zilvren beek zyn heeten dorst te laven,
En dankte 's hemels Heer voor zyne milde gaven.
Een wolf, die gretig voedsel zocht,
Kwam by het lam, dat zonder achterdocht,
In 't drinken voortging, en voor geen gevaer zich hoedde,
En alles uitlegde in het goede.
Wie maekt u dan zoo stout, riep gene woedend uit:
Dat gy myn drinken stoort, gy, dief, gy, schelm, gy, guit?
Voor uw vermetelheid zal ik u gaen kastyden,
En u eerbiediger doen zyn op andre tyden!
ô Koning, stamelt 't lam, dat uwe Majesteit
Zich op uw dienaer toch niet stoore,
Maer liever naer myn reden hoore.
Wel twintig schreden staet uwe eedle waerdigheid
Daer hooger dan ik zelf: het water van de beke
Vloeit van uw kant naer my: gedoog toch, dat ik spreke;
En ook besluit, dat ik, ô wydgeduchte Heer,
Waerhenen ik my keer,
In geener wyze uw drank in dezen staet kan stooren.
Gy stoort hem! liet de wolf met luider stemme hooren,
En 'k weet, dat gy nog overjaer
My hebt vermaledyd, vervloekte lasteraer!
ô Groote vorst, uw toon ontstelt my, doet my beven,
Sprak stil 't onnoozel lam tot hem,
'k Zei kwaed, zegt gy, van U, maer 'k was nog niet in 't leven,
Hoe kon ik dan met stoute stem
U lastren overjaer? 'k Zuig nu nog aen myn moeder.

Waert gy het niet, het was uw broeder!
ô vorst, ik heb geen broeder, ik.
't Was een van de uwen toch, van de uwen, dommerik!
Gy spaert my niet, reeds vaek heb ik dit ondervonden;
Gy spaert my nimmer, gy, uw herders, en uw honden,
'k Heb dit van menig een gehoord:
Ik moet my wreken! - Dan sleurt hy het schaepje voort
In 't dichte woud, en scheurt het met verwoede tanden,
En drinkt zich zat in 't bloed, en slorpt zyne ingewanden.

Zoo gaet het in de wereld, mensch.
Wie machtig is, bereikt zyn wensch,
En, zyn zyn redens kael, ja zelfs van geener waerde,
Hy heeft toch steeds gelyk op deze ellendige aerde.

D. CRACCO.

(*Vrye vertaling.*)

Kunst- en letternieuws.

Op 26 november laetstleden, vierde de stad Antwerpen plechtiglyk den zegeprael door den heer Leys, ter wereldtentoonstelling, te Parys, behaeld. De heer Burgemeester, in name der bevolking van Antwerpen, overhandigde den heer Minister van Binnenlandsche zaken de kroon welke den gevierden kunstenaer was bestemd. Vervolgens reikte de heer de Decker, onder het houden eener treffende redevoering, den heere Leys de gouden kroon over, by de daverende toejuichingen der toegestroomde menigte. Talryke redevoeringen werden nog uitgesproken door de heeren Michiels-Loos, Cuylits, Vervoort, Kervyn de Volkaersbeke, enz. Al de kunstgenootschappen der stad namen deel aen deze manifestatie, en verscheidene hunner afgeveerdigden spraken ter dezer gelegenheid treffende woorden uit.

Het professorael korps onzer koninklyke Akademie was niet ten achter gebleven; het stelde in het *vlaemsch* het volgende manifest op dat wy gelukkig zyn hier mede over te nemen:

Raed der professors van de Koninklyke Akademie van Beeldende Kunsten van Antwerpen.

ZITTING VAN 15 NOVEMBER 1855.

Tegenwoordig de heeren: N. de Keyser, *bestuerder-voorzitter*, J. van Lerius, Jacob-Jacobs, J. Verschaeren, J. Geefs, J. Schadde, F.J. Stoop, F. Durlet, J.A. Gras, E. Corr, H. Brown, J. Schaefels, Ed. du Jardin, J. van Hool, B. Weiser en D. de Taeye, *professors.*

De heer bestuerder-voorzitter geeft kennis van den schitterenden kunstzege, te Parys, in de wereldtentoonstelling, behaeld door den heer Leys, wien een der groote eermetalen voor de schilderkunst werd toegewezen.

De professors, gelukkig en trotsch over die roemryke gebeurtenis, waervan de eer op gansch de vlaemsche kunst terugstraelt, besluiten, op voorstel van den heer bestuurder, gezamentlyk zich ten huize van den heer Leys te zullen begeven, om hem hunne hulde te bieden.

Aldus gedaen en goedgekeurd, in zitting van 15 november 1855.

(Volgen de handteekens van bove gemelden.)

Van haren kant zond de *St.-Lukasgilde* het volgende manifest in:

Den heere H. LEYS, *kunstschilder.*

De wereldtentoonstelling, te Parys, heeft eenen nieuwen luister aen de Nederlandsche kunst geschonken. De schitterende hulde die U in Frankryks hoofdstad is te beurt gevallen, getuigt op nieuw dat men in den vreemde het talent des vlaemschen kunstenaers hoog weet te schatten.

De *St.-Lukasgilde*, binnen Antwerpen, neemt deel in de vreugde die het gansche Vaderland by uwen zegepraal vervult. Wy zyn gelukkig, Mynheer, U in name onzer leden den titel van Eerelid aen te bieden, welke U, in zitting van 18 dezer, by toejuiching werd gestemd.

Wy blyven met hoogachting, Mynheer, UEd. dienaren,

De Geheimschryver,	*De Voorzitter*,
F.L. RONGÉ.	P. RONGÉ, vader.

De kroon is een waer kunststuk Zy werd verveerdigd door den gunstig gekenden dryver Votier, van Antwerpen, naer de teekening van den beeldhouwer J. Ducaju. Haer opschrif luidt:

ANTWERPEN KROONT HENDRIK LEYS. WERELDTENTOONSTELLING VAN 1855.

- Z.M. de koning heeft de volgende benoemingen en bevorderingen gedaen in de Leopoldsorde: Hendrik Leys, commandeur; Madou, Verboeckhoven, Fl. Willems, officiers, en Verlat, ridder Alle deze heeren zyn kunstschilders en hebben hunne bevorderingen of benoemingen te danken aen de door hen behaelde zegepralen in de algemeene tentoonstelling van Parys.

- De gunstig gekende beeldhouwer, de heer Jehotte, heeft den gemeenteraed der stad Luik voorgesteld, het bronzen standbeeld van Karel-den-Groote op eene der openbare plaetsen dier stad op te richten. De kunstenaer zou het pleisteren model gratis leveren. Het voorstel is aenveerd geworden.

- Men bouwt thans voor de abtdy van Tongerloo, volgens het plan door den bouwmeester P. Stoop van Antwerpen geleverd, eene gotische kerke, die men zegt eene der schoonste te zullen wezen, welke in dien aerd in onze dagen in België zyn gebouwd.

- De roman *Geld of Liefde*, uitgegeven ten voordeele van het *Vlaemsch Midden-Komiteit*, en waervan de heer Geiregat, te Gent, het depot heeft, is te Trier door den heer Sturm in het Hoogduitsch vertaeld geworden. Wy hopen dat dit den heer Delcroix, den schryver van dit verhael, zal aenmoedigen om te werken.

- Wy hebben van wege de maetschappy van *Rhetorika*, binnen Rousselaere, het programma van eenen letter- en tooneelkundigen pryskamp ontvangen, waer aen wy het volgende ontleenen:

De aloude maetschappy van Rhetorica der stad Rousselaere, voerende voor Wapenschild: *Zeegbare Herten*, en voor Kenspreuk: *Gelyk eene Lelie onder de Doornen*, willende medewerken ter ontwikkeling onzer vaderlandsche letter- en tooneelkunde, heeft in hare zitting van 14 october 1855 besloten eenen LUISTERRYKEN PRYSKAMP te geven binnen de eerste wintermaenden van 1856, op de volgende voorwaerden en voor de onderschrevene pryzen, in welke het Staetsbestuer, de provincie en onze stad ruimschoots zyn te gemoet gekomen.

Letterkunde: 1° Opstel van een GROOT TOONEELSTUK, getrokken uit de Vaderlandsche Geschiedenis, bestaende ten minste in dry bedryven. (Zonder vrouwenrol.)

2° Opstel van een BLYSPEL van ten minste twee bedryven. (Onderwerp vry; zonder vrouwenrol.)

Tooneelkunde: 1° Uitvoering op het tooneel van een GROOT TOONEELSTUK, bestaende ten minste in dry bedryven. (Zonder Vrouwenrol.)

2° Uitvoering van een BLYSPEL van ten minste twee bedryven. (Zonder Vrouwenrol.)

Pryzen en belooningen.

Voor den opstel van het beste Tooneelstuk: 1e Prys: Een groot zilveren eermetael en 150 franks. 2e PRYS: 100 fr.

Voor den opstel van het beste Blyspel: 1e Prys: Een groot zilveren eermetael en 100 franks. 2e Prys: 75 frs.

Voor het uitvoeren van het beste Tooneelstuk: 1e Prys: Een groot zilveren eermetael en 75 franks. 2e Prys: 100 frs.

Voor het uitvoeren van het beste Blyspel: 1e Prys: Een groot zilveren eermetael en 75 franks. 2e Prys: 50 frs.

Letterkunde-Besprekken: Art. 1. Al de vlaemsche letterkundigen van België worden tot den pryskamp uitgenoodigd. 2. De stukken, in het vlaemsch opgesteld, moeten van eene andere hand dan die des op-

stellers geschreven zyn; zy zullen eene kenspreuk dragen die tevens tot opschrift zal dienen van een bygevoegd gesloten briefje, den naem, de woonplaets, het beroep en de handteekening des schryvers behelzende. - 3. De stukken zullen kosteloos ten huize van den heer Dr LEGEIN, prins der maetschappy, Zuidstraet, uiterlyk den 1 mei 1856, moeten toekomen. - 4. Al de ingezonden stukken blyven de eigendom der maetschappy, die zich *alleen* het regt behoudt van die allen op het tooneel uit te voeren of dezelve, zoo bekroonde als onbekroonde, in druk te geven. - 5. Geene vrouwenrollen mogen zoo in het groot tooneelstuk als in het blyspel komen. - 6. De schryver mag zich op geene manier kenbaer maken, of zyn ingezonden stuk zal niet mededingen.

Tooneel-Besprekken: Art. 1. Alle vlaemsche tooneel-maetschappyen, vreemd aen onze stad, worden tot den pryskamp uitgenoodigd. - 2. Iedere maetschappy die begeert mede te dingen, moet tegen den 6 january 1856 aen den heer Dr LEGEIN kosteloos een afschrift zenden van haer uit te voeren tooneelstuk en blyspel, alsook de somme van vyftig franken in waerborg, welke somme haer zal wedergegeven worden, na het uitvoeren harer stukken. - 3. Op den zondag 2 efbruary 1856, ten 2 uren namiddag, zal de beurtloting plaets hebben van alle de ingeschrevene maetschappyen, in de zael van *Rhetorica* (Verwerystraet), in het byzyn van een of meer afgeveerdigden van ieder genootschap; om den pryskamp aenvangte nemen op 9 february, en voort te gaen van acht tot acht dagen, tot het eindigen der ingeschrevene maetschappyen.

De maetschappyen niet tegenwoordig op hunnen geloten dag zullen hunne borgstelling verbeuren.

Geene maetschappyen zullen meer aenveerd worden na de beurtloting. - 4. De stukken strydig aen godsdienst, staetsbestuer of goede zeden, zullen niet aengenomen en ten koste van den inzender teruggestuerd worden. - 5. Iedere maetschappy moet zich voorzien van alle de voorwerpen noodig zynde tot de uitvoering harer stukken. - 6. Het tooneel van den schouwburg der uitnoodigende maetschappy is op nieuw hersteld en geschilderd.

Deze maetschappy zal zorgen voor alle de decoratiën noodig tot het uitvoeren der ingezondene stukken. - 7. Een getuigschrift, afgeleverd door de overheid der plaets, alwaer de maetschappy haren zetel heeft, zal moeten bestatigen dat de in den pryskamp aengebodene persoonen allen deel maken der maetschappy. - 8. De algemeene prysdeeling zal met plechtigheid plaets hebben op Rousselaere-Kermis, zynde den laetsten zondag van Oogst, op welken dag de uitschryvende maetschappy de twee eerst beloonde stukken zal uitvoeren. - 9. Deskundigen zullen als rechters aengesteld worden aen wier uitspraek zich eenieder zal moeten gedragen. - 10. Indien er zich geene vyf maetschappyen aenboden, behoudt zich de beschryvende maetschappy het recht den pryskamp in te trekken.

- By Eug. Van der Haeghen, te Gent, is verschenen *Hoe men schilder is*, een roman door Eug. Zetternam, met vier prachtige steengravuren van Ed. Du Jardin, professor by onze Koninklyke Akademie. Dit werk, het laetste dat onze te vroeg overleden medewerker en vriend verveerdigde, aenzien wy als het beste zyner menigvuldige verdienstvolle voortbrengsels; het is de beste pleitrede ten voordeele der voortreffelykheid der Vlaemsche schilderschool en zal, als zulks, door elk wien de grootheid des vaderlands nauw aen het herte ligt, met genoegen worden gelezen. De karakters zyn treffend en meesterlyk geschetst. Wy vernemen dat de heer Eug. Van der Haeghen, die door aenkoop eigenaer was geworden van dit werk, edelmoediglyk afstand heeft gedaen van zyn recht van eigendom, en de opbrengst van Zetternams *Schilder* wil doen dienen tot ondersteuning zyner weduwe en

weezen. Zulk edelmoedig besluit verdient den grootsten lof: het doet zien dat de gentsche uitgever een goed hert heeft en het wel meent met de vlaemsche zaek. Eere zy hem! - *Hoe men schilder is* kan men te Antwerpen verkrygen by de weduwe Van Ishoven, Markgravestraet, en by den boekhandelaer Manceaux, Kaesrui. De prys is bepaeld op 2 francs.

- By J. Peeters-Van Genechten, te Antwerpen, is verschenen *Almanak der St.-Lukasgilde*, voor het jaer 1856, uitgegeven door hare letterkundige afdeeling: *de Violieren.* - Derde jaergang. - Dit lief boekje is zeer netjes gedrukt en bevat dichterlyke bydragen der heeren J. Van Beers, J. de Geyter, Jan Ferguut, Hendrik Rede en P.J. Van Moock; novellen van de heeren A. Snieders jr. en B.J. Mees; historische bydragen van de heeren P. Génard en P. Schats; eene allezins lezensweerdige *Geschiedenis der Photograpische kunst*, door Cl. Ommeganck, en ten slotte eene dichterlyke beschouwing, getiteld *Kinderen en kinderspelen*, door Johan Van Rotterdam. Daer dit laetste stuk een tegenhanger is der bydrage van denzelfden naem, die in den loop van dit jaer in *de Vlaemsche School* werd opgenomen, mag de *Almanak der St.-Lukasgilde* worden aenzien als een aenhangsel van ons tydschrift. Buiten een groot getal beeldletters, is het boekje versierd met twee schoone steenplaten van den kundigen teekenaer Ed. Du Jardin; het eene stelt het afbeeldsel voor van den beroemden hollandschen schilder Geeraerd Dow; het ander is eene geestige voorstelling van de spelen der kleine lieve meisjes. - 80 bl., prys 30 centiemen.

- By Kennis en Gerrits, te Antwerpen, is verschenen *Almanack des Volks*, uitgegeven door *het Vlaemsch Gezelschap.* Dit boekje, dat slechts 50 centiemen kost, bevat bydragen der heeren F. Heuts, F. de Cort, J. Van Beers, J. de Geyter, P.F. Van Kerckhoven, J. Stecher, N. Destanberg, L. Gerrits, J. Van den Bemden, R. Erkens en P. Van Delen. De *illustratie* ervan is men verschuldigd aen de heeren Lagye, de Taey, Schaefels, Bertou, Brown, Hemeleer, Pannemaeker, Verest. - 70 bl.

- Verschenen by J.P. Van Dieren en Comp.: *de Meesterknecht*, een roman uit het dorpsleven, door Dr. J. Renier Snieders, met eene houtgravuer van H. Brown, naer deteekening van J.B. Witkamp. Prys: 2 fr.

- Er is te Utrecht, by den uitgever Dannenfelser, eene nieuwe uitgave verschenen van *De Blinde*, door J. Van Beers. Deze uitgaef is opgeluisterd door zes schetsen van K.F. Bombled en kost 2 guldens 50 cents.

- By Eug. Van der Haeghen, te Gent, zal binnen kort van de pers komen: *de Dochter des Visschers*, eene eenvoudige geschiedenis uit de duinen, door Johan Van Rotterdam. Dit werk werd bekroond in den tweeden letterkundigen pryskamp, uitgeschreven door de *Gazette van Gent.*

- De heeren Hendrik Conscience en J. Van Beers hebben besloten in eenen bundel uit te geven, ten voordeele der weduwe en kinderen Zetternam, de eerste: zyne beschouwing *de Zending der Vrouw*, de tweede: zyn gedicht *Zetternam's Zwanenzang;* beide stukken werden door hen voorgedragen op het feest dat voorledene maend door *het Vlaemsch Gezelschap*, met de medehulp van het *Willemsgenootschap van Gent*, te Antwerpen ten zelfden voordeele werd gegeven.

Het werk zal versierd zyn met het portret van Eug. Zetternam. De prys is bepaeld op fr. 1 per exemplaer. Het staet nogthans aen ieder vry voor eene hoogere som in te teekenen.

De namen der inteekenaren, die vóor het einde van december zullen ingezonden zyn, en het bedrag van elks vrywillige bydrage worden van achter in het werk gedrukt

De opbrengst der uitgave zal in handen gesteld worden van Mevrouw Teichmann, byzondere beschermster der familie Zetternam.

Men schryft in, te Antwerpen, by den heer Désiré Van Spilbeeck, Minderbroedersrui, wyk 1, N° 2040, en verder by al de boekhandelaren der stad en des ryks.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Een oogslag in de algemeene Nyverheidstentoonstelling van Parys 1855.

(Vervolg. Zie bl. 139.*)*

Inhoud der gebouwen.

In het Hoofdgebouw,

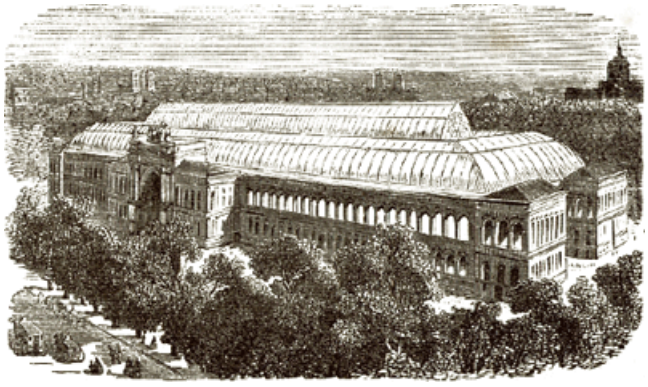

GEZICHT VAN HET HOOFDGEBOUW DER PARYSCHE TENTOONSTELLING GENOMEN VAN HET ROND POINT.

in de hangars en in het Bygebouw zyn de nyverheidsvoortbrengsels geplaetst en verzameld volgens hunnen nationalen oorsprong.

Het Hoofdgebouw vervat de volgende voorwerpen:

De geweven stoffen van allen aerd, de kleedermakery in haren uitgestreksten zin en al wat er toebehoort, porceleinen, kristal- en glazewerk, pottenwerk, gebakken aerde, goud- en zilversmedery, juweelen, speelgoed zoowel voor kinderen als voor groote menschen, de meubelen on muziekinstrumenten van alle natiën, behalve die van Frankryk welke meestendeels in het Panorama staen, kemp, vlas, touwen, koorden, alle soorten van gesponnen draed, voortbrengsels van steendrukkery, letterdrukkery,

GROOTE INKOM VAN HET NYVERHEIDSPALEIS.

gravuer, photographie, wapenen, galvanoplastie, beeldhouwery, papiermakery, marmer en marmeren voorwerpen, passementery, kachels en stoven gedeeltelyk, caoutchouc en guttapercha onder alle gedaentens, zadelmakery, voorwerpen en modellen van bouwkunst van alle slach, mandenmakery, verschillende soorten van gereedschappen, voorwerpen van sterrekunde, telegraphie, natuerkunde, eindelyk al wat men prachtvoorwerpen of *objets de luxe* heet.

Het midden van den middelbeuk is op zyne geheele lengte bekleed door de monumentale stukken van alle natiën: beelden, tropheën, altaren, vuerbaken *(phares)* enz.

De twee zykanten van den middelbeuk zyn langs op en neêr bezet met monumentale *vitrines* en tropheën, toebehoorende aen de verschillende landen in welker afdeeling zy staen; zy vervatten de bewonderingweerdigste stukken door die landenten to on gezonden. Het Panorama is gansch door de fransche nyverheid ingenomen.

In het midden der inwendige ronde zael zyn op eene estrade geplaetst: de diamanten en juweelen der Kroon; rondom deze de porceleinen van Sèvres, het zilverwerk van Christofle; de muren zyn behangen met tapyten uit de fabrieken van de Gobelins, van Aubusson, Sallandroze en Nîmes.

In de rondomlooponde logiën vindt men het meestendeel der fransche meubels, billards, kamer- en behangpapieren, *toiles cirées*, voorwerpen van messenmakery, tapyten, lampen, gegoten yzeren ornamenten, muziekinstrumenten, *quinçaillerie*, gereedschappen, wapens en teekeningen, *dessins industriels* genoemd.

De hangars nevens het Panorama vervatten de koetsen en rytuigen van byna alle volkeren, behalve van Engeland en Oostenryk.

De hangar van den akkerbouw behoort aen de verschillende natiën en behelst de werktuigen, mekanieken en voortbrengsels van den akkerbouw en al wat er betrek toe heeft. Er zyn nogthans hier en daer in het Hoofdgebouw en in het Bygebouw voorwerpen van dit slach verspreid.

Op den afgesloten grond, rond het Panorama, staen: modellen van bouwingen, daken, torens, tenten, hutten, bruggen, booten, groote gegotene yzeren stukken, gebakken steen, marmer, enz.

Op de brug over den *Cours-la-Reine* bevinden zich de voortbrengsels der fransche horlogiemakery.

Het Bygebouw langs de Seine bevat in zyne westzydsche helft de in beweging zynde mekanieken, de werktuigen, getouwen en *métiers*, die onder de oogen van de bezoekers hunne voortbrengsels verveerdigen, alsook de stilstaende getouwen. De oostzydsche helft begrypt al wat betrek heeft tot het bewerken der mynen, delfstoffen en metalen, voortbrengsels van den akker- en landbouw, eetwaren, chemische en andere voortbrengsels. De volgende plannen duiden de plaetsing aen, welke de verschillende natiën in het Hoofdgebouw en in het Bygebouw bekleeden.

Hoofdgebouw. - BENEDEN.

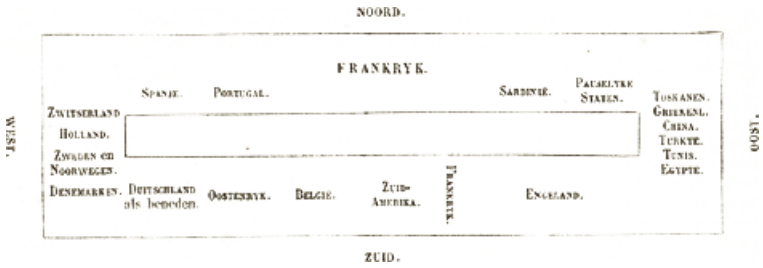

Hoofdgebouw. - BOVEN.

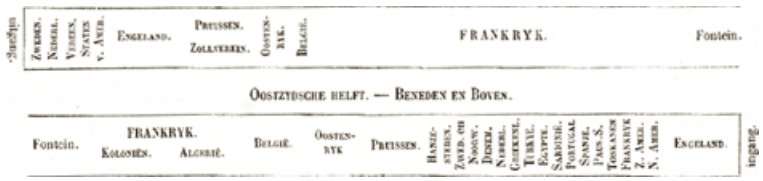

Bygebouw. - WESTZYDSCHE HELFT. - MEKANIEKEN.

De oppervlakte door iederen Staet bekleed, het getal der tentoonstellers van iedere natie zyn in de volgende lyst aengeduid; aengezien het niet zonder belang is hun betrek te zien met die van Londen 1851, hebben wy ze nevens elkander in vergelyking geplaetst:

	Vierkante meters		**Tentoonstellers.**	
	1855	**1851**	**1855**	**1851**
	-	-	-	-
Frankryk,	45868	11200	10691	1710
Engeland,	16100	50500	2445	7381
Duitschland (Zollverein),	8883	7170	2161	2302
Oostenryk,	5932	4480	1296	731
België,	4560	3475	686	506
Zwitserland,	1826	1123	408	263
Noord-Amerika,	2873	4120	237	511
Holland,	990	428	411	113
Turkye,	576	642	2	?
Denemarken,	547	107	90	39
Egypte,	609	214	6	?
Spanje,	490	374	568	286
Pauselyke Staten,	471	321	71	52
Sardinië,	678	374	198	95
Portugal,	444	321	443	157
Zweden en Noorwegen,	655	160	538	117
Toskanen,	561	428	197	99
Tunis,	294	428	1	?
Hanzesteden,	246	267	89	134
Griekenland,	186	53	131	36
Zuid-Amerika,	462	53	27	?
China,	?	482	?	}42
Persië,	?	53	?	}42
Rusland,	0	?	?	263

Daerby voegende het getal van ruim 4000, welke te Parys te laet zyn opgegeven geweest, mag men omtrent 25,000 tentoonstellers in 1855, en 15,000 in 1851 rekenen.

De plechtige opening der fransche tentoonstelling heeft plaets gehad den 15 mei 1855.

Inwendig vertoon.

Zoo het ons toegelaten ware tegenwoordig te zyn by eene algemeene vergadering van de beroemde mannen der geheele wereld, zouden wy ons bewogen voelen door een innig gevoel van eerbied by het intreden in zulk een doorluchtig gezelschap. Eene wereldtentoonstelling, door de verzameling der werken die zy vervat, vertegenwoordigt beter dan eene vereeniging van persoonen de krachten van den menschelyken geest en is dus hoogst bekwaem om zulk gevoel te veroorzaken.

Het inwendige vertoon, by den grooten inkom van het Hoofdgebouw der Champs-Elysées, is uitmuntend van pracht en rykdom, maer bezit niet het minste perspectief, uit reden der weinige ruimte die er bestaet tusschen de praelstukken van den middelbeuk. Het doorzicht is belemmerd door een aental kleinere voorwerpen, welke men ongelukkiglyk tusschen de eerste heeft geplaetst. Het kristallen paleis van Hyde-Park was onder dat opzicht oneindig voortreffelyker: in éenen oogslag omvatte men eene reusachtige zael van 600 meters lang en 200 breed.

De honderdjarige boomen die op den grond van Hyde-Park groeiden, en welke men onder het hoog verheven glazen welfsel had bewaerd; de menigvuldige fonteinen, de rykdom der ingebrachte versierplanten leverden eenen aenblik op, dien men moeijelyk in het vervolg zou kunnen evenaren. Het paleis der Champs-Elysées overtreft het andere voor den aenblik van de galeryen der eerste stagie. Van boven bewondert het oog des aenschouwers het dryvoudig glazen gewelf; naer beneden over de balustraden kan hy onbelemmerd het geheel doorwandelen, en de middelstukken op afstand waerderen. Men zoude niets schooners kunnen wenschen, ware het gewelf wat hooger geweest, en hadde men een middel gevonden om het gezicht op de bovenbodems der benedenstaende vitrines wat aengenamer te maken.

Aen het oost- en westeinde van den middelbeuk, is de halfronde onder het hoofdgewelf met eene geschilderde raem gesloten. Deze twee ramen zyn het werk van den heer Marechal, van Metz, die ze voor de som van 90,000 fr. heeft verveerdigd; de eene verbeeldt Frankryk, alle natiën uitnoodigende tot de algemeene Nyverheidstentoonstelling; de andere stelt voor: de Rechtveerdigheid, de overwinnaers bekroonende. Het is onmogelyk deze stukken te beoordeelen: het licht bestraelt ze van binnen en van buiten, en maekt ze doof en schier onzichtbaer.

Boven de kolommen der eerste stagie is het middengewelf met vanen behangen, waervan iedere den naem van eene der tentoonstellende natiën draegt. Dergelyke vlagen hangen uit het hoogste van het welfsel in het Bygebouw. Die versiering is zonder voorkomen; men hadde er eene prachtigere stof moeten voor gebruiken of op naerschilderen.

Eene gegoten yzeren fontein, allerschoonst uitgevoerd en brons namakende, praelt in het midden van het Hoofdgebouw. De algemeene gedaente, zoo trotsch te Londen, bleef echter op alle gezichtpunten de zelfde; te Parys verandert ze van stap tot stap: men denkt alles gezien, alles doorloopen te hebben, en ziet - nieuwe wegen, nieuwe zalen, gansch verschillend van aenblik en gesteltenis, openen zich voor de nieuwsgierigen, welke met een weinig aendacht niet het minste gevaer lyden verloren te loopen, dank aen de uitmuntende orde en de ruime wandelgangen welke de zalen aeneenschakelen. Op 27 mei, werd de tentoonstelling bezocht door 80,000 persoonen, zonder belemmering te veroorzaken, en den 12 augustus telde men er 96,000, zonder dat wy eenige stremming konden bemerken.

Het werk door de kommissie van klassering en plaetsing uitgevoerd, gaet allen lof te boven; men zoude het niet beter kunnen pryzen dan met te zeggen dat deze heeren hoogst gelukkig eene taek volbracht hebben aen welke men niet zonder ontzetting kon denken.

De inwendige ronde zael van het Panorama is wat al te somber: de diamanten der Kroon schynen er minder glansryk

dan menige valsche sieraden in de winkels van de *Boulevards* of van het *Palais Royal.*

Het is byzonder in den omgang rond het Panorama dat de Parysche meubelmakery praelt met al haren luister. Het is ook in deze zalen, dat men met het meeste genoegen zou verblyven, zonder den onaengenamen en wanluidenden twist der muziek-instrumenten, die niet zoo zeer gespeeld worden om schoone klanken voort te brengen als om gedruisch te maken, byna zoo als de republikeinsche volksvertegenwoordigers in 1848, die hunne mededingers door hunnen hoogen toon meer dan door hunne goede redens zochten te verpletteren.

Het inwendige van

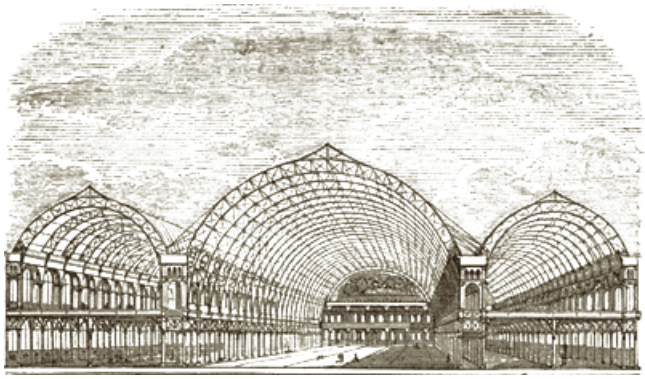

DOORSNEDE VAN HET HOOFDGEBOUW.

het Bygebouw, alhoewel grootsch, schynt nogthans nederig door zyne uitnemende lengte; deze is zoo uittermate lang dat men aen het oosteinde van het Bygebouw niets hoort van het gedruisch der menigvuldige mekanieken die in de westzydsche helligt van het Bygebouw werken. In de verte bemerkt men nauwelyks eenige onbepaelde bewegingen, die zich op een nevelachtig verdiep uitlossen.

De afdeelingder voortbrengsels, met hare trophëen van mineralen, akkerbouw, mynen, bewerking en produkten van *usines*, is meer geschikt om verwondering in den geest dan aengenaemheid in het oog te verschaffen.

Het midden der lengte van het Bygebouw is met eene der kunstrykste stukken der tentoonstelling versierd: het is eene fonteine in gemaekte bloemen, meest waterplanten. Deze zyn gemaekt uit geslagen koper en zoo natuerlyk van kleur en houding, dat zy zonder hunne reusachtige gedaente (byna viermael grooter dan natuer) voor levendige zouden kunnen doorgaen. Alleenlyk de waterstralen, die hier en daer uitspringen, zyn wat mager en niet goed genoeg toegepast.

De afdeeling der werktuigen en mekanieken is de levendigste, de schrikwekkendste en ook de gevaerlykste der zalen. De zyden koord, die deze machtige werkmiddels der hedendaegsche nyverheid afsluit, verwydert de onvoorzichtige nieuwsgierigen niet genoegzaem; men heeft zelfs van eenige ongevallen gesproken. De werkende mekanieken leveren te Parys eenen oogslag van *ensemble* op, welken zy te Londen niet bezaten. Langs op en neder, in het midden van dit gedeelte des Bygebouws, staet eene ry gegoten yzeren pilasters; deze dragen den draeijenden boom *(arbre de couche)* die van verschillende ten toon gestelde stoomtuigen, by middel van lederen banden, de beweging ontvangt en ze door hetzelfde middel aen de byzondere werktuigen overlevert. De stoom, het water en de beweegkracht worden aen de tentoonstellers kosteloos bezorgd.

De tentoonstelling van Parys is onder alle opzichten algemeen: zy heeft niet, zoo als die van Londen, de schilderkunst uitgesloten. De beelden en schilderyen zyn te Parys afzonderlyk in een lokael vergaderd, van de nyverheids-gebouwen afgesneden,

maer niet verre van daer gelegen in de *Avenue Montagne*, op ons plan door de letter A aengeduid en Bygebouw der Schoone-Kunsten of *Annexe des Beaux-Arts* genaemd. In het Nyverheidspaleis vindt men ook eene menigte beelden, doch alleenlyk zulke welke men als nyverheidsvoortbrengsels moet beschouwen, het doel hunner tentoonstelling niet byzonder hunnen kunstryken vorm zynde, maer veeleer de wyze hunner verveerdiging.

Het kristallen paleis van Hyde-Park was met een aental meesterstukken van de beroemdste levende kunstenaren verrykt. Zy brachten tusschen de nyverheidsvoorwerpen een levendiger oog, en waren ten hunnen eigen opzichte gelukkiger geplaetst dan in de Parysche zalen, waer zy dicht nevens elkander zyn verzameld en op niets uitlossen.

De nyverheid by ieder volk.

In eenige woorden zullen wy de eigenaerdige nyverheidsstrekkingen der byzonderste natiën trachten af te schetsen, volgens de bewyzen door hen ingezonden. Wy laten hier de naemlyst volgen der belangrykste tentoonstellende Staten volgens de orde van den Kataloog.

Fransch Keizerryk.

Geen nyverheidsvak is dit volk vreemd; byna allen heeft het tot den hoogsten graed van volmaektheid gebracht. De fransche artikelen zyn door weinige der andere natiën overtroffen; menige hebben zelfs geene mededingers by de vreemden. Men zou ten onrechte anders spreken; nogthans kan men niet nalaten op te merken dat vele namen, welke het fransch aendeel van den Kataloog opluisteren, van vreemden oorsprong zyn. Buiten dat levert er geen gewest eenen vruchtbaerderen grond op voor den geestigen en werkzamen uitvinder; hier door worden vele nuttige uitvindingen, verbeteringen en werklieden uit andere landen aldaer

overgeplaetst en gevestigd. Voor den landbouw echter heeft de Franschman nog al te leeren van andere volkeren, byzonder de kleine akkerbouw, die in zekere streken van dit ryk verre ten achteren is.

Door het bezit van Algerië, is Frankryk buiten andere natiën met een onwaerdeerbaer voorrecht begunstigd. Geen ryk mag zich roemen volksplantingen te bezitten welke, by het voordeel van nabyheid, de voortbrengsels der warme landen en der vruchtbaerste gronden opleveren. Buiten den onmeetbaren voortgang, dien de landbouw onder het fransch gebied in die streken gedaen heeft, belooft hy de vruchtbaerste te zullen worden, niet alleen van onze oude, maer misschien van de gansche wereld. Zulke toekomst hebben deze landen te danken eensdeels aen de militaire inrichtingen welke de fransche krygsman, tot alle werk bekwaem, na de overwinning zedelyker- en stoffelykerwyze zoo nuttig heeft weten te gebruiken, en ten anderen aen de geldelyke en wetenschappelyke middelen van Frankryk, welke het op den overkant der Middellandsche-zee zoo rykelyk uitstort.

De overige voortbrengsels van fransche volksplantingen schynen niet door behendige handen te zyn bewerkt. De fransche, en byzonder de Parysche fabriekant, bezit onbetwistbaer de voorhand op de vreemden voor al wat kunstryken vorm en smaek betreft, voor de prachtvoorwerpen in het algemeen, en namelyk voor de zyden stoffen en porceleinen in het byzonder. Hiermede willen wy voor dit ryk, in alle klassen van produkten overvloedig vertegenwoordigd, ons algemeen overzicht staken.

KL. OMMEGANCK.

(*Wordt voortgezet.)*

De dryjaerlyksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten. *(Vervolg. Zie bl.* 134*.)*

Mevrouw Fanny Geefs telt men sedert jaren onder de meest begaefde kunstenaressen onzes lands. Op menige onzer tentoonstellingen hebben wy reeds verscheidene harer tafereelen mogen bewonderen, en de talryke eerbewyzen die haer te beurt zyn gevallen, getuigen hoezeer men haer talent waerdeert. Op de Antwerpsche tentoonstelling ontmoeten wy twee tafereeltjes van Mevrouw Geefs; het eerste, *een jong meisje met een hond*, het tweede, *een kind met een mandje krieken;* - twee teedere onderwerpen welke de kunstenares met gevoel heeft terug gegeven.

De heer B. Weiser, leeraer by de Koninklyke Akademie van Antwerpen, was vroeger een der goede leerlingen van Wappers. Aen de school dezes meesters is hy getrouw gebleven. In zyn tafereel, *een zoet gesprek*, stelt de kunstenaer een jongeling voor die het woord tot zyne geliefde stuert. Het gelaet des jongelings is zeer fraei en doet betreuren dat de wezenstrekken der freule niet even schoon zyn. De heer Weiser is kolorist, doch liefkoost onzens dunkens te veel de donkere toonen. Buiten dit is zyn tafereel keurig samengesteld en doet veel van de toekomst des schilders verhopen.

De vogelaer en *de liefde op 't dorp* zyn twee zeer goede voortbrengsels van den heer David Col, die ons schynt een hem alleen eigen vak te hebben gekozen; een geestig en spotziek vak, dat van den eenen kant opgeruimdheid en van den anderen tegenkanting bevat. Het eerste dezer tafereeltjes onderscheidt zich door zeer veel eigenaerdigheid van geest. Zie eens hoe die goede lieden alles in het werk stellen,

hoe zy door allerhande aenlokkingen de arme kleine vogeltjes in hunne netten zoeken te trekken, terwyl zy van den anderen kant er zelf van beroofd worden door eene kat, die de opbrengst hunner vlyt komt stelen. Dit tafereel is zoo geestig van behandeling als van opvatting. Wy zyn verzekerd dat de heer Col zal blyven voortgaen op den weg dien hy zich baent en zich-zelf zal blyven; zoo doende zal hy zich eenen uitstekenden naem verwerven.

De heer Frans Gons, van wien wy met zulk genoegen in eene vroegere tentoonstelling het *koffyvrouwtje* hebben gezien, heeft thans twee tafereelen gezonden. Het eerste, *de achtervolgde wildstroopers*, is wel opgevat als samenstelling, doch is te hard van kleur; het tafereel riekt naer het palet. *De angst des schilders* is beter; eventwel gelooven wy niet dat dit doekje in de wyze des schilders valt. De heer Gons is een gemoedelyke kunstenaer; hy bezit gedacht; volgens ons zou hy zich niet op *chargen* mogen toeleggen, maer ernstigere onderwerpen uitzoeken, die beter met zyn karakter overeenstemmen. De kerkschildering is naer allen schyn zyn vak, en het schoone tafereel *de martelie van St.-Sebastiaen*, dat hy voor de kerk van Schooten heeft gemaeld, duidt aen dat de schilder voortreffelyke onderwerpen kan behandelen: kleur, teekening en poëzy hooren hem in ruime mate toe.

De heeren Hazaert en Heyligers bewandelen den weg door de hollandsche meesters gebaend. Terburg en Mieris bezaten die uiterst fyne bewerking welke de heeren Hazaert en Heyligers in hunne voortbrengselen schynen te willen leggen; doch onzen tydgenooten ontbreekt het aen *ensemble;* zy zouden hunne effekten voorafgaendelyk beter behoeven te schikken. Zoo zy zich van deze gebreken weten te ontslaen, zullen zy er niet zeer verre af zyn, de meesters te evenaren die wy hierboven noemden. De eerste stelde twee tafereelen ten toon: *het nieuws* en *de arme moeder;* de tweede zond *een binnenhuis der* XVIIe *eeuw.*

Van den heer van den Meermont hebben wy de *kas der weduwen*, eene schildery die groote verdiensten bezit. Zy is wys van opvatting; de toon getuigt van plaetselyke waerheid, waermede het bouwkundig gedeelte van het achterplan is behandeld; de breede en wyze bewerking van den grond, het licht dat zich met veel juistheid verspreidt, dit alles mag aenspraek maken op onzen lof. De figuren die men door de geopende deur op het middelplan ziet, doen zich opmerken door eene wyze en wetenschappelyke teekening; de eenigste kritiek die wy ons zullen veroorloven, zal deze zyn dat de twee figuertjes, die naer het voorplan der schildering vooruit-

komen, volgens ons, niet bevallig genoeg zyn voor het plan waerop zy zich bevinden, en niet laten opmerken dat er tusschen hen en het achtergedeelte plaets voor lucht overblyft.

De obits-bombe, episode uit den veldtocht van den Krim, door van Imschoot, is geestig behandeld; de *détails* der soldatenkleeding zyn breed vooruit gebracht, en de borsteling is vast en stevig.

Troost van den heer Hamman is een zwak voortbrengsel, dat te veel navolging verraedt. Wy herinneren ons de tafereelen Andries Vesael, Marten Luther, Romeo en Juliette enz., die den heer Hamman den meesterrang hebben doen verwerven, en wy betreuren dat het tafereel door hem te Antwerpen ten toon gesteld, ons niet toelaet hem die zelfde weerde te erkennen.

De vier Evangelisten, door den heer Huysmans, zyn goede voortbrengselen, die ons een godsdienstig schilder te meer beloven; de beelden zyn met vaste hand geteekend; hun karakter is goed uitgedrukt en de draperyen goed geplooid. De heer Huysmans heeft slechts noodig zyne toonen, die al te hard zyn, een weinig te verzachten; zoo hy zulks doet, zal hy een voornaem schilder worden.

De heer Dobbelaere blyft vooruitgaen; het verheugt ons zulks te kunnen bestatigen door zyn groot tafereel *de Hemelvaert van Maria*, dat met eene zekere stoutheid is uitgevoerd. Deze schildery werd hem besteld door den heer Ch. Serweytens, voor de kerk van St.-Pieter, by Brugge. Wy hebben insgelyks opgemerkt zyn portret van den heer V.B., aertspriester, besteld door de heeren kerkmeesters der metropolitane kerk van Brugge.

De heer Ruyten heeft een schoon tafereel in lichteffekt, *de Familie eens gevangenen aen de voeten van eenen rechter*, *op het oogenblik als hy de oude Antwerpsche Stadsgevangenis het Steen verlaet*, naer de tentoonstelling gezonden. Het voorplan en de beelden zyn verlicht door den lanteern, strekkende om den rechter te geleiden, en het tweede plan door de maen. De tegenoverstelling der twee lichten is goed gevoeld en meesterlyk weêrgegeven; de houding des rechters is streng en maekt kontrast met de smeekende houding waerin zich de de ongelukkige familie bevindt, die hem om genade bidt, voor een harer leden die in zyne handen is gevallen. De heer Ruyten had ons niet gewoon gemaekt aen voortbrengselen, waerin de uitdrukking van verschillige gevoelens het byzonderste onderwerp zyner samenstelling uitmaekten. Wy raden hem aen op den nieuwen weg, dien hy zich heeft gebaend, voort te gaen; zyne eerste proef waerin hy goed heeft gelukt, verzekert ons dat hy niet kan nalaten aen zyn vak een eigenaerdig en belangryken stempel te hechten, die er tot nu toe aen ontbreekt.

De onderbroken briefwisseling, door den heer Noterman, is een dier voortbrengselen, welke bevallen om hunnen eenvoud en waerin onze jonge huishoudsters eene les zullen vinden.

De heer John Angus heeft twee tafereeltjes gezonden, *de herberg* en *de ingebeelde zieke*, die lof verdienen als samenstelling en kleur. Wy kunnen het zelfde zeggen van de schildery zyns broeders William Angus, *de terugkomst uit de kerk*, dat een allerliefste tafereeltje is, zoowel van gedacht als van uitdrukking en gevoel.

Huisselyk geluk van den heer J. Carolus is lief van gedacht en teekening.

De twee schilderyen van den heer Jocquaud, *de politiek in de* XIXe *eeuw*, *nieuws uit den Krim*, en *de vruchtelooze geldomhaling*, schynen ons te veel *charge* te zyn en den schilder, die ons aen betere voortbrengselen heeft gewoon gemaekt, niet al te weerdig.

Een bezoek op een werkhuis, van den heer Diddaert, laet goede hoedanigheden opmerken, vooral voor wat de behandeling van de achtergedeeltens betreft, die schoon en licht zyn; de figuren bezitten de kracht niet, zoo min voor wat de teekening

als de schildering betreft, om tegen zoo goed bewerkte achterdeelen vooruit te komen. Door gewetensvolle studie, kan de heer Diddaert een weerdige voortzetter der schitterende school van Leys worden.

Het geschenk van den heer Victor Chavet is een juweeltje van keurige teekening en behandeling. Hoe fiksch is die rechtstaende vrouw daer gezet! Hoe zwierig is hare houding, en hoe zorgeloos zit dit tweede figuer aen de tafel! Alles in dit klein tafereel verraedt leven en natuer, maer sierlyke natuer!

Moederliefde, van den heer Gustaf de Jonghe, is een goed tafereel voor een zoo jong kunstenaer, en belooft ons dat hy weldra recht zal hebben, ons eene schitterende lofspraek af te dwingen. Wy herinneren ons het buitengewoon talent zyns vaders, oud-leeraer by onze Akademie, en wy zouden ons gelukkig achten, den zoon eens mans dien wy zoo zeer hebben bemind en geacht, lof te mogen toezwaeijen.

Van Dyck van zyne moeder de eerste teekenlessen krygende en *de jonge studerende muzikant*, zyn zeer lieve, kleine, gewetensvol bestudeerde tafereelen en doen den kunstenaer, den heer Marschouw, eer aen.

Het huwelyksgeluk, *de kunstenaer*, *het onweder* en *de goede tyd*, van den heer August Serrure, behooren tot de gedachtenlooze school, welke over eenige jaren in ons land den toon wilde geven, en thans maer zeer weinig verdedigers meer telt. Zy ondergaet het lot van alle mode, en ware kunst verandert niet met den lossen smaek van ieder jaer!

De dry voortbrengselen van den heer F. Delhaye, *kinderliefde of de Tintoret met zyne dochter*, *familiegeluk* en *het eerste exaem*, zyn verdienstelyke voortbrengselen, vooral het laetste, dat eenvoudig van uitdrukking is, terwyl in den algemeenen toon eene zoete bekoorlykheid berust, die bevalt.

Vooraleer ons overzicht der tentoonstelling, voor wat de schilders van figuren betreft, te eindigen, hoeven wy de schoone portretten van den heer Tuerlinckx te melden, en wel vooral dit van den bisschop van Luik, een werk dat den kunstenaer tot geene geringe eer verstrekt.

De vier tafereelen van den heer Ten Kate, van Amsterdam, die, onzes dunkens, zich meer op kleur en algemeen effekt dan wel op het gewetensvol wedergeven zyns gedachts toelegt, zyn te veel naer eene wyze die over eenige jaren mode was,

maer niet meer aennemelyk is op ons tydstip, nu de kunst eene hoogere zending behoeft dan aen het gezicht te bevallen.

Ook zouden wy den heer Hendrik Schaefels wel in de zelfde rangschikking als den heer Ten Kate mogen opnemen, voor wat betreft zyne twee schilderyen *de fontein der liefde* en *de warande*, alsook den heer Rochussen, voor zyne *wandeling vóor het kasteel;* er ligt geest en aentrekkelykheid in, doch niets stevig, niets bestudeerd.

Het gebed, van den heer Beaume, is bevallig. *Het binnengezicht tydens het onweder*, van den heer Julius Breton, is goed opgevat, ofschoon een weinig hard van bewerking.

De bevallige voortbrengselen van den heer Ed. de Latour, miniatuerschilder des konings, waren ons byna ontsnapt, zoo klein zyn zy. De heer de Latour had ons gewoon gemaekt aen zyne schildering op elpenbeen; thans schildert hy met olie, en zyne voortbrengselen, ofschoon allerkleinst van omtrek, zyn nogthans breed opgevat, vooral het mannenportret ten voeten uit, dat zoo eenvoudig is van schikking en zulk grootsch effekt voortbrengt, dat het ons de portretten van eenige onzer oude meesters herinnert.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

St.-Baefs bekeering.
Eene schildery van P.P. Rubens te Gent.

De Redaktieraed der *Vlaemsche School* deed my de eer my eenige regelen voor dit belangryk tydschrift te vragen; ik acht het my ten plichte, zoo haest mogelyk en in de maet van myn zwak vermogen, aen eene gedane belofte te voldoen,

Het door my uitgekozene onderwerp is niet nieuw, maer het hecht zich aen een der glansrykste namen waerop België mag bogen, aen de geschiedenis van den vorst der schilders onzer oude vlaemsche school, aen Pieter Pauwel Rubens, wiens schoonste voortbrengselen Antwerpen thans nog versieren. Eventwel is Gent ook prat over de grootsche schepping dezes meesters, welke hare Cathedrale opluistert. Onder meer dan eene betrekking kan de *St.-Baefs bekeering* zeer wel de vergelyking met de *Afdoening des kruises* doorstaen. Ik zal echter geenen pennetwist openen nopens de overtreffelykheid van dees of geen tafereel in vergelyking met het andere; ik zal my vergenoegen, eene kortbondige beschryving van het eerste dezer meesterstukken te geven.

Dit tafereel, van kolossale grootte, vertoont een godsdienstig en tevens historisch feit. St.-Baefs, die aen de wereld heeft versaekt en al zyne goederen aen den arme heeft uitgedeeld, vertoont zich aen St.-Amands en aenzoekt hem in het klooster aenveerd te worden, dat de Apostel van Vlaenderen te Gent heeft gesticht.

Om zich een goed denkbeeld van dit overschoone doek te maken, moeten wy een woord reppen van den befaemden vorst die er de held van is.

De menige schryvers ter zyde latende, die zich met de herderlyke werken van St.-Amands hebben bezig gehouden, zullen wy ons by een enkel werk bepalen: de Rymkronyk van het leven dezes heiligen Apostels in het vlaemsch rondom, het midden der XIVe eeuw(*) door Gillis van Wevel gedicht. De kronykschryver verhaelt in dien eenvoudigen, naïven en schilderachtigen styl, den litterarischen werken van dit tydstip eigen, dat een woest en wreede leude van Hasbanië, Bavo geheeten,

(*) *Leven van Sinte Amand, patroon der Nederlanden*, dichtstuk der XIVe eeuw. Dit handschrift is door Jr. Ph. Blommaert in de verzameling der *Vlaemsche Bibliophilen* uitgegeven.

wiens naem alleen zyne onderdanen en naburen van schrik deed yzen, zonder mededoogen een vlaemsch koopman in de gevangenis had geworpen, die zich voor handelszaken naer Tongeren had begeven. De wreede leude had al zyne goederen verbeurd verklaerd, en was op het punt den koopman ter dood te brengen, wanneer Ageltrudis, Bavo's eenige dochter, genade voor den gevangene kwam afsmeeken, die sedert verscheidene dagen in de donkere kelders van een feodael kasteel lag gekerkerd. Bavo had zyne dochter buitengewoon lief; de eenige vrucht zyns huwelyks met de dochter van den machtigen graef Odillo, was Ageltrudis in schoonheid en zoetaerdigheid opgegroeid. De leude werd door de stemme zyns kinds bewogen en gaf aen Ageltrudis oorlof om zelve de banden des gevangenen te slaken. Ommiddelyk begaf zy zich in de duistere en vochtige kerkers des slots, alwaer zy den armen veroordeelde verscheen als eene witte duive door den hemel gezonden. - ‘Myn vriend, - zegde zy met eene zoete en welluidende stem, - myn vader staet my toe u de vryheid terug te schenken; vergeef hem het kwaed dat hy u heeft gedaen, en bid uwen God voor hem en voor my, want ik weet dat gy een Christen zyt, en ik heb betrouwen in uw heilig geloof.’(**)

De gevangene keerde naer Gent terug en verhaelde het voorgevallene aen den heiligen Amandus. Hy maelde hem in de donkerste kleuren het afbeeldsel des gevreesden graven en vond geene woorden genoeg om den lof der schoone Ageltrudis te verkonden; hy schetste haer af onder de trekken

(**) Gaet tout hem, ‘seide hi mettien,
En triveleertene, als ghi wilt,
Ic ben met uwen woorden ghestilt.’ -
‘Vader, danc hebt!’ seide Adeltruut,
Ende so ghinc al overluut,
Daer so den ghevanghenen vand.
‘Vriend,’ seide so altehand,
Ghi ligghet hier te uwen meskieve,
Dat sal ic door sine lieve,
Beteren, daer ghi an gheloovet,
Al eyst dat mijn vader doovet,
Verghevet hem, dies biddic hu,
Ende oock hem ic begheerende nu,
Dat ghi uwen God bidt voor mi,
Want ic weet wel dat ghi
Sijt een kerstijn salich man,
Ende ic gheloove seke daer an,
Dat es die helighe wet,
Die ter weerelt es ghesed.’

eens bevalligen en zoeten engels, als een voorbeeld van kinderlyke liefde. Na dit verhael, dat den heiligen kerkleeraer diep roerde, vertrok de koopman, en de apostel bad vurig den Heer, opdat graef Bavo genade zou mogen verwerven, en het licht des geloofs ook voor zyne oogen mocht stralen.

St. Amands, dien de loop zyner predikatiën voortzette, verscheen korts nadien te Tongeren, alwaer hy het geluk had, door de tusschenkomst der godvreezende Ageltrudis, graef Bavo tot het Christen geloof te bekeeren. (Anno 651.) Adhilek, bygenaemd Allowyn, die aen de treffende woorden van Amandus niet kon wederstaen, begaf zich tot hem in Gent, zegt een geschiedschryver onzer dagen, en smeekte hem om onder het getal zyner leerlingen opgenomen te worden; voor immer aen de regels der kloosters gehecht, wilde hy voortaen met meerder kracht de misdaden van zyn vroeger leven boeten. Amandus leidde hem de gentsche kerk binnen, en dáér, nadat hy 's graven hair en baerd aen de voeten des altaers had doen vallen, ontving hy hem in de christene priesterschaer. De woeste Allowyn werd de zoete Bavo.

Het is dit punt uit St. Baefs leven dat Rubens als onderwerp zyns tafereels heeft uitverkozen.

Op de rusting van eenen breeden steenen trap, die naer een kloostervoert, ontwaert men St. Amands in groot kerkgewaed, met de kenteekens der bisschoppelyke weerdigheid. Hy is vergezeld van Therbert, den eersten abt der oude abdy waervan de heilige Apostel de stichter is. Graef Bavo werpt zich aen zyne voeten, en in tranen losbarstende, belydt hy al zyne wandaden en smeekt de boetpleging af.(*)

Op het lagere gedeelte der schildery zyn de armen en kranken afgeschilderd, welke aelmoesen uit de handen van Bavo ontvangen, die zich van al zyne goederen heeft ontmaekt om zich alleen aen de redding zyner ziel toe te wyden. Op het voorplan ontwaert men twee vrouwen wier gelaetstrekken men op het groote deel van Rubens werken terugvindt, - degene zyner twee echtgenooten Isabella Brandt en Helena Fourment. Wat het portret des schilders zelven aengaet, het is niet moeijelyk het in het mannelyk en krachtig gelaet van graef Bavo te herkennen, terwyl de pater die almoesen uitdeelt, het afbeeldsel vertoont van Rubens' vader, die door zyne liefdebetrekkingen met Anna van Saksen zoo vermaerd is geworden.

Dit doek, door bisschop Antonius Triest aen de Cathedrale van Gent geschonken, versierde eertyds het oude hooge altaer. Het was slechts na de opbouwing van het huidige, dat men het werk van Rubens in de kapel plaetste waer men het thans nog bewondert.

Een zoo merkweerdig tafereel kon het lot niet ontgaen van al de meesterstukken van Europa, die het keizerlyk musaeum te Parys onder Napoleon I gingen verryken. Aen België na den veldslag van Waterloo teruggeschonken, werd het naer Brussel gezonden; doch Willem I gaf het in 1817 weder aen de kerk tot welker versiering het was geschilderd.

PH. KERVYN DE VOLKAERSBEKE.

(*) Ende stelde (Bavo) voor dan sinen moed
Om een leven, in sulker wise
Te leedene, daer hi ten paradyse
Christuse by anescouwen mochte;
Veel penitencien niet sochte
Was sijn staet, die hi uphief.

Waerom ik ween.
Aen mynen vriend Eduard Michels, te Dixmude.

Waerom ik ween? Waerom ik ween?
Omdat ik niet meer in de velden
Mag droomend wandlen als voorheen,
En niet myn lief of leed mag melden,
Hoe my de dichterboezem slaet,
Aen 't herte dat myn hert verslaet!

Waerom ik ween? - ô lieve tyd!
ô Dagen van genot en weelde,
Toen ik de vlaemsche lier bespeelde,
ô Zegt me, zegt me, waer gy zyt,
Of gy niet meer terug zult keeren
Om al myn leed en smert te weeren!

Waerom ik ween? - Ik plukte bloemen,
En vlocht ze samen met een wis,
En 'k droeg ze dan by andre bloemen,
(Elkanderer gelykenis)
En wat ik dan, dan mocht genieten....
Helaes, zie hoe myn tranen vlieten!

Waerom ik ween? Omdat myn ziel,
Die eertyds in de sferen zweefde,
En daer van hemelspranken leefde,
Omdat myn ziel gedwongen viel
Op 't aerdsche meir van bange zorgen,
Vernieuwd by elken vroegen morgen!

Waerom ik ween? ô Weet gy 't nog?
Wy spraken dichtkunst, van haer Goden,
Wy zongen geestverheffende oden...
ô God, waer zyn de dagen toch
Zoo spoedig, spoedig heen gevlogen?
Is 't heil der toekomst dan een logen?

ô Michels, vriend, nauw vatbaer meer
Zyn al die schatten voor myn herte;
'k Ben neêrgerukt in wreede smerte,
Neen! 'k zie die dagen nimmer weêr...
ô Gy, myn liefste vriend op aerde,
ô Hoû me uw vriendschap steeds in waerde.

AD. BEERNAERT.

VEURNE, *november* 1855.

Een oogslag in de algemeene Nyverheidstentoonstelling van Parys 1855.

(Vervolg. Zie bl. **169**.*)*

Vereenigde-Staten van Noord-Amerika.

De Vereenigde-Staten

INWENDIGE VAN DEN MIDDELBEUK VAN HET HOOFDGEBOUW.

hebben geheel Europa door den roem van hunne macht doen weêrgalmen; de ondergang die hen bedreigt, is nogthans niet verre verwyderd. Zy wederstaen aen de ontbinding alleenlyk door hunne uitgestrektheid. Hunne groote steden zyn eene luisterryke verwezentlyking van het afschuwlykste materialismus. Hunne grootheid spruit voort uit den rykdom van hunnen grond, en bygevolg uit hunnen uitgebreiden koophandel van onverwerkte stoffen. De nyverheid, die weegschael van de beschaving der volkeren, geeft maer weinig gewicht in de Parysche tentoonstelling aen den voortgang der Yankees; hetgeen zy ons voorstellen, is niets dan eene verre nabootsing der Europische werken. Die natie, met alle hare levendige krachten, met hare paradoxale ontwerpen, kon nauwelyks 5000 inzenders vereenigen, in hare mislukte tentoonstelling van 1853.

Uit de schandige vlek

UITWENDIGE VAN HET BYGEBOUW.

der slaverny, die nog op de zuidelyke provinciën kleeft; uit de bloedige twisten tusschen de nieuw aengekomene landverhuizers en de van ouds gevestigde landslieden; uit de onmacht der rechtbanken, die de grootste misdaden ongestraft laten doorgaen, moet vroeg of laet de slag losbersten die de sterrenschild zal verbryzelen.

Oostenryk.

Uit verschillende volkeren samengesteld, legt dit ryk eene groote menigte van onderscheidene nyverheidsstrekkingen aen den dag. In het algemeen is het op de hoogte van den Europischen vooruitgang voor de nieuwe uitvindingen; het behoudt zynen alouden roem voor de andere en wel byzonder voor de Boheemsche kristallen en de voortbrengsels zyner mynen. Zyne duitsche provinciën hebben in hunne tentoonstelling den algemeenen aerd der Staten van den Duitschen Bond.

De voortbrengsels der oostenryksche provinciën van Italië getuigen den geest van een volk welk meer tot kunst dan tot nyverheidswerken is genegen.

De chemische voortbrengsels, in groote menigte, geven de buitengewoone vordering te kennen, door Oostenryk in dit moeijelyk vak bekomen.

Deze natie moet eene groote consommatie maken van pypen en gaenstokken, daer deze artikelen eene der uitgebreidste plaetsen van hare tentoonstelling bekleeden.

De ongelooflyk goede koop harer voorwerpen van quincaillerie, aerdewerk, gereedschappen, wynen, gewevene stoffen verdient door de vreemden in aenmerking genomen te worden.

Koningryk België.

Vaderlandsliefde kan verblinden, maer de cyfers in de lyst op bladz. 171 aengehaeld, verheffen België in de Parysche tentoonstelling, evenredigerwyze zyner uitgestrektheid en bevolking, op den eersten rang nevens de verst gevorderde Staten. Frankryk, op welks grond de tentoonstelling plaets heeft, moest er noodzakelyk het grootste deel aen nemen; het telt 11,000 tentoonstellers, en België 700; dit geeft ongeveer eene verhouding van 1 tegen 16; doch Frankryk bezit omtrent tienmael zooveel inwooners als België, dus is het evenredig betrek gelyk 1 tegen 16; doch Frankryk, dat in zyne eigene tentoonstelling elf duizend fransche inzenders verzamelde, zond er maer 1700 naer de engelsche

van 1851, nauwelyks een vyfde van zyn getal in 1855.

Frankryk beslaet in de zalen der tentoonstelling van 1855 eene oppervlakte van 46 duizend meters; België 5 duizend, dus meer dan een tiende van het fransch aendeel. In de zelfde verhouding is de belgische afdeeling de volledigste in alle klassen van produkten vertegenwoordigd. Door natuer rykelyk bevoordeeld met stoffen van eerste noodzakelykheid, yzer en steenkoolmynen, is de Belg in het geval van eenen goeden schranderen werkman, die, zonder groote kapitalen, door zyn vernuft en werkzaemheid, zich tot den staet van achtbaren nyveraer heeft weten te verheffen. Ofschoon de *contre-façon* niet veel te pryzen is, mag men zeggen dat men byna geene voorwerpen in vreemde fabrieken vinden kan die in de belgische niet kunnen gemaekt worden.

In andere landen zal men hier beter koope, daer schoonere voortbrengsels aentreffen, maer nergens geene welke voor de dry hoedanigheden van geringen prys, goeden smaek en langdurig gebruik niets te verlangen overlaten. Zonder volksplantingen, kan België geenen uitvoer zoeken dan naer vreemde merkten; de goede koop is het eenigste strydmiddel dat wy onzen machtigen en beschermden mededingeren kunnen tegenstellen.

De geringe pryzen worden ongelukkiglyk meermaels bekomen ten nadeele van den werkloon. Of het in iemands vermogen staet zulken toestand te verbeteren, is een der moeijelyke vraegpunten onzes tyds. Er bestaet eene algemeene natuerwet door de welke al hetgene in koopwaren of anderzins overvloedig wordt aengeboden, in prys moet dalen; de menigvuldige handen die naer werk vragen, beletten den dagloon in evenredigheid van de duerte der levensmiddelen te doen verhoogen; alle fabriekmeesters of werkbazen zyn niet in staet, zonder eigen ondergang, het voorbeeld te volgen van eenige groote fransche werkhuizen, die hunnen werklieden eene groot gedeelte hunner winst mededeelen, of van andere die, by onze weet, zoo wel in België als in Frankryk en Engeland, alleenlyk hunne fabriek open houden ten voordeele van hun werkvolk.

In de tegenwoordige omstandigheden kan het gebrek aen werklieden alleen den dagloon grootelyks doen verhoogen. De economische vragen worden zekerder door den uitval dan door berederingen opgelost: de werklieden die aen de Parysche gebouwen der tentoonstelling arbeidden, het gebrek aen ambachtslieden waernemende, verhieven hunne eischen tot den bovenmatigen loon van 10 francs daegs.

De luister onzer nyverheid in de fransche tentoonstelling bestaet in onze kanten, wapens, lynwaden en lakenen stoffen; de zegeprael in die artikelen is ons eenstemmig toegewezen.

Zonder vrees van tegengesproken te worden, mag men zeggen dat eene groote natie, welke den nyverheidsgeest, de schranderheid en werkzaemheid van het belgisch volk zou bezitten, welhaest aen het hoofd der natiën zou staen. Wat meer geest van initiatief en vertrouwen in onze eigene krachten zou nogthans goed te pas komen.

Zwitserschen Bond.

De zwitsersche horlogiemakery is de vermaerdste der gansche wereld; zy is overvloedig in de tentoonstelling vertegenwoordigd. Zulke voorwerpen kan men moeijelyk anders dan door het gebruik waerderen. De goedkoope zyden stoffen, linten en geborduerde gordynen van Zwitserland maken alle mededinging onmogelyk.

Zyne houten gebeeldhouwde voorwerpen leveren geen kunstbelang op: zy zyn aerdig, dat is al.

Koningryk Denemarken.

De voortbrengsels van dit ryk, alhoewel minder volmaekt, zyn met den algemeenen duitschen stempel, vermengd met den noordschen aerd, gekenmerkt.

Koningryk Spanje.

In aenzien van natuerlyke middelen en rykdommen, is dit land, dat voorheen in verscheidene tydvakken aen het hoofd der Europische beschaving stond, het verste van allen ten achteren. Weinig voordeel heeft de Spanjaerd weten te trekken uit zyne ryke mynen. Landbestuer en burgers hebben beiden even weinig werkzaemheid in de Parysche tentoonstelling aen den dag gelegd. Eenige ryke zyden stoffen en lakens trekken alleen de aendacht tot zich. Spanjes Havana sigaren, door alle liefhebbers van het rooken ten minste met den naem gekend, maken verre weg de edelste tabaks-verzameling uit, en moeten de oogen der Paryzenaers nog al uitsteken.

Koningryk Groot-Brittanje.

De luister van Engeland is zyne katoen-nyverheid, zyn ruilinghandel met min gevorderde natiën. Zyn akkerbouw is tot het hoogste punt van volmaektheid gebracht; dit getuigen zyne planten- en dierenvoortbrengsels welke overal zyn bekend. Als eigenaerdigheid mag men vragen of er buiten dees volk nog een ander bestaet dat met mekanieken ploegt, zaeit, maeit, dorscht en graen omzet. Indien de fyne berekeningen de eigenschap van den Engelschman zyn, heeft hy (de hedendaegsche, wel te verstaen) het kunstryke in den vorm van meubelen en sieraden nooit begrepen.

In de afdeeling van Engeland, tusschen de voorwerpen die onder het stoffelyk opzicht de macht te kennen geven van den zeeënreus, die sedert korten tyd in de algemeene achting zoo deerlyk is gezonken, vindt men stukken welke voor hem uitnemend loflyk zyn; zie hier hunnen oorsprong:

De Engelsche tentoonstelling van 1851 was niet, zoo als hare jongere zuster, eene baetzuchtige berekening. Zy is ook misschien de eenige welke eene schoone winst voor uitval heeft gegeven. Deze winst heeft men tot voordeel der algemeene wetenschappen en kunsten besteed, door het oprichten van gestichten en scholen en het uitvoeren van modellen, welke laetste in de tentoonstelling pronken.

De overzeesche bezittingen van Engeland zyn in eenen staet van uitmuntenden voorspoed. Deze kosten veel aen het moederland, en brengen maer op voor de ryke kapitalisten. Buiten die van den grond, leveren de voortbrengsels van Oost-Indië eenen zonderlingen aenblik op; men kan zich niet wederhouden die stukken als antikiteiten te aenzien; want ware het zake dat die landen over duizend jaren het lot van Herculanum hadden ondergaen, zoo zouden de aldaer ontgraven voorwerpen geen verschil opleveren met de tentoongestelde te Parys.

De inlandsche bevolking dier streken, zoo wel als die van China en Japan, staet van over eeuwen onveranderlyk; het namaken der afgodenbeelden door de Engelschen kan in hunne nyverheid misschien wel eenige mededinging doen ontstaen.

Behalve zyne verwydering on zyne goudmynen, belooft Australië dezelfde toekomst aen Engeland als Algerië aen Frankryk.

De Canada is niet meer dan met brekensgereede banden aen Engeland vast gehecht. De Canadiaensche landbouw heeft den hoogsten trap van voorspoed bereikt.

Koningryk Griekenland.

Op den laegsten trap der beschaving, zelfs nog lager dan Spanje staende, kan Griekenlands ongelukkige staet door zyne geschiedenis verontschuldigd worden. Zyn toestand is nogthans niet zonder goede hoop voor het vervolg te laten, aengezien den grooten stap dien het alreeds gedaen heeft sedert zyne verlossing uit de turksche slaverny. De nabyheid van de onbeschaefdheid der oostersche wereld kan niet dan eenen nadeeligen invloed op het grieksche volk veroorzaken.

De byzonderste grieksche voortbrengsels zyn: uitnemend schoon marmer, van alouds bekend, eene verzameling van wondergroote en schoone spongiën, wapens, kleederen, met zilver en goud geborduerd, eindelyk een aental voorwerpen, bewyzende eene eerstbeginnende doch veel belovende nyverheid.

Hanzesteden.

De aerd hunner tentoonstelling is byna geheel tot den koophandel betrekkelyk; het overige is gansch duitsch.

Mexikaensche Republiek.

De goud-, zilver-, kwik-, lood- en kopermynen zyn de byzonderste exploitatie en rykdom van dit land, benevens het zoeken van fyne gesteenten. Voor het overige is het mexikaensche volk in eenen staet van onbeschaefdheid. De voortbrengsels van zynen grond getuigen eene wonderbare vruchtbaerheid.

Ottomaensch Keizerryk.

Deze afdeeling is meest samengesteld uit akkerbouwvoortbrengsels, geborduerde kleederen en tapyten van eenen buitengewoonen rykdom. Ieder kent genoegzaam den ongelukkigen staet van het turksche volk, hetwelk geene nyverheid, gelyk dit in onze streken verstaen wordt, bezit.

Koningryk der Nederlanden.

Ryk genoeg door zynen koophandel, hadden onze noorderbroeders tot over eenige jaren weinige poogingen gedaen om eene gewichtige plaets in de algemeene nyverheid te bekomen. Hun vooruitgang daerin sedert de laetste jaren is onbetwistbaer. Doch hunne koophandelsvoorwerpen in de tentoonstelling zyn misschien de byzonderste onder die van alle andere natiën. Men kan niets verdenken of het is in Nederlands tentoonstelling van koloniale waren te vinden. De *trophée* van de voortbrengsels zyner overzeesche bezittingen is de schilderachtigste en de belangrykste der geheele tentoonstelling.

De verzameling der Japoneesche voorwerpen levert aen de nieuwsgierigen eene vertooning zonder weêrga op.

Het overige der hollandsche afdeeling schynt uit door de nyverheid der diamanten en den akkerbouw.

Pauselyke Staten.

Hier ontmoet men algemeene italiaensche kunststrekkingen en belangryke akkerbouw-voortbrengsels. De mosaïeken en kameën der Pauselyke Staten zyn de prachtigste die men kent, en gaen allen lof te boven. Hunne ruwe zyde is van de schoonste der zyvoortbrengende landen.

Koningrijk Portugal.

De nyverheid van Portugal is weinig meer gevorderd dan die van Spanje. Zyne afdeeling bevat de rykstgekleurde marmers. Zyne verzameling van afrikaensche koloniale voortbrengsels heeft waren die nergens anders zyn gekend.

Koningryk Pruissen en de overige Staten van den Duitschen Bond.

Deze tentoonstelling bekleedt eene aenzienlyke plaets in de verschillende gebouwen, en vertegenwoordigt deftig de nyverheid van die menigvuldige volkeren. Hunne metaelbewerking bezit verscheidene vakken die voortbrengsels zonder wederga leveren; hunne yzergieteryen zyn de meest gevorderde der geheele wereld; hunne chemische werken hebben weinige opvolgers by de vreemden; en hunne nyverheidsvoortbrengsels bezitten de uitwendige hoodanigheid van meest tot het gebruik der kleine burgery te zyn geschikt. Het is jammer dat een aengenaem voorkomen hun somtyds ontbreekt. Goedkoop speelgoed, gestampte koperen sieraden, pypen en gaenstokken zullen die volkeren in langen tyd niet te kort hebben. Men zegt dat het meestendeel der algemeene gebruikbare voorwerpen van die afdeeling aen eenen ongelooflyken lagen prys staengeteekend.

De vermaerdste photographen zyn Duitschers.

De duitsche nationaliteit is die welke in Europa de meest

INWENDIGE VAN HET BYGEBOUW.

afgeteekende karaktertrekken bezit, en het minste den franschen invloed heeft ondergaen; de nyverheids voortbrengsels der Duitschers zyn ook met een dusdanig kenteeken bestempeld.

Koningryk Sardinië.

Eerst beginnende nyverheid. Zeer schoone akkerbouwvoortbrengsels. Verbetering in de bewerking der ryke mynprodukten, welker exploitatie langen tyd te wenschen overliet.

Groot-Hertogdom Toskanen.

Rykelyk begunstigd met alle soorten van mynen, zoowel van noodzakelyke metalen als van zilver, hebben de inwooners die onuitputbare schatten, zoowel als die van hunnen akkerbouw, goed weten te bewerken. Hunne kennis in chemische voortbrengsels blykt in hunne tentoonstelling. De kunstwerken zyn hier ook niet vergeten. De stroohoedenmakery toont ons hier voorwerpen van eene fynheid, als er nergens anders kunnen gevonden worden. Dit gevlochten strooi zou men voor geweven lynwaed kunnen aenzien. De prys van een dier hoeden is, zoo heeft men

ons verzekerd, van over de duizend franken. De Toskaensche mosaïeken hebben niet dan met de Romeinsche te kampen.

Koningryk Zweden en Noorwegen.

Verre van het midden van Europa gelegen, kunnen deze landen geene wydgevorderde nyverheid bezitten. Zulke schatting geldt ook voor de meubelen en prachtvoorwerpen. De zweedsche metaelbewerking, en byzonder de yzermakery, levert voortbrengsels op met hoedanigheden zonder gelyken. Tot getuigen ziet men zware yzeren staven op alle wyzen gedraeid en gebogen en zelfs koud in eenen knoop gelegd, zonder scheuren of breken, net als of het koorden waren. De uitwendige vorm der zweedsche voorwerpen is hier en daer nog wat lomp. Noorwegen is onder het kunstryke opzicht meer gevorderd. Dees land heeft schoone marmers en porphyren ingezonden; zyne verzameling van stalen van Noordsch houd trekt de aendacht van geheel Europa tot zich. De pelteryhandelaers kunnen in deze afdeeling de schoonste pelsen bewonderen.

De Stalen van Zuid-Amerika hebben weinig of niets ingezonden.
De reden der afwezigheid van Rusland is licht te begrypen.

Onderzoek der byzonderste voortbrengsels, *volgens de klassering van den Kataloog.*

Om aen dit belangryk onderzoek de noodige uitgebreidheid te geven en het met menigvuldige platen op te luisteren, zullen wy het verschuiven tot de afleveringen van den tweeden jaergang.
KL. OMMEGANCK.

Een vreemde heer in een hotel.

I.

Op eenen junyavond, nu een paer jaren geleden, leverde de Schelde, vóor Antwerpen, het schoonste gezicht op dat men na eenen warmen zomerdag kan droomen. De zonneschyf verdween allengs aen de westerkimme, achter eene vuerroode streep, terwyl het uitspansel boven den stroom helderblauw en zóo zuiver was, dat het nauwzienst oog onmogelyk het kleinste wolkje aen die heerlyke blauwe hemelzee kon ontdekken. De kaeijen, te beginnen van de Waterpoort tot aen het sas van het kleine Dok, waren overdekt met ontelbare wandelaers, die na het afloopen der dagelyksche bezigheden aen den heerlyken stroom kwamen uitrusten. Er woei eene lichte noordwester bries, die op dit warme jaergetyde de wandelaers alleraengenaemst was

en terzelfder tyd niet weinig bydroeg om de Schelde het tooverachtig voorkomen te geven dat zy dien avond opleverde. Aen den Veerdam, tegenover de Waterpoort, waerboven in eene groote nis het reusachtige beeld van *Scaldis*, den voedstervader des strooms, prykt, bewoog zich op den lichtgerimpelden plas de stoomboot, die twintig mael daegs de passagiers van de stad naer het Vlaemsch-Hoofd en *visà-versà* overbrengt; lager af kruisten eene ontelbare menigte roeibooten en sloepen, met en zonder zeilen, door elkander; tusschen het Kranenhoofd en den Verloren-kost, kwamen een tiental antwerpsche en arnemuidsche visscherssloepen, ventjagers, knotsen en pinken met hunne witte en roode zeilen tegen de kaei aenlanden, terwyl eene gansche vloot grootere vaertuigen van allen aert en scheepsbouw: drymasters, barken, brikken, schooners, koffen en tjalken, vóor de stad uit zee aenkwamen en te midden der Schelde, onder het zingen der matroozen, de zeilen streken en het anker lieten vallen.

Vermits het hooge ty en daer door het sas van het kleine Dok open was, waren er ook ettelyke vaertuigen die, om des nachts niet op de reede te moeten ankeren, verkozen dadelyk het Dok binnen te loopen. Tusschen deze laetsten bevond zich een overgroote hollandsche drymaster, die van Sumatra kwam met eene volle en ryke lading koffy, suiker, peper en kaneel, en buiten de manschap, bestaende in een dertigtal Maleijers, den kapitein, twee stuerlieden, eenen zeilmaker en eenen timmerman, nog een vyftal reizigers uit Oost-Indië mede bracht. Zoodra de *Prins Maurits*, - zoo hiet het schip, althans stond die naem in groote vergulde letteren onder den achterspiegel te lezen - binnen het Dok was gehaeld, wees de havenmeester den loods, die boven op het dek aen den achtersteven stond, eene ledige plaets aen tegen de kaei, tegenover het Oosterlingenhuis, en dadelyk gaf deze de manschap de noodige inlichtingen om dit bevel ten uitvoer te brengen, zoo dat, eer er een kwaert uers was verloopen, de *Prins Maurits* op de aengeduide plaetse lag.

Intusschen was het reeds schemerdonker geworden, en er verliep ook niet veel tyd meer of de kapitein, de eerste stuerman en de passagiers stapten aen land; de twee eersten om in een kapiteinshuis den avond en de overigen om in een gasthof den nacht te gaen doorbrengen. Tusschen deze laetsten bevond zich een lange man, met een deftig voorkomen en die er omtrent de vyf-en-dertig jaer uitzag. Onder den linker arm hield hy eenen regenscherm en rotting met gouden knop, terwyl hy aen elke hand eenen goedgevulden kleederzak droeg. By den eersten oogslag dien men op hem wierp, was het genoegzaem zichtbaer dat hy vreemd was in de belgische koopstad; want niet zoodra had hy den voet aen wal gezet, of met eene soort van nieuwsgierige verwondering draeide hy het hoofd in alle richtingen, als of hy niet goed wist langs waer zyne stappen te zullen wenden. Een oogenblik hield hy stil vóor den victualiewinkel uit het Oosterlingenhuis, en scheen er op na te denken of hy daer al of niet zou binnen treden. Na zich echter een weinig te hebben bedacht, stapte hy eensklaps verder en draeide de kaei op, in de richting der Schelde. Doch, nog geene vyf stappen was hy verre, of wederom zag hy er even aerselend uit; want vóor elke wooning hield hy stil, terwyl hy hunne uithangborden scheen te lezen en de gevels der huizen zoo nauwkeurig in oogenschouw nam, als of hy een schatter van 's lands belastingen ware geweest, die voor zending had het getal deuren, vensters en haerdsteden op te nemen. Reeds had hy aldus zes of zeven wooningen in oogenschouw genomen, zonder dat hy echter scheen te hebben ontdekt wat hy zocht, toen hy eindelyk stil hield vóor een tamelyk groot gebouw, waervan de gevel van boven tot onder met groote zwarte letters was beschilderd en den bewooner van dit huis tot uithangbord dienden. Het opschrift luidde aldus:

HÔTEL RHINOCEROS, LOGEMENT VOOR ZEELIEDEN EN SCHEEPSVICTUALIEWINKEL, BY CHRISTIAEN BRONCKHORST.

De passagier van den *Prins Maurits* scheen thans te hebben gevonden wat hy verlangde; want hy bleef niet langer meer te midden der straet staen, maer stapte integendeel recht op den victualiewinkel af, waer hy ook zonder verwylen binnen trad. Byna gelyktydig kwamen dry jonge jufvrouwen, met lang blond krullend haer en in zwarte zyde gekleed, van achter de toonbank, met het allervriendelykste lachje om den mond, hem te gemoet. De vreemde heer wierp eenen vluchtigen blik op de jufvrouwen, waervan de oudste vyf-en-twintig en de jongste twintig jaer scheen te hebben beleefd, en die elkander zoo zeer geleken, dat men hen, het verschil van ouderdom niet aenmerkende, voor drylingzusters zou hebben genomen.

- Kan ik hier van nacht logeren, jufvrouwen? - vroeg de reiziger.

- Wees zoo goed binnen te komen, Mynheer, - antwoordde de oudste, terwyl zy naer de deur snelde en met de straetbel trok; - ik denk wel ja.

- Ting-ling-ling! - ging de bel, en een stond later opende zich eene binnendeur, en een klein meisken van omtrent de zeventien jaer, met gebochelden rug, en handen die getuigden dat zy aen den arbeid gewoon waren, verscheen in den winkel.

- Joken, zyn er nog kamers onbeschikt? - vroeg de oudste zuster.

- Nog dry, Leontine: N° 8, 11 en 21, - antwoordde het klein meisken, met een zoo zilverachtig stemmeken, dat de vreemde heer op eens werktuigelyk den blik, dien hy op de jongste der zusters gericht hield, van haer afwendde en op het klein meisken liet vallen, terwyl zyn gansch uiterlyke genoegzaem verried dat het hem verwonderde by een meisken met een katoenen kleedje, gebochelden rug en door het werken geharde handen, zulk fyn en zuiver stemmeken aen te treffen.

- Welnu, gelei mynheer op N° 8, - gebood Leontine

eenigzins ruw, en zich tot den vreemdeling wendende, voegde zy er, terwyl zy eene harer blonde vlechten rond de wysvingers der beide handen krulde, met het allervriendelykste lachje by: - die kamer zal mynheer voorvast bevallen: het is eene ruime luchtige, die op het Dok uitziet.

De passagier van den *Prins Maurits* maekte eene lichte buiging met het hoofd en antwoordde half binnen 's monds:

- Ik dank u!

Daerop volgde hy het klein meisken met het katoenen kleedje, dat zich ook reeds had meester gemaekt van zyn reisgoed, regenscherm en rotting. Nauwelyks was echter de deur die den victualiewinkel van de algemeene gelagkamer afsloot, achter hem toegevallen, of het kleine meisken zette het reisgoed op den grond en liep den gang in. Terwyl de reiziger op hare terugkomst stond te wachten, hoorde hy jufvrouw Leontine tot hare zusters zeggen:

- Hebt gy bemerkt, Emilie, hoe die vreemdeling my bezag? Hy ziet er een voornaem heer uit... zoo iets meer dan een scheepskapitein!

- Dat het een man van aenzien is, dat heb ik seffens bemerkt, - antwoordde Emilie; - maer of het *u* was die hy bezag, dat is iets waeraen ik twyfel! Integendeel, heb ik heel goed gezien dat hy niet heeft opgehouden *my*, van ter zyde, te belonken, en zelfs meen ik te kunnen zeggen dat hy my vriendelyk heeft toegelachen.

- Ik vind u nog al goed, - liet zich daerop eene andere stemme hooren; - gy met u beide denkt toch nooit op iemand anders dan op u eigen zelven.

- *Gy* zyt toch nog wat jong, Annette, - hernam Leontine; - binnen een paer jaren, zoo gy wys zyt, maer heel wys, hoort gy, zult gy misschien ook wel zoo iets of wat aendacht op u trekken.

- Ik spreek niet van my! - antwoordde Annette een weinig bitsig; - ofschoon hy ons alle dry heeft bezien, is het zoo min tegen u of Emilie als tegen my dat hy vriendelyk heeft gelachen.

- En tegen wie was het dan? - vroeg Leontine.

- Zoo haest Joken te voorschyn trad, - zegde Annette, - scheen hy geene aendacht meer op eene onzer te maken, en zoo hy tegen iemand vriendelyk heeft gelachen, dan was het toch wel tegen haer.

- Och! ja, vast om haren bult! - hernam Leontine spottend; - dit zal een aerdige lach zyn geweest. Zag hy er niet verliefd uit, Annette? Lieve deugd! dat moet aerdig zyn, iemand die verliefd is op een meisken met eenen bult! hi! hi! hi!... verliefd op eenen bult!... hi! hi! hi!...

Nu werd het den vreemdeling onmogelyk iets verders te vernemen, want er ontstond in den winkel eensklaps een buitenmatig luid gelach, waeraen de dry jonge jufvrouwen schenen deel te nemen, terwyl langs den anderen kant het klein gebocheld meisken, eenen sleutel en koperen blaker, waerin eene waskeers brandde, in de hand houdende, terug in de gelagkamer verscheen. Zoohaest de vreemde heer haer bemerkte, bukte hy zich voorover, met het inzicht om zyn reisgoed van den grond op te nemen; doch het meisken was hem te rap, daer zy hem den sleutel en blaker in de hand stak en zelve de voorwerpen opvatte, terwyl zy met haer fyn, eenigzins kinderachtig stemmeken zoo beleefd mogelyk vroeg:

- Wil mynheer zoo goed zyn my te volgen?

Daer zy nu het antwoord niet afwachtte, maer reeds den weg naer den gang geleidende had genomen, dacht de vreemdeling niets beters te kunnen doen dan haer te volgen, en toen hy den gang bereikte, vond hy haer by den trap staen. Zonder een woord te spreken klom hy naer boven, gevolgd door het meisken, en wanneer hy de gaendery van het eerste verdiep had bereikt, en nieuwsgierig rond

keek wat weg hy zou inslaen, hoorde hy achter zich haer lief stemmeken, dat hem toeriep:

- Rechts, mynheer, als het u belieft; N° 8, de derde deur links.

De passagier van den *Prins Maurits* sloeg daerop zonder aerselen den hem aengeduiden weg in, opende de derde deur links en bevond zich in eene ruime vierkante kamer, die op het Dok uitzag. Achter hem trad het meisken met zyn reisgoed insgelyks binnen, en haestte zich de twee kleederzakken op de tafel midden van het vertrek neder te leggen, waerna zy den regenscherm en rotting in eenen hoek nevens het venster plaetste. Toen naderde zy den vreemdeling en hem vriendelyk beschouwende, vroeg zy:

- Denkt mynheer het avondmael te nemen?

- Ja... ja, Joken; zoo is uw naem, geloof ik, niet waer? - was zyn antwoord.

Het meisken knikte vriendelyk met het hoofd, terwyl zy nogmaels vroeg:

- Zal mynheer beneden komen of denkt hy hier het avondmael te nemen?

- Neen, lief kind, beneden niet, - antwoordde de vreemdeling dadelyk; - laet my hier eene halve flesch Burgonjewyn en een stuk kalfsgebraed brengen. Ik eet niet geerne aen de algemeene tafel; ik ben geerne ten mynent en op myn gemak.

- Zoo aenstonds zal mynheer ontvangen wat hy verlangt, - zegde het meisken, terwyl zy zich nogmaels allerbeleefdst boog en zonder langer verwylen de kamer verliet.

De vreemde heer bleef haer achterna staren zoo lang hy haer zien kon, en toen zy de deur achter zich toesloot, schudde hy eenige malen het hoofd over en weder, terwyl een lange zucht zyne borst ontvloog. Daerop wandelde hy drymael van de eene naer de andere zyde der kamer, waerna hy eensklaps stil hield en half luid zegde:

- Dit klein mismaekt meisken is voorwaer een lief kind! Ik ben zeker dat er onder haer katoenen kleedje een beter hert klopt, dan onder het zyden tooisel van die dry lange hopstaken uit den winkel. Zy ziet er althans zeer beleefd en byzonder goedhertig uit, terwyl die dry daer beneden, met hunne blonde krullenkoppen, my het voorkomen schynen te hebben van lichtzinnige *coquetten*, die tot niets goeds in staet zyn. Dit dienstmeisje is eene kostelyke perel, die slechts een weinig hoeft te worden geslepen, terwyl die dry anderen... foei!... gemeen volk!... zonder verstand of ziel!... Zy denken

zich, ik ben er zeker van, zoo verre boven hun dienstmeisje als de keizer boven den slaef... gemeen volk!... gemeen volk, zeg ik!... foei! foei!...

En op nieuw begon hy daerop het vertrek te doorwandelen.

Eenige oogenblikken later, trad het klein meisken met een grooten vollen korf verschillende voorwerpen aen den arm, de kamer binnen. Dadelyk zette zy den korf op den grond, nam er een wit ammelaken uit, dat zy over de tafel spreidde, waerna zy insgelyks de overige voorwerpen uit den korf nam en op het ammelaken plaetste. Zoodra alles in orde was geschikt, waerschuwde zy den reiziger dat hy bediend was. Het scheen dat hare stem op hem eenen buitengewoonen indruk uitoefende, want toen zy de kamer binnen trad, had hy zich naest het venster in eenen armstoel neder gezet, waer hy, zoolang zy zich met het in orde brengen der tafel had bezig gehouden, met het hoofd ten gronde gericht was blyven zitten; doch niet zoo haest klonken hem de woorden: - Mynheer is bediend, - in het oor, of hy stond eensklaps werktuigelyk recht, terwyl hy met eenigzins bevende stem zegde:

- Lief kind, hoor eens hier, als het u belieft!

Het meisken, dat reeds de deur had bereikt, met het inzicht van de kamer te verlaten, keerde zich dadelyk om en vroeg:

- Belieft mynheer misschien nog iets anders? vergeef het my, mynheer; ik had het u vergeten te vragen.

De vreemdeling stapte tot haer toe, greep haer vriendelyk by de hand en antwoordde:

- Neen, lief kind, er belieft my niets; of liever, ja toch... zeg my eens, woont gy reeds lang in dit huis?

Het meisken bezag den reiziger eenigzins verwonderd, waerna zy glimlachend antwoordde:

- Of ik hier lang woon, mynheer? Wel zeker: in dit huis ben ik geboren.

- Hoe! - hernam nu de vreemdeling even verwonderd, terwyl hy hare handen los liet; - gy zyt hier geboren! Dan zyt gy de dochter des huizes en die dry jufvrouwen daer beneden, met hunne zyden kleederen en lange blonde krullen, zyn uwe zusters?

- Ja, mynheer, zoo is het, - antwoordde het meisken; - om u te dienen.

- Ha! zoo... - zegde de reiziger, als of hy zich aen dit antwoord niet had verwacht.

- Heeft mynheer nog iets noodig? - vroeg thans het meisken.

De passagier van den *Prins Maurits* sprak geen woord; maer terwyl hy haer met onafgewenden blik bleef aenstaren, schudde hy ontkennend met het hoofd op hare vraeg, waerop het gebulte meisken oogenblikkelyk de kamer verliet. Nu stapte de reiziger tot by de tafel, schonk zich uit de kristallen karaf een glas water, dat hy in eenen teug ledigde, waerna hy terug in den armstoel ging zitten, terwyl hy binnen 's monds mompelde:

- De dochter des huizes!... zulk een lief kind!... En die dry jufvrouwen, met hunne gemeene manieren, zyn hare zusters!... Wie had dit nu toch kunnen denken?... *Zy* een engel en *die andere*, met hunne krullekoppen en zyde kleederen... Foei!... foei!...

Meer dan eene geslagene uer bleef hy daer zitten dubben en droomen, en toen hy zich te bed legde, stond de tafel nog altoos gedekt en het avondmael onaengeroerd.

Des anderendaegs morgends werd de reiziger plotseling uit zynen slaep gewekt; op de kamer die nevens de zyne lag, bespeelde iemand eene piano, en eene slepende vrouwenstem begeleidde het speeltuig. Eenigzins wrevelig sprong hy het bed uit, en zich zoo spoedig mogelyk aenkleedende, morde hy knorrig:

- Kan men in dit huis dan nog niet gerust slapen?... Eene fransche romance!... *bouton fané... coeur brisé...* Zulk volk, zulke zang!... Gemeene lieden!... Zeker eene van die lange hopstaken?... Foei!...

En niet zoodra was hy aengekleed, of hy verliet de kamer en daelde den trap af, en toen hy door den gang voorby de keuken stapte, bemerkte hy dat het klein mismaekt meisken zich reeds met het bereiden van het ontbyt bezig hield. In den winkel gekomen, zag hy achter de toonbank naer hare zusters; doch te vergeefs: de winkel was ledig.

Na dat hy meer dan eene uer, met de handen op den rug, langs de Dokken had geslenterd, keerde hy terug naer het hôtel, waer hy thans de dry, in zwarte zyde gekleede jonge jufvrouwen, met hunne blonde krullekoppen, achter de toonbank aentrof. De twee oudsten hielden elk een boek in de handen, waerin zy schenen te lezen; doch zoodra zy den vreemden heer bemerkten, lachten zy hem vriendelyk toe, terwyl de jongste, vóor eenen grooten spiegel, de krullen rond de vingers stond te draeijen. In het voorbygaen liet de reiziger onwillekeurig den blik vallen op een boek, dat achter haer op de toonbank lag.

- *Mathilde* van *Eugène Sue!* - morde hy; - zulk jong ding vindt vermaek in zulk onzedig boek!... Allergemeenst!... Foei!...

En zonder langer aendacht op haer te slaen, stapte hy verder. Het meisken met het katoenen kleedje was nog altoos werkzaem in de keuken, en in het voorbygaen verzocht hy haer zoo goed te zyn het ontbyt op zyne kamer te brengen. Daerop klom hy den trap op, en weinige oogenblikken later bracht Joken hem wat hy verlangde.

Des namiddags zag de reiziger de dry jonge jufvrouwen met hunne zwarte zyden kleederen het huis onder en boven loopen, en volgens hy uit hunne woorden kon opmaken, maekten zy zich gereed om met hunnen vader naer den Dierentuin te wandelen. Wanneer zy bereid schenen om het huis te verlaten, hoorde hy Leontine van uit den winkel roepen:

- Joken, loop eens naer boven en hael my myn zonnescherm!

Het klein meisken spoedde zich dadelyk den trap op, en weinige oogenblikken later daelde zy dien weêr af, met het gevraegde voorwerp in de handen. Toen zegde Emilie:

- Ik weet niet, maer ik geloof dat ik goed zou doen myne zyden mantilje om te hangen, in plaets van dien dikken shal?

Het weder is heden toch zoo buitenmatig warm!... Ja, Joken, daer, draeg mynen shal terug, en loop maer eens spoedig myne mantilje halen!

Op een-twee-dry was het klein meisken den trap op en terug met de gevraegde mantilje, in plaets van den shal.

- Neen, gy kunt zeggen wat ge wilt, - sprak Annette; - maer ik zal toch niet uitgaen met die groene zyden *calèche* op het hoofd. Ik zie er niet goed mede; zy geeft my het voorkomen eener oude mevrouw. Hael my myn stroohoed, Joken; die staet my veel beter!

Joken nam den hoed uit de handen harer zuster en liep er mede heen; doch toen zy omtrent ten halve den trap was, riep Annette haer achterna: - kom maer af, Joken; ik heb my bedacht en zal toch de groene *calèche* maer opzetten.

Zonder morren kwam het goede kind terug by hare zuster, reikte haer den hoed over, en eenige oogenblikken later verliet mynheer Christiaen Bronckhorst met zyne dry dochters, die, even als hooveerdige pauwen, de hoofden hoog in de lucht staken, het hôtel, terwyl Joken haer, met een tevreden lach, van op den drempel achterna zag. De vreemde heer, die het gansche spel had nagezien en achter de dry jufvrouwen was uitgegaen, schudde ontevreden met het hoofd, terwyl hy binnen 's monds morde:

- Goed kind!... hooveerdige pauwen!... leelyke lange sparren!...

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(Wordt voortgezet.)

Kunst- en letternieuws.

Wy hebben met veel genoegen vernomen, dat het Z.M. den Koning heeft behaegd, de vlaemsche letterkundigen H.F. Mertens, Stadsbibliothecaris van Antwerpen, en F. Rens, Voorzitter der letterkundige maetschappy *de Tael is gansch het Volk*, te Gent, tot ridders zyner orde te benoemen. De eerste is een der schryvers der zoo merkweerdige *Geschiedenis vun Antwerpen*, terwyl de tweede sedert dry-en-twintig jaren het Gentsch *Letterkundig jaerboekje* uitgeeft. De heer A. Van Hasselt, te Brussel, die ook wel eens in het vlaemsch schreef, is insgelyks benoemd tot ridder der Leopoldsorde.

- De kunstschilder Ed. Dujardin, professor by de koninklyke Akademie van Antwerpen, heeft dezer dagen eene bestelling ontvangen van vier godsdienstige schilderyen, voor rekening eens particulieren uit Liverpool. Over eenige jaren verveerdigde dezelfde kunstenaer een altaerstuk voor de katholyke Petrus- en Pauluskerk van Liverpool.

- In de St. Jacobskerk te Antwerpen, ziet men thans eene nieuwe geschilderde glasraem, verbeeldende eene episode uit het leven van den H. Rochus. Deze glasraem is verveerdigd door den heer Capronier van Brussel.

- Het standbeeld dat de beeldhouwer L. de Cuyper voornemens is te Antwerpen op te richten, aen den ontsterfelyken kunstschilder A. Van Dyck, leerling en medestrever van den kunstreus P.P. Rubens, vordert snel. Men verzekert ons dat het tegen het tydstip der groote Antwerpscke kermis niet alleen gansch zal voltooid zyn, maer ook op eene der openbare plaetsen van Belgiës kunststad zal pryken.

- Het Staetbestuer heeft eindelyk beslist, dat de standbeelden der Kongres-kolom zullen verveerdigd worden. De vier beelden op de hoeken van het voetstuk, die de vier groote grondwettelyke vryheden zullen voorstellen, zyn toevertrouwd aen de heeren Simons, Fraikin en Josef Geefs. Met standbeeld, dat boven op de kolom zal geplaetet worden, is toevertrouwd aen den heer Willem Geefs. Er was eerst beslist

dat dit beeld het zinnebeeld der Grondwet zyn zou; doch men heeft eindelyk vastgesteld dat het de beeldtenis des konings zal zyn.

- Genua richt eindelyk een standbeeld op aen Christoffel Colombus, den ontdekker van Amerika. Königsberg richt er een op aen den filosoof Kant.

- *De koninklyke Maetschappy van schoone Kunsten en Letterkunde*, te Gent, heeft het volgende tot pryskamp uitgeschreven*: Beeldhouwkunst.* Onderwerp van den kampstryd: *De geschiedenis der Beeldhoukunst in België*, *sedert het invoeren van het kristelyk geloof tot het einde der XVIII*^{e} *eeuw.*

Deze geschiedenis zal niet alleen den algemeenen gang der beeldhouwkunde voorstellen, maer oordeelvellingen over den voor gang en de strekking dier kunst op de verschillige tydstippen bevatten, alsook aenhalingen over de beeldhouwers en hunne voortbrengselen, zoowel in België als in den vreemde verveerdigd.

De schryvers zullen in aenteekening de boeken en oorkonden vermelden, die zy raedplegen of gevolgd hebben. De aenhalingen dienen stiptelyk te worden aengeduid. De schriften mogen in het vlaemsch of in het fransch worden opgesteld. *De prys zal bestaen in een gouden eerepenning ter weerde van* 500 *franks.*

De mededingende stukken moeten, vóor den 1^{en} october 1857, aen den sekretaris der Maetschappy, vrachtvry, worden ingezonden.

- Men weet dat Luikerland met recht fier is de bakermat te zyn geweest van het geslacht van Karel-den-Groote. Dit geslacht bezat er zyne domeinen, zyne steenen, zyne sloten, te Landen, te Jupille, te Herstal, te Chèvremont en zelfs te Luik. Daer uit spruit het ontwerp voort, om den grooten keizer een standbeeld op te richten.

Dit onderwerp is niet nieuw. Omtrent dertig jaren geleden was daervan voor de eerste mael spraek. De eer van dit gedacht komt toe aen een man die in de administratie en in de letterkunde eenen weerdigen naem heeft nagelaten, aen den heer Frederik Rouvroy. Deze heer, ten dien tyde schepen der stad Luik, verzocht dringend een jong luiksch beeldhouwer, alsdan te Rome verblyvende, opsporingen te doen rakende onzen beroemden en reusachtigen landgenoot. Deze jonge kunstenaer was de heer Jehotte. Tusschen de stukken die de heer Jehotte ontdekte, bevond zich een gedeelte eener frescoschildering, die zich van eenen muer had onthecht en in het Vatikaen, in eene kas der Bibliotheek, werd bewaerd. Deze muerschildering, in natuerlyke grootte, het hoofd en bovenlyf van Karel-den-Groote voorstellende, werd verveerdigd toen de verlosser van Leo III zich tydens de laetste jaren der achtste eeuw te Rome bevond, en dit op het oogenblik waerop de H. Vader, terwyl koning Karel vóor de belydenis der HH. Apostelen in St.-Pieterskerk geknield zat, waer hy op Kersdag zyn gebed deed, hem uit eigen beweging en onder de daverende toejuichingen der menigte, de kroon van het Westersche keizerryk op het hoofd drukte.

Het schynt dat onze Minister, te Rome verblyvende, van het pauselyk staetsbestuer de toelating heeft verzocht om een voltooid afprintsel van dit kostelyk overschot te nemen, hetwelk zou dienen tot de verveerdiging van het ontworpen standbeeld, waeraen de heer Jehotte vlytig arbeidt en dat hy zyne geboortestad heeft aengeboden. Onnoodig te zeggen, gelooven wy, dat zyn edelmoedig aenbod door het gemeentebestuer van Luik dankbaer is aengenomen.

- By de uitgevers J.P. Van Dieren en Cie, te Antwerpen, is van de pers gekomen: *Moeder Job*, zedenverhael door Hendrik Conscience, met vier steendrukplaten door J. Bertou. De prys van dit werk is bepaeld op frs 2.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Galvanoglyphie.

DE WYNOOGST DOOR RUBENS.

Sedert jaren werden er te Parys en elders groote en talryke poogingen aengewend om, by middel van een chemisch werktuig, eene plaet voort te brengen welke by de gewoone drukpers even als de houtsneê kon gebezigd worden; talryke brevetten, door den *Moniteur* aengekondigd, doen een aental min of meer onmogelyke middelen kennen, gebruikt om het gewenschte doel te bereiken. By de meeste poogingen volgde men de gravuerwyze voor den steen- of zinkdruk (*lithographie* en *zincographie*) in gebruik, ten einde eene teekening met vetten inkt te bekomen; men bewerkt liefst den zink, wyl de teekeningen op dit metael door eene vette stof worden beveiligd; dan laet men deze door een chemisch of elektrisch middel inbyten, en men bekomt, wanneer men met veel omzichtigheid te werk gaet, eene soort van uitlossende gravuer (*en relief*).

Op deze wyze heeft men alle soorten van platen en zelfs photographie in plaet terug gebracht; de uitslag is min of meer voldoende geweest, doch nooit doorslaende genoeg om de houtsneê te vervangen.

Wy zullen in ons verslag over de wereldtentoonstelling te Parys verscheidene wyzen doen kennen welke aengewend zyn geweest by voorwerpen welke wy in die tentoonstelling hebben bemerkt. Eenige onder andere waren uitmuntend, inderdaed; doch de uitvinder had het geraedzaem gevonden geen brevet te nemen, en de middelen verholen te houden die hem by deze proeven ter hulp waren gekomen. Onmogelyk dus te onderzoeken of deze behandeling een wezentlyk voordeel oplevert.

Gelyk wy reeds hier boven zegden, bestaet de groote moeijelykheid in het bekomen der dieptens (*relief*). Sedert jaren hadden wy, van onzen kant, ons toegelegd op het zoeken naer een middel dat de schynbaer onoverwinnelyke zwarigheid uit den weg moest ruimen. Al de bekende wyzen welke wy bewerkstelligden, hadden een weinig beduidenden uitslag. Eindelyk, na lang zoekens, hadden wy het geluk eenen nieuwen weg te ontdekken, en alhoewel deze by den eersten stap geen groot vooruitzicht opleverde, bracht hy ons later op de baen eener gansch onverwachte ontdekking. Wy bieden onzen lezeren de eerste vrucht van onze poogingen aen; voorzeker heeft de ondervinding ze nog niet gerypt; doch wy hebben de overtuiging dat by meer proefnemingen en gewoonte in het bewerken, wy het gewenschte doel zullen bereiken.

De plaet welke wy de eer hebben mede te deelen, is de teruggave van een tafereel van Rubens, de *Wynoogst*, in bezit by den heer Ed. Du Jardin. Dit geacht medelid zyn wy diepen dank verschuldigd: aen zyne goedjonstige medehulp als teekenaer en man van ondervinding, hebben wy gedeeltelyk den goeden uitslag onzer poogingen toe te schryven; doch, even als wy, verklaert de heer Du Jardin dat de behandeling dezer graveerkunst meer gewoonte van bewerking vergt dan men by enkele proefnemingen kan bekomen. Onze abonnenten zullen ons beiden dus niet te streng beoordeelen, en deze plaet slechts nemen voor wat zy is, *eene enkele proef.*

KL. OMMEGANCK.

Quinten Massys.
(Vervolg. Zie bl. 154.*)*

De Godheid laet den dichter niet immer toe in hoogere kringen te leven. In het midden zyner stoute vlucht, daer hy met eenen sprong door het diepste der Hemelen gaet dringon, snydt de Heer plotseling de ranke vlerken zyner inbeelding af, en werpt hem met zyne gloeijende ziel, met zyne duizende ontwerpen, in het midden onzer yskoude wereld terug.

Quinten ook had zulke dagen van ontgoocheling. Menigmael op het punt een hemelsch geheim aen het doek toe te vertrouwen, klonk hem eensklaps eene stem in het hert: *Word mensch!* De kunstenaer blikte rond zich heen, en vond zich alleen, alleen met zyne ziel. Al die schitterende droomen waerin hy zoo zalig werd gesust, verzwonden als rook, om plaets te maken voor de droeve wezentlykheid.

Wat Massys dan op aerde zag, was voorzeker niet geschikt om zyne reine ziele opgetogen te houden. De eigenbaet met haer talryk heir van plagen zwaeide er zegevierend den staf. Wee hem die voor de valsche godin niet offerde! hy werd meêdoogeloos door hare blinde aenbidders neêrgeveld. Ho! hoe dikwyls, by het zicht van wraekroepende onrechtveerdigheden, voelde de kunstenaer zich het bloed van verontweerdiging naer het voorhoofd stygen en zwoer hy zyn miskend gevoel

op het gansche menschdom te wreken! De schryver in zulk oogenblik grypt zyne pen, en brengt, als Schakspeare en Molière, die hekeldichten voort welke ten eeuwigen dage de ondeugd tot bloedens toe zullen geeselen; de schilder in tegendeel vat zyn penseel, en maelt, als Quinten, Breugel en Teniers, die meesterwerken welke tot aen de laetste geslachten, als een brandmerk, op een gedeelte der samenleving zullen drukken.

Hoevele schitterende ontdekkingen heeft men niet aen eene plotselinge gemoedsverandering te danken? Quinten's strydzucht tegen de woekery en eigenbaet doet hem op den rang der geniaelste uitvinders stygen; hy schept de ERNSTIGE GENRESCHILDERING, eene der gewichtigste en eigenaerdigste vertakkingen der nederlandsche kunst.

In vroegere tyden had, zoo men zegt, het genie der van Eycken deze schilderwyze als door eenen nevel ontwaerd, zonder haer nogthans dit karakter te kunnen schenken welk haer eene eeuwige plaets in het ryk der kunsten moest doen innemen. De titel van hofschilder by den hertog Filips-den-goede schonk Van Eyck voorzeker niet veel vryheid om de zeden dier grooten te hekelen, voor wie hy dagelyks het hoofd moest buigen, terwyl zy hem ten anderen niet toeliet het volk van naby te leeren kennen, waervan de genreschildering de reine weêrspiegeling moet zyn.

Eenvoudig kunstenaer, vry van alle banden, was Quinten oneindig beter gesteld om de gebreken der menschheid den oorlog te verklaren. Immers, wat zyn hem de gunsten der grooten, aen hem, nederigen smid, die alles aen zyn eigen

genie en onafgebrokene vlyt was verschuldigd? Hy, zoon des volks, kent ten minste de volksklasse van naby; heeft hy niet met haer geleden, in hare hoop, hare vreugde gedeeld? Te midden der volkrykste stad van noorder Europa, waer de handel, als het ware, al de schatten der vier ontdekte werelddeelen nederstort, is hy geroepen om in zyne eeuw van woekery en bedrog die driften te kastyden, waerdoor hy zoo vele zyner medeburgeren ziet ten gronde gaen.

Verheven en fyn, als 's kunstenaers ziel, zal Quinten's hekel zyn. Zyn ryk begaefde geest hoeft zyn toevlucht tot wangedrochten niet te nemen om de ondeugd in al hare naerheid af te malen. Des schilders blik doorpeilt de minste plooi van 's woekeraers ziel, en deze ziel zal hy, zelfs in een fraei lichaem, in al hare afschuwelykheid op het doek doen doorstralen. Kunstenaer, die de Godheid aenbidt, weet hy dan nog die menschelyke vormen te eerbiedigen, waerop de Zaligmaker het merk der eeuwigheid heeft geprint.

'Wy treden by eenen Lombaerd binnen(*): de zilveren schotels, de juweeldoozen, de bokalen, de boeken die op de schabben staen, getuigen dat de man, gelyk al de lieden zyner natie destyds ten onzent deden, het eerlyk ambt van wisselaer, beleener en woekeraer uitoefent. Op den toog staet een kostbaer drinkvat, ligt eene oosterschelp vol echte witte peerlen, staet een rond spiegeltje; aen een schab hangt in peerlen een deel van den roozenkrans, gewoonlyk tientje geheeten. Dit alles brengt u in eene lucht waer men rykdom, gierigheid, stroopery ademt.

De man, welke achter den toog gouden geldstukken weegt, en zyne vrouw, die hare oogen van haer boek wendt, om die belangryke verrichting gade te slaen, stemmen met dien omtrek overeen. En om het verderf van dergelyke huizen te bevestigen, ziet men door het deurgat in het verschiet eene oude vrouw welke het binnentreden aen iemand ontraedt.

De kunst heeft nimmer eenen doortrapteren woekeraer dan den goudweger geschapen; het zou moeijelyk zyn een verfynderen geldduivel te droomen. Nogthans is zyn wezen fraei, geestig, fyn, in geenen deele afstootend; men moet karakterkenner zyn om de diepe kolken dier dubbelzinnige ziel te ontdekken. Het is de echte bedrieger, die by zyn lust om te woekeren het talent voegt zyne neigingen, zyn bedryf te verbergen. Heden zou men zulk karakter door eenen lippeloozen mond, scherpe gryze oogen, een vernepen voorhoofd, eene vooruitstekende kin poogen weêr te geven. Als in de heidensche kunst heeft de uiterlyke vorm het geestryk weêrgeven der innerlyke gevoelens vervangen; om eene neiging, om eenen hertstocht uit te drukken, maekt men eene karikatuer, en men is er niet verre meer af van den mensch op zekere beesten te doen trekken, als hy gebreken of hoedanigheden bezit welke de Grieken aen zekere beesten toeschreven. Hoe oneindig verre is men van de christene kunst geweken, door Van Eyck in het leven geroepen! Quinten maelt u een mensch, een dagelyksch mensch, een man dien men, wat het uiterlyke betreft, alle oogenblikken kan ontmoeten; maer de ziel die hy in dien man steekt, is niet dagelyksch; daer straelt de vuige hebzucht uit. Daerin ligt het verschil: in de eerste dagen onzer kunst behertigde men den geest; sedert de zuidelyke strekkingen is ons gemoed zyn geslopen, versmacht men het hert onder den uiterlyken vorm: de kunst is grof, stoffelyk geworden.

De geestvolle bedoelingen der ouden verwonderen! De fyne handen van den goudweger ontrollen u gansch zyn karakter. Men ziet er in hoe aendachtig de man

(*) Dit overheerlyke tafereel hoort toe aen Mevrouw Johan Della Faille, te Antwerpen. Wy nemen de schoone beschryving op, welke Zetternam in zyne meergemelde *Bedenkingen over de nederlandsche School* mededeelt. Quinten heeft menigmael tooneelen van woekeraers behandeld. Het musaeum van Antwerpen en dat van den Louvre, te Parys, bezitten er beide bewyzen van. De gravure van het tafereel de woekeraers dat het kasteel te Windsor versiert, is in het fransche *Magasin Pittoresque* verschenen.

zyne schyven telt. De duim van de rechter hand schuift met eene diepgevoelde nauwgezetheid een goudstuk over den wysvinger. Wy zouden durven bevestigen dat men hem ziet bewegen, zoo natuerlyk is hy voorgesteld. De linkerhand is niet min bewonderensweerdig: de woekeraer licht daermede het schaeltje op, waerin een goudstuk gewogen wordt; benauwd om het evenwicht te stooren, kronkelt hy met aerdige behendigheid de vingeren rond den hanger, opdat zy de roede niet zonden raken; men moet die hand zien om ze te kunnen waerderen! Voegt daerby dat alles niet alleen keurig geteekend, maer vast geschilderd is, en men zal zich een gedacht van de meesterachtige uitvoering diens woekeraers kunnen vormen.

De byzaken zyn niet min bedriegend gepenseeld, vooral het rond spiegeltje. Daerin ontdekt men aen de raem, die langs den overkant der kamer, dus langs den kant des toeschouwers, moet zyn, eenen vreemdeling, die een boek doorbladert. Een kunstschilder deed ons opmerken “dat er geen enkel *factice* middel gebruikt was om te doen zien dat de spiegel blinkt, en dat hy dit voorwerp echter nog nimmer zoo blinkend nagebootst had gevonden.” Er ware reden geweest om te antwoorden dat het juist het weglaten van den witten blikker en der valsche weêrschynen is, 't welk het glas zoo glad doet voorkomen. De waerheid is immers altyd de waerheid, en als men natuerlyk wil schynen, moet men de natuer in hare grootste eenvoudigheid nadoen. Gezochte effekten, gemaektheid, bederven dikwyls de kunst.’

De zestiende eeuw was geen tydstip van groote zedelykheid. Het voorbeeld, in vroegere jaren, door hertog Filips-den-Goede, aen het hof van Burgondië gegeven, was tot by het volk doorgedrongen. Verder was de hebzucht de ziekte des tyds van het stoffelyke tot het zedelyke, byna alles was koopbaer, zelfs menigmael dat gevoel zonder hetwelk de mensch niets is: *de eer.*

Massys had met diepe droefheid bemerkt dat die overdrevene hebzucht de samenleving moest ten gronde richten. Man van eer en deugd, zwoer hy haer eenen onverbiddelyken haet toe: tot dat punt dat hy haer tot onderwerp voor al zyne genrestukken verkoos.

Wy verlieten daer even eenen woekeraer, die zyne schatten gebruikte om zyne medeburgeren van ramp in ramp te storten; treden wy thans de woonst eens anderen ryken binnen. Het is een bejaerd man met blozend aengezicht, met een gullen lach om den mond. Ditmael toch zal men niet zeggen dat de rykdom hier zyne echte plaets niet heeft gevonden: mildryk laet de eigenaer het goud tusschen zyne medeburgeren rollen; hy schynt een voorbeeld van goedheid; tot ieder, zelfs tot de minsten, weet hy een vriendelyk woord te sturen; ook wordt hy geacht, wellicht van sommigen bemind. Gevaerlyker dan de woekeraer met zyne rampzalige speculatiën, is deze grysaerd de pest der samenleving. Wee de onschuld die onbehendig onder 's monsters klauwen valt! een leven vol rouw kan hare schande niet boeten.

Een jong en lief meisje is in 's grysaerds wooning opgesloten; door alle middelen heeft hy het onnoozel kind tot zich poogen te lokken. Te vergeefs; de draden van het helsche samenweefsel werden gebroken. Hierom geeft de grysaerd zich echter niet verloren; hoe grooter de stryd zal zyn, hoe eervoller de overwinning. En dan welke overwinning? het hert van een jong, eenvoudig kind, dat zonder ergwaen, voor de listen der wereld nog niet beducht is.

De grysaerd is een man van ondervinding; hy kent zyne eeuw; hy weet dat de praelzucht het zwak der vrouwen is; het meisje zal aen andere kinderen Eva's wel gelyken. Waerom het niet beproefd? Zegevierend heft hy eene zware goudbeurs in de hoogte, en laet het verleidend metael aen de ooren der ongelukkige klinken; 's meisjes zinnen verdwalen by den glans van het betooverende metael: hare eer wordt de prys der ydelheid.

Quinten schetste dit hatelyk tooneel met al de kracht zyns penseels af. Hy koos echte typen uit om zyne persoonaedjen voor te stellen. Het meisje is een voorbeeld van eenvoud en onschuld, de grysaerd integendeel een type van sluwheid en wulpschheid. Op zyn aengezicht is de stempel gedrukt der vuige driften die in zyn binnenste woeden. Zyne dikke lippen, zyne wangen waerop een vurig rood is gespreid, duiden genoeg aen dat hy aen eene wel opgedischte tafel, de stem des gewetens smoort, en kracht voor nieuwe slemperyen zoekt.

Hoe volledig deze samenstelling reeds zy, de meester dacht het noodig er nog een figuer by te voegen, een dier figuren welke men als byzaken beschouwt, doch die menigmael en als in eenen trek den laetsten stempel van volmaektheid aen de zedeschets geven. Een jongeling heeft onbemerkt de deur der kamer geopend, waerin de schandelyke zielekoop plaetsgrypt. Zyn gelaet geeft genoeg te kennen dat geen woord der samenspraek hem is ontsnapt. Hy lacht, doch zyn lach doet het herte wee; men voelt dat hy uit de borst eens mans stygt die, ofschoon nog in jeugdigen leeftyd, reeds voor de deugd is gestorven; liever dan de onschuld te redden, zal hy haer in eenen smertkolk helpen storten en, als satan by den val eener ziele, juichend hare schande alom rondbazuinen.

In dergelyke tafereelen straelt de rykdom van 's meesters genie door. Daer aenstonds bewonderden wy hem om zyne grootsche opvattingen; zyne poëtische ziel scheen hemel en aerde te beheerschen; en thans eenvoudig genreschilder, zien wy hem tot het volk dalen, en ons dat volk met al zyne gebreken doen kennen. Doch hier, even als in de historieschildering, zal Massys den geest treffen, want 's meesters kunst is op de waerheid gegrondvest, zy wordt natuer. Ook zullen zyne gierigaerds eeuwig beroemd blyven; want als de Falstaff van Schakspeare en de Tartuffe van Molière, zyn zy voorstellingen van eene klasse der samenleving, die immer zal mank gaen aen de zelfde gebreken.

P. GÉNARD.

(*Wordt voortgezet.)*

Een vreemde heer in een hotel.
(Vervolg. Zie blz. **180***.)*

Zoo ging het nu alle dagen: de dry jufvrouwen met de zyden kleederen deden weinig anders dan piano spelen, zingen, romans lezen, zich opschikken en wandelen, terwyl hunne zuster, het klein gebulte meisken, van 's morgends tot 's avonds werkte en daerby nog tot schommelmeid diende van jufvrouwen Leontine, Emilie en Annette.

Eens, op eenen avond, toen Joken zich bezig hield met de tafel des vreemdelings, die nevens het venster in den armstoel zat, voor het avondmael gereed te maken, vroeg hy haer:

- Zeg my eens, goed kind, waerom werkt gy toch altoos van den morgend tot den avond, terwyl uwe zusters niets hoegenaemd verrichten?

- Werken, mynheer! - antwoordde het meisken, den vreemdeling eenigzins onthutst beziende, - waerom ik werke? Wel, dit verzet my; ten andere, wanneer men zich bezig houdt, gaet de tyd veel spoediger voorby dan wanneer men met de handen overeen zit.

- Maer uwe zusters...

- Ach! mynheer, ik vraeg excues... gy bedriegt u, - viel het meisken den reiziger eenigzins haestig in de reden; - Leontine, Emilie en Annette zitten niet ledig; zy doen den winkel en spreken met de menschen, en Leontine houdt daerby ook nog den boek.

- Maer *gy* gaet nooit uit, terwyl er geen dag voorby gaet of *zy* wandelen ergens heen; ook leest gy nooit romans of speelt geene piano...

- Zie, dit komt alleen hier uit voort, mynheer, dat my de muziek of de boeken niet bevallen. En wat het wandelen betreft, men heeft my te huis te groot noodig. Alleen des zondags morgends ga ik uit, om mis te hooren.

De vreemdeling vroeg alsnu niets verder meer; maer toch scheen het, dat de woorden des meisjes hem genoegzame stof tot denken gaven, want wederom zat hy met het hoofd op de borst te dubben, en toen hy een kwaertuers later zich uit den

armstoel oprichtte, morde hy, terwyl hy in de kamer over en weder stapte:

- Dit Joken is een engel van een meisken!... Hare zusters zyn lichtzinnige modepoppen!... coquetten met gemeene manieren!... Foei!

Reeds veertien dagen had de passagier van den *Prins Maurits* in het *Hôtel Rhinoceros* doorgebracht, toen hy op eenen namiddag zyne kamer verliet en zich naer beneden begaf. In de keuken vond hy het klein meisken werkzaem.

- Is uw vader te huis? - vroeg hy haer.

- Ja, mynheer, - antwoordde het braef kind; - verlangt gy hem te spreken?

- Ja, roep hem eens, - zegde de reiziger.

Weg was het meisken, en eenen oogenblik later trad haer vader de keuken binnen. Zoodra de vreemdeling hem bemerkte, stapte hy op hem toe en zegde:

- Mynheer Christiaen Bronckhorst, overmorgen vertrek ik; doch alvorens wilde ik een groot feest, een middagmael geven aen den kapitein van den *Prins Maurits* en de vier heeren die met my de reis van Sumatra naer Antwerpen hebben gedaen. Zult gy voor alles op zyn best zorgen en op geene kosten zien?

De hôtelhouder knikte toestemmend, en op zyn uiterlyke was het zichtbaer dat hy den vreemdeling eenige inlichtingen ging vragen; doch deze liet hen hiertoe den tyd niet, want byna onmiddelyk voegde hy er by:

- Welnu, zorg dat alles tegen vyf uren gereed zy, en doe my het vermaek met uwe vrouw en dochters het feest by te woonen.

En zonder verder antwoord af te wachten, groette hy mynheer Christiaen Bronckhorst met eenen hoofdknik, en begaf zich langs de algemeene gelagkamer naer den winkel, waer hy nogmaels de dry in de zyde gekleede jufvrouwen bezig met lezen vond, en ofschoon deze, zoodra zy hem bemerkten, hunne boeken ter zyde legden, zich oprichtten en met een allerliefste lachje rond den mond zich de haren rond de vingers krulden, als wilden zy hem op hen opmerkzaem maken, toch deed hy alsof hy hen niet bemerkte, en stapte zonder te groeten de straet op.

- Wat gekke manieren heeft toch die heer! - zegde Leontine, de onderlip pruilend vooruitstekende.

- Hy denkt zeker dat hy van koningsbloed is, en wy slechts gemeene menschen zyn! - merkte Emilie aen, met een schamper lachje.

- Het is een gek! - zeî Annette. - Van toen hy hier aenkwam en ik hem, met zyne twee kleederzakken in de handen en zynen regenscherm en rotting onder den arm, een geslagen kwaert uers vóor de deur het uithangbord zag staen lezen, hield ik hem reeds voor gek, en toen hy binnen trad, verwonderde het my niet weinig hem te hooren vragen of wy hem konden logeren. Ik verwachtte my er aen, dat hy den weg naer het krankzinnigen huis zou hebben gevraegd!...

Jufvrouwen Leontine en Emilie vonden den kwinkslag van jufvrouw Annette zoo geestig dat zy het niet konden uithouden, zonder er luid op om te schaterlachen.

Des anderendaegs namiddags, omtrent vyf ure, stond de tafel gedekt op de kamer die den vreemden heer in het *Hôtel Rhinoceros* bewoonde. Buiten den feestgever, waren daer ook aenwezig de kapitein van den *Prins Maurits* en de vier passagiers, die met het zelfde schip van Sumatra naer Antwerpen waren gekomen en om zich aen de tafel te zetten wachtte men nog slechts de komst van mynheer en mevrouw Bronckhorst met hunne dochters. Onderwyl de aenwezige genoodigden zich bezig hielden den tyd te korten, met elkander eenige byzonderheden, tydens de overvaert voorgevallen, te herinneren, wandelde de feestgever rond de tafel, waervan hy den blik niet afwendde. Het scheen byna als of hy de borden die er zich op bevonden, telde en hertelde, en weldra bleek het, dat het wel zulke gewichtige zaek was, waermede hy zich bezig hield; want na dat hy nog eens het oog had over de tafel

laten weiden, stapte hy eensklaps naer de deur, sloeg de hand aen de belkoord, waeraen hy dry of vier mael hevig rukte.

- Ting-ling-ting, ting-ling-ting-ting! - klonk het door de kamer, en de vreemde heer stapte daer op tot by de genoodigde gasten en mengde zich in hun gesprek.

Lang toefde het niet, of een dienstmeisje vertoonde zich aen de deur, met de woorden:

- Verlangt mynheer iets?

- Er staet een bord te weinig op de tafel, - antwoordde de reiziger.

Het dienstmeisje trad oogenblikkelyk verder de kamer in, nam een bord, servet, mes, lepel en vork van de kast die tegen den muer stond, plaetste het alles op de tafel, schoof nog eenen stoel by en verdween.

Eenige stonden later, traden mynheer en mevrouw Bronckhorst, gevolgd door hunne dry dochters, Leontine, Emilie en Annette, binnen. Na de gewoone wederzydsche buigingen en groeten, die de wellevendheid voor zulke gelegenheden voorschryft, waren afgelegd, zegde de feestgever luid en op eenigzins lossen toon:

- Komt, mynheer en jufvrouwen, laet ons thans maer aenzitten; wy mogen de spyzen niet laten wachten, zoo wy hen niet koud willen gebruiken.

De genoodigden haesteden zich eene plaets aen de tafel in te ruimen. Doch nauwelyks zaten allen neder, of de vreemde heer richtte zich eensklaps op, met de woorden:

- Zie, zie, er ontbreekt nog eene der genoodigden...

Alle de aenwezigen bezagen elkander met verwondering; want daer niemand hunner wist wie de genoodigden waren, konden zy nu ook niet raden wie de nog ontbrekende was. Weldra werd hun echter dit raedsel opgelost; want de vreemde heer, zich tot den hôtelhouder keerende, zegde hem:

- Mynheer Christiaen Bronckhorst, ik had u immers verzocht, my de eer te doen met uwe vrouw en dochters het feest te willen bywoonen.

- En het was my een waer genoegen, mynheer, - antwoordde de hôtelhouder, - uwe vereerende uitnoodiging te mogen aenveerden...

- Ja maer, ik had u met *alle* uwe dochters verzocht, en ik

zie thans dat gy de jongste hebt achtergelaten! Dit is niet wel; want ik houd nog al veel van de jonge jufvrouw; zy schynt my een braef meisje te zyn.

- Dit is zy ook vast wel, mynheer; ik verzeker het u, - zegde mynheer Bronckhorst; - maer vergeef my, zoo zy zich hier niet bevindt; zy houdt niet veel van feesten.

- Ja, dit is heel wel; maer voor deze mael zal zy wel aen die gewoonte eene uitzondering willen maken, denk ik, al was het slechts om my te vergenoegen.

- Zoo gy zulks vergt, mynheer, dan zal zy weldra verschynen, ofschoon het anders moeijelyk is, daer zy in de keuken de handen vol heeft.

- Er zal haer daer wel iemand vervangen; doe haer maer aenstonds boven komen.

- Maer zy is niet gekleed...

- Kom, kom, gekleed of niet; wat maekt dat? Zie ik haer niet dagelyks met hare werkkleederen? Haer katoenen kleedje staet haer wonderwel! Ten andere gy kent het spreekwoord: het kleed maekt den monik niet.

Er viel niets meer te zeggen, daer de hôtelhouder wel zag dat de vreemdeling er op stond, dat Joken het feest zou bywoonen; ook verliet hy spoedig de kamer om aen dit verlangen te voldoen.

Weinige stonden later keerde hy terug, vergezeld van het meisken dat er uiterst verlegen uit zag. Die verlegenheid maekte haer echter des te belangwekkender; want niemand der aenwezigen, die allen op het rykst waren uitgedoscht, scheen het te bemerken dat haer tooisel slechts uit een eenvoudig katoenen kleedje, eene bobinnen muts en een zyden halsdoek bestond, en nauwlyks had haer lief zilverachtig stemmeken zich in eenige vriendelyke woorden laten hooren, of elk hunner vergat aenstonds dat het meisje mismaekt was. Ofschoon het nu niet heel natuerlyk zy zich een engel met een bultje en katoenen kleedje voor te stellen, toch noemden al de genoodigden haer in hun gemoed: een oprechte engel.

De vreemde heer verzocht haer dadelyk plaets te nemen naest zyne rechter zyde, en nu wachtte men niet langer meer met het opdienen der spyzen.

Niets byzonders deed zich voor tydens het feestmael; men at, dronk, lachte en klapte, zoo als het in dergelyke gevallen altoos toegaet. Wanneer men aen het nagerecht was, riep de feestgever een der tafelbedienden en fluisterde hem iets in het oor, waerop deze hem twee flesschem Champagnewyn bracht.

- Wy zullen eens eene fyne flesch pakken, - zegde hy terwyl hy de yzerdraden, rond het stopsel, van eene der flesschen, lossneed.

- Poef! - ging het eensklaps, en de kurk vloog vooruit en recht tegen het plafond, terwyl de schuimende wyn uit de flesch borrelde.

De reiziger richtte zich op en vulde dadelyk de roemers zyner gasten, waerna hy den voor zich staenden roomer vastgreep en in de hoogte hief.

- Mynheeren en jufvrouwen, - sprak hy; - ik wil u eene teug voorstellen, waerop gy gereedelyk zult willen klinken, hoop ik; want daervoor alleen is het, dat ik u op dit feest heb uitgenoodigd.

Alle de aenwezigen bezagen den reiziger, met de uiterste verwondering; doch deze scheen dit niet te bemerken, althans zonder oponthoud ging hy voort:

- Daer gy my echter niet goed kent, wil ik u eerst in korte woorden zeggen wie ik ben en wat ik deed. Ik heet Abel Grinzel, en ben geboortig van Hasselt, in Limburg. Over omtrent vyftien jaer verliet ik myne geboortestad en ging hier, te Antwerpen, naer de Oost-Indië scheep, met het inzicht aldaer fortuin te zoeken. Toen was ik twintig jaer oud; zoo dat ik thans op myn vyf-en-dertigste ben. De eerste vier jaer die ik in het Oosten doorbracht, was ik bestuerder van eene suiker- en koffyplantagie. Toen maekte ik kennis met den zoon van eenen ryken Amsterdammer, die genegen was eene plantagie aen te leggen, en daer ik reeds eene goede som had weten over te sparen en het my aen de noodige kennis niet faelde, stelde ik hem voor

zulks te saêm te ondernemen. De Amsterdammer stemde gereedelyk in myn voorstel toe, en weldra kochten wy eene goede plek onbebouwd land en eenige zwarte slaven. Onze onderneming gelukte naer wensch, zoo dat zy ons beiden heeft ryk gemaekt. Tien jaer arbeidden wy met elkaêr, waerna wy onze bezittingen verkochten, onze slaven de vryheid schonken, en dan schoot er ons nog elk een rond sommeken, van zoo iet of wat op vyf honderd duizend gulden riekende, over. Beiden verlieten wy voor immer het gezegende oord dat ons had ryk gemaekt, en daer ik geene naeste betrekkingen heb, besloot ik, my in myn vaderland eene echtgenote te kiezen. Welnu, mynheeren, ik was zoo gelukkig, by myne aenkomst alhier, te vinden wat ik verlangde, en er ontbreekt my thans niets meer om volkomen gelukkig te zyn. Ik stel dus eenen teug in op de gezondheid myner bruid of liever op ons beider heil!

Alle de genoodigden, die zich by het vernemen der laetste woorden van den reiziger hadden opgericht, staken de gevulde roomers vooruit, om zyne teug te beantwoorden, toen de kapitein van den *Prins Maurits* al lachende zegde!

- Van herte geern, vriend Abel Grinzel, drink ik op uw huwelyksheil; doch ik had wel gewild, en ik geloof ook dat alle de aenwezigen in myn gedacht deelen, dat gy uwe aenstaende bruid op dit feest, ter harer eere ingericht, haddet genoodigd; zoo hadden wy met haer kunnen kennis maken en zien of uwe keus van goeden smaek getuigt. Nu het echter anders is.

- Gy bedriegt u, heer Samson Roelofs, - viel mynheer Abel Grinzel den kapiten van den *Prins Maurits* in de reden; - myne bruid bevindt zich in ons midden.

Nu bezagen allen nieuwsgierig den vreemdeling; doch zy op wier aengezicht het meeste nieuwsgierige verwondering stond te lezen, waren voorzeker de jonge jufvrouwen Leontine, Emilie en Annette. Reikhalzend staken zy de hoofden vooruit, en terwyl zy hunne roomers in de rechter hand hielden, streken zy zich met de linker het blonde hoofdhaer glad, en er verscheen gelyktydig een allervriendelykste lachje rond hunnen mond. Zeer gemakkelyk was het zichtbaer dat elke hunner dacht:

- Wie onzer toch mag hy bedoelen?

Na een oogenblik van plechtige stilte, hernam de reiziger:

- Myne bruid is hier, myne heeren, en ik twyfel geenzins of zy zal u bevallen! - en daerop greep hy het klein mismaekt meisje, dat nevens hem stond, by de hand en stelde haer de vergadering voor als zyne toekomende echtgenoote. Met het hoofd over den schouder des meisjes gebogen, sprak hy: - Niet waer, lief kind, gy zult in myne keus toestemmen? Spreek: van uw antwoord hangt myn geluk of ongeluk af!

Mynheer en mevrouw Bronckhorst en hunne dry oudste dochters werden eensklaps als door den bliksem geslagen, en zetteden, zonder een woord te spreken, hunne roomers op de tafel, terwyl zy werktuigelyk achterover op hunne stoelen zakten. Het meisje met het katoenen kleedje had insgelyks haren roomer vóor zich op de tafel geschoven; doch roerloos en bleek als een marmeren beeld, bleef zy op hare plaets staen. Mynheer Abel Grinzel stond nog altoos met het hoofd over haren schouder gebogen, en fluisterend vroeg hy:

- Welnu, lief kind, spreek: wat is uw antwoord?

- Gy bedriegt u, mynheer, - stamelde het meisje met nedergeslagen oogen en eene hoogroode kleur op het aengezicht; - gy bedriegt u; ik kan in uw verlangen niet toestemmen.

- En waerom niet? - vroeg de reiziger, zoo zeer verwonderd door dit onverwachte antwoord dat hy eensklaps het voorhoofd in diepe rimpels saêm trok; - wat hebt gy er tegen?

- Vergeef my! maer het u zeggen kan ik niet... Gy hebt niet overwogen... Genoeg, mynheer, genoeg... het kan niet zyn.

En daerop verliet zy eensklaps, het aengezicht met de beide handen bedekkende, de kamer.

Oogenblikkelyk liep alles in den war; de roomers werden nedergezet, de stoelen achteruitgeschoven, en de aenwezigen bezagen elkander als of elk zynen buerman wilde vragen: - Kent gy dit geheim? - Doch niemand kon dit raedsel oplossen, en de eene verliet voor en de andere na de kamer, tot dat er ten langen leste slechts twee aenwezig bleven: mynheer Abel Grinzel en de vader der bruid. De reiziger hield het hoofd een weinig voorovergebogen in de rechterhand, terwyl de hôtelhouder tegen over hem stond, in eene houding die genoegzaen aenduidde dat hy zich daer niet voor zyn vermaek bevond, en liever zou hebben verkozen de andere uitgenoodigden te volgen, zoo zyne echtgenoote hem niet eenige woorden had in het oor gefluisterd, waerdoor hy, ofschoon tegen wil en dank, was gedwongen geworden eerstens eene kleine rekening met mynheer Abel Grinzel te vereffenen. Daerom ook, was hy de eerste om het woord te vatten.

- Hm! hm! Mag ik weten, mynheer? - begon hy; - kunt gy my zeggen?... hm! hm!... zoo het mogelyk ware my eenige verklaring.., hm! hm! hm!... eenige opheldering... hm!

- Eh! wat wilt gy! - vroeg de reiziger eensklaps het hoofd verheffende en den hôtelhouder strak in de oogen schouwende.

- Niets, mynheer, hoegenaemd niets? - antwoordde deze stotterend.

- Welnu, wat staet gy daer dan nog te doen? - hernam mynheer Abel Grinzel.

- Ik was gebleven, mynheer, - zegde thans de hôtelhouder met een weinig meer vastheid in de stem, - om u rekening te vragen over uw zonderling gedrag. Wat was uwe bedoeling met myne dochter?

- Die was zuiver en rechtzinnig, mynheer, dit verzeker ik u, - antwoordde de passagier van den *Prins Maurits*, terwyl een eenigzins droeve zweem zich rond zynen mond vertoonde; - ook had ik my aen eenen gansch anderen uitslag verwacht.

Mynheer Christiaen Bronckhorst stak den reiziger de hand toe, en op beleefderen toon zegde hy:

- Vergeef my, mynheer, ik had... hm! hm!... dat is te zeggen, ik was het niet... hm!... maer myne vrouw dacht dat uw inzicht was geweest met ons te spotten. Nu ik echter van het tegenovergestelde ben overtuigd, ben ik voldaen. Het meisken is de schuld van alles! Wees verzekerd dat ik haer daervoor duchtig zal onder de hand nemen.

Daerop liet hy de hand des reizigers los, en begaf zich haestig naer de deur. Toen hy reeds de kruk vast had, om die te openen, riep mynheer Grinzel hem achterna:

- Neen, mynheer Bronckhorst, doe het niet. Ik bid u, zeg haer geen woord hier omtrent, maer zoo gy haer kunt overhalen, om my hier te komen spreken... Ja, ja, beproef zulks, zoo ik u bidden mag.

- Komen zal zy, mynheer, dit verzeker ik u, - antwoordde de hôtelhouder, terwyl hy de deur opentrok.

- Alleen, hoort gy, mynheer Bronckhorst, - riep de vreemde heer; - ik wil haer gansch alleen spreken.

De hôtelhouder knikte daerop toestemmend, tusschen de half gesloten deur, waerna hy die gansch toesloot en verdween.

Mynheer Grinzel begon nu met groote stappen, binnen 's monds prevelend en van tyd tot tyd ontevreden met het hoofd schuddend, de kamer op en neder te wandelen. Wanneer hy zulks eenige malen had verricht, liet hy zich in eenen armstoel nederzakken, en welhaest zat hy, met het hoofd op de borst geheld, in gepeinzen weggezonken.

Wat er middelerwyl beneden, tusschen Joken en haren vader, omging, zou niemand kunnen zeggen; nogthans moest hunne onderhandeling niet zeer aengenaem zyn geweest; want toen het meisken, eene halve uer later, de kamer binnen trad, was het genoegzaem zichtbaer aen de roode randen die hare oogen omgaven, dat zy had geweend. Zy bleef te midden der kamer staen, en den blik op den vreemdeling gericht houdende, vroeg zy:

- Hier ben ik, mynheer; gy verlangdet my te spreken, geloof ik?

De reiziger, als of die stem eene geheime macht op hem uitoefende, sprong eensklaps recht, en dry of vier stappen vooruit doende, antwoordde met trillende stem, terwyl hy de beide handen tot haer uitstak:

- Joken, lief kind, kom naderby, zoo ik u bidden mag. Zeg, waerom toch hebt gy myn voorstel van de hand gewezen?

- Waeraen heb ik het verdiend, mynheer, - vroeg het meisje op hare beurt, terwyl haer de tranen in de oogen stonden, - waeraen heb ik het verdiend, dat gy met my den spot wilt dryven? Ben ik niet reeds ongelukkig genoeg, dan dat gy my nog in de tegenwoordigheid van andere persoonen myn ongeluk moest doen gevoelen?

- Hoe! denkt gy dan dat myn voorstel niet rechtzinnig was? - zegde de vreemdeling verwonderd.

- Och! mynheer, - antwoordde het meisje, - weet ik het niet dat gy een mismaekt meisken, zoo als ik, niet tot vrouw kunt verkiezen. Myne zusters...

- Met hunne zyden kleederen en gemaekte manieren, staen my in het geheel niet aen, - viel haer de reiziger in de rede: - terwyl gy, lief kind, van eerst af myne opmerkzaemheid hebt gaende gemaekt, en in myn hert iets wat ik tot hiertoe nog niet kende... liefde... hebt doen ontstaen.

- Gy bedriegt u, mynheer, - antwoordde het meisje; liefde is het niet; het is iets anders dat u aendreef om my uwe hand aen te bieden.

- En wat dan toch? vroeg mynheer Abel Grinzel, meer en meer verwonderd.

- Medelyden, mynheer, anders niet; slechts medelyden, en ik kan of wil er niet in toestemmen iemands vrouw te worden uit medelyden.

- Maer gy bedriegt u, lief kind; ik herhael het u, dat het geen medelyden, maer liefde was, die my noopte om u myn hand en hert te schenken.

- Neen, mynheer, neen, gy bedriegt u. Hoe toch zoudet gy my kunnen beminnen? gy hebt nauwelyks den tyd gehad my te leeren kennen. Men bemint zoo spoedig niet. Wat gy liefde noemt, is anders niets dan medelyden.

En het arm kind begon luid op te snikken, terwyl zy haer aengezicht achter de handen trachtte te verbergen.

Met bevende aendoening vatte de passagier van den *Prins Maurits* hare handen in de zyne, en haer zoo teeder mogelyk in de oogen schouwende, hervatte hy.

- Welnu, om u te toonen dat het niet uit medelyden is dat ik u myne hand heb aengeboden, maer wel degelyk uit liefde, herhael ik u nog eens en plechtig myne vraeg: mejufvrouw Johanna, wilt gy myne echtgenoote worden en my gelukkig maken?

- Ik kan niet, mynheer; neen, ik mag niet, - antwoordde de dochter des hôtelhouders snikkend; - gy bedriegt u in uw gevoel... gy kent my niet... Later... binnen kort, zoudt gy u dit misschien reeds beklagen... Zoo gy my langer kendet...

- Welnu, zoo ik u langer kende, zoudt gy dan toestemmen? - vroeg de vreemdeling, en dit op eenen toon die genoegzaem aenduidde dat er nieuwe hoop in zyn hert was opgerezen.

Het meisken liet deze vraeg onbeantwoord en weende in stilte voort. De vreemdeling, ziende dat hy geen antwoord kreeg, hernam:

- Hoor; morgen vertrek ik van hier; ik ga reizen, Parys, Italië, Duitschland wil ik zien. Ik zal u trachten te vergeten; doch zoo ik er niet in slagen kan, dan kom ik binnen een jaer terug en vernieuw u myn voorstel. Mag ik hopen dat gy er dan zult in toestemmen?

- Ik weet het niet, mynheer, - antwoordde de maegd, zich met de tippen der vingers de oogen droog vagende; - ik weet het niet... Een jaer afwezigheid zal u my of my u niet nader hebben leeren kennen.

- Maer zoo er dan nog steeds in myn hert, voor u, hetzelfde gevoel heerscht?...

- Welaen, mynheer, zoo gy terug keert, dan zullen wy er verder over spreken,.. Thans is het my toch onmogelyk hier op te antwoorden.

- Dank, mejufvrouw, heb dank! - stamelde mynheer Abel Grinzel, verheugd de handen des meisjes drukkende; wanneer ik binnen een jaer terug keer, zult gy in myne liefde deelen, in myn verlangen toestemmen, myn hert zegt het my!

En daerop liet hy de handen van het mismaekt meisken los, dat hem met de tranen in de oogen eenen dankbaren afscheidsblik toewierp, waerop zy spoedig heen snelde, hem snikkend toeroepende:

- Vaerwel, mynheer! vaerwel!

JOHAN VAN ROTTERDAM.

(Wordt voortgezet.)

Kunst- en letternieuws.

Engeland begint allengs hoe meer de nederduitsche letterkunde te waerderen. De byzonderste werken der goede vlaemsche en hollandsche schryvers zyn reeds lang in het engelsch overgezet, en thans vernemen wy dat er binnen kort te Londen eene vertaling zal verschynen der *Overwintering op Nova-Zembla*, van den gryzen dichter Tollens.

- In de meeste groote steden van Amerika worden tegenwoordig museums van oude en nieuwe schilderyen opgericht. Dezer dagen bevond zich de zaekgelastigde der Vereenigde-Staten te Antwerpen, en deed er aenzienlyke aenkoopen van tafereelen van oude vlaemsche meesters.

- Het gebrek aen vlaemsche liedjes doet zich dagelyks meer en meer gevoelen; om hier in te voorzien en mede te arbeiden aen het gebouw der vlaemsche beweging, zal de heer Hendrik Van Eyck, van St. Nikolaes, binnen kort laten verschynen een boekdeel *Oorspronkelyke Vlaemsche Liederen met muziek.* De prys by inschryving is vastgesteld op 75 centimen. Men schryft in by P. Geiregat, boekhandelaer, Drapstraet, 24, te Gent, of by den schryver, Walburgstraet, te St. Nikolaes.

- Op 15 juny aenstaende, zal in de zalen der Akademie, te Gent, de dryjaerlyksche tentoonstelling van Schoone-Kunsten worden geopend, om te worden gesloten op 17 augusty daerna.

- Van den alomgekenden hollandschen dichter Tellens, is onlangs onder den titel van *Nalezingen*, een nieuwe bundel gedichten verschenen.

- By Snoeck-Ducaju en zoon, te Gent, is van de pers gekomen *Ursula*, historisch verhael uit het Burgondisch tydvak. Prys 75 cent.

JOHAN VAN ROTTERDAM.

Hendrik VII van Engeland en aersthertog Filips-de-Schoone.

In eene vroegere aflevering gaven wy de beschryving eener glasraem door graef Engelbrecht II van Nassau, in 1503, aen de hoofdkerk van Antwerpen geschonken. In het zelfde jaer werden in dezen tempel, in de Jerusalem- of Besnydeniskapel, twee andere vensters geplaetst welke noch onder het historisch noch onder het kunstig oogpunt beschouwd voor het werk van Nicolaes Rombouts moeten wyken.

De schilder is tot nu toe onbekend; doch de persoonaedjes die hy op deze glasramen heeft afgebeeld, behooren tot de algemeene geschiedenis: het eene venster vertoont de Aertshertog Filips-de-Schoone met zyne gemalin Johanna van Castilje; het andere, Hendrik VII, koning van Engeland, met zyne echtgenoote Elisabeth van Yorck.

De eerste dezer vorsten is door zynen schoonen lichaemsbouw en als vader van keizer Karel bekend; zyne vrouw kennen wy door de buitensporige liefde welke zy haren echtgenoot toedroeg, liefde die haer den naem van Johanna *de dwaze* deed verwerven; eindelyk Hendrik VII is een dier figuren welke over eeuwen en eeuwen heerschen, en immer het voorwerp van de studiën des geschiedschryvers zullen blyven.

Onze lezers kennen de geschiedenis van den oorlog der *twee Roozen*, die gedurende tachtig jaren den troon van Engeland met bloed bespatte. Twee vorstelyke huizen uit den zelfden koninklyken stam van Plantagenet gesproten, het huis van Yorck *(de witte Roos)* en dat van Lancaster *(de roode Roos)*, verklaerden elkander om het bezit der kroon eenen oorlog die slechts in de moord van meer den zestig prinsen van den koninklyken bloede kon gedempt worden.

De dood van Edward III gaf het sein tot den kryg. Zyn kleinzoon en opvolger, Richard II, werd in 1399 door zynen neef Hendrik IV van Lancaster van de kroon en het leven beroofd. Door list en geweld bleef de *Roode Roos* tot in 1461 regeren. Op dit tydstip waren de rechten van het huis van Clarence met die van het huis van Yorck versmolten, door het huwelyk van Anna Mortimer met Richard van Coningsborrow, hertog van Yorck. Edward van Yorck, kleinzoon van Anna Mortimer en de vertegenwoordiger der twee huizen, ontrukte de kroon aen Hendrik VI, dien hy ten jare 1472 ter dood veroordeelde.

De broedermoord roept wraek zelfs op den troon. Edward werd in zyn kroost gestraft; zyne zonen zagen zich door het zweerd de kroon ontrukken, welke zy aen het zweerd hadden te danken. Edward V werd door zynen eigen oom, Richard van Glocester, van den troon geworpen en met zynen broeder Richard van Yorck, op 23 mei 1483, in den Toren versmacht.

Het bloedig beheer van Richard III was van korten duer. Hendrik van Lancaster-Tudor, vertegenwoordiger der *Roode Roos*, deed plotseling de rechten zyns huizes gelden. Op 22 oogst 1485, had hy het geluk Richard III, in den slag van Bosworth, neêr te vellen. Twee maenden daerna, op 30 october 1485, werd hy onder den naem van Hendrik VII, als koning van Engeland en Frankryk, heer van Ierland, in de abtdy van Westminster gekroond.

Hendrik VII zag dat, alhoewel hy de *Witte Roos* had neêrgeknakt, deze onder de wankelende zon der volksgunst weldra zou herbloeijen; hy voelde de noodzakelykheid zich met het huis van Yorck te vereenigen, indien hy den troon aen zyne afstammelingen wilde verzekeren. Op 18 january 1486, trad hy in den echt met Elisabeth van Yorck, dochter van Edward IV en zuster en erfgename van den rampzaligen Edward V.

Het huwelyk van Hendrik VII met Elisabeth van Yorck bracht echter onmiddelyk geen einde aen de koninklyke moorden. De byl des beuls werd nog meermaels gescherpt tot dat zy eindelyk met den ongelukkigen Pole tot den laetsten aenhanger der *Witte Roos* had neêrgehakt.

De glasraem der Besnydeniskapel besluit de gansche geschiedenis van den oorlog der twee *Roozen.* Hendrik VII en Elisabeth van Yorck zyn onder eenen blauwen troon knielend op eene bidbank afgebeeld en vergezeld van den Heiligen Georgius, patroon van Engeland, en van de H. Elisabeth van Hungarië. Naest den koning, in eene nis, ontwaert men het beeld van den H. Hendrik, keizer; naest de koningin, dat van den H. Lodewyk, koning van Frankryk; in het bovengedeelte, St.-Jan-Baptist, God den Vader met den gekruisten Zaligmaker, de H. Maegd met het kind Jesus en St.-Jan-evangelist. Daer boven de gekroonde letteren H en E en de wapens van Engeland en van Yorck, omringd van de *Roode Roos* en de *Stormegge*, kenteekens van het huis van Lancaster; eindelyk den kreet: *Dieu et mon droit.* Lager staet een opschrift dat den oorlog der *Roozen* doet herdenken:

SEPTIMUS. ANGLORUM. REX	ELISABETA. FUIT. CONIUX. ET
PRUDENS. REXQ. BENIGNUS	REGIA. PROLES
HENRICUS. REGNUM BELLI	NOBILIS. EDUARDI. REGIS
VIRTUTE. RECEPIT	PIA. FILIA. QUARTI
CRUDELI. BRITO. SUPERATO	FOEMINA. PROGENIE
MARTE. TIRANNO.	ILLUSTRIS. DECORAQ. FORMA.
CONNUBIOQ. DOMV. CLARUS	PERPETUO IN MISEROS
CONIUNXIT. UTRAMQUE	CLEMENS. CUNCTISQ. BENIGNA.

Was het huwelyk van Hendrik VII de voorbode van het einde des oorlogs der twee Roozen, het huwelyk van onzen souverein Filips-de-Schoone met de erfgename der troonen van Aragon en Castilje was de oorsprong des bloedigen krygs die eene halve eeuw later over ons vaderland ging woeden.

Inderdaed, dit huwelyk was een stap meer in de baen dier rampzalige politiek van gemeentenverdrukking door het huis van Burgondië in ons vaderland gevoerd. Schonk het geen nieuw voedsel aen die gedachte van wereldbeheersching welke met het huwelyk onzer hertogin Maria van Burgondië in het huis van Oostenryk waren ontstaen? Bond het ons weêr niet op nieuw aen een machtiger ryk, en zou België, dat alleen in de onzydigheid zyne krachten kan ontplooijen, door deze verbintenis met grootere Staten niet worden verplet en in twisten gesleurd, waeraen het volgens zyne ligging en gesteltenis vreemd moet blyven? Het huwelyk van Filips-de-Schoone met Johanna van Castilje, bracht den doodslag aen ons volksbestaen; sedert dien hoorde men van spaensche en oostenryksche Nederlanden spreken; doch het vrye vaderland

verzwond tot in de XIXe eeuw van de kaert der Staten van Europa.

Aertshertog Filips-de-Schoone was in de Besnydeniskapel op de zelfde wyze als koning Hendrik afgebeeld. Onze vorst ook was met zyne gemalin onder eenen troon, knielende op eene bidbank, afgemaeld; beiden waren van hunne patroonen vergezeld. In het bovengedeelte der venster bemerkte men de gekroonde letteren P en J, verder de wapens van Burgondië, Oostenryken Spanje, den vuerslag met den kei, teekens der orde van het Gulden Vlies, en de spreuken: *Qui vouldra ie le veul*, en *Celt un amende.* Rondom had men de zestien kwartieren des Aertshertogs geschilderd; deze waren: Oostenryk, Milaen, Massovia, Lithuania. Portugal, Lancaster, Aragon, Albuquerque, Burgondië, Beijeren, Portugal, Lancaster, Bourbon, Berry, Burgondië en Beijeren.

By het zicht dezer twee glasramen, is in ons menigmael de wensch ontstaen om de oorzaek te kennen waerom zy in de Onze-Lieve-Vrouwekerk en nog meer waerom zy in het Besnydenischoor werden geplaetst. Dit choor had wezentlyk eene gansch byzondere bestemming: het was het choor van het Magistraet van Antwerpen, en geene plechtigheden werden er in gevierd die niet oogenblikkelyk een officieel karakter verkregen.

Beide glasramen hadden dus iets officieels in hunne beduidenis; de kerkrekeningen melden dat zy in 1503 aen onze moederkerk werden geschonken; door wie? is eene vraeg die wy tot nu toe niet hebben kunnen oplossen. Echter doet alles veronderstellen dat een historisch feit, eene handeling, by voorbeeld een verdrag tusschen beide monarchen, aenleiding tot het oprichten van dit gedenkteeken heeft gegeven. En inderdaed, tot welk ander doel zou men de portretten vereenigd hebben van vorsten die niet in de beste betrekkingen met elkander stonden? De sluwe Hendrik VII trok meer dan eens voordeel uit de onbehendigheid van onzen Filips, en het schandig verdrag, welk hy onzen Aertshertog in 1506 afperste, toont genoeg dat onze vorst van de vriendschap van den Engelschen koning niet veel had te verwachten.

Een handelsverdrag, wy herhalen het, heeft volgens ons deze schildering tot stand gebracht, en wat deze meening staeft, is het wapen der Hamburgsche kooplieden, welk onder op de glasraem van Hendrik is geschilderd; hadden deze glasramen geene betrekking met den handel, die reeds in dit tydstip in Antwerpen zeer bloeide, waerom zou men er dan de schild hebben op afgebeeld van eene der handeldryvendste natiën van Europa?

De geschiedenis komt ter hulp om onze veronderstelling kracht by te zetten. Indien, gelyk wy hooger meldden, de glasramen in 1503 werden geplaetst(*), dan hebben zy buiten twyfel betrekking met een feit dat eenigen tyd vroeger werd voltrokken. Twee jaren, denken wy, waren in de XVe eeuw niet te veel om twee glasramen van de grootte dergene van de Besnydeniskapel te malen, des te meer wanneer men de uiterste keurigheid in acht neemt welke men aen de voltooijing van dit kunststuk heeft geschonken.

(*) Zie hier wat de rekeningen der kerk desaengaende melden:

‘1503 - Item gegeven den gesellen die tharnas hebben gesedt in de capelle van Jerusalem aengesien dat sy buyten tyts hebben gewrocht voer arbeyt	II sch. III d.
It. de gesellen van den gelaesmaker voer haer drinkghelt	X sch.

‘In 1501, zegt de Rapin Thoyras in zyne geschiedenis van Engeland, toen de pest sedert eenigen tyd groote verwoestingen in Engeland had aengericht, nam koning Hendrik VII, na menigmael van verblyf veranderd te hebben, het besluit zich met zyne familie te Calais te vestigen, tot dat de plaeg zou gestild wezen. Zoo haest hy in die stad was aengekomen, zond de aertshertog Filips-de-Schoone hem gezanten om hem te groeten en hem den wensch te doen kennen van hem een bezoek af te leggen. Doch ten zelfden tyde, deed hy hem aenzoeken eene plaets voor de byeenkomst aen te wyzen die geene bemuerde stad zou zyn, zulks niet om dat hy geen vertrouwen in den engelschen vorst stelde, maer omdat hy reeds aen den koning van Frankryk had geweigerd zich in zulk oord te vereenigen. Hendrik ontving die groetenissen met groote beleefdheid en wees voor de byeenkomst de St.-Pieterskerk aen, buiten de muren van Calais gelegen. Daerna zond hy, van zynen kant, gezanten aen Filips om den hertog zyne groetenissen terug te brengen en hem te toonen dat hy met veel ongeduld op hem wachtte. Daer hy eenige dagen later vernam dat de Aertshertog Calais reeds was genaderd, verliet de engelsche vorst de stad te peerd om hem te ontvangen. Zoo haest Filips den koning ontwaerde, sprong hy van zyn peerd, en hem genaderd zynde, wilde hy hem den beugel houden; doch daer Hendrik zulks niet gedoogde, gaven zy zich den broederzoen, en traden beiden de kerk binnen, waer zy eene lange samenspraek hielden. De Aertshertog, die den indruk wilde uitwischen welken de bescherming die hy aen Peerken Waerbeeck had vergund, op den geest van den engelschen vorst had kunnen maken, noemde hem zyn goeden beschermer en zynen vader. Zulks blykt uit eenen brief dien de koning aen den maire van Londen schreef om hem kennis van het gebeurde te geven. Men beweert ook dat beide vorsten beurtelings onderhandelingen over twee huwelyken aenknoopten, zoo als dit van Hendrik, hertog van Yorck, tweeden zoon des konings, met Margaretha van Oostenryk, Filips zuster, en dat van Karel, zoon van Filips, met Maria, tweede dochter des konings. Karel was den 24^{n} february van dit jaer geboren, en door de dood van prins Michiel van Portugal, welke omtrent dit zelfde tydstip voorviel, de vermoedelyke erfgenaem der kroonen van Castilje en Aragon geworden.’

Zou het dus vermetel zyn te veronderstellen dat de glasramen der kapel van Jerusalem, als herinneringsteekens van deze belangryke samenkomst zyn geschilderd? Wy gelooven het niet; ook moet de tegenwoordigneid dier gedenkstukken te Antwerpen niet verwonderen. De Scheldestad was op dit tydstip de voornaemste plaets der Nederlanden; zy was reeds de stapel van het noorden. In Antwerpen, waer de onderdanen van Hendrik en die van Filips dagelyks door den handel in betrekking kwamen, kon men dus gevoeglykst een monu-

ment daerstellen dat het verdrag tusschen beide vorsten deed herinneren. Wat er van zy, de glasramen van het Besnydenischoor zyn immer als officiële gedenkstukken beschouwd en onder het byzonder toezicht van het magistraet van Antwerpen gebleven; zelfs toen in 1780(*), onder voorwendsel van herstelling, beide deerlyk werden verminkt, deed het Schepencollegie twee keurige teekeningen door den schilder A.B. de Quertenmont verveerdigen, welke ten huidige dage op de stadsarchieven nog worden bewaerd.

Het thans bestaende deel der glasraem van Hendrik VII doet diep betreuren dat er geene betere zorgen zyn genomen geweest om dit tafereel in zyn geheel tot ons te doen komen. Het moest waerlyk een meesterstuk zyn. Men kan het onder geen voorwendsel met de gewoone glasschilderingen vergelyken; de kunstenaer heeft in dit venster eene wyze van glaskleuren gebezigd welke deskundigen dienden te doorgronden. De toonen zyn krachtig, vast en doorschynend; doch wat deze glasraem bovenal onderscheidt, is de rykdom der samenstelling en de treffende gelykenis der afgebeelde persoonaedjes. Zelden werden er portretten op doek met eene steverige hand gepenseeld; daerenboven duiden de heiligenbeelden welke zich in het hoogere deel der glasraem bevinden, eenen kunstenaer aen die in het behandelen van kerkelyke onderwerpen eenen grooten naem moet verworven hebben.

Gelyk zy thans bestaet, bezit de glasraem van Hendrik VII nog eene groote weerde; de figuren des konings en der koningin, de heiligenbeelden zyn om zoo te zeggen nog ongeschonden overgebleven. Wy durven dus de hoop voeden, dat onze overheden, met behulp der oorkonden die ons de stadsarchieven opleveren, een gedenkstuk zullen laten herstellen, dat, naer ons inzien, mag aenschouwd worden als een der belangrykste van ons Vaderland(**).

P. GÉNARD.

Hulde aen den heer F.H. Mertens.

De schoonste en zoetste belooning die een mensch voor bewezen diensten op aerde kan genieten, is het bewys dat zyne medeburgers hem achting en vriendschap toedragen. Dit bewys werd den bibliothekaris der stad Antwerpen, den heere F.-H. MERTENS, op de schitterendste wyze geschonken.

Nauwelyks was in de Scheldestad het nieuws verspreid dat de verdienstvolle mede-opsteller der *Geschiedenis van Antwerpen* door Z.M. den koning der Belgen tot de weerdigheid van ridder der Leopoldsorde was verheven, of de vrienden der moedertael en schoone kunsten vergaderden zich en besloten eenpariglyk van hunnen kant eene nationale hulde te betuigen aen den man dien zy sedert jaren als den vader der vlaemsche letteren begroeten.

(*) Volgens de kerkrekeningen werden er in 1537-38 veranderingen aen deze glazen gebracht: ‘Item ten selfden tyde (XII april 1537) noch by Peeteren Pickaert (*onderkerkmeester)* verleet ende betaelt aen t conterfyten van der *veranderingen van den Ingelschen gelase* twintich stuvers aen den clerck van meester Cornelis Buth *(advocaet van het fabriek van O.-L.-V kerk)* voert grosseren der selver memorien voors XVIII gr. ende noch gegeven den clerck van den cancelier van der copien van eenen briefkene by den canceliergescreven den Ingelsschen gelase aengaende achtyen grooten maken 't samen VIII sch.’ Men ziet hieruit dat eene enkele verandering aen deze glasraem de tusschenkomst der magistratuer en zelfs van een cancelier vergde.

(**) Antwerpen bezit nog twee gedenkteekens van twee afstammelingen van Hendrik VII: in O.-L.-V. kerk, de glasraem van koningin Maria van Engeland, echtgenoote van koning Filips II, van Spanje; in St.-Andrieskerk, het gedenkteeken der ongelukkige Maria Stuart, koningin van Schotland en Frankryk.

Eene kommissie van uitvoering werd op staenden voet genoemd. De keus viel op de heeren J. de Geyter, P. Génard, F. Heuts, Jaek Van den Bemden, J. Van Rotterdam, letterkundigen, Leonard de Cuyper, Victor Lagye en Desiderius Van Spilbeeck, kunstoefenaren, en den schryver van dees artikel.

Deze kommissie besloot dat er op zondag 27 january een banket aen den heer Mertens, in naem van al de letterkundigen, kunstenaren en vrienden des gevierden schryvers, zou aengeboden worden.

Het feest zou om 6 uren des avonds aenvang nemen. Reeds eene halve uer voor de komst des titularis, waren de ruime zalen van het hotel der *Dry Koningen* met eene menigte kunstenaren en letterkundigen vervuld, die met de vreugd op het aengezicht, het oogenblik afwachtten dat zy den geachten bibliothekaris geluk zouden mogen wenschen.

Eene deputatie, bestaende uit de heeren P. Génard, J. de Geyter en Leonard de Cuyper, was den heer Mertens aen zyne wooning gaen afhalen. Wanneer de titularis met zynen schoonzoon, den dichter J. Van Beers, de zael binnen trad, ontstond er een langdurig welkomgejuich gevolgd van den algemeenen kreet: *lang leve de heer Mertens!*

Hoe diep deze gulle ontvangst den achtbaren schryver trof, kan men licht beseffen. Hy bevond zich daer in het midden van al wat Antwerpen voortreffelyk in kunsten en wetenschappen bezit; de dichtgevulde ry van letterkundigen en kunstenaren mocht hy zyne vrienden noemen, vrienden op wier echte aengekleefdheid hy mocht roemen, en die zich wellicht meer dan de ootmoedige schryver om zyne verheffing verheugden.

Eensklaps werd de zael geopend waerin het banket ging plaets grypen. De heer van Spilbeeck had zich

met hare versiering gelast. Schoon was de oogslag dien deze opleverde: in het midden prykte het borstbeeld des konings, met eertropheën omringd; tegen de muren, waren de schilden der negen belgische provinciën opgehangen; kartels, met de wapens der stad Antwerpen en het naemcyfer des konings, waren tusschen elk hunner geplaetst, terwyl een aental luchters, bloemkransen en feestoenen de zael een toeverachtig uitzicht verleenden.

Meer dan tachtig persoonen waren aen den disch neêrgezeten; men bemerkte er de uitstekendste kunstenaers; artisten van allen aerd: dichters, prozaschryvers, schilders, beeldhouwers, graveurs, muziekanten, enz., enz.; verders een aental notabiliteiten van den koophandel, de administratie en de burgery.

By het *dessert* nam de heer Desiderius Van Spilbeeck het woord, wien deze vereerende taek door de uitvoering-kommissie was opgedragen, en drukte zich uit op de volgende wyze:

> *Myneheeren*,
> In naem der kommissie, op wier oproep het u geliefd heeft, heden hier te vergaderen, ben ik gelast u eenige woorden toe te sturen.
> Ik gevoel, Myneheeren, de moeijelykheid dezer taek; ik gevoel myne zwakheid, myne nietigheid in de tegenwoordigheid van zoo vele uitstekende letterkundigen en kunstenaren; liefst hadde ik deze taek aen een weerdiger medelid opgedragen gezien; doch de commissie had besloten, en hare wenschen waren voor my bevelen.
> Myneheeren, de plechtigheid die ons heden vereenigt, zal tusschen de schoonste gerekend worden welke de stad Antwerpen ooit zag tot stand komen.
> En inderdaed, welke treffender hulde werd ooit aen het talent en de vlyt eens schryvers bewezen? Het geldt hier geenszins een teeken van erkentelykheid door deze of geene maetschappy aen een harer leden geschonken; neen, Myneheeren, het is in den naem van gansch Antwerpen, van al wie in onze stad de kunsten en wetenschappen eert, dat dit feest is ingericht. Het is de hulde der gansche bevolking aen den onvermoeibaren schryver die zyn gansch leven aen den vooruitgang der kunsten en letteren heeft opgeofferd.
> Myneheeren, dit feest heeft eene groote beteekenis: kunstenaren en letterkundigen van allen aerd hebben zich heden de handen gedrukt en als kinderen van één gezin den wyzen koning gezegend, die België regeert, en wiens vorstelyke gunst zich zoo mildryk over een van Antwerpens zonen uitstrekt. Hulde daerom aen zyne vaderlyke toegenegenheid, die heden we r de leus *eendracht maekt macht* bewaerheidt; hulde aen zyne echt vorstelyke bezorgdheid.
> *Leve de eerste koning der Belgen!*
> *Leve Leopold de Wyze!*

Deze woorden, met klem uitgesproken, verwekten een drydubbel *hurrah* dat slechts door de herhaelde kreten: *lang leve de koning!* werd onderbroken.

De heer Dr. J.F. Matthyssens, gemeenteraed, nam daerna het woord om eenen heildronk aen den vlaemschen minister de Decker voor te dragen; de korte doch diep gevoelde bewoordingen waerin hy zich uitdrukte, werden daverend toegejuicht.

De toast aen den heer Mertens werd door den heer Hendrik Conscience toegebracht. De treffende woorden des beroemden romanschryvers werden herhaelde malen door handgeklap onderbroken; byzonder toen de begeesterde

redenaer zyne hertelyke hulde bracht aen den H. Leys, den gevierden kunstenaer, die over weinige maenden zulken schitterenden zegeprael verwierf. Zie hier de woorden van den heer Conscience:

> *Myneheeren en vrienden*,
> Ik vervul de blyde taek, in name der vlaemsche letterkundigen, eenen teug in te stellen als hulde aen den man dien wy door dit feest willen vereeren.
> Alwie in onze stad Antwerpen de kunsten beoefent of bemint, heeft de benoeming tot ridder van den heer Mertens als eene late, doch schoone rechtherstelling toegejuicht.
> Getuige daervan de tegenwoordigheid, aen dezen disch, van hooggevierde mannen in alle vakken der vlaemsche kunst; en bovenal van hem die onlangs nog aen België's gloriekroon eenen diamant heeft gehecht, welks wrekende glans zelfs het trotsche Zuiden tot bewondering heeft gedwongen.
> Het eerekruis door Z.M. op de borst van den gryzen geleerde gehecht, heeft ook de diensten herinnerd, zoo belangloos en zoo liefderyk door hem aen onze kunstenaren bewezen; - het heeft herinnerd dat de heer Mertens, door het opstellen van den eersten catalogus onzer openbare bibliotheek, eenen schier reusachtigen arbeid voltooide; - dat hy, door het schryven en uitgeven der *Geschiedenis van Antwerpen* ter eere onzer geboortestad, eenen gedenkzuil bouwde zooals er voor geene andere stad in België een is opgericht.
> Maer ofschoon wy, verdedigers der moedertael, uit dien hoofde even zeer tot erkentenis jegens den heer Mertens gehouden zyn, hebben wy eventwel meer byzondere en veel hoogere redenen om zyne verheffing met dankbaer gejuich te begroeten. Heeft hy, in zyne omvattende liefde voor alles wat het vaderland kan vereeren, aen de beoefenaren der kunst en der wetenschappen, in het algemeen, de hulp zyner diepe geleerdheid en het licht van zynen wyzen raed geschonken, - aen ons, aen de edele zaek die wy verdedigen, behoorden sedert zyne jeugd de vurigste geneigdheid zyns herten, de innigste strevingen zyner ziel.
> Vooraleer een onzer er op bedacht werd, de miskende moedertael als eenen schild tegen vreemde overweldiging en tegen uitheemsche verbastering op te heffen, stond hy, de

moedige stryder, reeds met weinige vrienden op de bres, wel beraden om in de vervulling van zynen vaderlandschen plicht geenen voet achteruit te wyken, welke ook de wisselvalligheden der grootmoedige worsteling mochten zyn.
Een aental jongelingen, onervaren, driftig en koortsig in hunne begeerte tot onmiddelyken voortgang, schaerden zich rond hem. Welhaest echter ontstond in de hitte van den stryd mismoed, onwil, verdeeldheid - en velen der oudere kampers weken alsdan uit de rangen der jongeren, wier onverduldige en woeste werkdadigheid niet zelden de bezadigde stryders zelven wondde.
Maer de heer Mertens, op zyne diepe overtuiging steunend, bleef steeds, onbewogen en vast als eene rots, te midden onzer worstelingen, de baek van wedervereeniging en van vrede.
Voor hem, die de vlaemsche zaek uit een verheven oogpunt beschouwde, geen onderscheid tusschen persoonen. Wie slechts zyn vaderland en zyne moedertael beminde, was hem om deze reden lief; en, alhoewel hy zelf voor zyne gewetensvolle poogingen geenen roem eischte, hy was steeds bereid om tot den roem van anderen yverig en krachtdadig by te dragen.
Den jongeren Prozaschryver hielp hy in het opstellen van het *Wonderjaer;* den jongeren Dichter moedigde hy aen tot het uitgeven der *Eigenaerdige Verhalen.* Voor elkeen had hy vriendelyke woorden, wyzen raed, en bovenal de aensporing die het voorbeeld eener onverstoorbare overtuiging aenbiedt.
Ook, wanneer ontmoediging of misverstand de verdedigers der vlaemsche volksrechten had verstrooid; wanneer, uit het gevoel van de onmacht der verdeeldheid, weder de zucht tot verbroedering was ontstaen, schaerden allen zich telkenmael rond den heer Mertens, als rond den eenigen man wiens warm kunstgevoel, wiens onpartydige goedheid en wiens wyze beradenheid de eenige vaste gronden waren, waerop de antwerpsche letterkundigen de gestoorde broederliefde konden terug vinden.
En inderdaed, hoe menigmael hebben wy niet, onder de leiding van den heer Mertens, uit de vernieuwde eendracht de krachten geput om de verbastering, vyand van ons volksbestaen, terug te dryven en overwinningen te behalen die ons anders onfeilbaer zouden zyn ontsnapt?

Wel was het leven van den heer Mertens dan reeds wat het nu is: een leven van stille opoffering, van belanglooze dienstwilligheid en van edelmoedig zelfsvergeten om anderen nuttig te zyn; maer het is niettemin voor ons eene bewezene daedzaek, dat het aenzyn van den heer Mertens in onze stad Antwerpen ten minste zoo veel tot het welgelukken der vlaemsche poogingen heeft bygedragen, als de luidruchtige werkzaemheden van welk ander verdediger der moedertael.
Zou het ons dan niet verheugen, wanneer wy eenen man als den heer Mertens, na eenen ganschen levensloop van opoffering, beloond zien voor zyne standvastigheid in het goede en voor zyne onwankelbare liefde tot onze miskende moedertael? Zouden wy niet juichen, als ware ons zelven een geluk geschied, wanneer wy ons de blydschap zyner echtgenote en zyner zonen verbeelden? Zou het hert ons niet van medegevoel kloppen, wanneer wy, in den geest, eene liefderyke moeder zien, die de kinderen van eenen zoeten Dichter, tusschen hare zoenen,

vertelt wat schitterend eerbewys hunnen welbeminden grootvader ten deele viel?
Welaen dan, den vrolyksten, den hertelyksten dronk aen den gevoelvollen kunstminnaer;
Aen den wyzen raedgever;
Aen den gewetensvollen geleerde;
Aen den gryzen trouwen vriend van het vlaemsche vaderland!
Leve, leve de heer Mertens!

Onmogelyk den indruk te beschryven dien deze woorden verwekten; gedurende verscheidene minuten hoorde men niets dan daverend handgeklap, vreugdekreten en het klinken der roomers die tegen elkander werden aengestooten. Alle de uitgenoodigden hadden hunne plaets verlaten om met warmte den heer Mertens op nieuw hunne hulde aen te bieden. De weerdige man, die met het hoofd tusschen de handen gebukt de redevoering van den heer Conscience had aengehoord en warme gelukstranen had geweend, vond geene woorden om zyne aendoening te verklaren; al de woorden die hy kon uitbrengen, waren: *Conscience, gy kent het middel om het hert te treffen!*

Wanneer de stilte een weinig was hersteld, nam de heer L. Vleeschhouwer het woord; zyne redevoering, die wy hier laten volgen, werd herhaelde malen algemeen toegejuicht:

Het is iets schoons en edel, Myneheeren, na eene wel en nuttig volbrachte levensbaen, den loon zyner diensten te ontvangen.
Is er u iemand bekend, die zich, onder alle opzichten, meerder weerdig heeft gemaekt van deze onderscheiding, dan de voortreffelyke man, aen wien zyne medeburgers dit hertelyk vriendenmael aenbieden?
Zoohaest de tyding zyner benoeming als ridder van de Leopoldsorde in Antwerpen werd vernomen, was het eene algemeene toejuiching; en niet éene wanluidende stem poogde dezen éenklank te verbreken.
Want iedereen kende de diensten, welke de heer Mertens aen de wetenschappen, aen het vaderland, aen de geboortestad, aen de zaek der beschaving heeft bewezen.
Welsprekende redenaers hebben u over de menigvuldige werkzaemheden van zynen zoo nuttig aengewenden levensloop onderhouden.
Hoe verdienstelyk hy zich gemaekt heeft, ten opzichte van het onderwys der jeugd, als professor by het koninklyke Athenaeum;
De verplichting die men hem heeft, voor het in orde brengen der stadsbibliotheek, welker toestand, vóor zynen tyd, zoo veel te wenschen overliet;

De nog grootere aenspraek die hy zich verworven heeft, door het opstellen van den merkweerdigen kataloog dier ryke verzameling van boeken;
De geleerde opzoekingen, waerdoor hy der geschiedenis des lands zoo grootelyks is ter hulpe gekomen;
De uitgave der *Annalen* van Papenbrochius, waerdoor hy zoo sterk heeft bygedragen tot het behoud van een der kostelykste oorkonden onzer stad?
En eindelyk, om van menige andere werkzaemheden niet te gewagen, hoe hy zich een onsterfelyken naem heeft verworven met het verveerdigen zyner prachtige *Geschiedenis van Antwerpen.*
Dit alles, Myneheeren, is u genoegzaem bekend; en even daerom is het dat gy met zooveel geestdrift toejuicht over de vleijende onderscheiding, die den geleerden bibliothekaris onzer stad is te beurt gevallen.
Maer voor my is er nog eene andere reden om my te verheugen, dat de koning, met zyne gewoone bezorgdheid voor het belang en den roem van het vaderland, geweerdigd heeft hem het welverdiende recht te laten wedervaren.
De heer Mertens was de vriend van een man die my altyd boven allen is dierbaer geweest.
Hy was de vriend van onzen diepbetreurden dichter Th. Van Ryswyck, wiens aendenken nooit uit myn geheugen zal verdwynen.
Nog herinner ik my, met een treurig behagen, de aengename oogenblikken die wy te samen hebben doorgebracht, toen Van Ryswyck, met zyne onuitputtelyke geestigheid, het gesprek altyd wist te vervrolyken; terwyl de heer Mertens, door zyne ervaring en diepe kunde, het nuttige deed spruiten, zelfs uit de boertigste kwinkslagen van onzen beminden volksdichter.
Die tyden zyn te spoedig verdwenen; maer daer blyft my toch iets kostelyks van over: de herinnering aen die gelukkige stonden, en de vriendschap van hem die ze met ons heeft genoten.
Mag ik nu, Mynheeren, eenen toast voordragen, die deze twee namen vereenigt? Wy hebben op de gezondheid gedronken van den heer Mertens, den geleerden man, den nuttigen burger, den deugdzamen mensch; laet ons nu drinken op het welzyn van den heer Mertens, den vriend van onzen onvergetelyken Theodoor Van Ryswyck!

Op de herhaelde kreten *Van Beers! Van Beers!* stond de geliefde dichter recht; oogenblikkelyk heerschte er de diepste stilte. Met eene stem waerin de ontsteltenis van zyne ziel doorstraelde, sprak hy de schitterende improvisatie uit, waervan wy hier eene kleurlooze schets mededeelen:

Myneheeren,
Gy wilt dat ik spreke; ik dacht niet het woord in deze viendenvereeniging te moeten nemen; het staet den zone niet den roem zyns vaders te vermelden; éene vreugd alleen is hem vergund, het geluk met u den disch te mogen deelen.
Ik zal echter beproeven wat myn vader onder den druk eener al te hevige gemoedsontsteltenis niet vermocht: wanneer hy, door myn vriend Conscience, met die welsprekendheid des herten de vreugde heeft hooren afschetsen die myn gezin thans geniet, dan heeft myn vader het hoofd gebogen en geweend; ik ook, Myneheeren, ik heb geweend, en het zou

my alsdan onmogelyk zyn geweest te antwoorden op uwe roerende bewyzen van toegenegenheid.
Maer nu zeg ik van ganscher herte: dank voor myn vader, dank ook voor my, want ik ben fier, ik dichter, ik zyn zoon, over de hulde welke gy bewyst aen de onderscheiding die de koning op zyne borst heeft geplaetst. Ik heb vele zegenpralen gezien, doch nooit heb ik een zoo hertelyk feest bygewoond, geen waerop zoo vele verschillende hoofdstoffen vereenigd waren met het enkel gedacht eene hulde te bewyzen aen den man wiens levensloop zoo wel is gevuld.
Conscience sprak waerheid, Myneheeren, toen hy u eene moeder afschilderde die onder de zachte streelingen waermede zy haer kroost overlaedt, aen hare kinderen den zegeprael van hunnen grootvader verhaelt, en ik heb getrild, ik, by de innige vreugde van van dit huisselyk geluk, voor de wettige fierheid der heilryke dochter by de vreugde van haer gezegend kroost.
En ik ook, Myneheeren, zal aen myne kinderen zeggen: uw grootvader is vereerd en geacht, omdat hy zynen geboortegrond heeft bemind; uw grootvader, zal ik zeggen, heeft bygedragen om den roem des vaderlands te vergrooten; gy ook, myne zonen, groeit op in de liefde tot uw vaderlands, in de liefde tot uwe moedertael; gy ook myne dochters, groeit op en wordt vlaemsche vrouwen; wordt eens de apostels dier schoone moedertael die wy allen zoo vurig beminnen, dier miskende tael welke de machtigste hefboom is onzer nationaliteit.
Kinderen, zal ik hen in myne vreugde, in mynen vadertrots zeggen, wordt in de maetschappy wat uw grootvader van u verwacht, en wat uw vader dagelyks in zyne gebeden smeekt van God!

De welsprekendheid des heeren Van Beers is algemeen gekend; op het feest van 27 january heeft hy zich echter overtroffen. Het was de ware tael des herten, de verklaring van het reinst gevoel dat in 's menschen ziel ligt opgesloten, het was de stem des erkentelyken zoons, des gelukkigen echtgenoots, des zaligen vaders. De gansche vergadering was tot smeltens geroerd, en het was onder een daverend gejuich dat vader Mertens zynen zetel verliet en met opene armen naer zynen zoon snelde, dien hy onder het storten van vurige tranen aen zynen boezem drukte.

Verscheidene toasten werden nog voorgedragen, onder anderen door de heeren Conscience en Lambert Van Ryswyck, welke lang toegejuicht werden, en des te treffender waren, daer zy op nieuw tot den heer Mertens waren gericht, dien zy voorstelden als het

zinnebeeld der algemeene verbroedering der Antwerpsche letterkundigen en kunstenaren.

Het feest van 27 january zal eenen diepen indruk in onze bevolking laten; niet alleen voor den eerbiedweerdigen man die er werd gehuldigd, maer om het goede dat er voor de nederduitsche kunsten en letteren zal uit voortspruiten. Het was het feest der verbroedering: mannen die elkander slechts van verre kennen, hebben er zich leeren achten en de grondsteenen eener algemeene vereeniging gelegd, welke later de macht van Antwerpen zal uitmaken(*).

ANTOON VAN ROTTERDAM.

Kunst- en letternieuws.

Even als den heere Mertens, te Antwerpen, is den heere F. Rens, te Gent, door de beminnaers der vlaemsche letterkunde een prachtig banket aengeboden. Te oordeelen naer het verslag der plaetselyke nieuwbladen, is dit feest eene weerdige hulde geweest jegens den man die zyn gansche leven tot de bevordering der vaderlandsche letteren heeft medegewerkt. Wy zullen hier byvoegen dat de benoeming des heeren Rens tot ridder der Leopoldsorde ook te Antwerpen, door al wie moedertael en vaderland lief heeft, hertelyk is toegejuicht.

- De kundige graveur Michiel Verzwyvelt, te Antwerpen, heeft de plaet afgewerkt, naer het portret der Hertogin van Braband, door den heer N. de Keyser. Kunstkenners, die deze plaet hebben gezien, zeggen dat het een meesterstuk is, en de heer Verzwyvelt zich nog nooit op die hoogte heeft getoond.

- Men heeft de hand aen het werk geslagen voor het verveerdigen van twee nieuwe zyportalen, die in O.-L.-Vrouwekerk, te Antwerpen, zullen worden geplaetst. Deze portalen zullen in houtwerk en tegen de maend mei voltooid zyn, alswanneer de twee schilderyen van Rubens, *de Op-* en *de Afdoening des Kruises*, terug in de kerk zullen worden gehangen. Het is de bouwkundige Durlet, die met dit werk is gelast.

- De heer Gallait heeft eene groote schildery voltooid, *Johanna de Zinnelooze* voorstellende. Dit stuk wordt door de brusselsche dagbladeren geroemd als het beste dat deze groote kunstenaer tot heden verveerdigde. Het is eene bestelling voor rekening van de koningin der Nederlanden.

- Het *Nederduitsch Taelverbond*, gevolg gevende aen de beslissing der vergadering van afgeveerdigden der toegetredene maetschappyen, gehouden te

(*) De redevoeringen der heeren Conscience en Vleeschouwer bevatten om zoo te zeggen de levenschets des heeren Mertens; als verdere inlichtingen, zullen wy er nog het volgende byvoegen:
De heer F.-H. Mertens zag te Antwerpen op 6 augusty 1796 het licht. Van zyne teêrste jeugd toonde hy den grootsten aenleg tot de studie der geschiedenis en letteren. Ten jare 1834, tot bibliothekaris van Antwerpen benoemd, werd hy op 1 october van het zelfde jaer tot leeraer van koophandel by het Athenaeum dezer stad aengesteld, eene bediening die hy tot 1 october 1854 bleef vervullen. In 1836, stichtte hy de penningverzameling by de stadsbibliotheek en begon den cataloog onzer boekenverzameling op te stellen. Onze bibliothekaris zag zich vervolgens het eerelidschap van verscheidene geleerde genootschappen opdragen en onder anderen: der Koninklyke maetschappy van Schoone-Kunsten (1834) en den Olyftak, te Antwerpen (1836); der Akademie van Cadix (1838); der Litterarische Practische Burgerverbindung te Riga (1839); van het Gezelschap der Noordsche oudheidkundigen, te Kopenhagen (1839); der Belgische Akademie van oudheidkunde (1842); der Maetschappy de Hoop, van Antwerpen, en het Nederduitsch Letterkundig genootschap, te Brussel (1842); Tyd en Vlyt, te Leuven, en de Dageraed, te Turnhout (1843); de Tael is gansch het volk, te Gent en het Historisch genootschap, te Utrecht (1846); der Maetschappy van Nederlandsche Letterkunde, te Leyden (1849); der Société Académique de Cherbourg (1852); der Antwerpsche St.-Lukasgilde (1854); enz., enz.

Antwerpen, den 10 augustus 1855, schryft tot onderwerp van eenen pryskamp uit: *korte geschiedenis der Nederlanden*, *sedert den troonsafstand van keizer Karel tot de troonsbeklimming van Albertus en Isabella*, te behandelen in een bestek ten minste met 200 blz. druks gelykstaende. Styl en voordracht zullen by de beoordeeling der antwoorden op deze vraeg voornamelyk worden in acht genomen. De prys zal bestaen in eene som van fr. 300, of in eenen gouden eerepenning van gelyke weerde, naer verkiezing des bekroonden. Elke Belg wordt ter mededinging toegelaten. De verhandelingen zullen vóor 1 augustus 1856 moeten worden toegezonden aen den eersten voorzitter van het Gentsch bestuer, F. Rens, Plottersgracht, N° 6 te Gent.

- De nederduitsche maetschappy van Letter- en Tooneeloefening, onder kenspreuk: *Moedertael en Broedermin*, te Nevele, heeft besloten eenen pryskamp van Nederduitsche Letter- en Tooneelkunde en van schoon Geschrift te openen.

LETTERKUNDE. - *Poëzy.* Vier tot zes liederen voor het volk, van dry tot vyf koepletten, met aenduiding der zangwyzen. - Eenige prys: een zilveren verguld eermetael.

Proza. Eene lofspraek op een vaderlandsch man, die uitgeschitterd heeft in kunsten, letteren of wetenschappen. - Eenige prys. Een zilveren verguld eermetael.

N.B. Voor dit onderwerp zullen byzonderlyk de taelvormen in acht worden genomen.

TOONEELKUNDE. - *Deftig vak.* - *Tweespraken.* Dry zilveren vergulde en twee zilveren eermetalen. - *Alleenspraken.* Twee zilveren vergulde en twee zilveren eermetalen.

Boertig vak. - Een zilveren verguld en twee zilveren eermetalen.

SCHRYFKUNST. - Een zilveren verguld en een zilveren eermetael.

De letterkundige opstellen, de schoone geschriften en de alleen- en tweespraken, met aenduiding der klas, moeten vóor 1 april vrachtvry worden toegestuerd aen den heer J.L. Tessely, geheimschryver der maetschappy.

Buiten de bovengemelde pryzen, zullen nog worden uitgereikt twee zilveren eermetalen voor de luisterrykste intrede en de verstafgelegenheid; de uitgalmers alleen kunnen voor deze twee laetste pryzen mededingen.

Alle ingezondene stukken blyven de eigendom der maetschappy, die zich het recht voorbehoudt de letterkundige werken door den druk verkrygbaer te stellen.

- Verschenen by Jacobs, te Antwerpen, *de liedjes van Th. Van Ryswyck*, fantastische vertelling, door Nap. Destanberg en V. Driessens. Prys 75 centiemen.

- Verschenen by P. Geiregat, Drapstraet, Gent, *Studenten-almanak voor* 1856. Prys 1 fr.

- By Van Doosselaere, te Gent, *Nederduitsch letterkundig jaerboekje voor* 1856. Prys 1 fr.

JOHAN VAN ROTTERDAM.